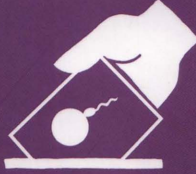
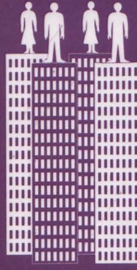

HER SİYASET ÜREME SİYASETİDİR

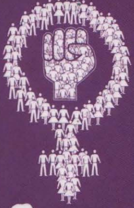

KADIN LİDERLER YOK, YALNIZCA LİDERLER VAR

HEPİMİZ FEMİNİST OLMALIYIZ

EFENDİNİN ALETLERİ EFENDİNİN EVİNİ ASLA YIKMAZ

GİYSİLERİM BENİM RIZAM DEĞİLDİR

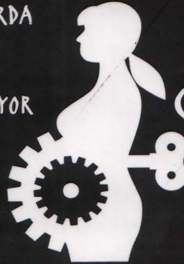
FEMİNİZM KİTABI

FEMİNİZM BİR MARKA OLDU

ANTİ-FEMİNİST TEPKİ ATEŞLENDİ

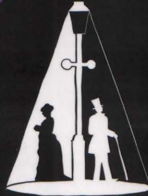
İNSANLAR, KADINLARDA ŞİDDETLE MAHKÛM ETTİKLERİ ŞEYİ ERKEKLERDE BAĞIŞLIYOR

KADIN CİNSELLİĞİNİN DENETİMİ MESELESİ

YALNIZCA BİR ÜRETİM ARACI

BÜYÜK FİKİRLERİ KOLAYCA ANLAYIN

DOĞUM KONTROLÜ, ÖZGÜRLÜĞE DOĞRU İLK ADIMDIR

ÖNSÖZ
LUCY MANGAN

ALFA

BÜYÜK FİKİRLERİ KOLAYCA ANLAYIN

ASTRONOMİ KİTABI
BİLİM KİTABI
DİNLER KİTABI
EDEBİYAT KİTABI
EKONOMİ KİTABI
FELSEFE KİTABI
İŞLETME KİTABI
KLASİK MÜZİK KİTABI
MİTOLOJİ KİTABI
PSİKOLOJİ KİTABI
SANAT KİTABI
SHAKESPEARE KİTABI
SHERLOCK HOLMES KİTABI
SİNEMA KİTABI
SİYASET KİTABI
SOSYOLOJİ KİTABI
SUÇ KİTABI
TARİH KİTABI
UZAY YOLU KİTABI
FEMİNİZM KİTABI

DİZİNİN DİĞER KİTAPLARI

FEMİNİZM KİTABI

ALFA

Alfa Yayınları: 3816
Başvuru: 28

FEMİNİZM KİTABI

Orijinal Adı The Feminism Book
İngilizce Aslından Çeviren Ahmet Fethi Yıldırım

1. Basım: 2020
ISBN 978-605-038-170-2

Sertifika No: 43949

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Proje Editörleri Zoë Rutland
Sanat Editörü Katie Cavanagh
Kıdemli Editör Camilla Hallinan
Sanat Yönetmeni Karen Self
Tasarım Uygulama Elif Çepikkurt

Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi, Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu, İstanbul/Türkiye
Tel: (0212) 511 53 03 - 513 87 51 - 512 30 46 • Faks: (0212) 519 33 00
www.alfakitap.com info@alfakitap.com

A WORLD OF IDEAS: SEE ALL THERE IS TO KNOW (www.dk.com)
Çin'de üretilmiştir. Printed in Malaysia.

KATKIDA BULUNANLAR

HANNAH MCCANN, DANIŞMAN EDİTÖR

Dr. Hannah McCann, Melbourne Üniversitesinde toplumsal cinsiyet araştırmalarında hocadır. Kadınların kendi toplumsal cinsiyetlerini sunma tarzını ve bunun, feminist tartışmalarda ve daha geniş LGBTQ+ topluluklarında nasıl temsil edildiğini araştırıyor. "Queering Feminity: Sexuality, Feminism and the Politics of Presentation" başlıklı araştırması Ocak 2018'de yayımlandı.

GEORGIE CARROLL

Georgie Carroll, Londra'da School of Oriental & African Studies'te doktora öğrencisidir. Hint ulusal pembe dizilerinde toplumsal cinsiyet konularını araştırdı ve Güney Asya bağlamında estetik ve çevre üzerine yürütmekte olduğu araştırma, toplumsal cinsiyetli manzaraları ve kadın cinselliğini irdeliyor.

BEVERLEY DUGUID

Beverley Duguid tarihçi ve yazardır. Doktora tezi, 19. yüzyılda Karayipler'de ve Orta Amerika'da resmi ve gayriresmi imparatorluklara kadınların değişik tepkilerini konu alır. 1980'lerde siyah İngiliz kadınların siyasal ve feminist bilincinin gelişimi üzerine de yazı yazdı.

KATHRYN GEHRED

Kathryn Gehred, kadınların tarihi alanında master derecesiyle Sarah Lawrence College'dan mezun oldu. Virginia Üniversitesi'nde araştırma editörüdür ve Martha Washington Papers Project'te çalışmaktadır.

LIANA KIRILLOVA

Liana Kirillova, Güney Illinois Üniversitesi Carbondale'de (SIUC) tarih alanı doktora öğrencisidir; Soğuk Savaş ve Sovyet Enternasyonalizmi bağlamında Sovyet Birliğinde Gençlik Hareketi konusunda uzmanlaşıyor.

ANN KRAMER

Ann Kramer, Sussex Üniversitesinde kadınların tarihini araştırd Mary Wollstonecraft'tan günümüze kadınların siyasal faaliyeti v her iki dünya savaşında kadınların deneyimleri üzerine yazılar yazd

MARIAN SMITH HOLMES

Marian Smith Holmes gazetecidir ve Smithsonian dergisinin es yardımcı editörüdür. Washington'a yerleşen Holmes, Afro-Amerika tarihi ve kültürü alanında uzmanlaşmaktadır. 2016'da yayımlana *Dream a World Anew: The African American Experience and Th Shaping of America*'yı yayına hazırladı ve katkıda bulundu.

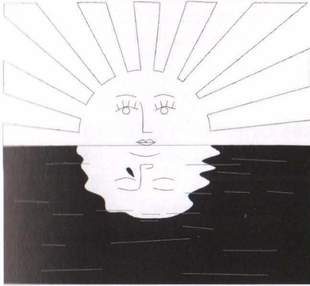
SHANNON WEBER

Shannon Weber, Amerikalı yazar, araştırmacı ve feminist bili insanıdır. California Üniversitesinden feminist araştırmalar alanınd doktora derecesi vardır ve sayısız popüler ve akademik dergid gazetede ve kitapta yazıları yayımlanmıştır. Tufts Üniversitesi v Bradeis Üniversitesi de dâhil olmak üzere, çeşitli akadem kurumlarda ders vermiştir.

LUCY MANGAN

Lucy Mangan köşe yazarı, televizyon eleştirmeni ve maka yazarıdır. Catford ve Cambridge'de eğitim gördü. Cambridge'd İngilizce okudu ve iki yıl hukuk müşavirliği kursuna devem ettikt sonra bir kitabevinde daha mutlu bir şekilde çalışmaya gitti. Şim *Stylist* dergisinde köşe yazarıdır, *The Guardian*, *The Telegraph* v diğer yayınlarda sıkça yazı yazmaktadır. Beş kitabın yazarıdır; e son kitabı *Bookworm: A Memoir of Childhood Reading*, 2018'd yayımlandı.

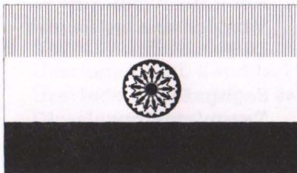
İÇİNDEKİLER

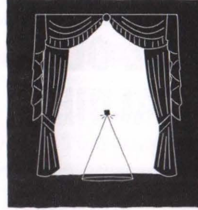

KİŞİSEL OLAN SİYASALDIR
1945–79

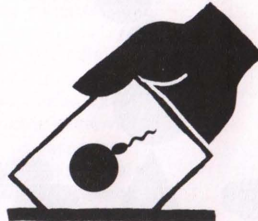

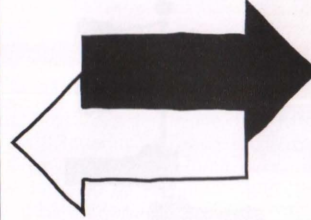
FARKLILIK SİYASETİ
1980'LER

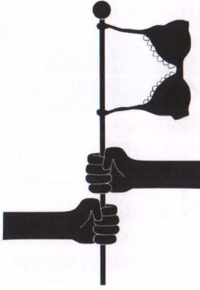

YENİ BİR DALGA DOĞUYOR
1990–2010

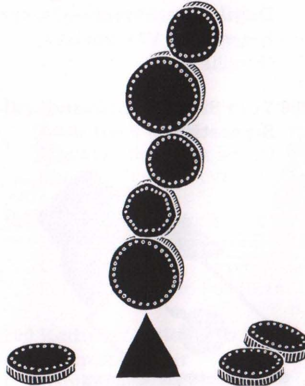

MODERN ZAMANDA CİNSİYETÇİLİKLE MÜCADELE

2010 SONRASI

ÖNSÖZ

Üniversiteden yeni mezun olduğumda kentte bir iş başvurusunda bulundum. Benimle görüşen iki erkekten yaşlı olanı CV'me baktı ve öğrenci gazetesinde kadın konularıyla ilgili yazı yazdığımı görünce, "O zaman, feminist misiniz?" diye sordu. Ellerinde pankartlarla sokaklarda yürüyen iş tulumu içinde kadınlarla dolu düşünce balonunu görebiliyordum ama bir işe ihtiyacım vardı ve bu yüzden temkinli bir yanıt verdim: "Evet, benim feminist bir fikrim var. Sizinki olup olmadığından kuşkuluyum." Bir baş hareketiyle diplomatlığımı kabul etti ama sürekli konuya geri dönüp –genç meslektaşının müdahale girişimlerine rağmen– beni taciz etmeye devam etti. Sonunda sinirli bir biçimde, "Tanrı aşkına! Bu görüşme için bacaklarımı tıraş ettim, eğer daha iyi hissettirecekse!" dedim. Meslektaşı donup kaldı ama o güldü. İşi aldım.

Her şey söyleniyor: Karışık bir iştir feminizmdir. Klişeler, düşmanlık ve basit kafa karışıklığı gibi, bilgisizlik de kol geziyor. Bütün bunları gidermenin tek yolu, daha fazla bilgi vermektir. Korkuların, kuşkuların ve önyargıların üşüşmesine olanak sağlayan boşluğu olgularla doldurmaktır. Mastodonlardan küresel sosyo-politik hareketlere kadar her şey, gölgelerden adımını dışarı atınca daha az korkutucu olur ve neyle uğraştığınızı tam olarak görebilirsiniz. Bu kitap, feminizmi her yönüyle aydınlatıyor ve her sayfada bilgisizliği geri püskürtüyor.

Feminizm Kitabı, ikinci bir yaşamsal işlev de görüyor –özellikle kadınlara, galip gelenlerce yazıldığı bilinen tarihte kendi yerlerine ilişkin bir fikir vermek. Kadın aktivistler ve onların başarıları her zaman eksik kutlanmış, eksik yayımlanmış ve eksik takdir edilmiştir. Bu olunca daha önce yapılanlar üzerinde yükselmek zorlaşır. Tekerleği yeniden icat etmek gerekiyor ve bu, bir sonraki kuşağı aynı anda doğurmak ve yetiştirmek zorunda olmasanız bile, yorucu bir iştir.

Pek çoğumuza okulda feminizmin tarihi öğretilmiştir. Cinsiyetler arasındaki dengesizliğin farkına varmaya gelince, bölük pörçüktür. Çoğu kez, benim için, küçük ama çirkin bir haber kırıntısı dikkatimi çeker ve beynime bir matkap gibi girerdi. Örneğin on yaşımdayken, arkadaşımın küçük erkek kardeşinin ondan daha fazla cep harçlığı aldığını öğrendim. Neden? Çünkü o erkekti. Bedenim, adaletsizliğin acısıyla fiilen sarsıldı. Birkaç yıl sonra, *Just Seventeen* dergisinde, 1980'lerin süper modeli Claudia Schiffer'ın "düzensiz saç çizgisi"nden duyduğu kaygıyla harap olduğunu okudum. İçimde derin bir yerde, genç bir kadının kendini bu şekilde hissedebildiği bir dünyanın, tamamen kadının rahatına ve güvenliğine göre düzenlenmiş bir dünya olmasının ihtimal dahilinde olmadığını fark ettim. Gerçeği anlamak, yıllar içinde, dünyanın erkekler lehine bükülmesi sonunda görmezden gelinemeyecek kadar alenileşinceye kadar, irili ufaklı oluyor. Sonra yanıt aramaya başlıyoruz. Bu da, ya elektroliz ya feminizmdir.

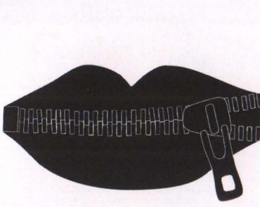
Peki, feminizm nedir? Eşit ama farklı olabilir misiniz? Ataerkilliğe karşı olup yine de erkekleri sevebilir misiniz? Her küçük şey için savaşmalı mısınız, yoksa enerjinizi büyük şeylere mi saklamalısınız? İş görüşmesi için bacaklarımı tıraş etmekle kendimi kız kardeşlikten ebediyen diskalifiye ettim mi?

Yıllar içinde feminizmin hangi biçimleri aldığını, nasıl evrildiğini, güçlü yanlarını ve kör noktalarını bilmek; hangi savaşların verildiğini ve kazanıldığını ya da verildiğini ve yeniden vermek gerektiğini bilmek; tarihsel rezervlerinize bakabilmek, argüman birliklerinizi sıraya dizebilmek, yalnız olmadığınız bilgisiyle silahlanmış bir şekilde savaşa girebilmek ne kadar iyi olurdu.

Burada, arada bir yeni düşünceler, yeni tutumlar, yeni tanımlar yeni kurallar, yeni öncelikler, yeni içgörüler sunmuş mistikler, yazarlar, bilim insanları, politikacılar, sanatçılar ve daha niceleri bulunuyor. Feminizm nedir? Buyurun, burada.

Lucy Mangan

GİRİŞ

Yüzyıllardır kadınlar cinsiyetlerinin bir sonucu olarak karşılaştıkları eşitsizliklerden söz ediyorlar. Ne var ki, Fransız erkek Charles Fourier ilk kez *féminisme* terimini kullandığı 1837'ye kadar, bir kavram olarak "feminizm" ortaya çıkmadı. Sonraki on yıllarda İngiltere'de ve ABD'de, cinsiyetler arasında yasal, ekonomik ve toplumsal eşitliğe ulaşmayı, cinsiyetçiliğe ve erkeklerin kadınları ezmesine son vermeyi amaçlayan bir hareketi tarif etmek için yaygın bir biçimde kullanıldı.

Dünyada eşitsizliğin farklı amaçları ve düzeylerinin bir sonucu olarak feminizmi oluşturan şeyin çeşitli damarları vardır. Feminizmin evrilen düşünceleri ve hedefleri, başladığından beri toplumları şekillendirmeye devam etmiştir ve haliyle, zamanımızın en önemli hareketlerinden biri olarak duruyor –gelişmeye devam ederken büyük kitlelere esin veriyor, onları etkiliyor, hatta şaşırtıyor.

Yolu açmak

Erkek egemenliği, yüzyıllardır pek çok toplumun dayanağı olan ataerkil sisteme dayanır. Ataerkillik hangi nedenlerle var olursa olsun, toplumlar daha karmaşıklaştıkça daha fazla düzenlemeye ihtiyaç duydu ve erkekler, kendi iktidarlarını güçlendiren kurumlar yaratıp kadınlara baskı uyguladı. Erkek egemenliği toplumun her alanında –yönetimden, hukuktan ve dinden evliliğe ve eve kadar– dayatıldı. Bu erkek egemenliğine bağımlı ve güçsüz olan kadınlar, entelektüel, toplumsal ve kültürel statüleri bakımından erkeklerden aşağı görüldü.

Ataerkilliğin dayattığı sınırlamalara meydan okuyan kadınlara ilişkin kanıtlar, esas olarak tarihsel kayıtları erkekler kontrol ettiği için, çok azdır. Bununla birlikte, geç 17. ve erken 18. yüzyıllarda Aydınlanmanın başlamasıyla ve bireysel özgürlüğe artan entelektüel vurguyla birlikte, öncü kadınlar yaşadıkları adaletsizliklere dikkat çekmeye başladılar. ABD'de (1775-83) ve Fransa'da (1787-99) devrimler patlak verince, birçok kadın yeni özgürlüklerin kadınlar için de geçerli olması için kampanya yürüttü. Bu tür kampanyalar o sırada başarısız olsa da çok geçmeden daha fazla kadın harekete geçti.

> Hiçbir zaman kendimi aşağı hissetmedim... Yine de 'bir kadın olmak' her kadını ikincil statüye indirir.
> **Simon de Beauvoir**

Dalgalar

Sosyologlar feminizmin üç ana "dalgasını" ya da dönemini saptıyorlar; bazı feministler de 21. yüzyılın ikinci on yılında dördüncü bir dalgayı selamlıyor. Her dalgayı özgül katalizörler tetikledi ama bazıları bu metaforu sorunlu görüyor, feminizm geniş bir amaç yelpazesiyle sürekli evrilen bir hareket olduğu halde, her bir dalgayı tek bir hedefe indirgediğini düşünüyor.

Birinci dalga feminizmin hedefleri, 19. yüzyılın ortasında ABD'de ve Avrupa'da feminist gündeme egemen oldu ve köleliğin kaldırılmasını itici gücüyle aynı özgürlükçü ilkelerden doğdu. İlk feministler (çoğunlukla eğitimli, beyaz, orta sınıf kadınlar) oy hakkı, eğitime eşit erişim ve evlilikte eşit haklar talebinde bulundu. Birinci dalga feminizm 1920'lere kadar devam etti; o sırada pek çok Batılı ülke kadınlara oy hakkı vermişti.

II. Dünya Savaşı sırasında enerjinin savaş çabalarına yoğunlaşmasıyla birlikte, ikinci dalga 1960'lara kadar gelişmeye başlamadı ama yine de savaş döneminde çıkan yazılardan etkilendi. "Kişisel olan siyasaldır" sloganı, bu yeni dalganın düşünüşünü özetlemekteydi. Kadınlar, birinci dalgada kazanılan yasal hakların gündelik yaşamlarında gerçek bir iyileşmeye yol açmadığını saptadı ve dikkatlerini, işyerinden aileye, cinsel "normlar" konusunda çekinmeden konuşmaya kadar uzanan alanlarda eşitsizliği azaltmaya çevirdi.

1960'ların devrimci ikliminden cesaret alan ikinci dalga, kadınlara baskıyı saptamaya ve son vermeye çalışan korkusuz Kadınların Kurtuluşu Hareketiyle özdeşleşti. Üniversitelerde feminist teori konusunda yeni dersler baskının köklerini incelerken ve toplumsal cinsiyet düşüncelerinin şekillenmesini çözümlerken, adaletsizliklerle mücadele için kitle örgütleri boy verdi. Kadınlar, doğum kontrolünü erkek-egemen tıp mesleğinden çekip aldı, yasal kürtaj hakkı için mücadele etti ve fiziksel saldırıya karşı koydu.

İkinci dalganın canlılığı 1980'lerde söndü, hizipçilikle ve artan muhafazakâr siyasal iklimle zayıfladı. Yine de 1980'ler siyah feminizmin ("kadıncılık" da denilen) ve kesişimsellik düşüncesinin –renkli kadınların karşılaştığı, beyaz, orta sınıf kadınların egemen olduğu feminizmin ele alamadığı çoklu engellerin tanınması– ortaya çıkışına tanık oldu. İlk kez 1989'da Kimberlé Crenshaw'un öne sürdüğü kesişimsellik kavramı, yalnızca ABD ve İngiltere'de değil, dünya çapında eski sömürge ülkelerde de yankı buldu.

Yeni kaygılar

Amerikalı feminist Rebecca Walker, 1990'ların başında bir tecavüz sanığının aklanmasına tepki gösterdiğinde, kadınların yalnızca post-feministlerin zaten ulaşıldığını düşündüğü eşitliğe değil, kurtuluşa da ihtiyacı olduğunu öne sürerek üçüncü bir dalga ihtiyacını dillendiriyordu. Üçüncü dalga değişik ve çoğu kez çatışan damarları içerdi. Ayrılık alanları, cinsel özgürlüğün bir ifadesi olarak "müstehcenlik kültürü"ne (aleni cinsel davranış) yönelik tutum, trans kadınların harekete alınması ve kapitalist bir toplumda feminist hedeflere ulaşılıp ulaşılamayacağı konularını kapsamaktaydı. Bu zengin düşünce alışverişi, feminist blogların ve sosyal medyanın yardımıyla yeni binyıla kadar devam etti. İşyerinde cinsel tacizden toplumsal cinsiyet ücret farkına kadar uzanan konuları ele alan feminizm şimdi, her zamankinden daha çok gereklidir.

> Bir kadın kabul etmemeli, meydan okumalıdır.
> **Margaret Sanger**

Bu kitap

Kadınların toplumdaki yerini geliştiren ilham verici şahsiyetlerin kapsamlı bir koleksiyonu asla olmayan bu kitap, 1700'lerden günümüze kadar en fazla öne çıkan düşüncelerden bazılarını açıyor. Her bölüm özgül bir döneme odaklanıyor ve ya o dönelerin içinde ya da hakkında konuşanlardan hatırlatıcı alıntılar etrafında yoğunlaşıyor. *Feminizm Kitabı* dünyanın bugünkü düzenini anlamak için feminizmin ne kadar önemli olduğunu ve hareketin hâlâ gidecek ne kadar çok yolu olduğunu yansıtıyor. ■

FEMİNİZ
DOĞUŞU
18. VE ERKEN 19.

ZMİN

YÜZYIL

İngiliz hanımefendisi Mary Astell, *Some Reflections on Marriage* (*Evlilik Üzerine Bazı Düşünceler*) kitabında, Tanrının erkekleri ve kadınları **eşit ölçüde akıllı** ruhlarla yarattığını öne sürer.

1700

1734

İsveç Medeni Kanunu kadınlara belli haklar verir, özellikle erkeklerin, **eşlerinin mallarını** rızaları olmadan satmasını yasaklar.

İngiltere'de entelektüel kadınlar ve davetli erkekler için gayriresmi bir **tartışma grubu**, Blue Stocking Society (Mavi Çoraplılar Derneği), kurulur.

1750'LER

1765

ABD'de ithalat vergilerini protesto etmek ve Amerika'nın İngiltere'den bağımsızlığını desteklemek için **Özgürlüğün Kızları** kurulur.

"Feminizm" sözcüğü 1890'lara kadar rağbet görmedi ama bireysel kadınlar, çok önce feminist görüşler ifade ediyorlardı. 1700'lerin başında dünyanın çeşitli yerlerinde kadınlar, kadınların statü eşitsizliği tanımlıyor ve inceliyor, bunun doğal ve kaçınılmaz olup olmadığını sorgulamaya başlıyorlardı. Durumlarını yazarak ve tartışarak araştıran kadınlar, bireysel ya da toplu olarak, kadınların uşak konumuna itirazlarını dillendirmeye, daha fazla hak ve erkeklerle eşitlik arzularını ifade etmeye başladılar.

Zayıftan güçlüye

18. yüzyılın başında kadınlar, büyük ölçüde, entelektüel, toplumsal ve kültürel düzeyde doğal olarak erkeklerden aşağı görülüyorlardı. Bu, kadınları "zayıf kap" olarak tanımlayan Hıristiyan Kilisenin öğretileriyle güçlendirilen derin, uzun süredir savunulan bir inançtı. Babalarının ve evlilerse kocalarının denetimine bağlıydılar.

Yüzyıl ilerledikçe, toplumsal ve teknolojik değişimler kadınların yaşamını daha köklü etkilemeye başladı. Ticaretin ve sanayinin gelişimi, toplumsal rollerin keskin bir şekilde toplumsal cinsiyete göre tanımlandığı, büyüyen, istekli bir orta sınıf yarattı. Kamusal iş ve siyaset alanı erkeklere ait görülürken, kadınlardan "ev" özel alanında kalmaları beklendi –giderek daha fazla kökleşecek bir ayrım.

Teknoloji matbaa sanayiini de dönüştürüp bilgiyi ve yeni düşünceleri yayan dergilerin, broşürlerin, romanların ve şiirlerin sel gibi akmasına yol açtı. Bu düşünceler ayrıcalıklı, eğitimli kadınlarca özümsendi ve bu kadınlardan bazıları feminist görüşleri yazmaya, yayın dünyası aracılığıyla ifade etmeye yöneldi.

En eski feminist yazılardan bazıları 18. yüzyılın ortasında İsveç'te çıktı. Orada, kadınların yasal haklarına görece liberal bir yaklaşım, yayıncı ve gazeteci Margareta Momma ve şair Hedvig Nordenflycht gibi entelektüellerin basılı feminist temaları geliştirmelerini olanaklı kıldı.

İngiltere, İsveç'ten daha az liberal olmasına rağmen 1700'lerin başında, özellikle Mary Astell'in çalışmalarıyla, fark edilir ölçüde feminist teorilerin dışavurumuna tanık olmuştu. Tanrının, kadınları erkekler kadar akıl sahibi yaptığını savunan Astell, kadınların toplumsal bakımdan aşağı rolünün ne

Amerikalı kadın hakları aktivisti Judith Sargent Murray, "On the Equality of the Sexes" (Cinsiyetlerin Eşitliği Üzerine) denemesinde kadınların **erkekler kadar akıllı** olduğunu iddia eder.

1790

İngiliz yazar Mary Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*'nde, kadınların eğitim hakkı olması gerektiğini öne sürer.

1792

Fransa'da Suzanne Voilquin, bilinen ilk feminist işçi sınıfı dergisi *Tribune des femmes*'in editörü olur.

1832

1791

Fransız siyasal aktivisti Olympe de Gouges, *The Declaration of the Rights of Woman and the Female Citizen*'da (*Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi*), kadınlara **erkeklerle aynı yurttaşlık haklarının** verilmesi gerektiğini savunur.

1830

Şimdi kuzey Nijerya olan yerde Nana Asma'u, *jaji* denilen bir grup kadını, Sokoto Halifeliğini dolaşıp **diğer kadınları eğitmeleri** için yetiştirir.

Tanrı vergisi ne de kaçınılmaz olduğunu cesurca ifade etti.

1750 civarında İngiltere'de ve diğer Avrupa ülkelerinde, entelektüel kadın grupları edebiyat "salonlarında" bir araya geliyorlardı. Bu forumlarda kadınlar edebiyat tartışıp düşünce paylaştı; kadın deneyimi, düşünce paylaşımı, kadın yazarların ve düşünürlerin gelişimi için bir mekan oluşturdular.

Yeni düşünceler ve devrim

18. yüzyılda Avrupa'da ve Amerika'da iki tikel entelektüel, kültürel ve siyasal gelişme, feminizmin gelişmesini ve yayılmasını ateşlemeye yardımcı oldu: Aydınlanma ile Amerika ve Fransa'da devrimler. Fransız erkekler Jean-Jacques Rousseau ve Denis Diderot gibi Aydınlanma filozofları, kralların, soyluların ve kiliselerin kalıtsal ayrıcalıklarına dayanan toplumların tiranlığına meydan okudu. Özgürlüğü, eşitliği ve özellikle Rousseau için kadınları kapsamayan "insan hakları"nı savundular.

Bununla birlikte, kadınlar, 1783'te Amerika'ya İngiltere'den bağımsızlığını kazandıran ve 1789'dan itibaren Fransa'yı sarsan devrimlere aktif bir biçimde katıldılar. Özgürlük ve yurttaş hakları şiarları arasında kadınlar da kendi haklarını istemeye başladılar. Amerika'da, ABD'nin ikinci başkanının eşi Abigail Adams, kurucu babaları devrimci değişimlerde "hanımefendileri hatırlama"ya çağırırken, Fransa'da oyun yazarı ve aktivist Olympe de Gouges, erkekler ve kadınlar için eşit yasal haklar çağrısında bulunan *The Declaration of the Rights of Woman and the Female Citizen*'ı (*Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi*) yayımladı. Fransız Devrimi'nden etkilenen İngiliz yazar Mary Wollstonecraft kilometre taşı niteliğinde feminist bir inceleme, aile içi tiranlığı kadınların bağımsız yaşamasını önleyen baş engel olarak tanımlayan ve kadınların çalışmaya ve eğitime erişimini talep eden *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*'ni yayımladı.

En fazla göze çarpan kadın hakları savunucularının çoğu ayrıcalıklı sınıflardan gelmelerine rağmen, 19. yüzyılın başında ABD'de ve İngiltere'de işçi sınıfı kadınları çoğunlukla yeni kurulan işçi hareketleri içinde siyasal bakımdan aktifleşiyordu. İslam dünyasının kimi yerlerinde de feminist kanılar yükseliyordu. 19. yüzyıl ilerledikçe bu sesler daha da yükselecekti. ■

ERKEKLER ÖZGÜR DOĞAR, KADINLAR KÖLE DOĞAR

ERKEN İNGİLİZ FEMİNİZMİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Mary Astell, 1706

ANAHTAR FİGÜR
Mary Astell

ÖNCE
1405 *The Book of the City of Ladies*'te (*Hanımlar Kentinin Kitabı*) Fransız yazar Christine de Pizan, büyük tarihsel kadın figürlerden simgesel bir kent yaratıp kadınların toplum için önemini vurgular.

1589 Bir İngiliz kadını olan Jane Anger, "Jane Anger: Her Protection for Women" (Jane Anger: Kadınları Himayesi) broşüründe bir kadın savunması ve bir erkek eleştirisi yazar.

SONRA
1792 *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*'nde Mary Wollstonecraft, kadınları, erkeklere bağımlı olmayı bırakmaya çağırır.

1843 İskoç feminist Marion Reid, toplumun, kadınların olanaklarını sınırlayan "kadınca davranış" kavramını eleştiren *A Plea for Woman*'ı (*Bir Kadın Savunması*) yazar.

Yaklaşık 200 yıl önce "feminizm" bir kavram haline geldi; bazı kadınlar, kadınların bağımlı olmaları gerektiğine ilişkin toplum görüşüne meydan okumaya başladılar. İngiltere'de en anlamlı seslerden biri, Mary Astell'inkiydi. Yazılarında, kadınların erkekler kadar anlaşılır ve eleştirel düşünceye yetenekli olduğunu ve görünürde aşağılık görülmelerinin, erkek denetiminin ve sağlam eğitime sınırlı erişimin sonucu olduğunu savundu.

Zayıf kap mı?

17. yüzyıl, siyasal altüst oluşların zamanıydı; yine de İngiliz İçsavaşı (1642-51), peşinden monarşinin restorasyonu, kadınları fazla etkilememişti. "Zayıf kap" olarak görülüyorlardı – Hıristiyan Kiliseyle ve Havva'nın Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığını söyleyen Kitabı Mukaddes'in iddiasıyla desteklenen bir görüş. Kadınların doğal rolünün, yalnızca eş ya da anne rolü olduğu sanılıyordu.

İstisnalar vardı. Anabaptistler ve Quaker'lar gibi, genele uymayan ya da muhalif mezhepler erkeklerin ve kadınların Tanrının önünde eşit olduğunu savundu. Kadınlar bunların toplantılarına yalnızca katılmakla kalmıyor, vaaz da verebiliyorlardı. İngiliz İçsavaşı'nın eşitlikçi siyasal hareketi Düzleyicilerde de kadınlar öne çıktı ama bu grubun daha geniş oy hakkı çağrısından dışlandılar.

Margaret Cavendish kadınlar kamusal alandan herkesten çok dışlandıkları için yazdığını ilan etti. 20 yılda oyun, deneme, kurgu, şiir ve mektuplardan oluşan 23 eser yayımladı.

Ön-feministler

Engellere rağmen, çok sayıda kadın, dişi cinsin aşağı olduğu görüşüne meydan okumak için yazı yazmaya yöneldi. Bunların arasında "Hanımefendilerin Kadim Eğitimini Canlan-

Ayrıca bkz. Erken İskandinav feminizmi 22–23 ▪ Aydınlanma feminizmi 28–33 ▪ Ev hayatından kurtuluş 34–35

> TANRI Erkekler kadar Kadınlara da Akıllı Ruhlar verdiğine göre, bunları geliştirmelerini nasıl yasaklarlar?
> **Mary Astell**

Mary Astell

1666'da Newcastle upon Tyne'de üst orta sınıf Anglikan bir ailede dünyaya gelen Mary Astell çok az resmi eğitim aldı. Ama amcası Ralph Astell onu klasik felsefe konusunda eğitti. 1688'de annesinin ölümünden sonra Mary Astell, Chelsea'ye taşındı; orada bir yazar olarak mali sıkıntı yaşadı ama edebiyatçı ve entelektüel kadın arkadaşları ve hamileri tarafından cesaretlendirildi. Canterbury Başpiskoposu William Sancroft da arkadaşıydı ve ona mali destek verdi. İlk kitabı *A Serious Proposal to the Ladies*'te (*Hanımefendilere Ciddi Bir Öneri*), önemli bir yazar olduğunu kanıtladı. 1709'da kamusal yaşamdan çekildi ve Chelsea'de kızlar için bir yetimler okulu kurdu. 1731'de göğüs kanserini temizlemek için yapılan bir meme ameliyatından sonra öldü.

Önemli eserleri

1694 *A Serious Proposal to the Ladies (Hanımefendilere Ciddi Bir Öneri)*
1700 *Some Reflections on Marriage (Evlilik Üzerine Bazı Düşünceler)*

dırmak İçin Bir Deneme" (1673) yazan Bathsua Makin ve kadınların toplumdaki yerine ilişkin güçlü bir eleştiri yapan Newcastle Düşeşi Margaret Cavendish de vardı. *Philosophical and Physical Opinions* (*Felsefi ve Fiziksel Kanılar*) kitabında (1655) Cavendish, kadınların "kuşlar gibi kafeste tutulma"sından, hiçbir güçlerinin olmamasından ve kibirli erkekler tarafından horlanmasından yakındı –sert erkek eleştirisiyle karşılaşan bir görüş.

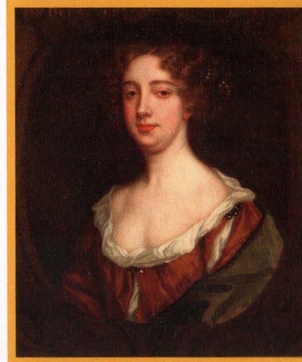
1640'ta mütevazı bir ailede dünyaya gelen gezgin, casus ve yazar Aphra Behn'in, geçimini kalemden sağlayan ilk İngiliz kadını olduğunu söyleniyordu. Birçok oyunu erkek-egemen edebiyat dünyasıyla ve erke davranışıyla alay ediyordu. Eleştirmenler oyunlara müstehcen dedi ve onu intihalle suçladı ama popüler eserleri, coşkulu bir izleyici kitlesini kendine çekti.

Radikal bir çözümleme

Bu arka plana karşı yazar Mary Astell, "aşağı" olan kadınların erkeklerin denetimi altında olması gerektiği görüşünü araştırdı ve çözümledi. Dindar bir Hıristiyan olan Astell, kadınların ikincil rolünün ilahi olarak buyurulduğunu söyleyen Kilisenin tutumuna, Tanrının kadınları eşit ölçüde "akıllı ruhlarla" ve "düşünme yetisi"yle yarattığını savunarak karşı çıktı. Kadınları bağımlı duruma sokan, erkeklerdi. Kadınlardan bağımsız düşünceyi esirgemekle erkekler, kadınları fiilen esir tutmaktaydı –Tanrıya bir hakaret.

Astell'e göre daha iyi bir eğitim, daha fazla eşitliğin anahtarıydı. *A Serious Proposal to the Ladies*'te (1694) kadınları, sürekli erkeklere boyun eğmek yerine zekâlarını ve becerilerini geliştirmeyi öğrenmeye teşvik eder. Kadınların bir "zihin yaşamı" sürebildiği bir tür laik manastır ya da üniversite kurmayı bile önerir. Kendisi evlenmemesine rağmen evlilik ihtiyacını kabul eder ama *Some Reflections on Marriage*'ta (1700), şehvete ya da paraya dayanan evliliklerden sakınma konusunda kadınları uyarır. Eğitimin, kadınların akıllı seçim yapmalarına ve mutsuzluktan kaçınmalarına yardım edeceğine inanır.

Çağdaşları gibi Astell de bir aktivist değildi ama etrafındaki kadınların durumuyla ilgili, şimdi feminist olarak nitelenecek bir bakış açısıyla gözlemde bulundu ve yazılar yazdı; teorileri bugün de haklılığını koruyor. Başka kadınların da bu kadar açık tartışmayı göğüslemesine yaklaşık bir yüzyıl vardı. ■

Aphra Behn, burada 17. yüzyılda Felemenkli sanatçı Peter Lely'nin yaptığı bir portresi görülüyor, başlangıçta borçtan kurtulmak için yazdı. Yazıları sağken onu bir şöhret yaptı ve 1689'da öldüğünde, Westminister Abbey'e gömüldü.

BEDENİMİZ RUHUMUZUN GİYSİSİDİR

ERKEN İSKANDİNAV FEMİNİZMİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Sophia Elisabet Brenner, 1719

ANAHTAR FİGÜRLER
Sophia Elisabet Brenner, Margareta Momma, Hedvig Nordenflycht, Catharina Ahlgren

ÖNCE
1687 Danimarka ve Norveç Kralı V. Christian, evlenmemiş kadınları reşit saymayan bir yasa çıkarır.

SONRA
1848 İsveçli yazar ve feminist aktivist Sophie Sager, toprak sahibi efendisini tecavüzden dolayı mahkemeye verir; dava, bir kilometre taşıdır.

1871 Kadın hakları derneği Dansk Kvindesamfund (Danimarka Kadın Derneği), Matilde ve Fredrik Bajer tarafından kurulur.

18. yüzyılda Stockholm - Elias Martin'in (1739-1818) bu tablosunda görülüyor– artan sivil hakların yeri ve dünyanın ilk feministlerinden bazılarının yuvasıydı.

İsveç'in Özgürlük Çağının (1718-72) başlangıcında, iktidar monarşiden hükümete geçince, kadınlara daha fazla özgürlük çağrıları da dahil olmak üzere, siyasal ve felsefi tartışmalar arttı. Bu ilerici ortam, kadınlara bazı mülkiyet hakları ve zina gerekçesiyle boşanma hakkı veren 1734 Medeni Kanununa yansıdı.

Erken aydınlanma

Kadınların erkeklerle aynı hakları hak ettiğini açıkça ilan eden ilk kadınlardan biri, eğitimli bir aristokrat olan İsveçli yazar Sophia Elisabet Brenner'di. 1693'te, kadınların zekâ bakımından erkeklerle eşit olduğunu öne süren "Dişi cinsin haklı savunması" şiirini yayımladı ve 1719'da İsveç Kraliçesi Ulrika Eleonora'a yazdığı bir şiirde, erkekler ile kadınların dış görünüş dışında aynı olduğunu savundu.

"Argus'un Gölgeleri ile meçhul bir Kadının Konuşması"nda (1738-39) gazeteci Margareta Momma, kadınların eğitimi çağrısını üstlenir ve kadınları tartışma yetene-

Ayrıca bkz. Erken İngiliz feminizmi 20–21 ▪ Aydınlanma feminizmi 28–33 ▪ Küresel oy hakkı hareketi 94–97

> Zorlu bir kadın, ama yetenekle dolu.
>
> **Jonas Apelblad**
> **Catharina Ahlgren'i tasvir eden İsveçli gezi yazarı**

ğinden yoksun sayan eleştirmeleri yerer. Avrupa Aydınlanmasından etkilenen, konuşma ve din özgürlüğünü savunan Momma, daha fazla insanın yeni düşüncelere erişimine olanak sağlamak için, aristokrat Fransızca yerine İsveç dilinin kullanılmasını teşvik etti.

Entelektüel tanınma

Başka bir yazar ve düşünür Hedvig Charlotta Nordenflycht, Kraliçe Ulrika Eleonora'nın cenaze töreni için yazılan bir şiirle, kendi cinsi için daha fazla hak dile getiren "İsveçli kadının ağıtı" şiiriyle edebi çıkışını yaptı (1742).

Momma'dan ve diğer birçok çağdaşından farklı olarak Nordenflycht, yazılarını kendi adıyla yayımladı. Meslek yaşamı gelişti ve 1753'te, Stockholm'de İsveç edebiyatını düzeltmeye çalışan bir edebiyat grubu olan Tankebyggarorden'e (Düşünce İnşaatçıları Cemiyeti) kabul edildi; grubun tek kadın üyesiydi. Nordenflycht, düşünce alışverişi için kendi evinde, zamanın en iyi yazarlarının gittiği bir salon açtı. "Kadının ince zekâsını kullanma görevi" gibi şiirlerde kadın zekâsını savunan ve "Kadınların Savunması"nda (1761) mizojiniyi çürüten Nordenflycht, entelektüel bakımdan aktif olma hakkına sahip çıktı.

Bilimin dili

Nordenflycht'ın arkadaşı Catharina Ahlgren, ilk şiirini 1764'te Kraliçe Louisa Ulrika'nın doğum günü için yayımladı. Ahlgren, 1772'de "Adelaide" takma adıyla iki popüler İsveççe dergide yayınlanan belagatli mektupları yazdığında, İngilizce, Fransızca ve Almanca eserlerin çevirmeni olarak zaten tanınıyordu.

Mektuplarda erkeklere ve kadınlara seslenen Ahlgren sosyal aktivizmi, demokrasiyi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve erkek egemenliğine karşı kadın dayanışmasını savunur ve gerçek aşkın, ancak bir erkek ile bir kadın birbirine eşit davranırsa olanaklı olduğu inancını ifade eder. "Adelaide" mektuplarında en sık ele alınan konu dostluktur ama ahlak ve kız çocuklara öğüt konuları da vardır. Ahlgren'in "Modern kadınlar Sophia ve Belisinde düşünce tartışıyor" başlıklı denemenin yazarı olduğu da sanılıyor. Burada, hafif aşk hikâyelerinin dili olan Fransızca öğretimini eleştirir, onun yerine kadınların bilimin ve bilgiye dayalı söylemin dili olan İngilizceyi öğrenmelerini savunur. ▪

Hedvig Nordenflycht 1718'de Stockholm'de doğru. Şair, yazar ve salon sahibi olan Nordenflycht, erkek yerleşik düzeninin, görüşlerini ciddiye aldığı ilk kadınlardan biriydi.

Catharina Ahlgren

1734'te doğan Catharina Ahlgren, İsveç kraliçesi Louisa Ulrika'ya hizmet etti. Kraliçe kronik bir entrikacıydı ve sonunda bir entrikadan ötürü Ahlgren'i saraydan kovdu. Ondan sonra Ahlgren yazı yazarak, editörlük, matbaacılık ve bir kitabevinde idarecilik yaparak geçimini sağladı.

Ahlgren iki kez evlenip boşandı ve dört çocuğu oldu. Daha sonra Finlandiya'ya taşındı ve orada, 1872'de Abo (şimdi Turku) kentinde, ilk Fin gazetelerinden biri olan *The Art of Correct Pleasing*'in editörü olarak ortaya çıktı. 1796'da İsveç'e geri dönüp en küçük kızıyla birlikte yaşadı ve 1800 civarında öldü.

Önemli eserleri

1772 "Stockholm'de Bir Kadın ile Taşralı Bir Kadın Arasında Bir Yazışma"
1793 "Hoş Karşılaşmalar"

YARALI KADIN! KALK, HAKKINI ARA!

18. YÜZYILDA KOLEKTİF EYLEM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Anna Laetitia Barbauld, 1792

ANAHTAR FİGÜR
Elizabeth Montagu

ÖNCE
1620 Catherine de Vivonne, Paris'te ilk salonunu Hôtel de Rambouillot'da açar.

1670 Aphra Behn, *The Forc'd Marriage* (*Zoraki Evlilik*) oyunu sahnelendikten sonra yazar olarak geçimini sağladığı bilinen ilk İngiliz kadını olur.

SONRA
1848 Amerikalı kadınların haklarına yönelik ilk halka açık toplantı, New York eyaletinde Seneca Falls'ta gerçekleşir.

1856 Langham Place Çevresi, kadın hakları için kampanya yürütme misyonuyla Londra'da ilk kez toplanır.

18. yüzyıl İngiltere'sinde orta sınıf zenginleşince ve boş zaman artınca, kamusal ve özel alanlar arasında bir ayrımı teşvik eden bir ideoloji gelişti. Sanayileşmenin ve ticaretin sunduğu fırsatlardan yararlanmakla meşgul olan erkekler, kamuoyunun oluştuğu "kamusal alanı" işgal ederken, kadınlar "özel alanda", yani evin içinde erdem yetiştiriyordu.

Bir kadının yeri

Uygun kadın davranışlarını tarif eden broşürlerin, dergilerin ve davranış kitaplarının yayını dönem boyunca hızla çoğaldı ve kadınları, seçkin statünün bir işareti olarak görülen bu yeni özel rolü benimse-

Ayrıca bkz. Aydınlanma feminizmi 28–33 ▪ Ev hayatından kurtuluş 34–35 ▪ İşçi sınıfı feminizmi 36–37 ▪ Evli kadınların hakları 72–75 ▪ Bilinç yükseltme 134–35 ▪ Radikal feminizm 137

> Zenginliği küçümsemek gerçekten felsefi olabilir ama zenginliği layıkıyla dağıtmak insanoğluna kesinlikle daha yararlı olmalı.
> **Fanny Burney**

meye teşvik çabasını temsil etmekteydi. Bu yayınlar kadınları "geliştirici" kitaplar, özellikle Kitabı Mukaddes ve tarihsel eserler okumaya zorluyordu. Ama romanlar uygun bulunmuyordu; davranış kitabı *An Enquiry into the Duties of the Female Sex*'te (1797; *Dişi Cinsin Görevleri Üzerine Bir Soruşturma*) Thomas Gisborne, romanları "gizlice yozlaşmış" olarak niteledi. "Gelişme" temennisi, kadınları evde ahlaki standartları yüksek tutmaya, kocalarına görev duygusuyla hizmet etmeye ve böylece bir bütün olarak toplumun erdemini yükseltmeye teşvik etme amaçlıydı. Yine de, ev hayatının dar sınırlarının ötesine bakmaya çalışan eğitimli kadınların sayısını da artırdı. Bu durum gücünü, yalnızca davranış kitaplarının buyurduğu okuma listelerini değil, romanları, gazeteleri ve dergileri de kucaklayan matbu eserlerde büyük artıştan aldı. Bütün bunlar kadınların dünyayla ilgili merakını uyandırdı ama hâlâ özel alana hapsoldukları için kamusal tartışmaları etkileme araçları sınırlıydı.

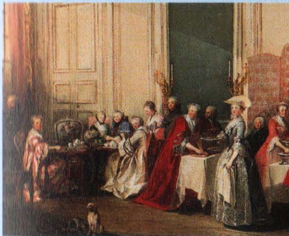
Zihin buluşmaları

Eğitimli bazı kadınlar, buluşabildikleri salonlar aracılığıyla karşılıklı destek buluyorlardı. Salonlar, özel hamiliği ve sosyalliği entelektüel yetenekleri için bir çıkış kapısı ve toplumu etkilemenin bir yolu olarak gören ayrıcalıklı kadınlar tarafından tartışma amacıyla kurulan mekânlardı. Birinci Londra Salonu, kömür madencisi ve toprak sahibi zengin bir aileye gelin giden

Mary, Gloucester Düşesi (ortada), Mavi Çoraplıların önde gelen hamisiydi; burada şair ve oyun yazarı Hannah More'u seçkin bir topluluğa tanıtıyor.

Elizabeth Montagu'nün Mayfair evindeydi. 1750 civarında o ve benzer düşüncede birkaç kadın, özellikle zengin İrlandalı entelektüel Elizabeth Vesey, Mavi Çoraplılar

1764'te Salon des Quatre Glaces'te müzik dinleyip sohbet eden bir gruba İngiliz çayı ikram ediliyor. Kadınların sayısı erkeklerden fazladır ve karma bir toplulukta rahattırlar.

Salon

"Salon" sözcüğü ilk kez Fransa'da 17. yüzyılda kullanıldı; İtalyancada "büyük hol" anlamına gelen *salone* sözcüğünden gelir. Ramboullet markizi Catherine de Vivonne (1588-1665), Paris'teki evinde, *Chambre bleu* (Mavi Oda) olarak bilinen bir odada bir salon açan ilk kadınlardan biriyi. Bir edebiyat hostesi olarak başarısı, *salonnière* olarak entelektüel ve toplumsal liderlik rolünü benimsemeleri için kadınlara ilham verdi. Salonlar, kadınların entelektüel meraklarını sergileyebildiği saygın bir yer sağlamaktaydı. Başlangıçta edebi eserler tartışılıyordu; sonra siyasal ve bilimsel konular da tartışılmaya başlandı.

Salonlar, 18. yüzyılda Avrupa'nın her tarafına yayıldı: örneğin İsviçre'de, Bern'de Julie van Bondeli'nin bilimsel salonu ve Almanya'da, Berlin'de özgür bir Yahudi kadın olan Henriette Herz'in edebiyat salonu.

Elizabeth Montagu

"Mavilerin Kraliçesi" olarak bilinen Elizabeth Montagu bir yazar, sosyal reformcu, edebiyat eleştirmeni ve 18. yüzyıl İngiltere'sinde önde gelen entelektüel ve sanat hamisiydi. 1718'de doğan Elizabeth çocukken, üvey dedesi Conyers Middleton'ın akademisyen olduğu Cambridge'i sıkça ziyaret ederdi. 1742'de Sandwich Kontunun torunu Robert Montagu ile evliliği, ona İngiliz ve İskoç yazarların eserlerini desteklemesi için gerekli zenginliği ve kaynağı sağladı. 1750'den itibaren kışları Londra'da geçirip entelektüel partilere ev sahipliği yaptı ve Samuel Johnson, Horace Walpole ve Edmund Burke gibi önde gelen edebiyat ve siyaset figürleriyle dostluklar kurdu. Montagu'nün Mayfair'deki salonu, 1800'de ölene kadar, 50 yıl yaşadı.

Önemli eserleri

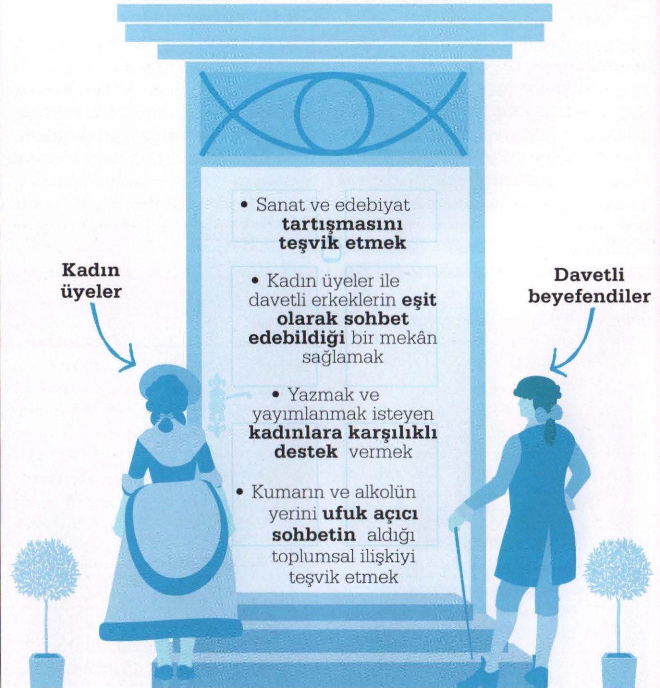
1760 George Lyttleton'ın *Dialogues of the Dead*'inde (*Ölü Diyalogları*) üç anonim bölüm.
1769 *An Essay on the Writings and Genius of Shakespeare (Shakespeare'in Yazıları ve Dehası Üzerine Bir Deneme)*

Derneğini (Blue Stockings Society) kurdu. Mavi Çoraplılar adı, erkeklerin gündüz çorabı olarak siyah ipek üzerine mavi yün çorabı tercihinden kaynaklanır. Saray toplantılarından daha az resmi bir etkinliği simgelemekteydi.

Mavi Çoraplılar, ahlaki iyileşmeyi sağlayacak "rasyonel sohbet"i teşvik etmek için eğitimli kadınların yanı sıra seçkin erkekleri de bir araya getiriyordu. Üyeler genellikle ayda bir toplanırdı; akşama doğru gelir ve bazen gece yarısına kadar kalırlardı. Alkol yerine çay ve limonata ikram edilirdi; sosyal etkinliklerin alışılmış eğlencesi olan kumar yasaktı. Mavi Çoraplılar toplantılar arasında üretken mektup yazarlarıydı. Örneğin Elizabeth Montagu'nün 8.000 civarında mektup yazdığı biliniyor.

Düzenli ev sahibelerinden her birinin kendi üslubu vardı. Örneğin Elizabeth Vesey'in toplantıları özellikle resmiyetten uzaktı; küçük tartışma gruplarını teşvik etmek için sandalyeler odaya serpiştirilirdi. Diğer yanda Elizabeth Montagu sandalyelerini, kendisi ortada olmak üzere, yay şeklinde dizerdi. Başka bir ev sahibesi, Frances Boscaven toplantılarını, Londra'da Audley Street'teki evinin yanı sıra

Mavi Çoraplıların amaçları

Surrey'deki kır evi Hatchlands Park'ta yapardı.

Edebi amaçlar

Mavi Çoraplılar kadınların eğitimine destek verdi ve Fanny Burney, Anna Laetitia Barbauld, Hannah More ve Sarah Scott (Elizabeth Montagu'nün kız kardeşi) gibi yazar olarak ilerlemeye çalışan kadınları destekledi. Yazar Samuel Johnson'ın (derneğin başka bir üyesi) "kalemin amazonları" dediği bu kadınlar, yalnızca klasik edebiyat eserlerini yorumlamakla kalmayıp kendi şiirlerini, oyunlarını ve romanlarını da yazarak, kadınlarla ve kadınların entelektüel yetenekleriyle ilgili geleneksel fikirlere meydan okudular.

Elizabeth Montagu, yazar ve filozof Voltaire'in saldırılarına karşı Shakespeare'i savunmak için Paris'e gitti. Başlangıçta anonim yayımlanan *Essay on the Writings and Genius of Shakespeare* (*Shakespeare'in Yazıları ve Dehası Üzerine Deneme*) eleştirmenler tarafından iyi karşılandı ve sonunda Fransızcaya çevrilince Voltaire'in karizmasını çizdi. Samuel Johnson, başka bir Mavi Çoraplılar üyesini, Elizabeth Carter'ı, tanıdığı en iyi klasik Yunanca bilgini olarak niteledi. Zaman içinde, mali bakımdan bağımsız olmayan bazı Mavi Çoraplılar, eserleriyle geçimlerini sağlamayı bile başardı.

> Parlamalı
> entelektüel cevherimiz,
> Uyumamalı madende aylakça
> Eğitimin ahlaki darphanesi
> Bassın en soylu imgeleri.
>
> **Hannah More**
> **"The Bas Bleu" ("Mavi Çoraplılar")**

Üst sınıftan kadınlar, Devonshire Düşesi de dahil, 1784'te radikal politikacı Charles James Fox'u desteklemek için yürüyor. O sırada kadınlar seslerini duyuruyorlardı.

Mavi Çoraplılar, yerleşik erkek üstünlüğü düzenine bir tehdit olarak görülmek yerine, kadın erdeminin ve zekâsının kaleleri olarak övüldüler. 1778'de sanatçı Richard Samuel, en fazla öne çıkan dokuz üyeyi, dokuz klasik sanat tanrıçası ve ulusal gururun simgeleri olarak tasvir etti. Yine de bu öğrenme ve zarafet havasının arkasında, kadınlar için daha fazla kamusal mekân arzusu vardı. Örneğin Elizabeth Montagu, kadınlar için daha belirgin bir rolü savunan İskoç Aydınlanmasıyla uzun süre ilgilenmişti.

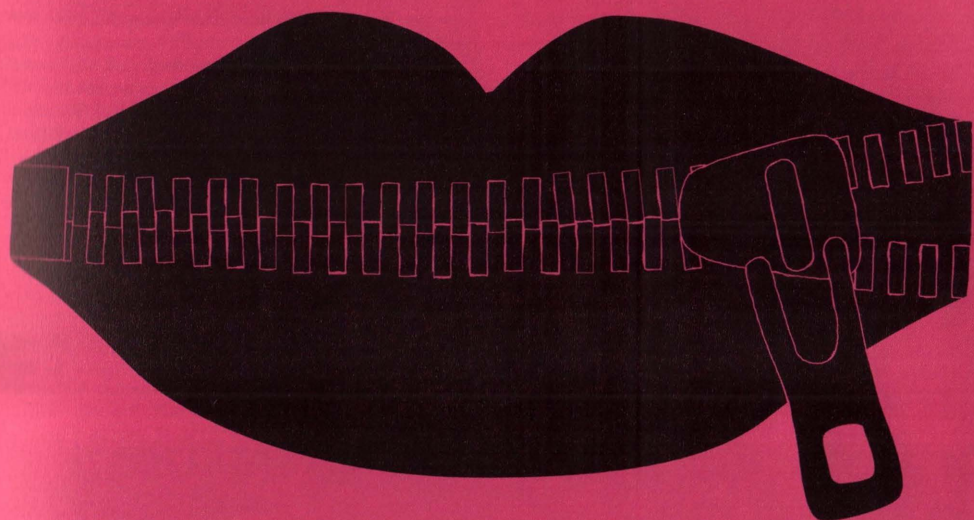
Erkeklere meydan okuma

Kadınlar, belki de en önemli yerde, düşünce ve zekâ alanında erkeklerle eşit olduklarını kanıtlıyorlardı. Mavi Çoraplılar güçlendikçe, aralarında bazıları edebiyatta başarılı olunca, kolektif bir bilinç ve kamusal bir ses edindiler. İlk Mavi Çoraplılar toplantılarını izleyen 50 yıl içinde eğitimli kadınlar, toplumsal istikrar ve kaynaşmanın figürlerinden, Avrupa'da ve Amerika'da devrimler çağında ortalığa dökülen asilere ve radikallere dönüşüyorlardı. ■

> Erkekler onurlarını,
> mutluluklarını ve servetlerini
> emanet ettikleri kişileri aptal
> yerine koymaya çalışacak
> kadar çok basiretsizdir.
>
> **Elizabeth Montagu**

ÖZGÜRLEŞMEK ELİNİZDEDİR

AYDINLANMA FEMİNİZMİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Olympe de Gouges, 1791

ANAHTAR FİGÜRLER
Olympe de Gouges, Judith Sargent Murray

ÖNCE
1752 Londra'da, halka açık bir konuşma etkinliğine –"The Temple ve Taste" (Beğeni Tapınağı)– kadınlar davet edilir ama tartışmalara katılmalarına izin verilmez.

1762 Fransız Filozof Jean-Jacques Rousseau, kadının esas rolünün eş ve anne olmak olduğunu öne sürdüğü *Émile*'i yayımlar.

SONRA
1871 Fransa'da Paris Komünü sırasında Union de Femmes (Kadınların Birliği) kurulur. İşçi kadınları devrim için silaha sarılmaları için örgütler, sivil ve yasal toplumsal cinsiyet eşitliği, boşanma hakkı ve eşit ücret talebinde bulunur.

Aydınlanma olarak bilinen 18. yüzyıl entelektüel hareketi, Avrupa'yı ve Kuzey Amerika'yı dönüştürdü. Hurafeye ve imana karşı akla ve bilime önem verdi, eşitlik ve özgürlükle ilgili yeni düşünceler öne sürdü. Ama özgürlük ve eşit haklar fikrinin, erkeklerin yanı sıra kadınlar için de geçerli olup olmadığı konusunda görüşler farklıydı. Örneğin Fransız düşünür Jean-Jacques Rousseau kadınları doğaları gereği erkeklerden daha zayıf ve daha az rasyonel, dolayısıyla erkeklere bağımlı sayıyordu. Bazıları –Denis Diderot, Marquis de Condorcet, Thomas Hobbes ve Jeremy Bentham gibi– kadınların entelektüel yeteneklerini açıkça kabul ediyor ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşma amacını destekliyorlardı.

Seslerini duyurma

Atlantik'in her iki yakasında kadınlar, dönemin entelektüel tartışmalarına aktif bir biçimde katılıp erkeklerle eşit olduklarını kanıtlayabilecekleri platformlar aradılar. Londra'da başlangıçta erkeklerin egemen olduğu tartışma dernekleri, daha sonra karma toplumsal cinsiyetli toplantılara ev sahipliği yaptı. 1780'lerde, La Belle Assemlée, Female Parliament, Carlisle House Debates ve Female Congress gibi kadınların tartışma dernekleri Londra'da boy gösterdi. Buralarda kadınlar eği-

> Biz kadınların sesimizin duyulmasına izin vermemiz çok zaman aldı.
>
> **Penelope Barker**
> **Edenton Çay Partisi lideri, Kuzey Carolina**

Avrupa'nın her tarafından Aydınlanma düşünürleri, zengin hami Madame Geoffrin'in Paris salonunda her hafta buluşurdu; burada 1775'te Voltaire'in bir oyunu okunurken tasvir ediliyorlar.

Ayrıca bkz. Erken İngiliz feminizmi 20–21 ▪ 18. yüzyılda kolektif eylem 24–27 ▪ Oy hakkı hareketinin doğuşu 56–63 ▪ Evlilik ve çalışma 70–71

timde, siyasal haklarda ve ücretli çalışma hakkında eşitlik taleplerine kamuoyunun dikkatini çekebiliyorlardı.

Devrime katılma

Kuzey Amerika'da ve ardından Fransa'da devrimci hareketler kurulu düzene meydan okuyup kadınların aktif olarak katılabildiği siyasal bir ortam yarattı. Amerikan Bağımsızlık Savaşı'na (1775-83) giden yıllarda kadınlar, kolonilerin İngiltere'yle ilişkisiyle ilgili tartışmalara katılmaya başladılar. 1767-68 tarihli Townshend Yasaları, çay ve diğer ürünlerde İngiltere'ye ödenecek ithalat vergileri dayatınca, Amerikalı kadınlar İngiliz mallarının tüketimine karşı boykotlar örgütledi. Bazıları çayı bırakıp kahveyi ya da bitki çaylarını tercih etti; bazıları ev dokuması giysi yaparak ithal etmeme hareketine ve ulusal (Yurtsever) davaya bağlılığını gösterdi. "Eğirme arıları" olarak bilinen kitlesel iplik eğirme toplantılarına, Özgürlüğün Kızları –1765 tarihli İngiltere Damga Yasasıyla kolonilere dayatılan vergi yüküne tepki olarak o yıl kurulan ve Amerika'nın bağımsızlığını destekleyen ilk resmi kadın derneği– mali destek sağladı. Bu tür girişimler kadınları devrimci harekete katılmaya teşvik etti.

1775'te savaş çıkınca kadınların katılımı arttı. Babaları ve kocaları askere alındığı için evin dışında roller üstlendiler, ticari işleri yönettiler ve önemli aile kararları aldılar. Kadınlar siyasal bakımdan da aktifleşti. 1780'de Esther Reed, Yurtsever davaya kadın desteğini artırmak için "Amerikalı Bir Kadının Duyguları"nı yayımladı. Kampanyası 300.000 dolar topladı. Reed, daha sonra Benjamin Franklin'in (ABD'nin kurucu babalarından biri) kızı Sarah Franklin Bache ile birlikte, Amerikan Devriminin en büyük kadın örgütü Philadelphia Hanımefendiler Derneğini kurdu; üyeleri kapı kapı dolaşıp Yurtsever birliklere para topladı.

1915 tarihli *Life* dergisinin bu görselinde, 1776 Amerikan Bağımsızlık Bildirgesindeki "tüm erkekler eşit yaratılmıştır" ifadesinin içine "***ve kadınlar***" ibaresi de yerleştiriliyor.

> Unutmayın; ellerinden gelse tüm erkekler tiran olurdu.
>
> **Abigail Adams**
> **Kocası ve devlet adamı John Adams'a mektup**

Bazı kadınlar erkek alanına bir adım daha atıp aktif askeri bir rol oynadı. Örneğin Anna Smith Strong ve Lydia Barrington Darragh, Yurtsever casusluk yaptılar; İngilizlerden bilgi toplayıp General Washington'a verdiler. Kralcı casuslar arasında, seyyar satıcı kılığına bürünüp bir Amerikan askeri kampına sızan Ann Bates de vardı. Birkaç kadın, diğer askerlerin yanı başında savaşmak için kendine erkek süsü bile verdi. Top dolduran Deborah Sampson'a, Washington'ın ordusunda askeri hizmetleri karşılığında emekli maaşı bağlandı.

> Kadınların güçsüzlüğü düşüncesi... aydınlanmış bu çağda, hiç kabul edilemez.
> **Judith Sargent Murray**

Haklar için savaşmaya devam

Kadın haklarının gelişimi için yeni talepler üreten Fransız Devrimi sırasında (1789-99) kadınlar, başından itibaren aktif bir rol oynadı. Ekim 1789'da ekmek talebiyle Versailles Sarayı'na yürüyen binlerce kadın işçi, 14 Temmuz'da Bastille'e saldırının yapmadığını yaptı: Eylemleri, çatırdayan Fransız monarşisini fiilen devirdi. Yine de, bu kadınlardan bir grup, şimdi Fransa'nın yönetim organı olan Ulusal Meclis'e eşit haklar öneren altı sayfalık bir dilekçe sunduğunda, dilekçe tartışılmadı bile.

Fransız kadınlar, 1790'larda devrim açılırken eşitlik için savaşmakta ısrar edip gösterilere katıldılar, gazeteler yayımladılar ve erkek-egemen meclislerden dışlanınca kendi siyasal kulüplerini yarattılar. Bu kulüplerin en dikkate değer olanı, 1793'te kurulan, cinsel eşitliği ve kadınlara siyasal söz hakkını destekleyen Devrimci ve Cumhuriyetçi Kadınlar Derneğiydi. Kadın kulüpleri *citoyenne* (kadın yurttaş) unvanını ve dolayısıyla bir cumhuriyette tam yurttaşlığa eşlik eden hak ve sorumlulukları talep ederek yurttaşlık konusuyla da ilgilendi.

Silah olarak söz

Savaşın gürültüsü içinde önemli yazarlar, kadın hakları tartışmalarının yine de duyulmasını sağladı. 1789'da Fransız devrimci Erkek ve Yurttaş Hakları Bildirgesi tüm erkeklere hak ve eşitlik isteyince, oyun yazarı ve aktivist Olympe de Gouges kadınlara eşit hak talebinde bulunan *Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi* broşürünü kaleme aldı (1791). Bütün eserlerinde Aydınlanmanın değerlerini ve kadınların yaşamında nasıl değişim yaratabileceğini açıkladı.

Amerika'da denemeci ve oyun yazarı Judith Sargent Murray çığır açan denemesi "Cinsiyetlerin Eşitliği Üzerine"de kadınların aşağılığı fikrine meydan okudu; benzer bir eğitim almalarına izin verilse, kadınların erkeklerin başarılarıyla boy ölçüşeceğini savundu.

İngiltere'de Mary Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*'nde (1792) aynı şekilde eğitimin önemini vurguladı. Çocukluktan itibaren kızlara

Fransa'da özgürlük kadın olarak tasvir edilir. Eugène Delacroix'nın 1830 Temmuz Devrimini tasvir eden bu tablosunda olduğu gibi. Yine de Fransız kadınlar 1944'e kadar oy hakkı elde edemedi.

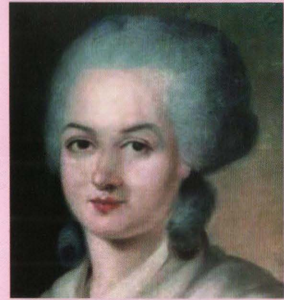
Aydınlanma ve feminizm

bağımlı olmaları öğretildiğini ve asli olarak erkeklerden aşağı oldukları fikrinin –Wollstonecraft'ın yaşamı boyunca şiddetle karşı çıktığı düşünceler– aşılandığını savundu.

Bu yüksek sesle eşitlik çağrılarına rağmen iki devrimin mirası, kadınlar için biraz karma olacaktı. Savaş sırasında erkek rolü üstlenmek, toplumsal cinsiyet eşitliği savaşında kazanımların garantisi olmadığı anlaşıldı. Fransa'da siyasal bakımdan aktif üç kadının idamı –de Gouges, Madame Roland ve Charlotte Corday (Jakoben lider Jean-Paul Marat'ı öldürdü)– Fransız kadınları siyasal görüş ifade etmekten geçici olarak caydırdı.

Bununla birlikte, siyasal bakımdan aktif kadın örnekleri ve toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili, Aydınlanma sırasında başlayan ve iki devrimle çoğalan tartışmalar ve yazılar, modern feminist argümanların temelidir ve kadınların eşit haklar mücadelesinde ivme kazanmalarına yardımcı oldu. ■

Olympe de Gouges

1748'de doğan ve asıl adı Marie Gouze olan Olympe de Gouges, Marquis de Pompignon'un gayrimeşru kızı olarak tartışmalı bir ebeveynliğin ve ardından 16 yaşında iradesine rağmen bir evliliğin üstesinden gelip Fransız aristokrasisi arasında kendine bir yer açtı. 1780'lerde oyun yazmaya ve toplumda erkek otoritesine meydan okuyan siyasal broşürler yayımlamaya başladı. Köle ticaretinin kötülüklerini de ele aldı.

"Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi"yle de Gouges, Fransız kadınlar için tam yurttaşlık ve eşit haklar için ikna edici bir argüman öne süren ilklerden biriydi. Fransız Devriminin Terör Egemenliği olarak bilinen kanlı bir döneminde de Gouges, hükümeti eleştirmekten ötürü tutuklandı ve 1793'te giyotinle idam edildi.

Önemli eserleri

1788 "Halka mektup ya da bir yurtseverlik fonu projesi"
1790 *Boşanmanın Zorunluluğu*
1791 *Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi*

KADINLARIN ERKEKLERİN ÜZERİNDE DEĞİL, KENDİLERİ ÜZERİNDE GÜÇ SAHİBİ OLMALARINI İSTİYORUM

EV HAYATINDAN KURTULUŞ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Mary Wollstonecraft, 1792

ANAHTAR FİGÜR
Mary Wollstonecraft

ÖNCE
1700 *Some Reflections Upon Marriage*'da (*Evlilik Üzerine Bazı Düşünceler*) İngiliz filozof Mary Astell, erkekler özgür doğarken kadınların neden köle doğduğunu sorgular.

1790 İngiliz tarihçi Catherine Macaulay, *Letters on Education*'ı (*Eğitim Üzerine Mektuplar*) yazar. Algılanan kadın zayıflığına aşağı bir eğitimin neden olduğunu öne sürer.

SONRA
1869 İngiliz filozof John Stuart Mill *Kadınların Köleleştirilmesi*'ni yayımlar; buradaki güçlü eşit haklar savunusunu, eşi Harriet Taylor Mill ile birlikte geliştirdi.

1792'de *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*'ni yayımlamakla Mary Wollstonecraft, kadının ev hayatından kurtuluşu savaşında güçlü bir yaylım ateşi açtı. Feminist polemiğini, filozof Jean-Jacques Rousseau gibi, liberalizm düşüncelerini kadınları kapsayacak şekilde genişletmeyen 18. yüzyıl Aydınlanma düşünürlerine yanıt olarak yazdı. Özgürlük çağrısında bulunan ama yine de kadınlara boyun eğdiren erkeklerin adaletsizliğini ve tutarsızlığını eleştirir. Kadınların daha az rasyonel olduğuna dair çağdaş algıyı da reddeder. "Erkekleri kim özel yetkili yargıç yaptı?" diye sorar. Kadınlar, diye yazar, fiziksel olarak daha zayıf olabilir ama rasyonel düşünceye erkekler kadar yeteneklidir.

> Kadın erkeğin oyuncağı, çıngırağı olmak için yaratıldı ve neden aramadan, eğelenmek istediği her seferinde kulağının dibinde çınlamalıdır.
> **Mary Wollstonecraft**

Erkeklerin oyuncakları

Wollstonecraft, kadınların ev hayatına kapatıldıkları, "erkeklerin oyuncağı ve eğlencesi" olmak zorunda bırakıldıkları için aşağı kaldıklarını savunur. Toplum kadınlara, görünüşün, erkek fikrinin ve evliliğin entelektüel ve kişisel memnuniyetten daha önemli olduğunu öğretti. Annelerin güçlendirdiği bir toplumsal cinsiyet klişesiyle yontulan kızlar, kendilerini geçindirecek ve koruyacak bir erkek bulmak için görünüşlerinden yararlanacak şekilde terbiye edildi.

Wollstonecraft "geçim için evlilik"i bir fahişelik biçimi olarak niteleyen ilk feministti –o zaman için sarsıcı bir iddia. Geçim araçlarından yoksunluk, çoğu kez, kadınları evlenmeye zorlamaktaydı. Erkek onayına bağımlılığın değersizleştirdiği kadınlar, fiilen erkeklerin kölesi oldular. Ev hayatı ıvır zıvırla sınırlanan bu kadar kısıtlı bir yaşamın psikolojik hasar da yaratabildiğini hissetti.

Kadınların saygınlıklarını geri kazanmaları için Wollstonecraft, "kadın görgüsünde bir devrim" öne-

Ayrıca bkz. Aydınlanma feminizmi 28–33 ▪ Erkek-egemen dünyada kadın özerkliği 40–41 ▪ Evli kadınların hakları 72–75 ▪ Ev işine ücret 147

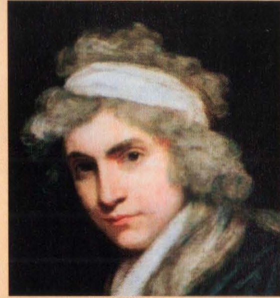
rir. Kadınların ve erkeklerin eşit eğitim görmesi gerektiğine inanıyordu; hatta bir karma eğitim sistemi bile önerir. Ona göre kadınlar kamusal alanda olmalı ve evin dışında, tıp, ebelik ve ticaret gibi alanlarda çalışacak şekilde yetiştirilmelidir. Cinsiyetler arasında toplumsal ayrıma son verilmesini ister ve kendi yaşamlarını kontrol edebilmeleri için kadınlara eşit haklar çağrısında bulunur.

Karışık tepkiler

Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi, özellikle entelektüel çevrelerde iyi karşılandı. Ne var ki, düşman bir basın Wollstonecraft'ı hem kitabından hem yaşam tarzından ötürü "iç etekli sırtlan" olarak niteledi. Kitap, kadınların oy hakkını savunan İngiliz Millicent Fawcett ve Amerikalı aktivist Lucretia Mott gibi figürlerin hayranlığını kazandığı 19. yüzyıl ortasına kadar tekrar basılmadı. Wollstonecraft'ın ileri düşünceleri, Barbara Bodichon'dan Simone de Beauvoir'a kadar feministlerin eserlerinde yankılanacaktı. ▪

18. yüzyılda kadın işi, kaçınılmaz olarak ev işleriydi. Çamaşırcı kadınlar ev dışında çalışabiliyorlardı ama çok küçük bir ücret karşılığında çok uzun saatler boyunca canı çıkıncaya kadar çalışıyorlardı.

Mary Wollstonecraft

İngiliz-İrlandalı feminist ve radikal Mary Wollstonecraft 1759'da Londra'da doğdu. Babası bir zorba ve müsrif biriydi. Büyük ölçüde kendi kendini yetiştirdi ve bir arkadaşıyla birlikte Kuzeydoğu Londra'da bir okula başladı. Okulda başarısız olunca, Lort Kingsborough ailesine mürebbiye oldu -nefret ettiği bir iş.

1790'da Wollstonecraft Londra'da bir yayıncıda çalışıyordu ve Thomas Paine ile William Godwin'in de içinde yer aldığı bir radikal düşünürler grubunun parçasıydı. 1792'de Paris'e gitti; orada Gilbert Imlay'la tanıştı ve ondan bir kızı oldu. Imlay sadakatsizdi ve ilişki sona erdi. 1797'de Wollstonecraft, Godwin'le evlendi ama aynı yıl, kızları Mary'i doğurduktan 10 gün sonra öldü; kızı Mary Shelley, daha sonra *Frankenstein* romanını yazacaktı.

Önemli eserleri

1787 *Kız Çocukların Eğitimi Üzerine Düşünceler*
1790 *Erkek Haklarının Gerekçelendirilmesi*
1792 *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*

RÜTBELERİ NE OLURSA OLSUN, TÜM KADINLARA SESLENİYORUZ

İŞÇİ SINIFI FEMİNİZMİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Suzanne Voilquin, 1832–34

ANAHTAR FİGÜR
Suzanne Voilquin

ÖNCE
1791 Devrimci Fransa'da Olympe de Gouges, kadınların erkeklerle eşitliğini savunan *Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi*'ni yayımlar.

1816 Fransız aristokrat ve siyasal teorisyen Henri de Saint-Simon, insan mutluluğunun gerçek eşitlik ve yararlı çalışmaya dayanan üretken bir toplumda yattığını ifade eden denemelerin ilkini, *l'Industrie*'yi yayımlar.

SONRA
1870'ler Fransız sosyalist ve Fransız işçi hareketinin ilk lideri Jules Guesde, Fransız kadınlara haklarının dikkat dağıtıcı olduğunu ve ancak kapitalizm parçalandıktan sonra bu konunun önem kazanacağını söyler..

Kadınlar (ve erkekler) statülerine göre "**proleterler**" ve "**ayrıcalıklılar**" olarak ayrılır.

Ama **baskı**, geçmişleri farklı **tüm kadınları birbirine bağlar**.

İlk işçi sınıfı feminist dergisi *La tribune des femmes*, bütün kadınları ilerlemelerine katkıda bulunmaya ve yardımcı olmaya çağırır.

Sanayileşme, işçi sınıf kadınları ile orta sınıf kadınlar arasındaki uçurumu birçok bakımdan büyüttü. Her iki kadın grubu da kendini baskı altında hissediyordu ama yeni sanayilerde ekonomik faaliyetten dışlanan orta sınıf kadınlar daha iyi eğitim, anlamlı işlere erişim ve oy hakkı için kampanya yürütürken, yeni atölyelerde ve fabrikalarda çalışarak aile gelirine katkıda bulunan işçi sınıfı kadınlarının sesi daha az işitiliyordu ve daha çok ücretlerin ve çalışma koşullarının iyileştirilmesiyle ilgileniyorlardı. Çalışan bazı kadınlar sendikacılığa yöneldi; bazıları, 19. yüzyılın ilk yarısında Fransa'da gelişen Saint-Simonculuk gibi ütopik hareketlere kapıldı. Henri Saint-Simon'un düşüncelerinden esinlenen bu ütopik hareket, giderek daha fazla teknolojik ve bilimsel bir dünyada tüm sınıfların karşılıklı ve eşit avantaj için işbirliği yaptığı bir "çalışma birliği"ni savunuyordu. Saint-Simoncular,

Ayrıca bkz. Marksist feminizm 52–55 ▪ Feminizmin içinde ırkçılık ve sınıf önyargısı 202–05 ▪ Pembe yakalı feminizm 228–29 ▪ Ücret farkı 318–19

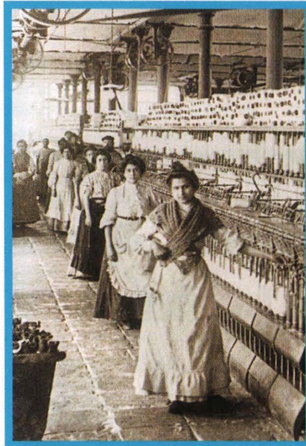
> Erkekler! Toplumunuzda hüküm süren düzensizliğe artık şaşırmayın... Bu, tek başınıza yaptıklarınıza karşı enerjik bir protestodur.
> **Suzanne Voilquin**

daha saldırgan eril değerlerin yerini dişil barış ve sevgi ilkelerinin aldığı, evlilik tiranlığından kurtulmuş komünal bir yaşam tarzını destekliyorlardı. O zamanın eleştirel baskıları, erkek Saint-Simoncuları ev işleri yaparken ve korse giyerken, kadın taydaşlarını avlanmak ve konuşma yapmak gibi erkek uğraşı sayılan işleri yaparken tasvir eder.

Kadınlar için bir dergi

Saint-Simonculuktan etkilenenler arasında, Fransız Suzanne Voilquin de vardı; çekirdekten yetişme bir nakışçı olan Voilquin, kocasından dostça ayrıldıktan sonra bağımsız bir kadın olarak yaşamaya karar verdi. Hem başkalarına örnek olmak hem özelikle çalışan sınıfların bahtını değiştirmek için hiçbir şey yapmayan 1830 Temmuz Devriminden sonra acil olduğuna inandığı Saint-Simoncu davanın bir savunucusu olmak istedi. Voilquin'in kendisi de devrimden sonra zorluk yaşamıştı; lüks mal satışında keskin düşüş, nakışçı olarak onun işini etkiledi ve bir dönem işsiz kaldı.

1832'de Voilquin, Saint-Simoncu değerleri destekleyen *La tribune des femmes*'in editörü oldu. İşe alımda işçi sınıfı kadınlarına odaklanılmasına rağmen, her sınıftan kadınlar dergiye katkıda bulunmaya davet edildi. Evlenince kocanın adını almaya karşı bir protesto olarak yazarlar, yalnızca ilk adlarıyla yayın yaptı. Dergi, bir *nouvelle femme* (yeni kadın) yaratmak için "proleter kadınlar" ile "ayrıcalıklı kadınlar" arasında bir ittifakı savunuyordu. "Her bireysel kadın, geleceğin ahlaki yapısının inşa edileceği bir taş koyacak," diyordu Voilquin. *La tribune des femmes*, bir kadın bilinci yaratmaya yönelik ilk girişimdi. ▪

Ülkeler sanayileştikçe, kadınlar ve kızlar giderek daha fazla ev dışında istihdam edildi. 1898'de İspanya'da Malaga'da bir imalathanenin bu fotoğrafı, bekleme odasındaki işçileri gösteriyor.

Suzanne Voilquin

Bir şapkacının kızı olan Suzanne Voilquin, 1801'de Paris'te doğdu. Çocukluk ve ilkgençlik yılları rahat geçti ama erkek kardeşlerinin aldığı eğitimi almayı çok istiyordu. Babasının iflasıyla zor zamanlar başlayınca Voilquin nakışçı oldu.

1823'te Voilquin evlendi ve ütopik sosyalizmin erken bir tipi olan Saint-Simoncu harekete katıldı. 1832'de, kocasından ayrıldıktan sonra, bilinen ilk işçi sınıfı feminist dergisi *La tribune des femmes*'i çıkarmaya başladı. Kadınları kamusal işlere dahil etmeyen Fransa Medeni Kanununun adaletsizliğiyle ilgili yazılar yazdı, kadınların eğitimini ve ekonomik yönden kendine yetebilmeyi savundu. 1834'te Saint-Simonculuğu her tarafa yayma çağrısına yanıt verdi ve Mısır'a gidip hemşire oldu. Ardından Rusya'ya ve ABD'ye gitti ama 1860'ta Fransa'ya döndü ve 1877'de Paris'te öldü.

Önemli eserleri

1834 *Benim Gelecek Yasam*
1866 *Bir Halk Kızının Anıları*

BEN ONLARA TANRI'NIN DİNİNİ ÖĞRETTİM

MÜSLÜMAN KADINLAR İÇİN EĞİTİM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Nana Asma'u, 1858–59

ANAHTAR FİGÜR
Nana Asma'u

ÖNCE
610 Hazreti Muhammed, daha sonra Kuran olacak vahiyleri Tanrıdan almaya başlar.

SONRA
1990'lar Şeyh İbrahim Zekzeki, Nijerya'da İslami Hareketi kurar. Kadın eğitimini teşvik eder.

2009 Taliban, Pakistan'da Swat Vadisi'nde okullara saldırılar gerçekleştirir. Hayatta kalan Malala Yousafzai, insan haklarını, özellikle kadınların ve çocukların eğitimini savunduğu için 2014'te Nobel Barış Ödülünü alır.

2014 Cihatçı bir örgüt olan Boko Haram, batı Nijerya'da Chibok kasabasında kadın öğrencileri kaçırır.

Eğitim, her Müslümanın görevi sayılır. Hazreti Muhammed (571-632) öğrenme ihtiyacına önem verdi; bilgi arayan bir kişinin, gün boyu oruç tutan ve sabaha kadar ibadet eden kişininkine eşdeğer manevi ödüle kavuştuğunu ifade eder. İslami öğretiler, dinsel bilgi ile dünyevi bilgi arasında ayrım yapmaz: Her öğrenme, insanlığın bir parçası sayılır.

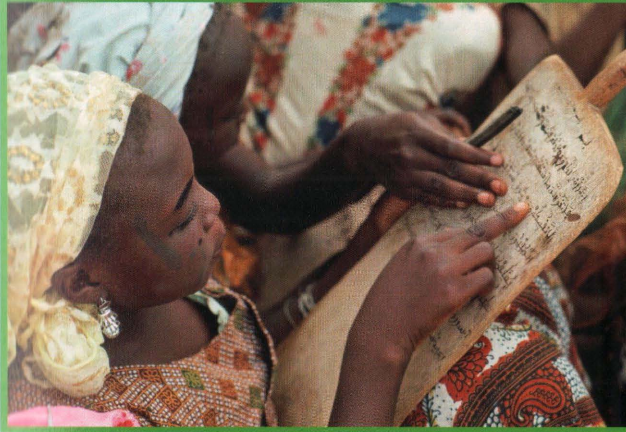
Ortaçağda Müslüman ülkelerde bilim gelişti. Bilginler tıp, astronomi ve matematikte başı çekti; dünyanın çevresini hesapladılar ve cebir ilkelerini saptadılar. İslamın ilk günlerinde (7.-8. yüzyıl) kadınlar, bilginin yayılmasında önemli bir rol oynadı. Şii kaynaklar Peygamber'in kızı Fatıma ile onun kızı Zeynep'in Kuran ve hadis konusunda ne kadar bilgili olduklarını ve Medine'de kadınlara ders verdiklerini kaydeder: Peygamber'in kendisi de Medine kadınlarına Fatıma'dan öğrenmelerini söyler. Zeynep'in yeğeni ve Şiiler tarafından ilahi olarak atanmış imam olduğu düşünülen Ali b. el-Hüseyin (Zeynelabidin), halasına "öğretmensiz âlim" diyor, bilgiyi içinde yaşadığı ortamdan öğrenip özümsediğini ima ediyordu.

> İlim öğrenmek, kadın-erkek herkese farzdır.
> **Hazreti Muhammed**

Bilgili kadınlar

11. yüzyıla gelindiğinde Müslüman kadınların erkeklerle aynı eğitim düzeyine ulaşma olanağı yoktu. Bunun nedeni, kısmen, erkeklerin daha fazla kamusal rol alacağını ve bu nedenle daha yüksek bir eğitim düzeyine ihtiyaç duyacağını varsayan ataerkillikti. Bununla birlikte, ayrıcalıklı kadınlar bazen zenginliklerini ve bağlantılarını kullanıp bu engellerin üstesinden geldi ve kadınların eğitimine destek oldu. Fatima el-Fihri, 859'da Tunus'ta Karaviyyin Üniversitesini kurdu. Müslüman dünyayı dolaşan Sünni bilgin İbn Asakir (1105-76), 80'i kadın yüzlerce hocadan hadis dersi

Ayrıca bkz. Erken Arap feminizmi 104–05 ▪ Feminist teoloji 124–25 ▪ Toplumsal denetim olarak ataerkillik 144–45 ▪ Anti-sömürgecilik 218–19 ▪ Modern İslami feminizm 284–85

Genç bir Nijeryalı kız bir levha kullanarak Kuran öğreniyor. Bugün birçok Müslüman ülkede sağlam bir Kuran bilgisi, erken eğitimin temelini oluşturur.

aldı. Hacı Koka, Babür şahı Cihangir'e (1569-1627) danışmanlık yaptı ve servetini kullanıp kadınlar için eğitim vakıflarına mali destek sağladı.

19. yüzyılda en dikkate değer kadınlardan biri, Batı Afrika'da, şimdiki Nijerya'da kurulan Sokoto halifeliğinde yaşayan Nana Asma'u'ydu. Yalnızca halifenin kızı olduğu için değil, bilgeliği nedeniyle de şöhret oldu. Kızların eğitiminin kurumsallaşması ve standartlaşması gerektiğine inanan Nana Asma'u, ceci'ler olarak bilinen bir kadın öğretmenler ağını eğitti; halifeliği dolaşan bu ceci'ler, kadınların kendi evlerinde ders almalarını olanaklı kıldı.

Nana'nın mirası, militan cihatçıların kızların eğitimini engelleme çabalarına rağmen, Nijerya'da yaşamaya devam ediyor: Bugün Nijerya'da sayısız okul ve kadın örgütü onun adını taşıyor ve onun katkılarının Nijerya tarihinde ve kültürüne ayrı bir yeri vardır. İslamda herkes için eğitimin önemini hatırlatır. ▪

> Bir çocuk, bir öğretmen, bir kitap, bir kalem dünyayı değiştirebilir.
>
> **Malala Yousafzai**

> Kızlara öğrenme ve inceleme fırsatı verilmezse bu, esasında diri diri gömmektir.
>
> **Şeyh Muhammed Ekrem Nedvi**
> **İslam âlimi**

Nana Asma'u

1793'te kuzey Nijerya'da doğan Nana Asma'u, Batı Afrika'da Sokoto halifeliğinin (1809-1903) kurucusu Osman b. Fudi'nin kızıydı. Babası gibi Nana da bir Kuran âlimiydi. Dört dil biliyordu; halifeliğin ilkelerini öğretmek için şiiri araç olarak kullandı.

Nana'nın erkek kardeşi Muhammed Bello ikinci Sokoto halifesi olunca, Nana da onun yakın danışmanı oldu. Ne var ki, en büyük mirası, kadınlar için bir eğitim sistemi yaratmak oldu. 1864'te öldüğünde Arapça, Fulani, Hausa ve Tamaşek Tuareg dillerinde büyük bir yazı mirası bıraktı –şiir, siyaset, ilahiyat ve eğitim yazıları.

Önemli eseri

1997 *Osman b. Fudi'nin Kızı Nana Asma'u'nun Toplu Eserleri (1793–1864)*

HER YOL ERKEĞE OLDUĞU KADAR KADINA DA AÇIKTIR

ERKEK-EGEMEN BİR DÜNYADA KADIN ÖZERKLİĞİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Margaret Fuller, 1845

ANAHTAR FİGÜRLER
Frances (Fanny) Wright, Harriet Martineau, Margaret Fuller

ÖNCE
1811 Avusturya'da evli kadınlara mali bağımsızlık ve meslek seçme hakkı verilir.

SONRA
1846 İsveç tüm lonca mesleklerinde, ticarette ve zanaatlarda kadınlara çalışma hakkı verir.

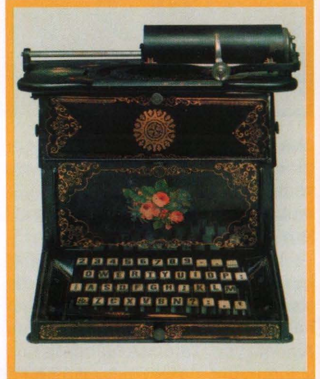
1848 Üç ABD eyaleti (New York, Pennsylvania ve Rhode Island) kadınlara sahip olduklarını kontrol etme hakkı veren yeni mülkiyet yasalarını kabul eder.

1870 Evli Kadınların Mülkiyet Hakkı Yasası, evli İngiliz kadınların paraya sahip olmasına ve mülkiyet miras almasına izin verir.

19. yüzyılın başında Sanayi Devrimi (1760-1840) hız kazandıkça, kadınlar, üretken çalışmanın önemini giderek daha fazla vurgulayan toplumlarda kadınların statüsünü incelemeye başladılar. *Féminisme* terimini icat eden Fransız filozof ve ütopik sosyalist Charles Fourier, hem kadınlar hem erkekler için işbirlikçi özerkliğe dayanan yeni bir dünya düzenini savundu. Bireysel becerilerine, ilgilerine ve yatkınlıklarına göre her türlü işin kadınlara açık olması gerektiğine ve kadınların katkısının –ataerkil baskıdan kurtulmuş– uyumlu, üretken bir toplum için yaşamsal olduğuna inandı. Görüşleri Avrupa'dan ABD'ye yayıldı; orada 1840'larda ve 50'lerde onun düşüncelerini destekleyenler, erkeklerin ve kadınların birlikte yaşadığı ve çalıştığı çok sayıda ütopik topluluk yarattı.

Düşünürler ve yazarlar

Amerika'da yaşayan İskoçya doğumlu feminist, özgür düşünür ve kölelik karşıtı Frances (Fanny) Wright, Fourier'in inançlarını savundu. 1821'de *Views of Society and Manners in America* (*Amerika'da Görgü ve Toplum Görüşleri*) olarak yayımlanan bir dizi mektupta

Eğitimli kadınların birkaç geçinme yolu vardı. 1870'lerden itibaren daktilolara –Scholes & Glidden'in yaptığı bu daktilo gibi– geçiş, ofis işi olanaklarına yol açtı.

Amerikalı kadınların "düşünen varlıklar olarak yerlerini almakta" olduklarını ama mali ve yasal haklardan yoksunluklarının buna engel teşkil ettiğini öne sürer. Indiana'da Charles Fourier'in izleyicisi Robert Owen'ın kurduğu ütopik Yeni Uyum (New Harmony) topluluğunda zaman geçirir ve Amerika'da bir dergi, *The New Harmony Gazette*'yi

Ayrıca bkz. Aydınlanma feminizmi 28–33 ▪ Evlilik ve iş 70–71 ▪ Evli kadınların hakları 72–75 ▪ Entelektüel özgürlük 106–07

> Kadın haklarının genişliği, her toplumsal ilerlemenin temel ilkesidir.
> **Charles Fourier**

çıkaran ilk kadın olur. 1829'da New York'a taşındı ve orada, kadınların halka açık konuşmasıyla ilgili tabuyu kırıp kölelerin ve kadınların kurtuluşunu, eşlerin yasal hakları, liberal boşanma yasalarını ve doğum kontrolüne geçişi savunan konferanslar verdi.

İngiliz yazar Harriet Martineau, daha çok erkeklerce tartışılan toplumsal, ekonomik ve siyasal konuları ele aldı. Ekonomik koşulların toplumun farklı düzeylerinden sıradan insanların üzerindeki etkisini tasvir eden 25 kurgusal "portre"den oluşan *Illustrations of Political Economy* (1832; *Siyasal İktisat Örnekleri*) ile ün kazandı. Martineau, açıklanan demokratik ilkelerini incelemek için 1834-36'da ABD'ye gitti ve bulgularını, 1837'de *Society in America*'da (*Amerika'da Toplum*) yayımladı. "Kadınların Siyasal Yokluğu" başlıklı bölüm, kadınların "adalet yerine müsamaha" aldıklarını belirtir ve kadınların, erkelerin mali desteği ve denetimi olmadan var olabilmeleri için daha iyi eğitim görmeleri çağrısında bulunur.

Birkaç yıl sonra Amerikalı gazeteci Margaret Filler, 1845'te yayımlanan *Woman in the Nineteenth Century* (*On Dokuzuncu Yüzyılda Kadın*) kitabıyla bu feminist yazarlara katıldı. Kitap, bağımsız kadınların erkeklerle eşit düzeyde daha iyi bir toplum inşa edeceği yeni bir uyanış tasarlar. Fuller, cinsiyetler arasındaki fiziksel farklılıkları kabul ettiği halde, her bir toplumsal cinsiyet için tanımlanmış öznitelikleri reddeder; "Tamamen eril erkek, saf dişil kadın yoktur" diye yazar -kendi zamanının çok ilerisinde bir açıklama.

Kalıcı etki

Bu tür kadınlar, ABD'de ve Avrupa'da kadınların kurtuluşu mücadelesine ilham verdi ve 19. yüzyılın ikinci yarısında, yeni bir kadın eylemciler dalgası sesini duyuracaktı -hükümetlerin sonunda kabul etmek zorunda kalacağı bir güç. Bu sesler genellikle orta sınıftan geldiği halde ticari girişimlerde ve bürokraside büyüme, işçi ve alt-orta sınıflardan okuryazar kadınların stenograf, müstensih ve muhasebeci -daha önce erkeklerin yerine getirdiği- olma talebini ateşledi. Ne var ki düşük ücret ve düşük statü, böyle bir istihdamın sağlayabileceği kişisel özerkliği ve doyumu azaltmaktaydı -kadınların işi, hâlâ, erkeklere göre ikinci derecede görülüyordu. ▪

> Erkeklerin kafasında kadınları bir miktar köle gibi görme hissi vardır.
> **Margaret Fuller**

Harriet Martineau

1802'de İngiltere'de Norwich'te bir kumaş tüccarının kızı olarak dünyaya gelen Harriet Martineau iyi bir eğitim aldı ama annesinin geleneksel toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili katı görüşlerinden ötürü ev hayatına mahkûm kaldı. 1826'da babasının ölümünden sonra Martineau, 12 yaşından beri sağır olmasına rağmen, gelenekten kopup gazeteci olarak geçimini sağlamaya başladı.

Martineau'nun *Siyasal İktisat Örnekleri*'nin dikkate değer başarısı, 1832'de Londra'ya taşınmasını olanaklı kıldı; orada John Stuart Mill gibi etkili düşünürlerle karşılaştı. Amerika'yı ve Ortadoğu'yu dolaştıktan sonra yuvaya dönüp yazmaya devam etti. 50'den fazla kitap ve 2000 makale yayımlayan Martineau yaşamı boyunca kadınların eğitimi, sivil özgürlükler ve genel oy hakkı için mücadele etti. 1876'da Lake District'te kendisinin tasarladığı ve inşa ettiği bir evde öldü.

Önemli eserleri

1832 *Siyasal İktisat Örnekleri*
1836 *Felsefi Denemeler*
1837 *Amerika'da Toplum*
1848 *Hanehalkı Eğitimi*

EŞİT HA
İÇİN MÜ
1840–1944

KLAR
CADELE

İngiltere'de Karl Marx ve Friedrich Engels, **erkeklerin ve kadınların kapitalizmden kurtuluşunu** isteyen siyasal bir broşür, *Komünist Manifesto*'yu, yayımlar.

1848

1849

Elizabeth Blackwell, ABD'de bir tıp okulundan mezun olup **ilk kadın doktor** olur.

ABD'de aktivist ve kölelik karşıtı Sojourner Truth, Ohio'da Kadın Hakları Konferansı'nda eşit haklar mücadelesinin **siyah kadınları** da kapsamasını isteyen bir konuşma yapar.

1851

1869

ABD'de National Woman Suffrage Association (NWSA -Kadınlara Oy Hakkı Ulusal Derneği) Afro-Amerikan erkeklere oy hakkı veren **15. Ek Maddenin kadınları kapsamamasını kınar**.

İngiltere'de Evli Kadınların Mülkiyet Hakkı Yasası, kadınların **mülk sahibi olmasına ve kontrol etmesine** izin verir.

1882

Feminist tarih, 19. yüzyılın ortasından 20. yüzyılın başına kadar olan dönemi çoğu kez "birinci dalga" feminizm dönemi olarak niteler. Bu zaman zarfında, dünya çapında feministler yaşamlarının çeşitli boyutlarını çözümleyip kendilerini ezen kurumları değiştirmeyi amaçlayınca, belirli bir kadın hareketi ortaya çıktı. Giderek kadınlar bir araya gelip eşit haklar -hukukta, eğitimde, istihdamda ve siyasette- talep etmeye başladı. Yaklaşık 1840'lardan itibaren ABD'de ve ardından İngiltere'de kadınların hak talepleri, geniş tabanlı ve bazen bölünen bir oy hakkı elde etme kampanyası halini aldı. Ama feminizm, hiçbir zaman birleşik tek hareket olmadı. Farklı siyasal yaklaşımlar, çoğu kez çatışan çeşitli çizgilerin ortaya çıkmasına neden oldu. Birinci dalga feministler birçok cephede savaştı. İngiltere'de aktivist Caroline Norton ve Barbara Bodichon, kadınları, özellikle de evli kadınları bağımlı bir rolde tutan yasalara saldırıları örgütledi. Çabaları 1857 tarihli Evlilik Davaları Yasasıyla -erkekleri eşinin zina yaptığını mahkemede kanıtlamaya mecbur eden ve kadınların, bir kocanın zalimliğini ya da evi terk etmesini mahkemeye vermesine izin veren bir yasayla- sonuçlandı; bunu, evli kadınların mülkiyetiyle ilgili iki yasa izledi -bu yasalardan 1882 tarihli olanı, evli kadınların mülkiyet sahibi olmasını olanaklı kılmaktaydı.

Evden kurtulma

Kadınlar, kendilerini ev ve aile alanında tutan toplumsal kısıtlamalara da meydan okudular. İngiliz feministler Harriet Taylor Mill ve Elizabeth Blackwell, kadınların üniversite eğitimine, serbest mesleklere ve ücretli işe erkeklerle aynı erişime sahip olmaları gerektiğini savundular ve enerjilerini kadınlara yeni olanaklar açmaya harcadılar.

Alman siyaset kuramcısı Karl Marx ve Friedrich Engels'in yazıları, Almanya'da Clara Zetkin ve Rusya'da Aleksandra Kollontay gibi sosyalist feministler üzerinde etkili oldu. Kadınların ezilmesini sınıfsal bir sorun olarak görüp, ailenin kapitalizm için temel ekonomik bir birim olarak gelişiminin kadınları bağımlı bir role mecbur ettiğini ve yalnızca sosyalist bir devrimin onları özgürleştireceğini öne sürdüler.

Batılı ülkelerde orta sınıf kadınlar zorunlu aylaklık yaşamını protesto ederken, imalathanelerde ve

1888

İngiltere'de bir kibrit fabrikasında 1.400 **kadın**, düşük ücret ve kötü çalışma koşullarını proteste etmek için **greve gider**.

1893

Yeni Zelanda'da kadınlara **oy hakkı verilir** –dünyada kadınların bu hakkı kazandığı ilk yer.

1903

İngiliz aktivist Emmeline Pankhurst, **kadınların oy hakkı** için militanca kampanya yürüten Women's Social and Political Union'ı (WSPU –Kadınların Toplumsal ve Siyasal Birliği) kurar.

1924

ABD'deki kadınlara oy hakkı hareketinden esinlenen **Japon feminist** Fusae Ichikawa, Kadınların Oy Hakkı Birliğini kurar.

1929

İngiliz yazar Virginia Woolf, *Kendine Ait Bir Oda*'da, kadınların **edebiyattaki yetersiz temsilini**, entelektüel, toplumsal ve mali özgürlükten yoksun olmalarına bağlar.

1936

İspanya'da Lucia Sanchez Saornil, işçi sınıfı kadınlarını **güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi** amaçlayan anarşist Mujeres Libres örgütünü kurar.

fabrikalarda işçi sınıfı kadınlarının farklı kaygıları vardı. Aile gelirine her zaman katkıda bulunmuşlardı ama sanayileşme onları eve dayalı faaliyetlerden alıp sömürüye karşı hiçbir korumanın olmadığı dışarı işine sokmuştu. ABD'de ve İngiltere'de, kadınların çalışmasını kendi geçim kaynaklarına bir tehdit olarak gören erkek sendikaların muhalefetiyle karşılaşan işçi sınıfı kadınları harekete geçip greve gittiler ve yalnızca kadınlardan oluşan sendikalar kurdular.

Irk, cinsiyet ve oy hakkı

Irk sorunları, 19. yüzyıldan itibaren birinci dalga feminizme sızdı. Aktivist ve eski köle Sojourner Truth gibi siyah feministler, hem toplumsal cinsiyet hem etnik nedenle çifte baskı yaşamaktaydı. Köleliği kaldırma davası beyaz ve siyah kadınları bir araya getirdi ama yüzyılın ikinci yarısında, özellikle ABD'de siyah erkeklere oy hakkı lehine kadınların oy hakkı ertelenince, oy hakkı mücadelesi sırasında ayrılıklar ortaya çıktı.

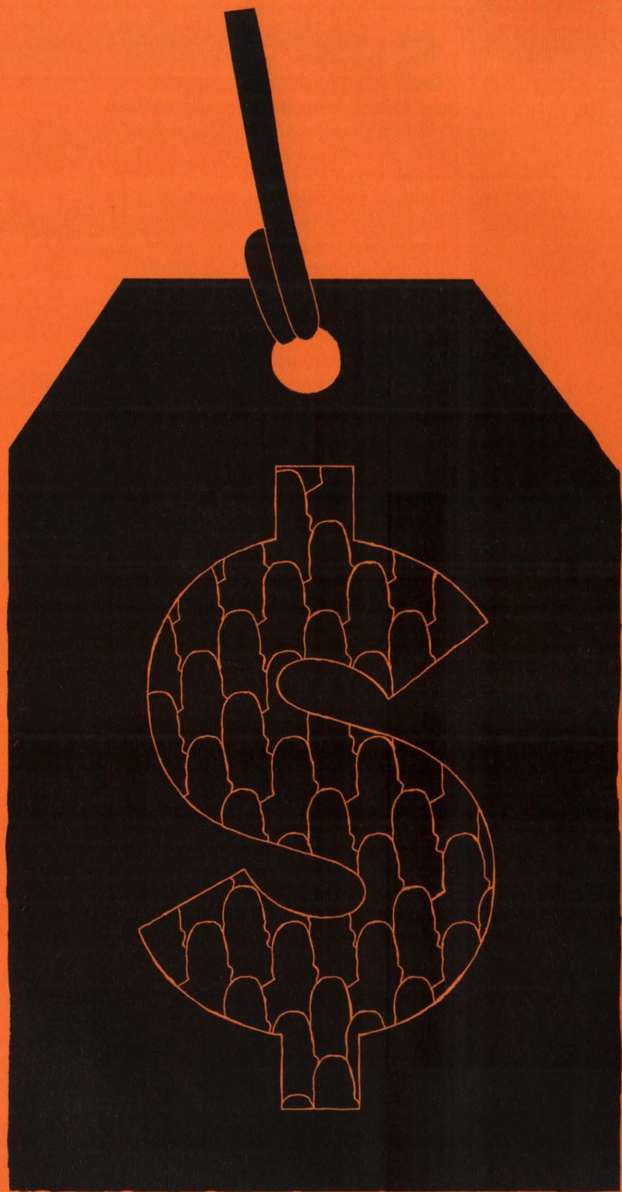
Seksten söz eden kadınlara karşı toplumsal tabulara rağmen, İngiltere'de, İsveç'te ve başka yerlerde bazı öncü feministler seksi ve üremeyi, kadınların çok az denetime sahip olduğu temel alanlar olarak önce çıkardı. İngiltere'de ve ABD'de feminist eylemciler, kadınların üreme hakkının erkeklerce kontrol edilmesine karşı çıktılar ve doğum kontrolüne erişim için savaştılar. İngiliz sosyal reformcu Josephin Butler gibi olanlar daha da radikaldi; toplumda, cinsel faaliyeti erkeklerde uygun bulan ama kadınlarda bulmayan, toplumun fahişeliğe yönelik muğlak tutumuyla iyice belirginlik kazanan cinsel bir çifte standart saptadılar.

Birinci dalga döneminin ortasından itibaren İngiltere'de ve ABD'de feministler, oy hakkı elde etmek için kitlesel bir harekette bir araya geldi. Bu hakkı elde etme stratejileri çok değişikti ve İngiltere'de mücadele giderek şiddetlendi. Feministler arasındaki bölünmelere rağmen, oy hakkı mücadelesi, I. Dünya Savaşı'na ve hemen sonrasına kadar faaliyetlerinin çoğuna egemen oldu.

1920'lere gelindiğinde feminist düşünceler ve kampanyalar dünyanın birçok ülkesinde ortaya çıkmıştı; örneğin Japonya'da Fusae Ichikawa gibi feministler, bir kadının siyasete girme hakkını savundular. Arap dünyasında da, özellikle Mısır'da Hüda Şaravi ve diğer feministler ilk feminist örgütleri kurdular. ■

EMEĞİNİZİ SATTIĞINIZDA KENDİNİZİ SATARSINIZ

SENDİKALAŞMA

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Lowell Mill Kızları, 1841

ANAHTAR ÖRGÜTLER
Lowell Mill Kızları, Kibritçi Kızlar

ÖNCE
1700'lerin ortası İğ makinesi, su çerçevesi gibi İngiliz icatları ve buharlı motorda iyileşmeler, ağır işlerin otomasyonuna yol açar.

1833 İngiltere'de ilk Fabrika Yasası, fabrikalarda çalışan çocuklara yasal bir koruma sağlar.

SONRA
1888 Amerikalı aktivist ve oy hakkı savunucusu Leonora O'Reilly, ulusal işçi federasyonu Emek Şövalyelerinin (Knights of Labor) kadın şubesini kurar.

1903 Mary Harris Jones, çocuk işçilerin Philadelphia'dan New York'a çocuk emeğini protesto yürüyüşüne öncülük yapar.

Sanayi Devrimi, insanların çalışma ve yaşama şeklini kökten değiştirdi. Makineleşme, seri mal üretimini olanaklı kıldı ve şirketler, makinelere bakacak, çocuklar ve kadınlar da dahil olmak üzere, çok büyük miktarda vasıfsız işçi çalıştırmaya başladı. Bu işler genellikle tekrara dayandığı ve vasıfsız olduğu için patronlar çok düşük ücret ödüyorlardı. Bireysel zanaatkârlar, sınai olarak üretilen malların düşük maliyetiyle rekabet edemiyordu ve birçok kişi için ücret karşılığı emeğini satmak, kısa sürede iş bulmak için tek seçenek haline geldi.

Kadınlara iş

Kadınlar geleneksel olarak evde ve toprakta tekrarlı ve sıkıcı işler yapmıştı ve eski "kadınların işi" fikri, sınai ekonomide hangi işlerin kadınlara açık olduğunu söylemekteydi. Düşük ücretli sekreterlik, perakende satış ve fabrika işinin büyük bir bölümünü üstlendiler. Kadınlar tipik olarak evde dikiş dikip yama yaptıkları için, tekstil fabrikaları genellikle büyük ölçüde kadın işgücü çalıştırdı. Liderlik rolleri kadınlar için nadiren ulaşılabilirdi, evli olmayan kadınların koca buluncaya kadar çalışacakları varsayılırdı ve şirketlerin kadınlara verdiği ücret, erkek emekçilerin aldığı ücretin çok altındaydı.

> Büyüklere küçüklerden ve güçlülere güçsüzlerden söz edeceğim.
> **Annie Besant**

1800'lerin başında Lowell'da bir tekstil imalathanesi, genç kadın işçiler tutması için küçük çiftliklere işe alım memurları gönderirdi. O sırada New England ekonomisinin çok büyük bölümü tarım ekonomisiydi ve hatırı sayılır miktarda aile, kızlarını fabrikalarda fazladan para kazanmaya gönderirdi. İmalathane sahipleri bu genç kadınları kiliseye göndererek ve ahlak eğitimi vererek onların yaşamında ebeveyn rolünü yerine getir-

Sarah Bagley

1806'da New England'da, Rockingham County'de doğan Sarah Bagley, 1836'da Massachusetts'te bir tekstil imalathanesinde çalışmak için Lowell'a gitti. On yıl içinde Bagley, imalathanede üretim artarken bile işçilerinin ücretlerinin ve yaşam kalitelerinin nasıl aynı kaldığını fark etti.

Güçlü bir kişilik ve karizmatik bir konuşmacı olan Bagley ve 12 "Mill Kızı" Ocak 1845'te Lowell Female Labor Reform Association'ı (LFLRA – Lowell Kadın Emeği Reform Derneği) kurdu ve Mayıs 1846'da düşüncelerini paylaşmak için işçi gazetesi *The Voice of Industry* (*Sanayinin Sesi*) satın aldı. LFLRA, ABD'de adil ücret ve 10 saatlik işgünü talebinde bulunan büyük bir işçi örgütleri grubuna katıldı. ABD'nin ilk kadın işçiler birliği büyüyüp 600 şubeye ulaştı.

Sonraki yaşamında Bagley, New York City'de kocasıyla birlikte homeopatik ilaç işi yaptı. 1899'da Philadelphia'da öldü.

Önemli eseri

1846–48 *Sanayinin Sesi*

Ayrıca bkz. 18. yüzyılda kolektif eylem 24–27 ▪ İşçi sınıfı feminizmi 36–37 ▪ Marksist feminizm 52–55 ▪ Kadınların sendikasını örgütleme 160–61 ▪ Antikapitalist feminizm 300–01

Kadın sendikalaşmasının önündeki engeller

Orta sınıf kadınlar, **kadınların oy hakkıyla meşguldür.**

Kadınlar **erkek istihdamına bir tehdit** olarak görülür.

Kadınlar, **genellikle düzensiz çalışır.**

Sendikalar, **"erkek işi" olarak görülen** işleri kadınlara yasaklar.

İşverenler kadınlara **erkeklerden daha az** ücret ödeyerek işçileri böler.

Sendikalaşmak isteyen kadınlar, işverenlerin ve erkek işçilerin direnişiyle karşılaştı ve orta sınıf süfrajistlerden çok az destek aldı.

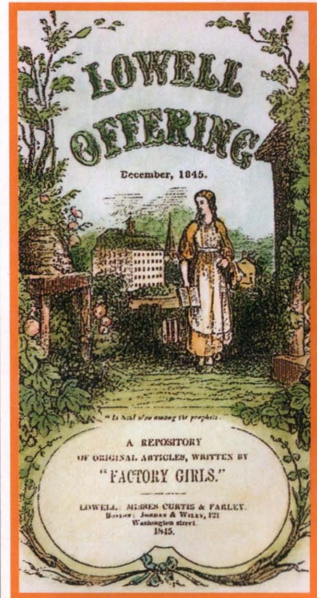
meyi vaat ederdi. Gerçekte fabrikanın koşulları sömürücüydü; Lowell'da kadınların ücretleri, 1845'te haftalık 4 dolar civarındaydı (bugün 100 dolar civarında) ve yöneticiler, ücrette hiçbir değişiklik olmadan işgününü uzatır ya da daha fazla verimlilik isterdi. Ortalama işgünü, 13 saatti.

Kolektif eylem

Kadınlar sanayi devriminin başında örgütlenmeye ve sendikalaşmaya (bireyler olarak değil grup olarak talepte bulunmaya) başlayıp daha iyi ücret ve işverenden daha iyi muamele istediler. Daha 1828'de, fiilen ABD'deki ilk kadın sendikası Lowell Mill Kızları, işverenin kısıtlayıcı kurallarını protesto etmek için ellerinde pankartlarla ve bayraklarla sokaklara çıktılar. 1836'da 1.500 kadın işçi greve çıkıp üretimi tamamen durdurdu.

İşverenin nankör ve ahlaksız diye tasvir ettiği Lowell grevcilerine tepki şiddetli oldu. Yine de Mill Kızları güçlü bir sendika olarak anıldı. 1866'da, ABD Anayasasının köleliği sona erdiren 13. Ek Maddesinden bir yıl sonra, daha önce köle olan bir grup çamaşırcı kadın, Mississippi eyaletinde ilk işçi sendikasını kurdu. 20 Haziran'da, eyaletin başkenti Jackson'ın belediye başkanına, emeklerine karşılık tek tip ücret talep eden bir karar teklifi gönderdiler. Daha azına çalıştığı anlaşılan bir kadına para cezası verilmesini de istediler. Birkaç gün sonra, daha önce köle olan ve kadınlardan esinlenen bir grup erkek, daha iyi ücret için greve gitmeyi tartışmak amacıyla Jackson'ın Babtist kilisesinde bir toplantı yaptı.

Peşinden başka grevler geldi. Massachusetts'te Lynn kentinde, 28 Temmuz 1869'da bir grup kadın kundura işçisi kendi sendikasını yarattı. Erkek taydaşları "St Crispin'in Şövalyeleri"ne atfen kendilerine "St Crispin'in Kızları" diyen bu kadın sendikası, Massachusetts, California, Illinois, Maine, New Hampshire, New York, Ohio ve Pennsylvania'da kurulan localarla hızla büyüdü ve ABD'de ilk ulusal kadın işçi sendikası oldu. 1870'de St Crispin'in Kızları, erkeklerle eşit işe eşit ücret talebinde bulundu.

Lowell Mill'de işçiler için yayımlanan aylık dergi *Lowell Offering*, Mill kızlarının yaşamanı idealleştirmekteydi. Uzun çalışma saatleri ve düşük ücretle gerçeklik oldukça farklıydı.

> Şimdiki hedefimiz sendikaya sahip olmak ve çaba göstermektir ve tartışılmaz haklarımıza sahip olmaya da devam ediyoruz.
> **Lowell Mill Grevi Bildirisi**

1872'de iki grev örgütledi: Massachusetts'te Stoneham'daki ilk grev başarısız oldu ama Lynn'deki ikincisi, kadın işçilere daha yüksek ücret kazandı. 1874'te St Crispin'in Kızları, imalathanelerde kadınlara ve çocuklara 10 saatlik bir işgünü talebinde bulundu.

Sosyalist bağlar

İngiltere'de ve anakara Avrupa'da sanayileşme, ABD'de olduğundan daha hızlı ilerledi. İngiltere'nin 1847 tarihli Fabrika Yasası, kadınlar ve ergenler için işgününü 10 saatle sınırladı ama fabrika sahipleri ve büyük şirketler, güvensiz koşullarda düşük ücret vermeye devam etti. Kırsal kesimden kentlere göç etmiş yoksul ve çaresiz büyük bir işgücü vardı. Bir işçi işten ayrılır ya da hastalanırsa yerini doldurmak çok kolaydı.

Karl Marx ve Friedrich Engels gibi filozoflar ve siyaset kuramcıları emeğin haksız sömürüsüyle ilgili yazılar yazdılar ve kapitalist sisteme sosyalist alternatifler önerdiler. Ne var ki, Marx'ın ya da Engels'in yazılarında kadınların rolü merkezi bir yer almadı. İngiliz süfrajistler Emma Paterson ve Clementina Black gibi aktivistler kendi politikalarını kendi emek deneyimlerine ve sınıf ilişkilerine dayandırdılar. 1867'de, 19 yaşında Paterson, Workmen's Club and Institute Union'ın (Erkek İşçiler Kulübü ve Enstitü Birliği) genel sekreter yardımcısı oldu ve iki yıl sonra, sendika örgütlenmesine daha fazla kadın katma hedefiyle, Women's Protective and Provident League'i (Kadınları Koruma ve Yardım Birliği) kurdu. Büyük ölçüde sosyalist görüşlü orta ve üst sınıf insanlardan oluşuyordu.

Karl Marx'ın aile dostu olan orta sınıf İngiliz kadını Clementina Black farklı bir yaklaşım benimsedi. İlk önce, toplumsal değişimi gerçekleştirmek için tüketici olarak kadınların gücünü kullanmaya odaklandı. Yalnızca işçilerine adil ücret veren sanayilerin ürünlerini satın almayı savunan bir tüketici birliği yaratma üzerinde çalıştı. 1886'da Black, Emma Paterson'ın Kadınlar Birliğinin bir üyesi oldu ve örgütün sekreteri olarak çalıştı.

Militan eylem

1888'de Clementina Black, Londra'nın Doğu Ucunda Kibritçi Kızların greviyle ilgilendi. Grevin başarısı onu, toplumsal değişimi gerçekleştirmenin en iyi yolunun daha militan, doğrudan eylem olduğuna inandırdı. 1889'da Women's Trade Union Association'ın (Kadınların Sendika Birliği) kurulmasına yardımcı oldu ve 1894'te Women's Industrial Council'in (WIC –Kadınların Sanayi Konseyi), kadın emekçilerin çalışma koşullarına ve yaşam kalitesine ilişkin araştırmalar yayımlayan dergisi *Women's Industrial News*'ün editörü oldu.

ABD'de Afro-Amerikan sosyalist ve anarşist Lucy Parsons, 1881'de Chicago'da International

1888 grevi, Kibritçi Kızların ilk protestosu değildi. 1871'de bir kibrit vergisi önerisine kaşı yürüyüş yaptılar.

Kibritçi Kızların Grevi

Temmuz 1888'de Londra'da 1.400 kadın ve kız, Londra'da Bryant & May kibrit fabrikasından yürüyüşe geçti; bu olay, Kibritçi Kızlar Grevi olarak anılır. İngiliz sosyalist Annie Besant gazetesi *The Link*'i kullanarak, 14 saatlik işgününü, zehirli malzemeleri ve hissedar kârı ile çalışanlara ödenen sefil ücretler arasındaki adaletsiz farkı halka tanıttı.

İşçiler, ücretlerinden kesilen para cezalarından ve haksız işten çıkarmalardan da yakınıyorlardı. Fabrikadaki fosfor dumanından ötürü solunum güçlükleri ve başka sağlık sorunları da yaşıyorlardı.

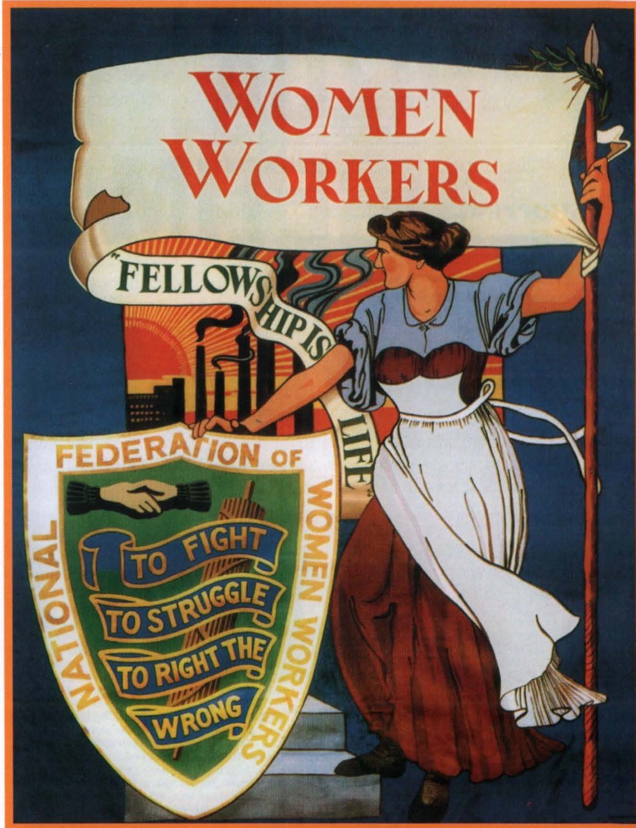
Bryant & May, işçilerine kötü muameleyi inkâr eden yazılı bir belge imzalatarak eleştirilere son vermeye çalıştı. Bu durum, başka bir haksız işten çıkarmayla birleşince grev başladı. Kamuoyu işçilerden yanaydı ve Bryant & May yumuşadı. Kibritçi Kızların başarısı, İngiltere'de benzer bir grev dalgasına ilham verdi ve sendikacılığın yükselişine destek oldu.

> Zenginlerin, servetlerini ellerinden almanıza izin vereceğine asla inanmayın.
> **Lucy Parsons**

Working People's Association'ın (IWPA –Uluslararası İşçi Birliği) kurulmasına yardım etti. 1873'te kocasıyla birlikte Chicago'dan Texas'a taşındıktan sonra bir giysi dükkânı açtı ve International Ladies Garment Workers Union'ın (ILGWU –Uluslararası Kadın Giysisi İşçileri Birliği) toplantılarına ev sahipliği yaptı. IWPA'nın Texas'ta yayımlanan iki radikal gazetesine, *The Socialist* ve *The Alarm*'a makaleler de yazdı.

1886'da Parsons, Chicago'da 80.000'den fazla işçisinin ve ABD genelinde 350.000 kadar işçinin sekiz saatlik işgünü için işini bırakıp genel greve gittiği 1 Mayıs protestosunun örgütlenmesine yardımcı oldu. 3 Mayıs'ta Chicago'da polis gösterici kalabalığa ateş açtıktan sonra grev şiddetlendi. Bir polis memuru öldürülünce, misilleme hızlı ve sert oldu. Parsons'ın kocası mitingde olmamasına rağmen peşine düşüldü, tutuklandı, cinayetten suçlu bulundu ve idam edildi.

Parsons aktivist çalışmalarına devam etti. 1905'te Chicago'da kurulan uluslararası işçi örgütü Industrial Workers of the World'ün (Dünya Sanayi İşçileri) açılış toplantısında tek kadın konuşmacıydı ve dünyayı dolaşıp sosyalist dava üzerine konferanslar verdi.

Sanayileşmeyle ilişkili emek istismarlarını erkekler ve kadınlar yaşadı ama 20. yüzyılın başında hâlâ pek çok işçi sendikası yalnızca erkeklere açıktı. Kadın işçiler kendi özel kaygılarını ele almak için genellikle kendi sendikalarını örgütlemek zorunda kaldılar. Bu mücadeleleri sonunda, oy hakkı ve kadın hareketleri üstlendi. Kadınların sendikaları sekiz saatlik işgününün standart haline gelmesine (ABD'de 1940'ta), en berbat çocuk emeği istismarlarından bazılarının sona erdirilmesine ve kadınlar için daha iyi bir ücret kazanımına yardımcı oldu. ■

Ulusal Kadın İşçiler Federasyonu (National Federation of Women Workers –NFWW) İngiltere'de asgari ücret için mücadele etti ve çok uzun saatler çalışmanın, kötü koşulların ve düşük ücretin kötülüklerini açığa vurdu. 1906'da kurulan örgütün 1914'te 20.000 üyesi vardı.

YALNIZCA BİR ÜRETİM ARACI

MARKSİST FEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Karl Marx ve Friedrich Engels, 1848

ANAHTAR FİGÜRLER
Karl Marx, Friedrich Engels, Rosa Luxemburg, Clara Zetkin, Alexandra Kollontai

ÖNCE
1770'ler İskoç ekonomist Adam Smith'in eseri, kadınların ekonomideki rolünü büyük ölçüde göz ardı eder.

1821 Alman filozof George Wilhelm Friedrich Hegel, kadınların kamusal alanlara ait olmadığını iddia eder.

SONRA
1972 Marksist feministler İtalya'da Ev İşine Ücret Kampanyası başlatır.

2012 ABD'de kadınların ücretsiz ev işinin, GSYH'nin yüzde 25,7'sine ulaştığı söylenir.

1848 tarihli *Komünist Manifesto*'da Alman filozof ve devrimci siyaset kuramcıları Karl Marx ve Friedrich Engels, kapitalizmin kadınları ezdiğini, onları hem ailede hem toplumda bağımlı, ikinci sınıf yurttaş gibi gördüğünü iddia eder. Marksist feminizm bu teoriyi, kapitalist sistemi yıkarak kadınların kurtuluşunu sağlamaya uyarlar.

Marx'ın sonraki yazıları öncelikle sınıflar arasındaki toplumsal ve ekonomik eşitsizliklere odaklandı ve erkek egemenliği konusuna çok az ilgi gösterdi ama ömrünün sonuna doğru kadınların ezilmesi konusuna geri dönüp kapsamlı notlar çıkardı. Engels,

Ayrıca bkz. Sendikalaşma 46–51 ▪ Çocuk bakımının toplumsallaşması 81 ▪ Anarko-feminizm 108–09 ▪ Radikal feminizm 137 ▪ Aile yapıları 138–39 ▪ Ev işine ücret 147 ▪ Gayrisafi Yurtiçi Hasıla 217

Egemen sınıf erkekleri çocukları, **kâr** elde edildikleri ucuz emek aracı olarak görür.

↓

Kadınlardan, ucuz **emek** talebini karşılamak için **çocuk doğurmaları** istenir.

↓

Kadınlar, kendilerini ve çocuklarını **sömürmekten yarar elde eden** kocaları tarafından ezilirler.

↓

Burjuva erkek, eşini yalnızca bir üretim aracı olarak görür.

Marx'ın notlarından ve ilerici Amerikalı bilim insanı Lewis Henry Morgan'ın araştırmalarından yararlanıp kadınların ezilmesinin başlangıcını ve kurumsallaşmasını incelediği *The Origin of the Family, Private Property and the State*'i *(1884; Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni)* yazdı (1884).

Kadınların köleliği

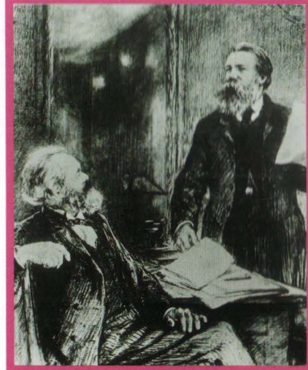
Engels, kadınların yaşadığı şiddet ve baskının, temelinde aileye dayandığını iddia eder. Çekirdek ailenin yükselişini, "dişi cinsin dünya-tarihsel yenilgisi" olarak, kadının kocasının kölesi ve yalnızca bir çocuk üretim aracı olduğu bir yenilgi olarak niteler. Kadının sadakatini güvenceye almak için, diyor Engels, "koşulsuz kocanın iktidarına teslim edilir; onu öldürse yalnızca haklarını kullanmış olur."

Klasik Marksist yazılar, toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü her zaman var olduğu halde, erkeklerin ve kadınların yaptığı işin eşit ölçüde zorunlu olduğunu savunur. Ancak kapitalizmin yükselişi, artık ürünün ortaya çıkışı ve mülkiyet birikimiyle birlikte, insan soyu miras kavramıyla ilgilendi. Engels, miras hakkının, ahlak düşüncesiyle, tekeşli aileyle ve kadın cinselliğinin kontrolüne yol açan özel ve kamusal alanların ayrılmasıyla desteklendiğini savunur.

Sınıf mücadelesi

Klasik Marksist teoriye göre, kadınların kurtuluşu toplumsal üretime katılmalarını gerektirmekteydi ve bu nedenle kadınların mücadelesi, sınıf mücadelesinin önemli bir parçası oldu. Marksizm taraftarları, kadınların işçilerle aynı hedefleri paylaştığına ve özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasıyla birlikte sömürünün nedeni de ortadan kalkacağı için, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yok olacağına inanıyorlardı.

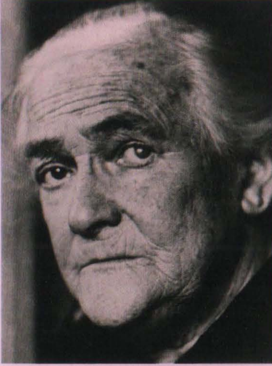
Marksist feministler, kapitalist toplumda kadınların, savaş dönemi gibi ihtiyaç duyulduğunda göreve çağrılan ve ihtiyaç ortadan kalkınca dışlanan bir "yedek emek ordusu" olduğuna inanıyorlardı. Ataerkilliğin ve erkek egemenliğinin özel mülkiyetin ortaya çıkışından ve sınıfsal bölünmelerden önce var olduğunu öne süren Marksist feministler, kapitalizmi ve ataerkilliği, kadınların ezilmesinin temel dayanağı olan ikili sistem olarak tanımladı.

Karl Marx (solda) ile Friedrich Engels (sağda), Marx'ın editörlüğünü yaptığı *Rheinische Zeitung* dergisine Engels yazı yazmaya başlayınca tanıştı. Marx'ın görüşleri Almanya'dan kovulmasına yol açınca ikisi Belçika'ya ve daha sonra İngiltere'ye taşındı.

Ortak bir mücadele

Marx ve Engels'in ölümleri (sırasıyla 1883 ve 1895) ile I. Dünya Savaşı (1914-18) arasında sosyalist ve komünist kadın kuramcılar, kadınları güçlendirme ve genel oy hakkı konularını daha da ayrıntılı inceledi. Uluslararası komünist hareketin önde gelen kuramcıları, Almanya'da Rosa Luxemburg ve Clara Zetkin, Rusya'da Alexandra Kollontai, kadınların toplumsal cinsiyetlerinden ötürü sosyalist liderliğe ait olmadıkları düşüncesini reddettiler. Kendi ilkelerinin peşinde, işçilerin kurtuluşu müca-

Clara Zetkin

1857'de Almanya'da Saksonya'da doğan Clara Zetkin uluslararası komünist harekette bir aktivistti ve kadınlar için iş yasaları reformunu ve oy hakkını savundu. Almanya'da Sosyal Demokrat Kadın Hareketinin Avrupa'da en güçlü hareket olmasına yardım etti. 1892'den 1917'ye kadar hareketin gazetesi *Die Gleichheit*'in (*Eşitlik*) editörlüğünü yaptı ve 1907'de Sosyal Demokrat Partinin Kadın Ofisinin başına geçti.

Zetkin, I. Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın savaş çabalarını desteklemeyi reddetti ve daha sonra işçileri faşizme karşı birleşmeye çağırdı. 1933'te Adolf Hitler iktidara gelince Sovyetler Birliği'ne kaçtı. O yıl Moskova yakınlarında, Arkhangelskoye'de öldü.

Önemli eserleri

1906 "Sosyal Demokrasi ve Kadınların Oy Hakkı"
1914 "Savaş Zamanında İşçi Kadınların Görevi"
1925 "Kadın Sorunu Üzerine Lenin"

Erkek-egemen kapitalist toplumlarda "üretken olmayan" kadın işi, toplumsal piramidin dibindeydi.

delesinde kadın hakları konusunu öne çıkardılar.

Kadın sorunu

Kadınların güçlendirilmesi Rosa Luxemburg'un yazılarının başlıca odağı olmadığı halde ona göre kadınların kurtuluşunun anahtarı devrimdi ve kadınların aile dışında çalışma hakkı vardı. Hıristiyanlığın ve burjuva egemen sınıftan bilim insanlarının toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili vaazlarının ikiyüzlülüğünü vurgulayan Luxemburg, kapitalist toplumun kadınlar için sahici bir eşitlikten yoksun olduğunu ve ancak proleter (işçi sınıfı) bir devrimin zaferiyle, kadınların ev köleliğinden kurtulacağını ifade etti. 1912'de Almanya'da Stuttgart'ta Sosyal Demokrat Kadınlar Toplantısı'nda yaptığı "Kadınların Oy Hakkı ve Sınıf Mücadelesi" konulu konuşmasında "sosyalizm[in], proleter kadın kitlesinin ruhsal yeniden doğuşuna neden oldu"ğunu savundu ve alaycı bir biçimde "ve süreç içinde, kuşkusuz [kadınları] sermaye için üretken işçi olarak yetkinleştirdi"ğini de ekledi.

Luxemburg, burjuva kadın hareketini eleştirdi. Burjuva eşleri "toplumun asalakları" ve "ailenin yük hayvanları" olarak niteledi ve ancak sınıf mücadelesiyle "kadınların insan haline" gelebildiğini öne sürdü. Burjuva kadının, toplumda herhangi bir ekonomik işlev görmediği ve "sınıf egemenliğinin hazır meyveleri"ne sahip olduğu için, siyasal hak peşinde koşmakta gerçek bir çıkarı olmadığını savundu. Luxemburg'a göre, kadınlara oy hakkı için mücadele yalnızca kadınların görevi değil, tüm işçilerin ortak hedefiydi. Kadınların oy hakkını, proletaryayı eğitmede ve kapitalizme karşı mücadelede ileri götürmede

zorunlu bir adım olarak da görüyordu.

Diğer sosyalist kadınlarla, özellikle dostu ve sırdaşı Clara Zetkin ile birlikte Luxemburg, kadınların dayanışmasını güçlendiren sayısız kampanyaya katıldı. Birçok solcu kadın önder, uluslararası kongrelerde toplanıp deneyimlerini ve düşüncelerini paylaştı ve uluslararası kadın örgütleri kurdu.

I. Dünya Savaşı sırasında Luxemburg ve Zetkin, en büyük sosyalist kadın gazetesi *Die Gleichheit*'ın (*Eşitlik*) savaş karşıtı kampanyasına katıldı, okurları militarizme karşı çıkmaya çağırdı. 1915'te savaş karşıtı görüşlerinden ötürü hapis yatan Luxemburg, daha sonra 1916'da Zetkin ile birlikte Spartaküs Birliğini kurdu; bu gizli Marksist grup Alman emperyalizmine karşı çıktı ve devrimi kışkırtmaya çalıştı.

> Proleter sınıf mücadelesinin durdurulamaz ilerleyişi, çalışan kadınları siyasal yaşamın girdabına çekti.
> **Rosa Luxemburg**

Yeni bir kadın düşüncesi

1900'lerin başında Rusya'daki devrimci hareketler, Marksist feminizmin gelişimini kamçıladı. Önde gelen komünist devrimci Alexandra Kollontai, kadınların kurtuluşunu ve toplumsal cinsiyet eşitliğini uluslararası sosyalist gündemin merkezine yerleştirdi. 1905'ten itibaren, Rusya'nın kadın işçileri arasında Marksist düşünceleri yaymaya aktif olarak çalıştı. Kollontai geleneksel aile ilişkilerinin kökten parçalanmasını istedi ve bir kadının, ekonomik olarak bir erkeğe bağımlı oldukça, kamusal ve sınai yaşama doğrudan katılmadıkça özgür olamayacağını ısrarla belirtti.

Kollontai'nin 1918 tarihli "Yeni Kadın" makalesi, kadınların, ataerkil geleneklerin dayattığı kölelikten çıkıp geleneksel olarak erkeklerle ilişkilendirilen nitelikleri geliştirmelerinin gerekli olacağını ilan eder. Yeni kadın duygularına hâkim olup, güçlü öz-disiplin geliştirecekti. Bir erkeğin maddi desteğini değil, saygısını isteyecekti. İlgi alanları ev, aile ve sevgiyle sınırlı olmayacak ve cinselliğini gizlemeyecekti.

Toplum ve Annelik kitabında (1916) Kollontai fabrika işini çözümler ve ağır işin, anneliği bir yüke dönüştürdüğünü, kadınlar ve çocuklar için sağlık sorunlarına ve toplumsal sıkıntılara yol açtığını ifade eder. İyileşmiş çalışma koşullarını ve ulusal sigorta sağlanması yoluyla anneliğin değerinin devletçe tanınmasını savunan Kollontai, çalışan bir kadının ve çocuğunun sağlığının, ayrıca çocuk bakımının, anne çalışırken, devletin sorumluluğunda olması gerektiğini iddia eder.

Erken 20. yüzyılın Marksist feministleri, daha sonra dünyanın her tarafındaki komünist hükümetlerin devlet politikasını etkiledi. Daha sonra, 1960'larda ve 70'lerde Ev İşine Ücret gibi radikal feminist gruplar da onların düşüncelerinden esinlendi. ■

Uluslararası Kadınlar Günü ve kökeni

Her yıl 8 Mart'ta kutlanan Uluslararası Kadınlar Gününün kökeni, 1907'de ABD'de 15.000'den fazla kadın tekstil işçisinin daha iyi çalışma koşulları ve oy hakkı talebiyle New York sokaklarında yürüdüğü zamana dayanır. 1909'da Amerika Sosyalist Partisi, 1913'e kadar şubatın son pazar günü kutlanan bir Ulusal Kadınlar Günü ilan etti.

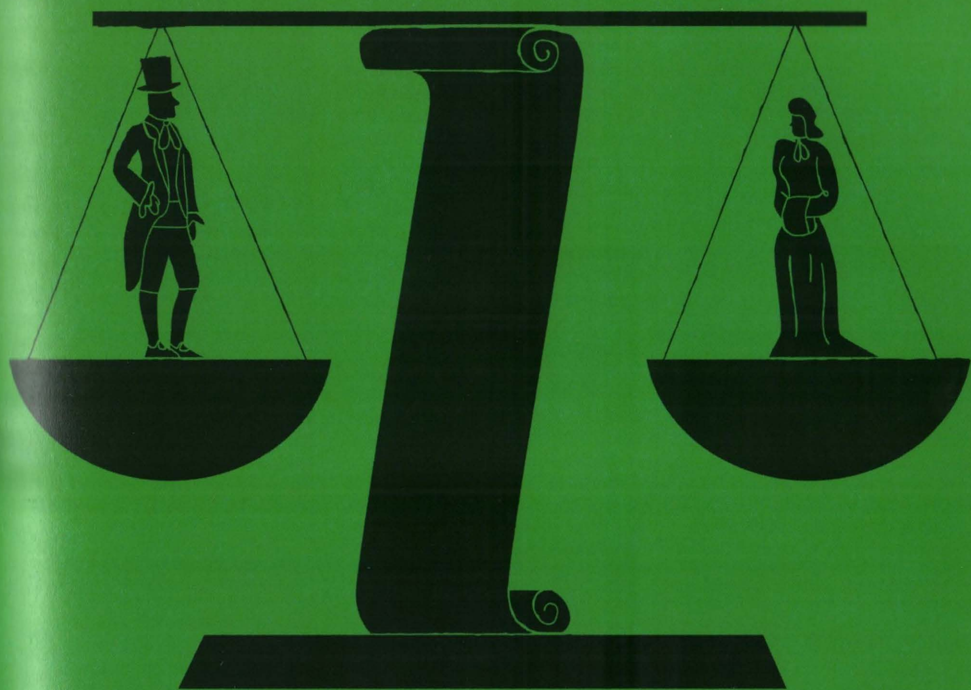
1910'da Danimarka'da, Kopenhag'da toplanan İkinci Uluslararası Kadın Konferansı'na 17 ülkeden yaklaşık 100 kadın katıldı; Clara Zetkin, kadınların kadın sorunlarına dikkat çekeceği Uluslararası Kadınlar Gününün belirlenmesini önerdi. Ertesi yıl, dünya çapında Uluslararası Kadınlar Günü toplantılarına bir milyondan fazla erkek ve kadın katıldı. 1917'de Rusya'da kadınlar "barış ve ekmek" için dört günlük bir grevle günü kutladı; bu, Ekim Devrimi'ne giden yolda anahtar bir olaydı.

8 Mart 2018'de Londra'daki Uluslararası Kadınlar Günü yürüyüşüne birçok ülkeden kadın katıldı. 1975'te Birleşmiş Milletler günü kabul etti ve bazı ülkelerde resmi tatildir.

BU HAKİKATLERİN AŞİKÂR OLDUĞUNU SAVUNUYORUZ: TÜM ERKEKLER VE KADINLAR EŞİT YARATILMIŞTIR

OY HAKKI HAREKETİNİN DOĞUŞU

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Elizabeth Cady Stanton, 1848

ANAHTAR FİGÜRLER
Elizabeth Cady Stanton, Lucretia Mott, Susan B. Anthony, Lucy Stone

ÖNCE
1792 Mary Wollstonecraft'ın *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi* İngiltere'de yayımlanır.

1837 "Cinsiyetlerin Eşitliği Üzerine Mektuplar"da Sarah Grimké, kadınların erkeklerle aynı şekilde insanlığın iyiliği için hareket etme sorumluluğu olduğunu öne sürer.

SONRA
1869 Wyoming, kadınlara oy hakkı veren ilk ABD toprağı olur.

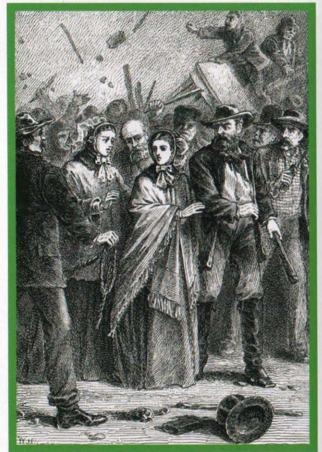
1920 ABD Anayasasının tüm Amerikalı kadınlara oy hakkı veren 19. Ek Maddesi onaylanır.

19 Temmuz 1848'de 300 kadın ve erkek, ilk kadın hakları aktivistleri meclisi için New York'ta, Seneca Falls'ta toplandı. Özellikle Avrupa'da büyük toplumsal dönüşümün yaşandığı bir zamandı. Karl Marx ve Friedrich Engels, Londra'da *Komünist Manifesto*'yu yeni yayımlamıştı ve Fransa'da, Hollanda'da ve Almanya'da 1848 Devrimleri olarak bilinen cumhuriyetçi ayaklanmalar patlak vermişti. Ne var ki, Seneca Falls Kongresi'nin itici gücü, kadınların kölelik karşıtı hareket ve köleliğe ahlaki muhalefetten köleliğe karşı siyasal aktivizme geçiş deneyiminden geldi.

Kafadarlar

Seneca Falls Kongresi'nin örgütleyicileri Lucretia Mott ve Elizabeth Cady Stanton'dı; bu iki kölelik karşıtı, 1840'ta Londra'da Köleliğe Karşı Dünya Kongresi'nde karşılaşmış ve kadın delegelerin ötekileştirilmesine duydukları öfke onları birleştirmişti.

1848'te Stanton, New York eyaletinde Seneca Falls'a taşınmıştı. Mott onunla orada ilişki kurunca, ikisi, kadınların toplumsal, sivil ve dinsel haklardan yoksunluğuna karşı koymanın zamanı olduğuna kadar verdi ve kasabada bir kongre örgütledi. Birkaç gün içinde, konuşmacı ve kölelik karşıtı Lucy Stone'un da aralarında bulunduğu diğer

Lucretia Mott (ortada) ve bir kampanya arkadaşı, tarihsel 1848 Seneca Falls Kongresi'ni rayından çıkarmaya çalışan öfkeli bir erkek protestocular kabalalığının arasından geçiyor.

Elizabeth Cady Stanton

1815'te New York eyaletinde Johnstown'da doğan Elizabeth Cady Stanton, ilk toplumsal cinsiyet ayrımcılığı dersini babasının hukuk bürosunda hukuk eğitimi görürken aldığını iddia etti. O zamanın yasalarından ötürü kadın bir müvekkil, kocasının çaldığı parayı geri almaktan yasal yollardan yoksun bırakıldı.

İyi eğitimli bir kadın olan Elizabeth, 1840'ta kölelik karşıtı ve hukukçu Henry Stanton'la evlendi ve çiftin yedi çocuğu oldu. Sonraki yaşamında Elizabeth dikkatini Kitabı Mukaddes'te kadın temsiline verdi; örgütlü dinin, kadınlara boyun eğdirilmesine katkıda bulunduğunu öne sürdü. 1895'te yayımlanan *The Woman's Bible*'da (*Kadının Kitabı Mukaddesi*) ifade edilen bu tür görüşler, hem Kilise hem kadın örgütleri tarafından beğenilmedi. 1902'de kalp yetmezliğinden ölünceye kadar yazmaya devam etti.

Önemli eserleri

1881–86 *The History of Woman Suffrage Volumes 1-3,* Susan B. Anthony ile birlikte *(Kadının Oy Hakkı Tarihi)*
1892 *Benliğin Yalnızlığı*
1895 *Kadının Kitabı Mukaddesi*

Ayrıca bkz. Irk ve toplumsal cinsiyet eşitliği 64–69 ▪ Evli kadınların hakları 72–75 ▪ İngiltere'de siyasal eşitlik 84–91 ▪ Küresel oy hakkı hareketi 94–97

kadınlarla birlikte, 19. yüzyıl Amerikan kadın hareketinde herhalde en önemli tek belgeyi, "Duygular ve Kararlar Bildirgesi"ni hazırladı. Etkinlik *Seneca County Courier*'de tanıtıldı ve ünlü hatip Mott, kongrede tek kayıtlı konuşmacıydı. Kocası James kongreye başkanlık yaptı ve 300 katılımcının 40'ı erkekti. Bunların arasında, Stanton'ın arkadaşı Elizabeth M'Clintock'un kongreye davet ettiği tanınmış kölelik karşıtı Frederick Douglass da vardı.

Anayasal emsal

1776 tarihli ABD Bağımsızlık Bildirgesi'nden esinlenen "Duygular ve Kararlar Bildirgesi" kurucu ABD Anayasası belgesinde teminat altına alınmış hakların kadınlardan nasıl esirgendiğini ortaya koyar. Stanton, kadınların oy hakkının olmaması, mülkiyet haklarının sınırlı, ileri eğitime ve pek çok mesleğe kısıtlı erişimi olması da dahil olmak üzere, 16 adaletsizlikten oluşan bir listeyi okudu. Kadınların hakları yalnızca evlilikle değil, diyordu Stanton, her yolla sorumluluktan yoksun bırakılarak ve erkeklere bağımlı yapılarak ellerinden alındı. Bu haklar kadınlara verilmiş olsaydı, kendilerini koruyabilir, ahlaki ve manevi liderler olarak potansiyellerini gerçekleştirebilirlerdi.

"Duygular"ı, katılımcılardan kabul etmeleri istenen 12 "karar" izledi. Bu kararların 11'i, oybirliğiyle kabul edildi; kabul edilenler arasında evlilikte, dinde, eğitimde ve istihdamda eşit hak kararları da vardı. Ne var ki, kadınlara oy hakkı kararı daha az destek gördü –özellikle kongredeki erkeklerden– ve *The North Star*'da kadınlara oy hakkını savunan Douglass salonda kararı savununca kabul edildi. Onun müdahalesinden sonra 100 kişi kararı imzaladı.

İki yıl sonra, 1850'de Massachusetts'te Worcester'da ilk Ulu-

> “İnsanlık tarihi, erkeğin kadına yönelik tekrarlanan bir yaralamalar ve gasplar tarihidir.”
> **Elizabeth Cady Stanton**

1886'da **herkese eşit haklar** elde etmek için Amerikan Eşit Haklar Derneği (**AERA** –American Equal Rights Association) kurulur.

↓

14. Ek Madde (1868) Afro-Amerikanların ya da kadınların oy hakkını **ele almaz**.

↓

1869'da **AERA**, Afro-Amerikan erkeklerin oy hakkına öncelik verme kararı üzerine **bölünür**.

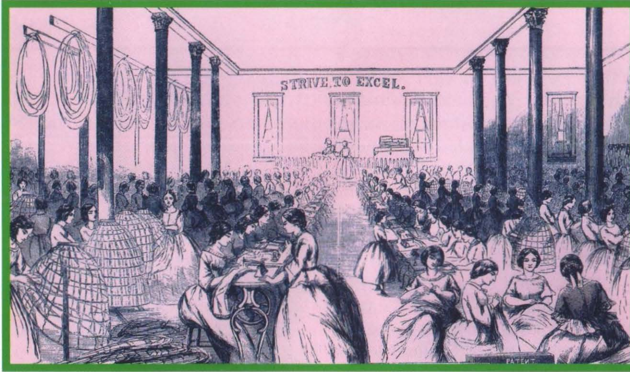
↓

NWSA (National Woman Suffrage Association – Kadınlara Oy Hakkı Ulusal Derneği) **federal** düzeyde kadınlara oy hakkı için kampanya yürütür.

AWSA (American Woman Suffrage Association – Amerikalı Kadınlara Oy Hakkı Derneği) **eyalet** temelinde genel oy hakkı için mücadele eder.

↓

1890'da hareketler yeniden birleşip Amerikalı Kadınlara Oy Hakkı Ulusal Derneğini oluşturur.

Fabrika işçileri, 1860'larda Londra'da Thomson's'ta çember-etek yapıyor. Sanayi Devrimi kök saldıkça, kadınların kendi kazançlarını elinde tutma gerekçesi, yadsınamaz oldu.

sal Kadın Hakları Konferansı toplandı. Lucy Stone'un örgütlediği konferansa 11 eyaletten 1000 kişi katıldı. 1850'ler boyunca hem ulusal hem yerel düzeyde başka konferanslar da düzenlendi.

Mülkiyet önemlidir

1851'de Stanton, Susan B. Anthony ile tanıştırıldı; tanıştıran kişi, korseye ve kadınların giydiği diğer kısıtlayıcı giysilere karşı kampanya yürüten Amelia Bloomer'dı. Stanton'ın ve Anthony'nin birbirini tamamlayan kişilikleri ve becerileri –Stanton hareketli ve konuşkanken, Anthony sakin ve ciddiydi, istatistikten iyi anlıyordu– onları değişimin güçlü bir kuvveti haline getirdi. "Yazı yazmada, her birimizin tek başımıza yaptığımızdan daha iyisini birlikte çalışırken yaptık," diyordu Stanton. Rochester'da Quaker ve kölelik karşıtı bir aileden gelen ve öğretmen olan Anthony, eğitimde fırsat eşitliği ve okullara ve kolejlere kadınların ve eski kölelerin kabul edilmesini istiyordu. Aynı zamanda bir işçi aktivisti ve alkol karşıtı aktivistti ama kadın olduğu için, toplantılarda konuşmasına izin verilmiyordu. Anthony ilk kadın hakları konferansını 1852'de Syracuse'de örgütledi ve 1853'ten itibaren New York eyaletinde kadınların mülkiyet hakları için kampanya yürüttü. Birçok kadın için, özellikle çalışan kadınlar için mülkiyet hakları, yalnızca hali vakti yerinde beyaz kadınlar için düşünülen oy hakkından daha önemliydi. New York'un 1848 tarihli Evli Kadınların Mülkiyet Hakkı Yasası evli kadınlara miras alınan parayı elinde tutma hakkı verdiği halde, çalışmayla elde edilen kazançlar bir kadının kocasının mülkiyeti olarak kaldı.

Anthony ile Stanton, Stanton'ın 1854'te New York Eyaleti Yasama Meclisine hitabı üzerine birlikte çalıştı; burada Stanton, kadınlardan esirgenen tüm hakları sıraladı ve bunların verilmesini istedi. Bu, 1848 tarihli Evli Kadınların Mülkiyet Hakkı Yasasını genişletmek için 6.000 imzalı bir dilekçeyle aynı zamanda sunuldu. Bir önerge 1854'te yenildi ama 1860'ta kabul edilinceye kadar lobi faaliyeti sürdürüldü. Yeni yasa kadınlara kazançlarını tutma hakkı veriyor ve onları kocalarıyla birlikte çocukların ortak vasisi yapıyordu. Ayrıca bir kadın, kocasından bağımsız olarak, koca için bağlayıcı olmayacak sözleşme yapabilirdi ve dul olarak, erkeklerle aynı mülkiyet haklarına kavuştu.

Daha az zengin kökenli feministler farklı şekilde savaştı. Bir çiftçinin kızı olan Lucy Stone, öğretmen eğitimini sürdürmek için temizlikçi olarak çalıştı. Tüm haklarının yok olması anlamına geleceği için evlenmek istememişti ama 1855'te Hanry Blackwell'le evlendi. Düğünlerinde, kocaya "haksız ve doğal olmayan bir üstünlük" verdiği için evli kadınların haklardan yoksunluğunu kabul etmediklerini söyleyen bir açıklama okudular. 1858'de Stone, temsil edilmeksizin vergilendirme olmaz gerekçesiyle vergilerini ödemeyi reddetti. Bunun sonucunda hükümet ev eşyalarına el koyup sattı.

Anayasayı değiştirme

Amerikan İçsavaşı sırasında (1861-65) köle karşıtlığı, kadın

> Bizim öğretimiz şudur: Hakkın cinsiyeti yoktur.
> **Frederick Douglass**

> Kitle bizim aracılığımızla konuşuyor… zahmetlerinin karşılığını talep eden emekçi kadınlar.
> **Elizabeth Cady Stanton**

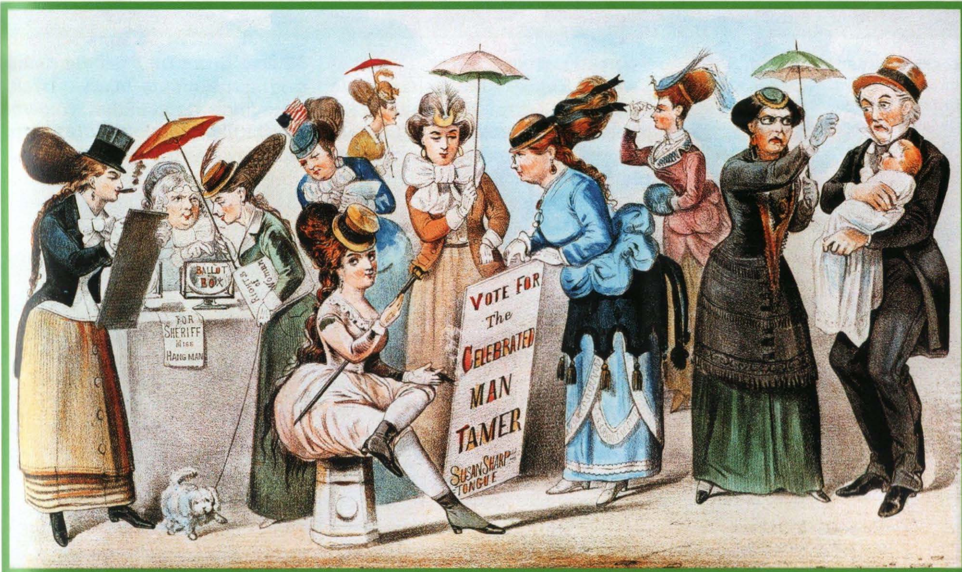
hakları kampanyalarını gölgede bıraktı. Stanton ve Anthony, 1863'te köleliğe son verecek anayasa değişikliğini desteklemek için Ulusa Sadık Kadınlar Birliğini (Women's National Loyal League) kurdu. Dilekçeleri 15 ayda 400.000 civarında imza topladı. Abraham Lincoln 1865'te köleliği kaldıran 13. Ek Maddeyi kabul edince, Stanton ve Anthony, Cumhuriyetçilerin bu noktada kadınların oy hakkı konusunu da ele alacaklarına inandı –bu bir hataydı.

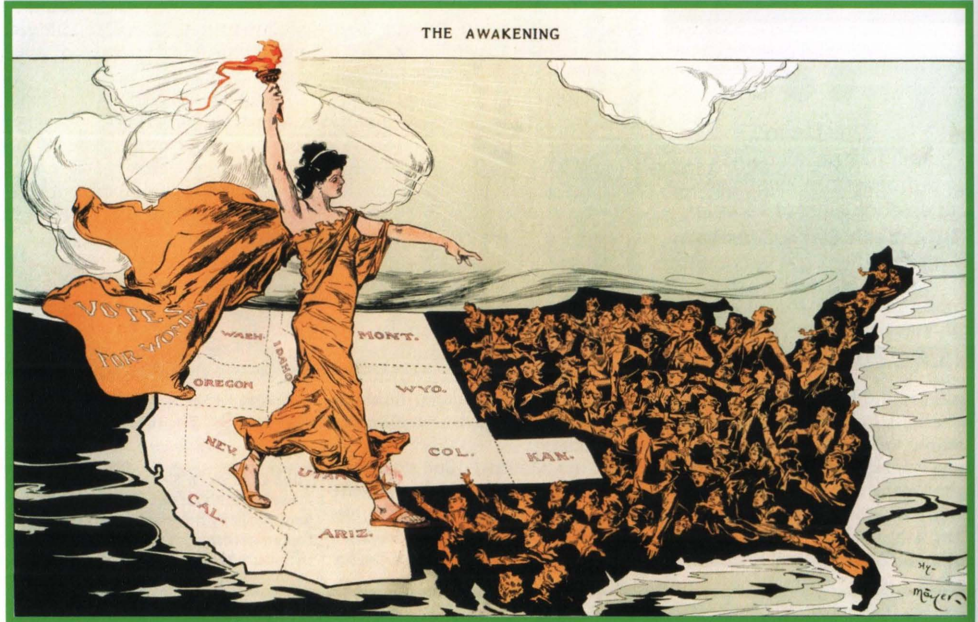
1868'de Stanton ve Anthony, Rochester'da *The Revolution* (*Devrim*) gazetesini yayımladı; gazetenin başlığı şöyleydi: "Erkekler, hakları ve daha fazlası yok; kadınlar, hakları ve daha azı yok." Irkçı girişimci George Train'in mali destek sağladığı gazete, Stanton'ın eğitimli beyaz kadınların haklarını eğitimsiz güneyli siyah erkeklerin haklarının karşısına koyan yazılarına yer verdi.

14. Ek Madde –1868'de onaylandı– köleleştirilmiş erkeklere yasa kapsamında yurttaşlık ve eşit haklar verdi. Stanton ve Anthony kadınların dışlanmasına itiraz etti ama başarılı olamadılar. Ama Stone, genel oy hakkına doğru atılmış bir adım diye yasayı destekledi.

1869'da AERA, Amerikalı Kadınlara Oy Hakkı Derneği (AWSA) ve Anthony ile Stanton'ın New York'ta kurduğu Kadınlara Oy Hakkı Ulusal Derneği (NWSA) olarak bölündü. NWSA'nın yalnızca kadın üyeleri vardı ve boşanma reformunu ve eşit ücreti savunuyordu. "Oy hakkı Birleşik Devletler ya da herhangi bir eyalet tarafından ırk, renk ya da daha önceki kölelik koşulları gerekçesiyle inkâr edilemez ya da daraltılamaz" diyen 15. Ek Madde 1870'de

Tunç Çağı ya da Kadın Haklarının Zaferi başlıklı bir 1869 karikatürü, kadınların oy hakkının geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri için uyandırdığı tehdit algısını yakalıyor.

Meşale taşıyan bir kadın, 1915'te süfrajist Alice Duer Miller'ın uyarıcı bir şiirine eşlik eden bir görselde ABD'yi boydan boya geçerken Amerikalı kadınları uyandırıyor.

kabul edildi. Eylemciler toplumsal cinsiyetin de dahil edileceğini düşünmüştü ama bu gerçekleşmedi. Anthony ve Stanton 15. Ek Maddeyi kınadı. Ama Stone'un desteklediği Boston merkezli Amerikalı Kadınlara Oy Hakkı Derneği, 15. Ek Maddeyi doğru yönde bir adım olarak kabul etti.

Siyasal baskı

Kadınlara oy hakkı için yasal mücadeleler 1870'ler boyunca devam etti. Anthony, 14. Ek Maddeye göre eyaletlerin kadınların oy kullanmasına izin vermesi gerektiğini öne süren avukatlar tuttu. Yüksek Mahkeme kabul etmedi. 1872'de Anthony, üç kız kardeşi ve diğer kadınlar, Rochester'da oy kullandıkları için tutuklandı. Kefalet ödemeyi reddeden Anthony, davanın Yüksek Mahkemeye gideceğini umdu ama avukatı ödemeyi yaptığı için hapse girmedi ve bu da Yüksek Mahkemeye başvurmasına engel oldu.

Anthony konuşma turlarına da çıktı. 1877'de 26 ABD eyaletinden dilekçelere 10.000 imza topladı ama Kongre dikkate almadı. 1878'de California senatörü Sargent'e bir anayasa değişikliği yaptırtmaya çalıştı ama Senato tarafından reddedildi ve sonraki 18 yıl boyunca tekrar tekrar sunuldu. NWSA esas olarak New York taşrasından ve Midwest'ten destek aldı. NWSA federal düzeyde yasa değişikliğini savunurken, AWSA eyalet düzeyinde değişimden yanaydı. Bir örgüt olarak AWSA daha muhafazakârdı; oy hakkı üzerinde çalışıyor, dikkatleri ondan uzaklaştıracak başka hiçbir

> BU güç sandıktır, özgürlüğün ve eşitliğin simgesidir.
>
> **Susan B. Anthony**

konuyla ilgilenmiyordu. Israrları giderek ürün verdi. Kadınlar 1869'da Wyoming'de, 1870'te Utah'ta ve 1883'te Washington'da oy hakkı elde etti. Onları 1893'te Colorado ve 1896'da Idaho izledi.

1890'da iki oy hakkı hareketi birleşip Ulusal Amerikan Kadınlara Oy Hakkı Derneğini (NAWSA) oluşturdu. Anthony federal oy hakkı için kampanya yürütmeye devam ederken, diğer kadınlar reform için eyalet eyalet mücadele etti.

İş önemlidir

Amerikan oy hakkı örgütlerini, 1890'lara kadar "seçkin kadınlar" yönetmeye devam etti. Siyasetin eğitimli kadınlara bırakılması gerektiği ve işçi sınıfı kadınlarının onların yargılarına boyun eğmeleri gerektiği düşünülüyordu. Genç kadınlar, Stanton'ın kızı Harriot Stanton Blatch de dahil, bir kadının liderliğe seçilmesinde ücretli ya da ücretsiz işin rolünü vurguladı. Yine de, işgücü içinde olan ve çoğu kez sömürülen çalışan kadınlardan çok eğitimli kadınlar odakta olmaya devam etti.

> Dünya sahiden büyük ve erdemli bir ulus henüz görmedi; çünkü kadının aşağılanmasıyla, yaşam pınarları bizzat kaynağında zehirlenmektedir.
>
> **Lucretia Mott**

Dünyaya ilham verme

Amerikalı kadınların erken oy hakkı mücadelesinin dünya çapında bir etkisi oldu. Seneca Falls Kongresi'nden esinlenen Fransız kadınlar reform kampanyasına başladı: 1848'de Fransa, erkekler için genel oy hakkına geçen ilk ülke olduğunda bir kadın oy vermeye çalıştı, başka biri siyasal bir makama aday oldu; ikisi de bunun için hapsedildi. İngiliz kadınlar da ABD kampanyalarından esinlendi. 1870'lerde İngiltere'de kadınların oy hakkı dernekleri çoğaldı ve parlamentoya sunulan dilekçelere binlerce imzacı eklendi. Yine de 1880'lerde erkeklere oy hakkın genişletilmesi kadınlara uygulanmadı.

Kanadalı kadınlar da Amerikalı aktivistlerden destek aldı. Oy hakkının genişletilmesinin bireysel kadınların yanı sıra, ülkenin, yuvanın ve ailenin yararına olacağını öne sürdüler. Kanada parlamentosundaki tartışmaların merkezinde beyaz, İngilizce konuşan Kanadalıların hakları vardı ama bazıları, eğitimli oldukları sürece, yerli kadınların haklarını da savundu.

Oy hakkı, kadınların, uğruna yıllarca savaştığı bir konuydu; kadınlara oy hakkı veren ilk ülkeler 1893'te Yeni Zelanda ve 1902'de Avustralya'ydı (ama 1962'ye kadar Aborijin kadınlara verilmedi). Amerikalı kadınlar federal düzeyde oy hakkını 1920'de kazandı. ■

Uluslararası Kadın Konseyi

Susan B. Anthony ve Elizabeth Cady Stanton, Amerikalı kadınlara oy hakkı elde etmek için çalışmak dışında, ilk toplantısını Nisan 1888'de Washington'da yapan Uluslararası Kadın Konseyinin de kurucu üyeleriydi. Etkinlik, Seneca Falls Kongresi'nin 40. yılını kutladı.

Başlangıçta örgüt, daha muhafazakâr kimi üyelerini kaybetmemek için kadınların oy hakkını savunmadı ama 1899'dan itibaren sağlık, barış, eğitim ve eşitlik gibi bir dizi konuda kampanya yürütmeye başlayınca durum değişti. Bununla birlikte, feminist bir gündem hiçbir zaman benimsenmedi ve 1902'de bir grup ayrılıp daha radikal bir gündem izlemek üzere Uluslararası Kadına Oy Hakkı İttifakını kurdu.

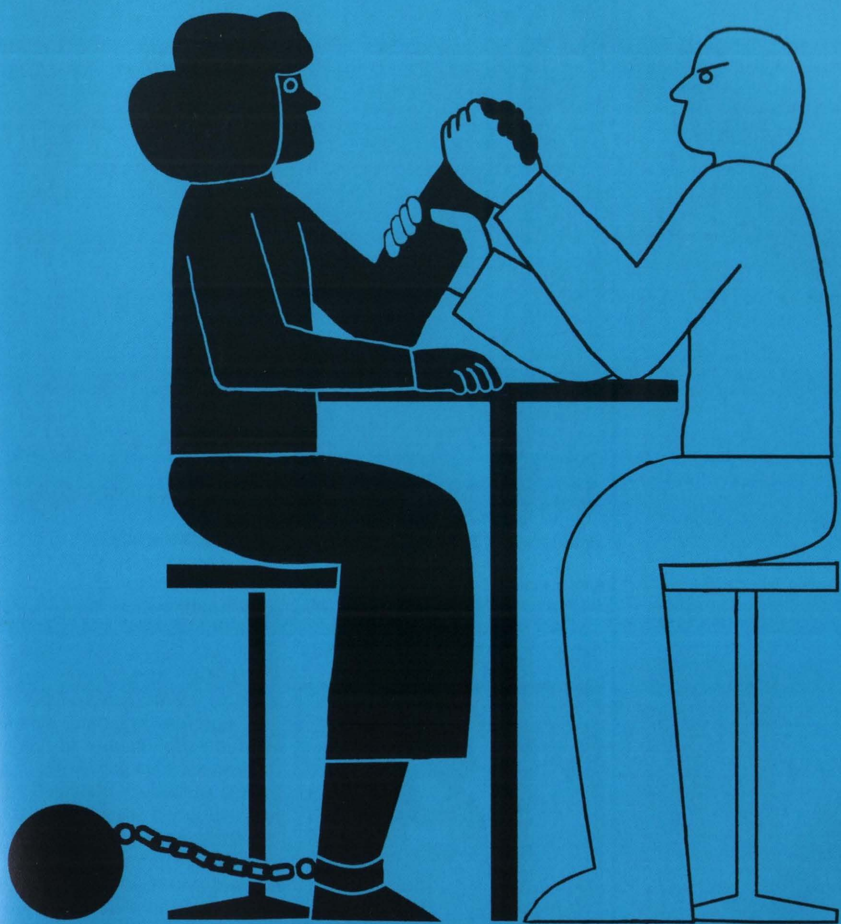
Başlangıçta 9 olan temsil edilen ülke sayısı 70'i aştı ve şimdi merkezi Paris'tedir. Birleşmiş Milletlere kadın konularında danışmanlık yapıyor.

Delegeler, 1929'da Berlin'de Uluslararası Kadın Konseyinin toplantısında ulusal bayraklarını sallıyorlar. O sırada üyelikler Avrupa'yı, Kuzey Amerika'yı ve İngiliz kolonilerini kapsayacak kadar genişlemişti.

HER ERKEK KADAR KASIM VAR

IRK VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Sojourner Truth, 1851

ANAHTAR FİGÜRLER
Sojourner Truth, Elizabeth Cady Stanton, Susan B. Anthony, Frederick Douglass

ÖNCE
1768 ABD'de Boston'da köleleştirilmiş bir Afrikalı olan Phillis Wheatley, Büyük Britanya Kralı III. George'a hitaben şiir biçiminde bir özgürlük yakarısı yazar.

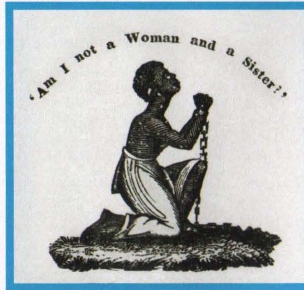
1848 Köleliğe karşı çıkan siyah Frederick Douglass, ilk resmi kadınlara oy hakkı talebine delegelerin onayını almak için bir kadın hakları toplantısında konuşur.

SONRA
1863 Köleliğe karşı çıkan Susan B. Anthony ve Elizabeth Cady Stanton, ABD'de köleliği kaldıracak 13. Ek Maddeye destek için 400.000 imza toplar.

1869 Siyah erkeklere oy kullanma hakkı veren 15. Ek Maddede kadınların dışlanmasını protesto etmek için Anthony ve Stanton, kölelik karşıtlarıyla ve Kadınlara Oy Hakkı Ulusal Derneğiyle bağlarını koparır.

19. yüzyılın başında Amerika'da kadınlara eşit haklar düşüncesi, birkaç aydın çevrede konuşulan muğlak bir kavramdı. O sırada erkeklerin yanı sıra kadınların çoğunluğu tarafından da savunulan yaygın düşünceye göre, Tanrı, kadınları erkeklere bağımlı yaratmıştı. Bu inanç, Kitabı Mukaddes'ten seçilmiş pasajlardan alındı; aynı şekilde siyah insanları asli olarak beyazlardan aşağı ilan etmek için de Kitabı Mukaddes yorumları kullanıldı.

İngiliz öğretmen Mary Wollstonecraft'ın, kadınların entelektüel olarak erkekler kadar yetenekli ve aynı insan haklarına layık olduklarını savunan 1792 *tarihli Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi* kitabının, 1820'de ABD'de baskısı tükenmişti. Kitabın yazıldığı devrimci iklim, yerini gerici güçlere bırakmıştı ve kitabın Amerikan evlerinde statükoyu zayıflatmasından korkuluyordu. Benzer şekilde, daha önce kadınlara oy hakkı veren 13 koloniden biri olan New Jersey'de kadınlar 1807'de aniden oy verme hakkını kaybettiğinde (New Jerseyli federalistlerin Cumhuriyetçi oylara zarar vermek için yaptığı siyasal bir parti hamlesi), karara kimse meydan okumadı.

Kölelik karşıtı bu görsel, 1832'de yayımlanan kölelik karşıtı gazete *The Liberator*'da yer alan bir şiire eşlik etmekteydi. Beyaz kadın, okurun sempatisine hitap edecek şekilde tasarlanmıştı.

> Bana ya da köleye yapılan haksızlığa uysalca boyun eğme düşüncem yoktur.
> **Lucretia Mott**

Bu geri adımlar ABD ile sınırlı değildi. Örneğin Fransa, kadınlara eşit miras hakkı yasasını, 1804'te, kabul edildikten 15 yıldan az bir süre sonra iptal etti. Bununla birlikte, ABD'de kölelik karşıtı hareketin teşvik ettiği feminist bir uyanış ufukta beliriyordu.

Harekete geçti

Köleleştirilmiş siyahları özgürleştirme hamleleri yıllar öncesine dayanmaktaydı; kölelik karşıtı ilk dernek 1775'te Philadelphia'da kuruldu. Bağımsızlık Savaşı'ndan (1775-83) sonra kuzey eyaletleri kölelerini adım adım azat etti. Ne var ki, güney eyaletleri, kâr etmesi köle emeğine bağlı olan pamuk ve tütüne dayalı büyük ölçekli bir tarım ekonomisi geliştirdi. Güneyin köle emeği sistemi daha da yerleşip güçlendikçe köleliği ahlaksızlık olarak kınayan ve İkinci Büyük Uyanış olarak bilinen dinsel canlanmadan esinlenenlerin çoğunlukta olduğu kölelik karşıtlarının sayısı arttı. 1830'da saflarında binlerce beyaz kadın bulunan kölelik karşıtları, köleliğin kökünü kazıma çabalarında ivme kazanıyorlardı. Frances Harper ve Sarah Remond gibi eğitimli özgür siyah kadınlar,

Ayrıca bkz. Marksist feminizm 52–55 ▪ Oy hakkı hareketinin doğuşu 56–63 ▪ Küresel oy hakkı hareketi 94–97 ▪ Feminizm içinde ırkçılık ve sınıf önyargısı 202–05 ▪ Siyah feminizm ve kadıncılık 208–15

Kadınlar, 1840'ta Amerikan Kölelikle Mücadele Derneğe ait olduğu düşünülen bir toplantıya katılıyor; o sırada kadınlar örgütte daha güçlü bir rol alıyorlardı.

kaçak köleler Harriet Tubman ve Sojourner Truth ile birlikte davaya katıldı. 1833'te erkeklerin öncülüğünde Amerikan Kölelikle Mücadele Derneği kurulduktan günler sonra, bir grup kadın hem siyah hem beyaz kadınları kabul eden Philadelphia Kadınların Kölelikle Mücadele Derneğini örgütledi.

Erkek taydaşları gibi kadınlar da seferber oldu, dolaşıp kölelik karşıtı konferanslar verdi, aylarca her gün durmadan konuştu, alay konusu ve güruh şiddetinin hedefi oldu. Kaçak kölelere yardım için para toplama konusunda kadınlar mükemmeldi ve bazen tehlikeli olan Yeraltı Trenlerinde, Güney'den Kuzey'e köle götürmek için kullanılan gizli bir yol şebekesinde kondüktör olarak çalıştılar. Köleliğe karşı dilekçeleri elden ele dolaştırdılar, yüzlerce mektup ve makale yazdılar. Lucy Stone, Elizabeth Cady Stanton, Lucretia Mott, Sarah ve Angeline Grimké kardeşler gibi kadınlar, köleliğe karşı harekette lider ve örgütçü olarak ortaya çıktı.

Ortak davalar

Kölelik karşıtı mücadele deneyimleri, feminizme erkenden zemin hazırladı ve iki hareketi ortak yaşar bir biçimde birbirine bağladı. Reform zihniyetli kadınlar, köleleştirilmiş Afrika kökenli Amerikalıların özgürlüğü için baskı yaparken, kendi haklarının bastırılmasını uzun süre göz ardı edemezlerdi. On yıllarca, iki davanın kampanyaları örtüşecekti.

Bağımsızlık Bildirgesi'nde yer alan "**Tüm erkekler eşit yaratılmıştır**" ilkesi, kölelik karşıtı davaya ilham verir.

↓

Kölelik karşıtı hareket büyür, çok sayıda **kadın destekçisi** olur.

↓

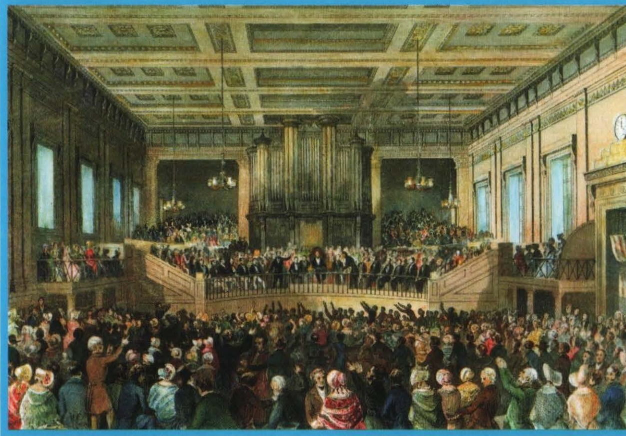
Kadınlar halka açık konuşma yapmayı, dilekçe vermeyi, toplantı düzenlemeyi ve başyazı yazmayı kapsayan **siyasal aktivizm deneyimi kazanır**.

↓

Kölelik karşıtı harekette kadınlara karşı ayrımcılık, kendilerine ait kölelik karşıtı örgütler kurmalarına yol açar.

↓

Kadın kölelik karşıtları **evrensel oy hakkını** –herkese oy hakkını– savunur.

1840'ta Londra'da ilk Dünya Kölelikle Mücadele Konferansı'nda kadınların konuşmasına izin verilmez. Bu yaklaşım Amerikalı delegeleri şok etti ve ABD feminizminin erken tarihinde bir katalizör oldu.

1840'ta Londra'da Dünya Kölelikle Mücadele Konvansiyonunda ABD'den gelen kadın delegelerin konuşması, iş meselelerine "bünyeleri uygun olmadığı" gerekçesiyle engellendi. Kadınları susturmaya yönelik bu ilk çaba, 1848'de New York eyaletinde Seneca Falls'ta, Lucretia Mott ve kölelik karşıtı arkadaşı Elizabeth Cady Stanton'ın örgütlediği ilk resmi kadın konferansına yol açtı. Bu toplantıya, özgür bir Afro-Amerikan aktivist Charles Remond da aralarında olmak üzere, çok sayıda kölelik karşıtı erkek de katıldı.

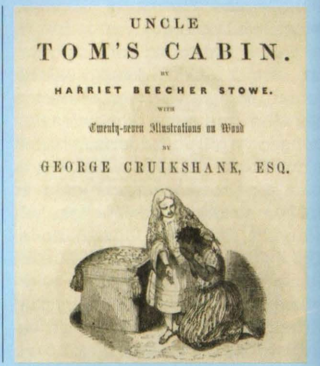
Worcester'da 1850 Ulusal Kadın Hakları Konferansı kadınlara oy hakkı talebini tekrarladı ve bir kadının memuriyet hakkı ve "cinsiyet ya da renk ayrımı gözetmeksizin" kanun önünde eşitlik talebinde bulundu. Bu sırada, eğitimsiz eski bir köle olan ünlü siyah kadın kölelik karşıtı Sojourner Truth, kadın oy hakkını tanıtan konferans turnesine katılmıştı ve 1851'de Ohio eyaletinde Akron'da toplanan Kadın Hakları Konferansı'nda unutulmaz bir kadın eşitliği konuşması yaptı. 1853'te New York City'de kölelikle mücadele ve kadın hakları konferansları buluştuğunda her iki davanın konuşmacılar listesi aynıydı.

İçsavaşın gölgesinde

Kölelik krizi yoğunlaşmaya devam etti ve sonunda 1861'de ülkeyi içsavaşa soktu. Yeni seçilen başkan Abraham Lincoln'ın birliği korumak için kölelik konusunda taviz verip vermeyeceğinden emin olmayan kölelik karşıtları tüm güçlerini toplayıp tam kurtuluş için lobi yürüttü. Kadın hakları konularında çalışma savaş süresince askıya alındı. 1863'te Özgürlük Bildirgesi'nden sonra, bildirgeden geri dönme ihtimalinden endişe eden kölelik karşıtı kadınlar, siyahların özgürlüğünü güven-

Tom Amcanın Kulübesi

Harriet Beecher Stow'un kölelik karşıtı romanı Tom *Amcanın Kulübesi*, 19. yüzyılda bir kadının olağanüstü bir müdahalesiydi. Romanda Stowe önemli bir kamusal konuyu ele alıp büyük bölümü kadın olan bir izleyici kitlesi için canlandırır. Bir editöre yazarken şöyle diyordu: "Özgürlük ve insanlık için bir söz söyleyebilen bir çocuğun ya da bir kadının bile konuşma zamanının geldiğini hissediyorum." İlk önce 1851'de kölelik karşıtı bir gazetede 41 bölüm halinde yayımlanan roman, köleliğe karşı kamuoyu oluşmasına yardımcı oldu. Abraham Lincoln'ın, İçsavaş'ın bu kitapta ifade edilen kölelik karşıtı duygulara atfedilebileceğini belirttiği, Stowe'a "bu savaşı başlatan küçük kadın" dediği söylenir. ABD'nin güneyinde bu kitaba sahip olmak, hatta kitabı bilmek bile tehlikeli sayılırdı.

ceye alacak bir anayasa değişikliği başvurusunda bulundu. Elizabeth Cady Stanton ve Susan B. Anthony, Ulusa Sadık Kadınlar Birliğini örgütleyip ABD'de köleliği kaldıran 13. Ek Maddeyi desteklemek için 400.000 imza topladı. Kölelik karşıtı bazı örgütler dağıldı ama bazıları "özgürleşmiş kölenin eline oy pusulası" vermeye yeminliydi.

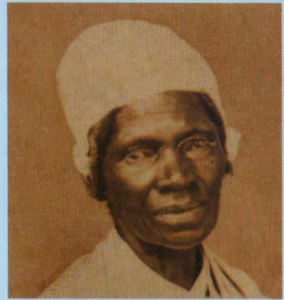
Siyahların yanı sıra kadınlara da oy hakkını kazanma fırsatını algılayan Anthony, 1866'da kurulan, evrensel oy hakkını savunan ve Amerikan Eşit Haklar Derneği denilen yeni bir örgüt aracılığıyla kadınların aktivizmini hızlandırdı. Diğerlerinin yanı sıra, ömrü boyunca kölelik karşıtı ve kadın hakları destekçisi olan Wendell Phillips itiraz etti. "Şimdi Zencilerin sırası" dedi, kadınların oy hakkı hedefini gelecek bir zamana kadar bir tarafa bıraktı. Aktivizm ve kaynaklar, 1870'te onaylanan 15. Ek Maddeyle siyah erkeklerin oy hakkını garantilemeye yönelik olacaktı. 20 yıldan fazla bir süredir kadınların oy hakkını destekleyen Douglass bu stratejiyi savundu. Irkçılıktan ötürü, diyordu Douglass, siyah erkeklerin oy kullanmasını sağlamak, "bir ölüm kalım meselesi"ydi.

> Radikal Kölelikle Savaş Hareketi, yalnızca Afrikalı köleler için değil, geleneğin, inancın ve cinsiyetin köleleri içindir de.
> **Elizabeth Cady Stanton**

> Zencilere ve kadınlara oy hakkı vermenin aynı ivedilikte olduğu nasıl iddia edilebilir, anlamıyorum.
> **Frederick Douglass**

Geride kalan

Kölelik karşıtı hareket ile kadın hareketi arasındaki ilişkiler çok geçmeden sertleşti. Stanton, kölelik karşıtı eski müttefiklere karşı öfkesinde özellikle lafını sakınmaz ve onur kırıcı, hatta ırkçıydı. Hem kamuoyunda hem basında "cahil zenciler ve yabancılar"a, "yüksek kadın tabakası"ndan önce oy hakkı elde eden "alçak... okumamış erkek tabakası"na öfkelendi. Stanton ve Anthony 15. Ek Maddenin onaylanmasına karşı çıktı. İki hareket arasındaki çatlak, kadınları iki kampa böldü: 15. Ek Maddeyi destekleyenler ve desteklemeyenler. Sonuç olarak, kadına oy hakkı için savaşmayı üstlenen iki örgüt ortaya çıktı –Kadınlara Oy Hakkı Ulusal Derneği (NWSA) ve Amerikalı Kadınlara Oy Hakkı Derneği (AWSA). Savaş neredeyse bir 50 yıl daha sürdü. ■

Sojourner Truth

1797 civarında New York eyaletinde köle olarak dünyaya gelen Sojourner Truth, kölelik karşıtı ve kadına oy hakkı hareketlerinde anahtar bir figür oldu. Köle sahibinin Isabella Baumfree adını verdiği Truth, 1826'da derin bir dinsel deneyimden sonra efendisinden kaçtı. İnancından esin alan gezici bir vaiz oldu.

1843'te Baumfree adını değiştirip Sojourner Truth yaptı ve Massachusetts'te köleliğin kaldırılmasına adanmış eşitlikçi bir komüne katıldı. Truth, köleliğe ve kadınların eşitsizliğine karşı konuşma tutkusunu ateşleyen William Lloyd Garrison, Frederick Douglass ve David Ruggles gibi önde gelen kölelik karşıtlarıyla tanıştı. Yaklaşık 1,80 boyunda ve heybetli bir havası olan Truth, kinayeyle bezeli güçlü konuşmalar yaptı. 1851'de Ohio'da bir kadın hakları toplantısında yaptığı konuşmada, kuvvet ve zeka bakımından erkeklerle eşit olduğunu ilan etti ve rotasını, kölelik karşıtı feminizmin önemli bir simgesi olarak belirledi. İleri yaşına kadar kampanya yürütmeye devam etti ve 1883'te tahminen 86 yaşında öldü.

KATKIDA BULUNAN BİR KADIN AŞAĞILANAMAZ

EVLİLİK VE ÇALIŞMA

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Harriet Taylor Mill, 1851

ANAHTAR FİGÜR
Harriet Taylor Mill

ÖNCE
1825 İngiltere'de Anna Wheeler ve William Thompson, kadınların siyasal, sivil ve ev köleliğinden kurtulması için çağrılarını yayımlar.

1838 Harriet Martineau, evli kadınların maruz kaldığı eşitsizliklerle ilgili *On Marriage*'ı (*Evlilik Üzerine*) yazar.

SONRA
1859 İngiltere'nin Kadın İstihdamını Teşvik Derneği kurulur.

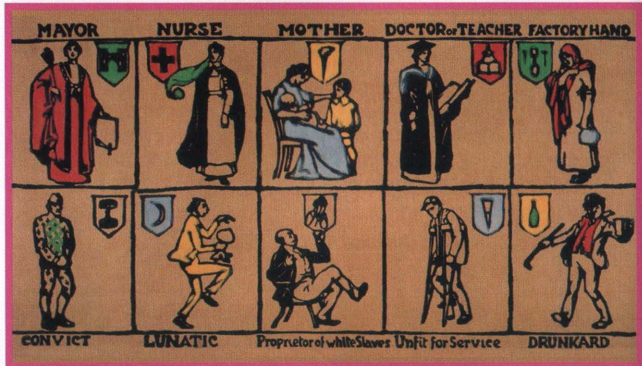
1860 Londra'da Victoria Press kurulur, *English Women's Journal*'ı (*İngiliz Kadınların Dergisi*) çıkarır.

1870 Evli Kadınların Mülkiyet Hakkı Yasası, İngiltere'de ve Galler'de kadınlara daha fazla mali bağımsızlık verir.

1851'de, ABD'deki ilk kadın hakları sözleşmelerinden esinlenen İngiliz kadın hakları aktivisti Harriet Taylor Mill, "siyasal, sivil ve toplumsal tüm haklarda" erkeklerle eşitlik çağrısında bulunan ve ev dışında çalışma hakkı konusunda ısrar eden güçlü denemesi "Kadınların Kurtuluşu"nu yazdı. ABD'de ve İngiltere'de bu tür protestolarda öne çıkan bir sesti.

Eş ve anne

19. yüzyıl ortasında İngiltere'de pek çok orta sınıf evli kadın, Victoria dönemi toplumsal uzlaşımın idealleştirip onlara dayattığı eş ve anne rolüne uyuyordu. Erkeklerle eşit bir eğitim görmelerine izin verilmiyordu ve bu da kariyer özlemlerini sınırlamaktaydı. Alt sınıflarda pek çok eş, evi idare etmek, bir aile yetiştirmek ve tarımda, sanayide ve ticarette çok düşük ücret karşılığında çalışmak zorundaydı; gebeyken, çoğu kez doğurma anına kadar çalışırdı. Tüm sınıflarda kadınların,

Eğitim ve iş olanakları genişledikçe kadınlar toplumda değerli roller oynar ama bu 1912 oy hakkı afişinin gösterdiği gibi, yalnızca erkekler, ayyaş ve serseri olanlar bile, oy kullanabiliyordu.

Ayrıca bkz. Ev hayatından kurtuluş 34–35 ▪ Marksist feminizm 52–55 ▪ Aile yapıları 138–39 ▪ Ev işine ücret 147

Evde çalışan kadınlar ev hizmetçisi sayılır.

Evin dışında çalışan kadınlar, **eş** konumuna yükselir.

Ailenin geçimine maddi olarak katkıda bulunan bir kadına, bağımlı bir kadına olduğu gibi aşağılayıcı bir biçimde ve zorbaca davranılamaz.

kazandıklarını koruma hakları yoktu; evlenince tüm paraları ve malları kocalarına geçerdi. ABD'de ve Avrupa'nın birçok yerinde durum aynıydı.

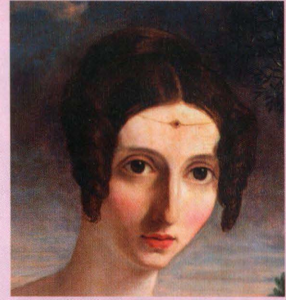
Karşı çıkan feministler arasında, kocasından ayrılıp çevirmen ve yazar olarak geçimini sağlayan İrlanda doğumlu yazar Anna Wheeler da vardı. Kadınlar için eşit siyasal hak ve eğitime eşit erişimi savunuyor; kadınlar toplumsal bakımdan üretken çalışmadan dışlanırken toplumsal cinsiyet eşitliğinin asla var olamayacağına inanıyordu. İngiliz yazar ve sosyal kuramcı Harriet Martineau, başarılı bir evlilik inşa etmede her iki eşin çıkarı olmasına rağmen, eşlere aşağılık muamelesi yapılmasına hayıflanıyordu.

Bir dönüm noktası

İktisatçı ve filozof John Stuart Mill'in arkadaşı ve müstakbel eşi Harriet Taylor Mill, ya düşünmeyi ya eğitimi gerektiren neredeyse tüm işlerden kadınları dışlayan önyargıya dikkat çekti. Aile gelirine katkıda bulunabilen iyi eğitimli bir kadının kocasından daha fazla saygı göreceğine ve eş olarak muamele edileceğine işaret etti. Bunun yalnızca kadınlara değil, bir bütün olarak topluma da faydalı olacağını savundu; toplumla yakın ilişki kuramayan kadınlar, kendi ailesinin ahlaki gelişimine engel olabilirdi.

Taylor Mill, istediği değişimleri görecek kadar yaşamadı ama yazıları, Atlantik'in her iki yakasında kadınların daha iyi eğitimi ve öğretimi çağrılarına destek verdi. 1870'de İngiltere'de evli kadınlar kazandıkları parayı tutma hakkını elde etti ama eşit ücret hakkının İngiltere hukukuna yazılmasına daha bir yüzyıl vardı. ■

> Cüzdanın gücünden başka hiçbir şey –sopa olmadığında– kalıcı ve adamakıllı otorite sağlayamaz.
>
> **Frances Power Cobbe**
> **Kadınlara oy hakkı eylemcisi**

Harriet Taylor Mill

1807'de Londra'da doğan Taylor Mill'in rahat ve geleneksel bir geçmişi vardı. Radikal görüşlerine rağmen, kocası John Taylor'dan ayrılıp kendisine saygılı, entelektüel eşiti gibi davranan John Stuart Mill'le birlikte olmasının yarattığı skandala çok üzüldü. Toplumsal dışlama onu ilişkiden vazgeçirmedi ve Taylor ölünce Mill'le evlendi.

Harriet kendi imzasıyla çok az şey yayımladı; birçoğu aile içi şiddetle ilgili gazete makaleleri imzasız yayımlandı. John Stuart Mill, kendi imzasıyla yayımlanan yazıların çoğunun kendisinin olduğu kadar onun da eseri sayılması gerektiğini ifade etti. Mill'in *Kadınların Köleleştirilmesi* başlıklı incelemesini etkilediği gibi, kendisine ithaf edilen *Siyasal İktisadın İlkeleri* (1848) ve *Özgürlük Üzerine*'ye (1859) de katkıda bulundu. 1858'de öldü.

Önemli eserleri

1848 "Çalışan Sınıfların Muhtemel Geleceği Üzerine"
1851 "Kadınların Kurtuluşu"

EVLİLİK KADINLAR İÇİN MUAZZAM BİR YASAL FARK YARATIR

EVLİ KADINLARIN HAKLARI

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Barbara Leigh Smith Bodichon, 1854

ANAHTAR FİGÜRLER
Caroline Norton, Barbara Leigh Smith Bodichon

ÖNCE
1736 Sir Matthew Hale, *History of Pleas of the Crown*'da (*Krallık Davaları Tarihi*), bir kocanın, eşine tecavüzle suçlanamayacağına hükmeder çünkü eş, kendisini ona vermiştir.

1765 William Blackstone, *Commentaries on the Laws Of England*'da (*İngiltere Yasaları Üzerine Yorumlar*) "kocanın himayesinde olma"nın hukuksal ilkelerini düzenler.

SONRA
1923 İngiltere'nin Evlilik Davaları Yasası, kadınlar ve erkekler için boşanma gerekçelerini aynı yapar.

1964 Evli Kadınların Mülkiyet Hakkı Yasası, kadınların ev harcamaları için ayrılan paradan yaptığı tasarrufun yarısına sahip olmasına izin verir.

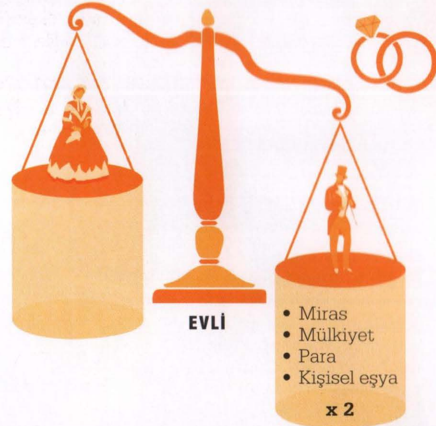
1800'lerde ABD'de olduğu gibi İngiltere'de de evli bir kadın, gelenek hukukuna göre kocasının malıydı. "Kocanın himayesinde olma" olarak bilinen bu bağımlı statü, 11. yüzyılda Britanya'nın Norman istilasından beri devam etmekteydi. 1850'lerden itibaren iki kadın, Caroline Norton ve Barbara Leigh Smith Bodichon, yasayı değiştirmek için kampanya yürüttü.

Yasal statü

Kocanın himayesinde olma öğretisine göre bir eş, karısını fiziksel olarak "terbiye" edebilir, ev işlerini ve

Ayrıca bkz. Ev hayatından kurtuluş 34–35 ▪ Evlilik ve çalışma 70–71 ▪ Adı olmayan sorun 118–23 ▪ Aile yapıları 138–39 ▪ Aile içi şiddetten korunma 162–63

Kocanın Himayesinde Olma Yasası, bir kadının tüm haklarının, mülkiyeti, parası, kişisel eşyaları ve hakkı olan her türlü mirasıyla birlikte evlenince kocaya geçtiğini söylüyordu.

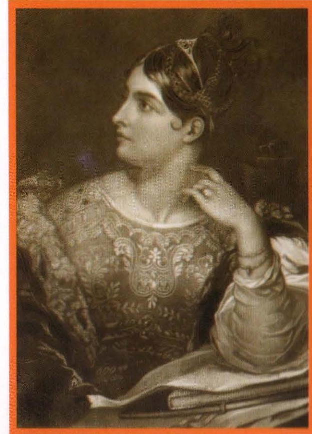
kocanın cinsel ihtiyaçlarını yerine getirmesini sağlamak için bir yere kilitleyebilirdi. Erkekler çiftin çocuklarının tek vasisiydi ve çocukları cezalandırabilir, annelerinden alabilir ve başka birinin bakması için uzağa gönderebilirdi. Eşlerinin mülkiyetinde de hakları vardı. Evlenince, çift hukuken tek kişi olurdu ve eş, bekâr bir kadın olarak sahip olduğu hakları kaybederdi. Onun hareketlerinden kocası sorumluydu ve kocasının koruması ya da örtüsü altında yaşardı.

En zengin aileler, kendi kadın aile üyelerinin sermayelerini hakkaniyet hukuku yoluyla koruyabilmelerini sağlıyordu. Evlilik öncesi anlaşmalar, kadının sermayesinin evlilik süresince emanette tutulmasını ve tüm gelirinin kadına ait olmasını sağlıyordu. Ne var ki, bu düzenleme pahalıydı ve yalnızca çok zenginler için olanaklıydı.

Boşanma, üç ayrı davanın söz konusu olduğu özel bir yasayı gerektirmekteydi ve bu nedenle alışılmadıktı. 1765 ile 1857 arasında yalnızca dört kadın kocasına boşanma davası açtı ve kadınlar için yalnızca, kaba işkence, ensest ya da iki eşlilik boşanma gerekçesiydi. Ayrı yaşama olanaklıydı ama pahalıydı. Bir çift ayrılsa bile, kadının kazandığı para kocasına aitti ama teoride, koca ayrılan eşini mali olarak desteklemeye devam etmekle yükümlüydü. Ayrıca bir koca, eşiyle cinsel ilişkiye girdiğinden kuşkulandığı erkekleri "zina"dan ötürü mahkemeye verebilirdi.

Evlilik zulmü

Kocanın Himayesinde Olma Yasasına ilk meydan okumalar üst orta sınıf bir aileden gelen, siyasal, sanatsal ve toplumsal bağlantıları olan, yazar ve dergi editörü olarak para kazanan bir kadından, Caroline Norton'dan geldi. 1835'te kocası George Norton onu o kadar kötü dövdü ki düşük yaptı ve annesinin evine kaçtı. Geri döndüğünde George'un evliliklerine son verdiğini, eve girmesini engellediğini, en küçüğü daha iki yaşında olan üç oğlunu kendisinden aldığını öğrendi. George, başbakan Lord

Caroline Norton, 19. yüzyılın ortasında, şiddete düşkün kocasının elinde ıstırap çektikten sonra kadınların korunması için yoğun kampanyalar yürüten bir sosyal reformcu ve yazardı.

Barbara Leigh Smith Bodichon

Şapkacı Anne Longden ile radikal parlamenter vekili Benjamin Leigh Smith'in gayrimeşru kızı olan Barbara Leigh Smith, 1827'de İngiltere Sussex'te doğdu. Annesi ölünce Barbara, babasının ailesiyle yaşadı. Kızlar oğlanlarla nadiren aynı standartta eğitimi alırdı. Ömrü boyunca kızların eğitimini savunan Barbara, 21 yaşında mirasını kullanıp bir kız okulu açtı ve daha sonra Girton'ı -Cambridge'de ilk kadın koleji- kurdu.

Leigh Smith 1857'de Dr. Eugene Bodichon'la evlendi. Evlilikleri geleneksel değildi: Yılın yarısını, Dr. Bodichon'un antropoloji çalışmalarını yürüttüğü Cezayir'de geçirdiler; yılın diğer altı ayını Barbara Leigh Smith, Londra'da sanatçı olarak çalışarak geçirirdi. 1891'de Sussex'te öldü.

Önemli eserleri

1854 "Kadınları İlgilendiren En Önemli Yasaların Açık Dille Kısa Bir Özeti"
1857 *Kadınlar ve Çalışma*

Melbourne'u eşiyle "zina" yapmaktan mahkemeye verdi; mahkeme Melbourne'u suçsuz bulmasına rağmen, Caroline'ın itibarı mahvoldu. George çocukları akrabaların yanında yaşamaya gönderdi; anneleriyle çok sınırlı bir ilişkiye izin verdi. Altı yıl sonra, en küçük oğlu, Caroline'ın ihmale bağladığı bir kazada öldü.

Bu arada Caroline mali olarak kocasına bağlı kaldı. George, Caroline'ın hem kazandığı hem miras aldığı tüm parayı aldı ve ona ödemeye mecbur olduğu ödenek çoğu kez ödenmedi. Sosyal çevrelerde Caroline'ın durumu büyük bir haksızlık olarak görüldü.

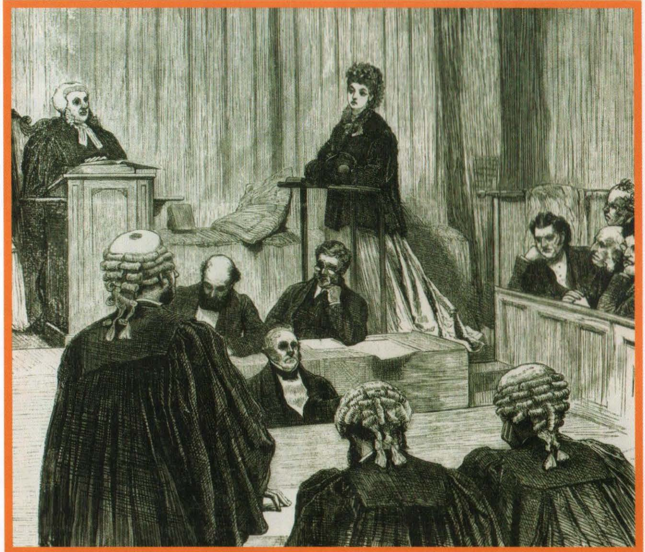
Kadınları koruma

1837'de Caroline çocukların vesayetiyle ilgili yasaları değiştirmek için bir kampanya başlattı; buna göre zina yapmayan anneler yedi yaşın altındaki çocukların vesayetine sahip olacak ve daha büyük çocuklara da erişimi olacaktı. Yasal varlığı olmadığı için bir annenin vesayet davası açamadığına vurgu yapan ve şahsen dağıttığı broşürler yazdı. Parlamenter Thomas Talfourd parlamentoya bir tasarı sunmaya razı oldu ama Lordlar Kamarası iki oyla reddetti. Caroline Norton, "Çocukların Velayeti Yasaları Üzerine Adalet Bakanına Açık Mektup" başlıklı broşürle (1839) karşılık verdi; broşürü her parlamentere gönderip yardım ve koruma istedi. Bu, o yılın sonlarına doğru Çocukların Velayeti Yasasına yol açtı ama Norton için artık çok geçti; çünkü kocası, çocukları, o sırada yasanın geçerli olmadığı İskoçya'ya götürmüştü.

1854'te Norton, reformu savunan "Kadınlar İçin İngiliz Yasaları"nı yazdı. Bir yıl sonra başka bir broşür, "Adalet Bakanı Cranworthün Evlilik ve Boşanma Yasası Tasarısı Üzerine Kraliçeye Bir Mektup", kocasının ve hukuk sisteminin kendisine yaşattığı haksızlıkları ayrıntısıyla anlattı. Broşür, sıradan kadınların durumunu, herkesin saygı duyduğu Kraliçe Victoria'nın durumuyla kar-

Londra'da Victoria Press, 1860'ta kadın istihdamını teşvik etmek için Emily Faithfull tarafından kuruldu. İngiltere'nin ilk feminist yayını *The English Women*'s Journal'ı çıkardı.

1870'lerde bir boşanma davasında bir kadın ifade veriyor. Yalnızca Yüksek Mahkemede görülen boşanma davaları aşırı pahalıydı ve bu nedenle yalnızca zenginlere göreydi.

gılaştırdı. Norton, Cranworth'ün 1854 Boşanma Yasası Tasarısının, boşanmada kadınların haklarını yeterince ciddiye almadığını öne sürdü.

Bütün yazılarında Norton, erkeklerle eşitlik değil daha çok sempati ve koruma istedi; eşitliğe "saçmalık" dedi. Zamanın egemen görüşünü vurguladı: Erkeklerin, kadınları koruma "kutsal görev"i vardır.

Langham Place Hanımları

"Kadınlar İçin İngiliz Yasaları", kadın hakları aktivisti Barbara Leigh Smith Bodichon'ın kızların eğitimini savunmasına ilham verdi. 1854'te "Kadınları İlgilendiren En Önemli Yasaların Açık Dille Kısa Bir Özeti"ni yazdı. Norton'un eserinden farklı olarak bu broşür bir polemik değil, çeşitli yasaların kadınları nasıl etkilediğinin bir tasviriydi. Kadınların sahip olmadığı tüm hakları ortaya seriyordu.

1850'lerin sonunda Leigh Smith, İngiltere'de ilk feminist aktivist grubun, Langham Place Hanımlarının kuruluşuna yardımcı oldu. Orta sınıf ve iyi eğitimli üyeleri, yasaları evli kadınlar lehine düzeltmek için dilekçeler hazırladı. 1856'da 26. 000'den fazla imzalı dilekçeler Avam Kamarasına sunuldu; imzacılar arasında yazarlar Elizabeth Gaskell ve Elizabeth Barrett Browning de vardı. Kısmen Norton'un ve Leigh Smith'in lobi faaliyetinin bir sonucu olarak, 1857'de Evlilik Davaları Yasası kabul edildi. Bu, İngiltere'de ilk boşanma mahkemesinin kurulmasına yol açtı –"kocanın himayesinde olma"nın kaldırılması yönünde ilk adım. Bununla birlikte, evli kadınlar kendi mülklerine hâlâ sahip olamıyorlardı.

> İngiliz bir eşin, giysilerine bile yasal hakkı yoktur.
> **Caroline Norton**

Leigh Smith'in 1857 tarihli kitabı *Women and Work* (*Kadınlar ve Çalışma*), evli kadınların kocalarına ekonomik bağımlılığının aşağılayıcı olduğunu ve kendi paralarını kazanma özgürlüğüne sahip olmaları gerektiğini savunur. Leigh Smith, arkadaşı Bessie Rayner Parkes ile birlikte, *The English Woman's Journal* dergisini kurdu ve yayımladı. Dergi, 1858 ile 1864 arasında kadınları hem daha iyi eş, anne ve mürebbiye yapmak, hem bağımsız iş yapmalarını olanaklı kılmak için kadın eğitiminin iyileştirilmesini savundu.

1859'da Hanımlar, 19 Langham Place'e, *The English Woman's Journal*'ın Londra tesisine taşındı. Binanın bir yemek kulübü, kütüphanesi ve kahve dükkânı vardı. 1866'dan itibaren Langham Place Hanımları kadınlara oy hakkı için savaşmaya başladı. Kampanyaları 1870'te, kadınlara kendi kazançlarını, kişisel mülklerini, bazı kiralardan ve yatırımlardan elde edilen geliri, 200 sterlinin altında mirası tutma hakkı veren Evli Kadınların Mülkiyet Hakkı Yasasına yol açtı. Bu, kadınlara biraz güvence vermesine rağmen, hâlâ bekar kadınlardan çok daha az hakları vardı –1882'de yasanın kapsamı genişletilene kadar değişmeyen bir durum. ■

BİR DOKTOR OLMAYA HER ZAMANKİNDEN DAHA KARARLI OLDUĞUMU HİSSETTİM

KADINLARA DAHA İYİ TIBBİ TEDAVİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Elizabeth Blackwell, 1895

ANAHTAR FİGÜRLER
Elizabeth Blackwell, Sophia Jex-Blake, Elizabeth Garrett Anderson

ÖNCE
1540 İngiltere'de Kraliyet Cerrahlar Kolejinin atası Berber Cerrahlar Loncasının Tüzüğü, kadınların cerrah olmasını açıkça yasaklar.

1858 İngiltere'de Tıp Yasası kadınların tıp öğrencisi olmasını yasaklar.

SONRA
1876 Yeni bir Tıp Yasası, İngiliz tıp yetkililerinin hem kadınlara hem erkeklere ruhsat vermesini olanaklı kılar.

1892 İngiliz Tıp Birliği, kadın doktorları üye olarak kabul eder.

19. yüzyılda bir terk edilmiş çocuk hastanesinde bir hemşire, çocuğuna bakamayan bir anneden bir bebeği alıyor. Kadınlar hemşirelik yapabiliyordu ama erkekler, doktor olarak, yetkiliydi.

19, yüzyılda, kadınlar otacı, ebe ve hemşire olarak sağlıkla uzun süredir ilişkili olmalarına rağmen tıp erkeklerin dünyasıydı. Kadınları, kadın sağlığının her yanıyla ilgili söz söyleyen erkek doktorlar tedavi ederdi ve kadın doktora sahip olma düşüncesi abes sayılırdı. Birinci dalga feministler daha geniş üniversite eğitimi ve profesyonel iş talepleriyle birlikte tıp eğitimine erişim ve tıpla uğraşma hakkı talebinde de bulundu. Tıp mesleğini ve eğitimini kadınlara açma savaşı uzun ve zor oldu. Kadınların en iyi kadın doktorlarca tedavi edileceğini savunan tek kadın Elizabeth Blackwell'di. Onun oluşturduğu örnek, tıp mesleğinin

Ayrıca bkz. Doğum kontrolü 98–103 ▪ Kadın merkezli sağlık hizmeti 148–53 ▪ Yasal kürtaj hakkına ulaşma 156–59 ▪ Kızların eğitimine küresel erişim 310–11

kadınlara açılmasına yardımcı oldu.

Hak kazanma mücadelesi

Dediklerine göre, ölmekte olan bir arkadaşının erkek doktorlara gitmekten çok utandığını söylemesinden etkilenen Blackwell, kadınların kadınlardan daha iyi sağlık hizmeti alacağına inandı. Başlangıçta insan bedenini inceleme düşüncesinden irkilen ama yine de doktor olmaya kararlı olan Blackwell, Philadelphia'da çeşitli tıp okullarına yanaştı ama bir sonuç çıkmadı. 1870'te İngiliz tıp dergisi *The Lancet*'te ifade edildiği şekliyle yaygın görüş şöyleydi: Kadınlar bir doktor olmanın zahmetli sorumluluklarına cinsel, zihinsel ve yapısal olarak uygun değildi. Kadın doktorların, erkek doktorların yüksek statüsünü ve uzmanlığını zayıflatmasından da korkuluyordu.

Sonunda Blackwell, New York'ta Geneva Tıp Kolejinde tıp okuyacak bir yer buldu ve 1849'da mezun olup ABD'de tıp diploması alan ilk kadın oldu. Bir doktor olarak erkek meslektaşlarının muhalefetiyle karşılaştı ama kadın doktorları, merdiven altı (ve çoğu kadın) kürtajcılarla ilişkilendiren kadın hastalardan da itiraz geldi.

Avrupa'yı dolaşan Blackwell tıp okumaya ve deneyim kazanmaya devam etti ama bir kadın olarak hastane koğuşlarını ziyaret etmesi çoğu kez engellendi. 1857'de New York'a geri dönüp kız kardeşi Emily ve Dr. Marie Zakrzewska ile birlikte, gecekondu mahallesinde New York Kadın ve Çocuk Kliniğini açtı. Çok karşı çıkılmasına rağmen Blackwell, kadınların kadın sağlığını erkeklerden daha iyi anladığı ilkesini yerleştirmeye başardı ve 1868'de New York'taki hastanesine bir kadın tıp okulu ekledi.

Eğitim uçuşa geçer

Blackwell'in, toplumun kadın doktor ihtiyacını sonunda kabul edeceğinden kuşkusu yoktu. Diğer kadın tıp öncüleri gibi, eğitimin erkekler ve kadınlar için eşit olması, kadınlara özel bir ayrıcalık tanınmaması konusunda son derece kararlıydı. Blackwell özellikle iki kadına ilham verdi. Sophia Jex-Blake, sonunda 1870'te Edinburgh Üniversitesini kadın tıp öğrencisi kabul etmeye mecbur eden bir kampanyaya öncülük etti. Elizabeth Garrett Anderson, erkek doktorlara yönelik derslere katıldı, sonunda tıbbi muayenelerini Eczacılar Derneğinden geçirdi ve 1872'de Londra'da Yeni Kadın Hastanesini kurdu; İngiltere'nin bu ilk kadın hastanesinin adı daha sonra değiştirilip Elizabeth Garrett Anderson Hastanesi yapıldı. 1874'te Blackwell, Jex-Blake ve Garrett Anderson ile birlikte Londra Kadın Tıp Okulunu kurdu. ▪

> Toplum, kadının özgür gelişimini kabul etmeyecekse yeniden şekillendirilmelidir.
> **Elizabeth Blackwell**

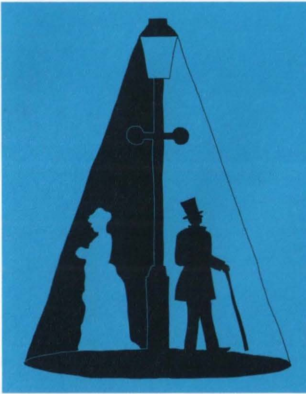
Elizabeth Blackwell

1821'de İngiltere'de Bristol kentinde doğan Elizabeth Blackwell, 1832'de ailesiyle birlikte ABD'ye göçtü. 1838'de babası öldükten sonra, ailesinin geçimine yardım etmek için öğretmenlik yaptı ve 1849'da doktorluğa hak kazandı. Avrupa'da hastanelerde çalışırken, bir enfeksiyondan ötürü bir gözünü kaybetti. 1856'da New York Kliniğini kurarken, İrlandalı bir yetimi, ömrü boyunca yanında kalan Kitty Barry'yi evlatlık aldı.

1869'da İngiltere'ye dönen Blackwell doktorluk yapmaya devam etti ama sonraki kırk yılın çoğunu tıp, sağlık bilgisi, sağlık koruma, aile planlaması ve kadınlara oy hakkı alanlarında kapsamlı reformlar için kampanya yürüterek geçirdi. Sahil kasabası Hastings'e çekildi ve 1910'da bir inmeden sonra orada öldü.

Önemli eserleri

1856 *Kadınların Tıbbi Eğitimi Adına Bir Başvuru*
1860 *Bir Kadın Mesleği Olarak Tıp*
1895 *Tıp Mesleğinin Kadınlara Açılmasında Öncü Çalışma*

İNSANLAR, KADINLARDA ŞİDDETLE MAHKÛM ETTİKLERİ ŞEYİ ERKEKLERDE BAĞIŞLIYOR

CİNSEL ÇİFTE STANDART

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Josephine Butler, 1879

ANAHTAR FİGÜRLER
Josephine Butler

ÖNCE
1738-39 İsveçli yazar Margareta Momma, birkaç denemede evlilikte kadınların statü eşitsizliğini araştırır.

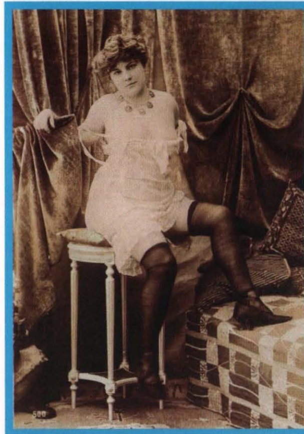
1792 İngiliz feminist Mary Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*'nde evlilikle yasal fahişeliği benzetir.

SONRA
1886 İngiltere'nin fahişelerin zorla muayene edilmesine izin veren Bulaşıcı Hastalıklar Yasası iptal edilir.

1918 İsveç'te Lex Veneris Yasası, fahişelik üzerindeki devlet denetimini kaldırır.

2003 Yeni Zelanda, seks işini suç olmaktan çıkaran ilk ülke olur. Seks işçilerine haklar ve koruma da verir.

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İngiltere'de ve İsveç'te birçok feminist, kabul edilemez bir cinsel çifte standart olarak gördükleri şeye meydan okumaya başladı: Toplum cinsel faaliyeti ve hovardalığı erkeklerde bağışlarken, kadınlardan evlenene kadar saf ve bakire kalmaları beklenirdi. Bu cinsel çifte standardın temelinde, toplumun oldukça muğlak fahişelik görüşü vardı. Fahişelik tüm saygın kadınların sakınması gereken "toplumsal bir kötülük" olarak görülürdü ama aynı zamanda bir erkeğin kontrol edilemez cinsel isteklerinin kaçınılmaz ve özsel bir sonucu sayılırdı. Feministlerin giderek daha fazla öne sürdükleri gibi, bu çifte standart kadınları "iyi" eşler ve "kötü" kadınlar olarak bölmekteydi ve erkeklerin, tüm kadınları kontrol etmesini ve ezmesini olanaklı kılmaktaydı.

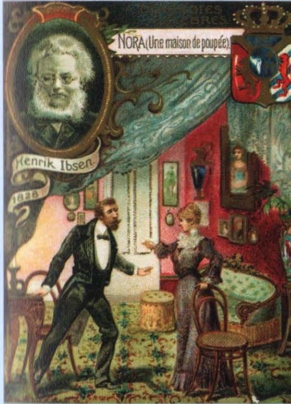
Fransız bir fahişe 20. yüzyılın başında çekilen bir fotoğrafta poz veriyor. I. Dünya Savaşı sırasında yalnızca Paris'te 5.000 ruhsatlı, 70.000 ruhsatsız fahişe olduğu tahmin ediliyordu.

Ceza kanunu

19. yüzyılda Avrupa'da hızlı nüfus artışı, cinsel yolla bulaşan hastalıklarda, özellikle frengide dramatik bir artışa yol açtı. Yetkililerin, özellikle 1835 tarihli bir rapora göre tahminen 80.000 kadının fahişe olarak çalıştığı Londra gibi kentsel alanlarda zühревi hastalıkların yayılmasında fahişeleri sorumlu tutmasıyla bir ahlak paniği başladı.

Görünürde hastalığın yayılmasını önlemek için ceza yasaları çıkarıldı. 1859'da İsveç'te tüm fahişeler özel bir büroya kayıt yaptırmak ve her hafta tıbbi muayeneden geçmek

Ayrıca bkz. Evli kadınların hakları 72–75 ▪ Cinsel haz 126–27 ▪ Pornografi karşıtı feminizm 196–99 ▪ Seks-pozitiflik 234–37 ▪ Müstehcen kültür 282–83 ▪ Çevrimiçi feminizm 294–97 ▪ Seks işçilerini destekleme 298

Bir Bebek Evi

1879'da Norveçli oyun yazarı Henrik İbsen'in *Bir Bebek Evi* oyunu, Kopenhag'da Kraliyet Tiyatrosunda sahnelendi. O dönemde bir Norveç kasabasında geçen oyun, başkahraman Nora'nın deneyimleri aracılığıyla, görünürde mutlu bir orta sınıf evliliğin temelinde yatan cinsel çifte standardı araştırır. Bebekleştirici kadınlık idealleri ile tam bir yetişkin anlamına gelen şeyi uzlaştıramayan Nora, sonunda bağımlı ve itaatkâr bir eş -kocasının "oyuncak bebeği"- olmayı reddeder. İnfilak eden bir bitişle kocasını ve çocuklarını terk eder, kapıyı çarpıp çıkar.

Bu İbsen'in kendi inancının dramatik bir yansımasıydı; İbsen'e göre kuralları erkeklerin belirlediği ve uyguladığı bir toplumda bir kadın kendisi olamazdı. Karı koca arasındaki eşitsiz ilişkiyi gerçekçi tasviri nedeniyle o sırada bir rezalet olarak görülen oyun, hâlâ evlilikte kadının ezilmesinin klasik bir tasviri olarak duruyor.

Nora, şok olan kocası Helmer'a neden onu terk etmek istediğini anlatıyor–ünlü trajediler üzerine bir Fransız baskı resimler dizisinden (y. 1900).

zorundaydı. İngiltere'de 1864 ile 1867 arasında kabul edilen ve Bulaşıcı Hastalıklar Yasası olarak bilinen yasalar, "genel" fahişe olduğundan şüphelenilen her kadının tutuklanıp zorla muayene edilebileceğini ifade etmekteydi. Kabul etmezse hapishaneye gönderilebilirdi. Hastalıklıysa, üç aya kadar bir hapishane-hastaneye kapatılabilirdi.

Meydan okumaya kalkma

1869'da İngiliz feminist ve sosyal reformcu Josephine Butler, Zührevi Hastalıklar Yasalarının iptali için kampanya yürütecek Hanımların Ulusal Birliğini (Ladies' National Association –LNA) kurdu. Argümanı basitti: Yasalar adaletsizdi ve cinsel çifte standardı açığa vurmaktaydı. Erkek istismarının kurbanlarını (kadınlar) cezalandırırken, faillere (erkekler) dokunmuyordu. Butler, üst ve orta sınıf erkekleri korurken işçi sınıfı kadınlarını hedef alan yasalardaki sınıfsal önyargıya da dikkat çekti ve Zührevi Hastalıklar Yasalarının, erkekleri memnun eden "köle bir sınıf" olarak fahişeleri yarattığını iddia etti.

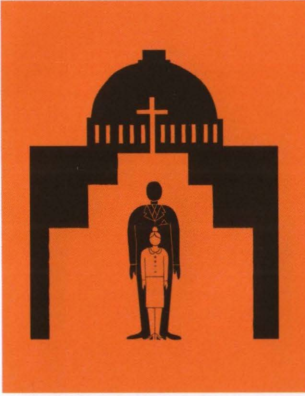
LNA'nın etkisiyle, 1879'da Stockholm'de Svenska Federationen (İsveç Federasyonu) kuruldu. Halka açık toplantılarla ve gazetesi *Sedlighetsvännen* (*Erdem Dostu*) aracılığıyla, seks işi yönetmeliğine karşı kampanya yürüttü ve bunun, kadınları lekelediğini öne sürdü.

Cinsel ahlak üzerine kültürel tartışma, 1880'lerde bütün İskandinavya'ya yayıldı. Norveç'ten Henrik İbsen ve İsveç'ten, 1884'te *Evlenme* başlıklı kısa öykü derlemesinde kadınları erkeklerle eşit tasvir ettiği için küfürle suçlanan August Strindberg gibi yazarlar başı çekti.

> Ölünceye kadar erkeklerin elinden kurtulamıyoruz.
>
> **Fahişenin tanıklığı**
> ***The Shield* (Mayıs 1870)**

Daha güvenli bir gelecek

"Saygın" kadınların bu tür konuları tartışmasının tabu olduğu bir zamanda, LNA'nın ve İsveç Federasyonunun cinsel çifte standarda ve fahişelerin sömürülmesine meydan okuması cesaret istiyordu. LNA'nın kampanyası, fahişelik ile ekonomik koşullar arasında önemli bir bağ da kurdu. Bunlar 1970'lerde İngiltere'de, Fransa'da ve ABD'de fahişeler örgütlenip profesyonel "seks işçileri" sayılma hakkı talebinde bulununca tekrar su yüzüne çıktı. ▪

ERKEĞİN KADIN ÜZERİNDEKİ İLAHİ HAKKINI KİLİSE VE DEVLET ÜSTLENDİ

BASKICI KURUMLAR

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Matilda Joslyn Gage, 1893

ANAHTAR FİGÜR
Matilda Joslyn Gage

ÖNCE
1777 Her ABD eyaletinde yeni yasalar kadınlardan oy hakkını esirger.

1871 Matilda Joslyn Gage ve 150 kadar kadın oy vermeye kalkıştı ama başarılı olamadı. Ne hükümet ne de eyalet, "ırk, renk ya da daha önceki kölelik durumuna" dayanarak ABD yurttaşlarından oy verme hakkını esirgeyebilir diyen 15. Ek Maddeye atıfta bulundular.

SONRA
1920 Ek Madde Amerikalı kadınlara oy hakkı verir; 1924'te Kızılderililere oy hakkı gelir.

1963 Eşit Ücret Yasası, toplumsal cinsiyet, ırk ya da renk gözetmeksizin tüm işçilere eşit ücret vaat eder.

1852'de 26 yaşında olan Matilda Joslyn Gage, New York'ta Syracuse'da üçüncü Ulusal Kadın Hakları Konferansı'nda ilk konuşmasını yaptı. İyi eğitimli bir süfrajist, kölelik karşıtı, yerli Amerikalı hakları aktivisti, özgür düşünür ve yazar olan Gage, erkeklerin "zorba yönetimi"ne tabi olan zeki kadınların hissettiği aşağılanmadan söz etti ve ABD hükümetinin kadınları hor gördüğünü ilan etti.

Nedenle yüzleşmek

Gage, kadınların ezilmesinden hem devleti hem Kiliseyi sorumlu tuttu ve 1893'te *Woman, Church and State*'de (*Kadın, Kilise ve Devlet*) teorilerini ortaya koydu. Hıristiyanlığın kadınlara boyun eğdirilmesini destekleme, erkek-egemen bir kurum olarak evliliği kontrol etme, cadılıkla suçlanan kadınlara eziyet etme ve minberde kadınların aşağı oduklarını vaaz etme sicilini ayrıntısıyla anlatır. Kilise, diyor Gage, kadının erkekten ve onun emri altında meydana getirildiğini ilan etti. İlk kadın Havva'yı günahın kaynağı sayan Kilise, "kadının asli günahkârlığına inancı temel ilkesi olarak" savundu. Bu tür kanılar, kadınları yasal haklardan yoksun, fiziksel ve cinsel istismara açık bırakan ataerkil değerleri güçlendirmişti.

Ömrü boyunca yaşamın her alanında eşit haklar için kampanya yürüten Gage 1898'de öldü; mezar taşında şunlar yazar: "Anneden, Yuvadan ya da Cennetten daha tatlı bir sözcük vardır; bu sözcük Özgürlüktür." ■

> [Kadınlara]... evlenmeden önce babalarından, evlendikten sonra kocalarından destek beklemeleri öğretilir.
>
> **Ulusal Kadın Hakları Konferansı**

Ayrıca bkz. Erken Arap feminizmi 104–05 ▪ Baskının kökleri 114–17 ▪ Feminist teoloji 124–25 ▪ Toplumsal denetim olarak ataerkillik 144–45

TÜM KADINLAR AİLE ZİNCİRLERİ İÇİNDE ÇÜRÜR

ÇOCUK BAKIMININ TOPLUMSALLAŞMASI

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Alexandra Kollontai, 1909

ANAHTAR FİGÜR
Alexandra Kollontai

ÖNCE
1877 İsviçre'de çalışan annelere, sekiz hafta ücretsiz annelik izni hakkı verilir.

1883 Almanya, ulusal sigorta primi ödemeleri koşuluyla, kadınlara üç hafta ücretli annelik izni veren ilk ülke olur.

SONRA
1917 Bolşevik devrim Rusya'nın Çarcı yönetimini devirir ve 1922'de Sovyetler Birliği'nin yaratılmasına yol açar.

1936 Düşen doğum oranlarından kaygılanan Joseph Stalin yönetiminde Sovyetler Birliği, boşanma yasalarını sertleştirir ve annenin yaşamı tehlikede olmadıkça kürtajı yasaklar.

Alexandra Kollontai, yeniden yapılandırılmış, Rusya'nın kadınlarının –özellikle çalışan annelerin– devlet tarafından desteklendiği ve erkeklerinkiyle eşit siyasal ve yasal haklara sahip olduğu daha adil bir toplumu savunan ilk Ruslardan biriydi. 1872'de St. Petersburg'da bir süvari subayının kızı olarak dünyaya gelen Kollontai çok bilgiliydi, birkaç dil biliyordu ve kendini tuzağa düşmüş hissettiği bir evliliği bitirdikten sonra Avrupa'da sosyalist ve Marksist düşünceleri özümsemişti.

Kadınları güçlendirme

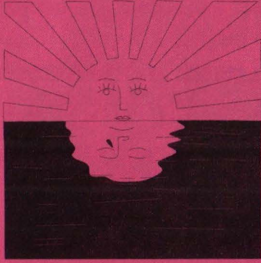
1899'dan itibaren Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi üyesi olan Kollontai, kadın işçileri, siyasal ve ekonomik kurtuluş mücadelesinde erkek meslektaşlarına katılmaya teşvik etti. 1909'da, gebe ve emziren annelere devlet finansmanlı destek, ev işinin ve çocuk bakımının toplumsallaşması gibi önlemler öneren *Kadın Sorununun Toplumsal Temeli*'ni yazdı. Kollontai, çocuk bakımının bireyden çok toplumun sorumluluğu olursa kadınların, devlete siyasal ve ekonomik katkıda bulunabileceğini öne sürer.

Kollontai, Toplumsal Refah Halk Komiseri sıfatıyla evsiz ailelerle buluşuyor. 1917-18 Bolşevik hükümette görev alan ilk ve en ünlü kadındı.

1919'da Kollontai, dünyanın ilk kadın bakanlığını, Zhenotdel'i kurdu. Yeni yasalar ücretli annelik iznine, annelik kliniklerine, kreşlere ve bekâr anne evlerine yol açtı. 1921'de kürtaj, birçok hastanede bedavaydı ve bir okuma yazma programı yürütülüyordu. ■

Ayrıca bkz. Marksist feminizm 52–55 ■ Adı olmayan sorun 118–23 ■ Aile yapıları 138–39 ■ Ev işine ücret 147

KADIN GÜNEŞTİ, ŞİMDİ İSE SOLGUN BİR AYDIR

JAPONYA'DA FEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Raicho Hiratsuka, 1911

ANAHTAR FİGÜRLER
Raicho Hiratsuka, Fusae Ichikawa

ÖNCE
1729 Yeni-Konfüçyüsçü filozof Kaibara Ekiken, ahlaki eğitimde kadınlarını önemini vurguladığı *Onna daigaku*'yu (*Kadınlar İçin Daha Fazla Öğrenim*) yazar.

1887 Yazar, eğitimci ve reform savunucusu Fukuzawa Yukichi, toplumsal cinsiyet rolleri konusunda yeni düşünceler öne süren *Donjo kosairon*'u (*Kadınlar İçin Yeni Daha Fazla Öğrenim*) yazar.

SONRA
1978 Japonya Kadın Araştırmaları Derneği Kyoto'da kurulur.

1985 Japonya hükümeti, Eşit İstihdam Fırsatları Yasasını kabul eder.

Japonya'da feminist hareket, askeri şogunluğa son veren ve Japonya'nın feodal toplumunu modern çağa taşıyan Meiji Restorasyonu (1868-1912) sırasında ortaya çıktı. Daha önce kadınların herhangi bir yasal statüsü yoktu, mülk sahibi olamıyorlardı ve her bakımdan erkeklerden aşağıydı. İmparatorluk yönetiminin restorasyonuyla birlikte Japonya teknoloji, askeriye ve hukuk bakımından Batıyı yakalamaya, Avrupa'daki Aydınlanma düşüncelerine bakıp feodal ayrıcalıkları ortadan kaldırmaya ve cinsiyet eşitsizliğinin bir kısmını düzeltmeye çalıştı.

Kadınlar eskiden güneşti. Kendilerine ait sahici benlikleri, güçlü bir **özsaygıları** ve **özgürlükleri** vardı...

↓

ama toplum onları **potansiyellerini gizlemeye**, erkeklere bağımlı olmaya ve **erkeklerin parlaklığını yansıtmaya** zorladı.

↓

Şimdi kadınlar solgun bir aydır.

Hanım yazarlar

Avrupa edebiyatına ilgi, Japon feminist hareketine itici güç sağladı. 1907'de bir grup kadın, ünlü yazarlarla ve Avrupa edebiyatı profesörleriyle toplantılar örgütleyen Keishu Bungakukai (Hanım Yazarlar Derneği) adlı bir edebiyat derneği kurdu. Derneğin üyelerinden Raicho Hiratsuka, 1911'de, 18. yüzyılda Elizabeth Montagu'nün Londra'da kurduğu tartışma grubu Mavi Çoraplılardan esinlenen ve Seitosha (Mavi Çoraplılar) denilen yeni bir kadın grubu kurdu. Hiratsuka'nın kendisi de bir yazardı ve otobiyografisi *Başlangıçta Kadın Güneşti*, kendi zamanının toplamsal kodlarına isyanını tasvir eder.

Seitosha, diğer faaliyetlerinin yanı sıra, Japon kadınlar arasında yaratıcı yazı yazmayı teşvik etmek ve "yeni kadın" imgesini geliştirmek için *Seito* (*Mavi Çoraplı*) adlı bir dergi de yayımladı. Seitosha geleneksel, feodal tutumlara karşı mücadele etti ve devletin sansü-

Ayrıca bkz. Erken İngiliz feminizmi 20–21 ▪ Erken İskandinav feminizmi 22–23 ▪ 18. yüzyılda kolektif eylem 24–27 ▪ Aydınlanma feminizmi 28–33

rüyle karşılaştı, "devrimci düşünceler" yaymakla suçlandı. 1916'da yasaklandı.

YKB

Seitosha yeni bir örgütün, 1920'den itibaren kadınların siyasal hakları için kampanya yürüten Shin Fujin Kyokai'nin (Yeni Kadın Birliği – YKB) yolunu açtı. YKB, erkek ve kadın Japon entelektüeller arasında kurtuluş konusunu gündeme getirdi ve Japonya'nın feodal bağlarını ve ataerkilliği kırmaya çalışan "yeni kadın" idealini geliştirdi. Lideri Fusae Ichikawa yönetiminde YKB, kendi iddialarını, kadınların ailedeki geleneksel rolleri çerçevesinde ifade etti, kadınların ülkenin geleceğinin belirlenmesinde söz sahibi olduklarında daha iyi eş ve anne olacaklarını vurguladı.

Japonya'nın kadınları tam oy hakkını 1945'te, II. Dünya Savaşı sona erdikten hemen sonra elde etti. Savaşta çektikleri ıstırapların onlara oy hakkı kazandırdığına inanıldı. Yine de kadınların ihtiyaçlarına, sağlık hizmetine ve çalışmaya daha iyi erişim, yoksulluğun ortadan kaldırılması ve anneliğin korunması penceresinden bakıldı. Birçok kadın ve erkek, ataerkil sistemi hâlâ kanunun ve düzenin temeli olarak görüyordu. Geleneksel ve modern değerlerin çatışması henüz çözülmemiştir. ▪

Tokyo'daki süfrajetler, 1920 yılında, yalnızca erkeklere kolaylık sağlayan yasaları ve gelenekleri parçalamaya hevesli "yeni kadın"ın haberini yaydılar.

Fusae Ichikawa

Süfrajist, feminist ve politikacı Fusae Ichikawa, 20. yüzyıl Japonya'sında en etkili kadınlardan biriydi. 1893'te doğan Ichikawa, *Nagoya Shimbun*'da gazeteci olarak çalıştı ve 1920'de Shin Fujin Kyokai'nin (Yeni Kadın Birliği) kuruluşunda yer aldı.

1921'de ABD'ye gitti ve kadınlara oy hakkı lideri Alice Paul ile tanıştı. 1924'te Japonya'ya dönünce, Fujin Sanseiken Kakutokukisei Domeikai'yi (Kadınların Oy Hakkı Birliği) kurdu. Japon kadınlar 1945'te oy hakkını elde ettikten sonra Ichikawa, diğer şeylerin yanı sıra savaş sonrası dönemin kronik gıda kıtlığına son vermek için kampanyalar yürüten Shin Nihon Fujin Domei'yi (Yeni Japon Kadınların Birliği) kurdu. Müttefik İşgal yönetimi, Ichikawa'yı kamu hizmetinden men etti ama 1953'te siyasete geri döndü ve 1970'lere kadar çalıştı. 1981'de Tokyo'da öldü

Önemli eserleri

1969 *Savaş Sonrası Dönemde Kadın Çevrelerinin Eğilimleri*
1972 *Benim Kadın Hareketim*

CESARET AL, EL ELE VER, ARKAMIZDA DUR

İNGİLTERE'DE SİYASAL EŞİTLİK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Christabel Pankhurst, 1908

ANAHTAR FİGÜRLER
Millicent Fawcett, Emmeline Pankhurst, Sylvia Pankhurst, Christabel Pankhurst, Mary Leigh, Emily Davison

ÖNCE
1832 Büyük Reform Yasası kadınları parlamento seçimlerinde oy kullanmaktan alıkoyar.

1851 İngiltere'de ilk kadınlara oy hakkı grubu Sheffield Siyasal Kadın Birliği (Sheffield Female Political Association) kurulur.

SONRA
1918 Mülk sahibi ve 30 yaş üstü kadınlara oy hakkı verilir. Aynı zamanda erkeklere oy hakkı, 21 yaş üstü erkeklere kadar genişletilir.

1928 İngiliz kadınlar erkeklerle aynı oy verme haklarına kavuşur.

20. yüzyılda feminizm davasını ilerleten tüm gelişmeler arasında kadınlara oy hakkı hareketi, İngiltere'de ve İrlanda'da kadınlara oy hakkı elde etmek için siyasal şiddeti etkili kullanmasıyla ayrı tutulabilir. Emmeline Pankhurst ve kızlarının öncülük ettiği süfrajetler, söz konusu kadınlar –çoğu orta ve üst sınıftan– davalarından ötürü tutuklanma, yaralanma, hatta ölüm riskini göze almaya hazır oldukları için kamuoyunun dikkatini çekti.

Süfrajetler, iki ilkeyi savunuyordu. Birincisi: Kadınlar genel seçimlerde erkeklerle aynı koşullarda oy hakkına sahip olmalıdır –19. yüzyılın ortasında doğan kadına oy hakkı hareketinin savunduğu bir öneri. İkincisi: Bu amaca ulaşmak için her eylem haklıdır –"söz değil eylem" şiarında cisimleşen bir ilke. Süfrajetleri, amaçlarına ulaşmak için kesinlikle barışçı araçlar kullanan süfrajistlerden ayıran, militan protesto taktiklerini benimsemeleriydi.

Kadınlara oy hakkı için kampanya yürütmek yeni bir görüngü değildi –kadınların oy hakkı, birçok ülkede 19. yüzyılın ortasından beri, İsveç'te 18. yüzyıldan beri gündemdeydi. ABD'de kadınların oy hakkı konusu aşağı yukarı aynı zamanda, 1840'larda köleliğin kaldırılması çağrıları güç toplamaya başlayınca ortaya çıktı. İngiltere'de ilk kadınlara oy hakkı dilekçesi, 1832'de kadın hakları aktivisti Mary Smith tarafından parlamentoya sunulmuştu. Kadınlara oy hakkı yönünde biraz ilerleme vardı ama yavaştı.

İvme kazanma

1867'de, Westminster Kenti Milletvekili John Stuart Mill, kadınlara erkeklerle aynı siyasal hakları verecek bir yasa tasarısını İngiltere parlamentosuna sundu. Ağır yenilgi alan yasa tasarısı, tüm ülkede kadına oy hakkı derneklerinin oluşmasının katalizörü oldu; bu derneklerin 17'si 1897'de birleşip Kadınlara Oy Hakkı Dernekleri Ulusal Birliğini (NUWSS) oluşturdu. Süfrajistler, kaynakları birleştirmekle ve birleşik bir cepheyle hareket etmekle, "Dava" dedikleri şey –en açık biçimde oy hakkında simgeleşen kadınlara siyasal eşitlik– için ivme kazanmayı umuyorlardı.

Kocası ve babası radikal olan Millicent Fawcett, birkaç yıl içinde lider ve sözcü rolünü üstlenmişti. Süfrajistler orta sınıf odaklıydı ve bu durum, amaçlarına da yansımaktaydı –mülk sahibi kadınlara oy hakkı elde etme amacı. Faaliyetleri yasal ve anayasaldı; parlamenterlere mek-

Ağustos 1908'de Holloway Hapishanesinden serbest bırakılan aktivist arkadaşlarına destek için yürüyen süfrajetler. Kadınlar, başbakanın pencerelerine taş atmaktan ötürü hapsedilmişti.

Ayrıca bkz. Kadınlara oy hakkı hareketinin doğuşu 56–63 ▪ Küresel kadınlara oy hakkı hareketi 94–97

Süfrajetlere karşı Süfrajistler

Millicent Fawcett'in öncülük ettiği **Süfrajistler**

↓

...**Kadınlara Oy Hakkı Dernekleri Ulusal Birliğini (NUWSS)** oluştururlar.

↓

Neredeyse tüm üyeler **orta ya da üst sınıftandır**.

↓

Barışçı dilekçe verme ve mitinglerle **çatışmacı olmayan bir** yaklaşımı savunurlar.

Emmeline Pankhurst'ün öncülük ettiği **Süfrajetler**

↓

...**Kadınların Toplumsal ve Siyasal Birliğini (WSPU)** oluştururlar.

↓

Bazı üyeler **işçi sınıfına** başvurmaya çalışır.

↓

"**söz değil eylem**"e önem verirler ve seslerini duyurmak için **militan eylemleri** savunurlar.

tup yazmayı, toplantı ve yürüyüş yapmayı kapsamaktaydı.

Farklı bir strateji

Fawcett gibi, süfrajist arkadaşı Emmeline Pankhurst de orta sınıftandı ama Fawcett liberal-muhafazakâr sayılabilirken, Pankhurst sosyalistti ve kadınların siyasal eşitliğe ulaşma stratejisi çok farklıydı. Fawcett'in süfrajistleri barışçıl yolları izlerken, Pankhurst militan eylemi savunuyordu. Pankhurst NUWSS'nin aktif bir üyesi olmasına rağmen, Bağımsız İşçi Partisinin yerel şubesi kadınlara oy hakkını gündemine almayı sürekli reddedince, 1903'te ayrılıp kendi grubu Kadınların Toplumsal ve Siyasal Birliğini (WSPU) kurdu. Bu kopuş anlamlıydı çünkü parti, sosyal eşitsizliği araştırıp İngiliz parlamentosuna reformlar önerme konusunda NUWSS ile birlikte çalışmıştı.

Emmeline Pankhurst'ün kızları Sylvia, Christabel ve Adela da WSPU'nun kurucu üyeleriydi. Sonunda, işçi sınıfı kadınlarının birliğin gündemine alınması gerektiği konusunda Sylvia'nın giderek artan inancı üzerine aile üyelerinin arası açılacaktı ama WSPU'nun ilk yıllarında aile birlikte mücadele etti. Mrs. Pankhurst, medyada tanındığı şekliyle Emmeline, 1880'den beri kadınlara oy hakkı davasında aktifti ve 20 yıldan fazla bir süre sonunda, kadınlara oy hakkının geleneksel siyasal kanallarla asla kazanılamayacağı sonucuna varmıştı. Hükümeti ilgi göstermeye ve kadınlara oy hakkını ciddiye almaya zorlayacak radikal bir yaklaşıma ihtiyaç vardı. Rus devrimcilerin militan taktiklerinden yararlanan Pankhurst ve taraftarları, bir sivil itaatsizlik ve parlamentoyu, kadınlara seçimlerde oy

> “Bir Süfrajist ile bir Süfrajet arasındaki fark... Süfrajist oy hakkını yalnızca ister; Süfrajet ise oy hakkını elde etme niyetindedir.”
>
> ***The Suffragette***
> **(1914)**

> Erkek yapımı bir dünyanın sefaletine ve mutsuzluğuna... başarıyla isyan etmeden önce, o dünyayı yakından görmeliydim.
> **Emmeline Pankhurst**

kullanma hakkı verecek yasaları kabul etmeye zorlamayı amaçlayan terörizm stratejisi geliştirdi.

Bu aşırıcılık, Fawcett'in NUWSS'li süfrajistleri ile Pankhurst'ün öncülük ettiği WSPU'lu süfrajetler arasındaki farkı belirginleştirmekteydi. Aslında WSPU, katılmayı reddettiği NUWSS'un tam karşısında yer almaktaydı. Süfrajetler (*suffragettes*) terimi WSPU 1906'da, *Daily Mail* gazetesinde bir makalede bu ad uydurulduktan sonra benimsendi. Editör küçültme eki "*ettes*"i, bu kadınların gerçek şeyin bir taklidinden başka bir şey olmadığını ima eden bir hakaret olarak kasten eklemişti. WSPU'nun *Daily Mail*'in nüktesine akıllıca yanıtı, terimi bir onur nişanesi olarak benimsemek oldu.

Esin ve taktik

Emmeline Pankhurst küçük yaştan itibaren, Rusya'da yurttaşlar Çar yönetimi altında özgürlük için savaşırken sivil itaatsizlik öyküleri dinlemişti. Ailesi, Londra'da Russell Meydanındaki evlerini Rus sürgünlerin toplantılarına memnuniyetle açmıştı. Pankhurst'ün 1878'de St. Petersburg'da Vali Trepov'a suikast girişimiyle suçlanan Vera Zasulich'in yargılanmasından haberdar olduğu neredeyse kesindir. Suçsuz bulunan Zasulich bir katil olmadığını gururla açıklamıştı; o bir teröristi. Rus toplumunda eşitlik için mücadele eden siyasal bir örgüt, Rus anarşist grup Narodnaya Volya (Halkın İradesi) hesabına çalışıyordu. Çara suikast de dahil olmak üzere, grubun siyasal şiddet eylemlerine kadınlar aktif olarak katılmaktaydı.

Eşitlik arayışında her şeyi göze alan bu kadınlardan kısmen edindiği bilgiyle Emmeline Pankhurst, süfrajet harekete destek toplamının en etkili yolunun, hapse atılmaktan kaynaklanacak tanıtım olduğuna karar verdi. Süfrajetin cephaneliğinde kundaklama, bombalama, mala zarar verme ve kendini kamu binalarına zincirleme vardı.

Bir taktik olarak pencere camlarını kırmaya 1908 yazında geçildi. Süfrajetler 30 Haziran'da Downing Street'e bir yürüyüş düzenledi ve başbakanın konutunun pencerelerine taş attılar. Olay yerinde tutuklanıp Halloway Hapishanesine kapatılan 27 kadın arasında, 1906'da WSPU'ya katılan eski öğretmen Mary Leigh de vardı. O yılın ekiminde Leigh, Avam Kamarasının dışında bir gösteri sırasında bir polis atının dizgininden tuttuğu için bir kez daha tutuklandı ve üç ay hapis cezasına çarptırıldı.

Emmeline Pankhurst'ün kızı Christabel, süfrajetlerin yaratıcı stratejisti olarak ortaya çıkıp, medyanın dikkatini çeken birçok olayı örgütledi. Örneğin 1908'de bir Kadın Parlamentosu ve Hyde Park'ta 500.000 kadının katıldığı büyük bir toplantı örgütledi.

Emmeline Pankhurst

1858'de Manchester'da doğan Emmeline Gouldern, radikal görüşleri olan bir ailede büyüdü. 1879'da, İngiltere'nin 1870 ve 1882 tarihli Evli Kadınların Mülkiyet Hakkı Yasalarını yazan, kadınlara oy hakkını destekleyen hukukçu Richard Pankhurst ile evlendi. Başarıları arasında, 1889'da Kadınlara Oy Hakkı birliği ve 1903'te Kadınların Toplumsal ve Siyasal Birliğinin (WSPU) kurulması vardı. Sivil itaatsizlikten ötürü yedi kez hapse girdi ama ateşli bir yurtseverdi ve 1915'ten itibaren kadınları İngiltere'nin savaş çabalarına katkıda bulunmaya teşvik etti. Daha sonra kızı Sylvia'yı, sosyalist ve pasifist politikasından ötürü evlatlıktan reddetti. 1926'da Emmeline, Muhafazakâr Partiye katıldı ve 1928'de ölmeden kısa süre önce, Doğu Londra seçim çevresinde partinin adayı oldu.

Önemli eserleri

10 Ocak 1913 WSPU üyelerine militanlığın ana hatlarını çizen bir mektup.
13 Kasım 1913 ABD'de Hartford'da yaptığı "Ya Özgürlük ya Ölüm" başlıklı konuşma.

1910 tarihli bir karikatür, jujitsu öğrenmiş bir süfrajetin Londra polisini korkutmasını tasvir ediyor. Jujitsu uzmanı Edith Garrud süfrajet arkadaşlarına ders veriyor ve WSPU gazetesinde öz-savunma ipuçları içeren makaleler yazıyordu.

Gerekçesinin esin kaynağı, kısmen, başbakan olması beklenen liberal parlamenter Herbert Asquith'in, kadınların gerçekten oy hakkı istediğine ikna edilebilirse muhalefetini geri çekeceğini açıklamasıydı.

1910'da, parlamento Uzlaşma Yasası tasarısı biçiminde kadınlara oy hakkı vermenin eşiğindeyken, o sarada başbakan olan Asquith müdahale edip ikinci görüşmeden önce yasa tasarını engelledi. Bunun üzerine 18 Kasım 1910'da –Kara Cuma olarak anıldı– protesto için parlamentoya yürüyen 300 kadar kadından 119'u tutuklandı, 2 kadın öldü ve birçoğu polis ya da erkek kavgacılar tarafından tekmelenmekten ya da saldırılarına uğramaktan şikâyet etti.

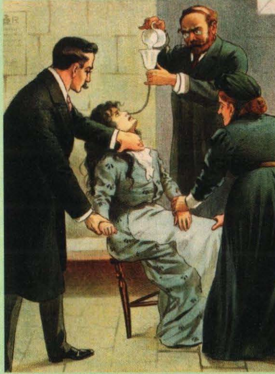
Başından itibaren WSPU'nun sivil itaatsizlik eylemlerine çoğu kez polis ve erkeklerin gerçekleştirdiği tartaklama, şiddet ve cinsel ahlaksızlık haberleri eşlik etti. Kara Cuma'nın WSPU'lu kadınlar için bir dönüm noktası olduğu anlaşıldı ve kendilerini korumaya hazırlandılar. Bazıları kaburgalarını korumak için giysilerinin altına kalın kartondan yelek giydi ama Emmeline Pankhurst'e göre kendini savunmanın en etkili yolu, polis eğitiminde zorunlu olan dövüş sanatı jujitsuydu. Popüler medya, dövüş sanatlarıyla uğraşan militan orta sınıf kadınlar görüntüsünü beğendi ve "süfrajitsu" teriminin genel kullanıma girmesi uzun sürmedi. 1913'te bir konuşmada Sylvia Pankhurst tüm süfrajetleri kendini savunmayı öğrenmeye çağırdı.

Süfrajetler parlamenterlerin evlerine, kiliselere, postanelere ve tren istasyonlarına bombalı saldırılarla ve gece yarısı kundaklamayla faaliyetlerini genişlettikçe polisle çatışmalar da yoğunlaştı. Sonuç olarak kadınlar giderek daha fazla kendilerini parmaklıkların arkasında buldu. 1908'de katıldığından beri keskin bir WSPU aktivisti olan müzikhol yıldızı Kitty Marion, pencere camı kırmaktan ve yangın çıkarmaktan defalarca tutuklandı. O sırada Maliye Bakanı olan David Lloyd George için inşa edilmekte olan ev de dahil olmak üzere, kadınların oy hakkına sahip olmasına karşı çıkan parlamenterlerin evlerini ateşe verdi.

Ceza

Pankhurst ve kızları Christabel ve Sylvia, en sık tutuklanan süfrajetler arasındaydı. Kadınlar hapishanedeyken, protestolarına dikkat çekmek için açlık grevlerine gittiler; bu da, tartışmalı zorla besleme politikasını teşvik etti. Kadınların boğazından aşağıya zorla beslenme tüpleri sokma acımasız pratiği, çoğunlukla, Emmeline de dahil olmak üzere, kadınlarda iç yaralanmalarla sonuçlanmaktaydı. Süfrajetler, özellikle liderlerine gösterilen muameleye öfkeliydi ve bir üyelerini, Mary Richardson'ı, Velázquez'in çok beğenilen ve National Gallery'de sergilenmekte olan tablosu *Ayna-*

"Devrim ve şiddet yöntemleri dışında... tanınmış düzeltme yöntemlerine sahip kadınlardan da değilim."
Emmeline Pankhurst

Zorla besleme

Hükümetin hapsedilen süfrajetlerle uğraşmasının en tartışmalı yanlarından biri, süfrajetlerin açlıktan ölüp şehit olmalarını önlemek için başvurulan zorla besleme politikasıydı. Basın haberleri, kamuoyunun bu uygulamayla ilgili rahatsızlığını körükledi. Bir anlatım, 230 kez zorla beslenen Kitty Marion'un çektiği işkenceyi ayrıntısıyla anlattı.

Süfrajet Mary Leigh'in "iki metre uzunluğunda, ucunda bir huni ve ortasında sıvının aktığını görmek için cam bir ek yeri olan" burun hortumuyla zorla beslenmesine ilişkin anlatımı, hâlâ hapisteyken yayımlandı. Bunun kopardığı kamuoyu gürültüsü, serbest bırakılmasına yol açtı.

Israrlı açlık grevlerine tepki olarak parlamento, 1913'te Kedi Fare Yasasını çıkardı. Bu yasa, açlık grevcilerini tekrar tutuklanıp cezaevine dönmeleri için yeterince iyileşinceye kadar serbest bırakmaya olanak veriyordu.

daki Venüs'ü yırtmaya teşvik etti. Şu açıklamayı yaptı: "Hükümetin modern tarihin en güzel karakteri Mrs. Pankhurst'ü yok etmesine karşı bir protesto olarak mitolojik tarihin en güzel kadınının resmini yok etmeye çalıştım."

WSPU'nun üyeleri, Emmeline Pankhurst'e başka tutuklamalardan ve hapisten korumaya kararlıydı; bu nedenle Edith Garrud, Badigard olarak anılan 30 civarında kadını seçip eğitti. Polis tarafından yakalanmasını önlemek için gittiği önemli yerlerde Pankhurst'e eşlik ettiler. Giysilerinin altına sakladıkları sopalarla silahlanan Badigard üyeleri, liderlerini korumak için her yola başvurmaya hazırdı ama polisi atlatması için tuzaklara ve başka hilelere de başvurdular.

En korkunç biçimde ulusun dikkatini çeken süfrajet, Emily Davison'dı. 13 Haziran 1913'te, kralın şahsen katıldığı at yarışı Epsom Derby'de kendisini kralın atının önüne attı. Bazı tarihçilere göre bu, yalnızca atın dizginlerinden tutma girişimi, dolayısıyla bir kaza olabilirdi. Davison'ın ölümü haber kameralarına yakalandı.

> Kadınlar oy hakkının bedeli olarak cezaevine, açlık grevlerine ve zorla beslenmeye razı oldukları andan itibaren, oy hakkı gerçekten onlarındı.
> **Christabel Pankhurst**

Emmeline Pankhurst, 21 Mayıs 1914'te Buckingham Sarayı'nın dışında şiddete dönüşen bir gösteride tutuklanıyor. Pankhurst, kadınlara oy hakkını desteklemesi için V. George'a dilekçe vermek üzere bir yürüyüş örgütlemişti.

Erkek desteği

Radikalizmiyle ünlü olmasına ve medyada şiddet yanlısı olarak tasvir edilmesine rağmen WSPU, ünlerini riske atmaya hazır yüksek profilli erkek figürler arasında destek buldu. İşçi Partili politikacılar Keir Hardie ve George Lansbury, Avam Kamarasında kadınlara oy hakkı hareketini destekleyen konuşmalar yaptı ve WSPU toplantılarına gitti. Perakendeci Henry Gordon Selfride, bir dayanışma işareti olarak, Londra'da Oxford Street'teki mağazasının üzerinde WSPU bayrağını dalgalandırdı.

Savaşla silahsızlanma

Hem kamuoyunu hem politikacıları kadınlara oy hakkını desteklemeye yönelten şey, aslında 1914'te I. Dünya Savaşı'nın çıkmasıydı. İngiltere'nin savaşa girmesiyle birlikte WSPU militan tutumunu yeniden değerlendirmek zorunda kaldı. Savaşa destek için Emmeline Pankhurst, WSPU'nun faaliyetlerini askıya aldı. Süfrajet Ethel Smyth'e göre "Mrs. Pankhurst, meselenin Kadınlara Oy Hakkı sorunu değil, oy verecek bir ülkenin kalması sorunu olduğunu ilan etti."

Emmeline Pankhurst'e göre, kadınların özürlüğü için barışçıl argüman beyhude olduğu için, WSPU'nun enerjisini savaş çabasını desteklemeye yönlendirmesi daha iyiydi. Bu kararın, örgütün uzun erimli hedefine, kadınlara oy hakkı hedefine ulaşmasına yardımcı olacak bir dönüm noktası olduğu anlaşıldı. Savaşı destekleme çabasının bir parçası olarak WSPU, *Suffragette* gazetesinin adını değiştirip *Britannia* yaptı ve National Kütüğe destek olarak, 1916'da başbakan olarak Lort Asquith'in yerini alan Lloyd George ile birlikte çalıştı. Ulusal Kütük, vatani hizmete hazırlık olarak, savaş sırasında birçoğu mühimmat fabrikalarında çalışan kadınlar da dahil olmak üzere, İngiltere'deki herkesin kişisel ayrıntılarını listelemekteydi. WSPU, kadınların toplumu eşit ölçüde katkıda bulunmaya yetenekli olduğunu ve bu nedenle oy hakkını hak ettiğini göstermek için savaştan yararlandı. Bazı üyeler, kadınların sivil giysiler içindeki erkeklere korkaklığı simgeleyen beyaz kuş tüyü verdiği Beyaz Tüy Kampanyasını destekledi.

Christabel Pankhurst, 1910'da bir oy sandığında oyunu kullanıyor. Annesi gibi o da motivasyonlu bir liderdi ve WSPU'nun, basının dikkatinin nasıl çekileceğini bilen temel stratejistiydi.

Nihayet oylar

Süfrajet savaş çabası dikkatten kaçmadı ve daha önce kadınlara oy hakkı davası için kılını kıpırdatmamış kişilerin desteğinin alınmasına yardımcı oldu. Kasım 1918'de savaş bitmeden önce bile, kadınlar oy hakkını elde etme yolundaydı.

6 Şubat 1918'de Halkın Temsili Yasası, 30 yaşından büyük mülk sahibi kadınlara İngiltere'de ve İrlanda'da oy kullanma hakkı verdi. Yaklaşık 8,4 milyon kadın ya da İngiltere'nin kadın nüfusunun yüzde 40'ı oy kullanmaya yeni hak kazanmıştı. Bu, kadınlara oy hakkı mücadelesinde bir kilometre taşıydı ama yine de 21 ile 30 yaş arası kadınları ve mülk sahibi olmayan, özünde işçi sınıfı kadınlarını dışlamaktaydı.

Oy verme hakkını mülk sahibi olmayan, tipik olarak işçi sınıfından olan, 21 yaş ve üstü erkekleri kapsayacak şekilde genişleten yasadan erkekler de yararlandı. 1918 yasası, İngiltere seçimlerinde toplam seçmen sayısını 8 milyondan 21 milyona çıkardı. Muhafazakâr hükümetin, oy verme hakkını 21 yaş üstü tüm İngiliz kadınlarını kapsayacak şekilde genişletmesine daha on yıl vardı. Oy kullanabilen kadın sayısını neredeyse iki katına çıkaran 1928 tarihli Eşit Oy Yasası, 14 Temmuzda Emmeline Pankhurst öldükten birkaç hafta sonra yasalaştı. ■

SAVAŞA KARŞI SAVAŞIYORUZ

BARIŞ İÇİN BİRLEŞEN KADINLAR

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Kadınların Barış Ordusu Manifestosu, 1915

ANAHTAR ÖRGÜTLER
Kalıcı Barış İçin Uluslararası Kadın Komitesi, Barış ve Özgürlük İçin Uluslararası Kadın Birliği

ÖNCE
1915 Washington'da bir toplantıda Kadınların Barış Partisi kurulur.

SONRA
1920 Kalıcı Barış İçin Uluslararası Kadın Komitesi (ICWPP), I. Dünya Savaşı'nın sonunda Versailles Antlaşmasının cezalandırıcı koşullarına, başka çatışmalara yol açacağı gerekçesiyle karşı çıkar.

1980'ler İngiltere'de Berkshire'daki Greenham Common Kadın Barış Kampı gibi yalnızca kadın barış grupları, nükleer silahlara karşı çıkar.

1914'te I. Dünya Savaşı'nın çıkması, kadınlara oy hakkı hareketinde bir çatlağa neden oldu. Bazı kadınlar savaşı erkeklerin eseri olarak gördü ve pasifizmi savundu; bazıları cinsel eşitlik mücadelesinde şiddet haklıysa, ülkeler arasında savaş gibi diğer çatışma türlerinde de aynı şeyin geçerli olduğunu öne sürdü. İkinci kamptaki kadınlar, uluslarını korumaya öncelik vermek için oy hakkı mücadelesini geçici olarak bıraktı. Militan İngiliz süfrajet lideri Emmeline Pankhurst bile dikkatini kadınların savaşta rol almasını sağlamaya yöneltti – gazetesi *The Woman's Dreadnought*'ta pasifist görüşlerini açıklayan kıza Sylvia'nın karşı çıktığı bir eylem çizgisi. Sylvia gibi feminizmi ve pasifizmi el ele bir arada tasavvur eden bir uluslararası kadın ittifakı kuracak kadar kadın vardı.

> Bütün öteki halklara egemen olmaya uygun olduğumuza inanabilir miyiz? Kendi halkımıza, özellikle kadınlara karşı ciddi toplumsal yetersizlikleri olan bizler.
> **Sylvia Pankhurst**

Ortak dava

Nisan 1915'te Hollanda'nın Lahey kentinde 1.100 kadar kadın, barışı geliştirmek için ne yapabileceklerini tartışmak için ilk Uluslararası Kadın Kongresi'nde bir araya geldi. Aralarında Amerikalı barış eylemcisi Jane Addams, Hollandalı doktor Aletta Jacobs, Alman sendika aktivisti Lida Gustava Heymann ve Macar gazeteci Rosika Schwimmer de vardı. Kongreye katılmayı planlayan 180 İngiliz kadından yalnızca 20'sine pasaport verildi; geri kalanlar, savaş karşıtı duruşlarından ötürü gözaltındaydı.

Kongrede iki ana politika ortaya çıktı. Birincisi, savaşta kadınların ve çocukların çektiği ıstırabı hükümetlere ısrarla anlatma ihtiyacıydı –ulusal sınırların ötesinde insanları birleştirebilen bir kaygı. Kadınlar, anneli-

Ayrıca bkz. Kadınlara oy hakkı hareketinin doğuşu 56–63 ▪ Ekofeminizm 200–01 ▪ Nükleer silaha karşı kadınlar 206–07 ▪ Savaş bölgelerinde kadınlar 278–79

> Soyun Anneleri olarak, savaşın yok ettiği yaşamı ve aşkı ve güzelliği korumak sizin ayrıcalığınızdır.
> **Vida Goldstein**

ğin kutsallığı ve çocukların masumiyetiyle ilgili evrensel toplumsal görüşleri kendi barış çağrılarıyla birleştirdiler. İkinci politika, kadınların oy hakkıydı: Kadınlar oy verebilseydi uluslararası siyaseti etkileyebilirlerdi.

Birkaç ay içinde Kongre, ABD de dahil olmak üzere, hem savaşan hem tarafsız devletlere delegeler gönderdi. Sınırlı başarı elde etmelerine rağmen, savaşı sona erdirmek için arabuluculuk davası, hiç olmazsa dillendirildi. Lahey toplantısı, bir yıl içinde Avrupa'da, Kuzey Amerika'da ve Avustralya'da 16 ulusal şubesi açılan Kalıcı Barış İçin Uluslararası Kadın Komitesi (ICWPP) ile Barış ve Özgürlük İçin Uluslararası Kadın Birliğinin (WILPF) kurulmasına da yol açtı.

Bu barış örgütleri, bağımlı bir ulusu savaşa sürükleyen emperyal bir gücün tehlikelerine karşı da halkı uyardı. Avustralya'da Vida Goldstein ve Eleanor Moore'un öncülük ettiği Kadınların Barış Ordusu ve Uluslararası Barış Kız Kardeşliği gibi gruplar, bağımsız bir ulus olarak Avustralya görüşünün gelişmesine yardımcı oldu. ■

Amerikalı delegeler, 1915'te MS *Noordaam*'la Lahey'deki Uluslararası Kadın Kongresi'ne geliyorlar. Savaşı eleştiren birçok kadının toplantıya katılması, hükümetleri tarafından yasaklandı.

Vida Goldstein

1869'da Avustralya, Portland'da bir süfrajistin kızı olarak dünyaya geldi. Kendisi için düşünmeye teşvik edilen Goldstein eğitimliydi ve çok okuyordu. Memleketi Victoria eyaletinde parlamento oturumlarına katılarak siyasete ilgisini biledi.

1899'da Vida, Victoria'da kadınlara oy hakkı hareketinin lideri olmuş ve davayı tanıtmak için *The Australian Women*'s Sphere adlı bir dergi yayınlamaya başlamıştı. 1902'de Avustralyalı kadınlara oy hakkı verildikten sonra, parlamento seçimlerine girdi ve 1903'te İngiliz İmparatorluğunda seçilmiş ilk kadın memur oldu. 1911'de İngiltere'yi ziyaret etti; kadınlar konuşmasını dinlemeye akın etti.

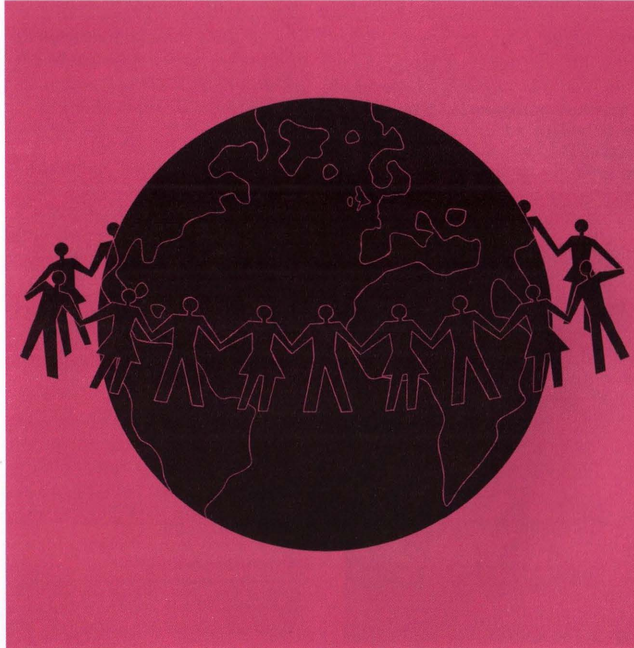
1914'te I. Dünya Savaşı çıktıktan sonra Goldstein ateşli bir pasifist oldu. Başbakan olma hedefini gerçekleştiremedi ama doğum kontrol olanağı da dahil olmak üzere, toplumsal reformlar için çalışmaya devam etti. 1949'da 80 yaşında öldü.

Önemli eseri

1900–05 *The Australian Women's Sphere*

HAK ETTİĞİMİZ HAKLARA SAHİP OLALIM

KÜRESEL KADINLARA OY HAKKI HAREKETİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Alice Paul, 1913

ANAHTAR FİGÜRLER
Kate Sheppard, Jessie Street, Alice Paul, Clara Campoamor

ÖNCE
1793 Fransa'da, "Kadın ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi"nin yazarı Olympe de Gouges giyotine gönderilir.

1862–63 Vergi ödeyen İsveçli kadınlar yerel seçimlerde oy verme hakkı kazanır.

1881 İskoçya'da kadın mülk sahiplerinin yerel seçimlerde oy kullanmasına izin verilir.

SONRA
2015 Suudi Arabistan'da kadınlar, ilk kez belediye seçimlerinde oy kullanır.

Geç 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın ilk on yıllarında dünyanın her tarafında kadınlar oy hakkı için kendi hükümetlerini sıkıştırmaya başladı. Bu amaca ulaşma yöntemleri ve öne sürdükleri argümanlar aynı değildi. Kadınlara oy hakkı örgütleri, çoğu kez, ırksal eşitlik ya da kendi kaderini belirleme hakkı gibi başka gündemleri bulunan baskı gruplarına bağlıydı. 1893'te parlamento seçimlerinde Maori kadınları da dahil olmak üzere kadınlara oy kullanma hakkı veren dünyanın ilk özerk ülkesi olacak Yeni Zelanda'da aktivist Kate Sheppard ve arkadaşları, Kadınların Hıristiyan Alkol Karşıtlığı Birliğinin (Women's Christian Temperance Union – WCTU) kurucu üyeleriydi. Ülkenin

Ayrıca bkz. Kadınlara oy hakkı hareketinin doğuşu 56–63 ▪ Japonya'da feminizm 82–83 ▪ İngiltere'de siyasal eşitlik 84–91 ▪ Erken Arap feminizmi 104–05

Hintli süfrajistler, 1911'de Kral V. George taç giymeden önce Londra'da kadınlara oy hakkı için yapılan bir yürüyüşe, Kadınların Taç Giyme Alayına katılan 60.000 kadının arasındaydı. İngiliz İmparatorluğunun her tarafından kadınlar gelmişti.

alkol yasalarını kontrol etmek ve erkeklerin evdeki sarhoş zorbalığını azaltmak için kadınların siyasal güce ihtiyacı olduğunu öne sürdüler. Yeni Zelandalı kadınlar 1891'de, 1892'de ve 1893'te hükümete oy hakkı dilekçeleri sundu. Son dilekçede yaklaşık 32.000 imza vardı.

Karşılıklı cesaretlendirme

Sheppard Amerikan WCTU'dan ve o zamanın İngiliz feministlerinden ilham almıştı; sonra onun Yeni Zelanda'daki zaferi de, ABD'de ve İngiltere'deki süfrajistlere ilham verdi. Her iki ülkeye yaptığı ziyaretler, başarılarına ilişkin gazete haberleriyle birlikte, özellikle İngiltere'de kadınlara oy hakkı hareketlerine yeni bir canlılık kattı. Bunun gibi uluslararası bağlantılar, küresel kadınlara oy hakkı hareketinin anahtarıydı.

1906'da Finlandiya'da Rus İmparatorluğuna karşı sosyalist ayaklanmanın bir parçası olarak kadınlara oy hakkının kazanılması, kısmen Rus devrimcilerden esinlenen kitlesel gösterilerin ve genel grev tehdidinin bir sonucuydu. O zamanın bir gazetesinin ilan ettiği gibi "Biz [kadınlar] seçme ve seçilme hakkı istediğimizi, daha azına razı olmayacağımızı dünyaya haykırmalıyız. Şimdi ödün verme zamanı değil."

Estonya'da, Letonya'da ve Litvanya'da 1918'de verilen kadınlara oy hakkı da, Rus İmparatorluğuna karşı milliyetçi mücadeleyle ilişkiliydi. İrlanda'da kadınlara oy hakkı, İrlanda'nın İngiltere'den bağımsızlığıyla ilişkiliydi.

İngiliz süfrajetlerin, davaları uğruna ölme iradesi, tüm dünyada birçok hayran kazandı. Avustralya'da, ülkenin kadınlara oy hakkı hareketinde öncü bir eylemci olan Jessie Street, ilk kez İngiltere'deki akrabalarını ziyaret ederken kadınlara oy hakkı hareketine merak sar-

Alice Paul

Süfrajist bir annenin ve bir iş insanının kızı olan Alice Paul, 1885'te ABD'de New Jersey eyaletinde Moorestown'da doğdu. Şimdi Columbia Üniversitesi olan okuldan sosyoloji dalında mastır derecesiyle mezun olduktan sonra, 1910'da sosyal hizmet okumak için İngiltere'ye gitti. Orada Amerikalı Lucy Burns'le tanıştı ve kadınlara oy hakkı hareketine katıldı. ABD'ye dönen Paul, kongrede anayasa reformu lehine lobi faaliyeti yürütmek için Ulusal Kadın Partisini kurdu. Israrı, 1920'de eyalet düzeyinde ve federal düzeyde kadınlara oy hakkı veren 19. Ek Maddenin kabul edilmesine yol açtı.

Paul sonraki yıllarını boşanma, mülkiyet ve istihdamda esit haklar için kampanyalar yürütmekle geçirdi. Eşit Haklar Ek Maddesi, 1970'lerde 35 eyalet tarafından kabul edilmesine rağmen hiçbir zaman onaylanmadı. Paul 1977'de 92 yaşında öldü.

Önemli eserleri

1923 *Eşit Haklar Ek Maddesi*
1976 *Alice Paul'le Konuşmalar: Kadınların Oy Hakkı ve Eşit Haklar Ek Maddesi*

Clara Campoamor

1888'de İspanya'da, Madrid'in Masalana ilçesinde dünyaya gelen Clara Campoamor, işçi sınıfı köklerine göre şekillendi. 13 yaşındayken babası öldükten sonra terzi annesinin aileyi geçindirmesine yardım etmek için okulu bıraktı. Birkaç yıl içinde çeşitli örgütlerde sekreter olarak çalıştı; bunların arasında liberal siyasi gazete *La Tribune* de vardı ve orada kadın haklarına ilgi göstermeye başladı.

Artan bir siyasal şevkin sağladığı motivasyonla Madrid Üniversitesinde hukuk okudu ve 36 yaşında mezun olup İspanya Yüksek Mahkemesinde ilk kadın hukukçu oldu. 1931'de, ülkenin yeni anayasasını yazması için oluşturulan Ulusal Kurucu Meclisin üyesi oldu. Genel oy hakkının anayasaya yazılmasını sağladı ama faşist diktatör General Franco daha sonra bu maddeyi iptal etti.

Faşizmin yükselişinden sonra Campoamor İspanya'dan kaçıp sürgünde yaşamaya gitti. Franco tarafından İspanya'ya dönüşü yasaklandı ve 1972'de İsviçre'de öldü.

mıştı. ABD'de Quaker aktivist Alice Paul, kongrenin kadınlara oy hakkına öncelik vermeyi ağırdan almasından usanınca, 1913'te İngiltere'deki militan süfrajetlerin taktiklerinden esinlenen Ulusal Kadın Partisini kurdu. Mart 1913'te, Woodrow Wilson'ın başkan olarak göreve başlama töreninden bir gün önce, 8.000 civarında kadının katıldığı bir yürüyüş örgütledi; bu, kadınlara oy hakkı verecek anayasa değişikliklerini engellediği için Wilson yönetimine karşı aralıksız bir kampanyanın başlangıcıydı. Bir kadın ekibiyle birlikte 18 ay boyunca Beyaz Saray'ın önünde nöbet tuttu.

Paul'ün stratejisi sonunda Wilson'ın direnişini kırdı ve 1917'de Paul'ün amaçlarını desteklemeye başladı –New York eyaletinin kadınlara oy hakkı verdiği yıl. 4 Haziran 1919'da 19. Ek Madde Amerikalı kadınlara eyalet düzeyinde ve federal düzeyde oy hakkı verdi. Bu, kadınların eşitliği yolunda önemli bir kilometre taşıydı.

Önce yerel

I. Dünya Savaşı'na kadar yalnızca Yeni Zelanda, Avustralya (yerli kadınlar hariç), Finlandiya, Norveç ve ABD'nin 11 eyaletinde kadınların tam oy hakkı vardı. Süfrajistlerin baskısına rağmen İngiltere, yerel seçimler dışında kadınlara oy hakkı vermeyi ağırdan alıyordu. Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin "ayrı alanlar" geleneğine uygun olarak, ulusal konularda değil, eğitim hizmeti gibi yerel konularda oy verme hakkı İngiliz kadınlar için kabul edilebilirdi. İsveç, Belçika, Danimarka ve Romanya hükümetleri de bu ayrımı benimsedi.

I. Dünya Savaşı

Birçok ülke için I. Dünya Savaşı, kadınlara oy hakkı hareketinde bir dönüm noktasıydı. Emmeline Pankhurst'ün öncülük ettiği süfrajetler İngiliz savaş çabalarına aktif destek verdi ve yüz binlerce İngiliz kadın mühimmat fabrikalarında çalışarak, kadınların savaşa katılmadıkları için oy kullanamadığına dair geleneksel argümanları yerle bir ettiler. İngiliz kadınların sadakati, 1918'de, 30 yaşın üstünde mülk sahibi kadınlara –yetişkin kadın nüfusun yaklaşık yüzde 40'ı– oy hakkı verilince kısmi bir ödünle ödüllendirildi. İngiltere'de tüm yetişkin kadınların oy kullanabilmesine daha on yıl vardı.

Diğer ülkeler vergi ödeyen çalışan kadınlara ya da daha eğitimli kadınlara öncelik verdi. Bu tür sınırlamalar, orta sınıf süfrajistleri tarafından çoğu kez desteklendi. Kanada'da kadınlar 1918'de oy hakkı kazanmıştı (Quebec eyale-

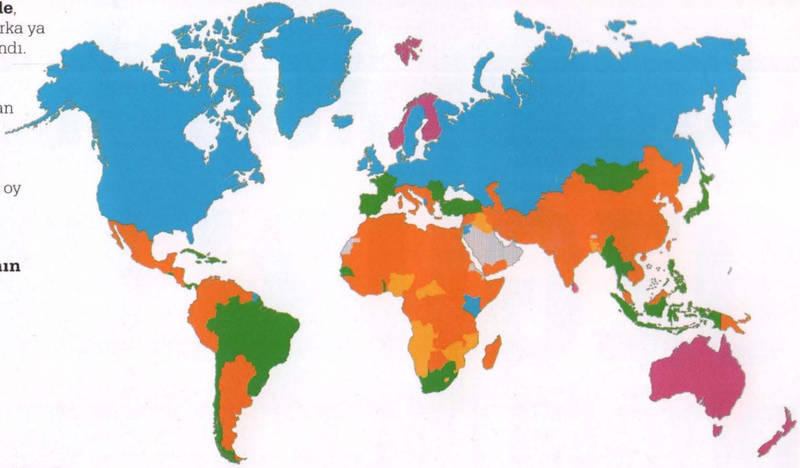
Kadınlar Kişidir anıtı, Kanada, Ottawa'da, kadınların senatoya aday olmasını önleyen bir kuralı kaldıran Ünlü Beşli'yi tasvir ediyor. Onlardan biri olan Nelly McClung'un heykeli, kazandıkları zaferin haberini elinde tutuyor.

Kadınların oy hakkı

Kadınlara oy hakkı, verildikten sonra bile, çoğu kez sınıfa, yaşa, ırka ya da eğitime göre kısıtlandı. Örneğin İngiltere'de kadınlara oy hakkı başlangıçta 30 yaşından büyük mülk sahibi kadınlarla sınırlıydı ve Avustralya'da Aborijin kadınlar 1967'ye kadar oy kullanamadı.

Ulusal düzeyde kadınlara oy hakkının verildiği tarih

- 1914 öncesi
- 1914–20
- 1921–45
- 1946–70
- 1971 ve sonrası
- Ulusal düzeyde oy hakkı yok.

tinde olanlar hariç) ama mücadeleleri bitmedi. 1919'da ülkenin Avam Kamarası seçimlerinde aday olabilmelerine rağmen, yalnızca "yeterli kişiler"i atanabilir sayan bir yasanın lafzı nedeniyle Senato hâlâ yasaktı. Kanada hükümeti, bu ifadenin kadınları değil erkekleri kastettiği konusunda ısrarlıydı. 1929'da "Ünlü Beşli" olarak bilinen beş ünlü kadın aktivist buna başarılı bir biçimde meydan okudu.

Geç seçmenler

Bazı ülkeler kadınlara oy hakkı vermede şaşırtıcı ölçüde yavaş davrandı. 1789'da devrimin merkezi olan Fransa'da kadınlar 1944'e kadar oy kullanamadı; Belçika'da tarih 1948'di. Bazen, bu tür gecikmelerin nedeni, oy hakkı kazanan kadınların kurabileceği siyasal ittifaklardan yönetici partilerin korkmasıydı. Örneğin, Kilisenin yetkilerini sınırlamak isteyen komünistler, kadınların komünizme karşı çıkan muhafazakâr Katolik değerleri destekleme olasılığının erkeklerden fazla olduğunu düşünüyorlardı. Aynı zamanda birçok Katolik ülkede Kilise, kadınlara oy hakkına, Kilisenin önemli dayanaklarını, evliliği ve aileyi zayıflatacağı gerekçesiyle karşı çıkmaktaydı.

> “Bu o kadar büyük ve cesur bir denemedir ki, ilk önce başka ülkeler tarafından denenmesi gerekir.”
>
> **Viscount Bryce**
> **İngiliz politikacı**

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, modern demokrasi olarak görülmek isteyen çok az ülke, kadınların oy hakkını inkâr edebilirdi ama eski sömürgelerde demokrasiye ya da bağımsızlığa ulaşmada gecikmeler değişimi yavaşlattı. Faşist diktatörlükler de ilerlemeyi engelledi. Örneğin Portekizli kadınlar, Estado Novo diktatörlüğünün yıkıldığı 1975'e kadar oy kullanamadı ve İspanya faşist diktatör General Franco 1976'da ölene kadar tam oy hakkı elde edemedi. Hukukçu ve aktivist Clara Campoamor'un 1931'de kadınlara oy hakkı konusunda kaydettiği ilerlemeyi tersine çeviren Franco doğum kontrolünü, boşanmayı ve kürtajı yasakladı, kadınların istihdama ve mülkiyete erişimini sınırladı. Onun ölümü İspanyol kadınları toplumsal, ekonomik ve siyasal bakımdan özgürleştirdi. ■

DOĞUM KONTROLÜ, ÖZGÜRLÜĞE DOĞRU İLK ADIMDIR

DOĞUM KONTROLÜ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Margaret Sanger, 1918

ANAHTAR FİGÜRLER
Margaret Sanger,
Marie Stopes

ÖNCE
1873 ABD'de Comstock Yasası, doğum kontrol literatürünün dağıtılmasını ve gebelik önleyicilerin satışını "ahlaksız kullanım malzemesi" olarak yasadışı yapar.

1877 Annie Besant ve Charles Bradlaugh, İngiltere'de doğum kontrolünü savunan *Fruits of Philosophy*'yi (*Felsefenin Meyveleri*) yayımladıkları için yargılanır.

SONRA
1965 ABD Yüksek Mahkemesi evli çiftlere doğum kontrolünü kullanma hakkı verir, 1972'de bekârları da kapsayacak şekilde genişletir.

1970 İngiltere'de Kadınların Kurtuluşu Hareketi, isteğe bağlı bedava kürtaj ve gebelikten korunma çağrısında bulunur.

Amerikalı sosyalist Margaret Sanger, 20. yüzyılın ilk on yılında kadınların kurtuluşunu doğum kontrolüne bağlayana kadar, Charlotte Perkins Gilman ve Lucy Stone ile Anglo-Amerikan Elizabeth Blackwell gibi Amerikalı birçok erken feminist, gebelikten korunmaya karşıydı ya da bu konuda kuşkuluydu. Doğum kontrolünü kadınların kurtuluşuna katkıda bulunan bir şey olarak görmek bir yana, kadınları cinsel bakımdan aktif olmaya teşvik eden ve erkeklere hem evlilik içinde hem dışında sınırsız cinsel özgürlük olanağı veren yozlaştırıcı bir pratik olarak görüyorlardı.

Sınır isteme

İlk feministler kadınların kendi ailelerinin büyüklüğünü sınırlama ihtiyacını kabul etmişti ama bunun, gönüllü annelikle –bir eşin, kocasının cinsel isteklerini reddetme hakkı– başarılması gerektiğine inanıyorlardı. Birçok feminist erkek perhizi çağrısında bulundu; bunların arasında 1860'larda Bulaşıcı Hastalıklar Yasalarına karşı bir kampanyanın öncülüğü yapan İngiliz aktivist Josephine Butler da vardı. Silahlı kuvvetlerde zührevi hastalıkları kontrol etmeyi amaçlayan bu yasalar, fahişelerde zorunlu zührevi denetimlere yetki veriyordu. Cinsel yolla bulaşan hastalıkların suçunu fiilen kadınlara yükleyen yasalar, Victoria dönemi İngiltere'sinin cinsel ikiyüzlülüğünü açığa vurmaktaydı.

> Kadın kendi özgürlüğüne, anne olup olmamayı seçme temel özgürlüğüne sahip olmalıdır.
> **Margaret Sanger**

Malthusçu Birlik, "aile sınırlaması"nı aktif bir biçimde savunan bir örgüttü. 1877'de kuruldu ve adını, nüfus artışını kontrol etme ihtiyacıyla ilgili görüşleri etkili olan İngiliz ekonomist Thomas Malthus'tan almaktaydı. Yoksulluğa ve aşırı nüfusa bir çözüm olarak aile sınırlaması ve gebelikten korunma lehine kampanya yürüten Malthusçu Birliği, birçok radikal des-

Gebelikten korunmanın tarihi

Ayrıca bkz. Cinsel haz 126–27 ▪ Doğum kontrol hapları 136 ▪ Kadın-merkezli sağlık hizmeti 148–53 ▪ Yasal kürtaj hakkı 156–59

teklemekteydi. Öte yandan, bazı sosyalistler Birliğe karşı çıktı; burjuvazinin çoğalmasına izin verirken, çalışan sınıfların doğal haklarını sınırlamak için tasarlandığına inanıyorlardı.

Erişim sağlama

Gebelikten korunma geç 19. yüzyılda ilkeldi. Yaygın kullanılan yöntemler dışarıya boşalma, kinine batırılmış vajina süngeri, vajinaya şap ve su akıtma ve kaputtan ibaretti. Katolik ve Protestan kiliseler ile genel olarak toplum, gebelikten korunmayı evlilik dışı cinsel ilişkiyi teşvik ettiği için tehlikeli görüyordu.

Halkın gebelikten korunma bilgisi sınırlı olmasına rağmen, orta sınıf aileler bilgi edinmeyi ve "kadın sağlığı" kisvesi altında gebelik önleyiciler satın almayı becermekteydi. Ama işçi sınıfı kadınlarının doğum kontrol literatürüne erişimi çok azdı ve gebelik önleyiciler almaya gücü yetmezdi. Gebeliği önleme girişimleri, çoğu kez başarısız ve tehlikeli kocakarı ilaçlarını gerektirmekteydi. Birçok kadın istenmeyen gebeliklere son vermek için kendi başına düşük yapmaya çalışır ya da yasadışı bir kürtajcıdan yardım alırdı. Bazı kadınlar neredeyse her zaman gebeydi ya da bebek emziriyordu; bir ailede 12 ya da daha fazla çocuk yaygındı.

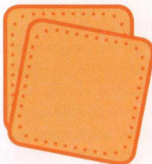
Bir hareket başlatma

20. yüzyılın ilk yıllarında Atlantik'in her iki yakasında radikal feministler, cinsellik ve doğum kontrolüyle ilgili görüşlerini değiştirmeye başladı ve sorun, kadın hareketinde giderek daha fazla önemli bir konu haline geldi. Bu kadınların birçoğu aynı zamanda sosyalistti ve Havelock Ellis ve Edward Carpenter gibi cinsellik reformcusu İngilizlerin yazılarından etkilendiler. ABD'de destekçiler arasında feminist Crystal Eastman ve Ida Rauh ile anarşist Emma Goldman vardı: 20. yüzyılın ikinci on yılında New York'ta Greenwich Village'da yaşayan bu kadınlar daha özgür cinsel ilişkileri, çalışan annelere yardımı ve gebelikten korunmayı savundu.

O sırada Margaret Sanger da Greenwich Village'da yaşıyordu. 1914'te, kurduğu radikal dergi *The Woman Rebel*'deki yazısında

1990'lar
Hormon iğneleri başlar.

2000'ler
Cilt bantları ve jeller, haplara popüler bir alternatif haline gelir.

> Kendi bedenine sahip olmayan ve onu kontrol etmeyen hiçbir kadın kendine özgür diyemez.
> **Margaret Sanger**

Margaret Sanger

Doğum kontrol aktivisti Margaret Sanger 1789'da New York'ta, İrlandalı Katolik bir ailede 11 çocuğun altıncısı olarak dünyaya geldi. Annesinin 18 gebelikten sonra 49 yaşında ölmesi, Sanger'ın üzerinde derin bir etki yarattı. Bir doğum hemşiresi vasfı kazandı; bu durum, çoklu gebeliklerin kadınlar, özellikle yoksul kadınlar üzerindeki etkisiyle ilgili görüşlerini onaylamaktaydı. Radikal siyasetle uğraşan Sanger, New York Sosyalist Partisine katıldı.

1916'da Sanger kısa ömürlü bir doğum kontrol kliniği açtı ve 1921'de Amerikan Doğum Kontrol Birliğini kurdu. Sonra Cenevre'de ilk Dünya Nüfus Konferansı'nı örgütledi ve 1953'te, Uluslararası Planlı Ebeveynlik Federasyonu başkanı oldu. Sanger 1966'da Arizona, Tucson'da kalp yetmezliğinden öldü.

Önemli eserleri

1914 *Aile Sınırlaması*
1916 *Her Kızın Bilmesi Gerekenler*
1931 *Doğum Kontrolü Mücadelem*

Bir hemşire, 1928'de Londra'da Bethnal Green'de bir Marie Stopes kliniğinin önünde poz veriyor. Bu seyyar klinikler, Londra'nın aşırı kalabalık Doğu Yakası gibi, en fazla ihtiyaç duyulan yerlere götürülebiliyordu.

"doğum kontrolü" terimini kullandı –ifadenin bilinen ilk kullanımı. Sanger –İngiltere'de feminist ve süfrajist Marie Stopes ile birlikte– bir doğum kontrolü hareketinin başlamasında büyük bir rol oynadı. Gebelikten korunmayla ilgili bilgiyi yaymayı ahlaksızlık ve yasadışı sayan Comstock Yasasına meydan okumaya koyulan Sanger, seks ve gebelikten korunma konusunda kadınlar için açık makaleler yazdı ve çoğunlukla işçi sınıfı kadınlarının katıldığı konuşma turlarına çıktı. 1915'te Sanger, kovuşturmadan kurtulmak için, doğum kontrolü hareketinin gelişmekte olduğu İngiltere'ye gitti. Sanger, Stella Browne ve Alice Vickery gibi aktivistlerle, İngiliz doğum kontrolü hareketinde en etkili figür olmaya doğru giden Marie Stopes'le tanıştı. Sanger, feminizmin ne anlama gelmesi gerektiğine ilişkin kendi özel ve kişisel görüşünü açıkladı: Kadınlar, ilk önce biyolojik kölelikten kurtulmalıdırlar ve bunu başarmanın en iyi yolu doğum kontrolüdür. Sanger'ın "kontrol" sözcüğünü vurgulaması anlamlıydı; çünkü kadınların üremesini erkeklerin değil, kadınların yönetmesi gerektiğine inanıyordu.

Marie Stopes, kadınların gebelikten korunma ihtiyacına biraz farklı yaklaştı. Berbat ve tamamına ermemiş bir evlilik yaşamıştı; bu durum onu, kadınların cinsel doyuma ulaşması için seks eğitiminin ve doğum kontrolünün çok önemli olduğuna inandırdı. 1918'de, en çok tanındığı kitabı, seksi ve cinsel hazzı açık seçik açıklayan ilk kitaplardan biri olan *Married Love*'ı (*İzdivaçta Aşk*) yayımladı. Tıp mesleği, doğum kontrolüyle ilgili bilgi yayma "korkunç suç"undan ötürü bu ve son-

> Modern ve insani bir uygarlık gebeliği kontrol etmelidir, yoksa bireylerle barbarca bir gaddarlığın pençesine düşer.
> **Marie Stopes**

Doğum kontrolünü siyasallaştırma

Hükümet değişiklikleri, doğum kontrolü olanaklarını etkileyebilir. 2010'da ABD Başkanı Barack Obama, işverenlerin kendi çalışanlarına, gebelik önleyiciler de dahil olmak üzere sağlık hizmeti sunmalarını şart koşan Uygun Bakım Yasasını imzalayıp yasallaştırdı. Dört yıl sonra, dindar sağın yürüttüğü lobi çalışmasının ardından ABD Yüksek Mahkemesi, sahibi Hıristiyan olan Hobby Lobby şirketinin, dinsel inançları gerekçesiyle muafiyet isteyebileceğine hükmetti. Liberallere göre bu, özellikle düşük ücretli çalışanlar için zararlı bir emsal oluşturdu.

Gelişmekte olan ülkelerde doğum kontrolü programlarına dış yardım çoğu kez tartışmalı olmuştur. Örneğin Ocak 2017'de Trump yönetimi, kürtajı "aktif bir biçimde teşvik eden" gelişmekte olan ülkelere ABD devlet yardımını yasakladı. Birçok kişi, böyle bir politikanın yasadışı kürtajlara ve istenmeyen gebeliklere yol açacağını öne sürmektedir.

raki kitaplarını kınadı. Ne var ki, *Married Love*'ın ilk yıl beş baskısı yapıldı ve Stopes, minnettarlığını ifade eden ve öğüt isteyen kadınlardan ve erkeklerden binlerce mektup aldı.

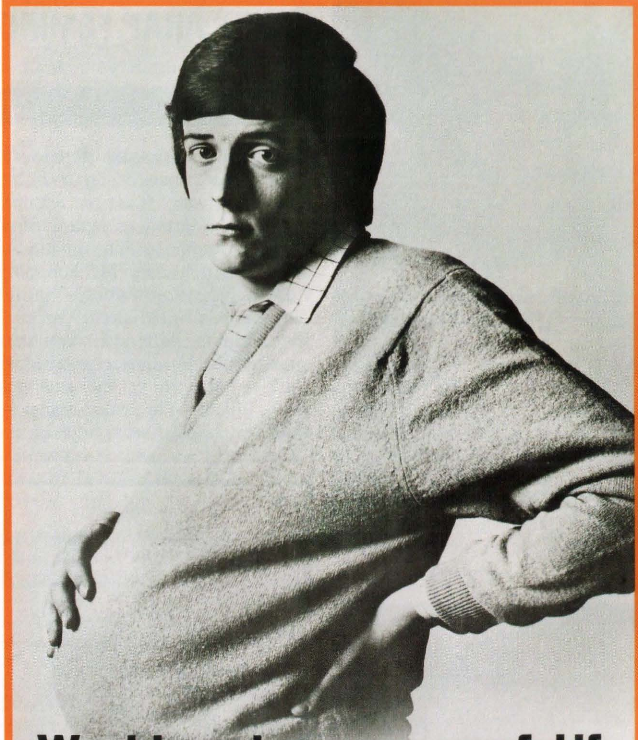
Bir ana akım hareketi

Margaret Sanger 1916'da ABD'ye dönünce Brooklyn'de Amerika'nın ilk doğum kontrolü kliniğini açtı. Yeni geliştirilen ve Avrupa'dan birlikte getirdiği diyaframı da tanıttı. Dokuz gün sonra klinik basıldı; Sanger, personeli ve kız kardeşi tutuklandı, Comstock Yasasını ihlal etmekten ötürü 30 gün hapsedildi. Tanıtım, tüm ABD'ye yayılan ve çok ihtiyaç duyulan mali destek getiren bir doğum kontrolü hareketini başlattı. 1918'de New York'ta bir mahkeme kararı, doktorların gebelikten korunmayı önermesine izin verince hareket büyük bir zafer kazandı.

1921'de Marie Stopes İngiltere'nin ilk daimi doğum kontrolü kliniğini Londra'da açtı. Kadınlara öğüt veriliyor ve diyaframı nasıl kullanacakları gösteriliyordu. Hem ABD'de hem İngiltere'de gebelikten korunma konusu yalnızca feminizm değil, kadın sağlığı sorunu haline gelince doğum kontrolü hareketi zemin kazandı.

Doktorlar ve suçlayanlar

Doğum kontrolüne muhalefet, özellikle Katolik Kilisenin muhalefeti devam etti ama 1930'lara gelindiğinde, en azından evli kadınlar için toplumsal olarak kabul edilebilir oluyordu (bekâr kadınlar için erişim çağrıları 1960'ların sonuna kadar ortaya çıkmadı). 1930'da Londra'da bir Doğum Kontrolü Konferansı toplandı ve birkaç ay sonra İngiltere Maliye Bakanlığı, yerel yetkililerin anne ve çocuk sağlığı merkezlerinde gebelik önleyici öğüt verebileceğine karar verdi. Sanger ve Stopes de dahil olmak üzere doğum kontrolü için kampanya yürütenler bazen öjenikle suçlandı (her ikisinin de öjenik gruplarla bağları vardı); yine de çalışmaları kadınların yaşamını da değiştirdi. 1960'larda Kadınların Kurtuluşu Hareketinin yükselişiyle birlikte, üreme hakkı talepleri yeniden ortaya çıktı ve bugün de sesi çıkmaya devam ediyor. ■

İngiltere Sağlık Eğitimi Konseyi'nin 1969'da yayınladığı bu ünlü, dikkat çekici poster, gebelikten korunmada erkeklere daha fazla sorumluluk aldırmaya çalıştı. O sırada poster şok edici, hatta incitici sayıldı.

ERKEKLER KADINLARIN YETENEKLERİNİ GÖRMEYİ REDDEDİYOR

ERKEN ARAP FEMİNİZMİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Hüda Şaravi

ANAHTAR FİGÜRLER
Hüda Şaravi, Nevâl es-Sâdevî, Fatima Mernissi

ÖNCE
1881 Mısır ulusal hareketinin gelecekteki kurucusu Kasım Emin, Mısırlı kadınların ataerkilliğe köle olmasından peçeyi ve eğitimden yoksunluğu sorumlu tutan *Kadınların Kurtuluşu*'nu (*Tahrîru'l-Mer'e*) yayımlar.

SONRA
2010–12 Kuzey Afrika'da ve Ortadoğu'da otoriter rejimlere karşı "Arap Baharı" protestolarına kadınlar katılır.

2013 Mısır'da Müslüman Kardeşler, kadınların otoritesinin evle ve aileyle sınırlı olması gerektiğini iddia eder.

2016 Mısır, kadın sünnetine verilen cezaları ağırlaştırır.

Feminizm Arap dünyasına ilk önce sömürgecilik yoluyla ulaştı. Avrupa imparatorluklarına ve Aydınlanma sonrası düşünüşe maruz kalma, sömürgelerdeki Arap Müslümanların, yabancılar tarafından yönetilir duruma nasıl geldiklerini ve kültürlerindeki hangi kusurların sömürgeciliğin gerçekleşmesine olanak verdiğini sormalarına yol açtı. Reformistler dini suçlayıp Kuran'ın harfi harfine tefsirinin modern çağla bağdaşmadığını öne sürdüler.

Dikkate değer kadınlar bazen toplumda **öne çıkar**.

Erkekler bu **kadınlara** fazla **değer verir** ve onları istisna olarak görür.

Bu şekilde erkekler, tüm kadınların yeteneklerini tanımaktan kaçınır.

Gelenek ile modernlik ve din ile laiklik arasındaki bu gerilim, kadın hakları alanında özellikle belirgindi. Kamusal alanda yetenekli kadınlar, ataerkil topluma bir paradoks sunmaktaydı. Erkekler bu kadınlara saygı duymasına ve değer vermesine rağmen, statükoyu tehdit edebilen daha geniş bir potansiyelin temsilcileri olarak değil, istisna olarak bakılıyordu.

Zengin kadınlar

20. yüzyılın ilk yarısında Mısırlı feminist Hüda Şaravi, sömürgeciliğe karşı mücadelede aktivist oldu. Mısır 1922'de bağımsızlığını kazandıktan sonra kadınların hakları ve eğitimi için mücadele etti. Kraliyet desteğiyle Kahire'de bir kadın kliniği kurdu ve ilahiyat çevrelerine girip aile hukukunda reformları, özellikle çokeşliliğin yasaklanmasını savundu. Ne var ki, Şaravi'yi mensup olduğu sınıf ve içinde yaşadığı dönem şekillendirdi. Zenginleri yoksulların koruyucusu, işçi sınıfını pasif ve değişimi gerçekleştirmeye yeteneksiz görmekle eleştirildi.

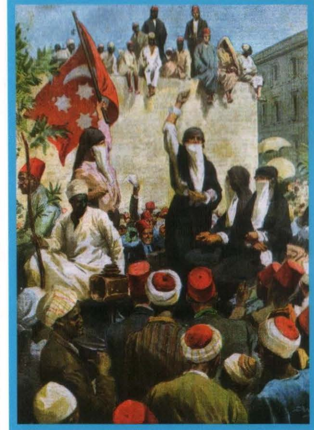
Şaravi'den sonra Arap dünyasında feminizm iki damar geliş-

Ayrıca bkz. Müslüman kadınlar için eğitim 38–39 ▪ Anti-sömürgecilik 218–19 ▪ Sömürge sonrası feminizm 220–23 ▪ Modern İslami feminizm 284–85

"İslamda iki ses ve birbiriyle rekabet eden iki toplumsal cinsiyet anlayışı var gibi görünüyor."

Leila Ahmed
İslam hukuku ve feminizm profesörü

tirdi: batılı düşüncelerden esinlenen laik çizgi ve Allahın kadınlara verdiği, daha sonra erkekler tarafından örtbas ve inkâr edilen hakları açığa çıkarmaya çalışan teolojik çizgi. 1972'de, Marksist argümanlardan yararlanan Mısırlı doktor ve kadın hakları aktivisti Nevâl es-Sâdevî, kadın sünneti de dahil, kadınların ezilmesini ayrıntısıyla anlatan *Kadın ve Cinsellik*'i yayımladı. 1982'de Arap Kadınları Dayanışma Derneğini kurdu ve ömrü boyunca defalarca hapse atıldı. Erkeklerin Kuran yorumunu reddetti; kadınların kurtuluşunun İslam teolojisinin dışında olduğuna inandı.

Mısırlı kadınlar, 1919 Mısır Devrimi'ni destekleyen bir gösteride kalabalıkları topluyor. İngiliz işgaline karşı çıkan ve değişim isteyen kadın aktivistler, kendilerini "Ulusun Anneleri" olarak tarif etti.

Teolojik destek

Müslüman dünyada diğer feministler, kadınların kültürel ezilmesine karşı çıkmak için teolojiden yararlandı. Örneğin Fas'ta Fatima Mernissi hadisleri araştırıp kadınlara karşı kullanılan pasajların uydurma olduğunu ya da zayıf kaynaklara dayandığını gösterdi. Doğru olmadıklarını göstermek için çok dikkat isteyen tarihsel araştırmalar yaptı.

Aynı şekilde Pakistanlı-Amerikalı bilim insanı Asma Barlas ve Afro-Amerikan bilim insanı Amina Wadud, ataerkil okumalara meydan okuyan Kuran tefsirleri üretti. Her iki kadın da, kadınların Tanrı vergisi haklarının yendiğine inanıyordu. Malezya'da Wadud, İslam adına sürdürülen uygulamalarla ve ayrımcı yasalarla uğraşmak için İslamda Kız Kardeşler örgütünün kurucuları arasında yer aldı. Her iki ilahiyatçı, eşitlik ve çoğulluk için mücadelenin devam ettiği Arap feminist düşünüşünü şekillendirdi. ▪

Hüda Şaravi

Çoğu kez Mısır'ın ilk feministi olarak tarif edilen Hüda Şaravi, 1879'da Kahire'de ayrıcalıklı bir ailede dünyaya geldi. 13 yaşında evlendirildi, yine de araştırmalarını ilerletmeyi ve kocasından geçici bir ayrılık sırasında gezmeyi başardı.

Şaravi daha sonra anti-sömürgeci bir aktivist olarak kocasıyla birleşti. 1914'te Avrupa'ya gittikten sonra, İngiliz yönetimine karşı kadınları seferber etmek için Mısır'a geri döndü. 1923'te Mısır Feminist Birliğini kurdu.

Kocası öldükten sonra Şaravi, 1923'te Roma'da Uluslararası Kadınlara Oy Hakkı İttifakında ilk kez herkesin önünde peçesini çıkardı. Şaravi şiir de yazdı ve 1925'te *L'Egyptienne* (*Mısırlı Kadın*) adlı bir dergi yayımlamaya başladı. 1947'de kalp krizinden öldü.

Önemli eseri

1986 *Harem Yılları: Mısırlı Bir Feministin Anıları (1879-1924)*

"Sessiz kadınlar için bir devrim başlatma niyetindeyim."

Hüda Şaravi

ZİHNİMİN ÖZGÜRLÜĞÜNÜ KAPATABİLECEĞİNİZ HİÇBİR KAPI, HİÇBİR KİLİT, HİÇBİR SÜRGÜ YOKTUR

ENTELEKTÜEL ÖZGÜRLÜK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Virginia Woolf, 1929

ANAHTAR FİGÜR
Virginia Woolf

ÖNCE
1854–62 İngiliz şair Coventry Patmore'un *The Angel in the House*'u (*Evdeki Melek*), sadık, evcil ve uysal eş imgesini güçlendirir.

1892 Charlotte Perkins Gilman'ın *The Yellow Wallpaper*'ı (*Sarı Duvar Kâğıdı*), kocasının boğucu özeninden ötürü deliren bir eşi tasvir eder.

SONRA
1949 *İkinci Cinsiyet*'te Simone de Beauvoir, tarihte kadına yaklaşımı tartışır.

1977 Elaine Showalter'ın *A Literature of Their Own*'da (*Kendilerine Ait Bir Edebiyat*), kadın romancıların eserlerinin çözümler.

1986 Jane Spencer'ın *The Rise of the Woman Novelist*'i (*Kadın Romancının Yükselişi*) erken bir 18. yüzyıl kadın yazarlar geleneğinin haritasını çıkarır.

Kadınlar Girton College'da tenis oynuyor, Cambridge, 1900 civarı. Woolf'un Girton ve Newnham kadın kolejlerinde verdiği dersler, "Kendine Ait Bir Oda"ya ilham verdi.

20. yüzyılın başında kadınların rolü büyük ölçüde evcildi, eğitimleri çoğunlukla minimal düzeydeydi ve pek çok meslek kadınlara kapalıydı. Sonuç olarak, birçok feministin her şeyden çok değer verdiği entelektüel özgürlüğe –düşünce tasavvur etme, alma ve özgürce ifade etme gücüne– çok az kadın sahipti. Zamanın edebiyat külliyatına erkekler egemendi ve kadın yazarlar, yazdıklarını ya "Anonim" ya da erkek takma adlarla yayımlardı.

"Kendine Ait Bir Oda" denemesinde (1929) Virginia Woolf, kadın yazarların erkek taydaşlarıyla aynı başarıyı kazanmak için karşılaştığı mücadeleleri tartışır. Jane Austen ve George Eliot gibi romancıların başarılarını kabul eden Woolf, ev hayatının sınırlarının bu tür çalışmalara nasıl engel olduğunu açıklar. Kadınlar yazılarını çoğu kez evin çeldiricilerle çevrili ortak alanlarında yazdılar ve serbest kalmak için gerekli mali bağımsızlığa nadiren sahiplerdi. William Shakespeare'in kurgusal bir kız kardeşini, Judith'i kafasında canlandırır ve yaşam onun için nasıl olurdu diye merak eder.

Ayrıca bkz. 18. yüzyılda kolektif eylem 24–27 ▪ Aydınlanma feminizmi 28–33 ▪ Ev hayatından kurtuluş 34–35

> Shakespeare'in çağında herhangi bir kadının Shakespeare'in oyunlarını yazması... olanaksızdı.
> **Virginia Woolf**

Erkek kardeşi kadar "hayal gücü kuvvetli, dünyayı anlamaya istekli" olsaydı da, yine bir eş ve anne olmakla yetinmesi beklenirdi. Woolf, çaresiz Judith'in kendini öldürdüğünü, dehasını açığa vurmadığını hayal eder.

Diğer kadın yazarlar da benzer bir senaryoyu irdelemişti: (Stella) Miles Franklin'in *My Brilliant Career*'ı (1901; *Benim Parlak Kariyerim*), aile görevleri, yoksulluk ve toplumun mizojini nedeniyle yazma düşünü gerçekleştiremeyen genç Avustralyalı kadın Sybylla'yı anlatır.

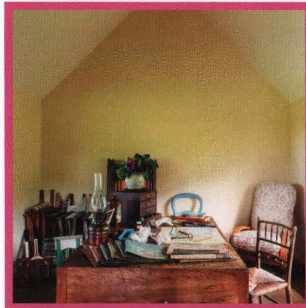
Yaratıcılık mekânı

Woolf, kadınların ev hayatındaki zincirlerden özgür yaratıcılıklarını kullanmaları için "kendilerine ait bir oda"ya ihtiyaçları olduğunu öne sürüyor. Woolf'a göre, bunu başarmak için gerekli mali bağımsızlık, oy hakkını kazanmaktan bile daha önemliydi. Kadınlar düşünme mekânına sahip olduktan sonra daha deneysel olabilir ve daha önce edebiyatta bulunmayan bir kadın dili geliştirebilirdi.

Woolf, kadın yazarların, popüler anlatı şiir *The Angel in the House*'taki (*Evdeki Melek*) kusursuz eş ve annenin temsil ettiği şekliyle Victoria dönemi kadınlık ideallerine karşı bir içsavaş vermeleri gerektiğini söylüyor. 1931 tarihli "Kadın Meslekleri" denemesinde, bu meleğe, kadın yazarların zihnine musallat olan bir "hayalet" der; başarılı bir şekilde yazmak için bu hayaletin kesilip atılması gerekir: "Ben onu öldürmeseydim, o beni öldürecekti."

Modernist bir miras

Woolf'un entelektüel özgürlük talebi, 20. yüzyılın ortasında feminizmin ikinci dalgasına zemin hazırladı. Onun çalışmaları, daha sonra, Elaine Showalter'ın "kadın edebiyatını çözümlemek için dişil bir çerçeve" olarak tanımlanan jinokritik (gynocritics) teorisine ilham verdi. Diğer feministler, 20. yüzyıl feminizmini eleştirmek için "Kendine Ait Bir Oda"yı kullandı. Örneğin Alice Walker, kendine ait bir odadan yoksunluğun, renkli kadınların karşılaştığı engellerin en küçüğü olduğunu gözlemledi. ■

Woolf'un yaratıcı mekânı, East Sussex'te, 1919'dan itibaren Virginia ve Leonard'ın kır evi Monk's House'un geniş bahçesindeki yazı yazma kulübesiydi.

Virginia Woolf

1882'de ünlü bir ailede dünyaya gelen Woolf çevresi geniş ama resmi bir eğitim almadan büyüyecekti. Ergenlik döneminde ailede bir dizi ölüm, zihinsel sağlığını güçlü bir biçimde etkiledi. King's College'da okurken radikal feministlerle tanıştı. Entelektüel bir çevre olan Bloomsbury Grubuna da katıldı; ömür boyu dostu ve âşığı Vita Sackville-West ve kocası Leonard Woolf'la orada tanıştı.

1917'de Virginia ve Leonard, kendi eserlerini yayımlamasına olanak veren Hogarth Press'i kurdu. Düzyazı anlatı üslupları denedi, modernist harekette anahtar bir figür oldu. Feminist ve toplumsal konuları sıkça gündeme getirdi; bunları tartışmak için iç monografileri ve çoklu bakış açılarını kullandı. 1941'de derin bunalım yaşayan Woolf, ırmağa atlayarak intihar etti.

Önemli eserleri

1928 *Orlando*
1929 "Kendine Ait Bir Oda"
1931 "Kadın Meslekleri"
1937 *Yıllar*
1938 *Üç Gine*

DEVRİMDE DEVRİM

ANARKO-FEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Lucía Sánchez Saornil, 1935

ANAHTAR FİGÜRLER
Emma Goldman, Lucía Sánchez Saornil

ÖNCE
1881 Fransız anarko-feminist Louise Michel, Londra'daki Uluslararası Anarşist Konferansı'na katılır ve Sylvia Pankhurst'ü ziyaret eder.

1896 *La Voz de la Mujer* (*Kadının Sesi*) Arjantina'da yayımlanmaya başlar. Gazetenin mottosu, "Ne Tanrı, ne patron ne de koca"dır.

SONRA
1981 Nükleer karşıtı kadın protestocular, İngiltere'de Greenham Common'da bir barış kampı kurar.

2018 Bütün Şili'de feminist protestocular maço kültürüne ve şiddetine son verme çağrısında bulunur.

1897'de Amerikalı bir gazeteci genç, siyasal bakımdan aktif Emma Goldman'a anarşinin kadınlara ne vaat ettiğini sordu. Goldman, "özgürlük, eşitlik –kadınların şimdi sahip olmadığı her şey"i getireceğini söyledi. Goldman'ın feminist anarşizmi, yalnızca patronlar ile işçiler arasındaki ya da hükümetler, ordu ve sivil nüfus arasındaki sömürücü ilişkilerle savaşmayı değil, kapitalist ataerkilliğin tarihsel olarak kadınlara dayattığı boyunduruğa da meydan okumayı amaçlamaktaydı. Bugün anarko-feminizm denilen ve düşünceleri geç 19. ve 20. yüzyılların işçi hareketlerine dayanan bir akımın öncüsüydü.

Anarşist Emma Goldman Litvanya'da doğdu. Ömrü boyunca toplumun geleneklerini takmadı, ABD'de ve Avrupa'da tartışmalı konularda yazılar yazdı, konferanslar verdi.

"Özgür Kadınlar" direnir

En tipik anarko-feminist gruplardan biri, Mujeres Libres (Özgür Kadınlar) 1936'ta İspanya'da içsavaşın başlangıcında kuruldu. Kurucuları –Lucía Sánchez Saornil, Mercedes Camposada ve Amparo Poch y Gascón– General Franco'nun öncülük ettiği Faşistlere karşı Cumhuriyetçilerle güç birliği yapan anarko-sendikalist sendika konfederasyonu Confederación Nacional del Trabajo'nun (CNT) üyeleriydi. Erkek anarşist arkadaşları gibi kadınlar da toplumsal bir devrim için savaşıyordu ama CNT büyük ölçüde bir erkek alanı olarak kalırken bunun başarılamayacağı konusunda ısrarlıydılar. Mujeres Libres, CNT'nin başka her bakımdan destekledikleri anarşist hareket içindeki erkek egemenliğini ve "kadın sorunu"nu hızla ele almasını istedi. Mujeres Libres, toplum-

Ayrıca bakınız. Marksist feminizm 52–55 ▪ Radikal feminizm 137 ▪ Ev işine ücret 147

1933 tarihli bu anarşist posterde, işçi sınıfı, toplumun ileri gelenleriyle karşıya karşıya geliyor. Anarşizm, İşçi Birliği Konfederasyonu anarko-sendikalist CNT'nin yükselişiyle birlikte ivme kazandı.

sal cinsiyet eşitliği için savaşmalarına rağmen, "feminist" etiketini reddettiler; kendi zamanlarındaki feminizmin değerleri bakımından çok burjuva olduğunu, erkekler ile kadınlar arasında eşitliği desteklediğini ama kapitalizmi ve sınıfsal bölünmeleri eleştiremediğini düşünüyorlardı.

İki yıl içinde Mujeres Libres'in üye sayısı 30.000'i buldu. Üyeleri ülkeyi iki anahtar stratejiyle dolaştı: *capacitación* –gerçek potansiyellerini gerçekleştirmeleri için kadınları güçlendirme– ve *captación* – kadınları ebediyen köleleştiren ataerkil kapitalizme karşı anarşist savaşa kadınların katılımını sağlama. Yeni eğitim ve öğretim girişimleri başlatıldı ve kadınların sendika toplantılarına katılmalarını olanaklı kılmak için gündüz bakım merkezleri kuruldu. İşteyken, kadınlar ücret eşitsizliğine karşı savaşmaya teşvik edildi. Amaç, toplumsal cinsiyet bakımından ve toplumsal olarak eşit çizgide yapılandırılan yeni bir toplumda kadınları tam katılmaya hazırlamaktı.

Ertelenen bir savaş

1939'da İspanya İçsavaşı'na son veren ve Franco diktatörlüğünü başlatan milliyetçi zafer, İspanyol kadınların yakın özlemlerini yok etti. Bununla birlikte, Mujeres Libres'in düşünceleri, 1960'ların sonunda ve 1970'lerin başında, kadınlar toplumun her öğesinde erkek egemenliğine güçlü bir biçimde ve küresel ölçekte meydan okumaya başlarken ikinci dalga feminizme güç verecekti.

Anarko-feminist aktivistler ataerkillik, kapitalizm, militarizm ve imparatorluk arasındaki ilişkiye karşı savaşmaya devam etti. Onlara göre, dünyada bu kadar çok kadının hâlâ karşılaştığı toplumsal eşitsizlikleri ve azınlıkların çektiği zulmü kalıcılaştıran, bu ilişkidir. ▪

Lucía Sánchez Saornil

1895'te Madrid'de doğan Lucia Sanches Saornil, dul babası tarafından yoksulluk içinde büyütüldü. Şiirleriyle, San Fernando Kraliyet Sanat Akademisinde bir yer edindi. 1931'de bir CNT grevine katıldı –siyasal aktivizminin kıvılcımını çakan bir olay. Daha sonra, toplumsal cinsiyet eşitliği ve sınıfsız bir toplum için Mujeres Libres'in kurucuları arasında yer aldı. 1937'de Valencia'da bir dergi çıkarırken, ömür boyu partneri olacak America Barroso'yla tanıştı ve General Franco'nun zaferinden sonra onunla birlikte Paris'e kaçtı. 1941'de Madrid'e geri döndüler ama ilişkilerini gizli tutmak zorunda kaldılar. Sanchez Saornil 1970'te kanserden ölene kadar şiir yazmaya ve editör olarak çalışmaya devam etti.

Önemli eserleri

1935 "Feminizm Sorunu"
1996 *Poesia*

"Özgürlük aşkı ve insan haysiyeti duygusu, Anarşist öğretinin temel öğeleridir."
Federica Montseny
İspanyol anarşist

KİŞİSEL
SİYASA
1945–79

OLAN

DIR

Fransa'da Simone de Beauvoir, tarih boyunca **kadınlara yaklaşımı** ve nasıl tanımlandıklarını inceleyen *İkinci Cinsiyet*'i yayımlar.

1949

The Experience of Childbirth'te (*Doğurma Deneyimi*) İngiliz aktivist Sheila Kitzinger, doğurmanın, doktorların buyurduğu aşırı tıbbileştirilmiş bir süreç değil, **güçlendirici bir deneyim olması gerektiğini** savunur.

1962

Redstockings denilen radikal feminist bir grup, New York'ta **kürtaj üzerine** 14 erkek ve Katolik bir rahibeden oluşan bir **yasama oturumunu** dağıtır.

1969

1960

Oral doğum kontrol hapları ABD'de satışa sunulur.

1963

Betty Friedan'ın *Kadınlığın Gizemi*, 1950'lerde **Amerikalı ev hanımları** arasındaki memnuniyetsizliği ayrıntısıyla anlatır.

1970

Sanatçı Judy Chicago, ABD'de kadınların sanatını sergilemek ve sanatta toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine meydan okumak için **ilk feminist sanat programının** kurucularından olur.

1960'lar ile 1980'ler arasında, 1945'ten sonra gelişmeye başlayan düşüncelerden etkilenen ikinci, daha radikal bir feminizm dalgası büyüdü. Kadınların konumunu erkeklerden hem farklı hem eşitsiz gören ikinci dalga feministleri cinsellik, din ve iktidar da dahil olmak üzere toplumun her yanını çözümledi, kadınların ezilmesiyle ilişki içinde yeniden tanımladı. Feministler, kültürün ve toplumun kadınları özgürleştirecek şekilde nasıl değişebileceğiyle ilgili düşünceler geliştirdiler. Yeni düşünceler oluştukça, feminist siyasal aktivizm ve kampanyalar da yoğunlaştı.

Kadınların doğmadığı, yaratıldığı –toplumsal koşullanmanın ürünü olduğu– düşüncesi, ikinci dalga feminizmin anahtar bir kavramıydı. İlk kez 1949'da Simone de Beauvoir'ın ifade ettiği, biyolojik cinsiyet ile toplumsal bir kurgu olan toplumsal cinsiyet arasındaki bu ayrım, ikinci-dalga feminist düşünüş üzerine büyük bir etki yarattı. Bir kadının biyolojisinin onun yaşamını belirlememesi gerektiğini öne süren Betty Friedan ve Germaine Greer gibi feminist yazarlar, yetiştirilme tarzının, eğitimin ve psikolojinin kadınlara dayattığı idealleştirilmiş kadınlık imgesini açıkladılar, meydan okudular, kadınları bu klişeye meydan okumaya teşvik ettiler.

Kişisel siyaseti özgürleştirme

Çoğunlukla Kadınların Kurtuluş Hareketi (Women's Lib ya da WML – Women's Liberation Movement) olarak bilinen ikinci dalga feminizm, o dönemin Vietnam Savaşı karşıtı hareketler ve sivil haklar siyasal aktivizmi bağlamında gelişti. Taraftarları, feminizmi basit bir eşit haklar mücadelesinden çok bir kurtuluş davası olarak gördüler. Onlara göre kadınların kişisel deneyimleri siyasaldı ve kadınları baskı altında tutan iktidar yapılarını yansıtmaktaydı.

Bu dönemin Amerikalı yazar ve aktivist Kate Millet gibi radikal feministleri, ataerkilliği –kadınlar üzerindeki erkek iktidarının evrensel toplumsal ve siyasal sistemi– kadınların ezilmesinin ana kaynağı olarak tanımladı. Bazı feministler, ataerkilliğin egemenliğini korumada anahtar bir mekanizma olarak çekirdek aileye odaklanırken, bazıları da Hıristiyan kilisenin mizojiniye ve ataerkilliğine saldırdı, kadınlaşmış bir din biçimi çağrısında bulundu.

Seks ve şiddet

İkinci dalga feministler cinsellik konularını, daha önceki feministlerden daha derin araştırdı. Amerikalı feminist Anne Koedt, "Vajinal Orgazm

ABD Yüksek Mahkemesi, kürtajı anayasal bir temel hak sayan ***Roe v. Wade*** kararını onaylar.

1973

"Medusa'nın Gülüşü" denemesinde Fransız yazar Hélène Cixous, erkek kısıtlamalarından kurtulmuş **bir écriture feminine** (kadın yazını) **saptar ve savunur**.

1975

Mahatma Gandhi'nin yaşamından ve çalışmalarından esinlenen Meadhu Kishwar ve Ruth Vanita, **feminist Hint dergisi** *Mahushi*'yi çıkarır.

1978

1971

İngiltere'de aile bakımı aktivisti Erin Pizzey, kadınlar için ilk **aile içi şiddete karşı sığınma evi** kurar.

1975

İngiliz film yapımcısı Laura Mulvey "**erkek bakışı**" teorisini geliştirip görsel sanatların ve medyanın erkek izleyiciyi memnun etmek için kadınları eril bir bakış açısıyla tasvir ettiğini ifade eder.

Miti" başlıklı denemesinde, kadınların cinsel faaliyetini erkekler yalnızca kendi arzuları bakımından tanımladıkları için, kadın cinselliğiyle ilgili tutumları ve kanıları erkeklerin şekillendirdiğini savundu. Onun eseri ve 1976'da, kadın cinselliğine ilişkin bir inceleme olan *Hite Raporu*'nun yayımlanması, kadınların cinsel davranışına ilişkin gerçekçi bir resim sunarak kadın cinselliğiyle ilgili kabul görmüş fikirleri paramparça etti.

Üreme hakları ve kadının kendi doğurganlığını kontrol edebilmesi, feminist konular olarak devam etti. Yeni gebelik önleyici haplar, kadınların gebelik korkusu olmadan seks yapmasını olanaklı kılarak bir çözüm sağladı. Ama elde etmek zordu ve feministler, gebelikten korunmaya bedava, güvenli erişim ve kadının yasal kürtaj hakkı için yoğun bur kampanya yürüttü. ABD'de ve başka yerlerde, kadınların kendi sağlık hizmetlerinin denetimini kendi ellerine almasını isteyen bir kadın sağlığı hareketinin doğması, bu taleplerle ilişkiliydi.

İkinci dalga feministler, erkeklerin kadınları kontrol etmek ve korkutmak için kullandığını öne sürdükleri tecavüz ve aile içi şiddetin siyasal görünürlüğünü de artırdı. 1970'lerin sonundan itibaren Amerikalı feminist Andrea Dworkin pornografiye bir saldırının öncülüğünü yaptı; pornografinin yalnızca kadınları ezmekle kalmadığını, aynı zamanda kadınlara yönelik şiddeti kışkırttığını da öne sürdü.

Eski ve yeni savaşlar

Eşit hak feministleri birinci dalga kız kardeşlerinin çalışmalarını devam ettirip özellikle kadınlara eşit ücret üzerinde yoğunlaştılar. İngiltere'de ve İzlanda'da eşit ücret yasası, sırasıyla 1970'te ve 1976'da, işçi sınıfı kadınlarının grevinden sonra geldi. 1972'de İtalya'da başlayan, anne ve ev hanımı olarak kadınların ücretsiz emeğine dikkat çeken küresel bir Ev İşine Ücret Kampanyası, bununla yakından bağlantılıydı. Feministler, kadınların ev ve aile için yaptığı işin ücretlendirilmesi gerektiğini savundular.

1970'lerin sonuna gelindiğinde, feministler kendi düşüncelerini toplumun birçok alanına uyguluyor, tüm sorunların, aşırı yemenin bile, feminist konu olduğunu öne sürüyorlardı. İngiltere doğumlu Sheila Rowbotham gibi tarihçiler, kadınların tarihten dışlanmasına vurgu yaptı; Amerikalı Judy Chicago gibi sanatçılar, özel olarak feminist sanat yaratmak için çalıştı; İngiliz akademisyen Laura Mulvey ve diğerleri filmlerdeki mizojiniyi araştırdı. ■

KADIN DOĞULMAZ, KADIN OLUNUR

BASKININ KÖKLERİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Simone de Beauvoir, 1949

ANAHTAR FİGÜR
Simone de Beauvoir

ÖNCE
1884 Friedrich Engels'in *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*, kadınların ezilmesinin kaynağını ailede bulur.

1944 Fransız kadınlar oy hakkı kazanır ve Fransa'nın, erkeklere eşleri üzerinde mutlak kontrol hakkı veren 19. yüzyıl yasaları düzeltilir.

SONRA
1963 ABD'de Betty Friedan'ın *Kadınlığın Gizemi*, banliyölerde çekirdek ailenin kadınları nasıl ezdiğini araştırır.

1970 Germaine Greer'in *The Female Eunuch*'i (*İğdiş Edilmiş Kadın*) İngiltere'de yayınlanır.

Birinci dalga feminizmin ana hedefleri erkeklerle yasal, toplumsal, entelektüel ve siyasal eşitliğe ulaşmaktı. İkinci dalga feminizm mücadeleyi genişletti. Eşitlik talepleri devam etti ama feministler kadınların kişisel deneyimlerini –toplumda ve evde nasıl görüldüklerini ve nasıl muamele gördüklerini– de incelediler. Özgürlüğü kazanma amacıyla, kadınların ezilmesinin köklerini de çözümlediler.

Simone de Beauvoir'ın çığır açan kitabı *İkinci Cinsiyet*, ikinci dalga feminizmin teorik temeline ve düşünüşüne herhalde en anlamlı katkıyı sağladı. 1949'da Fransa'da yayınlanan kitap, birinci dalga

Ayrıca bakınız. Baskıcı kurumlar 80 ▪ Toplumsal denetim olarak ataerkillik 144–45 ▪ Rahim kıskançlığı 146 ▪ Post-yapısalcılık 182–87 ▪ Dil ve ataerkillik 192–93

> Erkek insan olarak, kadın dişi olarak tanımlanır –ne zaman insan gibi davransa, erkeği taklit ettiği söylenir.
> **Simone de Beauvoir**

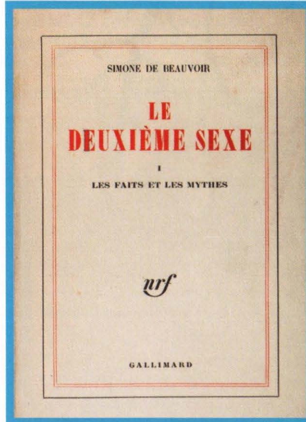
feminizmin sonu ile 1960'larda ikinci dalganın ortayı çıkışı arasında geldi. Mitlere, toplumsal baskılara ve kadınların yaşam deneyimlerine ilişkin eşsiz ve köklü bir araştırma olan kitap radikal bir sonuca ulaşır. de Beauvoir, kadınlığın ya da dişiliğin toplumsal ya da kültürel bir kurgu olduğunu, kuşaklar boyunca oluştuğunu ifade eder. Kadınların ezilmesinin nedenleri, diyor Beauvoir, bu kurguda yatar.

"Öteki" olarak kadın

de Beauvoir basit bir soruyla başlar: Bir kadın nedir? Filozofların kadınları genellikle kusurlu erkek olarak tanımladıklarına dikkat çektikten sonra, kadınların "Öteki" olduğunu, yani yalnızca erkeklerle göre tanımlandıklarını söyler. Kadın, diyor de Beauvoir, erkeğin buyurduğu şeydir, erkeğe atfen tanımlanır ve farklılaştırılır; kadına atfen erkek tanımlanmaz. Kadın "ilineksel"dir, "öz"e karşıt olarak "özsüz"dür. Erkek "Özne"dir, "Mutlak"tır –kadın "Öteki"dir, "Nesne"dir. Başka bir deyişle, toplum erkeği norm olarak, kadını ikinci cinsiyet olarak kurar.

İkinci Cinsiyet'in birinci cildinde Beauvoir, kadınların bağımlılığının nedenlerini bulmak için biyolojiyi, psikolojiyi ve tarihsel materyalizmi araştırır ve hiçbir neden bulmaz. Bu disiplinler, iki cinsiyet arasında tartışmasız farklılıkları açığa vurur ama kadınların ikinci sınıf statüsüne hiçbir gerçekçe sunmaz. Beauvoir, kadın biyolojisinin özel süreçlerini –ergenlik, regl, gebelik ve menopoz– kabul ettiği halde, bunların kadın için sabit ve kaçınılmaz bir kader saptadığını yadsır.

Sonra Beauvoir tarihi inceleyip göçebe avcılardan modern zamana kadar toplumsal değişimlerin izini sürer; mitolojiyi ve edebiyatı araştırır. Bütün alanlarda, oy hakkı kampanyaları gibi kendi hakları için mücadele ederken bile, kadınların bağımlı bir role havale edildiklerini görür. Erkek değerlerin her zaman

1949 Gallimard'ın yayımladığı *İkinci Cinsiyet*'in Fransızca ilk basımı, iki cilt olarak tasarlandı. Burada gösterilen birinci cilt, "Olgular ve Mitler" başlıklıydı; ikincisi "Yaşanmış Deneyim".

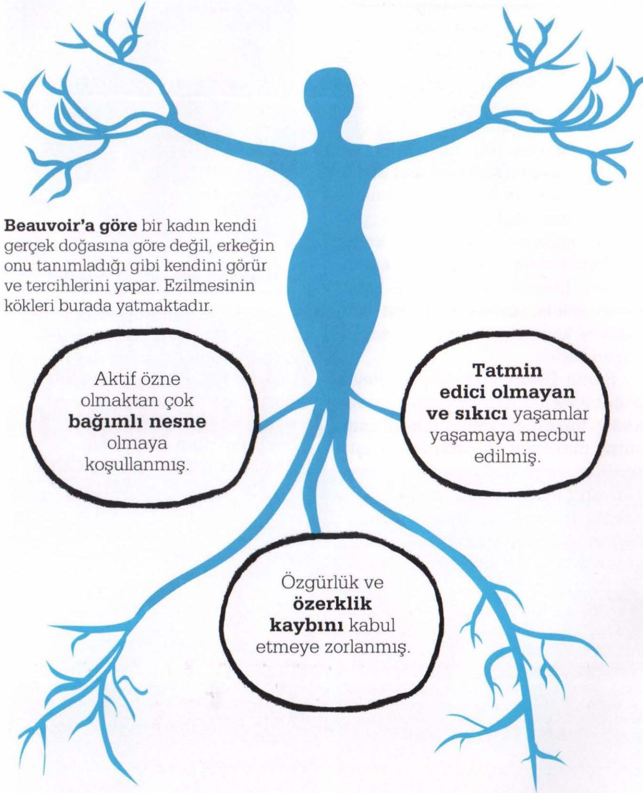
Simone de Beauvoir

1908'de Parisli burjuva bir ailede dünyaya gelen Simone de Beauvoir, 20 yüzyılın en önemli filozoflarından biriydi. Sorbonne'da okudu; 50 yılı aşkın süre arkadaşı ve sevgilisi olan Jean-Paul Sartre'la orada tanıştı. Çiftin başka ilişkileri olmasına rağmen birlikte çalışıp seyahat ettiler; ortaklıkları, felsefi ve pratik yaşamlarını şekillendirdi.

1944'ten itibaren de Beauvoir, kurgu ve kurgu dışı birçok eser yayımladı. Sartre'la birlikte siyasal dergi *Les Temps Modernes*'i çıkardı; Cezayir'in ve Macaristan'ın bağımsızlığı, 1968 Mayısı'nın öğrenci protestoları, Vietnam Savaşı'na karşı hareket gibi birçok sol siyasal davayı destekledi. 1986'da Paris'te 78 yaşında öldü.

Önemli eserleri

1947 *Belirsizlik Ahlakı*
1949 *İkinci Cinsiyet*
1954 *Mandarinler*
1958 *Bir Genç Kızın Anıları*
1958 *Veda Töreni*

üstün geldiğini, kadınları bağımlılaştırdığını, öyle ki, kadın tarihinin tamamının erkek yapımı olduğunu öne sürer. Beauvoir bu süreçte kadını, onaylanma ve korunma ihtiyacı algısından ötürü, suç ortağı olarak görür. Bazı haklara kavuşmalarına rağmen kadınların bağımlı durumda kaldıklarını savunur.

Kadınlığı inşa etme

İkinci Cinsiyet'in ikinci cildinde Beauvoir, kadınların çocukluktan yetişkinliğe kadar yaşanmış deneyimlerini araştırır. Kitabın bu bölümünde en önemli tezini sunar: Kadınlar kadın doğmaz, kadınlık inşa edilir; hiçbir biyolojik, psikolojik ya da ekonomik kader, toplumda kadının temsil ettiği figürü belirlemez. Aksine, diyor, bu dişil yaratığı yaratan, onu erkek ile hadım arasında sayan uygarlıktır.

Beauvoir'a göre 12 yaşına kadar genç kız, erkek kardeşleri kadar güçlüdür ve tamı tamına aynı entelektüel kapasiteyi gösterir. Ne var ki, Beauvoir, genç kızın kadınlık olarak kendisine sunulanı benimsemeye nasıl koşullandırıldığını tüm ayrıntısıyla açıklar; bir kadında, özerk varoluşu ile nesnel benliği arasında çatışma olduğunu söyler: Başkalarını, özellikle erkekleri memnun etmesi öğretilir, kendisini özne değil daha çok nesne yapmalıdır ve özerkliğinden vazgeçmelidir. Beauvoir'a göre bu, kısır bir döngü haline gelir: Bir kadın etrafındaki dünyayı kavramak için özgürlüğünü ne kadar az kullanırsa, az kendini bir özne olarak sunmaya o kadar cesaret eder.

> Kadını kurtarmak, onu erkekle taşıdığı ilişkilere hapsetmeyi reddetmektir, o ilişkilerden mahrum etmek değil.
> **Simone de Beauvoir**

Beauvoir, feminizmin başarısı sayesinde genç kadınların eğitim almaya, spor yapmaya teşvik edildiğini kabul eder. Yine de başarılı olmaları için onlara erkeklerle aynı baskı yapılmaz. Onun yerine bir kız farklı bir başarıyı amaçlar: Bir kadın olarak kalmalıdır, kadınlığını kaybetmemelidir. Beauvoir kadınların aşkla, narsisizmle ya da mistisizmle kendi bağımlılıklarını güçlendirdiklerini ifade eder. Bağımlı olmaya koşullandırılan kadınlar, sıkıcı ev işinden, annelikten ve cinsel kölelikten –Beauvoir'ın kendi yaşamında saldırdığı ve reddettiği roller– oluşan bir yaşamı kabul eder.

Sosyalistten feministe

Simone de Beauvoir *İkinci Cinsiyet*'i yazdığında, kendisini feminist olarak tanımlamıyordu. Sosyalistti ve sosyalist bir devrimin kadınları kurtaracağına inanıyordu ama 1960'ların sonunda feminizm çiçeklenince fikrini değiştirdi. 1972'de bir röportajda, Fransa'da kadınların durumunun son 20 yılda gerçekte değişmediğini ve solda olanların, sosyalizmin gelmesini beklerken kadın hareketine katılmaları gerektiğini söyledi. Kendini bir feminist olarak tanımlayan ama geleneksel reformist gruplara katılmak istemeyen Beauvoir, radikal Mouvement de Libération des Femmes'e (MLF) –Fransız Kadınların Kurtuluş Hareketi– katıldı. 1971'de, Fransa'da kürtaj hâlâ yasadışıyken, Beauvoir, daha sonra 343'lerin Manifestosu olarak anılan kürtaja destek manifestosunu imzalayan 300'ü aşkın kadından biriydi; kendisinin de kürtaj olduğunu ve bu hakkı bütün kadınlar için istediğini açıkladı.

Kurtuluş ve miras

Beauvoir bireyin kendi yolunu seçme ve kendi kararlarını verme yeteneğine inanıyordu –hayat arkadaşı Jean-Paul Sartre'la paylaştığı felsefi teorinin, varoluşçuluğun merkezi bir öğretisi. *İkinci Cinsiyet* bir eylem çağrısı değil, felsefi bir eserdir; yine de, diyor Beauvoir, kadınlar, kadınlığın toplumsal inşasını kabul edebilir ve etmelidir, ona meydan okuyabilir ve okumalıdır. Özerklik istemeli ve iş yapma, entelektüel faaliyet, cinsel özgürlük ve ekonomik adaleti de kapsayacak toplumsal değişim yoluyla özgürleşmelidir. *İkinci Cinsiyet* çok etkili oldu. Feminizm üzerindeki uzun erimli etkisi ne kadar abartılsa azdır. Kısa erimde, kadın ezilmişliğinin çözümlenmesi, *Cinselliğin Diyalektiği* (1970) kitabını Beauvoir'a ithaf eden Shulamith Firestone gibi feministleri etkiledi. Beauvoir'ın kadınların kişisel deneyimine verdiği değer, feminist düşünce için anlamlıydı ve erken ikinci-dalga feminizmde bilinçlenmeyi ve kız kardeşliği teşvik etti. Kadınların kendilerini toplamda bir sınıf gibi görmeleri gerektiğini inanıyordu. Kadınların, özgürleşmek için ortak deneyimlerini ve ezilmişliklerini saptamaları gerekiyordu.

Herhalde Beauvoir'ın en önemli katkısı, cinsiyet ile toplumsal cinsiyeti ayırt etmekti. Beauvoir *İkinci Cinsiyet*'te cinsiyet yerine toplumsal cinsiyet sözcüğünü kullanmayı tercih etmez ama farkı tanımlar. Biyolojinin kader olmadığı argümanı ve toplumsal cinsiyeti cinsiyetten ya da biyolojiden ayrı olarak açıklaması, bugün de feminist söylemde yankı bulmaktadır. ■

Beauvoir Haziran 1970'te gözaltından serbest bırakıldıktan sonra basınla konuşuyor. Sartre (sağındaki) ile birlikte, Fransa hükümetini devirmeyi savunan yasaklanmış bir örgütün gazetesini sattığı için tutuklanmıştı.

AMERİKALI KADINLARIN YAŞAMA ŞEKLİNDE ÇOK YANLIŞ BİR ŞEY VAR

ADI OLMAYAN SORUN

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Betty Friedan, 1963

ANAHTAR FİGÜR
Betty Friedan

ÖNCE
1792 Mary Wollstonecraft, bir kadının rolünün erkekleri memnun etmek olduğu görüşüne meydan okuduğu *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*'ni yayımlar.

1949 Simone de Beauvoir'ın kitabı *İkinci Cinsiyet*, erkeklerin kadınlardan insanlıklarını esirgemek için yarattığı tarihsel süreçleri araştırır.

SONRA
1968 Yüzlerce feminist Atlantic City'de Miss America güzellik yarışmasında, kadınların nesneleştirilmesini proteste etmek için gösteri yapar.

1970 NOW'dan ve diğer örgütlerden feministler, neredeyse tümü erkek yönetim kurulunun kadınlığın gizemini yaratmasına katkıda bulunmasını protesto etmek için *Ladies' Home Journal*'da oturma eylemi yapar.

Bir hareket olarak feminizm, Büyük Bunalım ve II. Dünya Savaşı yıllarında sendeledi ve neredeyse yok oldu. Ne var ki, 1960'lar tekrar güç toplamış feminist bir harekete tanık oldu. ABD'de bu rönesansa ilham verdiğine inanılan kitap, Betty Friedan'ın 1963'te yayınlanan *The Feminine Mystique*'dir (*Kadınlığın Gizemi*). Beyaz orta sınıf kadınların yaşadığı mutsuzluğu araştıran kitap, milyonlarca Amerikalı kadında yankı buldu. *Kadınlığın Gizemi* anında çok satan oldu ve Friedan, bazen tartışmalı da olsa, yeniden canlanan feminist hareketin önde gelen sözcüsü oldu.

1956'da bir bulaşık deterjanı reklamı, klişe Amerikalı ev hanımını, Friedan'ın "hünerli kadın" dediği şeyi cisimleştiren benliksiz bir eş ve anne olarak tasvir eder.

Akranlarını araştırma

1957'de, zaten deneyimli bir gazeteci olan Friedan, kolejdeki sınıf arkadaşlarına ilişkin, hepsi mezun olduktan 15 yıl sonra yoğun bir araştırma gerçekleştirdi. Kendisi de, bir eş ve üç küçük çocuğun annesi olarak, bazen evden uzakta çalışmaya ihtiyaç duyduğu için kendini biraz suçlu hissediyordu. Bu, kendi durumunu sorgulamasına ve diğer kadınlarla onların duygularını ve deneyimlerini konuşmasına neden oldu. Görüştüğü kadınlar beyaz, kolej eğitimli, evli ve çocukluydular; genellikle yeşil banliyölerde oturuyorlardı ve görünüşe bakılırsa ekonomik olarak da rahattılar. Ne var ki, Friedan bu kadınların sürekli mutsuz olduklarını fark etti; memnuniyetsizlik ifade ediyorlardı ama nedenini saptayamıyorlardı. Friedan'ın görüştüğü kadınlar sorunu açıklayamıyordu; onun yerine, kendilerini yokmuş gibi hissettiklerini, açıklanamaz bir biçimde yorgun olduklarını ya da hoşnutsuzluk duygusundan kurtulmak için sakinleştirici kullanmak zorunda kaldıklarını söy-

> Sorun, yıllardır Amerikalı kadınların zihninde gömülü, dillendirilmeden duruyor.
> **Betty Friedan**

Ayrıca bkz. Erkek egemen bir dünyada kadın özerkliği 40–41 ▪ Evlilik ve çalışma 70–71 ▪ Evli kadınların hakları 72–75 ▪ Baskının kökleri 114–17 ▪ Aile yapıları 138–39

lüyorlardı. Friedan, bu mutsuzluk duygusuna "adı olmayan sorun" dedi.

Kadınlığın gizemi

Bu paradoksu araştırmaya devam eden Friedan daha fazla kadının yanı sıra psikologlarla, eğitimcilerle, doktorlarla ve gazetecilerle görüştü. Bu memnuniyetsizlik duygularının, tüm Amerika'da kadınlar tarafından paylaşıldığını keşfetti.

1963'te Friedan bulgularını *Kadınlığın Gizemi*'nde yayımladı; burada, birinci dalga feminizm sırasında kadınlar bu kadar çok şey için mücadele edip kazınmış olmasına rağmen, 1940'ların sonunda kadınların özlemlerinin değiştiğine dikkat çeker. Daha fazla sayıda kadın kolejlere gitmesine rağmen, bunların çok azı kariyer yapmaya başlar. Kadınlar "kadınlığın gizemi"ni, evliliğe ve aileye dayanan idealleştirilmiş bir kadınlık imgesini, kendilerine açık en istenir rol olarak görmeye devam ediyorlardı. Öncekinden daha erken bir yaşta evlendiklerini, çoğu kez kocalarının kolej kariyerlerini tamamlamalarına yardım ettiklerini, ardından yaşamlarını çocukları büyütmeye ve aileye bir yuva kurmaya adadıklarını gözlemler.

> "Doğa kadının kaderini güzellik, büyüleyicilik ve tatlılıkla belirlemiş... gençken tapılan bir sevgili ve olgunluk yıllarında sevilen bir eş."
>
> **Sigmund Freud**

İdeal imge

Friedan'a göre, savaş sonrası kadınların üzerinde, kadınlığın gizemine uyma konusunda büyük bir baskı vardı. 1930'larda genç, bağımsız kadınlara yer veren *Ladies' Home Journal ve McCall's* gibi kadın dergileri şimdi, en son alet edevatla donatılmış rahat evlerde halinden memnun Amerikalı ev hanımlarının resimleriyle doluydu. "Kadınlık Evde Başlar", "Bir Evin İdaresi İşi" ve "Bir Erkek Nasıl Avlanır?" gibi makaleler, cinsel nesne ve ev hanımı olarak kadın imgesini güçlendiririrken, "Gerçekten Bir Erkeğin Dünyası, Siyaset" gibi makaleler de evin dışında yaşamın erkeklere göre olduğunu ima ediyordu.

Friedan, Freudcu düşüncenin kadınlık gizeminin yaratılması üzerindeki etkisini de yazar; Freud'un kadınların karşılaştığı tüm sorunları bastırılmış cinselliğe bağladığını okura hatırlatır. Psikologların Freud'un görüşlerini nasıl benimsediğini belirtikten sonra, bir terapi olarak psikanalizin başlı başına kadınlığın gizeminden sorumlu olmadığını ama yazarları, araştırmacıları, üniversite profesörlerini ve diğer eğitimcileri bilgilendirip kadınlar üzerinde kısıtlayıcı bir etkiye yol

Betty Friedan

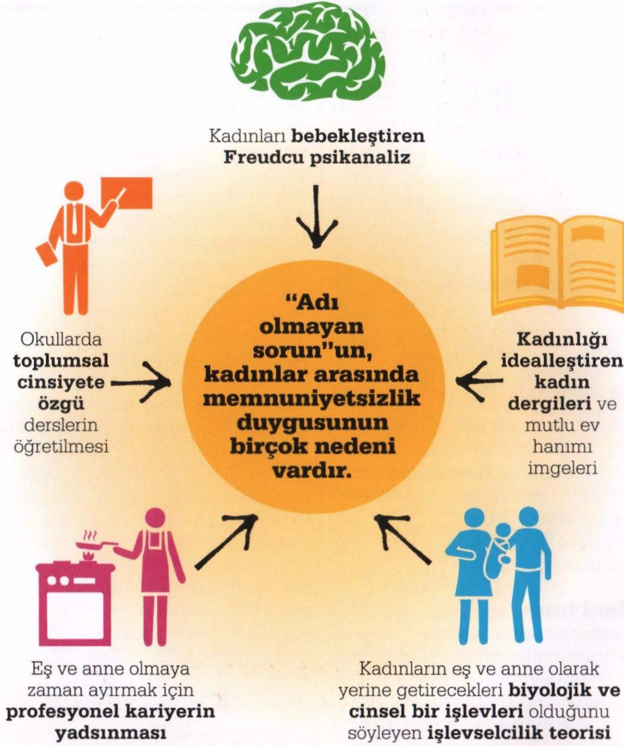
Asıl adı Bettye Naomi Goldstein olan ve 1921'de ABD'nin Illinois eyaletinde Peoria'da doğan Friedan kadınlar için Smith College'dan 1942'de mezun oldu. Sol siyasete ilgi duyan Friedan, sendika yayınlarına yazı yazmadan önce bir yıl Berkeley Üniversitesine gitti.

Friedan 1947'de evlendi ve gebe kaldığı için işini kaybettikten sonra serbest yazar oldu. Kadınların daha fazla kamusal katılımı için 1966'da, ABD'de en büyük feminist eşit haklar örgütü olan Ulusal Kadın Örgütünün (National Organization for Women -NOW) kurucuları arasında yer aldı ve ilk başkanı oldu. 1971'de, Gloria Steinman ve Bella Abzug'un da aralarında bulunduğu diğer feministlerle birlikte, Kadınları Siyasal Görevlere Seçme Ulusal Kurulunun kurulmasına yardımcı oldu. Sonraki yaşamında feminist hareketteki aşırıcılığı eleştirdi. 2006'da öldü.

Önemli eserleri

1963 *Kadınlığın Gizemi*
1982 *İkinci Evre*
1993 *Çağın Çeşmesi*
1997 *Toplumsal Cinsiyetin Ötesi*
2000 *Buraya Kadar Yaşam*

Kadınların keyifsizliğinin nedenleri

açtığını söyler. Friedan'ın sözleriyle "Freudcu teorinin yüceltip bilimsel bir dine dönüştürdüğü kadınlığın gizemi, kadınlar için tek, aşırı korumacı, yaşamı sınırlayan, geleceği yadsıyan bir nota çaldı."

Friedan, o sırada sosyal bilimlerde popüler olan bir görüşü, toplumun her parçasının bütünün istikrarına katkıda bulunduğunu savunan toplumsal işlevselcilik teorisini de eleştirir. Friedan, bu teorinin de kadınların işlevinin eş ve anne olarak cinsel ve biyolojik rolleriyle sınırlı olması gerektiğini öne sürerek kadınlığın gizemine katkıda bulunduğunu savunur. Friedan, antropologların aynı sonuca varmak için başka kültürlere ilişkin bulgularını kullandıklarını da ifade eder. Kadınların üreme yeteneğini yücelterek kadınlığın gizemine katkıda bulunan ABD'li kültürel antropolog Margaret Mead'a işaret eden Friedan, profesyonel ve doyurucu bir hayat yaşadığı göz önüne alındığında, Mead'ın görüşlerinde asli olarak var olan çelişkiye dikkat çeker.

> Kadınlar sonunda özgürleşip kendileri olunca, kim bilir ne olurlar?
> **Betty Friedan**

Friedan, eğitimin kadınlığın gizemini güçlendirdiğini fark etti. Kolejde kızlar ve genç kadınlar, 1950'ler ve 60'lar boyunca toplumsal cinsiyete özgü sayılan dersler veren "cinsiyet yönelimli eğitimciler"e yem oldular. Kızların fizik ve kimyadan çok "ev bilimi"ne uygun olduğunu öne sürerek, buna bilimsel bir cila sürme girişimi bile oldu.

Friedan'a göre kadınlığın gizemi, olanaksız bir idealdi. Dediğine göre, 15 yıl boyunca, "zihinlerini inkâr" ettiren bir imgeye uymaya çalışan Amerikalı kadınları izlemişti. Bunun nedenlerini çözümleyen Friedan, kendi ifadesiyle "kadınlar için yeni bir yaşam planı" üretir ve kadınları, kadınlığın gizeminden kurtulmaya ve doyumlarına yol açacak anlamlı iş aramaya teşvik eder. Bunun zor olabildiğini kabul eder ama başarılı olmuş kadınları örnek gösterir. Ona göre kadınlığın gizemi tuzağından kurtulmanın yolları eğitim ve ücretli iştir.

Yeni destek

Betty Friedan'ın kitabı ABD toplumu üzerinde olağanüstü bir iz bıraktı; binlerce beyaz orta sınıf kadını feminizmle tanıştırdı. Yaymlandıktan sonra bir yıl içinde

300.000 kopya satılmıştı, 3 yıl içinde 3 milyondan fazla basılmış ve 13 dile çevrilmişti. ABD'de, İngiltere'de ve diğer birçok ülkede kadınlar, kitapta kendi hüsranlarıyla ilgili açıklamaları tanıdı ve bunların üstesinden nasıl geleceklerine ilişkin düşünceler için feminizme yöneldi.

Eleştiriler, özellikle Friedan'ın beyaz orta sınıf kadınların yaşamına yoğunlaştığı ve işçi sınıfı kadınlarını, Afro-Amerikanları ve ABD'deki diğer etnik grupları ihmal ettiği eleştirisi vardı. Friedan'ın tarif ettiği kısıtlamaları kadınların kırmaya zaten başladığı, ev dışında mesleklere ve işlere girmekte oldukları da öne sürüldü. Daha sonraki feministler Friedan'ı, değişim önerilerine erkekleri de dahil ettiği için eleştirdi. Son olarak, bazı okurları, eş ve anne rollerine saldırı olarak gördükleri şeylerden rahatsız oldu –ikinci dalga feminist tartışmalarda sıkça dillendirilen bir kaygı.

Friedan'ın mirası

Eleştirilere rağmen Friedan'ın yazdıkları çok sayıda kadının bam teline dokundu. Kadınların kişisel deneyimlerine önem vermiş olması, kitaptaki düşünceler kadar ses getirdi. *Kadınlığın Gizemi*, Kadınların Kurtuluşu Hareketinin ve ikinci dalga feminizmin ortaya çıkışının kıvılcımını çaktı; yayımlandıktan yalnızca birkaç yıl sonra kadınlar medyada, okullarda, kolejlerde ve toplumun başka yerlerinde örgütleniyor ve cinsiyetçiliğe meydan okuyorlardı.

Pratik siyasal sonuçları da oldu. Kitap yayımlandıktan birkaç ay sonra ABD'de erkeklerin ve kadınların eşit işe eşit ücret almasını şart koşan Eşit Ücret Yasası yürürlüğe girdi. Üç yıl sonra, 1966'da Friedan ve diğer feministler, "kadınlar her şeyden önce... insan potansiyellerini sonuna kadar geliştirme şansına sahip olması gereken insanlardır" önermesini temel alan Ulusal Kadın Örgütünü (NOW) kurdu. ■

Ağustos 1970'te yapılan Kadınların Eşitlik İçin Grev Yürüyüşünde New York'un Beşinci Caddesine akan kadınlar –etkinlik diğer ABD kentlerinde de tekrarlandı. Yürüyüşe, Friedan'ın kurucuları arasında yer aldığı Ulusal Kadın Örgütü öncülük etti.

"TANRI'NIN PLANI", ÇOĞU KEZ ERKEKLERİN PLANLARI İÇİN BİR PARAVANDIR

FEMİNİST TEOLOJİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Mary Daly, 1973

ANAHTAR FİGÜR
Mary Daly

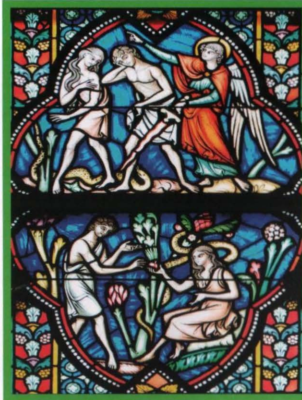
ÖNCE
1848 ABD'de Seneca Falls Kongresi, dinsel haklar da dahil, kadınlara eşit haklar çağrısında bulunur.

1960'lar Kadın Araştırmaları akademik bir disiplin olur ve kadınlar teoloji diploması almaya başlar.

SONRA
1976 Üçüncü Dünya Teologları Ekümenik Birliği (EATWOT) ilk kez Tanzanya'da toplanır; 1981'de kadın üye kabul eder.

1989 Afro-Amerikan Barbara Harris, Anglikan piskopos olacak ilk kadındır; İngiltere Kilisesi ilk kadın papazlarını 1994'te atar.

Feminist teoloji alanı 1960'larda, feminizm dinsel cemaatleri ve Amerikan Din Akademisini (American Academy of Religion -AAR) etkilemeye başlayınca ortaya çıktı. Feminizm gibi AAR de cinsiyetler arasında eşitliği savunur ama aynı zamanda, dinsel düşünce ve pratik yapılarını söker ve yeniden inşa eder (eleştirir ve yeniden tahayyül eder).

Bu vitray pencerede, Havva İyilik ve Kötülük Bilgisi Ağacının meyvesiyle Âdem'i baştan çıkararak dünyaya günahı getirdikten sonra Havva ile Âdem Cennet Bahçesinden kovulur.

Feminist teolojide yol gösteren ışıklardan biri Mary Daly'di. Daly, ataerkil yapıları ve özellikle Roma Katolik Kilisesinde dinin erkek bakış açısının onaylanmasını eleştirdi. Erkek liderliğe son verilmesini savundu, Tanrı için erkek söz dağarcığının kullanılmasını eleştirdi, kadınların ve dilin erkek egemenliğinden kurtulduğu alanların yaratılmasını istedi.

ABD'de feminist teolojide etkili diğer kadınlar, teologlar Elizabeth Schüssler Fiorenza, Rosemary Radford Ruether ve Letty Russell ile Kitabı Mukaddes bilgini Phyllis Trible'ydi. Bu kadınlar Kitabı Mukaddes okumanın, kadın karakterleri özgürleştiren ya da daha önce kadınları bağımlı yapmak için atıfta bulunulan pasajları yeniden yorumlayan yeni yollarını yarattılar. İlkçağ tarihini araştırıp Hıristiyanlığın kökenindeki rolleri erkek alimlerce gizlenen kadınları buldular.

Tanrıçaya selam

Bazı feminist teologlar ana dinlerin fallus-merkezli ideolojilerini reddedip toprağı (Gaia) ya da Tanrıçayı öven kadın-merkezli gelenekleri benimsiyorlar. Amerikalı feminist tarihçi ve teolog Carol P. Christ, Tanrının tüm erkek simgelerini red-

Ayrıca bkz. Baskıcı kurumlar 80 ▪ Anti-sömürgecilik 218–19 ▪ Sömürge sonrası feminizm 220–23 ▪ Kesişimsellik 240–45 ▪ Kurtuluş teolojisi 275

> Bazı feministler 'feminist teoloji' terimini bir tezat olarak görür.
> **Mary Daly**

deder, yerine dişi simgeleri yeğler. Onun "teoloji"si dişil biçimi, yaşam döngüsünü ve doğurma yeteneğini kutlar ve Batı kültürünün kadınlığı aşağılamasını eleştirir.

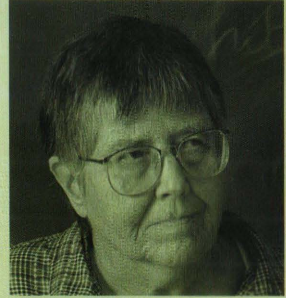
Hıristiyanlığın ötesi

Feminist teoloji, Kuzey Amerika'da ve Avrupa'da Hıristiyan bir alan olarak dar başlangıcının ötesine geçmiştir. Yahudi, Budist, Müslüman ve Hindu feministler de kadınlara boyun eğdirmek için kutsal metinlerinin kullanılmasına itiraz ediyorlar, dinlerin yarattığı ya da onayladığı baskı biçimlerini saptıyorlar. Renkli kadınlar ve Batı dışı bağlamlarda kadınlar kendi teolojik alanlarını şekillendirdiler, kesişimselliği –ırk, sınıf ve toplumsal cinsiyet gibi çok sayıda baskının örtüşmesi– sıkça vurguladılar. 1980'lerden beri Afrika'dan, Karayipler'den, Latin Amerika'dan ve Asya'dan feminist teologlar, dinin, ataerkilliğin ve sömürgeciliğin kesişimlerini tartışmak için Üçüncü Dünya Teologları Ekümenik Birliğinde toplanıyorlar.

Birçok feminist teolog için, hem dine hem feminizme bağlılıklarının temelinde, dinin özgürleştirici ya da kurtarıcı olduğu kanaati yatmaktadır. Mary Daly gibi bazılarına göre ise, ataerkil dinin baskıcı yapıları, onu reddetmelerine neden olmaktadır. ■

Kadın bir papaz İngiltere'de kilisesinde mum yakıyor. İngiltere Kilisesi ilk kez 1994'te kadınları papaz atadı; kadın bir piskoposu ancak 2015'te kutsadı.

Mary Daly

1928'de New York City'de işçi sınıfı, İrlandalı Katolik bir ailede dünyaya gelen Mary Daly felsefe ve teoloji okudu, üç doktora derecesi aldı. 1966'da, Cizvitlerin yönettiği Katolik araştırma üniversitesi Boston College'da teoloji dersi veren ilk kadın oldu ve dinin ataerkilliğiyle ve kadınları ezmesiyle ilgili kitaplar yazmaya başladı.

Daly, Katolikliği ıslah etmeyi ummuştu ama sonunda Kiliseden ayrıldı ve kendisini radikal, post-Hıristiyan bir feminist olarak adlandırdı. Bu durum, Boston College'la çatışmaya yol açtı. 1999'da erkek bir öğrenci, Feminist Etik derslerinde Daly yalnızca kadınlara ders verdiği için onu "ayrımcılık yapmaktan" mahkemeye vermekle tehdit etti. Uzun bir hukuk savaşından sonra bir anlaşmaya varıldı ve Daly emekli oldu. 2010'da 81 yaşında öldü.

Önemli eserleri

1968 *Kilise ve İkinci Cinsiyet*
1973 *Tanrı Babanın Ötesi*
1984 *Saf Şehvet: Temel Feminist Felsefe*

BİZİM KENDİ BİYOLOJİMİZ, GEREĞİNCE ÇÖZÜMLENMEMİŞTİR

CİNSEL HAZ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Anne Koedt, 1968

ANAHTAR FİGÜR
Anne Koedt

ÖNCE
1897 Erken İngiliz seksolog Havelock Ellis, *Sexual Inversion*'da (*Cinsel Terslik*) erkek cinselliğini inceler.

1919 Araştırmacı Magnus Hirschfeld, Berlin'de Cinsel Bilim Enstitüsünü açar. Hirschfeld, insan soyunda birçok cinsel varyasyon olduğunu ifade eder.

SONRA
1987 Kadın cinsel tepkisine ilişkin ölçümleri temel olan Amerikalı seksolog Beverley Whipple, kadınların yalnızca imgelemleriyle orgazm olabildiğini iddia eder.

2005 Avustralyalı ürolog Helen O'Connell, bir klitorisin iç yapısının, daha önce sanılandan daha geniş bir alana yayıldığını iddia eder.

İkinci dalga feministler, kadınların cinselliğinin erkeklerce belirlenmesi gerektiğine dair egemen düşünceye meydan okudular. Kadınlardaki cinsel haz eksikliğinin arkasındaki itici gücün, erkek egemenliği olduğunu savundular. Cinselliğin siyasal olduğunu vurguladılar.

1905'te Avusturyalı psikanalist Sigmund Freud, klitoris orgazmının "olgunlaşmamış" olduğunu teorileştirmişti; iddiasına göre, "olgun" kadınlarda vajinal orgazm olurdu. Vajinal penetrasyonla orgazm olamayan kadınları işlevsiz ya da frijit saydı.

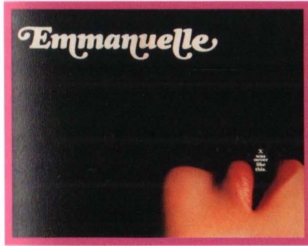
Freud'un düşünceleri 1950'lerde hâlâ etkiliydi ama feministler meydan okumaya başlıyordu. 1949'da Simone de Beauvoir, cinsel ilişkiyi erkeğin kadını nesneleştirme ve ona nüfuz etme arzusunun harekete geçirdiğini öne sürdü. Ona göre, kadının cinsel rolü büyük ölçüde pasiftir ve "en yaygın kadın cinsel soğukluğu biçimi, dargınlıktır."

Seksologlar

İnsan cinselliğinin bilimsel incelenmesi II. Dünya Savaşı'ndan sonra, toplum en azından evlilik bağlamında seks konusunda giderek daha açık hale gelince uçuşa geçmeye başladı. Amerikalı biyolog Alfred Kinsey, erkek cinselliği üzerine 1948 raporunun başarısından sonra, 1953'te *Sexual Behaviour in the Human Female'i (Kadında Cinsel Davranış*) yayımladı. İkisi birden,

Ayrıca bkz. Cinsel çifte standart 78–79 ▪ Yasal kürtaj hakkı 156–59 ▪ Politik lezbiyenlik 180–81 ▪ Seks-pozitiflik 234–37 ▪ Müstehcen kültür 282–83 ▪ Cinsel istismar farkındalığı 322–27

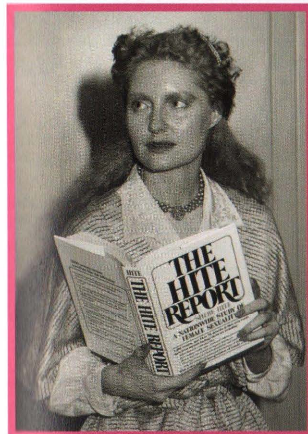
Cinsel bakımdan özgürleşmiş kadınlar, bu 1974 yapımı yarı-açık porno filmindeki Emmanuelle gibi, zamanın medyasında popüler bir kanıydı. Daha karmaşık bir kadın cinselliği tasviri enderdi.

Kinsey Raporları olarak anıldı. Vajinal orgazmların "üstün" olduğunu söyleyen Freud'un görüşüne katılmıyordu; klitoris, diyordu Kinsey, esas uyarılma yeridir. Amerikalı araştırmacılar William Masters ve Virginia Johnson da cinsel işlev bozukluğunu, tepkiyi ve orgazmı inceledi. 1966 tarihli incelemeleri *Human Sexual Response* (*İnsanın Cinsel Tepkisi*), hem klitoral hem vajinal uyarımın orgazma yol açabildiğini öne sürdü.

1960'ların sonuna gelindiğinde sekse yönelik tutumlar çok değişmiş, evlilikten önce seks daha fazla kabul edilebilir olmuştu. 1968'de Anne Koedt, "Vajinal Orgazm Miti" başlıklı etkili denemeyi yazdı; 1970'de de kitap olarak yayımlandı. Koedt'e göre tek başına vajinal uyarım kadınların orgazm olması için yeterli değildi ve geleneksel seks pozisyonları klitorisi uyarmadığı için, kadınlar "frijit" bırakılıyordu. Bu terim, diyor Koedt, suçu erkeklerden çok kadınlara yüklüyordu.

Koedt, vajinal orgazm olduğunu iddia eden kadınların ya kendi anatomilerine ilişkin bilgisizlikten kafaları karışmış ya "numara yaptıklarını" ve erkeklerin, ağır basan bir içine girme arzusu ve cinsel olarak harcanabilir olma korkusu gibi çeşitli nedenlerle bu miti sürdürdüklerini savunur. Koedt'in denemesi, heteroseksüel seksle ve kadın cinselliğiyle ilgili görüşlere meydan okudu. Bazı kadınlar bu eseri kullanıp lezbiyenliği destekledi; bazıları, orgazm numarası yaptıkları imasına itiraz etti.

Daha sonraki feministler, Koedt'in çalışmasından etkilendi. 1976'da Amerikalı yazar Shere Hite kadın cinselliği üzerine, 100.000 kadının incelenmesine dayanan bir rapor yayımladı. Tepkiler, pek çok kadının vajinal girişle orgazm olmadığını gösterdi. Hite, bu başarısızlığı, kadının seksteki bağımlı rolüyle ilişkilendirdi ve bir hak olarak kadınlar için cinsel haz talebinde bulundu. ▪

Yazar Shere Hite, *Hite Raporu*'nun bir kopyasını elinde tutuyor. Bu inceleme, cinselliğin biyolojik olarak değil kültürel olarak yaratıldığı ve bu nedenle tutumlara meydan okunması gerektiği sonucuna vardı.

Anne Koedt

ABD asıllı sanatçı 1941'de Danimarka'da doğdu. Koedt'in "Vajinal Orgazm Miti" (1968) ilk kez, New Yorklu Radikal Kadınlar'ın *Notes from the First Year* (*Birinci Yıldan Notlar*) başlıklı toplu denemler dergisinde yayımlandı. 1968'de, feminist aktivistleri öteki devrimlerden de öğrenmeye çağıran bir konuşma yaptı. O yılın sonrasında, radikal feminist ve felsefeci Ti-Grace Atkinson'la birlikte Feministler denilen ayrı bir grubun kurucuları arasında yer aldı ama 1969'da gruptan ayrılıp Shulamith Firestone ile birlikte New York'lu Radikal Feministleri (NYRF) kurdu. 1978'de Koedt, Kadınların Basın Özgürlüğü Enstitüsünde öğretim üyesi oldu.

Önemli eserleri

1968 "Vajinal Orgazm Miti"
1973 *Radikal Feminizm*

> Özgürleşmiş kadın ve onun vajinal orgazmı –aslında var olmayan bir orgazm– mitiyle besleniyoruz.
>
> **Anne Koedt**

BİR KATKIDA BULUNMAYA BAŞLADIM

FEMİNİST SANAT

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Judy Chicago, 1999

ANAHTAR FİGÜRLER
Carolee Schneemann, Yoko Ono, Marina Abramovich, Judy Chicago, Miriam Schapiro, Barbara Kruger

ÖNCE
1930'lar-1950'ler Frida Kahlo, kendi deneyimlerini kendi öncelikli konusu olarak kullanır.

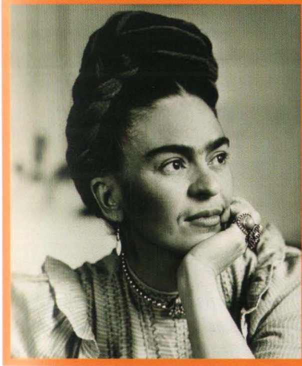
AFTER
2007 Los Angeles'ta Çağdaş Sanat Müzesinde *WACK!*, ilk büyük feminist sanat retrospektifidir.

2017–2018 New York, Brooklyn Müzesi Feminist Sanat Merkezindeki "The Dinner Party"nin kökleri, Judy Chicago'nun çığır açan çalışmasını inceler.

1960'larda feminist sanatçılar yeni bir "feminist" sanat türü üretmeye başladı. Bu sanatın bir kısmı kadın bedenini kutladı, bazıları kadınların karşılaştığı eşitsizliklere öfkeyi dışa vurdu ama tümü kadın gerçekliklerini öne çıkardı, kadınlarla ilgili geleneksel tutumları reddetti. O sırada büyük ölçüde bilinmeyen ama daha sonra kadın deneyimlerini canlı bir biçimde tasvir ettikleri kabul edilen öncüler vardı –Meksikalı sanatçı Frida Kahlo gibi.

Yeni dönemin kadın sanatçıları daha açık sözlüydü. "Büyük", esas olarak erkek sanatçılar kanonuna ve geleneksel resim ve heykel araçlarına meydan okudular. Geleneksel sanat dünyasının tekerine çomak sokan

Ayrıca bkz. Erkek-egemen bir dünyada kadın özerkliği 40–41 ▪ Entelektüel özgürlük 106–07 ▪ Modern feminist yayıncılık 142–43 ▪ Kadınları tarihe yazma 154–55 ▪ Gerilla protestosu 246–47

Frida Kahlo, modern etkileri Meksika halk sanatıyla birleştiren bir üslupla toplumsal cinsiyet ve ırk gibi konuları araştırır. İlk solo sergisi 1938'de New York'ta, ikincisi 1939'da Paris'te açıldı.

yeni çalışma yolları ve yeni mekân tipleri buldular. Modern araç ve gereçleri benimseyip performans ve vücut sanatını, videoyu, fotoğrafı ve enstalasyonu kullandılar.

Canlandırma sanatı

Performans sanatı, sanatçıların, bir sanat eserinde aktif bir fail olarak beden ile gözlemlenecek bir nesne olarak bedenin daha geleneksel rolü arasındaki ilişkiyi araştırmasına olanak verdi. Bu türden ilk projelerden biri, Carolee Schneemann'ın 1963'teki *Eye Body: 36 Transformative Actions* (*Göz Beden: 36 Dönüştürücü Eylem*) adlı çalışmasıydı. Kendi bedenini "yekpare bir malzeme" olarak kullanan Schneemann, İzlandalı sanatçı Erró'nun çektiği siyah beyaz bir film için New York'taki dairesinde kendini boya, makine yağı, tebeşir ve plastikle kaplayıp çıplak poz verdi. Schneemann'ın en sarsıcı ve tartışmalı eseri *Interior Scroll*'da (*İç Tomar*) bir masanın üzerinde çıplak durdu ve vajinasından uzun bir tomar çıkarıp, orada yazılı feminist metinlerden parçalar okudu.

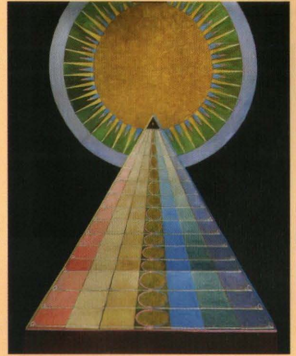
Yoko Ono ve Marina Abramovich gibi bazı sanatçılar, edilgenlik ve boyun eğme temalarını araştırmak için performans sanatını kullandı. *Cut Piece*'te (1964; *Parça Kes*) Ono hareketsiz oturdu; izleyenler, üzerinde iç çamaşırından başka bir şey kalmayana kadar giysilerinden bir parça kesip aldı. *Rhythm 0*'da (1974; *Ritim 0*) Abramovich izleyiciye, bir tüyden bir tabancaya kadar uzanan 72 nesne sundu ve bu nesneleri kendisi üzerinde ona haz ya da acı vermek için kullanmalarını istedi.

Bea Nettles, sanatta daha önceki kadın tasvirlerinin parodisini yapan ve meydan okuyan sanatçılar arasındaydı. *Suzanna... Surprised*'ı (1970; *Suzanna... Şaşkın*), Kitabı Mukaddes'te yıkanırken –Rönesans res-

> İnsan türünün en derin ve en mitik kaygılarıyla ilgili bir sanat yapmaya çalışıyorum ve tarihin bu uğrağında feminizmin hümanizm olduğuna inanıyorum.
>
> **Judy Chicago**

Unutulmuş kadın sanatçılar

Adları artık pek bilinmeyen sayısız kadın sanatçı vardır. Örneğin 1900'lerin başında İsveçli sanatçı Hilma af Klint, Wassily Kandinsky ve Piet Mondrian'dan önce soyut resimler üretti. 1920'lerde ve 30'larda, önde gelen Alman Dada sanatçı Hannah Höch fotomontajı kullanan ilk sanatçılardan biriydi ve 1940'larda New York'ta çalışan Ukrayna kökenli Amerikalı soyut dışavurumcu ressam Janet Sobel, Jackson Pollock'u etkiledi. 1968'de Nancy Graves, New York'ta Whitney Amerikan Sanatı Müzesinde solo sergi açan ilk kadın sanatçılardan biri oldu ve 1972'de soyut dışavurumcu ressam Alma Thomas'ın Whitney'deki sergisi, Afro-Amerikan bir kadının ilk sergisiydi.

Altar panosu no. 1, af Klint'in 1915'te *Tapınak Resimleri*'ni bitirmek için yarattığı üç altar panosundan biriydi. Gökkuşağı, piramit ve güneş, onun maneviyatını yansıtır.

Judy Chicago'nun *The Dinner Party*'si (*Ziyafet*), mitolojide ve tarihte önemli kadın figürler için hazırlanan bir yemek masasından oluşur. Masada yer almak için, her konuk, sanatçının saptadığı belli ölçütleri yerine getirmeliydi.

minde yaygın bir konu– iki yaşlı zampara tarafından ürkütülen Suzanna'nın öyküsünün cüretkâr bir yeniden ele alınışıdır. Fotoğraf malzemesini, yorgancılığı ve boyayı birleştiren Nettles, bir bahçenin soluk arka planından küstahça bakan güçlü, çıplak bir Suzanna yaratır.

Some *Living American Women Artists*'te (1972; *Yaşayan Bazı Amerikalı Kadın Sanatçılar*) Mary Beth Edelson, Leonardo da Vinci'nin *Son Akşam Yemeği* freskinin bir reprodüksiyonunu alıp Gegorgia O'Keefe, Lee Krasner ve Yoko Ona gibi yaşayan sanatçıların kafalarını, masanın etrafındaki İsa ve 12 havari figürlerine kolajladı. Bu, hem toplumun hem örgütlü dinin üst kademelerinden kadınların dışlanması üzerine ironik bir yorumdur. Kişisel olarak Louise Bourgeois, yuvarlak formların et rengi nesnelerle kaplı bir yemek masasının etrafını saran mağara benzeri bir mekânı çerçevelediği *The Destruction of the Father* (1974; *Babanın Yıkımı*) enstalasyonuyla aşırı buyurgan babasının anılarını defetti.

Martha Rosler'in videosu *Semiotics of the Kitchen* (1975; *Mutfağın Göstergebilimi*), aile içi baskıya saldırmak için televizyonda bir yemek programının parodisini yaptı. Bazen silah olacak gibi görünen mutfak aletleri alfabesini yavaş yavaş adlandırıp göstererek, gündelik anlamlarını "bir öfke ve hüsran sözlüğü"ne dönüştürür ve Z harfini yapmak için bir bıçakla havayı yararak biter.

Kahrolsun hiyerarşiler

Ocak 1971'de, sanat tarihçisi Linda Nochlin'in "Neden Büyük Kadın Sanatçılar Olmamıştır?" başlıklı denemesi, sanat tarihinde kadın sanatçıların yokluğunun nedeninin, büyük sanat yaratmak için doğuştan gelen bir yeteneksizlik değil, erkek-egemen sanat dünyasında kadın sanatçıların eğitimden, hamilikten ve sergiden dışlanmaları olduğunu öne sürdü.

Judy Chicago

Asıl adı Judith Sylvia Cohen olan Chicago 1939'da doğdu ve Los Angeles'ta, kadın imgeleri kullandığı için hocaları tarafından eleştirildiği California Üniversitesinde ressam olarak yetişti. Erkek-egemen sanat dünyasında istediğini bulamayan Chicago, ilk Feminist Sanat Programını yarattı ve 1973'te Feminist Stüdyo Atölyesini açtı. *Through the Flower; My Struggles as a Woman Artist* (*Çiçeklerle: Kadın Bir Sanatçı Olarak Mücadelelerim*) kitabı 1975'te yayımlandı. Epik feminist eseri *The Dinner Party*'den (*Ziyafet*) sonra daha geniş bir konu yelpazesine yönelirken, ders vermeye, yazmaya ve diğer sanatçılarla birlikte çalışmaya devam etti; daha sonra iki büyük ölçekli ortak eserde *-Holocaust Project* (*Yahudi Soykırımı Projesi*) ve *Resolutions* (*Kararlar*)- çeşitli zanaat ve sanat araçları kullanır. 2018'de *Time* dergisi Chicago'yu dünyada en etkili 100 kişiden biri olarak gösterdi.

Önemli Eserleri

1969–70 *Passadena Cankurtaranları*
1975–79 *Ziyafet*
1980–85 *Doğum Projesi*
1985–93 *Yahudi Soykırımı Projesi: Karanlıktan Aydınlığa*
1995–2000 *Kararlar: Zamanda Bir İlmik*

> Feminist sanat ne bir üsluptur ne bir harekettir; bir değer sistemidir, devrimci bir stratejidir, bir yaşam tarzıdır.
> **Lucy Lippard**
> **Amerikalı sanat eleştirmeni ve küratör**

1976'da Nochlin, Los Angeles Sanat Müzesinde *Women Artists: 1550-1950* (*Kadın Sanatçılar: 1550-1950*) sergisini düzenleyenler arasında yer aldı – ABD'de bu türden ilk uluslararası sergi.

Judy Chicago, 1970'te California Eyalet Üniversitesinde üniversite düzeyinde ilk feminist sanat eğitimi dersini kurdu. Bir yıl sonra, Miriam Schapiro ile birlikte California Sanat Enstitüsüne taşıdı. Bundan *Womanhouse* (1972; *Kadınevi*) çıktı –28 sanatçı ve öğrencinin eski bir Hollywood evinin her bir odasını feminist bir enstalasyona dönüştürdüğü ortak bir proje.

El sanatlarını birleştirme

Miriam Schapiro P&D (Pattern and Decoration –Desen ve Süsleme) hareketinin önde gelen bir üyesi oldu. Hareketin üyeleri, yüksek sanat ile süsleme sanatı arasındaki ayrımlara karşı çıkıyordu ve Schapiro, "femmage" dediği eserlerde resim ile kumaşı kolajladı. 1975'te Chicago *Ziyafet*'e başladı. Feminist sanatın en ikonik eserlerinden biri olan bu çok-açılı enstalasyon seramiği, işlemeyi, madeni eşyaları ve tekstili birleştirir. Erkek-egemen güzel sanattan çok el sanatlarını öne çıkaran ve tek bir sanatçı fikrini reddeden eserlerine, 100'den fazla sanatçı katkıda bulunur. Biri hariç tüm yemek tabakları ayrıntılı bir vulva deseniyle süslüdür; bu imge, daha sonra eserde kadının onurlandırılmaktan çok küçültüldüğünü düşünen bazı feministlerce eleştirildi.

Klişelere meydan okuma

1980'lerde kadın sanatçılar, özellikle kitle iletişim araçlarında tasvir edildiği şekliyle geleneksel kadınlık fikirlerine doğrudan meydan okuyan eserler üretti. Erkek-egemen bir toplumun

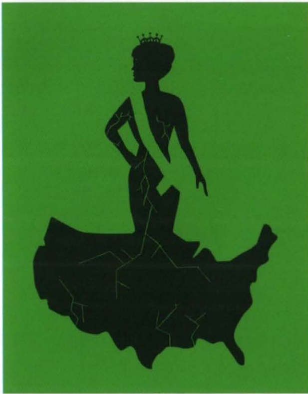
> Feminist sanat... sanırım oldukça görkemli bir biçimde, türün yarısına boyun eğdirmeyen sanattır.
> **Andrea Dworkin**

Amerikalı sanatçı Kara Walker'ın Afro-Amerikanın yaratılmasıyla ilgili animasyon filmi *Song of the South*'tan (*Güneyin Şarkısı*) bu fotoğraf, eserlerinde genellikle bulunan toplumsal cinsiyet, eşitlik ve ırk sorunlarına değinir.

yapay kurguları gibi temsilleri canlandırdılar. *Untitled Film Stills*'te (1977-80; *İsimsiz Film Fotoğrafları*) fotoğrafçı Cindy Sherman, kadınlığın, kadınların toplumun beklentilerine uymak için takındığı bir dizi poz olduğu fikrini araştırır. Barbara Kruger'ın kolajları ve kavramsal sanatı, benzer şekilde, grafik tasarımın ve reklamcılığın kadın klişelerini nasıl güçlendirdiğini gösterir. 1985'te sanat-aktivist grubu Gerilla Kızlar (Guerrilla Girls), sanat dünyasındaki cinsiyetçiliği ve ırkçılığa dikkat çekmek için oluşturuldu.

1990'larda kadın sanatçılar çeşitli biçimlerde bireysel kaygılara daha fazla odaklandı. Bu çalışmalar İngiliz sanatçı Tracey Emin'in otobiyografik eserlerinden İranlı Şirin Neşat'ın Müslüman dünyada toplumsal cinsiyet, kimlik ve toplum sorunlarını soruşturan *Allahın Kadınları* gibi eserlerine kadar uzanmaktaydı. ■

MİSS AMERİKA'YA SON!

KADINLARIN KURTULUŞUNU POPÜLERLEŞTİRME

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
New York'lu Radikal Kadınlar, 1968

ANAHTAR FİGÜR
Robin Morgan

ÖNCE
1949 Simone de Beauvoir, *İkinci Cinsiyet*'te "kurtuluş" terimini kullanır ve kadınları baskıcı toplumsal beklentilerden kurtulmayı teşvik eder.

1966 Feminist eşit haklar grubu Ulusal Kadın Örgütü (NOW) Washington'da kurulur.

SONRA
1970 İngiliz feministler, London's Albert Hall'da Miss World Güzellik Yarışmasını protesto eder.

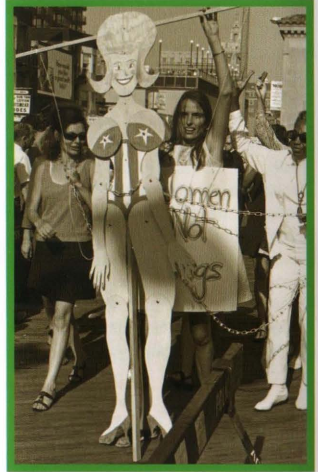
1973 Sivil hak aktivistlerinin ve beyaz feministlerin siyah kadınların özel ihtiyaçlarını ele almadıklarını öne süren Ulusal Siyah Feminist Örgüt New York'ta kurulur.

Kadınların Kurtuluşu Hareketi, 7 Eylül 1968'de ABD'de bir anda ulusal sahneye çıktı. O gün yaklaşık 400 feminist, Atlantic City'de her yıl düzenlenen Miss America Güzellik Yarışmasında dramatik bir protesto başlattı. Amaçları, erkeklerin kadınları nesneleştirme yollarına vurgu yapmak ve yarışmanın ırkçılığına ışık tutmaktı. Protesto medyada manşet oldu ve "kadınların kurtuluşu" gündelik kullanılan bir terim haline geldi.

Kız kardeşlik güçlüdür

Protesto, New York'un 1967 sonbaharında kurulan ilk feminist örgütü New Yorklu Radikal Kadınların (NYRW) fikriydi. Örgütün kurucu üyeleri arasında Shulamith Firestone (daha sonra Redstockings kurucuları arasında yer aldı), Pam Allen, Carol Hanisch ve Robin Morgan vardı. Birçok üyenin sivil haklar ve Vietnam Savaşı karşıtı aktivizm deneyimi vardı ve erkek aktivistlerin onlara ve genel olarak kadınlara yönelik küçümseyici tutumlarına öfkeliydi.

Başlangıçta NYRW'nin yalnızca bir düzine kadar üyesi vardı. İlk protestolarını Ocak 1968'te Washington'da yapmışlardı. Politikacı ve pasifist Jeannette Rankin'in öncülük ettiği Vietnam Savaşı karşıtı bir yürüyüşe 5.000 kadın katılırken, NYRW feminist kaygılara ışık tutmak için bir karşı-etkinlik örgütlemişti. "Ağlama: Diren!" gibi sloganlar yazılı pan-

1968 Miss America protestolarında, zorunlu yüksek topuklu ayakkabılara, kısa iç çamaşırına ve kabarık saçlara –feministlerin nefret ettiği– zincirlenmiş bir kukla dolaştırılır.

Ayrıca bkz. Radikal feminizm 137 ▪ Gerilla protestosu 246–47

kartlar taşıyan Radikal Kadınlar, "geleneksel kadınlığın" temsili ölüsünü gömmüş ve "Kız kardeşlik güçlüdür" ifadesiyle süslü bildiriler dağıtmıştı; bu ifade, kadınların kurtuluşunun ilk yıllarının ünlü bir sloganı olacaktı.

Sokak tiyatrosu

Miss America protestosu kamuoyunun dikkatini çekti. Robin Morgan, sansasyonel olması gerektiğini biliyordu. Feministler Atlantic City'e aktı, pankartlarla yürüdü ve bir koyuna Miss America tacı takıp koyun gibi melediler. Bir "Özgürlük Çöp Kutusu" kurup içine sutyen, kemer, yüksek topuklu ayakkabı ve *Playboy* dergileri gibi "kadına işkence aletleri"ni ve kadınlıkla alakalı klişe malzemeleri attılar. Niyet, kutuyu ateşe vermekti; izin verilmedi ama haber manşetleri, uzun süre devam eden bir efsaneye, feministlerin "sutyen yakıcı" oldukları efsanesine neden oldu. Miss America protestosu, bir grup kadının üzerinde "Kadınların Kurtuluşu" yazılı bir pankart açmasıyla son buldu.

> "Biz, erkeklerin hakkında bize uyarıda bulunduğu kadınlarız."
> **Robin Morgan**

Hemen hemen aynı sırada Atlantic City'de ikinci bir protesto, Miss America etkinliğini, ırkçı güzellik standartlarından ötürü hedef aldı. Güzellik yarışması gösterisinin beyazlığı tek ölçüt saydığını ilan eden siyah kadın aktivistler, alternatif bir gösteri düzenledi. Bir araba konvoyuyla kenti dolaştıktan sonra, yarışmacılar Ritz-Carlton Hotel'de sahneye çıktı ve Philadelphia'dan 19 yaşındaki Saundra Williams birinci seçilip taç giydi. Geleneksel taç ve beyaz elbise giyen Williams, saçlarını Afro tarzı yaptırdı, bir Afrika dansı yaptı ve gazete muhabirlerine siyah kadınların güzel olduğunu söyledi.

Dünyaya anlatma

Her iki protesto manşet oldu, milyonlarca izleyiciye naklen yayınlandı. Etkisi muazzamdı. Miss America protestosu, Kadınların Kurtuluş Hareketini toplum bilincinin önüne çıkardı ve NYRW aktivistlerinin nefret ettiği kadınların cinselleştirilmesine, ticarileştirilmesine ve toplumsal baskıya ışık tuttu. Aynı şekilde Miss Black America etkinliği, siyah kadınların yaşadığı ırkçılığın ve cinsiyetçiliğinin çifte standardını açığa vurdu.

Kadınların kurtuluşu aktivizmi havalanmıştı ve onu başka protestolar ve gösteriler izledi. 1973'te yalnızca ABD'de 2.000'den fazla Kadınların Kurtuluşu grubu vardı ve hareket bütün dünyaya yayılmıştı. ■

Robin Morgan

1941'de Florida'da doğan Robin Morgan bir çocuk oyuncuydu. Columbia Üniversitesinde okuduktan sonra, Curtis Brown Literary Agency ile çalıştı ve şiirlerini orada yayımladı. 1960'larda siyasal olarak aktif olan Morgan radikal feminist oldu ve 1968'de Cehennemden Uluslararası Terörist Kadınlar Komplosunu (Women's International Terrorist Conspriracy from Hell -WITCH) kurdu. 1970'te Morgan, kadınların kurtuluşu yazılarından oluşan Sisterhood is *Powerful*'u (*Kız Kardeşlik Güçlüdür*) hazırladı.

1984'te Morgan, Simone de Beauvoir ve diğer feministlerle güç birliği yapıp uluslararası feminist düşünce kuruluşu Kız Kardeşlik Küreseldir Enstitüsünü kurdu. Morgan, diğer nişanların yanı sıra 2002'de, dünya çapında kadınların ve kızların insan haklarını destekleyen Eşitlik Şimdi'den (Equality Now) Yaşam Boyu Onur Ödülü aldı.

Önemli Eserleri

1972 *Ucubeler*
1977 *Çok İleri Gitmek*
1982 *Özgürlüğün Anatomisi*
1984 *Kız Kardeşlik Küreseldir*
2003 *Kız Kardeşlik Ebedidir*

DUYGULARIMIZ BİZİ HAREKETE GEÇİRECEK

BİLİNÇ YÜKSELTME

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Kathie Sarachild, 1968

ANAHTAR FİGÜR
Kathie Sarachild

BEFORE
1949 *İkinci Cinsiyet*'te Simone de Beauvoir kadınları, ortak deneyimleri paylaşan bir sınıf olarak tanımlar.

1963 Betty Friedan'ın *Kadınlık Gizemi*, beyaz orta sınıf Amerikalı kadınların mutsuzluğunu ve yalnızlığını çözümler.

SONRA
1975 Amerikalı feminist Susan Brownmiller, *Against Our Will*'i (*İrademize Rağmen*) yayımlar. Erkeklerin kadınlara boyun eğdirmek için tecavüze başvurduğunu öne sürer.

2017 #MeToo hareketi, yaşamın birçok alanında cinsel taciz konusunda kadınların farkındalığını yükseltmek için sosyal medyayı kullanır.

Kadınların Kurtuluş Hareketinin farkındalığı yükseltme yollarından biri, bilinç yükseltmeydi (BY). Çocukluktan evliliğe ve cinselliğe kadar yaşanmış deneyimlerinin çeşitli yanları hakkında konuşmak için yalnızca kadın grupları özel evlerde ve kafelerde toplandı. Amaçları, kişisel zorlukların değişmesi gereken siyasal sorunlardan nasıl kaynaklandığı göstermekti.

Bilinç yükseltme kavramı 1967'de, bazıları zaten solcu ya da Sivil Haklar aktivisti olan bir grup kadın, New Yorklu Radikal Kadınları (NYRW) oluşturdu. Kentte ilk ve ABD'de ilkler arasında yer alan Kadınların Kurtuluşu grubuydu.

1977'de Houston'da Ulusal Kadın Konferansı'nda kadınlar el ele tutuşuyor. Etkinliğin amacı, Başkan Jimmy Carter'a sunulacak bir eylem planı geliştirmekti.

Ayrıca bkz. Baskının kökleri 114–17 ▪ Toplumsal denetim olarak ataerkillik 144–45 ▪ İktidar istismarı olarak tecavüz 166–71 ▪ Trans-dışlayıcı radikal feminizm 172–73 ▪ Dil ve ataerkillik 192–93

> Bizi ezenlerle çok yakın yaşadığımız için, kişisel ıstıraplarımızı siyasal bir durum olarak görmekten uzak kaldık.
> **Redstockings Manifestosu**

Bir akşam üyelerden biri, Anne Forer, gruptaki diğer üyelerden, kendi yaşamlarında nasıl ezildiklerine ilişkin örnekler vermelerini istedi. Kendi bilincini yükseltmek için bunları işitmeye ihtiyacı olduğunu söyledi.

1968'de, NYRW'nin kurucu üyelerinden ve radikal feminist Redstockings grubunun üyelerinden Kathie Sarachild, "Feminist Bilinci Yükseltmek İçin Bir Program" yazdı ve Chicago yakınlarında toplanan birinci Kadınların Kurtuluşu Ulusal Konferansında sundu. Sarachild, giderek artan sayıda kadının kendi ezilmişliğinin gerçekliğini algılamaya başlayınca kitlesel bir kurtuluş hareketinin gelişeceğini iddia etti. Feministlerin öncelikli görevi, ona göre, kadınlar arasında bir "sınıf bilinci" uyandırmaktı.

BY uçuşa geçer

1970'te "kişisel olan siyasaldır" ifadesi, bilinç yükseltme yoluyla kadınların deneyimini tanımanın ve paylaşmanın önemini özetlemek için yazıldı. NYRW üyesi Carol Hanisch'in *Notes from the Second Year*'daki (*İkinci Yıldan Notlar*) bir makalesinin başlığı olarak kullanıldı. 1973'te, ABD'de BY gruplarında 100.000 kadar kadın vardı. Bu tür toplantılar, tipik olarak en fazla 12 kadından oluşuyordu. Konular önceden belirleniyor ve kadınlar sırayla konuşup işte, evde, mahrem ilişkilerde yaşadıkları baskıları anlatıyorlardı. Amaç öğüt vermek ya da eleştirmek değil, anlamaktı; her bir deneyim eşit ölçüde geçerli sayılıyordu.

Hareketi şekillendirme

Muhalifler BY toplantılarını önemsizleştirip dedikodu oturumları ya da terapi olarak niteledi ya da yeterince siyasal olmadıklarını düşündü. Hareket, erkekleri dışladığı için de eleştirildi. Ne var ki, bilinç yükseltmeyi destekleyenler, kurtuluşun hedeflerini, kadınların yaşam gerçekliklerinin şekillendirmesi gerektiğine inanıyorlardı.

Kişisel olan siyasaldır düşüncesi, Kadınların Kurtuluş Hareketinde en önemli kavramlardan biri oldu. Aile yaşamını ataerkilliğin tanımladığını ve şekillendirdiğini, cinsel ilişkinin siyasal olduğunu savunur. Kadınların ortak sorunlarını kişisel diye önemsememek, bu düşünceye göre, kadınları bağımlı bir rolle sınırlar ve erkeklerin kadınları ezmesinin başka bir yoludur. Erkek iktidarı şiddetle (toplumda ve evde), evlilik ve çocuk bakımıyla, aşkla ve seksle güçlendirilir; kadınların kişisel yaşamlarının siyasal olduğu görülünce, cinsiyetçiliğin temeli bulunabilir, meydan okunabilir ve değiştirilebilir. ■

Kathie Sarachild

1943'te doğan Amerikalı feminist Kathie Sarachild'ın asıl adı Kathie Amatniek'ti. 1968'de babasının soyadını bırakıp onun yerine annesinin adı Sara'yı kullanmaya başladı (Sarachild: Sara'nın çocuğu). 1968'de Washington'daki kadınların barış yürüyüşünde "Kız Kardeşlik Güçlüdür" sloganının atan ilk kişiydi.

1969'da Sarachild, radikal feminist grup Redstockings ilk üyelerinden oldu; çok daha sonra, 1978'de, Redstockings antolojisini yayına hazırladı. Yine 2013'te Carol Hanisch, Ti-Grace Atkinson ve diğerleriyle birlikte, toplumsal cinsiyet sorunlarını tartışmaya çalışanların susturulmasını sorgulayan bir açıklamaya katkıda bulundu.

Önemli eserleri

1968 "Feminist Bilinci Yükseltmek İçin Bir Program"
1973 "Bilinç Yükseltme: Radikal Bir Silah"
1979 *Feminist Devrim*

> Bilinç yükseltme grupları, Kadınların Kurtuluş Hareketini belkemiğidir.
> **Siyah Maria Kolektifi**

BİR EŞİTLEYİCİ, BİR KURTARICI

DOĞUM KONTROL HAPI

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Letty Cottin Pogrebin, 2010

ANAHTAR FİGÜRLER
Margaret Sanger, Gregory Pincus

ÖNCE

1918 Marie Stopes'in *Married Love*'ı (*İzdivaçta Aşk*) yayımlanır. Kitap, evlilikte cinsel arzuyu ve doğum kontrolünü tartışır.

1921 Margaret Sanger, Amerikan Doğum Kontrol Birliğini (daha sonra Planlı Ebeveynlik denildi) kurar.

SONRA

1967 Dünya çapında 12,5 milyondan fazla kadın doğum kontrol hapı kullanıyor.

1970 ABD'de kongre oturumlarında feministler, doğum kontrol hapının güvenilirliğine itiraz eder. Formülü değiştirilir.

1973 *Eisensdadt v. Baird* davasında ABD Yüksek Mahkemesi, evli olmayan kadınlara gebelikten korunma hakkı verir.

1960'ta ABD'de ağızdan alınan doğum kontrol hapına geçiş, bilimsel bir atılımın işaretiydi ve kadınlar için, eşi görülmemiş bir toplumsal ve cinsel özgürlük çağının başlangıcıydı. Kısa süre anıldığı şeklide Hap sentetik hormonlardan oluşur ve istenmeyen gebeliklere karşı, daha önceki gebelik önleyici yöntemlerden çok daha fazla koruma sunar.

Hapın gelişi, biyolog Gregory Pincus'un ilacı araştırması için fon bulmasına yardımcı olan doğum kontrolü aktivisti Margaret Sanger için bir zaferdi. Birkaç yıl içinde Pincus, üreme uzmanı Min Chueh Chang ve jinekolog John Rock ile birlikte ilk Hapı, Enovid, geliştirmişti. Klinik denemeler ABD'de ve Porto Riko'da yapıldı.

Yeni bir özgürlük

ABD'de onaylandıktan sonra iki yıl içinde Hapı, bireysel eyaletler kullanımını veto etmesine rağmen, 1,2 milyon Amerikalı kadın alıyordu. İngiltere'de 1961'te Ulusal Sağlık Hizmeti tarafından reçetelendirilmeye başlandı ama 1967'ye kadar yalnızca evli kadınlar alabiliyordu. Toplumsal muhafazakârlar Hapı hovardalığa ruhsat olarak görürken Sanger gibi feministler cinsel keyiften fazlasının habercisi olduğun biliyorlardı. Kadınlara gebeliği kontrol olanağı verdi, aileleri sınırlandırmalarını ve kariyer yapmalarını olanaklı kıldı. Potansiyel sağlık riskleri henüz ele alınmamış olmasına rağmen Hap özgürleştiriyordu –ve kalıcı olacaktı. ■

> Tasarladığım bir yaşama bilerek sahip olmamı olanaklı kıldı. Üniversiteye başlamama ve kariyer yapmama izin verdi.
>
> **Gloria Feldt**
> **Planlı Ebeveynliğin eski CEO'su**

Ayrıca bkz. Doğum kontrolü 98–103 ■ Yasal kürtaj hakkı 156–59 ■ Üreme adaleti 268

HER YOLA GİDERİZ

RADİKAL FEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Redstockings manifestosu, 1969

ANAHTAR ÖRGÜT
Redstockings

ÖNCE
1920 Alexandra Kollontai gibi feministlerin desteğiyle Sovyetler Birliği kürtajı yasallaştırır.

SONRA
1973 ABD Yüksek Mahkemesi, gebeliğin altı ayına kadar kürtaj hakkı lehine karar verir.

1989 Redstockings, ilk etkinliklerinin 20. yıldönümünü nedeniyle New York'ta bir kürtaj açıklaması yapar.

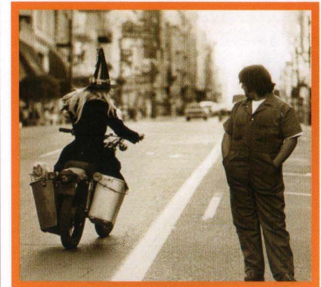
2017 ABD Başkanı Donald Trump, devlet onaylı özel sağlık sigortalarının kürtaj masrafını karşılamasını önleyen bir yasa tasarısını imzalar.

1969'da Shulamith Firestone ve Ellen Willis'in kurduğu Redstockings (hem aşırı sol hem feminist sempatiye işaret eden bir ad), New York'lu Radikal Kadınlar parçalanıp dağılınca ortaya çıktı. Benzer gruplar arasında WITCH (Cehennemden Uluslararası Terörist Kadınların Komplosu) da vardı. Feminizmin bu radikal damarının amacı, kadın bedeni üzerindeki egemenliklerini geri kazanarak ve radikal toplumsal değişimleri gerçekleştirerek kadınların ezilmesine son vermekti.

Redstockings taktikleri, bir doğrudan eylem protestosu biçimi olan "zap"lardan ve sokak tiyatrosundan oluşmaktaydı. Büyük ölçüde New York City menşeli Redstockings'in, Florida'da da bir şubeleri vardı; West of San Francisco Redstockings ise bağımsız çalışmaktaydı.

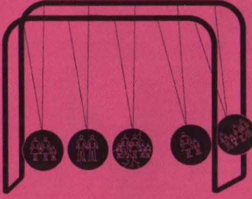
Kürtaj aktivizmi

Şubat 1969'da bir Redstockings protestosu, bir New York Eyaleti kürtaj reformu oturumunu dağıttı. 15 konuşmacıdan tek kadının bir rahibe olmasına dikkat çeken grup, kadınlara konuyla ilgili tanıklık yapma, kendi deneyimlerini aktarma hakkı istedi. Bir ay sonra Redstockings, New York'ta Washington Meydanı Metodist Kilisesinde bir kürtaj açıklaması yaptı. Bu etkinlikte 12 kadın kendi yasadışı kürtajlarını ve yaşadıkları arışı ağrıyı, korkuyu, tehlikeyi ve fahiş maliyetleri anlattı. Bu açıklamayı haber yapan Gloria Steinem, açıklamaların onu nesnel gazeteciden aktiviste dönüştürdüğünü söyledi. ■

Cehennemden Uluslararası Terörist Kadınlar Komplosunun (WITCH) bir üyesi, 1974'te bir San Francisco sokağında motorla gidiyor. WITCW, Redstockings'in daha aşırı bir kanadıydı.

Ayrıca bkz. Marksist feminizm 52–55 ■ Anarko-feminizm 108–09 ■ Rahim kıskançlığı 146 ■ Ev işine ücret 147 ■ Yasal kürtaj hakkı 156–59

FEMİNİZM TOPLUMUN EN TEMEL YAPILARINI ÇATLATACAKTIR

AİLE YAPILARI

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Shulamith Firestone, 1970

ANAHTAR FİGÜRLER
Shulamith Firestone, Gayle Rubin

ÖNCE
1950s II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'de ve İngiltere'de kadınlar, savaş zamanındaki işlerini bırakıp ev hayatına dönmeye teşvik edilir.

1963 Betty Friedan'ın *Kadınlığın Gizemi* beyaz, orta sınıf kadınlardaki memnuniyetsizliği "adı olmayan sorun" olarak tanımlar.

SONRA
1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, her türlü ayrımcılıktan kurtulma hakkını içerir.

2015 Amerikalı perakendeci Target, çocuk oyuncaklarını ve yataklarını artık toplumsal cinsiyete göre ayırmayacağını duyurur.

1950'lerde banliyödeki evinde beyaz Amerikalı bir aileye ait bu görüntüde, ailesi dinlenirken bir kadın sofra hazırlıyor. Bu ataerkil aile yapısı, ulusal "ideal"di.

1950'lerde savaş sonrası ekonomik canlanmadan yararlanan beyaz, orta sınıf Amerikan aileleri sürüler halinde banliyölere taşındı. Yarattıkları başarı imgesi, erkeklerin gelir kazanmakla sorumlu olduğu ve kadınların daha küçük bir rol oynadığı beyaz, heteroseksüel çekirdek ailenin idealleştirilmesine yol açtı. Kadınların bağımlılığı, birçoğunun savaş zamanında kazandığı bağımsızlıkla çelişmekteydi.

1970 tarihli *Cinselliği Diyalektiği* (*The Dialectic of Sex*) kitabında radikal feminist Shulamith Firestone, kadınlar ile erkekler arasındaki eşitsizliğin, toplumdaki diğer tüm baskı biçimlerinin temeli ve çekirdek aile fikriyle

Ayrıca bkz. Ev hayatından kurtuluş 34–35 ▪ Baskının kökleri 114–17 ▪ Adı olmayan sorun 118–23 ▪ Toplumsal denetim olarak ataerkillik 144–45

> Devrim, temel toplumsal örgütlenmenin, biyolojik ailenin... kökünü kazımadıkça, sömürü paraziti asla imha edilemez.
> **Shulamith Firestone**

Shulamith Firestone

Alman bir anne ile Amerikan bir babanın kızı olarak 1945'te Ottawa'da doğan Shulamith Firestone, Ortodoks Yahudi bir ailede büyüdü. O daha çocukken aile Missouri'de St Louis'e taşındı.

Firestone'un babası ailenin üzerinde, Shulamith'in sövüp saydığı ataerkil bir denetim kuruyordu. İki lisans derecesi aldıktan sonra 1967'de New York City'ye taşındı ve orada, New York'lu Radikal Kadınların kurucuları arasında yer aldı. Feminist Jo Freeman ile birlikte anti-kapitalist, çok-konulu bir koalisyon olan Chicago Kadınların Kurtuluş Birliğini ve Ellen Willis ile Redstockings grubunu kurdu.

Devrimci bir feminist olan Firestone, 1970 tarihli kitabı *Cinsiyetin Diyalektiği*'nde kadınların çekirdek aile yapısını devirmeleri gerektiğini savundu. 1970'lerin sonunda siyasal yaşamdan çekilen Firestone ressam oldu. 2012'de 67 yaşında ölmeden önce on yıllarca şizofreniyle mücadele etti.

yakından bağlantılı oluğunu savunur. Kadınların ezilmesinin kökeninin özel mülkiyetin kurulmasına dayandığını söyleyen Karl Marx ve Friedrich Engels'in teorisine karşı çıkar. Aksine, diyor Firestone, erkeklerin kadınları ezmesi, daha geriye, "yazılı tarihin ötesi"ne, hayvan krallığındaki ve biyolojik ailedeki cinsel eşitsizliğe kadar geri gider.

Çocuk doğurmanın yükü

Eşitsizliği üremeye bağlayan Firestone'un ifade ettiğine göre, kadınların toplumdaki aşağı konumu, gebelik sırasındaki kırılganlıklarına ve çocuklardan sorumlu olmalarına dayandırılabilir. Bu sınırlamalara meydan okuyan Firestone "Artık hayvan değiliz" diye ilan eder ve topluma bir dizi radikal değişim önerir. Çocukların cinsiyet farklılıklarını kültürel bakımdan yersizleştirecek nötr-toplumsal cinsiyetli bir biçimde büyütülmesini ister ve çocukların kadın bedeninin dışında doğmasına olanak verecek yeni teknolojilerin icat edilmesini de hayal eder.

Firestone, heteroseksüel çekirdek ailenin tamamen kaldırılmasını ve yerini, çocukları birlikte büyütecek kolektiflerin ve evli olmayan eşitlikçi çiftlerin almasını savunur. Çocuklara daha fazla hak ve ifade özgürlüğü verilmesi gerektiğini de vurgular.

Firestone'un geleceğin eşitlikçi toplumuna ilişkin düşüncelerinin temelinde, sosyalist feminizm yatar. Teknolojik ilerlemenin entelektüel bakımdan sağırlaştırıcı çalışmayı ortadan kaldırma, işgücüne insanların tatminkâr bulacağı işler sağlama potansiyeline sahip olduğunu savunur. Kadınların da ev hayatında sınırlı roller üstlenmekten kurtulacağını öne sürer.

> Kadınlar evlilikte verilir, savaşta alınır, ayrıcalıklarla takas edilir, haraç olarak gönderilir, ticareti yapılır, satın alınır ve satılır.
> **Gayle Rubin**

Çekirdek aile eleştirisi

Firestone dışında başka feministler de heteroseksüel çekirdek aile yapısını eleştirdi –örneğin "Kadınlardaki Trafik: Cinsiyetin 'Siyasal İktisadı' Üzerine Notlar" başlıklı 1975 makalesinde Gayle Rubin. Rubin'in yazdığına göre, Batı evliliğinin tarihi, büyük ölçüde kadınları meta olarak mübadele eden erkeklerin tarihidir. Kadınların ev hayatına kapatılmasının, erkek işçinin varlığını sürdürmesi için gerekli çeşitli işleri (örneğin yemek pişirme, çocuk büyütme, çamaşır yıkama, evi temizleme) kadınların yapmasıyla sonuçlandığını da savunur. Ama bu işler ücretsiz yapıldığı için, kadınlar tipik olarak erkeklerin çalışmasının sonucu olan ekonomik sermayeyi edinemez. ▪

KADINLAR, ERKEKLERİN ONLARDAN NE KADAR NEFRET ETTİĞİNİ FAZLA BİLMİYORLAR

MİZOJİNİYE KARŞI KOYMA

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Germaine Greer, 1970

ANAHTAR FİGÜR
Germaine Greer

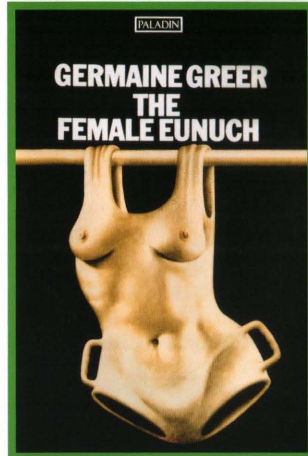
ÖNCE
1792 İngiliz reformcu Mary Wollstonecraft *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi*'nde, ataerkil bir toplumda toplumsal koşullanmanın kadınları nasıl önemsizleştirdiğini açıklar.

1963 Amerikalı feminist Betty Friedan, "kadınlığın gizemi"ni, kadınlar için ulaşılması olanaksız idealleştirilmiş bir kadınlık olarak tanımlar.

SONRA
1975 *İrademize Rağmen*'de Amerikalı feminist Susan Brownmiller erkeklerin, tecavüzü, kadınları yıldırmak ve baskı altında tutmak için bir araç olarak kullandığını savunur.

1981 Amerikalı radikal feminist Andrea Dworkin, pornografinin kadınları insan olmaktan çıkardığını iddia eder.

1960'ların ve 70'lerin Kadınların Kurtuluş Hareketi, feministlerin yazdığı yazılar taşkınına tanık oldu. En canlı ve en kışkırtıcı olanı, Germaine Greer'in *The Female Eunuch* (*İğdiş Edilmiş Kadın*) kitabıydı. 1970'te yayımlanan kitap, çok satanlar listesine girdi ve ikinci dalga feminizmin anahtar metinlerinden biri oldu. Greer'in ana tezi şudur: Kadınlar toplumsal olarak, cinsel olarak ve kültürel olarak fiilen iğdiş edilmiştir.

Kadınların kadın "normalliğiyle" ilgili temel varsayımları sorgulamayı öğrenmeleri gerektiğini savunan Greer hücrelerden kıvrımlara, sekse ve "günahkâr rahme" –regl kanının kaynağı– kadar kadın "Beden"ine bakarak başlar. Kadınların, diğer cinsel varlıkların, özellikle erkeklerin kullanımı için cinsel nesne olarak görüldüklerini ve kadınların cinselliğinin pasif diye yanlış ifadelendirildiğini iddia eder. Kadınlarda değer verilen nitelikler, diyor Greer, hadımın nitelikleridir: ürkeklik, halsizlik ve hassaslık.

"Ruh"a geçen Greer, doğumdan ergenliğe ve yetişkinliğe kadar kadınları kalıba döken klişeleri araştırır, kadınların bağımsız düşünce ve davranıştan sakınmaya, kendilerini "mantıksız, öznel ve genellikle aptal" gibi görmeyi teşvik etmeye koşullandırıldığını savunur. Greer'e göre kadınların iğdiş edilmesi, bir eril-dişil kutuplaşması bakımından gerçekleştirilir; bu kutuplaşmada erkekler, tüm

İngiliz sanatçı John Holmes'un 1971 basımı için tasarladığı bu dikkat çekici kapağı, yazar Monica Dux "kendisi ikonlaşan bir sanat eseri" olarak niteler.

Ayrıca bkz. Cinsel haz 126–27 ▪ Aile yapıları 138–39 ▪ Erkek bakışı 164–65 ▪ Güç istismarı olarak tecavüz 166–71 ▪ Transfeminizm 286–89 ▪ Cinsiyetçilik her yerdedir 308–09

> Kadınlar bir şeklide libidolarından, arzu yetilerinden, cinselliklerinden koparılmıştır.
> **Germaine Greer**

enerjiye el koyup heteroseksüelliği sadomazoşist bir örüntüye indirgeyen "saldırgan, fetihçi bir güce" akıtmıştır. Greer, aşkın da, ya romantik bir mit sunumuyla ya kadınların erkek cinsel fantezileri olarak pornografik yaratılmasıyla saptırıldığını ve çarpıtıldığını öne sürer.

Greer çekirdek aileye güçlü bir saldırıda bulunur: yalnızca kadınlar için boğucu olmakla kalmıyor, diyor Greer, aile içindeki gerilimler çocuklara da zararlıdır. Çocukların daha özgür ve komünal büyütülmesini önerir.

Mizojinistler

İğdiş Edilmiş Kadın'da en kışkırtıcı ifadelerden birinde Greer, aşkın saptırıldığını; öyle ki, nefrete, tiksintiye ve iğrenmeye dönüştüğünü iddia eder. Esasında erkeklerin kadınlardan nefret ettiğini ve onlara kızdığını ve özellikle seks sırasında kadınların da onlardan tiksindiğini öne sürer. Bunu kanıtlamak için, kadınlara yapılan saldırıları, aile içi istismarı, toplu tecavüzleri ve erkeklerin kadınları tarif etmek için kullandığı çok çeşitli cinsel hakaretleri örnek gösterir.

Kitabının son bölümünde Greer kadınların, evlilik gibi ataerkil ilişkilere girmeye reddetmeleri –ve eğer girer ve mutsuz olurlarsa terk etmeleri– gerektiğini öne sürer. Ücretsiz işçi olmayı reddetmelidirler ve kadınlarla ilgili tüm klişe varsayımları sorgulamalıdırlar. Her şeyden önce kadınların cinselliklerini, enerjilerini ve güçlerini geri almaları gerektiğini savunur. Greer'in iddiasına göre, mizojinist bir toplumun süreçlerinden kurtulmakla kadınlar, kendi cinsel ve toplumsal kurtuluşları için çalışabilirler.

Greer *İğdiş Edilmiş Kadın*'ın yıkıcı olmasını istedi ve tek başına, herhangi bir tikel feminist bakış açısına uygun düşmeyen radikal feminist bir metin olarak duruyor. Apaçık cinsel diliyle, kışkırtıcı kurtuluş çağrısıyla sayısız kadını etkiledi. ▪

> Kadın gücü kadınların kendi kaderlerini belirlemesi demektir... ataerkil toplumun tüm yükünü atmak gerekecek.
> **Germaine Greer**

Germaine Greer

1939'da Avustralya'da Melbourne'da doğan Germaine Greer, 1964'te İngiltere'de Cambridge Üniversitesinde İngiliz Edebiyatı okuma bursu kazanmadan önce bir Katolik okuluna gitti. 1968'den 1972'ye kadar Warwick Üniversitesinde öğretim üyeliği yaptı ve yeraltı dergisi *Oz*'a yazılar yazdı.

İğdiş Edilmiş Kadın'ın başarısıyla birlikte Greer, sohbet toplantılarına katılan ve makaleler yazan önemli bir kamusal figür oldu. ABD'de *Tulsa Studies in Women's Literature* dergisini kurdu, bir yayınevi açtı ve İngilizce profesörü olarak Warwick Üniversitesine göre döndü. 2018'de #MeToo hareketinin bazı yanlarını eleştirerek ve tecavüz cezalarının bazı durumlarda düşürülmesi gerektiğini öne sürerek birçok feministi kızdırdı.

Önemli Eserleri

1970 *İğdiş Edilmiş Kadın*
1979 *Irk Engeli*
1984 *Seks ve Kader: İnsan Doğurganlığı Siyaseti*
1991 *Değişim: Kadınlar, Yaşlanma ve Menopoz*
1999 *Bütün Kadın*

MS. YAZARLARI BİR HAREKETİ BİR DERGİYE ÇEVİRDİ

MODERN FEMİNİST YAYINCILIK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Letty Cottin Pogrebin, 1999

ANAHTAR FİGÜRLER
Gloria Steinem,
Florence Howe,
Carmen Callil

ÖNCE
1849 Amerika'nın ilk feminist dergisi aylık yayımlanmaya başlar.

1910 Kadınlar için aylık edebiyat dergisi *Seito* (*Mavi Çoraplı*) Japonya'da çıkar.

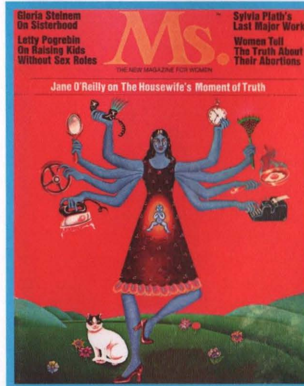
1917 *The Woman Citizen* (*Kadın Yurttaş*) ABD'de çıkar; kadınların siyasal eğitimine odaklanır.

SONRA
1996 ABD'de Portland'da popüler kültüre feminist bir yanıt vermek için *Bitch* dergisi çıkar.

2011 New York'ta Emily Gould ve Ruth Curry, Emily Books'u kurar; her ay abonelere seçilmiş e-kitaplar (büyük ölçüde kadınlara) gönderir.

Kadınların süreli yayınları ve dergileri 19. yüzyılda, özellikle kadınlara oy hakkı elde etmenin kadınlar için önemli bir hedef olduğu ABD'de boy verdi. Atlantik'in her iki yakasında 1920'lerin sonunda kadınlara oy hakkı hedefine büyük ölçüde ulaşılmasıyla birlikte (Fransa'da 1944'e kadar değil), feminist yayınların sayısı azalmaya başladı.

Virginia Woolf ve Simone de Beauvoir gibi birkaç yazar güçlü ses olarak kaldı. Beauvoir'ın kadınların tarihsel bağımlılığına hayıflanan 1949 tarihli kitabı *İkinci Cinsiyet*'in, ikinci dalga feminizme ilham verdiğine inanılır.

Feminist yayıncılık 1970'lerde çağdaş kadınları rahatsız eden konuları ışık tutmak için ortaya çıktı. Betty Friedan'ın çok satan kitabı *Kadınlığın Gizemi*'nde tasvir ettiği boğucu ev hayatı ve gazeteci ve aktivist Gloria Steinem'in yine aynı yıl yayımlanan, Playboy Tavşanı olarak yaşadığı alçaltıcı deneyim anlatısı, harekete geçiren ilk kamçıydı. Kadınlar tarafından ve kadınlar için yayıncılık, kadınların yalnızca reform peşinde koşmaması, dünyanın –özellikle siyasetin– kökten değişmesi gerektiğini savunan Steinem'in konuşmalarında sözünü ettiği "devrim"in bir parçasıydı.

Zorluğun üstesinden gelme

Off our Backs (*Sırtımızdan Atmak*), bir kadın kolektifinin yayına hazırladığı ve 1970'te yayımlanan Amerikan yeni feminist dergile-

***Ms.* dergisi** 1972 baharında çıkmaya başladı. İlk sayısının kapağı, Hint tanrıçası sekiz kollu Durga'yı tasvir eder; sekiz kol burada, kadınların yerine getirdiği ütücü, sürücü, aşçı ve muhabir gibi rolleri temsil eder.

Ayrıca bkz. Entelektüel özgürlük 106–07 ▪ Baskının kökleri 114–17 ▪ Bilinç yükseltme 134–35 ▪ Kadınları tarihe yazma 154–55 ▪ Çevrimiçi feminizm 294–97

Gloria Steinem

1934'te doğan Gloria Steinem, ikinci dalga Amerikalı feministlerin herhalde en ünlüsü oldu. 1956'da ABD'de Smith College'dan mezun olan Steinem bir bursla iki yılını Hindistan'da geçirdi; orada aktivizmine yol gösteren Gandici ilkeleri özümsedi. Kısa sürede Kadınların Kurtuluş Hareketinin en verimli yazarlarından ve en iyi savunucularından biri oldu. 1963'te, Playboy Tavşanı olarak çalışan genç kadınların savunmasızlığını ilk ağızdan açığa vurması feminist davayı ateşledi, kulüplerdeki koşulların iyileştirilmesine yardımcı oldu ve bugün gazetecilik derslerinde hâlâ kullanılır. 1972'de *Ms.* dergisinin kurucuları arasında yer aldı ve ömrü soyunca kadın hakları için mücadele etti. 2013'te, ABD'nin en yüksek sivil nişanı Başkanlık Özgürlük Madalyasını aldı.

Önemli eserleri

1983 *Aşırı Hareketler ve Gündelik İsyanlar*
1992 *İçeriden Devrim*
1994 *Sözlerin Ötesine Geçmek*
2015 *Yoldaki Yaşamım*

rinden birinin saldırgan başlığıydı. İngiltere'de 1971'de çıkmaya başlayan *Spare Rib* (*Kaburga*), Kadınların Kurtuluş Hareketinin düşüncelerini ve kaygılarını dillendirdi, beden imgesi, ırk, sınıf ve kadın cinselliği gibi konuları inceledi. Bir yıl sonra *Broadsheet* (*Dosya Kâğıdı*), Yeni Zelanda'nın hem ulusal hem uluslararası kadın konularına odaklanan ilk feminist dergisi oldu. 1972'de Steinem ve Dorothy Pitman Hughes, *Ms.* dergisini kurdu; ilk deneme sayısı sekiz günde 300.000 kopya sattı. Suç sayılan kürtaj, aile içi şiddet, pornografi, cinsel taciz ve sevgili tecavüzü gibi tartışmalı konularda açıkça konuşan ünlü kadınlara yer veren ilk Amerikan dergisiydi.

Feminist yayınevleri

İngiltere'de ve ABD'de feminist kitap yayıncılığı da 1970'lerin başında hayat buldu. Amerikalı yazar ve yayıncı Florence Howe, kocası Paul Lauter ile birlikte, 1970'te, yeni kadın araştırmaları alanında ders kitaplarının yanı sıra feminist klasikleri de yeniden basmak için The Feminist Press'i kurdu. 1973'te İngiliz yayıncı Carmen Callil, Virago Press'i kurdu; adı "savaşçı kadın" anlamına gelir ve elma logosu, Kitabı Mukaddes'te Havva'nın yediği yasak bilgi meyvesine işaret eder. 1978'de Virago, yüzlerce kadın yazarın eserlerini canlandıran Modern Klasikler dizisine başladı. 1980'lerin ortasında İngiltere'de kendi feminist listeleri bulunan ana akım yayıncıların yanı sıra en az yedi feminist yayıncı vardı. ABD'de Aunt Lute Books, 1982'de çok-kültürlü feminist eserler yayımlamaya başladı.

> Steinem'in çığır açan denemesi ["Bir Tavşan Masalı"], toplumun kadın güzelliği standartlarıyla ilgili tutumuna bir kadının ilk meydan okumasıydı.
>
> ***Vogue***
> **(Eylül 2017)**

Yeni kadın yazarlar

Alice Walker, Margaret Atwood, Alice Munro ve Toni Morrison gibi yeni bir yazar dalgası ve onların öykülerine ve görüşlerine aç bir okur kitlesi de kadın-yayını hareketine güç verdi. Bu yazarların eserlerini ve kadın konuları tartışmasını daha geniş bir kamuoyuna ulaştıran feminist kitabevleri de ortaya çıktı –1980'de İngiltere'de ve Kuzey Amerika'da en az 100 tane.

Ne var ki, sonunda büyük kitabevi zincirlerinin yükselişi bağımsızlara büyük zarar verdi. 1980'lerde çok sayıda feminist yayınevi ve dergi kapandı; 1970 ile 1991 arasında ABD'de kurulan 64 kadın yayıncılığı şirketinden 1999'da yalnızca 21'i hâlâ iş yapıyordu. Son anlatımlar, feminist yayıncılığın 21. yüzyılda taze itici güç bulduğunu gösteriyor. ■

ATAERKİLLİK, DÜZELTİLMİŞ OLSUN YA DA OLMASIN, HÂLÂ ATAERKİLLİKTİR

TOPLUMSAL DENETİM OLARAK ATAERKİLLİK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Kate Millett, 1970

BAŞLIK ALINTISI
Kate Millett

ÖNCE
1895 Amerikalı süfrajist Elizabeth Cady Stanton, *The Woman's Bible*'da (*Kadının Kitabı Mukaddes'i*) erkek üstünlüğü dinsel Ortodoksluğuna meydan okur.

1949 Simone de Beauvoir, *İkinci Cinsiyet*'te kadınların ezilmişliğinin tarihsel, toplumsal ve psikolojik köklerini açıklar.

SONRA
1981 ABD'de radikal feminist Andrea Dworkin, *Pornography: Men Possessing Women*'da (*Pornografi: Kadınlara Sahip Olan Erkekler*), pornografinin kadınlara karşı şiddetle ilişkili olduğunu savunur.

1986 Amerikalı feminist tarihçi Gerda Lerne, *The Creation of Patriarchy*'yi (*Ataerkilliğin Yaratılması*) yayımlar.

Ataerkillik, erkeklerin kadınlar üzerindeki toplumsal ve siyasal iktidar sistemi, 1960'larda ve 70'lerde radikal feministlerin temel hedefiydi. Konuyla ilgili teorileri, Amerikalı yazar ve aktivist Kate Millett'in *Cinsel Politika*'sında (*Sexual Politics*) ortaya konuldu. 1970'te yayımlanan kitap ataerkilliği tanımlayıp çözümler ve kadınları ezme yollarını inceler. Kitabın başlığı Millett'in argümanını yansıtır: Cinselliğin, yaşamın genellikle kişisel sayılan diğer alanları gibi, sıkça ihmal edilen siyasal bir boyutu

Kate Millett gibi radikal feministlere göre aile asli olarak ataerkildir; doğumdan hemen sonra kızlar edilgen olmayı öğrenir, oğlanlar daha iddialı roller üstlenir.

Ayrıca bkz. Aile yapıları 138–39 ▪ İktidar istismarı olarak tecavüz 166–71 ▪ Dil ve ataerkillik 192–93

> Cinsiyet, siyasal sonuçları olan bir statü kategorisidir.
> **Kate Millett**

vardır. Siyaset, bir grup insanın başka bir grubu kontrol ettiği iktidar-kaynaklı ilişkilere işaret ediyorsa, o zaman cinsel ilişkiler doğaları gereği siyasaldır. Millett'e göre cinsel siyaset, kadınlar üzerindeki erkek denetimine işaret eder ve tüm iktidar alanlarının – hükümet, siyasal konum, din, ordu, sanayi, bilim, maliye ve akademi dahil– tamamen erkeklerin elinde olduğu ataerkil bir toplumun temelini oluşturur.

Ataerkillik evde başlar

Diğer radikal feministler gibi Millett de erkek egemenliği için biyolojik bir neden görmez. Aksine, diyor Millett, erkeklerin ve kadınların toplumsal cinsiyet kimlikleri erkenden, ebeveyn kaynaklı ve kültürel toplumsal cinsiyet kavramlarıyla oluşur. Aile "ataerkilliğin baş kurumu"dur çünkü toplumdaki ataerkil yapıları yansıtır ve güçlendirir ve aile içindeki davranış, erkekler tarafından saptanır ve kontrol edilir.

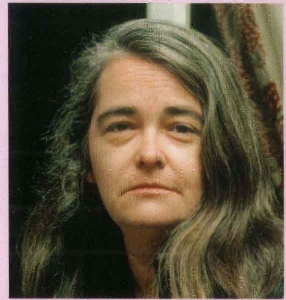
Millett'e göre eğitim de ataerkilliği güçlendirir; genç kadınları insan ve toplum bilimlerine yönlendirirken, genç erkekleri bilime, teknolojiye, mühendisliğe, serbest mesleklere ve ticarete yönlendirerek bir dengesizlik yaratır. Bu alanlarda denetim siyasaldır; sanayide, hükümette ve orduda ataerkilliğin çıkarlarına hizmet eder.

Güç ve alışkanlık

Millett'e göre, ataerkillik içinde sosyalleşme ya da öğrenilmiş davranış edinme süreci o kadar etkilidir ki, güce nadiren ihtiyaç duyulur. Bununla birlikte, ataerkilliğin iktidarının cinsel güce dayandığı bir istisnaya işaret eder: saldırganlığın, nefretin, hor görmenin ve ırza geçme arzusunun, özellikle mizojinist bir ataerkillik biçiminde birleştiği tecavüz.

Millett için ataerkillik, erkeklerin ve kadınların psikolojisine o kadar yerleşmiştir ki, her iki cinsiyette yarattığı karakter yapısı "siyasal bir sistemden çok bir zihin alışkanlığı ve yaşam tarzı" haline gelir. 1830'lardan beri kadınların yasal, toplumsal ve cinsel statüsünde feministlerin başardığı değişimler, Millett'e göre, ataerkilliği değiştirecek bir şey yapmadı. Kadınların oy hakkı kazanması bile, siyasal sistem hâlâ erkekler tarafından tanımlandığı için, ataerkilliğe zarar vermedi. ▪

> Bir cinsel devrim, ataerkilliğin baş kurbanları kadınların kurtuluşuyla başlar.
> **Kate Millett**

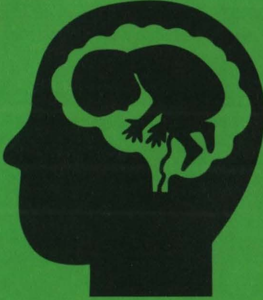
Kate Millett

Amerikalı feminist Kate Millett 1934'te Minnesota'da doğdu. Minnesota Üniversitesi'nde, Oxford'da St Hilda's College'de ve New York City Columbia Üniversitesi'nde okudu. 1966'da kurulduğunda Ulusal Kadın Örgütünün (NOW) yönetim kurulu üyesi oldu; ama feminizminin daha radikal olduğu anlaşıldı. 1970'te *Cinsel Politika*'nın yayınlanmasını, bir belgesel film olan *Three Lives* (*Üç Yaşam*) de dahil, diğer feminist eserler izledi.

Heykeltıraş da olan Millet, 1965'te heykeltıraş bir arkadaşıyla evlendi. 1970'lerin başından itibaren zihinsel bir hastalığa yakalanan Millet, ondan sonra siyasetine ve aktivizmine zihinsel sağlığı da ekledi. Boşandıktan sonra bir lezbiyen olarak ortaya çıktı ve fotoğrafçı Sophie Keir ile evlendi. Millet 2017'de ölene kadar çift birlikte kaldı.

Önemli eserleri

1970 *Cinsel Politika*
1974 *Uçmak*
1990 *Tımarhane Yolculuğu*
1994 *Zulüm Politikaları*
2001 *Anne Millett*

RAHİM KISKANÇLIĞI ERKEK BİLİNÇDIŞINA BELA OLUR

RAHİM KISKANÇLIĞI

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Antoinette Fouque, 2004

ANAHTAR ÖRGÜT
Psychanalyse et politique

ÖNCE
1905 Sigmund *Freud Three Contributions to the Theory of Sexuality*'de (*Cinsellik Teorisine Üç Katkı*) "penis kıskançlığı" kavramını geliştirir.

1970–71 Jecques Lacan, "Kadın yoktur" teorisini geliştirip "Kadın diye bir şey yoktur" kavramına dönüştürür.

SONRA
1979 Antoinette Fouque, Mouvement de Libération des femmes'i, diğer feministlerin kullanmasını önleyen "Psych et po" ticari markası olarak tescil ettirir.

1989 Fransa'da Fouque'den etkilenen Demokrasi İçin Kadın İttifakı (AFD) ve Mizojini Gözlemevi kurulur.

1968'de Fransa'da kurulan Mouvement de Libération des femmes (MLF), çeşitliliğiyle gurur duyan ve "eril" hiyerarşi kavramını önemsemeyen feminist bir şemsiye örgüttü. 1970'te Paris'te Arc de Triomphe'de (Zafer Takı), Meçhul Askerin Mezarının yakınında Meçhul Askerin Eşine çelenk bırakınca öne çıktı.

Psikanalist Antoinette Fouque'nün öncülük ettiği Psychanalyse et politique ("Psych et po"), MLF içinde bir gruptu. Pek çok Fransız feminist, kadınların biyolojik farklılığını ezilmişlikleriyle ilişkilendirirken Psych et po, ataerkilliğin "fallik düzeni" tarafından bastırılmış olan bu farklılığın, kadınların potansiyel kurtuluşunun kaynağı olduğunu iddia etti.

Fouque, erkeklerin kadınların doğurma yeteneğini kıskanmasının mizojiniye yol açtığına inanıyordu. Psikanalist Jacques Lacan'ın düşüncelerinden etkilenen Fouque, ancak bilinçdışını psikanalitik araştırma yoluyla kadınların "Anneye dönüp"

> Farksızlık feminizmi, –cinsel, ekonomik, siyasal– en büyük kadın kıyımı kozudur.
> **Antoinette Fouque**

Babayı reddedebileceğini ve yeni, sahici, dişil bir bilinç, erkekler tarafından inşa edilmemiş cinsel ve simgesel bir güç üretebileceğini söyledi. Fransız feminizminin geri kalanını, "fallik feminizm" ve ataerkillik kadar düşman diye eleştirdi.

1972'de Fouque, burjuva yayıncılar tarafından "bastırılan, sansürlenen ve reddedilen" kadınların yazılarını dağıtmak için Editions des femmes yayınevini kurdu. ■

Ayrıca bkz. Baskının kökleri 114–17 ▪ Erkek bakışı 164–65 ▪ Post-yapısalcılık 182–87 ▪ Toplumsal cinsiyet edimseldir 258–61

HER ZAMAN ONLARIN VAZGEÇİLMEZ İŞGÜCÜYÜZ

EV İŞİNE ÜCRET

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Selma James, 1975

ANAHTAR ÖRGÜT
Ev İşine Ücret

ÖNCE
1848 *Komünist Manifesto*'da filozoflar Karl Marx ve Friedrich Engels, burjuva toplumda kadınların "salt üretim araçları" olarak sömürüldüklerini savunur.

1969 İtalya'da solcu öğrenciler, "Sıcak Sonbahar" denilen grevler dönemiyle sonuçlanan toplumsal reform ajitasyonu yapar.

SONRA
1975 Margaret Prescod ve Wilmette Brown, New York'ta Ev İşine Ücret İçin Siyah Kadınları kurar.

1981 Ruth Taylor Todasco, Oklahoma'da Tulsa'da, seks işinin suç olmaktan çıkarılmasına odaklanan Kötü Kadınlar Yoktur, Yalnızca Kötü Yasalar Vardır Koalisyonunu oluşturur.

Yaptıkları ev işleri için devletin kadınlara ücret ödemesi gerektiği düşüncesi ilk kez 1972'de İtalya'da gündeme getirildi. Kavram medyanın tahayyülünü (lehte ve aleyhte) yakaladı ve hızla uluslararası bir kampanyaya, Ev İşine Ücret kampanyasına dönüştü.

Hareketin liderleri –Selma James, Mariarosa Dalla Costa, Silvia Federici ve Brigitte Galtier– İtalyan entelektüel hareketi Operaismo'nun (İşçicilik) üyeleriydi. Marksist teorilerden yararlanan Operaismo, bir kimsenin toplumdaki güç merkezinin işi olduğunu ve bir işin toplumsal bakımdan değerli sayılması için adil bir ücretin çok önemli olduğunu savunuyordu. Ev İşine Ücret ev işlerinin, çocuk bakımının, hatta seksin kadının güç merkezini oluşturduğunu ve kadınların hem hizmetleri karşılığında ücret hem daha iyi çalışma koşulları talep etmesi gerektiğini savundu.

Aktivistler, kadınların evde yaptıkları işin –ailenin sağlığını korumak ve geleceğin işçilerini üretmek de dahil– sanayinin ve kârın dayanağı olduğunu öne sürdü. Sosyal yardım ve çocuk yardımı ödemelerini, kadınlara borçlu olunan ücretler olarak görüyorlardı. Kadınların ev dışındaki işini daha değerli ve özgürleştirici bulan feministleri de eleştirdiler.

1975'ten itibaren kampanya genişleyip, benzer mali ve toplumsal hedefleri olan Lezbiyen Hakkı Ücreti gibi grupları da kapsadı. ■

1950'lerde bir ev hanımı, ev tipi merdaneli çamaşır makinesini çalıştırıyor. Kadınların güçsüzlüğünün temelinde, diyordu feministler, bu türden ücretsiz ve çoğu kez görülmeyen işler vardı.

Ayrıca bkz. Sendikalaşma 46–51 ■ Marksist feminizm 52–55 ■ Gayrisafi yurtiçi hasıla 217 ■ Pembe yakalı feminizm 228–29

SAĞLIĞI BİZ TANIMLAMALIYIZ

KADIN-MERKEZLİ SAĞLIK HİZMETİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Doktorlar Grubu, 1970

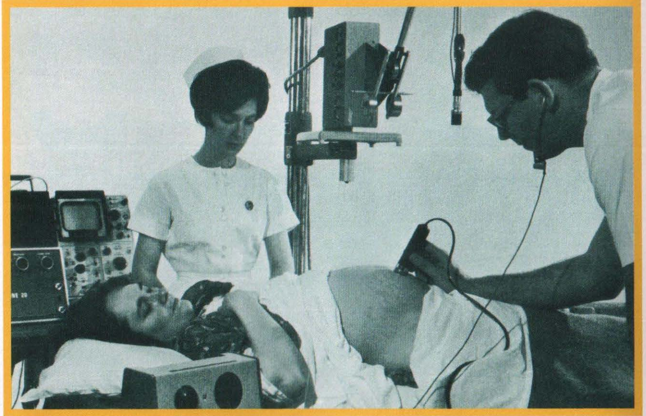
ANAHTAR ÖRGÜT
Boston Kadın Sağlığı Kitap Kolektifi

ÖNCE
1916 Amerikalı aktvist Margaret Sanger, New York, Brooklyn'de ilk doğum kontrolü kliniğini açar.

1960'ların başı FDA (Gıda ve İlaç İdaresi) doğum kontrol hapının kullanımını onaylar. Kısa sürede her yerde bulunabilir olur ama yalnızca evli çiftler için.

SONRA
1975 Büyük ABD kentlerinde şubeleri bulunan Feminist Kadın Sağlığı Merkezleri Federasyonu kurulur.

1975 Ulusal Kadın Sağlığı Ağı –Amerikan kadın sağlığı hareketinin "eylem kolu"– ilk gösterisini gerçekleştirir.

Gebe bir kadın, Kanada'da Winnipeg Genel Hastanesinde ultrasonla muayene ediliyor. 1970'lerde birçok kadın, yüksek teknolojili doğum öncesi bakımdan yararlandı ama bazıları "aşırı tıbbileşmiş" hissetti.

1970'lere kadar kadınların cinsel ve üreme sağlığı nadiren tartışıldı, hatta kadınlar tarafından bile anlaşılmadı. Doktorlar tıbbi tanıları, muayene ettikleri kadınların kocalarına söylerdi ve kadınların kendi deneyimleri hesaba katılmazdı. Gebelikten korunmaya erişim sınırlıydı ve doğurma çoğu kez ilaçlı, cerrahi bir prosedürdü.

İkinci dalga feminizm ve doğum kontrol hapı, kadınların gebelikle ve seksle ilişkisini değiştirdi. Bu bağlamdan, kadın sağlığı hareketi doğdu: kadınlar üzerinde tıp ve erkek denetimine meydan okuyan bir devrim. Amacı, kadınların kendi bedenlerinin bilgisine ve kendi bedenleri üzerinde yetkiye sahip olmalarını olanaklı kılmaktı.

> Kadınlar doğum yaptığında erkek-egemen, otokrat, hiyerarşik bir tıp sistemince kontrol edilir.
> **Sheila Kitzinger**

Beden bilgisi

1969'da, Boston'da Kadınların Kurtuluş Hareketinin konferansındaki bir cinsel sağlık atölyesinde, 23 ila 39 yaş aralığında 12 kadın, iyi tıbbi bakım bulma mücadelelerini tartıştı. Bu, Doktorlar Grubunu oluşturmalarına ve "Kadınlar ve Bedenleri: Bir Ders" başlıklı 193 sayfalık bir kitapçık yayımlamalarına yol açtı. Kitapçık kadınları bedenleri konusunda eğitmeye, utanç, lekelenme ya da kendini suçlama duygusunu dağıtmaya ve tıp profesyonelleriyle ilişkilerini iyileştirmeye çalışıyordu. Metin elden dağıtıldı ve kadın anatomisine, regle, cinselliğe, ilişkilere, cinsel sağlığa, beslenmeye, gebeliğe, doğuma ve gebelikten korunmaya ilişkin samimi tartışmaları içermekteydi.

1971'de kitapçığın başlığı değiştirilip *Our Bodies, Ourselves* (*OBOS –Bedenlerimiz, Biz Kendimiz*) olarak değiştirildi ve Doktorlar Grubu, Boston Kadın Sağlığı Kitap Kolektifi oldu. 1973'te *OBOS*'un ilk ticari, genişletilmiş basımı satışa çıktı. Lezbiyenlik, mastürbasyon ve kürtajla ilgili samimi öğütleri kamuoyunu şok etti.

Kitap yıllar içinde birkaç kez güncellendi. İlk basımlar, tıp kurumunun edilgen kurbanları olarak hastalar düşüncesine odaklandı.

Ayrıca bkz. Kadınlara daha iyi tıbbi tedavi 76–77 ▪ Doğum kontrolü 98–103 ▪ Yasal kürtaj hakkı 156–59 ▪ Üreme adaleti 268 ▪ Kadın sünnetine karşı kampanya 280–81

Kadın sağlığı hareketinde yazıların çoğu, doktor-hasta ilişkilerinde asli olarak var olan güç dengesizliğini vurguladı ve bunu düzeltmek için kadınların daha fazla bilgiye sahip olma hakkını savundu.

Kadın sağlığı hareketinin anahtar yanlarından biri, erişilebilirlikti. *OBOS*'a göre doktorlar iktidarlarını sürdürmek için tıbbi jargon kullanıyorlardı. *OBOS* metni, bilimsel ve tıbbi veri olarak önemli olduğu kadar kadın sağlığı bakımından da önemli olan kişisel deneyimlerle ve anekdotlarla doluydu. *İğdiş Edilmiş Kadın*'da (1970) Germaine Greer'in feministlere ünlü regl kanlarını tatma çağrısını yansıtan yazarlar, okurlara "Siz kendi bedeninizsiniz, müstehcen değilsiniz" diyordu.

OBOS'un her versiyonu daha fazla siyasal odaklıydı, kadınların sağlığı ile toplumsal-ekonomik geçmişleri arasındaki bağlantıyı vurgulamaktaydı. Kadın bedeni bilgisi, diyordu yazarlar, kadınların içinde hareket ettiği toplumsal ve siyasal iklimin bilgisini gerektirir. Kadınların yalnızca kendi bedenlerini öğrenmeleri yetmez; bu bilgiyi kullanıp tıp kurumunu sorgulamaları ve toplumun tüm tabakaları için sağlık hizmetine daha iyi erişim istemeleri gerekiyordu.

> Bedenlerimizle ilgili gerçekleri öğrenmek heyecan vericiydi ama kendi bedenlerimizi nasıl hissettiğimiz konusunda konuşmak daha da heyecan vericiydi.
> ***Our Bodies, Ourselves***

> Bir kadın olarak yaşadığımız neredeyse her fiziksel deneyim o kadar yabancılaştırıcıdır ki, kendi bedenlerimizden aşırı tiksinme ve iğrenme duygularıyla dolmuşuz.
> ***Our Bodies, Ourselves***

Doğum kontrolü

Kadın sağlığı hareketinin siyasal yerindeliği, en çok sıra üreme tercihlerine gelince alenileşmekteydi. *OBOS*'un doğum kontrolüyle ilgili bölümü, kadınların, çocuk sahibi olup olmama ve olacaksa ne zaman ve kaç tane olacağı da dahil, çocuk sahibi olmayla ilgili kararları verme hakkı olması gerektiği açıklamasıyla başlar. Bu açıklama, doğum kontrolü ile 20. yüzyılda var olan kadın hakları arasındaki yakın bağlantıyı sürdürmekteydi.

Kitap, kâr amacı gütmeyen cinsel ve üreme sağlığı örgütü Planlı Ebeveynliğin yerel şubesiyle temas korumalarını kadınlara öğütlemenin yanı sıra Hap, spiral, diyafram ve sperm öldürücüler gibi doğum kontrolü yöntemlerinin güvenilirliği ve etkinliğini de ayrıntılı bir biçimde anlatır. Dışarıya boşalma yöntemi ve Hapın potansiyel yan etkileri konusunda

Kadın-merkezli sağlık hizmetine giden yol

Kadınlar **erkek doktorlara** gider.

Cinsiyetçi ve **küstah** bir muamele görürler.

Deneyimlerini paylaşmaya ve **farkındalığı yükseltmeye** başlarlar.

Kadınlar kendi araştırma makalelerini üreterek **tıp kurumuna meydan** okur.

"Sağlığı biz tanımlamalıyız" diye ilan ederler.

Sheila Kitzinger

1929'da İngiltere'de Somerset'te bir ebe ve doğum kontrolü savunucusunun kızı olarak dünyaya gelen Sheila Kitzinger, doğurmayla ilgili tutumlarda büyük bir değişime neden oldu. Oxford'da sosyal antropoloji okuduktan sonra evlendi ve beş kızının ilkini evde doğurdu -son derece olumlu bulduğu bir deneyim. Kadın-merkezli ve düşük riskli gebelikler için evde doğurmayı savunan Kitzinger, 1958'de Doğal Doğum Vakfının (1961'den itibaren bilindiği şekliyle) kurulmasına yardımcı oldu. Gebelik ve ebeveynlik üzerine çok sayıda kitap yazdı ve dünyanın her yerinde konferans verdi. Çocuk doğurmanın doğal, hatta keyifli bir olay olarak görülmesi gerektiğine inandı.

1982'de Kitzinger'e, çocuk doğurmaya hizmetlerinden ötürü İngiliz İmparatorluğu Nişanı verildi. 2015'te öldü.

Önemli eserleri

1962 *Doğurma Deneyimi*
1979 *İyi Doğum Rehberi*
2005 *Doğum Siyaseti*
2015 *Bir Doğum Tutkusu*

uyarılar da içerir.

Doğum kontrolüyle ilgili feminist yazılar, kadınlar üzerindeki psikolojik etkisini vurgular: Doğum kontrolü işe yaramazsa onlar gebe kalır ve tek sorumluğu üstlenmek zorunda kalmalarına öfkelenirler. Erkekler istenmeyen bir gebeliği kadınlar kadar ciddiye alana kadar, diyor *OBOS*, gebelikten korunmayı bir kadın sorunu saymaya devam edecekler. Metin, soruyor: "Zevkli, tatmin edici, suçluluktan uzak cinsel ilişkilere sahip olmamız için ne lazım? Yalnızca doğum kontrol yöntemlerinden çok daha fazlası. Ama bu, en azından bir başlangıçtır."

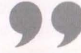
Çocuk sahibi olmak

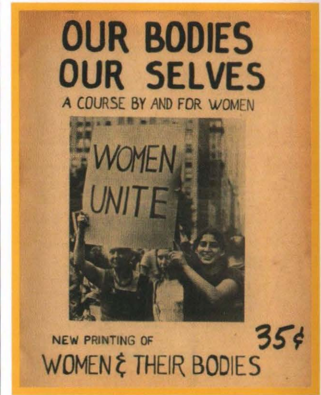
20. yüzyılın ortasında Amerika'da ve başka yerlerde, kadınların tatmini için gebeliğin ve anneliğin önemli olduğu yaygın kabul görmekteydi. *İkinci Cinsiyet*'te (1949) Simone de Beauvoir, gebelikte ve annelikte kadınların kendi benlik duygularını yitirip "edilgen araç" haline geldiklerini söyler. Anneliğin, bir kadını, bir hayvan gibi "kendi bedenine çivilenmiş", erkeklerin ve doğanın egemenliğine açık bıraktığını yazar.

Bedenlerimizin nasıl çalıştığını bilmiyorduk ve bu durum, erkeklerin, özellikle profesyonellerin... doktorların muayenehanelerinde ve her tür klinikte bizi korkutmalarını olanaklı kılar.

Our Bodies, Ourselves

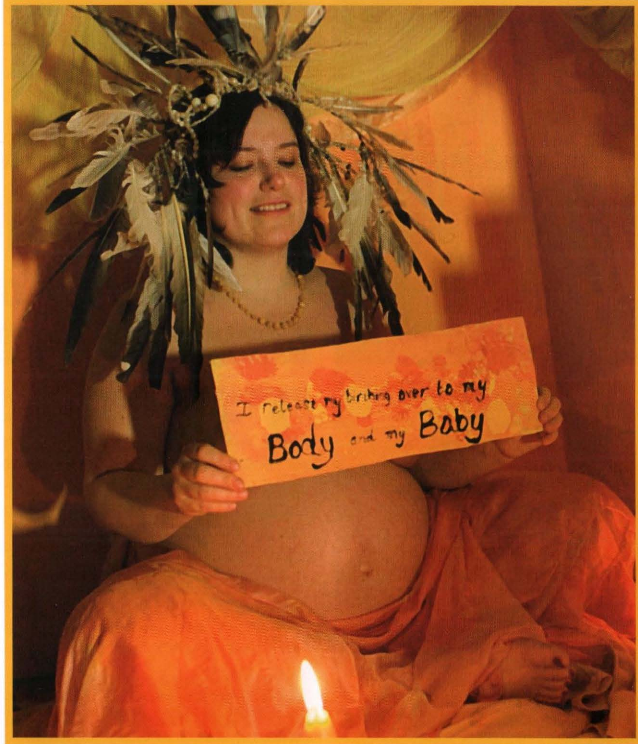

Our Bodies, Ourselves'in 1970'ten beri çok sayıda farklı versiyonu çıktı ve 2017'de 31 dilde yayımlanmıştı. Bu kapak, kitabın 1971 versiyonundan.

Birkaç yıl sonra, yazar ve akademisyen Sheila Kitzinger, gebeliğe ve doğuma ilişkin karşıt bir yaklaşımı desteklemeye, kadınları doğurma sürecini olumlu bir olay olarak görmeye teşvik etmeye başladı. Oldukça etkili 1962 tarihli kitabı *The Experience of Childbirth* (*Doğurma Deneyimi*), kadın-merkezli doğum düşüncesi için bir manifestoydu; anneleri gebelik ve doğurma konusunda özerk olmaya, doğurmanın tıbbileştirilmesine ve erkek doktorların egemenliğine direnmeye teşvik ediyordu.

OBOS'un gebelik ve çocuk doğurmayla ilgili bölümleri, Beauvoir'ın görüşü ile Kitzinger'in görüşünün arasına düşer; gebelik özgürce seçildiğinde kadınların ve çocukların daha iyi olacağını ilan eder. Döllenme, fiziksel belirtiler, gebelik, doğum anı ve doğum sonrasına ilişkin ayrıntılı tasvirlerle *OBOS*, kadınları gebe kalma konusunda aktif katılımcı olmaya teşvik eder. Kitzinger gibi, geleneksel

Cher Sivey, 2011'de İngiltere, Stroud'da bebek doğurmaya hazırlanıyor. Bir doğum havuzunda doğurma sırasında, kendi bedeninin ve bebeğinin bu süreçte dış yardıma ihtiyaç duymadığını doğruladı.

doktor-gebe kadın ilişkisine itiraz eder ve Beauvoir gibi, gebeliğin bir kimlik değişimini kabullenme mücadelesi gerektirdiğini vurgular. Bu mücadele, diyor yazarlar, doğum sonrası depresyon gibi durumlara yol açabilir; çünkü kadınların hissettiklerini dışa vurmaları için bir dilleri yoktur ve duyguları konusunda kendilerini suçlu hissedebilirler. Kitzinger ile aynı çizgide, *OBOS*, gebelik ve doğum sürecini kabullenmenin zorunlu olduğunu savunur. Tıbbi değerlendirmeyle ilgili anekdotu vurgulayan yazarlar, kadınların "anneliğe özgü olmayan" duyguları konusunda suçluluk duymalarına itiraz ediyorlar.

Dünyada milyonlarca kişinin okuduğu *OBOS*, güncellenmeye ve yeniden yayımlanmaya devam ediyor ve değişen tutumları yansıtıyor. Reformlar yapıldıkça eser daha az siyasallaştığı halde genel etkisi abartılamaz. ■

"Kadınlar olarak bizler uzmanlığa başvuruyoruz: Bir erkek şovenist gibi davranan bir doktor, tıbbi becerileri olsa bile, bir uzman değildir.
Our Bodies, Ourselves"

Doğum sancıları

Feministler doğum sancısının anlamı konusunda bölünmüştür. Bazıları, Sheila Kitzinger'in evde doğurma tercihinin ve tıbbileşmemiş bir yaklaşımda ısrarının (doğal doğum hareketince savunulan) bir kadının ağrıyı giderme hakkını inkâr ettiğine inanır. Onlara göre doğum sancılarında soylu bir şey yoktur ve bu sancılara sabırla katlanmak, Cennet Bahçesinde İyilik ve Kötülük Bilgisi Ağacının meyvesini yiyen Havva'dan ötürü kadınlara verilen ceza olduğuna dair Kitabı Mukaddes görüşünü güçlendirmektir. İkinci dalga feminizmin tıbbileşme eleştirisi, birinci dalga feminizmin biyolojinin tiranlığından kurtulma arzusunu tersine çevirme olarak görüyorlar.

Bazıları karşıt bir görüşü şiddetle savunup sancının doğum sırasında bir amaca hizmet ettiğini söylüyorlar. Sezaryen doğum –tıbbileşmenin en uç biçimi– yapmayı tercih eden kadınları, "ıkınamayacak kadar sosyetik" olarak niteliyorlar.

KADINDA İSYANKÂRLIĞIN BAŞLANGICI YOKTUR

KADINLARI TARİHE YAZMA

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Sheila Rowbotham, 1972

ANAHTAR FİGÜR
Sheila Rowbotham

ÖNCE
1890 Erkekler, kadınların yurtsever dernek Amerikan Devriminin Oğullarına girmesine izin vermeyince, Amerikan Devriminin Kızları kurulur.

1915 İngiliz tarihçi Barbara Hutchins, feminist tarih görüşünü destekleyen ilk kitaplardan biri olan *Women in Modern Industry*'yi (*Modern Sanayide Kadınlar*) yayımlar.

SONRA
1977 Kadın tarihi tarihçilerinin ilk akademik derneği Ulusal Kadın Araştırmaları Derneği ABD'de kurulur.

1990 Kadın araştırmaları alanında ilk doktora programı, ABD, Georgia'da Emory Üniversitesinde açılır.

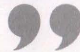
Tarihçiler, işçi sınıfı mücadeleleri ve devrimci hareketler gibi eşitlikçi ilkelerle hareket edenler de dahil olmak üzere, insan gayretinin neredeyse her alanında kadınların rolünü görmezden gelmiş ya da önemsizleştirmiştir. İngiliz tarihçi Sheila Rowbotham, *Hidden from History: 300 Years of Women's Oppression and the Fight Aganist It*'te (*Kadının Gizlenmiş Tarihi*) bu adaletsizliğe meydan okumaya çalıştı. 1973'te yayımlanan kitap, kadınların tarihte oynadığı bütünleyici rolü kaydetmeye koyulur.

Amatör tarihçiler

Kadınların susturulmuş tarihini ortaya çıkarmaya yönelik ilk kalıcı girişim, profesyonel tarihçilerden değil, geç 19. yüzyılda kurulan ve ABD tarihinde gerçekleşen iki büyük bölünmede, Bağımsızlık Savaşı'nda (1775-83) ve İçsavaş'ta (1861-66) kadınların oynadığı rolü kaydetmeye çalışan Amerikan kadın örgütlerinin –Konfederasyonun Birleşmiş Kızları, Amerika'nın Koloni Hanımefendileri ve Amerikan Devriminin Kızları gibi– üyelerinden geldi. Bu örgütler, yalnızca kadınların daha önce erkek-egemen ABD tarihi anlatısını değiştirme yeteneğinin güçlü örnekleri olarak işlev görmekle kalmadı, 19. yüzyılda cinsiyetler arasındaki biyolojik farklılıklara dayandırılan "ayrı alanlar" görüşüne de meydan okudular.

Değerler, onları doğuran toplumsal yapılardan sonra da yaşamaya devam eder.
Sheila Rowbotham

Akademik disiplin

1960'larda ikinci dalga feminizmin yükselişiyle birlikte, Sheila Rowbotham, kadınların tarihini kendi başına akademik bir disiplin olarak görmeye başkalarını da teşvik etti. 1969'da ilk kadın araştırmaları dersi, ABD'de Cornell Üniversitesinde verildi. Birkaç profesyonel dernek yaratıldı ve 1989'da kurulan *The Journal of Women's History* ve *Women's History Review* gibi bir avuç akademik dergi çıkarıldı.

Ayrıca bkz. Aydınlanma feminizmi 28–33 ▪ İşçi sınıfı feminizmi 36–37 ▪ Marksist feminizm 52–55 ▪ Baskının kökleri 114–17

> Kadınların tarihi, kadınların kurtuluşunun temel aletidir.
> **Gerda Lerner**

1970'lerde ve 80'lerde kadın araştırmalarının büyümesi, tarihsel anlatılarda susturulan, tarihsel olarak dilsiz birey gruplarının yaşamını geri kazanmayı amaçlayan toplumsal tarihin yükselişiyle örtüştü. Tarihi aşağıdan yukarıya yaymaya çalışan toplumsal tarihçilerin hedefi, kadınların tarihini araştıranlarla rezonansa girdi ve yalnızca kadınların seslerini geri kazanmak için değil, kadınların tarihteki rolünün ataerkil denetimi ve statükoyu sürdürme amacıyla nasıl toplumsal olarak inşa edildiğini göstermek için de bir yöntem sağladı. Kadınların ezilmesinin bir kaynağının da tarih olduğu gösterildi.

Bu dönemin öncüleri arasında Amerikalı akademisyenler Carroll Smith-Rosenberg, Natalie Zemon-Davis, Mary Beth Norton, Linda Kerber ve Gerda Lerner vardı. Kadın ve toplumsal cinsiyet araştırmaları alanı büyümeye devam ediyor ve tarih boyunca kadınların oynadığı rolü savunma ve anıtlaştırma kampanyasının dayanıklılığına tanıklık ediyor. ▪

Cornell Üniversitesi, ABD'de ilk kadın araştırmaları dersini sundu. Şimdi Feminist, Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik Araştırmaları denilen ders, queer teorisini ve toplumsal cinsiyeti kapsayacak şekilde genişletildi.

Sheila Rowbotham

İngiltere'de Kadınların Kurtuluş Hareketinin kurucusu, sosyalist feminist teorisyen ve yazar Sheila Rowbotham 1943'te Leeds'te doğdu. Oxford'da St Hilda's College'da okuduktan sonra, toplumsal cinsiyet siyasetinde ilk görevini Hollanda'da Amsterdam Üniversitesinde aldı.

Kraliyet Sanat Derneğinin üyesi ve Manchester Üniversitesinde toplumsal cinsiyet ve emek tarihi profesörü olan Rowbotham, feminizm ve radikal toplumsal hareketler tarihçisi olarak uluslararası tanınırlık kazandı. Marksist düşünceden güçlü bir biçimde etkilenen Rowbotham, kadınların ezilmişliğinin hem ekonomik hem kültürel çözümleme kategorileriyle incelenmesi gerektiğini savunur.

Önemli eserleri

1973 *Kadının Gizlenmiş Tarihi*
1997 *Bir Kadın Yüzyılı: İngiltere'de ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Kadınların Tarihi*
2010 *Yeni Bir Günü Düşleyenler: Yirminci Yüzyılı İcat Eden Kadınlar*

KADINLARIN ÖZGÜRLÜĞÜ SÖZ KONUSU

YASAL KÜRTAJ HAKKI

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Justices O'Connor, Kennedy ve Souter, 1992

ANAHTAR ÖRGÜTLER
Our Bodies, Ourselves; Planlı Ebeveynlik

ÖNCE
1967 İngiltere, 28 haftanın altında gebelikler için kürtajı yasallaştırır (1990'da 24 haftaya indirildi).

1971 Simone de Beauvoir 343'ler Manifestosu'nu yayımlar –yasadışı kürtaj olduğunu kabul eden Fransız kadınların listesi.

SONRA
1976 ABD'de Kongre'nin Hyde Değişikliği, sağlık yardımı alan pek çok kadın için kürtajın federal fonlanmasını yasaklar.

2018 İrlanda'da kürtajı sınırlayan Sekizinci Değişiklik kaldırılır.

1960'larda ve 70'lerde güvenli ve yasal kürtaja erişim mücadelesi, kürtajı ahlaki bir sorundan çok bir insan hakları konusu olarak gören Kadınların Kurtuluş Hareketinin önemli bir parçasıydı. Yasal kısıtlamalar, yasadışı kürtaj nedeniyle kadınların ölmesi ya da ciddi ölçüde yaralanması demekti. Feministler kadınların kendi bedenlerini ve üreme tercihlerini kontrol etme hakkına odaklandılar ve bir gebeliği sonlandırmak gerekip gerekmediğine karar verme hakkının yalnızca kadınlara ait olduğunu savundular.

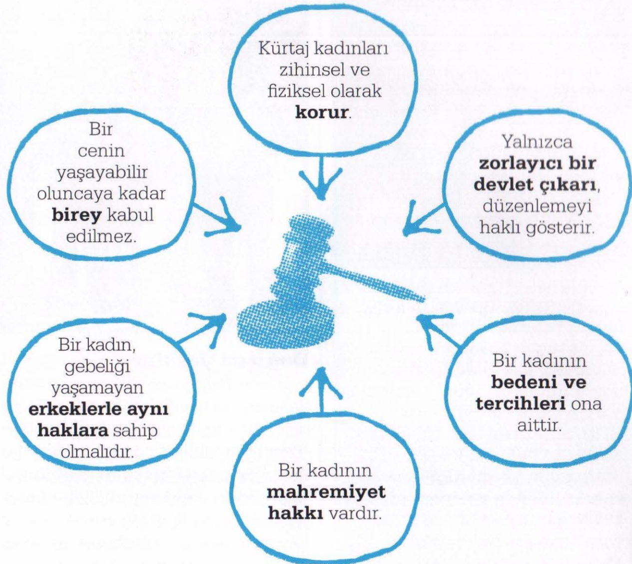
19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başında feministler, karma görüşler savunmuştu. Bazıları ahlaki gerek-

Ayrıca bkz. Cinsel çifte standart 78–79 ▪ Doğum kontrolü 98–103 ▪ Kadın-merkezli sağlık hizmeti 148–153 ▪ Seks-pozitiflik 234–37

1532'de ilk Alman Ceza Kanunu kitabı *Canstitutio Criminalis Carolina*'da açıklandığına göre, V. Charles'ın Habsburg İmparatorluğunda kürtaj, suya atılıp boğularak cezalandırılırdı.

Kürtajı yasallaştırmanın gerekçesi

çelerle kürtajı kabul etmezken, birçoğu da zorunlu bir kötülük olduğunu düşünüyordu. New York City'de feminist bir gazete, *The Revolution*, 1869'da, istenmeyen gebeliklerden sorumlu olan erkekleri değil, kadınları cezalandırdığı için kürtaj karşıtı yasalara karşı çıkan imzasız bir makale yayımladı. 1916'da ilk doğum kontrolü birliğini kuran Margaret Sanger, ahlaki olarak kürtaja karşıydı. Gebelikten korunmayı sağlamada öncelikli amacı, kadınların yaşamını tehlikeye atan merdiven altı kürtajları önlemekti.

Feminist bir konu

Kürtaj 1960'ların sonunda, "talep üzerine kürtaj"ı temel hedeflerinden biri yapan İngiliz Kadınların Kurtuluş Hareketiyle birlikte feminist hareketti merkezi bir konu oldu. 1967 tarihli Kürtaj Yasası İngiltere, İskoçya ve Galler'de 28 haftaya kadar gebelikler için kürtajı yasallaştırdı ama iki doktorun, gebeliğin kadının fiziksel ya da zihinsel sağlığına zarar verdiği konusunda hemfikir olması zorunluydu.

> İstemeksizin anne olmak, bir köle ya da evcil bir hayvan gibi yaşamaktır.
> **Germaine Greer**

ABD'de, *Kadınlığın Gizemi*'nin yazarı Betty Friedan, kadınların kurtuluşunu kürtaj hakkıyla ilişkilendirmekle sıkça onurlandırılırken, Rachel Fruchter'in "Bir Tercih Meselesi: Kadınlar Kürtaj Hakkı İstiyor" başlıklı makalesi, kürtaja erişimi kısıtlayan yasaların en çok beyaz olmayan ve yoksul kadınları etkilediğini vurguladı.

1971'de, etkili kadın sağlığı kitabı *Our Bodies, Ourselves*, kürtaj karşıtı yasaların, haz için seksin olumsuz, gebeliğin hazzın cezası olduğu ve gebelik korkusunun geleneksel cinsel ahlakı güçlendirdiği fikrinden güç aldığını ortaya koydu. Pek çok feminist kürtaj travmasını kabul ettiği halde, kendi bedenlerini kontrol edememenin kadınlara daha fazla zarar verdiğini düşündü.

Jane Kolektifi

ABD'de kürtaj yasaları federal düzeyde değişmeden önce birçok grup, pahalı ve tehlikeli yöntemlerle savaşma çabasıyla, kadınların güvenli kürtaja -hâlâ yasadışı olmasına rağmen- erişimine yardımcı oldu. Jane Kolektifi, 1965'te Chicago'da o sırada 19 yaşında bir öğrenci olan Heather Booth tarafından başlatıldı. Booth, bir arkadaşı gebe kalınca, kürtaj olmaya çalışan kadınların karşılaştığı sorunların farkına varmıştı.

Kolektifin üyeleri, güvenli kürtaj yapmayı öğrendi. Örgüt hiçbir zaman tanıtım yapmadı; kadınlar ağızdan ağıza duyuyor, sonra telefonla arayıp Jane'i istiyorlardı. Grup bir kürtaj için 100 dolar alıyordu; pek çok kadının buna gücü yetmediği için faizsiz borç da veriyorlardı. 1973'te bütün ABD'de kürtaj yasallaştığında kolektif 11.000 civarında kürtaj gerçekleştirmişti.

Kürtaj... bizim kadın olarak kendi bedenlerimizi kontrol etme hakkımızdır. Herhangi bir kürtaj yasasının varlığı (ne kadar "liberal" olursa olsun) kadınların bu hakkını inkâr eder.

Our Bodies, Ourselves

Kanadalılar, 1975'te tercih yanlısı aktivist Dr. Henry Morgentaler'i destekleme yürüyüşü yapıyor. Doktor, izinsiz kürtaj yaptığı için defalarca hapsedildi.

Değişen yasalar

İngiliz kürtaj yasası ilk başta ABD'de de uygulanıyordu ve kadınların bir cenini hareket etmeye başlamadan önce (genellikle 15 hafta civarında) düşürmesine -ilaç ya da alet kullanarak- izin veriyordu. 1802'de İngiltere'de kürtaj yasaklanınca kürtaj karşıtı yasalar 1821'den itibaren ABD'de de yürürlüğe girdi.

İngiltere'de ve ABD'de gebeliği sonlandırmaya çalışan kadınların demografisi de değişti: 19. yüzyıldan önce çok büyük bölümü evli değildi ama 1880'lerde yarısından fazlası evliydi ve birçoğunun zaten çocuğu vardı. Tıp mesleği ve devlet bunun suçunu, kadın hakları hareketinin yükselişine yükledi. İngiltere'nin 1861 tarihli Kişiye Karşı Suçlar Yasası, tıbbı nedenlerle bile kürtajı suç saydı ve ABD'de 1873 tarihli Comstock Yasası, diğer şeylerin yanı sıra, kürtajla ilgili bilginin yayımlanmasını da yasakladı. 1900'de her ABD eyaleti kürtajı her koşulda bir cinayet saymaktaydı.

1936'da kurulan Kürtaj Yasası Reformu Derneği, İngiliz kadınlara, zihinsel sağlıkları risk altındaysa kürtaj olma hakkı kazandırdı. Ne var ki bu hak yalnızca bir psikiyatriste görünmeye mali gücü yeten kadınları kapsamaktaydı. Yasadışı kürtajlar -ve bundan kaynaklı ölümler- artmaya devam etti.

1960'lara gelindiğinde kadınlar, kürtaj yasalarının kaldırılması için kalabalık kampanyalar yürütüyordu. 1964'te ABD'de Gerri Santoro adlı bir kadın, Connecticut'ta bir motelde, kendi kendine kürtaj olmaya çalışırken öldü; ölü bedeninin fotoğrafı, daha sonra, yasal kürtaj kampanyalarında bir katalizör oldu.

Emektar eylemci Margaret Sanger'ın Connecticut Doğum Kontrolü Birliği üzerindeki etkisi, 1965 tarihli *Griswold v. Connecticut* davasına yol açtı; bu davada, Connecticut Planlı Ebeveynlik Birliğinden Estelle T., gebelik önleyici ilaçların ya da aygıtların alınmasını ya da satılmasını yasaklayan Comstock Yasasına itiraz etti.

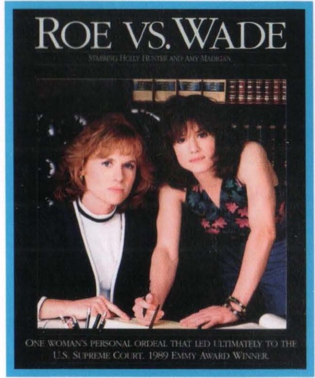
> Mahremiyet hakkı... kadının gebeliğini sonlandırma ya da sonlandırmama kararını kapsayacak kadar geniştir.
> ***Roe v. Wade***

İki yıl sonra, 1967'de Colorado tecavüz, ensest ya da annenin sağlığının tehlikede olduğu durumlarda kürtajı yasallaştıran ilk ABD eyaleti oldu; onu 13 eyalet daha izledi. Hawaii, 1970'te kadın isteği üzerine kürtajı yasallaştıran ilk eyalet oldu ve Washington, bir referandumla kürtajı yasallaştıran ilk eyalet oldu. 1973'te 20 eyalette kürtaj kısmen yasallaşmıştı.

Roe v. Wade

Roe v. Wade davası, federal düzeyde kürtajın yasallaşmasına yol açan hukuk davasıydı. Haziran 1969'da üçüncü çocuğuna gebe kalan Norma McCarvey'le ilgiliydi. Texas'ta tecavüz durumunda kürtaj yasal olduğu için, Texas'a girip tecavüze uğradığını iddia ederek kürtaj olmaya çalıştı. Polis raporu olmadığı için isteği kabul edilmeyince yasadışı kürtaj olmaya çalıştı ama kliniklerin polis tarafından kapatıldığını gördü. 1970'te iki avukat, Linda Coffee ve Sarah Weddington, Jane Roe takma adıyla onun adına Dallas Yerel Yönetim Savcısı Hanry Wade aleyhine dava açtı. O yıl (doğum yapmış olan McCorvey için artık çok geç) üç yargıçlı bir mahkeme, Texas Yasasının On Dördüncü Ek Maddesinin mahremiyet hakkını ihlal ettiği için anayasaya aykırı olduğunu ilan etti.

Dava Yüksek Mahkemeye gitti ve Haziran 1973'te Yüksek Mahkeme, ikiye karşı yedi oy çokluğuyla Roe lehine karar verip kürtaja karşı Texas yasalarının anayasaya aykırı olduğunu ilan etti. Mahkeme, ABD yasalarına göre "doğmamış olanlar... tam anlamıyla kişi kabul edilmemiş" olduğunu ve kürtajın mahremiyet hakkı parametreleri içinde oluğunu savundu. *Roe v. Wade* davasından sonra eyaletler, 12 haftanın altındaki gebelikler için kürtajı yasaklayamadı.

***Roe v. Wade* davası,** 1989'da bir televizyon filmine ilham verdi. Oyuncu Holly Hunter (sağda), Norma McCorvey ya da "Jane Roe" rolünü oynadı.

Ne var ki, 1992'de başka bir dava, *Planlı Ebeveynlik v. Casey* davası, ilk 3 ayda kürtajı düzenleme hakkını eyaletlere geri verdi. Amerikalılar bugün "yaşamdan yana" ve "tercihten yana" olarak neredeyse eşit bir biçimde bölünmüş durumdadır ve kürtaj yasalarından memnuniyetsizlik yaygındır. Bu arada dünyanın geri kalanında kürtajın yasadışı olduğu 60'tan fazla ülke vardır. ■

Simone Veil

Simone Veil Fransa'da kadın haklarını öne çıkarmakla, özellikle kürtajı yasallaştırma üzerine çalışmalarıyla ünlüdür. 1927'de Nice'te doğan ve asıl adı Simone Jacob olan Veil, Naziler tarafından Auschwitz'e gönderildiğinde daha 17 yaşındaydı. Yahudi soykırımından sağ kurtuldu ve ardından hukuk ve siyaset bilimi okudu. Hukuk stajından sonra, kadın mahkûmların tedavisini iyileştiren bir sulh hâkimi olarak çalıştı.

1974'te Veil, Sağlık Bakanı olarak atandı –Fransız hükümetinde ilk kadın bakan. O sırada Fransa'da kadınlar kürtaja yasal erişim talep ediyordu. 1971'de 343'ler (yasadışı kürtaj olmuş kadınlar) Manifestosu'nun yayımlanmasından sonra, 331 doktor bir kadının tercih hakkını desteklediklerini ilan eden benzer bir manifestoyu imzaladı. Sonrasında Veil, 1975'te ilk 3 aylık dönemde kürtajı yasallaştıran Veil Yasasını hazırladı ve kabul ettirdi –aşırı sağın şiddetli saldırısına rağmen.

1979'da Veil, Avrupa Parlamentosunun ilk kadın başkanı oldu. 2017'de 89 yaşında öldü.

PROTESTO ETMELİSİNİZ, GREV YAPMALISINIZ

KADINLARIN SENDİKASINI ÖRGÜTLEME

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Gwen Davis, 2013

ANAHTAR FİGÜRLER
Esther Peterson, Rose Boland, Eileen Pullen, Vera Sime, Gwen Davis, Sheila Douglass

ÖNCE
1900 Uluslararası Kadın Konfeksiyon İşçileri Sendikası, New York City'de kurulur.

1912 Massachusetts'te tekstil sanayinde kadın işçilerin eylemi, ABD'de asgari ücret yasasına yol açar.

SONRA
1993 ABD'de Aile ve Hastalık İzni Yasası, bir çocuğa ya da başka bir aile üyesine bakmak için çalışanlara iş-korumalı izin hakkı verir.

2012 İzlandalı sendikalar, işverenleri kadınlara erkeklerle aynı ücreti vermeye teşvik etmek için Eşit Ücret Standardının hazırlanmasına yardım eder.

I. Dünya Savaşı'nda savunma sanayinde kadın istihdamı, feminist çalışma kaygılarını kamusal müzakerelerin önüne çıkardı. Başlangıçta savaşan ülkelerdeki sendikalar, kadın haklarını ele almaktan çok, geri dönen askerlerin işlerini korumakla ilgilendi. Ne var ki, 1950'lerde ekonomik büyüme ve kadın işçilere artan taleple birlikte, bazı sendikalar yalnızca cinsiyete dayanan ücret eşitsizliklerine itiraz etmeye başladı.

ABD'de eşit ücret yasası sunmak için sürekli tekrarlanan girişimlerden sonra, sürekli siyasal ve feminist ajitasyon, 1963'te, işçi ve sendika aktivisti Esther Peterson'ın savunduğu ve Başkan John F. Kennedy'nin teşvik ettiği Eşit Ücret Yasasının çıkmasıyla sonuç-

Greve giden Dagenham dikiş makinecileri, 28 Haziran 1968'de protestolarını Whitehall'e taşır. İşlerinin "vasıflı" sayılması için daha 16 yıla ve bir greve daha ihtiyaç vardı.

Ayrıca bkz. Sendikalaşma 46–51 ▪ Marksist feminizm 52–55 ▪ Evlilik ve çalışma 70–71 ▪ Pembe yakalı feminizm 228–29 ▪ Ücret farkı 318–19

landı. Ne var ki, Avrupa'da eşit işe eşit ücret kuralının yürürlüğe girmesi için kadınların ortak grev eylemine ihtiyaç vardı.

Direnmek

1968'de İngiltere'de, Ford Motor Company'nin Londra'da Dagenham'daki fabrikasında dikiş makinecilerinin bir grevi, yasanın çıkmasını hızlandırdı. Ford'un, kadınların işini (araba koltuk örtüleri yapma) "C" Kategorisi (vasıflı) iş yerine "B" Kategorisi iş (yarı-vasıflı) derecesine indirme ve aynı konumda olan erkeklerden yüzde 15 daha az ücret ödeme kararı, grevi tetikledi. 7 Haziran 1968'de kadın dikiş makinecileri Rose Boland, Eileen Pullen, Vera Sime, Gwen Davis ve Sheila Douglass'ın öncülüğünde greve gitti. Üç haftalık grevleri araba üretiminin tamamını durdurdu.

Makinecileri işe geri dönmeye ikna etmek için, İstihdam ve Üretim Bakanı Barbara Castle, erkek ücretinin yüzde 92'sine kadar bir ücret artışını kabul ettirdi ve "eşit ücret" konusunun hükümette görüşülmesini başlattı. Bir yıl sonra Ford grevinden esinlenen kadın sendikacılar, Londra'da bir eşit ücret gösterisi örgütleyen Kadınların Eşit Hakları İçin Ulusal Ortak Eylem Kampanyası Komitesini kurdu. 1970'te AB Mevzuatına uygun olarak, İngiltere'nin Eşit Ücret Yasası, işyerinde kadınlara ve erkeklere eşitsiz muameleyi yasakladı.

Ada dayanışması

İzlanda'da her yıl 24 Ekimde çalışan kadınlar "Kadınların Boş Günü"nü kutlar. Bu, 1975'te, 25.000 kadının, işgücünün neredeyse yüzde 90'ının ulusal bir greve katıldığı gündür. Kadınların ekonomik koşullarının eşitsizliğini protesto etmek, işyerinde eşit ücret ve evde ev işi ve çocuk bakımı için tazminat talebinde bulunmak için Reykjavik'te toplandılar. İzlanda'nın önde gelen feminist grubu Redstockings protestoyu örgütledi ve grevin en güçlü ve etkili eylem olacağına kadar verdi. "Boş Gün"ün bir sonucu olarak, kadın işçilere dayanan birçok sanayi ve hizmet şirketi, okullar, bankalar, telefon hizmetleri, gazeteler ve tiyatrolar da dahil olmak üzere kepenk kapatmak zorunda kaldı. Grev gece yarısına kadar sürdü ve toplumda kadın işçilerin eşit değerini tüm ülkeye gösterme hedefine ulaştı.

Grevden bir yıl sonra, İzlanda erkeklere ve kadınlara eşit hakları güvenceye alan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yasasını çıkardı. 2018'de İzlanda, dünyada erkeklere ve kadınlara aynı iş için aynı ücreti vermeye işverenleri mecbur etmeyi amaçlayan yasayı çıkaran ilk ülke oldu. ▪

> Güneşin altında meydanda duran tüm o kadınların arasında muazzam bir güç... ve büyük bir dayanışma duygusu vardı.
>
> **Vigdís Finnbogadóttir**
> **İzlanda'nın eski başkanı**

İspanyol kadınların grevi, 2018

8 Mart 2018'de (Uluslararası Kadınlar Günü) 170 ülke açık hava protestoları planlarken, genel bir grevin sendika desteği aldığı tek ülke İspanya'ydı. Çoğu kadın 5 milyondan fazla işçi, İzlanda'nın 1975'teki "Kadınların Boş Günü"nden esinlenen feminist gruplar kolektifi 8M Komisyonunun örgütlediği "feminist bir greve" katıldı. "Biz durursak dünya durur" sloganıyla yüzbinlerce kadın, yaklaşık 200 İspanyol kentte ve kasabada 24 saatlik gösterilere ve diğer eylemlere katıldı işte, okulda ve evde işler durdu. Protestocuların talepleri toplumsal cinsiyete dayalı ücret eşitsizliğiyle savaşmaktan kadınlara karşı şiddete karşı çıkmaya kadar uzanıyordu. Göstericiler ev hayatında kadınların katlandığı eşitsizliklere ve kadınlara karşı artan şiddet suçlarına da dikkat çekti. *El Pais* gazetesinin yaptığı bir anket, İspanya nüfusunun yüzde 82'sinin grevden yana olduğunu gösterdi. Birçok sendika 24 saatlik eylemi desteklerken, İspanya'nın en büyük iki sendikası, UGT ve CCOO, desteklerini iki saatlik grevle sınırladı.

SESSİZ ÇIĞLIK AT

AİLE İÇİ ŞİDDETTEN KORUNMA

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Erin Pizzey, 1974

ANAHTAR FİGÜRLER
Erin Pizzey,
Anne Summers

ÖNCE
1878 İngiliz kadınlar, Evlilik Davaları Yasasına göre istismarcı kocalarından yasal olarak ayrılabilirler.

1973 Modern "aile içi şiddet" terimi ilk kez İngiltere Parlamentosunda kullanılır.

SONRA
1994 ABD'de Kadınlara Karşı Şiddet Yasası onaylanır.

2012 Aile İçi Şiddeti İfşa Planı ("Clare Yasası") İngiltere'de polise, bir kişinin geçmişindeki şiddet eylemlerini açığa çıkarma yetkisi verir.

2017 ABD'de LGBTQ örgütü İnsan Hakları Kampanyası, LGBTQ topluluğunda aile içi istismara ışık tutar.

Feministler en azından 1800'lerden beri aile içi şiddete karşı savaşmalarına rağmen, erkek eşlerin şiddetiyle karşılaşan kadınların acı yüzü 1970'lere kadar nadiren açıkça tartışıldı. İngiltere'de 1937 tarihli Evlilik Davaları Yasası gaddarlığı boşanmanın gerekçeleri arasına sokmuştu ama bunu kanıtlama süreci zor ve pahalıydı.

Ancak 1960'ların sonunda ve 70'lerin başında kadınlar bilinç yükseltme gruplarında kişisel deneyimlerini paylaşmaya başlayınca karşılaştıkları kötü muamelenin bireysel bir sorun değil, siyasal olarak ele alınması gereken kolektif bir sorun olduğunu kavramaya başladılar.

Kadın sığınma evleri

İngiltere'nin Kadınların Kurtuluş Hareketinin ilk üyelerinden Erin Pizzey, 1971'de Londra'da, Chiswi-

1974'te Batı Londra'da Chiswick'te açılan İngiltere'nin ilk kadın sığınma evine doluşan kadınlar ve çocuklar. Bir farkındalık kampanyasından sonra sığınma arayanların sayısı hızla arttı.

Ayrıca bkz. Evli kadınların hakları 72–75 ▪ Bilinç yükseltme 134–35 ▪ İktidar istismarı olarak tecavüz 166–71 ▪ Kampus cinsel saldırısıyla mücadele 320

> Evdeki şiddetin utanç verici olduğu, erkekçe olmadığı tutumunu güçlendirmeliyiz.
> **Anne Summers**

ck'te ilk kadın sığınma evini kurdu. Bu, o sırada aile içi şiddet mağdurlarına verildiği adla "dayak yiyen eş" olmanın ne demek olduğuna ilişkin gerçeklerin açığa vurulmasında önemli bir adımdı. Sığınma evi kurbanlara maddi ve duygusal destek veriyor ve yaptığı tanıtım, daha önce eşler arasında bir mesele olarak görülen bir sorunu ortaya koyuyordu.

Pizzey'in kadınların kişisel öykülerine odaklanan 1974 tarihli kitabı *Scream Quietly or the Neighbours Will Hear* (*Sessiz Çığlık At Yoksa Komşular Duyacak*), sorunu daha da aydınlattı. Pizzey'in terk edilmiş binalara konarak yeni sığınma evleri açma stratejisi yerel yetkilileri kızdırdı ama çalışmaları övüldü de; övenlerin arasında Parlamento üyeleri ve Pizzey'in eşsiz bir hizmet sunduğunu söyleyen ve yargının başında bulunan Lord Hailsham de vardı.

Başka girişimler

Avustralya'da 1969'da Adelaide'de bir Kadınların Kurtuluş Hareketi (WLM) kuran feminist yazar Anne Summers, kadın sığınma evleri de kurdu. 1970'te Sydney'e taşındıktan sonra diğer feministlerle birlikte İngiltere Kilisesine ait iki terk edilmiş binayı işgal edip 1974'te Elsie Sığınma Evini açtı. Bir yıl sonra hükümetten mali destek aldılar.

Kanada'da 1972'de 23 feminist grubun kurduğu Ulusal Eylem Komitesi (NAC) kadınların açıkça yasalarla korunması için çalıştı. İstedikleri federal değişiklikler, 1985'te Haklar ve Özgürlükler Tüzüğüne girdi.

1991'de mizojiniden uzak, sağlıklı bir erillik geliştirmek için Kanadalı erkeklerin kurduğu Beyaz Kurdele Kampanyası (White Ribbon Campaign), şimdi 60'tan fazla ülkede aktiftir. 1993'te Birleşmiş Milletler, tüm dünyadaki ülkeleri kadınlara karşı şiddete yaklaşımlarını yeniden düşünmeye zorlama niyetiyle *Strategies for Confronting Domestic Violence*'i (*Aile İçi Şiddete Karşı Koyma Stratejileri*) yayımladı. ABD, Avustralya ve İngiltere'de kadınları kötü muameleden korumak için yeni ya da güncellenmiş yasalar çıkarıldı. Aile içi şiddet devam ediyor ama artık çok az sayıda ülkenin görmezden geldiği bir sorun. ▪

> Her üç kadından en az biri ömrü boyunca yakın bir partner tarafından dövülüyor, sekse zorlanıyor ya da başka türlü kötü muamele görüyor.
> **Birleşmiş Milletler Halkla İlişkiler Departmanı 2008 Raporu**

Erin Pizzey

1939'da Çin'de, Qingdao'da doğan Erin Pizzey Batılı diplomatların kızıydı ve çocukken Güney Afrika, Lübnan, Kanada, İran ve İngiltere gibi birçok ülkede yaşadı. Her iki ebeveynin de zorba olduğu, duygusal ve fiziksel kötü muamelenin yaşandığı bir evde büyüdü. Daha sonra, erkekler kadar kadınların da şiddeti sürdürmesinin olası olduğunu iddia ederek radikal feministleri şaşırttı.

Pizzey'in tartışmalı kanaatleri, militan feministlerin protestolarına ve ölüm tehditlerine neden oldu. Yazmak için Santa Fe, New Mexico, Kayman Adaları ve İtalya'ya taşındıktan sonra 1990'larda Londra'ya döndü. Pizzey'in 1971'de kurduğu Chiswick Kadınlara Yardım Evi (şimdi Sığınma Evi deniliyor), İngiltere'nin en büyük aile içi şiddet örgütüdür.

Önemli eserleri

1974 *Sessiz Çığlık At Yoksa Komşular Duyacak*
1998 *Duygusal Terörist ve Şiddet Yanlısı*
2005 *Cehennem Çocuğu: Sevgisiz Dünya*

ERKEK BAKIŞI KENDİ FANTEZİLERİNİ KADINA YANSITIR

ERKEK BAKIŞI

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Laura Mulvey, 1975

ANAHTAR FİGÜRLER
Laura Mulvey, bell hooks

ÖNCE
1963 Fransız eleştirel kuramcı Michel Foucault, doktorların hastadan çok biyotıbba odaklanmasını "tıbbi bakış" terimiyle ifade eder

1964 Fransız filozof Jean-Paul Sartre'ın "bakış" kavramından etkilenen Fransız psikanalist Jacques Lacan, "Öteki"nin "bakış"ını teorileştirmeye başlar.

1975 Foucault görülmeden gözetim teorisini geliştirir: Mahkûmlar gibi, sürekli incelenmekteyken kendimizin polisi oluruz.

SONRA
2010 Amerikalı romancı Brett Easton Ellis, kadın film yönetmenlerinin büyük sinema yapan erkek bakışından yoksun olduklarını iddia eder.

Sinema filmlerinde **kameranın bakış açısı erkektir** ve **aktiftir; perdedeki kadın** ise pasiftir, ona bakılır.

↓

Belirleyici erkek bakışı kendi fantezisini, uygun biçimde şekillendirilmiş kadın figüre yansıtır.

↓

Böylece **kadın erotik bir arzu nesnesi** olur: hem filmdeki erkek karakterler için hem izleyenler için.

↓

Erkek nihayetinde **gücü elinde tutar**.

Feminist film kuramcısı Laura Mulvey 1975'te "erkek bakışı" terimini bulduğundan beri, gündelik feminist dilin bir parçası olmuştur. Genellikle popüler kültürde cinsiyetçiliğe ve cinsel nesneleştirmeye işaret etmek için kullanılan Mulvey'in erkek bakışıyla ilgili ilk argümanı, klasik Hollywood sinemasında kadınların temsilini incelemek için psikanalizden yararlanan bir argümandı.

Arzu nesneleri

"Görsel Haz ve Anlatı Sineması" başlıklı denemesinde Mulvey, Hollywood filmlerinde (erkek) film yapımcısının erkeğin kadın arzusunu yansıtmak için kamerayı kullandığını ve (heteroseksüel) bir erkek izleyici varsaydığını savunur. Mulvey, kameranın çekimleri sunumunun –kadın vücudunu bir bütünden çok ayrı parçalara ayırma, o parçalara zum yapma ve cinselleşmiş bir biçimde vücuttan yukarı doğru yavaş yavaş kaydırma perdede kadınları erkek arzusunun nesnesi olarak tasvir etmekle nasıl sonuçlandığını çözümler. Erkekler perdede anlatıyı sürükleyen aktif başkahraman olarak sunulurken, kadınlar erkek öznelerin pasif donanımı gibi ve erkeğin cinsel fantezilerinin pasif fetişleri olarak

Ayrıca bkz. Baskının kökleri 114–17 ▪ Adı olmayan sorun 118–23 ▪ Pornografi karşıtı feminizm 196–99 ▪ Seks-pozitiflik 234–37 ▪ Güzellik miti 264–67 ▪ Cinsel istismar farkındalığı 322–27

Postacı Kapıyı İki Kere Çalar için hazırlanan bu Fransız poster, filmin erkek bakışını gözler önüne serer. Kadın başkahraman Cora Smith ilk önce, izleyiciyi ona röntgenci bir tarzda bakmaya zorlayan bir dizi yakın çekimle görülür.

görülür. Psikanalist Sigmund Freud'un skopofili ya da bakarak alınan haz teorisini kullanan Mulvey, filmlerde kadınların "bakılırlığının", erkek dikizciliğinin bir biçimi olduğunu düşünür. Bu bir sorun yaratır: İzleyicinin filmin erkek öznesiyle özdeşleşmesi isteniyorsa, kadın izleyicinin perdeyle nasıl ilişkilenmesi istenir?

Karşı bakış

1992'de siyah feminist kuramcı bell hooks, Hollywood sinemasındaki yaygın beyazlığı eleştirel bir biçimde inceleyerek ve siyah kadınların sinemayla nasıl ilişkilendirildiğini sorgulayarak Mulvey'in tezine meydan okuduğu kitabı *Black Looks: Race and Representation*'ı (*Siyah Bakışlar: Irk ve Temsil*) yayımladı. hooks'a göre, perdede kendilerini ırkçı "dadı" ya da "kötü kadın" klişeleriyle sınırlı gören siyah kadınların, Mulvey'in hakkında yazı yazdığı skopofiliye ulaşmaları için iki temel stratejileri vardır. Ya bir ölçüde temsil bulmak için siyahlıklarını bastırıp perdedeki beyaz kadınla özdeşleşmek zorundadır ya filmleri eleştirel bir gözle izlemede görme hazzı yaratmalıdır. Filmdeki ırkçılığın ve cinsiyetçiliğin yapı-sökümünü yapmak, diyor hooks, röntgenci tipte bir keyif alma sürecinde yalnızca erkek bakışına değil, siyah kadının silinmesine de itiraz etmenin bir yolu olabilir.

Siyah kadınlar için filmde haz alma yollarını teorileştiren hooks, "karşı bakış" terimini uydurur –hem baskın bakışı değerlendiren hem kendi bakışını sunan eleştirel bir bakış. Bu, aktif bir biçimde güç talep eden bir bakıştır. hooks'a göre siyah feminist bağımsız filmlerde, siyah kadınların perdeden dışlanmasına eleştiriyle tepki vermek yerine güçlü siyah kadın temsilleri yaratan filmlerde, siyah feminist bir karşı bakış bulunabilir.

Queer bakış

Bilim insanları, filmleri queer bir bakışla okumayı da savundu. Patricia White'ın *UnInvented: Classical Hollywood Cinema and Lesbian Representability*'i (1999; *İcat Edilmemiş: Klasik Hollywood Sineması ve Lezbiyen Temsil Edilebilirlik*) şu soruyu sorar: Queer kadın izleyici de heteroseksüel erkekleri gıdıklamayı amaçlayan filmleri tüketiyorsa erkek bakışı için bu ne anlama gelir? ▪

> Kadın kendi bedenini başka biri, bir anonim ataerkil öteki tarafından görüldüğü gibi yaşar.
>
> **Sandra Lee Bartky**
> **Toplumsal cinsiyet araştırmaları profesörü**

Laura Mulvey

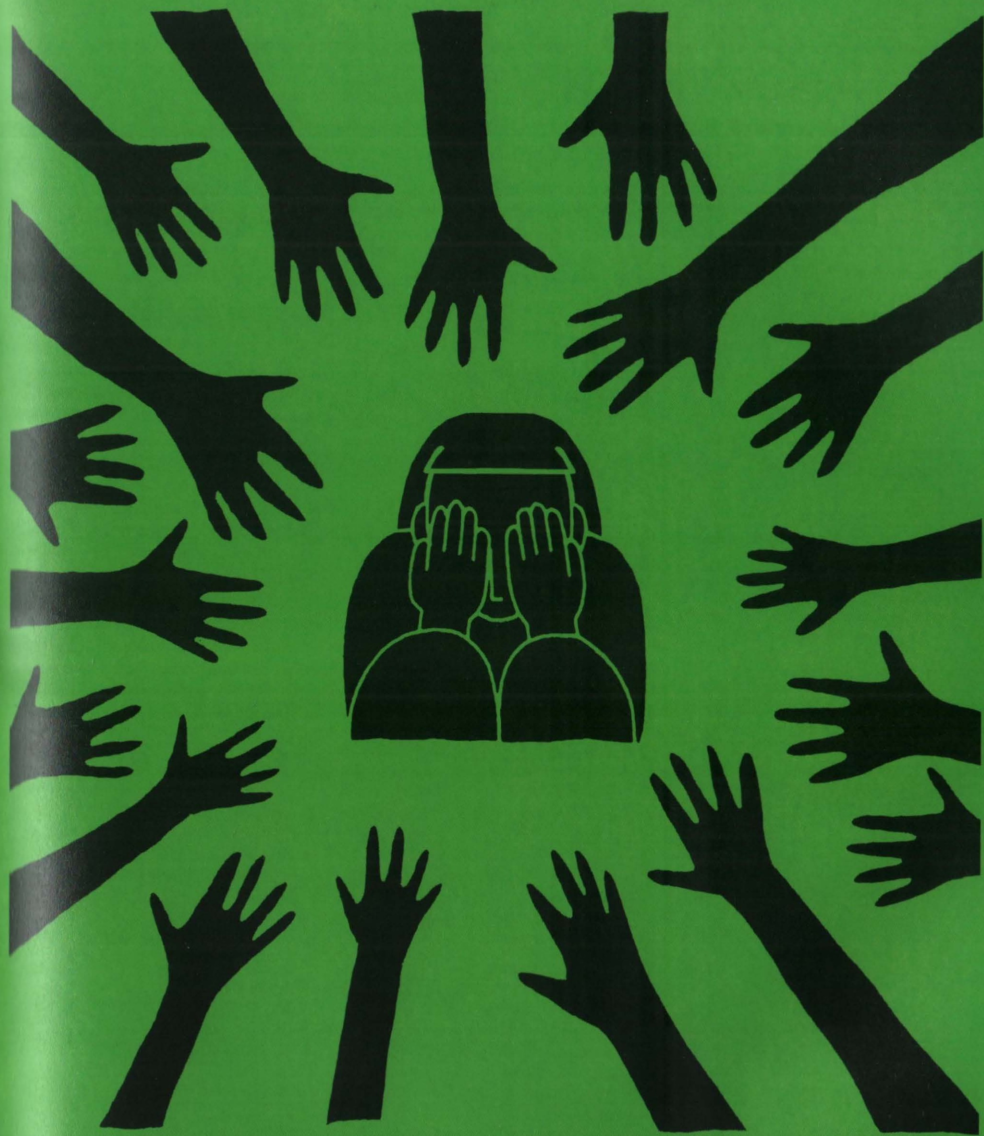
1941'de Oxford'da doğan Laure Mulvey, Oxford Üniversitesi St Hilda's College'da okudu. Feminist film teorisi alanına öncülük eden çığır açıcı makalesi "Görsel Haz ve Anlatı Sineması" ile, 1970'lerde feminist bir film kuramcısı olarak tanındı. 1974 ile 1982 arasında Mulvey, kocası Peter Wollen ile birlikte altı film yazdı ve yönetti –bunların çoğu, özellikle *Panthesilea: Queen of the Amazons* (1974; *Panthesilea: Amazonların Kraliçesi*) ve *Riddles of the Sphinx* (1977; *Sfenksin Bilmeceleri*) feminist temalar içermekteydi. 1991'de *Disgrased Monuments*'ın (*Gözden Düşmüş Anıtlar*) eş-yönetmenliğini de yaptı. Mulvey 2000'de British Academy Üyesi seçildi ve Birkbeck'te, Londra Üniversitesi film kuramı profesörüdür.

Önemli eserleri

1975 "Görsel Haz ve Anlatı Sineması"
1989 *Görsel ve Öteki Hazlar*
1996 *Fetişizm ve Merak*

TECAVÜZ, BİLİNÇLİ BİR YILDIRMA SÜRECİDİR

İKTİDAR İSTİSMARI OLARAK TECAVÜZ

KISACA

KISACA
Susan Brownmiller, 1975

ANAHTAR FİGÜRLER
Susan Brownmiller, Antonia Castañeda

ÖNCE
1866 ABD'de Frances Thompson, Lucy Smith ve diğer siyah kadınlar, Memphis ayaklanmaları sırasında beyaz polislerin siyah kadınlara toplu tecavüzüyle ilgili Kongre'de tanıklık yapar.

1970 Tecavüze Karşı Chicago'lu Kadınlar, tecavüzü toplumdaki güç eşitsizliğiyle ilişkilendiren bir bildiri yayımlar.

SONRA
1993 On yıllarca süren mücadelelerden sonra 50 ABD eyaletinde evlilik içi tecavüz yasadışı yapılır.

2017 Cinsel şiddet faillerini sorumlu tutmak için #MeToo feminist hareketi uluslararası ölçekte yayılır.

Susan Brownmiller, *Against Our Will: Men, Women, and Rape*'i (*İrademize Rağmen: Erkekler, Kadınlar ve Tecavüz*) yazdığı sırada tecavüz nadiren rapor edildiği için büyük ölçüde nadir sayılan, gizli bir konuydu. Tecavüz tartışıldığında sessiz tonda konuşulur ve suç genellikle kadın kurbanlara atılırdı; mantık şuydu: Biyoloji erkekleri sekse "ihtiyaç duyma"ya iter. O zamanın geçerli bilgeliğine göre, erkek şehvetini kontrol etmek ya da en azından sınırlamak kadınların sorumluluğuydu.

Tecavüz siyasaldır

1970'lerde feministler, toplumun kadınlara karşı cinsel şiddete tepkisine itiraz etmeye başladılar ve tecavüzün iktidar kaynaklı olduğu anlayışını tanıttılar. Brownmiller'ın kitabı katalizör işlevi gördü. Dört yıllık bir araştırmaya dayanan kitap, tarihöncesinden beri tecavüzün, erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurmasının temel mekanizması olduğunu doğru sayar. Tecavüzün cinsel arzudan kaynaklı bir tutku suçu değil, aksine erkeklerin kadınların bedenleri üzerinde iktidar kurmak için bilinçli ve hesaplı bir biçimde kullandığı bir alet olduğunu iddia eder. Aile içi tecavüzde, yabancı tecavüzünde, köleleştirme, savaş ve soykırım gibi büyük ölçekli terör hareketlerinde durum böyledir. Haliyle tecavüz, siyasal terimlerle irdelenmelidir.

> Tecavüz, erkeğin erkeğe karşı bir mülkiyet suçu olarak... arka kapıdan hukuka tekrar girdi.
> **Susan Brownmiller**

Brownmiller'a göre, kısmen kadın bedenlerinin erkeklerin sahip olması için olduğuna dair yaygın inançla ve kısmen kadınları bağımlı konumlara zorlayan sistematik ayrımcılıkla, erkeklere tecavüz izni verilmektedir. Erkek malı olarak kadın bedeni kavrayışı eski olmasına rağmen, modern zamanın tecavüz algılarına hâlâ musallat olmaktadır.

Susan Brownmiller

Gazeteci ve feminist Susan Brownmiller 1935'te New York'ta Brooklyn'de doğdu. İşçi sınıfı Yahudi bir ailede büyüyen Brownmiller, kadınlara karşı şiddete karşı koyma motivasyonunu, Yahudi soykırımı ve Yahudilere tarihsel muamele konusunda aldığı erken eğitime bağladı.

1964'te Brownmiller Sivil Haklar Hareketine bulaştı ve 1968'de, New York'lu Radikal Kadınların ev sahipliği yaptığı bilinç yükseltme gruplarına katıldıktan sonra feminizme ilgi duydu. 1975 tarihli kitabı *Against Our Will: Men, Women, and Rape* (*İrademize Rağmen: Erkekler, Kadınlar ve Tecavüz*) itirazla karşılaştığı halde, Brownmiller'ın tezinin –tecavüz her zaman erkeklerin kadınlar üzerinde iktidar kurasının temel yolu olmuştur– feminist hareketin cinsel şiddete yaklaşımı üzerinde köklü bir etkisi oldu.

Önemli eserleri

1975 *İrademize Rağmen: Erkekler, Kadınlar ve Tecavüz*
1984 *Kadınlık*
1989 *Waverly Place*
1990 *Bizim Zamanımızda: Bir Devrimin Anısı*

Ayrıca bkz. Aile içi şiddetten korunma 162–63 ▪ Hint feminizmi 176–77 ▪ Kurban değil, felaketzede 238 ▪ Savaş bölgelerinde kadınlar 278–79 ▪ Cinsiyetçilik her yerdedir 308–09 ▪ Erkekler kadınları incitir 316–17 ▪ Kampus cinsel saldırısıyla savaş 320 ▪ Cinsel istismar farkındalığı 322–27

Brownmiller aynı zamanda çocukların cinsel istismarına da dikkat çeken ilk gazetecilerden biriydi; yetişkin kadınlara tecavüzün ve çocuklara karşı işlenen cinsel şiddetin çoğu kez kurbanların tanıdığı görünürde asil ve uyumlu erkeklerce gerçekleştirildiğini ve çoğu kez aynı aile içinde olduğunu öne sürüyor. Bu tür suçlar, diyor Brownmiller, toplumun çoğu kez savunmaktan hoşlandığı gibi, az sayıda "sapık"la sınırlı değildir.

Kitlesel şiddet olarak tecavüz

Sonraki feminist araştırmalar, kadınlara tecavüzün hem korkutulmuş grupları aşağılamanın hem ahali üzerinde egemenlik kurmanın bir yöntemi olarak kullanılmasına baktı. 1993 tarihli ve "Siyasette Cinsel Şiddet ve Fetih Politikaları" başlıklı denemesinde Chicana (Meksika kökenli Amerikalı) feminist Antonia Castaneda, 18. ve 19. yüzyıllarda ahaliye boyun eğdirmek için kitlesel tecavüzün nasıl kullanıldığını inceler. Şimdi California olan yerde yerli kadınlara ve çocuklara tecavüz, diyor Castaneda, İspanyol askerlerin hem toprak hem fethettikleri insanların bedenleri üzerinde hak iddia etmelerinin bir yoluydu. Bazı Katolik rahipler bu kitlesel cinsel şiddete karşı çıkmasına rağmen, İspanya'nın Katolik monarşisi adını askeri fetih, misyon sisteminin California'ya yayılmasını olanaklı kıldı.

Kızılderili araştırmaları uzmanı ve feminist Andrea Smith bu argümanı daha da ileri götürdü. 2005'te yayımlanan kitabı Conquest: *Sexual Violence and American Indian Genocide*'da (*Fetih: Cinsel Şiddet ve Kızılderili Soykırımı*), Kuzey Amerika'da yerli kadınlara kitlesel tecavüzün, beyaz sömürgecilerin, yerli halkın üzerinde yaşadığı toprağın asli olarak tecavüze ve istilaya açık olduğu inancını temsil ettiğini iddia eder.

Kölelikte tecavüz

"Amerikan Köleliğinin 'Cinsel Ekonomi'si" başlıklı denemesinde ve diğer çalışmalarında Afro-Amerikan feminist akademisyen Adrienne Davis, ABD'de beyaz köle sahiplerinin siyah kadınları yıldırmak ve siyah erkeklere, onları koruyacak güce sahip olmadıklarını hatırlatmak için düzenli olarak tecavüze başvurduklarını öne sürer. Ayrıca, diyor Davis, ABD 1808'den sonra dışarıdan köleleştirilmiş insan itha-

Tecavüzle ilgili efsaneler ve gerçekler

 Efsane	 Gerçek
Kadın **cinselliği** tecavüzü **davet eder**.	Erkekler kadınlar üzerinde **iktidar kurmak** için tecavüzü kullanır.
Tecavüzü **şehvet motive eder**.	Tecavüzü **güç ve şiddet motive eder**.
Tecavüz **hiç konuşulmadığına** göre ender olmalı.	Bir **sessizlik kültürü tecavüzü kuşatır**; bu yüzden insanlar konuşmaktan korkar.
Tecavüz her zaman **yabancılarca gerçekleştirilir**.	Tecavüzün kurbanın **tanıdığı biri** tarafından yapılmış olması daha olasıdır.
Kadınlar "tecavüz çığlığı" atıp **yanlış ithamlarda bulunuyorlar**.	Sahte ithamların oranı, **diğer suçlardan daha yüksek değildir** –yüzde 2 ile 6 arasında.

> Tecavüz yalnızca bir erkek ayrıcalığı değil, kadına karşı erkeğin temel zor silahı, erkeğin iradesinin ve kadının korkusunun temel aracı oldu.
> **Susan Brownmiller**

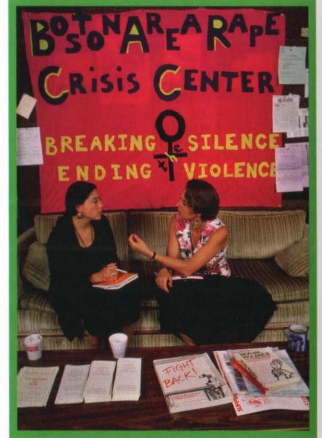
latını yasaklayınca güneydeki eyaletler Amerika'nın iç köle ticaretini genişleterek uyum sağladı. Siyah kadınlar, çoğu tecavüzle gebe kalınan geleceğin kölelerini üreterek beyaz güney ekonomisini desteklemekteydi. Siyah kadınlara karşı cinsel şiddet, diyor Davis, Amerika'nın ekonomisinin tarihsel gelişiminde merkezi önemdeydi.

Feminist aktivizm

Tecavüz kriz merkezlerinin yaratılması, ikinci dalga feminist aktivizmin önemli bir parçasıydı. Bu merkezleri kuran kadınlar –bazıları cinsel şiddeti bizzat yaşamış– kurbanlara sığınma ve destek sağlamak istediler.

Merkezlerin kadınlar tarafından ve kadınlar için yaratılmış olması önemliydi. Tecavüzü bildiren kurbanlar, suçun ayrıntılarını tutanağa geçiren polise güvenmiyordu. Çoğu erkek olan polisler anlayışsızdı ve kurbanları ayıpladıkları, hikâyelerine inanmadıkları biliniyordu. Tecavüz merkezi aktivistleri, tecavüze uğramış kadınlara kaynak ve destek için yönelecekleri güvenli bir yer sağlamak istemenin dışında, tecavüzcülerin her zaman sorumlu tutulmasını sağlamak için tecavüzle ilgili yasaları değiştirmek de istiyorlardı.

1972'de Washington'da radikal feministler, "Bir tecavüz kriz merkezi nasıl kurulur?" başlıklı bir broşür yayımladı. Kısa sürede ülkenin her tarafında gruplar oluştu. 1973'te Tecavüze Karşı San Francisco'lu Kadınlar (SFWAR), haftada 20 saatlik bir tecavüz krizi yardım hattı kurdu; 1980'lerin başında 24 saat açık yardım hattı haline gelmişti ve aynı zamanda destek grupları ve bireysel danışmanlık da sunuyordu.

New England'da türünün en büyük merkezi olan Boston Bölgesi Tecavüz Kriz Merkezi 1973'te kuruldu. Ne zaman gerçekleşmiş olursa olsun, cinsel şiddetten hayatta kalanlara parasız hizmet sunmaktadır.

Uluslararası girişimler

Aynı tür girişimler, 1970'ler boyunca ve 80'lerin başında diğer ülkelerde de ortaya çıktı. İngiltere'de, 24 saat açık tecavüz kriz hattının yanı sıra birebir yardım ve tıbbi yönlendirme olanağı sunan Londra Tecavüz Kriz Merkezi 1976'da açıldı. Amacı, kurbanlara yargıda bulunmadan destek vermek, cinsel şiddeti polise bildirme konusunda olanak sağlamak ve davalarını mahkemeye taşımak isteyenlere adli yardımda bulunmaktı. Merkez, psikolojik tedavi de sağlıyordu.

Avustralya'da Tecavüze Karşı Kadınlar örgütü, ilk tecavüz kriz merkezini 1974'te Sydney'de açtı. Kadınlara Şiddete Karşı Kanadalı Kadınlar/Tecavüz Kriz Merkezi (WAVAW/RCC), 1982'de Vancouver'da kuruldu.

1970'lerde feministler, mizojinist toplumlarda tecavüzün nasıl normalleştirilip rutinleştirildiğini tarif etmek için "tecavüz kültürü" teri-

Evlilikte tecavüz

17. yüzyılda İngiliz yargıç Sir Matthew Hale, evlilik içi tecavüzün kanun kapsamında var olamayacağına karar verdi. Bir kadının evlenmekle, ömür boyu kocasıyla seks yapmaya rıza gösterdiğine hükmetti. Bu görüş, İngilizce konuşan diğer ülkelerde de yaygındı ama 19. yüzyılda süfrajist Amerikalılar Elizabeth Cady Stanton, Lucy Stone ve Victoria Woodhull ile İngiliz feminist Taylor Mill, kocalarıyla ne zaman seks yapacaklarına kadınların karar vermesi gerektiğini savundu.

Evlilik içi tecavüz, 1991'e kadar İngiltere'de yasadışı olmadı. ABD'de 50 eyaletin tamamında 1993'te yasadışı oldu ama evlilik içi tecavüz, yalnızca 17 eyalette evlilik dışı tecavüzle aynı şekilde ele alındı. O yıl Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komisyon Üyesi de, evlilik içi tecavüzün uluslararası insan haklarının bir ihlali olduğunu saptadı.

> Eşitliğin bir yanı da, tecavüzle birlikte var olamamasıdır.
> **Andrea Dworkin**

mini kullanmaya başladı. 1975'te ABD belgesel filmi *Rape Culture* (*Tecavüz Kültürü*), tecavüzün dengesiz bir kişinin gerçekleştirdiği bireysel bir hareket olduğuna dair yaygın inanca karşı çıktı ve tecavüz, cinsiyetçilik ve kadınlara karşı şiddet arasındaki bağlantıyı vurguladı. Film, toplumun tecavüzle ilgili görüşlerinin değişmesinde ve kadınlara karşı cinsel şiddetle savaşma hareketinin büyümesinde etkili oldu. 1978'de, ABD Kongre Zabıtlarında bu filmden söz edildi – ulusal düzeyde ABD siyasetinde tecavüz kültürüne ilk kez işaret edildi.

1970'lerden itibaren birçok ülkede tecavüzü önleme ve kurbanları kınamaya karşı çıkma girişimleri oldu; rıza, tecavüz yasalarını modernleştirme ve hastanelerde, mahkemelerde ve medyada en iyi pratik konusunda kamuoyu eğitimi vurgulandı. Tecavüzle ilgili terminoloji de değişti; cinsel şiddet yaşayan insanlar, "kurban" olarak değil "felaketzede" olarak tanımlandı.

1970'lerde ve 80'lerde kurulan birçok grup bugün de çalışmaya devam ediyor. Tecavüze Karşı San Francisco'lu Kadınlar, 1990'da kâr amacı gütmeyen resmi bir örgüt oldu ve büyümeye devam ediyor. Avustralya'nın ilk tecavüz kriz grubu, Cinsel Saldırıya Karşı Merkezler (CASA) olarak bilinen, devlet-destekli 15 merkez haline geldi.

ABD'de Tecavüz, İstismar ve Ensest Ulusal Ağı (RAINN) 1994'te kuruldu ve Ulusal Cinsel Saldırı Yardım Hattını yönetiyor. 1994 tarihli Kadınlara Karşı Şiddet Yasası tecavüz kültürüyle mücadele çabaları için finansman kaynakları oluşturdu. Bazı ülkelerde bu gruplara fon sağlamak çileli bir iştir. Örneğin, 1984'te İngiltere kentlerinde çalışan 68 tecavüz kriz merkezi vardı. Ne var ki, 2010'da bu sayı 39'a düşmüştü ve her 5 merkezden yalnızca birine ihtiyaç duyulan fonun tamamı sağlanmaktaydı.

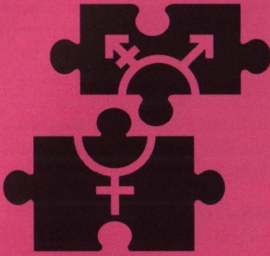
Şiddet devam ediyor

Bazı olumlu adımlara rağmen, cinsel şiddet birçok ülkede gizli ya da zar zor kabul edilen bir sorun olarak varlığını sürdürüyor. On yıllarca süren kampanyalardan sonra ancak 2013'te İrlanda hükümeti, tecavüz nedeniyle gebe kalan kadınlar da dahil olmak üzere "düşkün kadınlar"ın kötülüğüyle ünlü Magdalene çamaşırhanelerine –aslında genç kadınlara cezalandırıcı bir biçimde davranan ve bebeklerini zengin ailelere satan Katolik rahibeler tarikatı Merhametli Kız Kardeşlerin yönettiği bir çalışma kampı– gönderilmesinde devletin aktif rolünü kabul etti. Bu uygulama, İrlanda'da 18. yüzyıldan 1996'ya kadar devam etti.

Japonya'da 2018 belgeseli *Japan's Secret Shame* (*Japonya'nın Gizli Utancı*), tecavüzden ve diğer cinsel şiddetten söz etmenin tabu olduğu bir ülkede, bir kadının tanınan bir gazeteci olan tecavüzcüsü sanığı mahkemeye verme mücadelesini anlattı. Tecavüz kültürü giderek daha fazla tanınmış olabilir ama hem zengin hem yoksul ülkelerde, hem Batıda hem küresel güneyde, ayrımsız tüm dünyada varlığını sürdürüyor. ■

Mumbai'de kadınlar, Aralık 2012'de Güney Delhi'de bir otobüste 23 yaşındaki psikoterapist Jyoti Singh Pandey'in toplu tecavüze uğrayıp öldürülmesini anma nöbeti sırasında mum yakıyorlar.

KADIN-DOĞAN-KADIN, YAŞANMIŞ BİR DENEYİMDİR

TRANS-DIŞLAYICI RADİKAL FEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Lisa Vogel, 2013

ANAHTAR FİGÜRLER
Janice Raymond, Sheila Jeffreys, Germaine Greer, Lisa Vogel

ÖNCE
1973 California'da West Coast Lezbiyen Konferansı eş-örgütleyicisi Beth Elliott, ayrılıkçı lezbiyen grup Gutter Dykes tarafından trans olduğu için dövülünce salonu terk etti.

1977 Gloria Steinem, transseksüelizmin daha uygun feminist konulardan bir sapma olduğunu öne sürer.

SONRA
2008 Avustralyalı yazar ve blogger Viv Smythe –cisgender bir kadın– mensubu olduğu trans-kapsayıcı radikal feminist topluluktan ayırt etmek için trans-dışlayıcı radikal feminizm terimini uydurur.

1970'lerden beri, doğuştan "kadın" tayin edildikleri ve her zaman kadın (cisgender) olarak tanımlandıkları için, yaşamlarının ve gördükleri baskı deneyiminin trans-kadınlarınkinden farklı olduğuna inanan feminist bir altgrup hep vardı. Bu kadınlara şimdi Trans-Dışlayıcı Radikal Feministler ya da TDRF'ler deniliyor ama kendileri bu terimi genellikle kullanmaz.

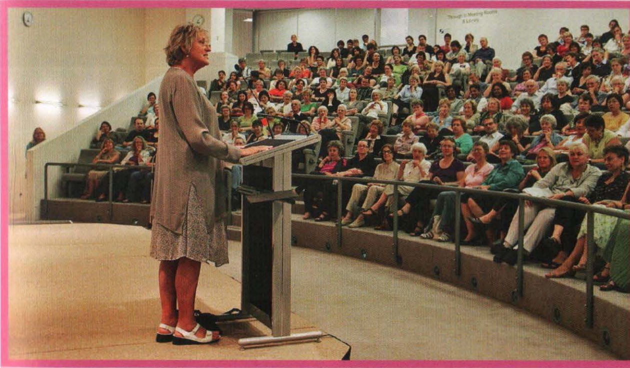
1970'lerde, ikinci dalga feminizmin yükseldiği dönemde Mary Daly, Janice Raymond ve Sheila Jeffreys gibi bazı radikal feministler, trans kadınları "gereksiz fazlalık" olarak görüyorlardı. Kimin kadın sayıldığı konusunda güçlü ve düşmanca görüşleri vardı ve trans bireylerin kimliklerinin geçerliliğine karşı kendi argümanlarını geliştirdiler. Bu kadınların tümü olmasa da bazıları, "siyasal lezbiyenliği" tüm feministlerin erkeklerden vazgeçip ayrı bir yaşam sürebileceği ve sürmesi gerektiği düşüncesini de savunmaktaydı.

Janice Raymond 1979'da *The Transsexual Empire: The Making of the She-Male*'i yayımladı –açıkça trans-dışlayıcı ilk radikal feminist metin. Bu metinde trans kadınları, caka satmak için kadınların mekânlarını istila etmek isteyen akıl hastası erkek olmakla suçlar. Kadın müziği etiketli Olivia Records'ın ses mühendisi lezbiyen feminist Sandy Stone'u kadın müziği sahnesinde trans bir sahtekâr olarak özellikle seçip ayırır.
Sheila Jeffreys 1990'larda bu görüşleri daha ayrıntılandırdı ve daha sonra trans bireylerin toplumsal cinsiyet ikiliğiyle ilgili zararlı klişe-

Aktivistler 2017'de Chicago'da trans hakları için gösteri yapıyor. Trans öğrencilerin kendi toplumsal cinsiyet kimliklerine uygun tuvaletleri kullanmalarına izin veren politikaların kaldırılmasını protesto ediyorlar.

Ayrıca bkz. Mizojiniye karşı koyma 140–41 ▪ Politik lezbiyenlik 180–81 ▪ Ayrıcalık 239 ▪ Kesişimsellik 240–45 ▪ Toplumsal cinsiyet edimseldir 258–61 ▪ Transfeminizm 286–89

Germaine Greer 2008'de Sydney'de NSW Öğretmenleri Konferans Merkezinde dinleyicileri sesleniyor. Şu anda sesi gür çıkan bir TDRF olan Greer bir çok üniversitede "kürsü bulamamış"tır.

ler savunduklarını ifade etti. Dişi trans kadınların, bir kadının nasıl görünmesi ve davranması gerektiğine ilişkin zararlı ataerkil talimatlara inandıklarını iddia etti. Jeffreys, tıp kurumunun trans erkeklerin ameliyat olmasına izin vermekle "kadınların" bedenlerine zarar verdiklerini de öne sürdü. Daha önce eril lezbiyen olarak tanımlanan trans erkeklerin tıbbi geçişi, diyordu Jeffreys, lezbiyen toplulukta bir krize yol açtı.

Germaine Greer, şimdi, en çok tanınan TDRF'lerden biridir. Trans kadınların geçiş için sahici bir nedenleri olmadığını iddia eder; ona göre erkek üreme organlarıyla doğan biri yalnızca bir erkektir ve ancak erkek olabilir.

Trans-kapsayıcı feminizm

TDRF görüşlerinin eleştirisi hem kuvvetlidir hem kapsamlıdır. Trans-kapsayıcı feministler, marjinalleştirilmiş grupları dışlamayı ve onlara zorbalık yapmayı onaylayan bir feminizmin, feminizm adını hak edip etmediğini sorguluyorlar.

Julia Serano gibi eleştirmenler, TDRF'lerin kadınları salt beden olmaktan çok karmaşık özneler olarak anlamaya çalışan kendi feminist ilkelerini ihlal ettiklerini öne sürüyor. Kesişimsel eleştirmenler, ırkın ve sınıfın da, tıbbi geçiş öncesinde, sırasında ve sonrasında bir bireyin ayrıcalık deneyimini büyük ölçüde etkilediğine işaret ediyorlar.

TDRF'lerin trans bireylerin kimliklerine saygı duymayı reddetmelerine ve trans kadınların, kılık değiştirip "erkek enerjisiyle" kadınları avlayan erkek olduğuna dair zararlı algılara katkıda bulunmalarına sürekli itiraz edilmektedir. TDRF ideolojisine karşı çıkanlar, böyle bir kişiliksizleştirmenin trans kadın cinayetlerine katkıda bulunduğunu söylüyorlar. ▪

“

Bütün transseksüeller, gerçek kadın formunu bir yapaylığa indirgeyerek kadınların bedenlerine tecavüz eder, bu bedeni kendilerine mal ederler.

Janice Raymond

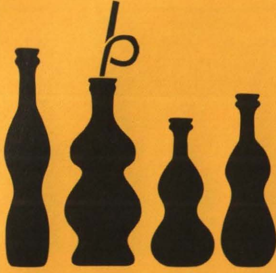
”

Michigan Kadın Müziği Festivali

Kadınların mekânlarını trans kadınlara yasaklamakla ilgili savaş, 1976'dan itibaren Michigan'da Hart'ta yapılan ve MichFest olarak bilinen Michigan Kadın Müziği Festivali'nde patlak vardı. O sırada diğer birçok feminist organizasyon gibi bu festival de İngilizcede "kadın"ın karşılığı "woman" sözcüğünün son hecesini ("man" = erkek) sakınmak için "womyn" sözcüğünü kullanıyordu.

Festival, 1991'de organizatörlerin festivalin trans katılımcısı Nancy Burkholder'e karşı çıkması ve kovmasıyla sonuçlanan tartışmalı bir "kadın-doğan-kadın" (womyn-born-womyn) politikası uyguladı. Birkaç yıl süren protestolardan sonra, 1990'ların başında alternatif bir etkinlik olarak Trans Kampı (Camp Trans) kurulurken Trans Kadınlar Buraya Aittir denilen bir girişim de festivali içeriden değiştirmeye çalıştı.

Kurucu Lisa Vogel politikayı değiştirmeyi sürekli reddedince katılımcı sayısı düştü ve performanslar iptal edildi. MichFest nihayet 2015'te sona erdi.

ŞİŞMANLIK, GÜÇSÜZLÜĞE "HAYIR" DEMENİN BİR YOLUDUR

ŞİŞMAN-POZİTİFLİK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Susie Orbach, 1978

ANAHTAR FİGÜRLER
Susie Orbach, Marilyn Wann

ÖNCE

1969 National Association to Advance Fat Acceptance (Şişman Kabulünü Geliştirmek İçin Ulusal Dernek), ABD'de kurulur.

1972 California'da Berkeley'de, Radikal Psikiyatri Merkezinde Fat Underground denilen bir grup oluşur.

1973 Amerikalı aktivistler Dr. Sara Fishman ve Judy Freespirit, *Fat Liberation Manifesto*'yu (*Şişman Kurtuluş Manifestosu*) yayımlar.

SONRA

2003 Association for Size Diversity (Beden Çeşitliliği Derneği), ABD'de kamu sağlığı politikası için Her Bedende Sağlık modelini savunur.

2012 *Fat Studies: An Interdisciplinary Journal of Body Weight and Society*'nin ilk sayısı ABD'de yayımlanır.

Şişman-pozitiflik, şişmanların kendi bedenlerini olduğu gibi sevme ve kabul etme hakkı olduğuna dair kavramdır. Şişman bedenleri asli olarak sağlıksız görmeyi reddeder ve Batılı beden görüşlerinin sağlığı ahlaki erdemle eşitlemelerini eleştirir. İngiliz psikanalist Susie Orbach, şişman-pozitifliği savunan diğer kişilerle birlikte, şişman kadınların, şişman bedenleri cezalandıran cinsiyetçi, Avrupa-merkezci, hetero-cinsiyetçi, doğuştan-cinsiyetçi (trans bireylere karşı ayrımcı) güzellik standartlarına uymaya toplumsal olarak zorlandığını öne sürüyorlar. Bu bedensel değer hiyerarşisinin devrilmesi gerektiğini iddia ediyorlar. Orbach'ın 1978 tarihli kitabı *Fat Is A Feminist Issue* (*Şişmanlık Feminist Bir Meseledir*) feminist şişman-pozitiflik hareketine erken bir entelektüel katkıydı.

Kural tanımaz bedenler

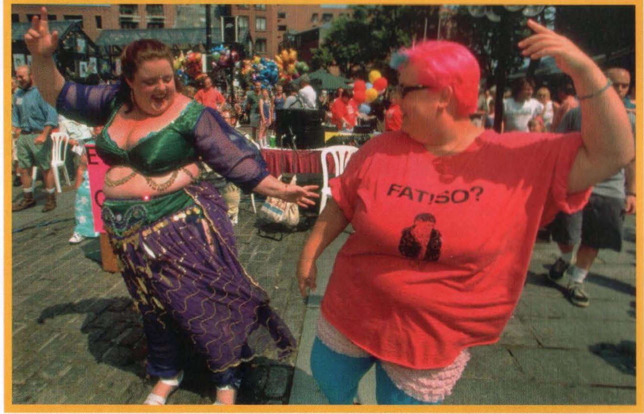
Batının bedenle ilgili tutumlarını Hıristiyan öğreti çerçevelendirdi; buna göre bedenler günahkârdır ve özellikle kadın bedenleri günaha açıktır. Aydınlanma çağı beden kavramlarının da büyük bir etkisi oldu – özellikle de, rasyonel zihnin şehvet düşkünü bedeni yönetmesi gerektiğini iddia eden zihin-beden düalizmi düşüncesi. Akademik Şişmanlık Araştırmaları alanında çalışan bilim insanları, bu temel düşünceleri eleştiriyor ve her iki düşüncenin, toplumun bazı bedenleri aşağılamasında ve marjinalleştirilmiş toplulukların – özellikle kadınların, renklilerin, yoksulların, LGBT bireylerin ve engellilerin– bedenlerini kural tanımaz ve toplumsal denetim gerektiren bedenler olarak görmesinde rol oynadığını savunuyorlar.

Meydan okuyan ideoloji

Feministler ilk önce 1960'larda şişmanlığı lekelemeyi savaşılması

> Şişman bir kişiye bakarak... bir kimsenin teşhis edebildiği tek şey, şişmanlara yönelik kendi klişe ve önyargı düzeyidir.
> **Marilyn Wann**

Ayrıca bkz. Adı olmayan sorun 118–23 ▪ Erkek bakışı 164–65 ▪ Seks-pozitiflik 234–37 ▪ Güzellik miti 264–67 ▪ Riot Grrrl hareketi 272–73

Kadınlar Boston'da Şişman Kabulünü Geliştirmek İçin Ulusal Dernek toplantısında birlikte dans edip pozitif beden imgeleriyle şişman-pozitiflik hareketini tanıtıyorlar.

gereken bir ayrımcılık biçimi olarak tanımladı. Yeni filizlenmekte olan şişmanlığı kabul hareketleriyle birleşen feministler, Twiggy gibi aşırı zayıf mankenlerin kadınlar için ikon olarak ilan edildiği bir zamanda şişmanlara sistematik baskı yapılmasına itiraz ettiler.

1980'lerde şişmanlık fobisine meydan okuyan daha fazla örgüt ortaya çıktı ve 1990'larda Şişman Kurtuluş (Fat Liberation) ve Riot Grrrl (Asi Kız) hareketleri şişman feminist dergilere yol açtı. Aktivist Marilyn Wann'ın 1994'te yayımlanan dergisi *FAT!SO?*, 1998'de geliştirilip bir kitaba dönüştürüldü. 1991'de kurulan Beden ve Kilo Ayrımcılığı Konseyi, kilolu kadınların zayıf kadınlardan hem daha az kazandığını hem daha az zam aldıklarını, doktorların çoğu kez tanı testleri yapmadan sağlık sorunlarını aşırı kiloya bağladıklarını raporladı.

İnternet çağında şişman-aşağılama farkındalığının artmasıyla, "şişman-modası"nın ve büyük beden modellerin çoğalmasıyla ve sosyal medyada artan takipçi sayılarıyla birlikte şişman-pozitiflik de arttı. Şair ve aktivist Sonya Renee Taylor'ın kesişimsel feminist hareketi ve 2018 kitabı *The Body Is Not An Apology*, "bedene dayalı baskı sistemlerini sökme"ye çalışır.

Şişman-pozitiflikten, tüm bedenlerin değerli ve güzel olduğunu vurgulayan beden-pozitiflik hareketi doğdu. Bununla birlikte, şişman-pozitifliği savunanlardan bazıları beden-pozitiflik hareketini eleştiriyor, en fazla marjinalleştirilenlerin, özellikle "süper-şişman"ların ve renkli kadınların beden-pozitiflik hareketinde yetersiz temsil edildiklerini öne sürüyorlar. ▪

Susie Orbach

1946'da Yahudi bir ailede dünyaya gelen Susie Orbach bir psikanalist, feminist yazar ve sosyal eleştirmendir. 1978'de, kadınların kendi bedenleriyle sorunlu ilişkilerine, kadınların yemesinin duygusal nedenlerine ve inceliğin bir ideal olarak nasıl savunulduğuna bakan *Şişmanlık Feminist Bir Meseledir* kitabını yayımladı.

Orbach benzer alanlarda *Şişmanlık Feminist Bir Meseledir II, Açlık Grevi, Yeme ve Bedenler Üzerine* gibi eserler yayımlamaya devam etti. Özellikle heteroseksüel çiftlerde ilişkilerin dinamiği üzerine de yazılar yazdı. Orbach 2004'te Unilever'le birlikte çalışıp Dove Gerçek Güzellik Kampanyasını (profesyonel modeller yerine her yaştan ve bedenden kadınları kullandı) koordine etti ve İngiltere merkezli Beden Güveni Kampanyasının yürütme kurulundadır. Orbach, yazar Jeanette Winterson'la evlidir.

Önemli eserleri

1978 *Şişmanlık Feminist Bir Meseledir*
1983 *Kadınlar Ne İster?* (Luise Eichenbaum ile birlikte)
2005 *Seksin Olanaksızlığı*

KADINLARIN KURTULUŞU, HERKESİN KURTULUŞU

HİNT FEMİNİZMİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Kavita Krishnan, 2014

ANAHTAR FİGÜR
Madhu Kishwar

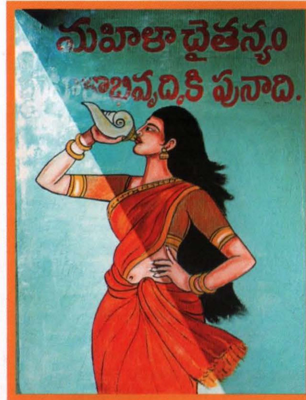
ÖNCE
1850–1915 *Sati* (dul kadının kocayla birlikte yakılması) ve çocuk evliliği gibi pratikleri yasaklamaya ve rıza yaşını yükseltmeye yönelik sömürgeci çabalar, Hindistan'da feminizmin "Birinci Evre"sini oluşturur.

1915–47 "İkinci Evre"de kadın sorunları, milliyetçi ve anti-sömürgeci hareketlerin bir parçası olur.

SONRA
2012 Delhi'de kadın bir öğrenciye toplu tecavüzden sonra yürütülen kampanyalar, hükümeti daha ağır cezalara geçmeye zorlar.

2017 Cinsel taciz ve saldırıya karşı #MeToo hareketi, nüfusun yalnızca yüzde 25'inin internet erişimine sahip olduğu Hindistan'da sınırlıdır.

1947'deki bağımsızlıktan önce Hindistan'da feminizme, kadınların statüsü konusunu anti-sömürgeci mücadelenin içine çeken üst-kasttan Hint erkekler, onlardan önce de belli kültürel pratikleri yasaklamak isteyen İngilizler öncülük etti. 1947'den sonra, feminizmin "Üçüncü Evre"si –kadınlar için kadınların öncülük ettiği– anti-sömürgeci gündemden kurtulup, yalnızca kadın sorunlarına odaklandı. Yine de Indira Gandhi'nin Hindistan'ın ilk kadın başbakanı olduğu 1970'e gelindiğinde, siyasette çok az sayıda başka kadın vardı ve toplumun geri kalanında pek çok kadının, gündelik yaşamları konusunda söz hakkı hiç yoktu ya da çok az vardı. Toplumsal ve yasal sistemlerin erkekler lehine önyargıları, mülkiyet haklarındaki eşitsizlikleri ve düşük ücret gibi konuları ele almak feminist gruplara kaldı.

Kadınlara karşı suç oranlarının yüksek olduğu Andra Prades eyaletinde bir duvar resmi, "Kadınların güçlendirilmesi, kadınların gelişmesinin temelidir" diyor.

Yeni girişimler

1972'de, yetim bir kabile kızına, Mathura'ya polisin toplu tecavüzü ve ardından polislerin aklanması kadınlara yönelik polis şiddetine karşı bir kampanyanın kıvılcımını çaktı. Kampanya sonunda 1983'te yasayı değiştirmeyi başardı; buna göre, bir kurbanın cinsel ilişkiye rıza göstermediği iddiası, aksi kanıtlanmadıkça kabul edilmelidir. Gözaltında tecavüzü ceza gerektiren bir suç sayan yasalar da çıkarıldı.

Hint feminizmi toplumsal cinsiyet eşitsizliğini kast, kabile, dil, din ve sınıf iktidarı yapıları içinde irdelemek zorunda olduğu için akademideki kadınlar Batılı feminizm kavramını kabul etmek istemedi ve daha çok Hindistan'a özgü bir yaklaşımı

Ayrıca bkz. Küresel kadınlara oy hakkı hareketi 94–97 ▪ Anti-sömürgecilik 218–19 ▪ Sömürge-sonrası feminizm 220–23 ▪ Yerli feminizmi 224–27 ▪ Çevrimiçi feminizm 294–97

Madhu Kishwar

1951'de doğan Madhu Purnima Kishwar, Delhi'de Muranda House'ta ve Jawaharlal Nehru Üniversitesinde okudu. Akademisyen, yazar, insan hakları ve kadın hakları aktivisti olan Kishwar, toplum ve kadınlarla ilgili öncü bir dergi olan *Manushi*'nin eş-kurucusuydu. Delhi'de Gelişmekte Olan Toplumları Araştırma Merkezinde (CSDS) kıdemli öğretim üyesi ve CSDS merkezli Hint Araştırmaları Projesinin müdürüdür. Kishwar, sosyal adaleti geliştirmek ve özellikle kadınların insan haklarını güçlendirmek için özgül konularda eylem grupları örgütleme forumu *Manushi Sangathan*'ın başkanıdır.

Önemli eserleri

1984 *Yanıt Arayışı: Hint Kadınların Sesi*
1986 *Gandhi ve Kadınlar*
1990 *Neden Kendime Feminist Demiyorum*
2008 *Gayretli Reformcular, Ölümcül Yasalar: Klişelerle Savaşma*

savundu. 1978'de akademisyenler Madhu Kishwar ve Ruth Vanita toplumda, hukukta ve ekonomide ataerkilliğe ve "tüm kesimlerden" kadınların karşılaştığı şiddete ilişkin eleştirel yazılar yayımlayan *Manushi* dergisini kurdu. Şimdi dijital ortamda yayımlanan dergi, başlangıçta Mahatma Gandi'nin yaşamından ve çalışmalarından esinlendi; toplumsal çatışmaya barışçı bir çözüm bulmaya, kendi zamanlarının zorluklarıyla başa çıkmada kadınlara yardım etmeye çalışır.

Bugünkü Hindistan'da feminizm

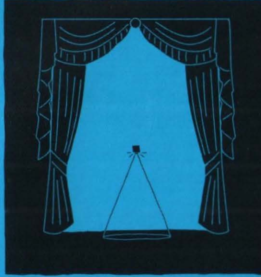
Hindistan'da kadınlar, onları yasalar önünde erkeklerle eşit yapan haklara teorik olarak sahip oldukları halde, gerçeklikte bu haklar sıkça görmezden gelinir. Ana akım Hint feminizmi çocuk evliliği, cinsiyet-tercihli kürtaj, çeyiz suçları, tecavüz ve marjinal kadınlara şiddet gibi konularda mücadele etmeye devam ediyor. Çevrimiçi forumlar, beden imgesi, regl tabuları, seks eğitimi, annelik ve queer aşkını amaçlıyor; akademisyen ve yazar Alka Kurian'ın "Dördüncü Dalga" dediği ve kadınların özgürlüğünü daha geniş bir çağrıyla, azınlıklara toplumsal adalet çağrısıyla birleştiren feminizme sosyal medya öncülük ediyor.

Protestolar medya aracılığıyla destek kazandı ve Gulabi Çetesi (Pembe Çete) gibi gruplar kadın sorunlarıyla yerel olarak uğraşıyor. "Havva-sataşması", bir kadına kamusal bir alanda cinsel taciz gibi sorunlara karşı da kampanyalar vardır.

Hindu köktenciler, geleneksel Hint kadını idealini savunur. Ortodoks Hindu evlilik ve aile kavramlarına karşı savaşan Hindu kadınlar, Batılılaşmış olmakla suçlanır ve bu tür kadınlara karşı şiddet yaygındır. ▪

2002'de kurulan pembe giysili Gulabi Çetesi, kadınlara ve çocuklara şiddet uygulayanları ve haksızlık edenleri açıkça ifşa ediyor, harekete geçmesi için polis üzerinde baskı kuruyor.

SESLERİMİZ İHMAL EDİLDİ

FEMİNİST TİYARTO

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Lynn Nottage, 2010

ANAHTAR FİGÜRLER
Caryl Churchill, Eve Ensler

ÖNCE
1968 New York City'de Halloween'de, Cehennemden Uluslararası Terörist Kadınların Komplosunun (WITCH) üyeleri, cadı kılığında, bir gerilla tiyatrosu "baskınıyla" Wall Street'i büyüler.

SONRA
2011 Anti-kapitalist feministler Wall Street'i İşgal protestolarının örgütlenmesine yardım eder ama daha sonra erkek aktivistlerin sergilediği mizojiniyi kınar.

2013 Kadınlara karşı şiddete son verme çağrısı yapan V-Günü (V-Day) Hareketi, Sevgililer Gününde "Bir Milyar Ayaklanıyor" (One Billion Rising) toplu dansını sahneler. Bir milyar, dünyada şiddete ya da tecavüze maruz kalacak her üç kız ve kadından birini temsil ediyor.

Feminist tiyatro 1970'lerde, Kadınların Kurtuluş Hareketinin aktivizminden esinlenerek ortaya çıktı. Kadınlar, Virginia Woolf'un istediği "kendine ait bir oda" yerine, artık kendilerine ait bir sahne –feminist düşünceler ve deneyimler için bir platform– istiyorlardı. İngiltere'de Women's Theatre Group (Kadın Tiyarto Grubu; şimdi The Sphinx) ve Monstrous Regiment'tan (Ucube Alayı), ABD'de Spiderwoman (Örümcek Kadın) ve At the Foot of the Mountain'a (Dağın Eteğinde), Avustralya'da Melbourne Women's Theatre Group'a (Melbourne Kadın Tiyatro Grubu), Japonya'da Dotekabo-ichiza'ya, Jamaica'da Sistren'e ve Kanada'da Nightwood Theatre'a kadar, dünyanın her yerinde tiyatro kolektifleri ortaya çıktı.

> Feminist bir tutumu çok güçlü hissediyorum ve bu his, kaçınılmaz olarak yazılarıma da siniyor.
> **Caryl Churchill**

Filizlenen bu gruplar kadın klişelerine ve kadın bedeninin nesneleştirilmesine meydan okuma ortak amacını paylaşmaktaydı. Hepsi genel kadınların eşitliği ilkesini kabul etmesine rağmen, eşitliğin nasıl başarılacağı konusunda farklılaşıyorlardı. Örneğin Nightwood'un önceliği, Kanadalı kadınların ve Kanadalı kadınlarla ilgili oyunları sahnelemekti; Spiderwoman'ın yerli kadın tiyatro topluluğu ise Yerli Amerikalı kadınların deneyimi siyasetini yansıtır.

Feminist bir tiyatro yaratma

Farklı siyasal dinamikler ve feminizm üslupları her grubun yönünü etkiledi. Radikal feminist bir yaklaşımı olan At the Foot of the Mountain kadın deneyimlerini araştırdı ve bunlardan, erkek temaların ve karakterlerin egemen olduğu "ataerkil tiyatro"dan ayrı bir sanat formu yaratmaya çalıştı. Sosyalist-feminist Monstrous Regiment, yeni yazıma bağlıydı ve kadınlara tiyatronun tüm alanlarında çalışma

Ayrıca bkz. Entelektüel özgürlük 106–07 ▪ Feminist sanat 128–31 ▪ Radikal feminizm 137 ▪ Dil ve ataerkillik 192–93

Yemekli davet dramı, Caryl Churchill'in *Top Girls*'üne zemin hazırlar. Londra'da Royal Court Theatre'daki bu 1991 gösteriminde, ilk 1982 yapımından kimi oyuncular da rol aldı.

şansı vermek için kolektif örgütlendi.

Uluslararası övgü alan İngiliz oyun yazarı Caryl Churchill, Monstrous Women'ın sipariş verdiği yazarlar arasındaydı. O zamanın diğer Avrupalı oyun yazarları gibi -örneğin Tunus doğumla Fransız Simone Benmussa, Almanya'da Gerlind Reishagen ve İtalya'da Franca Rame- Churchill de sosyalist feminizmden etkilendi. Oyunları, Küba kökenli Amerikalı Maria Irene Fornes ya da Afro-Amerikan Adrienne Kennedy'ninkiler gibi özgündü.

Churchill'in belki de en iyi oyunu *Top Girls* (1982), başkarakter Marlene'in terfiini kutlamak için tarihsel ve kurgusal kadınları bir araya getiren bir yemek sahnesiyle açılır. Örgü açıldıkça, Marlene'in geçmişi açığa vurulur ve izleyici, onun başarısının diğer kadınlara çok pahalıya mal olduğunu öğrenir.

Yeni bir kuşak

Top Girls'ün maddi başarı ve bireysel güçlenmeyle ilgili uyarıcı mesajının, sonraki yıllarda hem feminizm hem feminizmin tiyatro hareketi için kehanet niteliğinde olduğu anlaşıldı. İngiltere'de Margaret Thatcher hükümetinin ve ABD'de Ronald Reagan yönetiminin benimsediği serbest-piyasa kapitalizmi ve neoliberalizm, feminist tiyatroyu karakterize eden kolektif ruha aykırıydı.

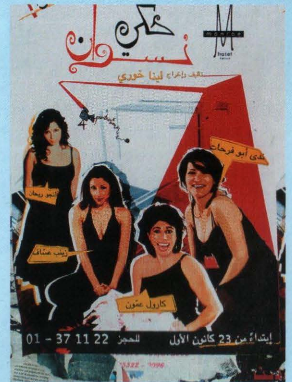
1990'larda yeni feminist konular, daha genç bir aktivist kuşağı harekete geçirdi. Amerikalı dramaturg Eve Ensler solo gösterisi *Vajina Monologları*'nın başarısını kullanarak, kadınlara karşı şiddeti öne çıkaran V-Günü Hareketini yarattı.

Eşitsizlikler ve haksızlıklar 21. yüzyıl feminist dramını biçimlendirmeye devam ediyor. ABD'de Suzan-Lori Parks ve Lynn Nottage, İngiltere'de debbie tucker green, Avustralya'da yerli kadın kabare grubu Hot Brown Honey etkili sesler arasında yer almaktadır. Bunların hepsi, kendine ait feminist bir sahne talebinde bulunmuştur. ▪

Beden dili

Eve Ensler'in tek kişilik gösterisi *Vajina Monologları*, 1996'da Off Off Broadway HERE Arts Center'da sakin bir biçimde su yüzüne çıktı ama kısa sürede bir çalkantıya neden oldu. Özgün monologlar, Ensler'in 200 kadınla yaptığı görüşmelere ve onların seks, ilişkiler ve bunlarla ilişkili şiddetle ilgili anlatımlarına dayanmaktaydı. Hem eğlenceli hem rahatsız edici olan öyküleri dramatik sunumu, göz ardı edilemezdi; 48 dile çevrilen monologlar artık bütün dünyada biliniyor.

Gösteri muhafazakâr öfke yaratmasına ve bazı feministler çok dar ve beden-merkezli olmakla eleştirmesine rağmen, gündeme getirdiği siyasal konuları birçok kişi alkışladı. 1998'den beri Ensler monologları, kadınlara karşı şiddeti protesto etmek ve saldırı, ensest, kadın sünneti ve insan ticareti gibi sorunlarla mücadele etmek için küresel V-Günü Hareketinin parçası olarak kullanmaktadır.

"Kadınlar Konuşuyor", Lina Khoury'nin *Vajina Monologları*'nın 2006 Arapça versiyonu Beyrut'ta tanıtılıyor.

BÜTÜN FEMİNİSTLER LEZBİYEN OLABİLİR VE OLMALIDIR

POLİTİK LEZBİYENLİK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Leeds Devrimci Feminist Grup, 1981

ANAHTAR ÖRGÜT
Leeds Devrimci Feminist Grup

ÖNCE
1955 Daughters of Bilitis (Bilitis'in Kızları) grubu – ABD'de ilk siyasal ve toplumsal lezbiyen grup– kurulur.

1969 Washington'da, Furries Collective (Şirret Kolektifi), feminist lezbiyen ayrılıkçı bir grup olarak kurulur.

SONRA
1996 Amerikalı sosyolog Vera Whisman, *Queer by Choice*'u yayımlar.

2008 *Sexual Fluidity: Understanding Women's Love and Desire*'da Amerikalı psikolog Lisa Diamond, kadınların cinselliğinin zaman içinde değişebildiğini öne sürer.

1960'ların başından itibaren birçok feminist heteroseksüelliği, erkeklerin kadınları kontrol etmesinin öncelikli aracı olarak tanımlamaya başladı. Radikal lezbiyen feministler heteroseksüel evliliği kızlar ve kadınlar için varsayılan kader olarak sorguladı ve onları siyasal bir kimlik olarak lezbiyenlik yapmaya teşvik etti.

Politik lezbiyenler, kadınlar ancak romantik ve cinsel yaşamlarından erkekleri tamamen dışlarsa, erkek şiddetinden ve denetiminden sahiden kurtulabileceğini öne sürdüler. Onlara göre, heteroseksüelliği iradi olarak geride bırakmak, kadınların, Kadınların Kurtuluş Hareketine bağlılıklarını derinleştirmelerinin bir yoluydu.

Ne var ki, lezbiyen feminizm. daha geniş feminist hareketler için her zaman kabul görmedi. Örneğin ABD'de saygın heteroseksüel feminist Betty Friedan -ABD merkezli Ulusal Kadın Örgütünün (NOW) eski başkanı– lezbiyenlik davasıyla arasına mesafe koymaya çalıştı. Friedan'ı eleştirenler, iddiaya göre onun 1969'da lezbiyenlerin feminizmin saygınlığını tehlikeye atan bir "lavanta tehdit" olduğunu söylemesini kınadılar.

Ataerkilliğe direnme

Friedan'a tepki olarak, gevşek örgütlü radikal lezbiyen feminist bir ekip Friedan'ın hakaretine sahip çıktı ve Levander Menace (Lavanta Tehdit) denilen bir grup kurdu. 1970'te, kadınlardan erkeklerin cinsiyetçi beklentileriyle işbirliği yapmayı bırakmalarını ve politik lezbiyenlikle enerjilerini erkeklerden başka yöne çevirmelerini isteyen bir manifesto, "Kadın Kimlikli Kadın"

Lezbiyen bir çift 1989'da New York'ta Gay Onur Yürüyüşünde yürüyor. İlk yürüyüş, 1970'te, Greenwich Village'da LGBT bireyler ile polis arasında çatışmaların yaşandığı Stonewall Ayaklanmalarından sonraki yıl gerçekleşti.

Ayrıca bkz. Zorunlu heteroseksüellik 194–95 ▪ Seks-pozitiflik 234–37 ▪ Kesişimsellik 240–45 ▪ Feminizm ve queer teori 262–63 ▪ Biseksüellik 269

> Lezbiyenlik bir cennet bileti değil, zorunlu bir siyasal tercihtir, mücadele taktiklerimizin bir parçasıdır.
> **Leeds Devrimci Feminist Grup**

Geceyi Geri Al yürüyüşleri
İngiltere'de 1990'lara kadar gerçekleşti. 2004'te tekrar canlandı; resimdeki yürüyüş, 2015'te Bristol'den.

(The Woman Identified Woman) manifestosunu çıkardı.

Politik lezbiyenlik kavramına tam ifadesini, 1979'da çıkarılan "Siyasal Lezbiyenlik: Heteroseksüelliğe Karşı Savunma" başlıklı broşürle İngiltere merkezli Leeds Devrimci Feminist Grup (Leeds Revolutionary Feminist Group –LRFG) verdi. Bu broşürde LRFG heteroseksüel seksi, özellikle cinsel organ girişini, erkeklerin bir tecavüz eylemi ve kadınların "istila edilen merkez" statüsünü sürekli hatırlatan bir iş olarak çözümledi. Politik lezbiyenlerin kadınlarla cinsel ilişkiye girmeleri zorunlu değildi. LRFG bir lezbiyeni, erkeklerle seks yapmayan kadın olarak tanımlıyordu. Birçok politik lezbiyenin kadın partneri olmasına rağmen, bazıları cinsel bakımdan perhizkardı ya da aseksüeldi.

Birçok heteroseksüel feminist, erkeklerle seks yapmaya devam etmenin "düşmanla" gizlice anlaşmak olduğunu iddia eden LRFG'ye öfkeliydi. Diğer lezbiyenler, lezbiyenliğin basitçe erkeklerle seks yapmama olarak tanımlanabilmesine öfkeliydi. Cinselliklerinin doğuştan olduğuna inananlar, lezbiyenliğin bir kadının tercihi olabileceği iddiasını reddettiler.

Seks savaşları

Feministler 1980'ler boyunca uygun bir "feminist" cinsellik dışavurumunun ne olduğunu tartışmaya devam etti. ABD'de radikal lezbiyen feminist Andrea Dworkin cinsel organ girişini reddetti, pornoyu ve seks işçiliğini kadınlara karşı şiddet olarak eleştirdi ve cinsel rollerde eşitlikçiliği vurguladı. Yine ABD'de Gayle Robin gibi diğer lezbiyenler, BDSM'yi (Bondage, Domination, Sadism, Masochism – Esaret, Hakimiyet, Sadizm, Mazoşizm) araştırdı ve kendilerine "seks yanlısı" feminist dediler. ■

Leeds Devrimci Feminist Grup

Politik lezbiyenliğin kökleri ABD'deydi ama herhalde en büyük etkiyi, İngiltere'nin kuzeyinde Leeds Devrimci Feminist Grup (LRFG) yarattı. Grup 1977'de kuruldu ve ilk kez aynı yılın Kasımı'nda, bütün İngiltere'de "Geceyi Geri Al" yürüyüşlerini örgütleyince adını duyurdu. Yürüyüşler, o sırada gerçekleşen "Yorkshire Ripper" seri cinayetlerine tepki olarak polisin kadınlara geceleri dışarı çıkmama tavsiyesine verilen karşılıktı. "Geceyi Geri Al", kadınların fiziksel ya da cinsel şiddete uğramadan kamusal alanı işgal etme hakkı için bir eylem çağrısıydı.

LRFG 1980'ler boyunca aktif kaldı. 1981'de, 1979 tarihli "Politik Lezbiyenlik: Heteroseksüelliğe Karşı Savunma" broşürünü, *Love Your Enemey? The debate between heterosexual feminism and political lesbianism (Düşmanınızı Sevin: Heteroseksüel feminizm ile politik lezbiyenlik arasındaki tartışma)* başlıklı bir kitap olarak yeniden yayımladı.

KADIN KENDİNİ METNE SOKMALIDIR

POST-YAPISALCILIK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Hélène Cixous, 1975

ANAHTAR FİGÜRLER
Hélène Cixous, Luce Irigaray, Julia Kristeva

ÖNCE
1960'lar Fransa'da yapısalcılığa karşı yeni entelektüel hareket gelişir.

1968 Kapitalizme, geleneksel değerlere ve Amerikan emperyalizmine karşı öğrenci protestolarıyla ve genel grevlerle Fransa ekonomisi altüst olur.

SONRA
1970 Fransız Kadınların Kurtuluş Hareketi Mouvement de libération des femmes (MLF) kurulur ve 1970'i, mücadelelerinin "miladı" ilan eder.

1990 Post-yapısalcı feminist düşünce, Judith Butler'ın *Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi* ile birlikte Amerikalı bir izleyici kitlesi bulur.

Dil geleneksel **erkek iktidar yapılarını** yansıtır.

Bu, edebiyatta ve entelektüel kültürde **ataerkil egemenliğe** yol açar.

Kadınlar toplumsal değişime yol açacak yeni bir *écriture fèminine* (**kadın yazını**) **yaratmaya teşvik** edilir.

Kadın kedi hareketiyle kendini metne sokmalıdır.

Post-yapısalcılık 1960'larda Fransa'da ortaya çıkan felsefi bir harekettir. 1950'lerde ve 60'larda, edebi metin gibi kültürel ürünlerin temelinde mantıksal ilkeler ya da yapılar bulunduğunu öne süren yapısalcılığın bir eleştirisi olarak gelişti. Yapısalcılar, evrensel düzenleyici ilkeleri açığa çıkarmak için "ikili karşıtlık" düşüncesini kullanıp metinlerde rasyonel/duygusal ve erkek/kadın gibi karşıtlıklar saptadılar.

Post-yapısalcılar ise, felsefi yapı-söküm aletini kullanarak ikili karşıtlık düşüncesine karşı çıktılar. Post-yapısalcılara göre, apaçık bir "doğruluk" kaynağı olarak metinlere güvenilemez; çünkü metinler, insan bilgisi sistemleri olarak önyargılara bağlı olan tarih ve kültür tarafından şekillendirilir. Yalnızca bildiklerimizi değil, nasıl bildiğimizi sandığımızı ve dünyadaki konumumuzun, neyin nesnel doğruluk olduğuna ilişkin düşüncemizi nasıl etkilediğini de sorguladılar.

Hélène Cixous, Luce Irigaray, Julia Kristeva ve diğerleri gibi birçok Fransız feminist, bilgi ve iktidarla ilgili egemen varsayımları eleştirmenin bir yolu olarak

Hélène Cixous

Hélène Cixous 1937'de Cezayir'de Oran'da doktor bir baba ile Nazi Almanya'sından kaçan bir annenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Daha sonra, Cezayir'de Yahudi Fransız bir ailenin üyesi olarak kimliğinin yabancılaşmayla damgalı olduğunu söyledi.

Fransa'ya taşınan Cixous İngiliz Edebiyatı okudu ve hocası oldu; 1968 Fransız Öğrenci Devrimi'ne katıldı. 1970'lerde Fransız feminizminin güçlü bir sesi oldu ve *écriture feminine* (*kadın yazını*) üzerine en etkili çalışması "Medusa'nın Gülüşü"nü yayımladı. 1974'te, 1968 öğrenci protestolarına doğrudan bir yanıt olarak eş-kurucusu olduğu deneysel Paris 8 Üniversitesinde, kadın araştırmaları alanında Avrupa'da ilk doktora programını kurdu. Bir romancı, şair ve oyun yazarıdır; dünyanın çeşitli üniversitelerinden fahri payeleri vardır.

Önemli eserleri

1975 "Le rire de la Méduse" (Medusa'nın Gülüşü)
1983 *Le Livre de Promethea (Prometeus'un Kitabı)*

Ayrıca bkz. Politik lezbiyenlik 180–81 ▪ Dil ve ataerkillik 192–93 ▪ Toplumsal cinsiyet edimseldir 258–61

Cixous, Paris 8 Üniversitesinde Avrupa'daki ilk feminist araştırmalar merkezinde öğrencilere ders veriyor. Cixous, yeni bir feminist dil geliştiren bir entelektüel ve radikal düşünürdür.

post-yapısalcılığı benimsedi. Özellikle felsefi metinlerin erkek bakış açısıyla yazılmış olmasına rağmen, nesnel ve herkesi kapsayan olgu olarak sunulmasına dikkat çektiler.

écriture féminine

Fransız felsefeci Hélène Cixous, 1970'lerde erken bir Fransız post-yapısalcı feminist olarak ortaya çıktı. 1975'te kariyerini tanımlayan denemesi "Medusa'nın Gülüşü"nü yayımladı.

Bu denemede Cixous kadınları, tipik olarak erkeklerle ilişkili olanlara kadınlarla ilişkili olanlar üzerinde değer veren egemen yazma tarzlarına meydan okumaya çağırdı. "Fallus-mantığı-merkezciliğine", yani erkek yazısının ve konuşmasının (kadın) heyecanı karşısında (erkek) aklın önemini vurgulama yollarına bir itiraz olarak *écriture feminine* ya da *kadın yazını* terimini uydurdu. Kadınlara çağrısında Cixous, yazmanın, dilbilgisinin ve bilgi-vermenin kurallarına müdahale etmelerini ve yeniden yazmalarını ister. Bu önemlidir, diyor Cixous, çünkü yazma toplumsal değişimin önemli bir aletidir.

Cixous'ya göre kadınların bedeni, *écriture feminine*'de önemli bir rol oynar. Kadınların bedenlerini enerji ve heyecan dalgalarıyla deneyimlediğini –örneğin mastürbasyon yoluyla– öne sürer. Bedenlerinde yaşamalarının bu karmaşık yolu, Cixous'ya göre, yazıyla ifade bulmalıdır.

Erkeklerin kadınları yazılarından ötürü nasıl küçümsediğini tartışan Cixous, kadınların gizli yazı yazma yollarını gizli mastürbasyon yapma yollarıyla karşılaştırır. Her ikisi de, diyor Cixous, erkeklerin kadın korkusundan ve nefretinden ötürü, kadınların kendi güç kaynaklarından koparılma yollarını temsil eder.

Cixous, kadınların diğer kadınlarla bağlantılarının önemini vurguladığında Amerikan siyasal lezbiyenlik teorilerini yansıtmaktaydı. Bir arzu "çoğalması" yaratma sürecinde herkesin kendi esas biseksüel potansiyelinin peşinden gitmesi gerektiğini savundu.

Cinsel farklılık

Luce Irigaray Belçika'da doğdu ve Hélène Cixous gibi 1970'lerde Fransız feminizmine önemli katkılarda bulundu. Marksizmden yararlanıp geliştirdiği "işlem teorisi" gibi birçok teori geliştirdi; kapitalizmde kadınların metalara indirgendiğini, çokeşli erkeklerin,

> Kadının konuşma fırsatı *yakalaması*... her simgesel sistemde, her siyasal süreçte kendi hakkı için... tarihe karışmasına [olanak verir].
> **Hélène Cixous**

> Kadınlar kendini yazmalı ve kadınları, bedenlerinden uzaklaştırıldıkları kadar şiddetli bir biçimde uzaklaştırıldıkları yazıyla buluşturmalıdır.
> **Hélène Cixous**

Cinsiyet ile dil arasındaki ilişki

İfade **daireseldir** ve **deneyim** merkezlidir.

Yeni dil ve **bakış açısı** arar.

Yine de **kadın hazzını** tarif edemez.

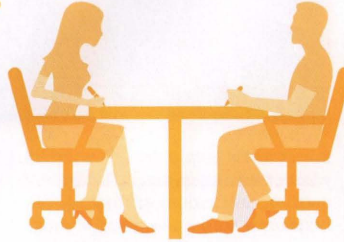
Mantık ötesi

Mantıksal

İfade **anlatısaldır** ve bir **hedefe** götürür.

Erkek bakış açısını sağlamlaştıran **fallus-merkezli dil** kullanır.

Erkek hazzını etkili bir biçimde tarif edebilir.

erkeklerin mali varlık ticareti yapması ve toplaması gibi, kadın ticaretini yaptığını ve topladığını öne sürdü.

Çalışmalarında Irigaray, erkek-egemen iletişime ve edebi eserlere meydan okumanın bir yolu olarak kadınların yazmasının önemini savunur. Irigaray, kadın yazılarında bir devrimle, kadınlar için, henüz tam kavramsallaştırılmamış ya da eklemlenmemiş yeni bir dil olacağını umar.

Irigaray, herhalde en çok cinsel farklılık feminizminden ötürü tanınır. Batı düşüncesi tarihinin, cinsel bir hiyerarşinin tepesini erkeklerin işgal ettiği ve onların altında erkeklerin madunu olarak kadınların yer aldığı bir tarih olduğuna inanır. Erkeklerin değerleri ve deneyimleri, tüm insanlığın deneyimlerini temsil eder duruma gelir; öyle ki, kadınların deneyimleri ve felsefi katkıları silinir ve buharlaştırılır. Irigaray, toplumun, erkeklerin özne ve kadınların "öteki" olduğu cinsel bir hiyerarşi düşüncesinden uzaklaşıp cinsel farklılığı kabul etmesi –yani kadınların erkeklerden farklı olduğunu ve "Ben" konumunu işgal ederek kadın öznelliğini biçimlendirme haklarını tanıması– gerektiğini öne sürer.

> Ereksiyona gösterilen... özel –ve oldukça kaygılı– ilgi... bunu yöneten imgeselin kadınlara ne ölçüde yabancı olduğunu kanıtlar.
>
> **Luce Irigaray**

Irigaray, kadınların (burada kadınları cisgender bağlamda hayal eder, doğuştan verilmiş toplumsal cinsiyetle özdeşleştirir) vücut sıvılarıyla –regl kanı, anne sütü ve amniyotik sıvı– özel bir ilişkisi olduğunu belirtir ve bu fiziksel sıvıları, kadınların yazı yazmada kavramsal akışkanlık kapasitesiyle ilişkilendirir. *This Sex Which Is Not One* (1977; *Bir Olmayan Bu Cinsiyet*) kitabında, erkekler kıyasla sayısız erojen bölgesi bulunan kadınların akışkan ve çoklu cinselliğini uzun uzadıya anlatır.

Kadınların cinsel organlarının ve potansiyel haz alanlarının çokluğunu vurgulayan Irigaray, hem erkek-kontrolünde cinsellik anlayışlarında fallusun önceliğine meydan okumaya hem kadınlar arasında şehvet yollarını araştırmaya çalışır. Şehvet teması, Irigaray'ın "Dudaklarımız Birlikte Konuştuğu Zaman" (1980) başlıklı

> ... gerçek tiyatroda olduğu gibi, makyajsız ya da maskesiz atıklar ve cesetler, bana, yaşamak için durmadan bir tarafa ittiğim şeyleri gösterir.
> **Julia Kristeva**

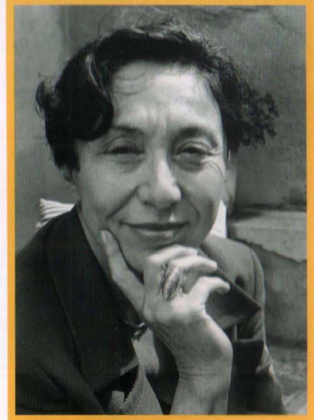
makalesinde merkezi bir yer tutar.

Kadınların "mimesis"te ya da öykünmede yer almalarını savunan Irigaray psikanalizden yararlanıp kadınların kendi kadınlıklarıyla ilgili erkek-yaratımı klişeleri tamamen değiştirip, tuhaf ve alışılmadık kadınlık versiyonları üstlenmelerini önerir.

Kristeva ve iğrenç

Bulgaristan'da doğan Julia Kristeva 1960'ların ortasında Fransa'ya taşındı ve psikanaliz, dilbilim ve edebiyat eleştirisi üzerine yazılarıyla tanınır. 1982 tarihli kitabı *Korkunun Güçleri: İğrençlik Üzerine Bir Deneme*'de "iğrençlik" düşüncesini –bir kişinin benlik ile benlik-olmayan ya da özne ile nesne arasındaki sınırlara ilişkin duyumunun bulanıklaşma sürecini– araştırır. Özellikle bir kişi, benliği yok etmekle tehdit eden şeyle, yani ölümlülükle boğuşmak zorunda kaldığında iğrençlik gerçekleşir. Sonunda hepimiz bir ceset olarak, bir nesne statüsüne ineceğiz.

Özellikle anne figürü, diyor Kristeva, toplumsal iğrençliğin hedefidir. Annenin bedeni üreme ve doğum süreciyle, özne ile nesne arasındaki sınıra meydan okur: Kendine aittir ama başka bir varlık onun içinde büyür ve onun bedeninden çıkar. Gebelik, doğum ve emzirme süreçlerinde her türlü sıvıyı sızdıran kural tanımaz vücuduyla uygarlık ile yabanıllık arasındaki sınırları ihlal eder.

Julia Kristeva'nın iğrençlik ve anne bedeni teorisi, feminist beden bilginlerini etkiledi. Biyolojik farklılığa vurgusu ise eleştirildi.

Karma bir tepki

Fransız feminist çalışmalar, biyolojik özcülüğü ya da erkeklerin ve kadınların biyolojiden ötürü kültürel olarak temelden farklı oldukları düşüncesini destekliyor diye eleştirildi. Birçok feminist, Irigaray'ın cinsel farklılık teorisine, Cixous ve Irigaray'ın *écriture feminine*'e yaptığı vurguya, var olan toplumsal cinsiyet klişelerini güçlendiriyor diye itiraz etti. Bazıları post-yapısalcı feminist yazıları aşırı teorik, seçkinci ve ulaşılmaz olmakla eleştirdi. ■

Victor-Julien Giraud'nun, klasik bir harem için alınan yeni bir köleyi gösteren *Köle Pazarı* tablosunda (1867) erkekler, kadınları meta olarak alıp satıyor.

İşlem Teorisi

Marksist kuramdan etkilenen Irigaray *This Sex Which Is Not One* kitabında, ataerkil bir toplumda kadınların meta statüsüne, algılanan piyasa değerleri temelinde erkekler arasında mübadele edilen nesneler statüsüne indirgendiğini öne sürdü. Erkekler kadınlara, grubun üremeyle varlığını sürdürmesi için özsel, ama aynı zamanda kontrol edilmesi gereken şeyler olarak bakar.

Irigaray'a göre, erkekler kapitalizmde sömürü yoluyla maksimum servet biriktirmeye çalıştıkları gibi olabildiğince çok kadın "biriktirmeye" de çalışıyorlar. Teorisi, bu işlem bağlamında kadınların aç kategoriye ayrıldığını iddia etti: anne, bakire ve fahişe. Anneler "kullanım değerlerine" ya da üreme değerlerine göre mübadele edilir; bakirelere, "değişim değerleri" temelinde, erkekler arasında el değiştiren bir meta olarak değer biçilir. Hem kullanım hem değişim değeri olan fahişeler, erkekler tarafından şeytanlaştırılır.

FARKLI SİYASET

1980'LER

IK

İ

Amerikalı feminist şair Adrienne Rich, "Zorunlu Heteroseksüellik ve Lezbiyen Varoluş" başlıklı denemesinde, **heteroseksüelliğin** erkekler tarafından **kadınlara dayatıldığını** savunur.

1980

1981

Afro-Amerikan feminist ve aktivist Angela Davis, **feminizmin her zaman ırkçılıkla malul olduğunu** savunduğu *Kadınlar, Irk ve Sınıf*'ı yayımlar.

Seks-pozitif feministler Ellen Willis ve Gayle Rubin, New York City'de pornografi karşıtı feministleri öfkelendiren Cinsellik Üzerine Barnard Konferansı'nı düzenler.

1982

1982

İngiltere'de 30.000 **kadın** Greenham Common hava üssünde **el ele tutuşup** oradaki nükleer silahları protesto eder.

Amerikalı yazar Alice Walker, **siyah bir feministi** ya da renkli feministleri tarif etmek için "kadıncı" terimini geliştirir.

1983

1980'lerde, ABD Başkanı Ronald Reagan ve İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher hükümetleri serbest piyasa kapitalizmini, radikal aktivizme 1960'larda ve 70'lerde egemen olan düşünüşten daha az uygun bir ideoloji benimseyince, hem ABD'de hem İngiltere'de ana akım siyaset sağa kaydı. Bazı feministler buna meydan okudu; binlerce kadın, İngiltere'de askeri hava üssü Greenham Common'a nükleer silah yerleştirilmesini protesto etti. Bununla birlikte, bazıları da, özellikle cinsellik, ırk ve toplumsal cinsiyet bağlamında bizzat feminizmi yeniden incelemeye başladı. Renkli kadınlar, beyaz-egemen feminizmin ırksal farklılık gerçekliğini nasıl görmezden geldiğini çözümledi. Aynı zamanda dünyanın her tarafından kadın sesleri, feminist düşünceler külliyatına girmeye başladı.

1980'lerin başında Amerikalı feminist Adrienne Rich, kendi tanımlamasıyla "zorunlu heteroseksüelliğe" meydan okudu; ona göre heteroseksüellik, ataerkilliğin ve kapitalizmin kadınları kontrol etmek için kullandığı güçlü bir aletti. Tüm feministleri, erkekleri ve heteroseksüel cinselliği siyasal bir açıklama olarak reddetmeye zorladı.

On yılın sonuna gelindiğinde, başka bir anahtar feminist düşünce, queer teori doğuyordu. 1990'lara ve sonrasına kadar süren queer teori, heteroseksüelliği norm ve eşcinsel cinsellikten üstün gören ideolojiyi sorguladı. Toplumsal cinsiyetle ilgili feminist teoriler üzerinde yükselen queer teorisyenleri, cinselliğin de toplumsal olarak inşa edildiğini öne sürdüler ve cinsel kimlik keşfini teşvik ettiler.

Irk ve emperyalizm

Renkli feministlere göre, ırk konusu, özellikle feminizmin içindeki ırkçılık, önemli bir kaygı kaynağı haline gelmişti. Aktivist ve akademisyen Angela Davis, *Kadınlar, Irk ve Sınıf* kitabında, geç 19. ve erken 20. yüzyılın kadınlara oy hakkı hareketindeki ırkçılığa ve sınıfçılığa ışık tuttu ve erken feminizmin, beyaz orta-sınıf kadınların çıkarlarını yansıttığını öne sürdü. Eseri, feminizmin içinde, renkli kadınların ihtiyaçları ve kaygılarıyla, tarihlerinin ve kültürlerinin nasıl temsil edilmesi ve dillendirilmesi gerektiğiyle ilgili bir tartışma

Anonim feminist sanatçılar grubu Gerilla Kızlar, **sanat dünyasında cinsiyetçilikle ve ırkçılıkla** mücadele için New York City'de kurulur.

1985

Malezya'da eşitlik ve özgürlük ilkeleri temelinde **Müslüman kadınların haklarını** desteklemeye adanan İslamda Kız Kardeşler (Sisters in Islam –SIS) kurulur.

1988

1984

Feminist Susie Bright, ABD'de ilk **lezbiyen erotik dergi** *On Our Backs*'in kurucuları arasında yer alır.

1986

Hindistan doğumlu yazar Chandra Talpade Mohanty'nin "Batılı Gözler Altında: Feminist Bilim ve Sömürgeci Söylemler" başlıklı denemesi, gelişmekte olan dünyadaki kadınlarla ilgili **batılı feminist görüşlere itiraz eder**.

1989

ABD'li sivil haklar savunucusu Kimberlé Crenshaw, farklı ayrımcılık tiplerinin nasıl birbirleriyle bağlantılı olduklarını ve etkileştiklerini tarif etmek için "**kesişimsellik**" terimini bulur.

başlattı; bell hooks gibi feministler, feminizmi tüm sınıflardan ve etnisitelerden kadınlar için ulaşılabilir yapma stratejileri ortaya attı.

Yazarlar Alice Walker ve Maya Angelou gibi siyah feministler, siyah kadınların, ayrıcalıklı beyaz kadınların kültürünü yansıtan "feminizme" alternatif olarak "kadıncılık" sözcüğünü kullanmalarını önerdi. Texas-Meksika sınırında büyüyen kültür bilgini Gloria Anzaldúa gibi feministler, anti-sömürgeci hareketlerde kadınların durumunu ele aldı ve ana akım feminizmin onları germezden geldiğini savundu.

Bu bakış açılarından, kurtuluş hareketlerinde yerli kadınların deneyimlerini çözümleyen ve kadın sünneti, çokeşlilik gibi kadınlara zorla dayatılan kültürel ataerkil pratiklere dikkat çeken anti-sömürgeci bir feminizm damarı doğdu. Hintli akademisyen Chandra Talpade Mohanty, Batılı feministlerin eğitimsiz kurban olarak "üçüncü dünya kadınları" imgesini, klişe ve aşırı basit bulan bir "sömürge sonrası" feminizmi savunarak daha da ileri götürdü.

Bütünleşik baskı

1980'lerin sonunda Afro-Amerikan feminist Kimberlé Crenshaw, "kesişimsellik" ya da kesişimsel düşünme fikrini ortaya attı. Bu analitik alet, sınıf, ırk ve toplumsal cinsiyetin etkileşip, özellikle yerli kadınlar ile renkli kadınlar gibi en marjinalleştirilmiş kadınlar için çoklu baskı yaratma yollarını tanımlamaktaydı. Siyah kadınların aile içi şiddet deneyimlerinin keşfinden gelişen kesişimsellik, feminist düşünceye yeni bir teorik boyut sağladı.

Feminist bakış açıları, giderek artan sayıda konuya uygulandı. Amerikalı aktivist Barbara Ehrenreich, kadınlar için düşük ücrete ve iş olanaklarından yoksunluğa ("pembe-yakalı getto") dikkat çekerken kadın kolektifi Gerilla Kızlar New York sanat sahnesinde bir anda öne çıkıp sanat dünyasında kadın sanatçıların yetersiz temsilini protesto etmek için dramatik taktikler kullandı. Feminist düşünceler, zorla evliliğe karşı çıkan Müslüman kadınlarla ve Çin'de kadın araştırmaları programları için kampanya yürüten kadınlarla birlikte tüm dünyaya yayılmaya da devam etti. ■

ATAERKİLLİĞİN DİLSEL ARAÇLARI

DİL VE ATAERKİLLİK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Dale Spender, 1980

ANAHTAR FİGÜR
Dale Spender

ÖNCE
1949 *İkinci Cinsiyet*'te Simone de Beauvoir, erkekleri norm ve kadınları "öteki" olarak gören bir görüşün toplumun temel dayanağı olduğunu iddia eder.

1970 *Cinsel Politika*'da Amerikalı feminist Kate Millett, erkek yazıların mizojinist olduğunu ve ataerkil kadın görüşlerini güçlendirdiğini savunur.

SONRA
2003 Yeni Zelandalı toplumsal-dilbilimciler Janet Holmes ve Miriam Meyerhoff'un yayına hazırladığı *The Handbook of Language and Gender*'deki (*Dil ve Toplumsal Cinsiyet Elkitabı*) makaleler, erkeklerin ve kadınların kendi toplumsal cinsiyet kimliklerini dille nasıl idare ettiklerini araştırır.

Dil, tüm toplumların temelidir. İnsanların iletişim kurmasına, düşünceleri ya da değerleri almalarına ve paylaşmalarına olanak verir. Haliyle birçok feminist, dili çok önemli bir araştırma ve çözümleme alanı olarak gördü –özellikle dilin ataerkilliği ve kadınlara karşı ayrımcılığı kalıcılaştırmaya yardım etme yollarını araştırmak için.

1980'de Avustralyalı feminist Dale Spender, feminist bir bakış açısıyla dil araştırmalarında anahtar bir metin haline gelen *Man Made Language*'ı (*Erkek Yapımı Dil*) yayımladı. Kitap, adının da ima ettiği gibi, baskın rolleriyle erkeklerin, kadınların erkeklere bağımlılığını güçlendiren bir dil yarattığını iddia eder. Spender'a göre dil ve dil kuralları, erkek denetimindedir ve erkek değerleri yansıtır. Sonuç olarak kadınlar ya görünmezdir ya "öteki" olarak tanımlanır. Bu duruma meydan okumayı ya da değiştirmeyi zor buluyorlar; çünkü miras aldıkları dili kullanmak zorundadırlar. Bu nedenle dil, erkek üstünlüğünü kalıcılaştırır ve ataerkilliği kökleştirir.

> Dil ve dili kullanma koşulları, ataerkil bir düzeni yapılandırır.
> **Dale Spender**

Âdemoğlu konuşuyor

Spender, dili, toplumun erkekleri kollayacak şeklide yapılandırılmasının bir yansıması olarak görüyor ve bu dilsel önyargıya cinsiyetçilik diyor. Spender'a göre dilde cinsiyetçilik çeşitli biçimlerde ortaya çıkar: Bunun aleni bir örneği, İngilizcede hem erkeklere hem kadınlara işaret etmek için, erkek üstünlüğünü varsayan ve kadınlara boyun eğdiren eril "O" (he) zamirinin kullanılmasıdır.

Spender, İngilizcede "o/erkek dili" dediği şeyin ve bütün insan soyunu tarif etmek için "ademoğlu" ve jenerik bir zamir olarak "O" (he) sözcüğünün kullanılmasının köklerini araştırır. Erkek gramercilerin, erkeklerin vitrinde olması gerektiğini ve erkek toplumsal cinsiyetin kadından "daha kapsayıcı" olduğunu açıkça ifade eden kuralları belirlediği 17. ve 18. yüzyıllara işaret eder. Bu durum yalnızca erkeklerin daha güçlü olduğunu

Ayrıca bkz. Baskıcı kurumlar 80 ▪ Toplumsal denetim olarak ataerkillik 144–45 ▪ Post-yapısalcılık 182–87 ▪ Toplumsal cinsiyet edimseldir 258–61

> Dil üzerindeki tekel, erkeklerin önceliklerini güvenceye alma ve... kadınların... görünmezliğini sağlama yollarından biridir.
> **Dale Spender**

Dale Spender

Feminist, öğretmen, yazar ve edebiyat eleştirmeni Dale Spender 1943'te Avustralya'da Newcastle'de doğdu. Sydney Üniversitesi'nde okudu ve bir süre James Cook Üniversitesinde İngilizce dersleri verdikten sonra Avustralya'dan ayrılıp Londra'ya gitti; orada Londra Üniversitesindeki doktora araştırması, *Man Made Language*'ın temelini oluşturdu.

Üretken bir yazar olan Spender, bir edebiyat parodisi olan *The Diary of Elizabeth Pepys* (1991) de dahil, 290'dan fazla kitap yazdı. Ayrıca edebiyat antolojileri hazırladı ve -süfrajetlerin onuruna mor kullanma alışkanlığıyla- Shrieking Violet (Mor Çığlık) denilen bir blog yazıyor.

Önemli eserleri

1980 *Erkek Yapımı Dil*
1982 *Düşünce Kadınları ve Erkeklerin Onlara Yaptıkları*
1983 *Bu Yüzyılda Her Zaman Bir Kadın Hareketi Olmuştur*
1995 *İnternette Laflama: Kadınlar, İktidar ve Siber-uzay*

ima etmekle kalmaz, erkeklerin "norm" olduğunu da ifade eder. Kadınlar bu terimlerde kendilerini bulamaz ya da tanımlayamaz. İngilizcede "chairman" (koltuk-adamı; başkan), "fireman" (yangın-adamı; itfaiyeci) ya da "policeman" (polis-adamı) gibi terimler, bu rollerde erkek üstünlüğünü varsayar. Spender'a göre her "O/erkek" dili, "baskın [erkek] ve susturulmuş [kadın] gruplar arasında bölünmeler inşa etmeye ve güçlendirmeye" hizmet eder. Kadınları dilsel olarak görünmez kılar ve gündelik yaşamda kadınlar pahasına erkek imgesini üste çıkarır. Kadınlar, fiilen, erkek deneyiminin içine emilir.

Spender, ona göre olumlu erkek görüşlerini ve olumsuz bir kadın imgesini teşvik eden dil örnekleri de verir. Erkek için kullanılan "bekâr" sözcüğü bağımsızlığı ve cinsel gücü gösterir; "evde kalmış" ise, olumsuz ve küçümseyici bir kadın görüşünü yansıdır.

Cinsiyetçilik ve suskunluk

Erkek denetimli dilin bir sonucu olarak, diyor Spender, kadınlar kendi dillerinden yoksundur ve dolayısıyla büyük ölçüde suskundur. Erkeklerin tanımladığı dili kullanmaya zorlanan kadınlar dilsizleşir, becerileri kabul edilmez ya da değeri düşürülür, toplumsal ve kültürel rolleri kaybolur. Spender, birçok akademik alanda öne çıkan kadınların olmayışına, tarihsel olaylardaki rolleri ve deneyimleri göz ardı edilen kadınlara işaret eder. Bu konuları gündeme getiren çalışmaları sayesinde bugünün feministleri ve eğitimcileri cinsiyetçi dile, davranışa ve ihmallere meydan okumaya çalışıyor. ■

1950'lerde erkekler bir toplantıda tartışırken bir kadın not alıyor. Toplumun birçok alanında olduğu gibi, iş dünyası da merkezi figür olarak erkeklere dayanan bir dil inşa etmiştir.

HETEROSEKSÜELLİK KADINLARA ZORLA DAYATILMIŞTIR

ZORUNLU HETEROSEKSÜELLİK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Adrienne Rich, 1980

ANAHTAR FİGÜR
Adrienne Rich

ÖNCE
1949 Simone de Beauvoir, lezbiyenliğin ataerkil sisteme karşı bir protesto olabileceği teorisini öne sürer.

1970 Radikal-lezbiyenler, ABD'de aktivist bir grup, lezbiyenlerin kurtuluşu ile kadınların kurtuluşunu ilişkilendiren bir manifesto yayımlar.

SONRA
1988 İngiliz araştırmacı Helena Whitbread, Anne Lister adlı bir 19. yüzyıl hanımefendisinin günlüğünden parçalar yayımlar. Bunların arasında, lezbiyen seks tasvirleri de vardır.

1991 ABD'de queer teorisyeni Michael Warner, tüm insanların aksi saptanana kadar heteroseksüel olduğu varsayımını tarif etmek için "heteronormatiflik" terimini uydurur.

Bilgin ve şair Adrienne Rich, heteroseksüelliğin basitçe doğal bir durum ya da varsayılan cinsellik değil, toplumun buyurduğu bir şey olduğunu ifade eden ilk feministlerden biriydi. Heteroseksüellik ataerkilliğin kadınları kontrol etmesinin aracı olduğu için, tarih boyunca zorla kabul ettirildiğini savundu. 1980'de "Zorunlu Heteroseksüellik ve Lezbiyen Varoluş" başlıklı denemesinde Rich, zorunlu heteroseksüellik terimini, kendi ifadesiyle "siyasal bir kurum" olarak nasıl çalıştığını anlamanın bir yolu olarak kullanır.

Londra'da bir kilisenin bu vitrayında evlilik idealleştirilir. Adrienne Rich evliliği, erkeklerin kadınlar üzerindeki ataerkil denetiminin kilit bir bileşeni olarak görür.

Erkek denetimi

Rich zorunlu heteroseksüelliği, evlilik ve annelik sınırları içinde kadınların erkeklere ekonomik hizmetini hayata geçirmek için kapitalist bir mekanizma olarak tanımlar. Cadı yakma, kadınları heteroseksüel evlilik dünyası dışında ekonomik yaşayabilirlik olanağından yoksun bırakma ve hukuk, din ve bilim üzerinde erkek denetimi gibi, dünyadaki kadın istismarlarının birçoğunun arkasında heteroseksüellik olduğunu yazar. Erkeklerin kadınların bedenlerini kontrol etme, eğitim almalarını ve kariyer yapmalarını önleme yollarının ana hatlarını çizer.

Rich, erkekler tarafından yazılan tarihsel metinlerden lezbiyen varoluşun silinmesini de çözümler. Kadınların geçmişte heteroseksüelliğe alternatifler bulduğu bilgisini modern kadınlardan esir-

Ayrıca bkz. Trans-dışlayıcı radikal feminizm 172–73 ▪ Politik lezbiyenlik 180–81 ▪ Pornografi karşıtı feminizm 196–99 ▪ Zorla evliliği önleme 232–33 ▪ Seks-pozitiflik 234–37

> … cinsiyetlerin toplumsal ilişkileri bozuktur ve kadınlar için, sakatlayıcı değilse bile, son derece sorunludur.
> **Adrienne Rich**

geyen erkeklerin, kadınların seçimlerini kontrol etmeye çalıştıklarını savunur.

Ataerkil kadın sömürüsü ve istismarı, diyor Rich, kadınların cinsel nesne oldukları düşüncesini içselleştirmeleriyle ve hayatta kalmak için sınırlarının erkeklerce ihlal edilmesini kabullenmeleriyle sonuçlandı. Rich'e göre bu suç ortaklığı, kadınlara erkeklerin dikkatini çekmek için diğer kadınlarla rekabet etmeyi ve enerjilerini erkeklere yatırmayı –"erkek-kimliği" dediği şeyle ilişki kurmanın bir yolu– öğretir.

Lezbiyen süreklilik

Zorunlu heteroseksüelliğe ve erkek-kimliğine karşı koymak için Rich, "kadın-kimlikli-kadın" –duygusal, romantik ve erotik enerjisini kadınlara harcayan ve bu enerjiyi erkeklerden geri çeken kimse– radikal feminist kavramını önerir. Bu düşünce, 1970'lerde radikal lezbiyen ayrılıkçılığa ilham verdi; kadınlar, çoğunlukla kırsal alanlarda ya da deniz kenarında "kadınların toprağında" anaerkil topluluklar ve yalnızca kadın mekânlar oluşturdu.

Rich, "lezbiyen süreklilik" kavramıyla kimin lezbiyen sayıldığı düşüncesini genişletir. Kızların ilk aşkının anneleri olduğu düşüncesinden yararlanan Rich, tüm kadınların, cinsel olarak nasıl tanımlarsa tanımlasınlar, diğer kadınlara sevgi sürekliliğinde var olduklarını savunur. Bu, feministlerin, cinselliğe dayanmazsa "lezbiyen" teriminin bir tutarlılığının olup olmayacağını tartışmasına yol açtı. Birçoğu Rich'in süreklilik kavramını reddetti ama zorunlu heteroseksüelliği ataerkil siyasal bir kurum olarak kavramsallaştırması, feminist teoride bir devrimdi. ▪

Patricia Highsmith'in 1950'lerdeki bir romanına dayanan *Carol* filminde, evli bir anne (Cate Blachett) ile genç bir kadın (Rooney Mara) heteroseksüel varsayımları hiçe sayıp, lezbiyen bir ilişki yaşar.

Adrienne Rich

Ödül sahibi şair, yazar ve aktivist Adrienne Rich 1929'da ABD'de Baltimore'da doğdu. Redcliffe College'da şiir ve edebiyat okudu; feminizm, lezbiyen cinsellik, ırk ve Yahudi kimliği üzerine 20 ciltten fazla kitap ve şiir yayımladı.

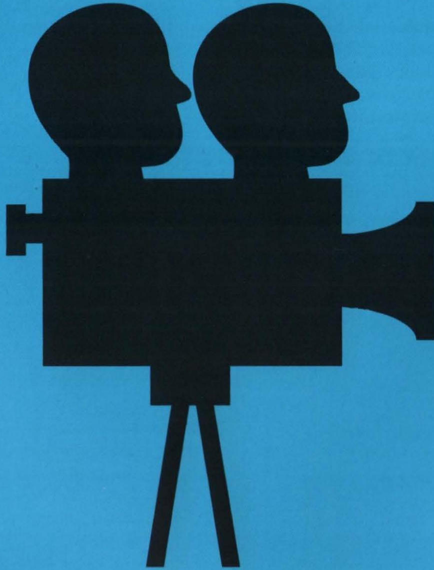
1960'larda bir eş ve anne olarak deneyimleri ve Amerikan toplumundaki siyasal huzursuzluk Rich'i radikalleştirdi. Yeni Sol'a katıldı, Vietnam Savaşı'na karşı çıktı, kadın haklarını ve siyah yurttaş haklarını savundu. İktisat profesörü kocası Alfred Haskell Conrad'dan 1970'te ayrıldıktan sonra, 1976'da Jamaika kökenli Amerikalı yazar Michelle Cliff'le tanıştı. Rich 2012'de ölene kadar partner kaldılar.

Önemli eserleri

1976 *Kadın Doğmak: Deneyim ve Kurum Olarak Annelik*
1979 *Yalanlar, Sırlar ve Suskunluklar Üzerine: Seçme Düzyazılar*
1980 "Zorunlu Heteroseksüelik ve Lezbiyen Varoluş"

PORNOGRAFİ, ERKEK İKTİDARININ ÖZSEL CİNSELLİĞİDİR

PORNOGRAFİ KARŞITI FEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Andrea Dworkin, 1981

ANAHTAR FİGÜRLER
Andrea Dworkin, Catherine MacKinnon

ÖNCE
1953 Hugh Hefner, Marilyn Monroe'nun çıplak fotoğraflarını onun izni olmadan yayımlayan *Playboy* dergisini çıkarır.

1968 Amerika'nın gönüllü film derecelendirme sistemi, pornografiyle ilişkilendirilen X derecesini tanıtır.

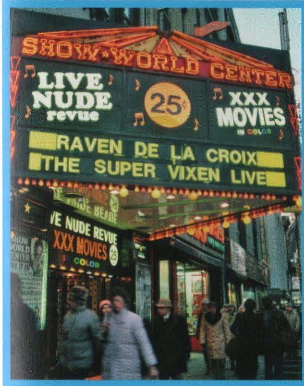
SONRA
1986 ABD Adalet Bakanlığı Pornografi Komisyonu (Meese Raporu), pornografinin toplum üzerinde zararlı bir etkisi olduğunu belirler.

1997 ABD Yüksek Mahkemesi, internet pornografisine karşı kısıtlamaları bir konuşma özgürlüğü konusu olarak sınırlar.

1980'lerde kısa bir dönem ABD'de radikal feministler ve sağcı muhafazakârlar, pornografiyi yasaklatmak için birlikte çalıştı. Amaçları aynı olmasına rağmen nedenleri farklıydı. Muhafazakârlar pornografinin ahlaksızlık, evliliğe ve topluma bir tehdit olduğuna inanıyorlardı; pornografi karşıtı feministler ise, kadınları insan olarak değil, seks nesnesi olarak tasvir etmenin kadınlara karşı şiddeti teşvik ettiğini öne sürüyorlardı.

Pornografi karşıtı feministlerin öncüsü, felsefeci Andrea Dworkin'di. Cinsel saldırı ve aile içi şiddet yaşamış olan Dworkin, bu tür şiddetin pornografiyle cinselleştirilip normalleştirildiğine inanıyordu.

Ayrıca bkz. Cinsel haz 126–27 ▪ Mizojiniye karşı koyma 140–41 ▪ Erkek bakışı 164–65 ▪ Cinsiyetçilik her yerdedir 308–09

Burada 1984'teki hali görülen Show World Center Strip Club, New York City'de Sekizinci Caddede kalan son seks kulüplerinden biridir. 1980'lerde, canlanan seks sanayiinde önemli oyunculardan biriydi.

Dworkin'e göre pornografi insan cinselliğini övmüyor; erkekleri, kadınları daha az insan olarak görmeye teşvik ediyordu –1981'de yayımlanan *Pornography: Men Possessing Women* (*Pornografi: Kadınlara Sahip Olan Erkekler*) kitabında açıkladığı bir kanı.

Yeni özgürlükler

1960'ların sonunda ve 70'lerin başında, video ve internet pornografiyi evde özgürce ve kolayca ulaşılabilir kılmadan önce, pornografik bir film izlemekle ilgilenen biri, bir "geyik filmi" (erkeklere özel film) kiralayabilir ya da bir yetişkin sinemasına gidebilirdi. Kısa bir süre pornografi ana akıma girmiş gibi göründü. *Hot Circuit* (1971), *School Girls* (1971) ve Linda Lovelace'ın başrolü oynadığı oldukça başarılı Deep Throat (1971) gibi popüler porno filmler, kültürel meşruiyetin eşiğinde gibi görünüyordu. Homoseksüel erkekler için, *Boys in the Sand* (1971) ve *The Back Row* (1972) gibi yetişkin gay filmler gösteren sinemalar, özgürleştirici bir mekândı.

Toplumsal ahlak kurallarının bu şekilde gevşemesi, güçlü bir tepkiye neden oldu. 1973'te ABD Yüksek Mahkemesi, pornografi ve müstehcenlik yasalarıyla ilişkili iki davaya baktı. *Miller v. California* davasında Mahkeme, pornografiyi "konuşma özgürlüğü" saymanın, Anayasanın 1. Ek Maddesiyle korunan konuşma özgürlüğünün düzeyini düşürdüğüne karar verdi. *Paris Adult Theather I v. Slaton* davasında Mahkeme, ticari pornografiyi sınırlamanın ve sansürlemenin toplumun çıkarına olduğunu belirledi. Her iki karar da, pornografinin "iyi geleneksel değerler"i ve ahlakı tehdit ettiğini öne süren muhafazakâr görüşe dayanmaktaydı. Bu davalarda, pornografinin kadınlara dolaylı ya da doğrudan zarar verebileceği gerçeği hesaba katılmadı.

1976'da porno filmi *Snuff*'ın yapımcıları, filmin başkahramanının gerçek hayatta öldürülüp parçalanmasını canlandırdığını iddia etti. Filmin yapımcıları daha sonra bunun bir reklam hilesi olduğunu

> Pornografi teoridir, tecavüz pratiktir.
> **Robin Morgan**

Andrea Dworkin

1946'da ABD'de New Jersey'de doğan Andrea Dworkin çocukken ve Vietnam Savaşı'na karşı bir protestoda tutuklandıktan sonra hapishanede cinsel şiddete maruz kaldı. 1971'de kötü bir evlilikten kaçtı ve 1974'te ilk feminist kitabı *Mizojinist* yayımlandı. O yıl gay toplumsal cinsiyet-eleştirel feminist John Stoltenberg'le tanıştı ve daha sonra 1998'de onunla evlendi.

Pornografiyi eleştiren Dworkin, 1980'lerde hukukçu Catharine MacKinnon ile birlikte pornografi karşıtı bir yasa tasarısı hazırladı; tasarı Minneapolis ve Indianapolis'te kabul edildikten sonra veto edildi. 1985'te New Orleans'ta pornografi karşıtı büyük bir protestoya öncülük etti ve ertesi yıl, Adalet Bakanlığı Pornografi Komisyonunda tanık olarak dinlendi. Dworkin 2005'te öldü.

Önemli eserleri

1981 *Pornografi: Kadınlara Sahip Olan Erkekler*
1983 *Sağcı Kadınlar: Evcilleştirilmiş Dişiler Siyaseti*
1987 *Intercourse*
1988 *Savaş Bölgesinden Mektuplar: Yazılar 1976-1987*

Pornografi karşıtı feministler, şiddetin neden olduğu cinsel doyumun etkili kalmak için hep daha fazla aşırılık istediğini savunur.

kabul etmelerine rağmen bu hile feminist bir tepkiye ilham verdi. Bir filmi tanıtmak için bir kadının ölüsünü kullanmak, pornografinin kadınlara karşı şiddeti erotikleştirdiğine ilişkin feminist görüşü kanıtlamaktaydı.

1970'lerin ortasında ve sonunda, ABD'de doğrudan pornografiye ve kadınlara yönelik şiddete karşı üç feminist aktivist grup kuruldu: Pornografide ve Medyada Şiddete Karşı Kadınlar (Women Against Violence in Pornography and Media –WAVPM), Pornografiye Karşı Kadınlar (Women Against Pornography –WAP) ve Kadınlara Şiddete Karşı Kadınlar (Women Aganist Violence Against Women – WAVAW). San Francisco, San Jose, Los Angeles ve San Diego'dan Denver, Buffalo, Philadelphia ve New York'a kadar feminist gruplar sinemaların önünde protesto gösterileri düzenledi; insanları *Snuff*'ı izlemekten caydırmaya çalışan broşürler dağıttı.

1980'de, *Deep Throat*'ın yıldızı Linda Lovelace (gerçek adı Linda Boreman, daha sonra Linda Marchiano), 1970'lerdeki pornografinin eğlence, özgür aşk, özgür konuşma imgesine doğrudan meydan okuyan bir otobiyografi yayımladı: *Ordeal*. İstismarcı kocası Chuck Traynor'ın kendisini dövdüğünü, tecavüz ettiğini ve hayvanilik de dahil, filmdeki cinsel sahneleri icra etmeye zorladığını açıkladı. *Deep Throat* filminin fikri, kadın karakterin klitorisinin boğazında olduğu ve bu nedenle erkeklerle oral seks yaptığı şeklinde olmasına rağmen, gerçek yaşamda Boreman acımasız şiddetin ve baskının kurbanıydı. Boreman'ın ifadesine göre, *Deep Throat*'ı izlemek defalarca tecavüz edildiğini izlemekti.

> Pornoda "eşitlik," kadın eşdeğer, müstehcen eğlence adına durumu tersine çevirme olamaz.
> **Susan Brownmiller**

Bu açıklamalara tepki olarak, Yale mezunu hukukçu Catharine MacKinnon, Andrea Dworkin'le birlikte Traynor'a karşı bir hukuk davası açmaya çalıştı ama seks işçilerinin ve porno film yıldızlarının kendi işverenlerini mahkemeye vermelerini olanaklı kılan bir yasa yoktu. İkisi bir değişiklik kampanyası yürüttü ve üç yıl sonra Minneapolis Kent Konseyi MacKinnon ve Dworkin'i, pornografiyi kadın haklarının ihlali olarak yasaklayacak bir kararname (yerel yasa) hazırlamakla görevlendirdi. Dworkin ile MacKinnon bir başarı kazanınca pornografi karşıtı sağcı baskı gruplarıyla işbirliği yapmaya başladılar. Örneğin Indianapolis'te MacKinnon, pornografiyi yasaklatmak için anti-feminist Cumhuriyetçi kadın Beulah Coughenour'la birlikte çalıştı.

Farklı tehlikeler

Radikal feministler, pornografi karşıtı hareket ile sağcı muhafazakârların koalisyonunu sorunlu buldu. 1981'de "Cinsel Siyaset, Yeni Sağ ve Cinsel Çeper" başlıklı bir denemede feminist Gayle Rubin, cinsellik san-

1982'de New York'ta toplanan Barnard Cinsellik Konferansı, seks-pozitif feministler ile etkinlikte karakol kuran pornografi karşıtı feministler arasındaki keskin ayrılıkları ortaya çıkardı.

sürünün marjinalleştirilmiş cinsellikler üzerinde neredeyse her zaman baskıcı bir etki yarattığına işaret eder. Dworkin ve MacKinnon her pornografinin kadınlar için şiddet olduğu konusunda ısrar ederken, Rubin cinselliğin özgürleştirici olabildiğini söyleyerek karşılık verir. Seksi "iyi" ve "kötü" tür olarak kategorileştirmenin, cinsel azınlıklara zarar verebileceğini öne sürer. Rubin'in cinsellik görüşüne göre, pornografi de dahil, her seks, karşılıklı anlaşmaya dayalı olması koşuluyla yasal olmalıdır.

1984'te bir grup lezbiyen, porno karşıtı feminist dergi *Off Our Backs*'e tepki olarak *On Our Backs* denilen erotik bir dergi yayımlamaya başladı.

Çatışma

Pornografi karşıtı feministler ile feminist düşüncenin seks-yanlısı ya da seks-pozitif çizgisi arasındaki savaş, 1982 Barnard Cinsellik Konferansı'nda doruğa çıktı. Pornografi konusunda tek feminist duruşun sansür olduğu varsayımını etkisizleştirmek isteyen konferans düzenleyicileri, çok sayıda seks-pozitif konuşmacıyı bakış açılarını paylaşmaya davet etti. WAP üyeleri konferansta karakol kurdu ve protesto nedenlerini açıklayan, konferansın sadomazoşizmi ve pedofiliyi desteklediğini öne süren bildiriler dağıttı. Bu arada, konferansın konuşmacıları arasında lezbiyen akademisyen ve lezbiyen sadomazoşizmi savunan Alice Echols da vardı; "İdi Ehlileştirmek" başlıklı konuşması, cinsel özgürlüğü savunmaktaydı..

1980'lerin başındaki yasal savaşlara ve açık hava protestolarına rağmen, pornografi karşıtı feminizm pornografinin çoğalmasına son verecek fazla bir şey yapmadı. İnternet çağında kolay ulaşılabilirliği, kolay erişilir pornografinin çocuklar, kadınlar, erkekler ve daha genel toplum üzerinde uzun erimli etkisiyle ilgili yeni soruları gündeme getirdi. ■

"Pornografi, erotiğin gücünün doğrudan bir inkârıdır; çünkü gerçek duygunun bastırılmasını temsil eder. Pornografi duygusuz duyumu vurgular."

Audre Lorde

Rıza ve feminist seks savaşları

1982'de New York City'de Barnard Konferansı'nda ateşlenen "feminist seks savaşları"nda, pornografiyi ve heteroseksüel seksin çoğunu kadınlara karşı şiddet olarak gören feministler, seksi özgürleştirici bulan feministlerle tartışmaya girdi.

Pornografi karşıtı bir feministe göre, şiddet içeren rol oynamayı ve cinselleştirilmiş teslimiyeti gerektiren sadomazoşist seks, asli olarak baskıcıdır. Seks-pozitif feministler, buna razı olan yetişkinler arasında gerçekleştiği sürece sadomazoşizme karşı değildir. Pornografi karşıtı feministler neredeyse her heteroseksüel seksi şiddet ve cebir olarak görmeye başlarken seks-pozitif feministler sağlıklı, açık yürekli ilişkileri savundu.

Seks savaşları 21. yüzyıla kadar devam etti; üçüncü dalga feministler kadınların cinsel bakımdan aktif olma hakkını savunurken, seks-eleştirel feministler, kadınların güçlenmiş hissetmek için seksi görülmeye neden ihtiyaç duyduklarını sorguluyor.

KADINLAR GELECEĞİN MUHAFIZLARIDIR

EKOFEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Vandana Shiva, 2005

ANAHTAR FİGÜR
Vandana Shiva

ÖNCE
1962 Rachel Carson'ın kitabı *Sessiz Bahar*, pestisitlerin çevre üzerindeki yıkıcı etkisine ışık tutar.

1973 Hindistan'da Chipko Hareketinde yer alan kadınlar, devlet destekli tomrukçuluğun neden olduğu ormansızlaşmayı önlemek için şiddet içermeyen doğrudan eyleme başvurur.

SONRA
2004 Wangari Maathai, sürdürülebilir çevreye katkılarından ötürü Nobel Barış Ödülü alan ilk Afrikalı kadın olur.

2016 California'da West Coast Ekofeminist Konferansı şiddet içeren, ataerkil bir dünyada kadınların itibarsızlaşmasını, hayvan haklarını ve çevreyi araştırır.

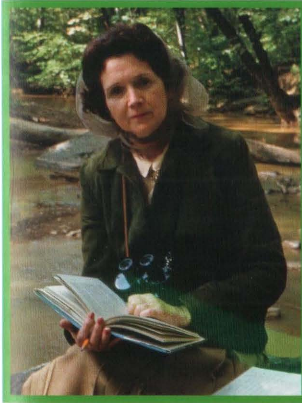
Fransız feminist Françoise d'Eaubonne 1974'te, feminizmin organizmalar ile çevreleri arasındaki etkileşimi inceleyen ekolojiye odaklanan yeni bir kolu için "ekofeminizm" terimini kullandı. Bu görüş, doğa hâkimiyeti ve bozulması ile kadınların sömürülmesi ve ezilmesi arasında önemli bağlantılar olduğunu savunur.

ABD'de birkaç çevresel felaket –en önemlisi 1979'da Pennsylvania'da Three Mile Island nükleer santralinde neredeyse tam erime– 1980'de ilk ekofeminist konferans "Kadınlar ve Yeryüzünde Yaşam" için 600 kadını bir araya getirdi. Bahar ekinoksunda Massachusetts'te toplanan konferans feminizm, askerileşme, şifa ve ekoloji arasındaki bağları araştırdı. Ekofeminizm, yeryüzü yıkımını ve nükleer

10 güney Afrika ülkesinden, aşırı istikrarsız hava koşulları nedeniyle tahıl üretimleri zarar gören yüzlerce kadın çiftçi, Durban'da 2011 BM İklim Değişikliği Konferansı'nın önünde protesto gösterisi yapıyor.

Ayrıca bkz. Hint feminizmi 176–77 ▪ Nükleer silahlara karşı kadınlar 206–07

Amerikalı biyolog Rachel Carson, evine yakın bir ırmağın kenarında not alıyor. *Sessiz Bahar (1962)* kitabı çevre hareketini ateşledi ve DDT gibi yıkıcı pestisitlerin yasaklanmasına yol açtı.

imha tehdidini, kadınları ezen aynı "erilci zihniyet"le desteklendiği için, feminist kaygı olarak gören "kadın kimlikli bir hareket" olarak tanımlandı. Ekofeminizm, çevreyi korumada ve gezegene verilen zarara karşı mücadelede kadınların özel bir rolü olduğunu savunur.

Kültürel ekofeminizm

Ekofeminizm geliştikçe farklı yaklaşımlara ayrılmaya başladı; bunlardan biri, bazen kültürel ekofeminizm olarak nitelenmektedir. Bu damar maneviyata, tanrıçaya tapmaya ve doğaya dayalı dinlere dayanır. Amerikalı yazar ve aktivist Starhawk'ın (Miriam Simos) da aralarında yer aldığı kültürel ekofeministler, kadınların doğal çevreyle asli olarak akraba olduğunu ve içgüdüsel bakıcılar olarak doğayı korumanın en ön safında yer almaları gerektiğini savunur. Diğer feministler bu yaklaşımı toplumsal cinsiyet klişelerini güçlendirmekle, kadınların ahlaki üstünlüğünü iddia etmekle, sınıfı, ırkı ve kaynakların ekonomik sömürüsünü fazla hesaba katmamakla eleştirir.

Radikal bir bakış açısı

Vandana Shiva gibi ekofeministler, siyasal bakımdan daha radikal bir tutum almaktadır. Bilim ve teknoloji toplumsal cinsiyet körü değildir, diyor Shiva. 1960'ların sonunda dünya çapında tarımsal üretimi büyük ölçüde artıran teknoloji odaklı Yeşil Devrim gibi küresel toplu girişimler, kendi ifadesiyle "Batılı teknolojik erkek"in yarattığı hakim bir ekonomik büyüme ideolojisini yansıtır. Bu büyüme dürtüsünde kadınlar ve doğa sahip olunacak ve kontrol edilecek nesne olarak görülür ve ikisi de sömürülür.

Mücadele, diyor Shiva, gezegendeki yaşamı baskın, ataerkil ve kapitalist bir dünya görüşünden kurtarmak içindir. Shiva'ya göre, kadınlar başı çekmedikçe sürdürülebilir bir gelecek olamaz. ▪

> Kurumsal savaşçılarının... yeryüzünü yıkımını feminist kaygı olarak görüyoruz.
> **Vandana Shiva**

Vandana Shiva

1952'de doğan Vandana Shiva Hindistan'da fizik, sonra Kanada'da bilim felsefesi okudu. Tarım ve gıda üretimi konusunda kapsamlı yazılar yazdı; biyoçeşitlilikten yana ve genetik mühendisliğine karşı aktif kampanyalar yürüttü; Afrika'da, Asya'da, Latin Amerika'da ve Avrupa'da halk gruplarıyla birlikte çalıştı. 1982'de Hindistan'da bağımsız Bilim, Teknoloji ve Ekoloji Araştırmaları Vakfını kurdu.

Shiva'nın kurduğu diğer projeler arasında Navdanya (Dokuz Tohum) –çeşitliliği, organik tarımı ve yerli tohum kullanımını destekleme gerişimi– ve Bija Vidyapeeth, sürdürülebilir bir yaşam koleji de vardır. 2010'da *Forbes* dergisi onu dünyadaki en güçlü yedi kadından biri olarak gösterdi.

Önemli eserleri

1988 *İnadına Canlı: Kadınlar, Ekoloji ve Hayatta Kalma*
1993 *Ecofeminism* (Maria Mies ile birlikte yazıldı; Ekofeminizm).
2013 *Yeryüzüyle Barışma*

"KADIN" SINAVDI AMA ANLAŞILAN HER KADIN UYGUN DEĞİLMİŞ

FEMİNİZMİN İÇİNDE IRKÇILIK VE SINIFSAL ÖNYARGI

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Angela Davis, 1981

ANAHTAR FİGÜR
Angela Davis

ÖNCE
1965 ABD'de Oy Hakkı Yasası, oy vermede ırk ayrımcılığını yasaklar.

1973 ABD'de siyah kadınları etkileyen konularda eyleme geçmek için Ulusal Siyah Feminist Örgüt kurulur.

SONRA
1983 Siyah Amerikalı yazar ve feminist Alice Walker, *In Search of Our Mothers' Gardens* (*Annelerimizin Bahçelerini Ararken*) kitabında "kadıncılık" terimini uydurur.

1990 Siyah Amerikalı sosyolog Patricia Hill Collins, *Black Faminist Thought* (*Siyah Feminist Düşünce*) kitabında "gevşek" siyah kadın klişesini araştırır.

ABD'de ve İngiltere'de Kadınların Kurtuluş Hareketinin birinci ve ikinci dalgasında feminist araştırmaların çoğu beyaz, orta-üst sınıf kadınlar tarafından yazıldı. Haliyle, tüm kadınlar için geçerli olduğunu iddia ederken bile, onların deneyimlerini ve önyargılarını yansıtma eğilimindeydi. Aynı şey, çoğu beyaz, sınıf-ayrıcalıklı kadınlarca yönetilen ve onlardan destek alan feminist hareketler için de geçerliydi.

Renkli kadınlar feminist değişim hareketlerinin her zaman bir parçası olduğu halde, renkli kadınlar ile yoksul ve işçi sınıfı kadınlarının özgün dertleri, ana akım femi-

Ayrıca bkz. Irk ve toplumsal cinsiyet eşitliği 64–69 ▪ Siyah feminizm ve kadıncılık 208–15 ▪ Kesişimsellik 240–45

1980'lere gelindiğinde renkli kadınlar oy kullanabiliyordu ama çalışma hakkı, cinsel tercih özgürlüğü ve doğum kontrolü gibi birçok protesto alanı, hâlâ orta sınıf beyaz kadınlarca yönlendirilmekteydi.

Feminizmin içinde ırkçılık ve sınıfsal önyargı

nizmin içinde çoğu kez görmezden gelinmişti. 1970'lerden itibaren ve 1980'lerde renkli feministler, yoksul ve işçi sınıfı feministler ile bu iki grubun kesişim noktalarında bulunan feministler, feminizmin "kız kardeşliğini" zayıflatan ırkçılığa ve önyargıya dikkat çekmeye başladı.

Beyazların hakları

1981'de siyah aktivist, akademisyen ve yazar Angela Davis, *Kadınlar, Irk ve Sınıf*'ı yayımladı. ABD'de Kadınların Kurtuluş Hareketi tarihini kölelik günlerinden itibaren inceleyen kitap, feminizmin ırk ve sınıf önyargılarıyla hep köstleklendiğini açığa vurur. Yayımlanması, feminizm için bir dönüm noktası olacaktı.

Kitapta Davis, kölelik kurumunun kadınlık, ırk ve sınıf konusunda beyaz kadınlara yansıtılandan çok farklı varsayımları yansıtan insanlık dışı bir muamele yoluna siyah kadınları nasıl soktuğunu inceler. Davis, beyaz feministlerin eşitlik mücadelelerinde siyah karşıtı ırkçılığı ve sınıfsal önyargıyı nasıl sağlamlaştırdığını da araştırır.

1848'de New York'ta Seneca Falls'ta toplanan ilk kadın hakları konferansıyla ilgili yazarken Davis, 19. yüzyılda süfrajistlerin evlilik kurumunu ve kadınların profesyonel istihdamdan dışlanmasını, kadınları etkileyen iki büyük baskı biçimi olarak nasıl vurguladığına işaret eder. Davis bu kaygıların, beyaz ve ekonomik olarak ayrıcalıklı kadınlara özgü olduğunu, yoksul ve işçi sınıfı beyaz kadınlar ile köleleştirilmiş siyah kadınların

Temizlikçi bir kadın, ABD'de Virginia'da ahşap panelli bir odada şömineyi süpürüyor. Savaş sonrası dönemde beyaz bir kadının statüsünü, çoğu kez Afro-Amerikan "yardımcısı" yansıtırdı.

Kölelerin anneleri

ABD'de 19. yüzyılın beyaz feministleri, anne olarak benzersiz rollerine dayanarak kadınlara eşitlik istediler ama bu gerekçe, kölelik döneminde siyah kadınları kapsamıyordu. Angela Davis, o sırada siyah kadınların anne olarak görülmediklerini, daha çok hayvanlar gibi, köle işgücünü artırmak için "üreme"den sorumlu olduklarını açıkladı. Beyaz kölecilerin siyah kadınların üreme işlevine odaklanması, 1807'de ABD Kongresi Afrika'dan köle ithalatını yasakladıktan sonra arttı. O tarihten itibaren -Amerikan limanlarına gizlice gelen köle gemileri gibi beklentilerle birlikte- köleciler köle nüfusu artırmak için yalnızca "üremeye" ve ABD içinde köle mezatlarına yaslanmak zorundaydı.

Sonuç olarak, 1865'te ABD köleliği yasaklayana kadar, cinsel istismar -hem beyaz kölecilerin köle siyah kadınlara tecavüzü hem siyah erkeklerin ve kadınların üremeye zorlanması- yaygındı.

acılarını, Kuzey eyaletlerinde özgür siyah kadınların katlandığı ırkçılığı ele almadığını öne sürer.

Beyaz süfrajistler, Davis'in öne sürdüğüne göre, entegrasyona karşı çıkan güneyli beyaz kadın üyeleri tutmak için Kadınlara Oy Hakkı Ulusal Derneği üyeliğinin siyah kadınlara yasaklanmasını istedi. Ayrıca, 1870'te siyah erkeklerin oy kullanmasına izin veren 15. Ek Maddenin kabulünden sonra öfkelenen çok sayıda beyaz süfrajist vardı. Davis'e göre, süfrajistler, siyah erkeklerin beyaz kadınlardan önce oy kullanması düşüncesine itiraz ettiğinde ve siyah kadınların oy hakkı kazanmasında bu kilometre taşının potansiyel önemine odaklanmayı ihmal ettiğinde temelde yatan ırkçılıklarını açığa vuruyorlardı.

> [Seneca Falls] Bildirisi... Güneyde ve kuzeyde siyah kadınların koşullarını görmezden geldiği gibi, beyaz işçi sınıfı kadınların kötü durumunu da görmezden geldi.
> **Angela Davis**

Köleliğin mirası

Davis, renkli kadınların modern yaşamına kadar varlığını sürdüren birçok önyargının nedeni olarak köleliği gösterir. Kölelik altında beyaz kölecilerin yaygın cinsel şiddetinin gerçekliğinden uzaklaşmak için, köleliği onaylayan toplum, kurbanı suçlayan ve hâlâ devam eden cinsel bakımdan "gevşek" siyah kadın klişesini yarattığını yazar. Erkek köleciler siyah kadınları fiziksel ve cinsel olarak istismar ederken, siyah kadınlara, beyaz kadınlara baktıkları gibi bakmak istemediler. Beyaz kadınlar fiziksel olarak zayıf ve hassas sayılırken, siyah kadınlardan erkeklerle birlikte tarlada çalışmaları beklenirdi. Siyah kadınların erkeklerle aynı işleri yapmaya zorlanmalarıyla birlikte, beyaz toplumda "kadınsı olmayan" ve "zarif olmayan" siyah kadın imgesi güçlendi.

Bu arada, Sanayi Devrimi kökleştikçe, diyor Davis, ev işlerini makineler üstlendiği için, beyaz kadının evin içindeki emeği giderek değer kaybetti ve yersizleşti. Sonuç olarak, evin dışında beyaz "erkek işi" ve evin içinde beyaz

1980'de bir açık hava protestosunda üzerinde "KADINLAR DİRENİN" yazılı bir pankart açılıyor. O sırada hem siyah hem beyaz feministler, kadınlara eşit yasal haklar vaat eden Eşit Haklar Ek Maddesinin kabulünü sağlamaya çalışıyordu.

> Amerikalı beyaz kadınlara uygulanan... her eşitsizlik, üç kat sömürülen –Zenci olarak, işçi olarak ve kadın olarak– Zenci kadınlar arasında bin kat ağırlaşır.
>
> **Elizabeth Gurley Flynn**
> **ABD'li işçi lideri**

"kadın işi"ni düzenleyen katı toplumsal cinsiyet rolleri pekişti.

Üreme hakkı

1865'te köleliğin kaldırılmasından sonra, daha fazla köle yetiştirme beyaz köleciler için artık kârlı olmaktan çıkınca, beyaz üstüncüler renkli insanlarla "lekelenmemiş" beyaz bir ulus arzularını yeniden öne çıkardı. Geç 19. ve erken 20. yüzyılın öjenik hareketi, üremesi gerekenleri ve gerekmeyenleri seçerek insan soyunu "arıtmayı" amaçladı. Bu durum, renkli ve yoksulluktan gelen kadınları istem dışı kısırlaştırmaya karşı savunmasız bıraktı.

Siyah kadınlar üremeyi azaltmaya teşvik edilirken, diyor Davis, beyaz kadınlardan olabildiğince çok çocuk sahibi olmaları beklendi. Margaret Sanger –"doğum kontrolü" terimini uydurdu– gibi aile planlamasını savunan ilk feministler, kadınların üreme hakkının savunucusu ilan edildiler. Ne var ki, Sanger da "uygunsuz olanı ayıklama... özürlülerin doğmasını önleme"ye inanıyordu.

Davis'e göre, kadınların bedenlerinin ırk ve sınıf temelinde zapturapt altına alınmasında bu tarihsel çifte standartlar, birçok renkli feministin, üreme konularında beyaz-egemen feminist aktivizme kuşkuyla bakmasına yol açmıştı. Geçmişte çeşitli biçimlerde zorla doğum kontrolü yaptırılmış renkli kadınlar, üreme hakkı konusuna aynı özgürleştirici ışık altında bakamazdı.

Farklılığı kucaklama

Davis'in içgörüleri, feminist hareketlerde kimin sesinin işitilmesi, hangi konuların "kadın konusu" olarak görülmesi gerektiğiyle ve liderlikte, düşüncede ve taktiklerde çeşitlilik ihtiyacıyla ilgili yeni bir muhabbet başlattı. Beyaz, sınıf-ayrıcalıklı feministlerin deneyimlerinin, yoksul ya da siyah feministlerin deneyimi olmadığını netleştirdi.

1980'lerde daha çeşitli bir feminizmin gelişmesi, feminist düşüncenin zenginleşmesine yol açtı. "Kadın" düşüncesi artık beyaz orta-sınıf kadınla sınırlı değildi. Bunun ötesine geçip tüm kadınların yalnızca bir toplumsal cinsiyet olarak değil; bir ırkın, sınıfın ya da cinsel grubun parçası olarak da cisimleşme yollarını irdeledi. ■

> Kadınlar diğer kadınlara egemen olmak için sınıf ya da ırk gücünü kullandığı sürece, feminist kız kardeşlik tam olarak gerçekleşemez.
>
> **bell hooks**

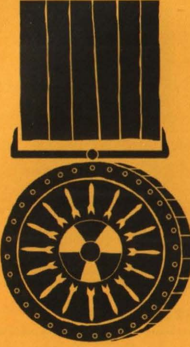
Angela Davis

Aktivist, bilim insanı ve profesör Angela Davis 1960'larda siyah yurttaş hakları hareketinde, özellikle Siyah Panter Partisinde ve siyah komünist grup Che-Lumumba Kulübündeki çalışmalarıyla ön plana çıktı. Davis'in aktivizmi geçmişinden güç aldı. 1944'te Alabama'da Birmingham'da doğdu, 1950'lerde siyah-karşıtı bombalı eylemlere maruz kalan bir alanda büyüdü ve siyahlara ayrılmış bir ilkokula gitti.

Davis, 1970'te komünizmle bağlarından ötürü Los Angeles California Üniversitesindeki (UCLA) görevinden uzaklaştırıldı ama işini geri aldı. Aynı yıl, kaçmaya çalışırken ölen siyah bir mahkûma silah tedarik etme işine karıştırıldı. 1972'de hapisten çıktı ve kadın hakları, ırk ve ceza adaleti üzerine ders vermeye devam ediyor.

Önemli eserleri

1974 *Angela Davis: Bir Otobiyografi*
1983 *Kadınlar, Irk ve Sınıf*
1989 *Kadınlar, Kültür ve Siyaset*

ORDU, ATAERKİLLİĞİN EN ALENİ ÜRÜNÜDÜR

NÜKLEER SİLAHLARA KARŞI KADINLAR

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Greenham Common bülteni

ANAHTAR ÖRGÜT
Greenham Kadınların Barış Kampı

ÖNCE
1915 Barış ve Özgürlük İçin Uluslararası Kadın Birliği (WILPF) kurulur.

1957 Londra'da kadınlar, hidrojen bombası testlerini protesto etmek için sessiz yürüyüş düzenler.

1961 ABD'de Barış İçin Kadın Grevi kurulur: 50.000 kadın nükleer denemelerin yasaklanmasını ister.

SONRA
1987 ABD ve SSCB, Orta Menzilli Nükleer Kuvvet (INF) Antlaşmasını imzalar.

1988 İngiltere'de kadın aktivistler, nükleer silah karşıtı doğrudan eylem grubu Trident Ploughshares'i (Üç Çatallı Pulluk Demirleri) kurar.

27 Ağustos 1981'de İngiltere'de kendilerine "Yeryüzünde Yaşam İçin Kadınlar" diyen 36 kadından oluşan küçük bir grup, Galler'deki Cardiff'ten Berkshire'daki Greenham Common'a 190 km'lik yolu yürümek için yola çıktı. Amaçları, Greenham Common hava üssüne Amerikan nükleer seyir füzelerinin yerleştirileceği gerçeğine dikkat çekmekti.

4 Eylülde grup Greenham'a ulaştı; dört kadın kendini çitlere zincirledi ve protestonun nedenlerini –İngiltere'ye seyir füzelerinin yerleştirilmesine kadınların karşı olduğunu ve nükleer silah yarışının insanlığın karşılaştığı en büyük tehlikeyi temsil ettiğine inandıklarını– açıklayan bir mektup üs komutanına verildi.

Kadınlar ana kapının dışına kamp kurdu. Sonraki haftalarda ve aylarda onlara başkaları da

1982'de Greenham'da "üssü kucakla" protestosunun bir parçası olarak kadınlar bir "barış zinciri"nde el ele tutuşuyor. Bazı kadınlar kısa süreliğine geldi; bazıları, ağaç dallarından ve plastikten yapılan "barakalarda" yıllarca kaldı.

Ayrıca bkz. Barış için birleşen kadınlar 92–93 ▪ Ekofeminizm 200–01 ▪ Gerilla protestosu 246–47 ▪ Savaş bölgelerinde kadınlar 278–79

Protestonun uzun erimli etkisi

Greenham Kadınların Barış Kampının mirasını, özellikle nükleer silahların yayılması üzerindeki etkisini, ölçmek neredeyse olanaksızdır. Bununla birlikte, Greenham'da yaratılan yalnızca kadın mekânı, özellikle kadınların zor koşullarda bile kolektif çalışabildiğini açıkça gösterdiği için çok güçlüydü. Kamp binlerce kadını alana çekti, güçlü bir yoldaşlık geliştirdi ve kadınların, yalnızca nükleersiz bir dünya için kampanya yürütenler olarak rollerini değil, kadın olarak rollerini ve durumlarını da tartışmalarını olanaklı kıldı. Kamp, nükleer devlete meydan okuyabildiklerini kanıtladı. Yaratıcı eylemleri ya da "gösteri olarak protesto" ve şiddet içermeyen doğrudan eyleme bağlılıkları, sonraki savaş karşıtı ve çevreci kampanyaları şekillendirmeye yardımcı oldu.

Seyir füzeleri 1991'de Greenham'dan ayrıldı ama bazı kadınlar, nükleer silahlara karşı genel bir protesto olarak 2000'e kadar orada kaldı. 2002'de Kamp, Anıtsal ve Tarihsel Sit Alanı yapıldı.

Greenham Barış Bahçesindeki bu heykel, bir kamp ateşini temsil eder. Üzerinde "Ruhu öldüremezsin" yazılıdır –Greenham'ın gayriresmi marşının sözleri.

katıldı ve erkenden, kampın yalnızca kadınlardan oluşması kararı alındı. İlk büyük gösteri Aralık 1982'de gerçekleşti; 30.000 kadın, etrafında bir insan zinciri oluşturarak "üssü kucaklama"ya geldi.

Eylem tırmanır

Seyir füzeleri gelince protesto şiddetlendi. Kadınlar çeper tellerini kesti, üsse girdi, karakol kurdu, eğitim tatbikatlarında füzelerin yerleştirilmesini izledi ve kamuoyuna duyurdu. Birçok kadın cezai hasarla suçlandı, tutuklandı, para ya da hapis cezasına çarptırıldı. Kadınları üsten çıkarmaya çalışan muhafızların ve polisin kadınlara uyguladığı şiddet de arttı.

İlk yıl Greenham Kadınların Barış Kampı bütün dünyada manşet oldu. Greenham kadınlarının görüntüleri çoğaldı. Siloların üzerinde dans ederken, telleri oyuncaklarla süslerken ya da ipek ve yünle örerken, üssün yolunu kapatırken, çeşitli kapıların önünde ya da büyük kampı oluşturan küçük kamplarda toplanırken gösterildiler. Bu neşeli kaos, devletin gücüyle ve nükleer caydırıcılığa bağlılığıyla canlı bir karşıtlık işlevi gördü.

1983'te Greenham Kadınların Barış Kampı, yalnızca barış mücadelesi verenlerin güçlü bir odağı değil, aynı zamanda İngiliz feminizminin en görünür damarıydı da. Kadınların Kurtuluş Hareketinin temel öğelerini yansıtan kamp, hiyerarşik değildi, kararları uzlaşmaya dayanmaktaydı.

> Oyuncakları çocuklardan alın!
> **The Fallout Marching Band**

Ataerkilliğe meydan okuma

Birçok İngiliz feminist için Greenham, yalnızca nükleer silahlara değil, erkek askeri gücüne de meydan okuyan kadınların en görünür ifadesiydi. Nükleer silahlar, kadınlara yönelik erkek şiddetinin tüm biçimlerini simgelemekteydi.

Greenham'da bazı kadınlar, yalnızca kadınların, besleyen ve bakan olarak, militarizme sahiden direnebildiğini öne sürdü. Bu anneci bakış açısını yansıtan bu kadınlar, üssün etrafındaki tellere çocuklarının fotoğraflarını astılar. Diğer feministler bu geleneksel tutumdan hoşnut olmadı; her şeyden önce anne olarak kadın determinist görüşüne destek olduğunu öne sürdüler ve oğullarına savaşma görevlerini hatırlatmak için savaşta annelerin eskiden beri kullanıldığına işaret ettiler. Bazıları, tek bir konuya gereğinden fazla odaklanmanın kadınları etkileyen diğer sorunlardan dikkatleri uzaklaştırma tehlikesi gösterdiğini hissetti. ▪

LAVANTA İÇİN MOR NEYSE, FEMİNİST İÇİN KADINCI ODUR

SİYAH FEMİNİZM VE KADINCILIK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Alice Walker, 1983

ANAHTAR FİGÜRLER
Alice Walker, Maya Angelou, bell hooks

ÖNCE
1854 İş eğitimi ve eşit ücret talebini desteklemek için Renkli Kadın Kulüpleri Ulusal Birliği Washington'da kurulur. Şiarı "Tırmandıkça Yükseliyoruz"dur.

1969 Maya Angelou'nun *Kafesteki Kuş Neden Şakır, Bilirim* kitabı, ırkçılık ve cinsel istismar deneyimlerinin ana hatlarını çizer.

SONRA
2018 Afro-Amerikan yazar Brittney C. Cooper *Eloquent Rage: A Black Feminist Discovers Her Superpower*'ı (*Dokunaklı Öfke: Siyah Bir Feminist Kendi Süper Gücünü Keşfeder*) yayımlar –Cooper'ın siyah bir kadın olarak kendi sesini nasıl bulduğuyla, ırkı ve toplumsal cinsiyeti aşan saygıyı nasıl kazandığıyla ilgili bir hatıra.

İkinci dalga feminizm beyaz orta-sınıf kadınlar tarafından tanımlanır ve onlar egemendir; bu nedenle ırkçılığı görmezden gelir ve ırkçılığa katkıda bulunur.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yanı sıra ırksal eşitsizliğe de katlanan **siyah kadınlar**, beyaz kadınlardan **daha fazla ezilir**.

Siyah kadınların, ırka ve sınıfa dayalı baskıyı da hesaba katan **kendi feminizm biçimine –kadıncılığa–** ihtiyacı vardır.

Nasıl ki lavanta zayıf bir mor ise, feminizm de kadıncılığın zayıf bir biçimdir.

Afro-Amerikan yazar Alice Walker'ın "Lavanta için mor neyse, feminist için kadıncı odur" ifadesinin tam anlamı, yıllarca tartışma konusu oldu. Onun "kadıncılık" terimi, Afro-Amerikan bir kadın olmanın nasıl bir şey olduğuna ilişkin bir araştırma biçimini alan şiirlerden, denemelerden, röportajlardan ve eleştirilerden oluşan 1983 tarihli kitabı *In Search of Our Mothers' Gardens: Womanist Prose*'da (*Annelerimizin Bahçelerini Ararken: Kadıncı Düzyazı*) yer alır. Kitap, özellikle Afro-Amerikan kadınlar ile edebiyat, sanat ve tarih arasındaki ilişkiyi inceler.

Terimleri tanımlama

Walker kitabına, annelerin yetişkin olmaya çalışıyorsun anlamında "kadınsı davranıyorsun" gibi bir ifadede kızları için kullandıkları siyah halk terimi "kadınsı"dan türetilen "kadıncılığı" tanımlamakla başlar. Walker, bunu "kız gibi" –yani "havai, sorumsuz, ciddiyetsiz"– ifadesinin karşıtı olarak tarif eder. Bu nedenle, bir kadıncı, ciddiye alınması gereken biridir.

Walker, siyah kadınlar "kadınsı davranmak"la suçlandıklarında, davranışları "taşkınca, arsızca, cesurca ya da kasti" görüldüğü için suçlandıklarını söyleyerek bunu daha da derinleştirir. Siyah kadınlar "daha fazla bilmek" ya da bir şeyi daha derin anlamak istediğinde, uygunsuz davranmakla eleştirilmeyi göze alırlar.

Bu tasvir, alışılmışın tersini yapan ya da toplum normlarını benimsemeyen –1980'lerin başında feministlerin sergilemekle suçlandığı davranış türü– kadınlar için geçerli olabilir. Aslında Walker, kadıncıları doğrudan siyah feminist olarak tarif eder; kadıncılık ile feminizm arasında güçlü bir bağ kurar ama kadıncılığı, feminizmin yalnızca bir parçasını (daha soluk lavanta rengi) oluşturduğu öncelikli ve daha güçlü durum (mor renk) olarak görür.

Herkes için kadıncılar

"Kadıncı" tanımının ikinci bölümünde Walker, tasviri "öteki kadınları seven" tüm kadınları kapsayacak şekilde genişletir. Bu sevgi cinsel bir sevgi olabilir de olmayabilir de, der Walker ve kadınlar arasında duygusal yaşamlarını ve güçlerini kutlayan bir bağı vurgular. Devamında kadıncılığın, erkek bir eşi olan heteroseksüel kadınların yanı sıra, lezbiyen kadınlara ve erkekleri arkadaş olarak

> Büyükannelerimiz ve annelerimiz… sanatçı oldukları için; içlerinde, çıkışı olmayan yaratıcılık pınarları… deliliğe sürükledi.
> **Alice Walker**

Ayrıca bkz. Feminizmin içinde ırkçılık ve sınıfsal önyargı 202–05 ▪ Sömürge sonrası feminizm 220–23 ▪ Ayrıcalık 239 ▪ Kesişimsellik 240–45

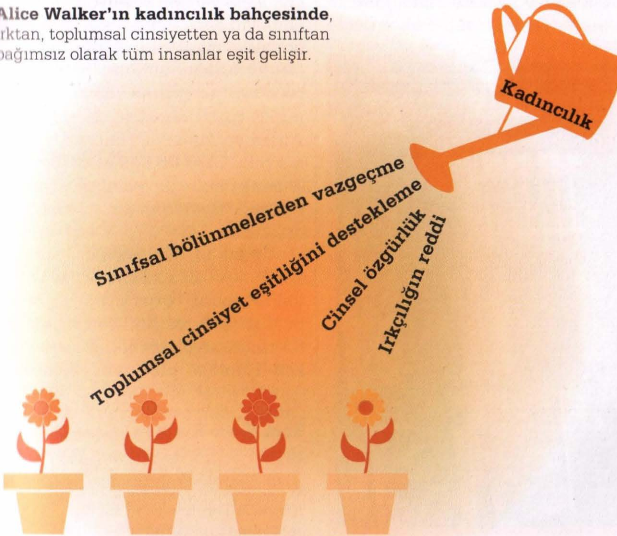
seven kadınlara da uygun olduğunu iddia eder. Erkekleri seven kadın ifadesi tartışmalıydı; çünkü bir kadıncının kendisini erkeklerden ayırmayabileceği fikriyle ilişkiliydi. Bu, ataerkilliğe karşı kolektif mücadelenin erkekleri dışlamak zorunda olduğunu ısrarla belirten bazı radikal ve lezbiyen feministlere meydan okumaydı.

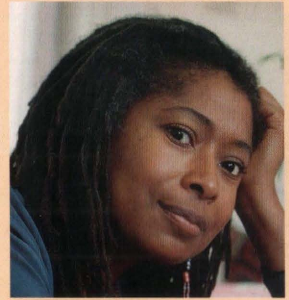
Kadıncılar için evrenselci felsefesinin ana hatlarını çizen Walker, bunu, içinde tüm çiçeklerin bulunduğu bir bahçe olarak tarif eder – dünyada çok sayıda ırk ve cinsellikleri, sınıfları ve benzeri bakımlardan birçok farklı kadıncı bulunduğu gerçeğinin bir metaforu. Bu benzetme, kitabın da başlığı olan "Annelerimizin Bahçelerini Ararken" başlıklı denemede de yer alır; burada, siyah kadınların yaratıcılığını tarif etmek için bakımlı, renkli bir bahçe düşüncesini kullanır. Kendi annesinin de her zaman bakımlı ve çiçeklerle dolu bir bahçesi vardı; Walker bunu, annesinin yaratıcılığını ifade etmesinin bir yolu olarak görüyordu.

Bir kadıncı, diyor Walker, erkeklerin ve kadınların kültürel ayrılıklarını korurken bir arada yaşayabildiği bir dünyada tüm insanların varlığını sürdürmesine kendini adamıştır. Kadıncıları aktivist olma, ezilenleri güvenliğe ulaştırabilme –kölelerin köle avcılarından kaçabilmesi gibi– ve tüm ırkların varlığını sürdürmesi için mücadele etme potansiyeline sahip diye tasvir eder.

Bunu başarmak için kadıncılık, siyah kadınların tüm yaşamlarını, cinselliklerini, ailelerini, sınıflarını ve yoksullukları ile tarihlerini, kültürlerini, mitolojilerini, folklorlarını, sözlü geleneklerini ve maneviyatlarını hesaba katar.

Alice Walker'ın kadıncılık bahçesinde, ırktan, toplumsal cinsiyetten ya da sınıftan bağımsız olarak tüm insanlar eşit gelişir.

Alice Walker

1944'te Georgia'da Eatonton'da doğan Alice Malsenior Walker, Afro-Amerikan yarıcıların sekizinci çocuğuydu. Bir gözü kazayla kör olunca annesi ona bir daktilo verip, iş yapmak yerine yazmasını sağladı. Bir burs alıp Georgia'da Spelman College'a gitti. 1965'te mezun olduktan sonra Mississippi'ye taşındı ve Sivil Haklar Hareketine katıldı.

Walker, Afro-Amerikan kültürüne, özellikle kadın yaşamlarına ilişkin içgörülerle dolu romanları, kısa öyküleri ve şiirleriyle tanınır. En ünlü eseri, *Renklerden Moru* romanıdır. Kitap Pulitzer Ödülü kazandı ve 1985'te Steven Spielberg tarafından sinemaya uyarlandı. Oprah Winfrey'in yaptığı müzikal uyarlama 2004'te gösterime girdi.

Önemli eserleri

1981 *İyi Bir Kadın Başarısız Olamaz*
1982 *Meridian*
1982 *Renklerden Moru*
1983 *Annelerimizin Bahçelerini Ararken: Kadıncı Düzyazı*

Walker'ın tanımının üçüncü bölümü, kadıncının kucaklaması ve kutlaması gereken yaşam alanlarını sıralar. Walker maneviyat, dans ve müzik sevgisinin benliğin sevilmesine nasıl yol açabildiğine, kadıncılığı kişisel gelişimi kapsayacak şekilde nasıl genişlettiğine işaret eder –daha sonra Afro-Amerikan feminist bell hooks'un *Sisters of the Yam* (*Yamın Kız Kardeşleri*) kitabında (1993) ele aldığı bir konu.

Son olarak, mor rengini lavantayla, kadıncılığı feminizmle karşılaştırır. Walker feminizmi hikâyenin tamamı değil, kadıncılığın bir yanı olarak görür. Özetle, Afro-Amerikan kadınların deneyimlerini onaylarken, aynı zamanda bütün dünya için bu deneyimlere dayanan bir görüşü destekler.

Zora Neale Hurston

Walker, özellikle unutulmuş ya da göz ardı edilmiş siyah kadın yazarlarla ilgilendi. Zora Neale Hurston (1891-1960), Walker'ın siyah edebiyatı üzerine bir dersi gözden geçirirken keşfettiği bir yazar, gazeteci ve antropologdu. Walker, onun çalışmalarından, siyah erkek yazarların eserlerine kıyasla kısaca söz edildiğini fark etti. Hurston'ın eserlerini araştırırken, Afro-Amerikan folkloruna ilişkin bir derleme olan *Mules and Men*'i (1935; *Katırlar ve Erkekler*) keşfetti.

Siyah folkloru Walker'ın kadıncılık kavramına ilham verdi ve Hurston'ın eserlerinin keşfi, kadıncılığın gelişiminin ayrılmaz bir parçasıydı. Walker, *Mules and Men*'i okumaları için Hurston'ın ailesine verince, anlatılan öykülerin çocukken büyük ebeveynlerinin kendilerine anlattığı halk masalları olduğunu keşfettiler. Yetişkin olarak, büyük ölçüde eski geleneklerinden, lehçelerinden ve kölelik altında anlatılan deneyimlerden utandıkları ya da mahcubiyet duydukları için bu mirastan uzaklaşmışlardı. Kölelik altında siyahlar alay konusu yapılmış ve klişeleştirilmişti; onların torunları Avrupalılar gibi olmaya heveslenmişti.

Walker'ın "Zora Neale Hurston" başlıklı 1979 denemesinde yazarın, yalnızca yaşam tarzı bakımından

> Afro-Amerikan kadınlar için kullanılan olumsuz klişe imgeler, siyah kadınların ezilmesinin temeli olmuştur.
> **Patricia Hill Collins**

değil, kendi siyah mirasına olumlu yaklaşımıyla da kendi zamanının ilerisinde olduğu sonucuna varır. Bir öncü, sakıncalarıyla birlikte gelir – Walker, birçok kişi Hurston'ın eserlerini sevdiği halde, 1930'lar için alışılmadık olan yaşam tarzı konusunda güçlü kanaatler bulunduğunu bulguladı. Evlenmeyen Hurston birçok ilişki yaşadı, süslüydü ve moda olmadan önce dramatik Afrika bandanaları takıyordu. Afro-Amerikan eleştirmenler tarafından, "beyaz halk"tan araştırma desteği biçiminde para almakla da suçlandı. Afrika ve Jamaika, Haiti ve Honduras gibi ülkelerle ilgilenen Hurston, Amerika'nın güneydoğu eyaletlerindeki siyahların konuşmalarını araştırdı.

Walker'ın Hurston'ın "yeniden keşfi", esas olarak Hurston'da tamamen "kendisi" olan siyah bir kadın bulduğu için, yaşamı ve çalışmaları üzerinde büyük bir etki yarattı. Walker, Hurston üzerine denemesine

Zora Neale Hurston kitaplar, oyunlar, folklor derlemeleri, dergilere makaleler ve bir büyü araştırması yazdı. 1960'ta kimse farkına varmadan öldü ama Alice Walker'ın yazıları bir ilgi canlanmasına yol açtı.

Ntozake Shange'nin 1976 Broadway gösterisi *For Colored Girls Who Have Considered Suicide/When the Rainbow is Enuf* (*Gökkuşağı Yeterli Olduğunda/İntiharı Düşünen Renkli Kızlar İçin*), siyah kadınların özel deneyimlerine ışık tutar.

"eğitici bir masal" dedi; çünkü açık sözlülüğünden ötürü acı çekmişti ama yine de siyahların, kendi siyah entelektüellerini kutlamakla ve göz ardı edilmelerine izin vermemekle sorumlu olduğunu göstermişti.

Kafesteki kuş şakır

Kadıncılık siyah kadınların tüm yaşamlarını kapsamayı ve bireysel yaşamlarında çoklu baskıları müzakere etme yollarını kutlamayı arzular. 1969'da, Afro-Amerikan yazar Maya Angelou, annesinin erkek arkadaşının kendisine tecavüzünü, çocukken ve genç bir kadınken yaşadığı önyargı deneyimlerini yazdığı ilk otobiyografisi *Kafesteki Kuş Neden Şakır, Bilirim*'i yayımlamıştı.

Kitabın ırkçılık ve cinsel şiddet tasviri, siyah feministlerin toplumsal cinsiyet baskısı ile ırksal baskının kesişmesinden endişe duymakta haklı olduklarını doğrulamaktaydı. Siyah feministler tikel bir sorunlar kümesiyle karşı karşıyaydı ve feminizm yerine kadıncılığa ihtiyaç duyulmasının nedeni buydu. Angelou'nun cemaatinin siyahları, otobiyografisinin temel arka planıydı.

> “Yetişkin Amerikalı Zenci kadının sağlam bir karakter olarak ortaya çıkması, çoğu kez şaşkınlıkla karşılanır.”
> **Maya Angelou**

Hem erkeklerin hem kadınların ırkçılıktan nasıl etkilendiklerini, cemaatinin her boyutunda dinin ve kilisenin ne kadar merkezi olduğunu ve yoksulluğun sonuçlarını tasvir eder. Irkçılığa ve cinsiyetçiliğe karşı savaşın ayrı yürütülemeyeceği inancıyla gelişen siyah feminizm, siyah kadınlar için her iki alandaki eşitsizlikleri ele almaya çalıştı.

Siyah feministlerin, Renklilerin Gelişimi İçin Ulusal Derneğin kurucu üyelerinden, 1890'larda ABD'de linçe karşı bir kampanya yürüten Ida B. Wells gibi, rol model olarak bakacakları tarihsel siyah

kadın figürleri vardı. Ama Amerikalı siyah kadınların kendi deneyimlerini yansıtan bir ideoloji aramaya başladığı 1960'larda ve 70'lerde bu dernek modası geçmiş gibi göründü. Pek çoğu için feminizm dünyayla kurdukları ilişkiyi tarif edemiyordu.

Yeni bir fasıl

1973'te, ırkçılığı ve cinsiyetçiliği ele alma isteğinin bir sonucu olarak siyah feministler, New York City'de Ulusal Siyah Feminist Örgütü (National Black Feminist Organization – NBFO) kurdu. Yayımladıkları kuruluş bildirisinde, ikinci dalga feminizmde, Sivil Haklar ve Siyah Kurtuluşu hareketlerinde siyah kadınların neredeyse görünmez olmasından duydukları memnuniyetsizliği ve "Amerikkka'da siyah ırkın daha büyük ama neredeyse baştan savılan yarısının, siyah kadınların" ihtiyaçlarını ele alma kararlılıklarını ifade ettiler.

Ertesi yıl ayrılan bir grup, Boston'da daha radikal Combahee Irmağı Kolektifini (CRC) kurdu. 1977'de NBFO'nun eski üyeleri Demita Frazier, Baverly Smith ve Barbara Smith, siyah kadınların hem ırkçılıktan hem cinsiyetçilikten çektiğini onaylayan Combahee Irmağı Kolektifi Bildirgesi'ni yazdı. Siyah kadınların çoklu baskının kurbanı oldukları ilk kez açıkça kabul edilmekteydi: siyah topluluk içinde cinsel baskının, daha geniş toplumda ve feminist hareketin içinde ırkçılığın. Kolektif, Kadınların Kurtuluş Hareketinin cinsel baskıya yoğunlaşmasının yanlış olduğunu değil, siyah kadınların cinsiyetçilik dışında ele alınması gereken başka sorunları olduğunu ifade ediyordu.

Yazarlar kimlik siyasetine ve ırksal-cinsel baskılara odaklandı. Kapitalizm, emperyalizm ve ataerkillik gibi durumlarını ağırlaştıran ve zararlı gördükleri ideolojilerle de uğraştılar. Walker gibi, lezbiyen ayrılıkçılığı reddettiler. Kolektif 1977 ile 1980 arasında yedi siyah feminist merkeze mali destek sağladı. Binlerce kadını çeken bu bilinç yükseltme etkinlikleri, daha önce toplumdan uzak çalışan kadınlara destek oldu.

Yeni sesler

Walker 1982'de, yalnızca aile içi şiddeti ve kadınlar arasındaki aşkı değil, Amerika'nın güneydoğu eyaletlerinin kültürel titreşimine de ışık tutan romanı *Renklerden Moru*'nu yazdığı sırada, NBFO ve CRC dağılmıştı ve siyah kadınlar varlıklarına dikkat çekmenin farklı bir yoluna ihtiyaç duyuyorlardı.

> Siyah bir kadın beyaz kadınların... ırkçı düşmanlığıyla karşılaştığında... beyaz feministlerin siyah kadınları susturma girişimleri pek yazılmaz.
> **bell hooks**

Akademide yer edinmeye başlayan bell hooks, feministlerin, CRC ve NBFO'nun konferanslarında ve yayınlarında tartıştığı ırkçılığı bu sırada yaşadı. 1984'te yayımladığı kitabı *Feminist Theory: From Margin to Center*'da (*Feminist Teori: Kenardan Merkeze*), kadın araştırmaları müfredatının ve feminist teorinin siyah yazarları marjinalleş-

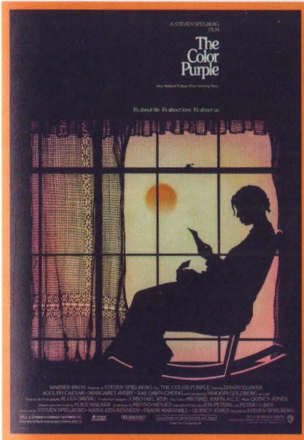
bell hooks

Kentucky'de Hopkinsville'de doğan, Amerikan Güney'in ırksal olarak ayrılmış bir cemaatinde büyüyen ve asıl adı Gloria Jean Watkins olan bell hooks, takma adını, kadın mirasını onurlandırmanın bir yolu olarak büyük-büyükannesinden aldı. Dikkati kendisinden çok mesajına yoğunlaştırmak için adını küçük harfle yazmayı tercih etti. Lisans diplomasını Stanford Üniversitesinden, yüksek lisans diplomasını Wisconsin Üniversitesinden, doktora derecesini California Üniversitesinden aldı. Alkışlanan bir entelektüel, feminist kuramcı, sanatçı ve yazar olan hooks, 30'dan fazla kitap yazdı. Çalışmaları değişik siyah kadın algılarını inceler ve kültürel eleştiri, otobiyografi ve şiir gibi birçok türü kapsar.

Önemli eserleri

1981 *Ben Kadın Değil Miyim? Siyah Kadınlar ve Feminizm*
1984 *Feminist Teori: Kenardan Merkeze*
1993 *Yamın Kız Kardeşleri: Siyah Kadınlar ve Kendini Kurtarma*

Renklerden Moru 1985'te film olarak piyasaya sunuldu. Amerika'nın güneyinde siyah bir kadının yaşadığı kötü muamelenin ve önyargının öyküsü, Pulitzer Ödülü kazandı ve 11 dalda Oscar'a aday gösterildi.

tirdiğini savunur. Ayrıca Batı toplumunda tüm erkekler eşit olmadığı ve tüm kadınlar ortak bir toplumsal statüyü paylaşmadığı için, feminizmin kadınları erkeklerle eşit yapamayacağını iddia eder.

Bu eseri daha kapsayıcı bir feminist teori sunmak için bir platform olarak kullanan hooks, kız kardeşliği teşvik eder ama aynı zamanda kadınların, farklılıklarını tanırken birbirlerini kabul etmelerini de savunur –başka bir Amerikalı aktivist ve yazar Audre Lorde gibi. Bununla birlikte, hooks feministleri ırkla, sınıfla ve cinsiyetle ilişkilerini irdelemeye çağırdığında bazı siyah feministler, sömürgecilik ve kölelik mirası nedeniyle, beyaz kadınların ırkçılığı tam olarak tartışabileceğinden kuşkuluydu.

hooks, beyaz kadınları kapsamanın yanı sıra eşitlik hareketine erkek katılımının önemini savundu, değişimin gerçekleşmesi için erkeklerin üzerlerine düşeni yapmaları gerektiğini ifade etti.

Bugün kadıncılık

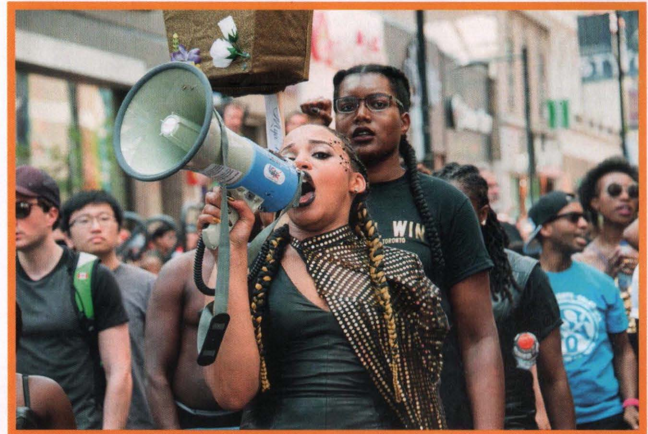
İlk siyah kadın gruplarının çoğu 1980'lerin başında dağılmasına rağmen, siyah feminizm ve kadıncılık bu oluşum dönemini aşıp Afro-Amerikan kadınların yaşamına girdi. Kadıncılık hâlâ tartışılıyor ama tarihsel bir terim olarak kullanılır. bell hooks ve Alice Walker gibi akademisyenler ve aktivistler, feminizm içinde kendilerine ait bir mekân talep etmekle, daha fazla entelektüel tartışmaya ve feminizm içinde alternatif teorilerin gelişmesine alan yarattı.

Örneğin 1993'te Afro-Amerikan akademisyen Clenora Hudson-Weems, yalnızca feminizmi değil siyah feminizmi de toptan reddetti; feminizm terimine Avrupa-merkezci dedi. Onun yerine "Afrikana kadıncılığı"nı savundu –siyah kadınların Afrikalı mirasını kapsamayı arzulayan bir yaklaşım.

Siyahlara karşı önyargı 21. yüzyıl toplumunda hâlâ yaygındır ve buna karşı koyma çabalarının ön safında siyah kadınlar yer almaktadır. 2013'te ABD'de kurulan Siyah Yaşamlar Önemlidir, devletin ya da durumdan vazife çıkaranların şiddeti siyahları etkileyince müdahale etmeyi amaçlayan bir harekettir. 2012'de Florida'da silahsız siyah bir gencin, Trayvon Martin'in katilinin aklanmasından sonra, üç siyah kadın –Alicia Garza, Patrisse Cullors ve Opal Tometti– tarafından kuruldu.

Kadınlar gelişmeleri yaymak ve ABD'nin her tarafında benzer düşünen insanlarla bağlantı kurmak için sosyal medyayı kullandı. Siyahların topluma yaptığı katkılara ışıkt tutmak, insanlıklarını doğrulamak ve baskıya direnmek için bir taban hareketi oluşturmak istediler. Siyah Yaşamlar Önemlidir, küresel bir aktivist ağına sahip yeni bir sivil haklar hareketi haline geldi. ■

Siyah Yaşamlar Önemlidir hareketinin destekçileri, 2017'de Toronto'da bir Onur Yürüyüşü'nde. Siyahlara karşı polis şiddetini protesto etmek için üniformalı polislerin yürüyüşe katılmamasını istediler.

EFENDİNİN ALETLERİ EFENDİNİN EVİNİ ASLA YIKMAZ

AKTİVİST BİR ALET OLARAK ÖFKE

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Audre Lorde, 1984

ANAHTAR FİGÜR
Audre Lorde

ÖNCE
1978 ABD'de feminist Mary Daly, *Gyn/Ecology*'de, tüm kadınların aynı baskıyı yaşadığını savunur.

1981 ABD'li feminist bell hooks, *Ain't I a Woman?*'da (*Ben Bir Kadın Değil Miyim?*) siyah kadınların, Kadınların Kurtuluş Hareketinden sistematik olarak dışlandıklarını iddia eder.

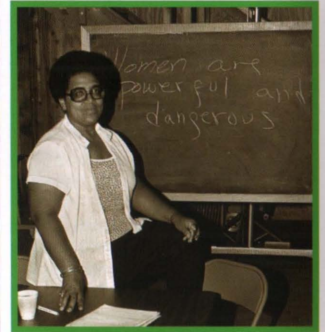
SONRA
1990 Amerikalı feminist Patricia Hill Collins, *Black Feminist Thought* (*Siyah Feminist Düşünce*) kitabında, bell hooks'un ırk ve Kadınların Kurtuluş Hareketiyle ilgili görüşlerini kabul eder.

1993 İngiltere'de sosyolog Kum-Kum Bhavnani, Kadın Araştırmaları bölümlerine "farklılığı" bir teori olarak kapsamayı tavsiye eden makaleler yayımlar.

1960'larda ve 70'lerde Kadınların Kurtuluş Hareketinin tüm kadınları temsil ettiği söylenmesine rağmen, Audre Lorde bazı kadınların –en başta da yoksul kadınların ve siyah kadınların– dışlandığını düşünüyordu. Kadınların özgürlük mücadelesini tarif etmek için efendi ile köle arasındaki ilişkiyle paralellik kuran Lorde, kadınların kendi aralarındaki farklılıkları kucaklaması ve düşmanlarıyla savaşma için bir kuvvet olarak kullanması gerektiğini iddia etti. Korkunun ve önyargının –zalimin aletleri ya da araçları– değil, kuralları değiştirmenin ve birlikte çalışmanın değişim getireceğini ilan etti.

Enerji olarak öfke

"Her birinize" şiirinde (1973) Lorde, kadınlara öfkeyi yapıcı bir biçimde kullanıp otoriteyle savaşmalarını tavsiye eder. Öfke doğru kullanılırsa, diyor, eşitsizlikle savaşmak için güçlü bir enerji kaynağı olabilir. Öfke diğer kadınlara değil, kadınların yaşamını kısıtlayanlara yönlendirilmelidir. Lorde, 1981'de Ulusal Kadın Araştırmaları Derneğine seslenişinde, öfkeyi kullanıp hareketi ırkçılık konusunu tartışmak istememekle suçladı; ırkçılığın bir bütün olarak hareket tarafından değil, ancak siyah kadınlar tarafından ortaya çıkarılabileceğini ısrarla belirtti. Lorde, beyaz kadınların kendi önyargılarını hiçbir zaman fark etmediğini öne sürdü. ■

Audre Lorde Afro-Amerikan bir yazar, feminist ve sivil haklar aktivistiydi. Siyasal ve toplumsal haksızlığa öfkesini ifade etmek için şiirini kullandı.

Ayrıca bkz. Irk ve toplumsal cinsiyet eşitliği 64–69 ▪ Siyah feminizm ve kadıncılık 208–15 ▪ Ayrıcalık 239 ▪ Kesişimsellik 240–45

NÜFUSUN YARISI DİĞER YARISI İÇİN BEDAVA ÇALIŞIYOR

GAYRİSAFİ YURTİÇİ HASILA

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Marilyn Waring, 1988

ANAHTAR FİGÜR
Marilyn Waring

ÖNCE
1969 Amerikalı feminist Betsy Warrior, *Housework* (*Ev İşi*) kitabında, kadınların ev içi emeğinin tüm ekonomik işlemlerin temeli olduğunu savunur.

1970 Danimarkalı ekonomist Ester Boserup, *Woman's Role in Economic Development* (*Ekonomik Kalkınmada Kadının Rolü*) kitabında, gelişmekte olan dünyada ekonomik büyümenin kadınlar üzerindeki etkilerini inceler.

SONRA
1994 ABD'de *Feminist Economics* (*Feminist İktisat*) dergisi kurulur. Misyonu, kadınların ve erkeklerin yaşamını iyileştirmek için yeni yaklaşımlar bulmaktır.

2014 Counting on *Marilyn Waring* (*Marilyn Waring'e Güvenme*) antolojisi, bir dizi feminist ekonomik teoriyi tek ciltte toplar.

20. yüzyılın son on yıllarında Marilyn Waring -Yeni Zelandalı üniversite hocası, çiftçi ve uluslararası kadın hakları aktivisti- ekonomik ve siyasal ideolojilerde önemli bir ses haline geldi. Tüm ülkelerin ekonomilerinde kadınların ücretsiz işinin oynadığı özsel rolü görmeyen ana akım iktisadın feminist eleştirisine öncülük etti.

Gayrisafi yurtiçi hasıla

Waring'in çığır açan eseri *If Women Counted* (1988; *Kadınlar Sayılsaydı*), ekonomik Ortodoksluklların kadınların pek çok işini nasıl dışladığını, dünya nüfusunun yarısını görünmez kıldığını inceler. Temel ekonomik kavramları, özellikle Gayrisafi Yurtiçi Hasılayı (GSYH), kadınların ücretsiz işlerinin üretkenliği de dahil, bütün toplumun refahını hesaba katacak şekilde yeniden düşünme ihtiyacını inandırıcı bir biçimde savunur. Waring, mikro ve makro topluluk düzeyinde kadınların zamanının önemini vurgulayan ilk kişiydi. Kadınların zamanını, hem iktisatta hem hükümette ataerkil geleneklere meydan okumanın bir aletine dönüştürdü. Daha önce kadınların yaptığı görünmez ev içi işler, sonunda ekonomik değeriyle ilişkilendirildi.

> En önemli soru, [kadınların] yaptığı işin değerinin ne olduğu değil, işi yapmaya zamanlarının olup olmadığıdır.
> **Marilyn Waring**

Waring'in *If Women Counted*'ı, Birleşmiş Milletleri GSYH'yi yeniden hesaplamaya ikna etti ve çok sayıda ülkede yeni muhasebe yöntemlerine ilham verdi. Kitabı, kadınların daha fazla görünürlük kazanmasına yardımcı olan feminist iktisadın kurucu kaynağı sayılır. ■

Ayrıca bkz. Marksist feminizm 52–55 ▪ Çocuk bakımının toplumsallaşması 81 ▪ Ev işine ücret 147

BEYAZ TOPLUM BİREYLİĞİMİZİ ÇALDI

ANTİ-SÖMÜRGECİLİK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Gloria Anzaldúa, 1987

ANAHTAR FİGÜRLER
Awa Thiam,
Gloria Anzaldúa

ÖNCE
1930'lar Paris'te bulunan ve Fransızca konuşan Afrikalı ve Karayipli yazarlar, Fransız sömürge yönetimini ve asimilasyonu protesto etmek için Négritude edebiyat hareketini başlatır.

1950'ler Martinikli felsefeci Frantz Fanon, cinsiyetçi egemenliğin yanı sıra kadınların sömürgeci ve yeni-sömürgeci ezilmişliğini de çözümleyen eserler yayımlar.

SONRA
1990 Güney Afrikalı yazar Bessie Head, Güney Afrika'nın apartheid sistemi altında büyümesini, hem ırkçılığa hem ataerkil siyah milliyetçiliğine maruz kalışını anlattığı otobiyografisini yayımlar.

Sömürgeci politika yapıcılar, bir toplumda kadınların statüsünün o toplumun ne ölçüde "uygar" olduğuna işaret ettiğine inanıyorlardı. Kısmen, renkli kadınları erkeklerinin "vahşi" geleneklerinden "koruduklarını" iddia ederek müdahaleyi, baskıyı ve işgali haklı gösteriyorlardı. Bu durum, renkli kadınların kendi ırk ve toplumsal cinsiyet haklarını öne sürmelerini zorlaştırdı ve bağımsızlık hareketlerinde toplumsal cinsiyet bölünmelerine yol açtı. Kadınlar milliyetçi davalara katkıda bulunmalarına rağmen, erkek taydaşları onların güdülerinden kuşkulanmaya devam etti, onları Avrupai bir gündemi kucaklamakla suçladılar. Bazı feministler ülkelerinin bağımsızlığı için savaşmak ile kadınların haklarını geliştirme arasında kaldı.

> Kadınların statüsüne meydan okumak, toplum ataerkilse, bütün bir toplumun yapılarına meydan okumak anlamına gelir.
> **Awa Thiam**

Çifte hâkimiyet

Senegalli yazar Awa Thiam, sömürgecilik altında kadınların deneyimlerini yazan feministlerden biridir. *Speak Out, Black Sisters: Feminism and Oppression in Black Africa* (1977; *Konuşun, Siyah Kız Kardeşler: Siyah Afrika'da Feminizm ve Baskı*) kitabı, Batı ve Orta Afrika'da geleneksel ve sömürgeci baskının kadınların yaşamını nasıl şekillendirdiğini inceler. Kurumsallaşmış ataerkilliği, çokeşliliği, kadın sünnetini, cinsel erginlemeyi ve ten beyazlatmayı açıkça tartışarak birçok tabuyu kıran Thiam, sömürgeci ve geleneksel ataerkil sistemlerin kadınları iki kat ezmesine ışık tutar.

Örneğin Thiam, 1908'den 1960'a kadar sömürge yönetimi altında olan Belçika Kongo'sunda ihracat için yetiştirilen sınai bitkilere geçişin, geleneksel toplumsal cinsiyete göre işbölümünde bahçecilik kadın işi sayıldığı için, kadınların daha fazla sömürülmesine nasıl yol açtığını açıklar. Ama bu işlerin ücretini yine erkekler almaktaydı; çünkü

Ayrıca bkz. Sömürge sonrası feminizm 220–23 ▪ Yerli feminizmi 224–27 ▪ Ayrıcalık 239 ▪ Kesişimsellik 240–45 ▪ Kadın sünnetine karşı kampanya 280–81

sömürge sisteminde yalnızca erkekler "yetişkin ve meşru" sayılırdı.

Konuyla ilgili başka bir anahtar çalışma, Güney Afrika doğumlu gazeteci Stephanie Urdang'ın *Fighting Two Colonialisms*'ı (1979; *İki Sömürgecilikle Savaşma*) 1974'te ve 1976'da Gine Bissau'nun Portekiz'e karşı bağımsızlık savaşına kadınların katılımına bakıyor. Kadınların gerilla savaşında kocalarını ve oğullarını davaya katılmaya ikna ederek oynadıkları can alıcı role ışık tutar ama aynı zamanda, çok sayıda kadının nasıl silaha sarıldığını da anlatır. Ama sömürgeciliğin sona ermesi, bağımsızlığın lideri Amilcar Cabral'ın vaat ettiği toplumsal cinsiyet eşitliğini getirmedi. Aksine ataerkillik kendini yeniden dayattı ve kadınlar tekrar geleneksel rollere zorlandı.

Chicana bir kadın, La Marcha de la Reconquisita'ya, 1971'de ayrımcılığı protesto etmek için ABD-Meksika sınırındaki Calexico'dan Saclamento'ya kadar 1.600 km'lik bir yürüyüşe katılıyor.

Yeni sorular

Anti-sömürgeciliğin açığa vurduğu ırkçı ve cinsiyetçi yapılar tartışmaya açıldı ve baskıya meydan okuyan düşünceleri uyardı. ABD'de, 1946-48 Meksika-Amerika Savaşı'nda ABD'nin ele geçirdiği sınır bölgelerinde Meksika kökenli halka gösterilen ayrımcı muameleyi protesto etmek için 1960'larda ortaya çıkan Chicano hareketinden Chicana feminizmi doğdu. Chicana feministler, ABD'de beyaz kadınların savunduğu feminizmin, cinsiyetçiliğe ek olarak karşılaştıkları ırksal ve sınıfsal ayrımcılığı ele almadıklarını gördü. Farklı kimliklerin ve baskıların iç içe geçişini vurgulayan Chicana feminist Gloria Anzaldúa, sorunlarının bu şekilde önemsenmemesini, bir tür yeni-sömürgecilik olarak niteledi. ▪

Gloria Anzaldúa

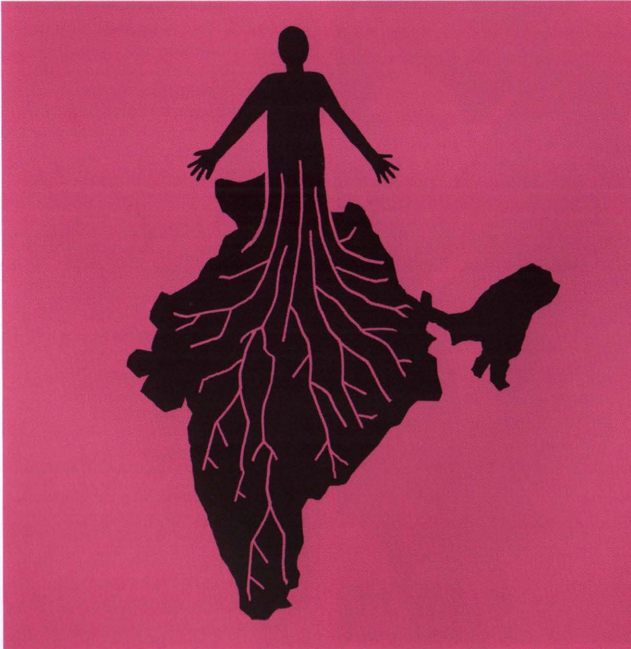
1942'de Texas'ta doğan Gloria Anzaldúa genç bir kadınken tarım işçilerinin haklarını alma mücadelesi gibi Chicano eylemlerinde yer aldı. Kapsayıcı hareketler alanında bir araştırmacı olarak, sömürgecilikte hiyerarşiye ve toplumsal cinsiyet, ırk, sınıf ve sağlık sorunlarının nasıl birbiriyle bağlantılı olduğuna odaklandı. Anzaldúa'nın en ünlü eseri *Borderlands/La Frontera: The New Mestiza* (1987; *Sınır Bölgeleri/La Frontera: Yeni Melezler*), ABD ile Meksika arasındaki sınır bölgesinde sömürgeciliği ve erkek denetimini çözümledi. Anzaldúa 2004'te öldü.

Önemli eserleri

1981 *Bu Köprü Sırtımı Çağırdı: Radikal Renkli Kadınların Yazıları*
1987 *Sınır Bölgeleri/La Frontera: Yeni Melezler*
2002 *Ev Dediğimiz Bu Köprü: Radikal Dönüşüm Görüşleri*

MÜCADELE İÇİNDE BİR KIZ KARDEŞLER TOPLULUĞU

SÖMÜRGE SONRASI FEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Chandra Talpade Mohanty, 1984

ANAHTAR FİGÜRLER
Chandra Talpade Mohanty, Gayatri Chakravorty Spivak

ÖNCE
1961 Fransız sömürgesi Cezayir'de çalışan Martinikli psikiyatrist Frantz Fanon, sömürgeciliğin insanlıktan çıkarıcı etkilerini ele alan *Yeryüzünün Lanetlileri*'ni yayımlar.

SONRA
1990s Uluslarüstü feminizm doğar. Göçe, küreselleşmeye ve modern iletişime odaklanır.

1993 Toni Morrison, Nobel Edebiyat Ödülünü alan ilk Afro,-Amerikandır. Onun yazıları siyah deneyimlerini ana akım Amerikan edebiyatına sokar.

Sömürge sonrası feminizm, Batı sömürgeciliğinin şimdiki ekonomik ve siyasal kurumlar üzerindeki etkileriyle ve modern dünyada yeni-sömürgeci ya da emperyal pratiklerin sürmesiyle ilgilenen bir araştırma alanının, sömürgecilik sonrasının, bir alt disiplinidir. Emperyalizm biçimleri altında boyun eğdirilen insanların tarihini yeniden inceler ve kültürel, toplumsal ve siyasal alanlarda sömürgeleştiren-sömürgeleştirilenin iktidar ilişkisini çözümler.

Sömürge sonrası feminizm, hem sömürgecilik sonrasının hem Batı feminizminin sömürge sonrası dünyada kadınların dertlerini kabul edememesine bir tepkidir. 1980'ler-

Ayrıca bkz.: Erken Arap feminizmi 104–05 ▪ Hint feminizmi 176–77 ▪ Anti-sömürgecilik 218–19 ▪ Yerli feminizmi 224–27 ▪ Mao sonrası Çin'de feminizm 230–31

> Kız kardeşlik toplumsal cinsiyet temelinde varsayılamaz.
> **Chandra Talpade Mohanty**

den pek çok sömürge sonrası teori erkeklerce yazıldı. Anlamlı metinler arasında Martinikli Aimé Césaire'ın *Sömürgecilik Üzerine Söylev*'i (1950), yine Martinikli Frantz Fanon'un *Yeryüzünün Lanetlileri* (1961) ve Filistin kökenli Amerikalı akademisyen ve eleştirmen Edward Said'in *Oryantalizm*'i (1978) vardı. "Sömürgecilik sonrası" teriminin kendisi tartışma konusuydu ve hâlâ öyledir. Bu sözcük, eski sömürge uluslarda bir homojenlik olduğunu, sömürge geçmişleriyle kalıcı bir biçimde ilişkili olduklarını ya da kalıcı bir sömürge etkisinin olmadığını ima eder. Ama gerçeklik, çoğu kez çok farklıdır. Eski sömürge uluslar çoğunlukla ataerkil iktidar mücadeleleriyle paramparça olmuştur ve başka bir işgal biçimi olan uluslararası müdahalelere maruzdur.

Gerçek kadınlar

1980'lerde sömürge sonrası feministler, gelişmiş ülkelerde, Batılı –kuzey yarımkürede– beyaz, orta sınıf kadınları norm kabul eden feministlerin öne sürdüğü teorileri eleştirmeye başladı. Batı feminizmini, kadınların Batıdaki mücadelelerini homojenleştirmek ve ardından bunu, güney yarımkürede gelişmekte olan ülkelerdeki Üçüncü Dünya kadınlarına uygulamakla suçladılar. Bu varsayımlar dayatmacılık olarak görüldü ve gerçek sorunları olan gerçek kadınları evrensel bir tektaşa indirgediği söylendi.

Hindistan'da Chandra Talpade Mohanty'e göre Batılı olmayan ülkelerde yaşayan kadınların, güçlü ya da marjinal, zengin ya da yoksul olup olmadıklarına bakılmaksızın,

"Üçüncü Dünya kadını"na ilişkin Batılı feminist algı çoğu kez gerçek kadınları birörnek, değişmeyen ve ezilmiş bir klişeye indirger.

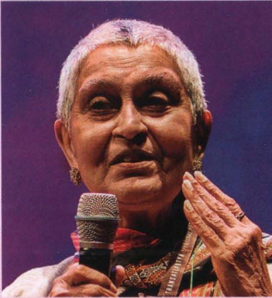
Chandra Talpade Mohanty

1955'te Hindistan'da Mumbai'de doğan Chandra Talpade Mohanty, sömürge sonrası ve uluslarüstü feminist teori alanında en önemli bilginlerden biridir. Mohanty, Delhi Üniversitesinde İngilizce okudu ve daha sonra ABD'de Illinois Üniversitesinde eğitim alanında doktora yaptı. 1986'da "Batılı Gözler Altında: Feminist Bilim ve Sömürgeci Söylemler" başlıklı denemesi, geniş bir kabul gördü. Ana ilgi alanları farklılık ve dayanışma siyaseti, bilgiyi sömürgeleştirmekten kurtarma ve feminist sınır ötesi dayanışmadır. Şimdi, New York'ta Syracuse Üniversitesinde İnsan Bilimleri Kıdemli Profesörü ve Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Ordinaryüs Profesörüdür; şimdiki çalışmaları neoliberalizm siyasetini inceliyor.

Önemli eserleri

2003 *Sınır Tanımayan Feminizm: Teoriyi Sömürgeleştirmekten Kurtarmak, Dayanışmayı Örmek*
2013 *Uluslarüstü Feminist Kesişmeler: Neoliberalizm ve Radikal Eleştiri Üzerine*

Gayatri Chakravorty Spivak

1942'te Kalküta'da doğan ve sömürge sonrası teoride en yetkin seslerden biri olan Gayatri Chakravorty Spivak, 1983'te yayımlanan "Madun Konuşabilir mi?" başlıklı denemesiyle tanınır.

Spivak 1961'de Cornell Üniversitesinde lisansüstü programına katılmak için Hindistan'da ayrılınca ABD ile uzun bir ilişkiye başladı. Şu anda Columbia Üniversitesinde İnsan Bilimleri profesörüdür. Bununla birlikte, Hindistan'la yakın ilişkilerini sürdürüyor; 1986'dan beri Batı Bengal'deki ilkokullara fon sağlamaktadır. 2012'de Kyoto Sanat ve Felsefe Ödülünü kazanınca, para ödülünü Hindistan'da temel eğitimi destekleyen vakfına bağışladı. Spivak, ayrıca, Mahasweta Devi'nin eserleri gibi, Hindistan dillerindeki eserleri İngilizceye çevirmektedir.

Önemli eserleri

1983 "Madun Konuşabilir mi?"
1999 *Sömürge Sonrası Aklın Eleştirisi: Yok Olan Şimdinin Tarihine Doğru*

Afganistan'da burkalı iki kadın Herat'ta bir sokakta yürüyor. İslami köktenci Taliban'ın kadınları ezmesi, 2001'de ABD ve müttefiklerinin ülkeyi istila etmesinin nedenlerinden biri olarak gösterildi.

yoksul, cahil, eğitimsiz, cinsel bakımdan kısıtlı, geleneğe bağlı ve kurban edilmiş olduğu varsayılmaktaydı. Diğer yanda Batılı kadınların modern, cinsel bakımdan özgür, iyi eğitimli ve kendi kararlarını verebilir olduğu varsayılıyordu.

Yerli mücadele

Mohanty ve diğerleri, kendilerine ilişkin Batılı klişeleri reddederken, yerli feminist hareketleri seslendiriyorlardı. Gelişmekte olan ülkelerde sahiden otantik olmak için feminizmin "ithal" edilemez olduğunu savundular. Her toplum orada var olan karmaşık baskı katmanlarını yansıtacak ideolojilerinden ve kültüründen çıkmalıdır. Batılı feministlerin görevinin, farklılık biçimlerini kendi hareketlerinin bir parçası olarak görmek olduğunu da savundular.

Batılı feministlerin bir kısmı, sömürge sonrası argümanların feminist hareketi küçük gruplara ayırma riskinden korkup "küresel kız kardeşliği" savunurken, Batıda çok sayıda renkli feminist sömürge sonrası argümanları kabul ediyor ve tekrarlıyor. Afro-Amerikan Audre Lorde, *Sister Outsider* (1984; *Dışarıdaki Kız Kardeş*) kitabında, farklılıkları yadsımanın eski baskı biçimlerini güçlendirdiğini savunur. Beyaz kadınlar, diyor Lorde, beyazlığın ayrıcalığını yok sayıp kadını kendi deneyimlerine göre tanımlıyorlar; böylece renkli kadınlar "'öteki,' deneyimi ve geleneği kavranamayacak kadar 'yabancı' olan dışarıdaki olur."

bell hooks gibi siyah feministler argümanı daha da ileri götürüp Batılı feminizmin ırk konusunu yalnızca ihmal etmekle kalmayıp ırkçılığı beslediğini de söylüyorlar.

"Üçlü sömürgeleştirme"

Batı feminizminin Üçüncü Dünya kadınlarını ezmesine "üçlü sömürgeleştirme" denilir. Sömürge sonrası feministlere göre, bu tür kadınlar önce sömürgeci güç tarafından, ikinci olarak ataerkillik tarafından

> Bugün madunu görmezden gelmek... emperyalist projeyi sürdürmektir.
> **Gayatri Chakravorty Spivak**

ve üçüncü olarak Batılı feministler tarafından "sömürgeleştirilir." Bu nedenle, sömürge sonrası feminist söylemde ırk, merkezi bir konu haline gelmiştir.

Sömürge sonrası eleştirmen Gayatri Chakravorty Spivak, "Madun Konuşabilir mi?" başlıklı denemesinde, Avrupa-merkezci "Ben" ve anonim, Avrupalı olmayan "Öteki" üzerine düşünür. "Madunun" –sömürgenin ve onun anavatanının ataerkil iktidar yapısının dışında olan nüfuslar için kullanılan terim– kendi adına konuşup konuşamadığını sorar. Konuşamazlar diyor; çünkü anlaşılmazlar ya da desteklenmezler. Spivak yazıyor: "Sınırlı olan ya da kültürel emperyalizme erişimi olmayan her şey madundur."

Müfredat üzerine

Tarihsel olarak Batılı feminist teori üniversite müfredatlarına egemen oldu ve tüm feminizmi temsil eder duruma geldi. Avrupalı feminist metinlerin sömürge sonrası düşünce ışığında yeniden değerlendirilmesi kadın araştırmaları programlarında değişikliklere tanık olmasına rağmen –örneğin Londra Üniversitesi'nde Goldsmith's, müfredatı sömürgecilikten arındırmak için ortak bir çaba gösterdi– sömürge sonrası feminizm, hâlâ ana kanonun dışında görülmektedir. Bu durum, diğer halkların daha basit ve siyasal bakımdan daha doğru bir kültürel araştırmalar tarzı üretecek çeşitli farklılıklarına aldırmayan, Spivak'ın ifadesiyle "yeni-sömürgeci, çok-kültürcü, kültürel olarak göreli bilgi üretimi"yle uyumludur.

Hintli romancı Anita Desai, Nijeryalı yazar Flora Nwapa ve Jamaikalı romancı ve şair Olive Senior'ın eserleri gibi, önemli miktarda İngilizce sömürge sonrası kadın edebiyatı vardır. Bununla birlikte, üniversite ders programlarında kadın yazarların devam eden yokluğu ve sömürge sonrası kadın yazarların erkek taydaşlarından daha az tanınır olması, yalnızca kadın yazarların yaşadığı daha büyük mücadeleyi değil, çoklu sömürgeleştirme gerçekliğini de yansıtır; bu sömürgeleştirmeyle kadınlar ırk, sınıf ve toplumsal cinsiyet temelinde marjinalleştirilmeye devam edilmektedir. Örneğin 1986'da, Nijeryalı erkek oyun yazarı Wole Soyinka, Nobel Edebiyat Ödülü kazanan ilk Afrikalı oldu ve Nijeryalı yazar Chinua Achebe'nin *Parçalanma*'sı (1959) ve İngiliz Hintli yazar Salman Rushdie'nin *Geceyarısı Çocukları* (1981) gibi, erkeklerin yazdığı sömürge sonrası edebiyat yaygın kabul gördü ve ödül aldı.

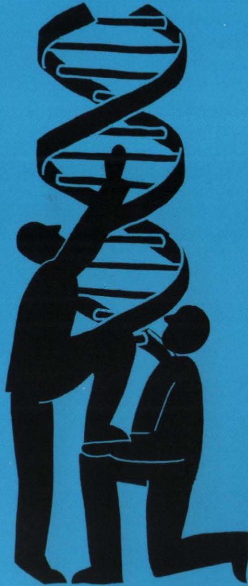
Yine de sömürge sonrası feminizm, ana akım feminizmin sınırlarını daha geçirgen yapmayı başardı. 1980'lerden itibaren Hindistanlı akademisyenler "feminizm" terimini sorgulayıp, Hindistan'a özgür bir alternatifi savundular. Sömürge sonrası feministler, dünya çapında kadınlar arasında ortak değerlere dayanan, onların hedeflerini ve tikel mücadelelerini daha doğru anlamaya çalışan, daha kapsayıcı ve yararlı bir ana akım feminizm için kampanya yürütmeye devam ediyorlar. ■

Güney Sudanlı kadınlar 2017'de barış için birleşiyor. İçsavaşla parçalanmış sömürge sonrası bir ülkede hem hükümet hem asi güçler tarafından susturulmalarını simgelemek için ağızlarını bantla kapatmışlar.

TORUNLARIMIMIZIN TEŞEKKÜR EDECEĞİ ATALAR OLALIM

YERLİ FEMİNİZMİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Winona LaDuke, 2015

ANAHTAR FİGÜRLER
Winona LaDuke, Mary Two-Axe Earley, Paula Gunn Allen

ÖNCE
1893 ABD Hawaii Krallığını ele geçirdiği sırada Kraliçe Lili'uokalani tahtını bırakmaya mecbur edilir. Sömürgeciler Hawaii'ye Hıristiyanlığı dayatır, kadınları "Hıristiyan adlar" ve baba soyadı almaya zorlanır.

SONRA
1994 Güney Meksika'da Chiapa'da Zapatista Ulusal Kurtuluş Ordusu, kadınların çalışma, adil ücret, eğitim ve eş seçme hakkını da kapsayan Kadınların Devrimci Yasasını açıklar.

2015 Kanada başbakanı Justin Trudeau, Kayıp ve Öldürülen Yerli Kadın ve Kızlara İlişkin Ulusal Soruşturma Kurulunun yaratıldığını duyurur.

Yerli feminizmi, Avrupalı sömürgecilerin yerleştiği ülkelerdeki yerli haklardan birine mensup kadınların deneyimlerine ve dertlerine odaklanır. ABD, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda'da aktiftir ama Meksika'da, Zapatista devrimci hareketinin devletin yerli halkı ezmesine karşı çıktığı Chiapas gibi yerlerde de vardır. Aktivistler ve bilim insanları sömürgeciliğin, beyaz üstünlüğünün, soykırımın, cinsel şiddetin, yerli karşıtı milliyetçiliğin ve sömürgeleştirilen topraklara sokulan Avrupa ataerkilliğinin

Ayrıca bkz. Anti-sömürgecilik 218–19 ▪ Sömürge sonrası feminizm 220–23 ▪ Kesişimsellik 240–45

Yerli kadınlar hem **toplumsal cinsiyetle** hem **etnisiteyle** bağlantılı nedenlerden ötürü eşitsizlik yaşar.

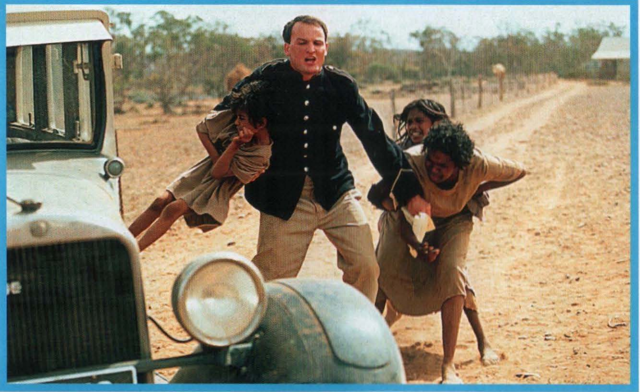
İkili bir baskı sürdürülür.

Bununla savaşmak için **etnik mücadelede daha fazla rol alıp** kadın sorunlarını öne çıkarırlar.

Bu stratejiyle, kadın özerkliği ve etnik özerklik ilişkilenir.

Devlet tarafından annelerinden zorla ayırdıktan sonra Aborijin annelerine geri dönmeye çalışan üç melez kızla ilgili 2002 yapımı Avustralya filmi *Rabbit-Proof Fence*'ten (*Tavşan Geçirmez Çit*) bir sahne.

yerli kadınların yaşamı üzerindeki etkisiyle ilgili yazılar yazdılar ve buna karşı çıktılar.

Dış baskılar

Yerli feministler, sömürgeciliğin yerli aile yapılarını ve kadınların ırksal kökenlerine uygun bir çevrede çocuk doğurma ve büyütme yeteneklerini köklü bir biçimde etkilediğine işaret ediyorlar. Kızılderili araştırmaları uzmanı ve feminist Andrea Smith (1966–), sömürgecilik altında yerli kadınların ve ailelerinin gördüğü kapsamlı baskıyı belgeledi: cinsel ve aile içi şiddet, yerli kültürlerin beyaz temellükü, yerli kadınların yaşamının değer kaybetmesi, 19. ve 20. yüzyıllarda ABD'de ve Kanada'da devlet onaylı Kızılderili yatılı okullarının acı mirası. Hıristiyan misyonerlerin yönettiği bu okullar, yerli çocukları "uygar" Avrupa kültürüyle zorla "yeniden eğitmek" için kültürlerinden ve dillerinden yoksun bıraktı.

Aynı şekilde, Avustralya'da çoğunlukla tecavüzün sonucu olarak Aborijin kadınların doğurduğu melez çocuklar, annelerinden zorla alınıp yatılı okullara yerleştirildi –1910'dan 1970'e kadar geçerli olan bir politika. Bugün Avustralya'da Kayıp ya da Çalınmış Kuşak olarak bilinen bu çocuklara kendi yerli miraslarını reddetmeleri öğretildi ve beyaz kültürü benimsemeye zorlandılar. Onlara yeni adlar verildi, kendi dillerini konuşmaları yasaklandı ve yerleştirildikleri kurumların ağır koşullarında çocuk istismarı yaygındı.

Yerli aktivizmi

ABD'de Amerika Yerlileri Hareketi (American Indian Movement – AIM) 1968'de, sayıları giderek artan sivil hak gruplarından biri olarak doğdu. AIM, ABD hükümetinin yüzyıllarca süren toprak hırsızlığından, ekolojik yıkımından ve yarattığı yoksulluktan sonra Amerika Yerlilerinin ekonomik bağımsızlığını elde etmeye çalıştı. Amerika Yerlisi birçok kadın AIM'e katıldı ve hedeflerini savundu ama örgütün sağlık hizmeti ve üreme hakları gibi kadınları özel olarak etkileyen sorunlara odaklanmamasından rahatsız oldular.

1974'te, bu konuları ele alan Amerika Yerlisi kadın grubu Tüm Kızıl Uluslardan Kadınlar (Women of All Red Nations –WARN) kuruldu. Amerika Yerlisi kadınların sağlığı, ABD federal hükümetinin ihlal ettiği antlaşma haklarının

Mary Two-Axe Earley

Yerli aktivist Mary Two-Axe Earley 1911'de Kanada'da Montreal yakınında Kahnawake koruma alanında doğdu. Yerli kadınların haklarına karşı ayrımcılık yapan yasalara, özellikle 1876 Kızılderili Yasasının bazı yerli kadınların mülk sahibi olma ve doğduğu koruma alanında yaşama haklarını tanımayan bölümlerine ömrü boyunca itiraz etmesiyle hatırlanır.

Earley 18 yaşında iş aramak için ABD'ye göçtü ve 1960'larda, Yerli Kadınların Yerli Hakları (Indian Rights for Indian Women -IRIW) da dahil, kadın hakları örgütlerinde aktif çalıştı. Hem Kanada hükümetinin hem Ulusal Yerli Kardeşliğinin içkin erkek önyargısıyla savaşmak zorunda kalan Earley, sonunda 1985'te Yerli Yasasında bir değişiklik yapılmasını sağladı. Kendi sözleriyle, artık "... koruma alanında yaşamaya, mülk sahibi olmaya, ölmeye ve kendi halkımla birlikte gömülmeye yasal olarak hakkım vardı." Son yılında, 1996'da Earley, Ulusal Aborijin Başarı Ödülüyle onurlandırıldı.

> Ben bir kadınım. Yerli ulusun... bir parçasıyım. Ama insanlar sizinle ya bir yerli ya bir kadın olarak ilişki kuruyor.
> **Winona LaDuke**

Winona LaDuke 1997'de, Nevada'da Amerika Yerlilerinin kutsal alanı Yucca Dağının radyoaktif atık deposu olarak kullanılmasını protesto etmek için Washington'da Capitol'ün önünde konuşuyor.

geri verilmesi ve güvenceye alınması, yerli kültürünün ticarileştirilmesiyle savaşma gibi bir dizi konuda kampanyalara girişti.

Zorla kısırlaştırma

Babası Amerika Yerlisi bir oyuncu olan aktivist Winona LaDuke, 1985'te Amerika Yerlisi kadınlara ve onların aileleri ile topluluklarına odaklanan ABD-merkezli Yerli Kadınlar Ağının (Indigenous Women's Network -IWN) kurucularından biriydi. ABD hükümetinin zorla kısırlaştırma programını tanıtmak için WARN'la çalıştı; bu program, yerli feministlerin merkezi kaygısıydı. Uzmanlar, 1970'ten 1976'ya kadar ABD'de Amerika Yerlisi kadınların yüzde 25-50'sinin, Yerli Sağlığı Hizmetleri tarafından kısırlaştırıldığını hesaplamıştı. Kadınlar ve kızlar ya kısırlaştırılmaya zorlandı, ya işlemin geri dönülebilir olduğu konusunda kendilerine yalan söylendi ya da rızaları veya bilgileri olmadan kısırlaştırıldı.

Bu eylemlerin bir sonucu olarak, 1970 ile 1980 arasında yerli kadınların doğurma oranı düştü; yalnızca kadınların özerkliğine değil, yerli ailelerin çocuk sahibi olma ve tarihsel imha karşısında kabile soylarını devam ettirme haklarına da müdahaleydi. Bu, Amerika'nın düşük gelirli renkli kadınlar ve engelli kadınlar gibi, marjinal kadın nüfusu kısırlaştırma tarihine uygundu.

> Yük hayvanı, Kızılderili kadın, hain ya da en iyi durumda çoktan kaybolmuş bir yabanıllığın yok olmuş sakini olarak yerli kadın kavramlarının bilincindeyim.
> **Paula Gunn Allen**

Kayıp ve öldürülmüş

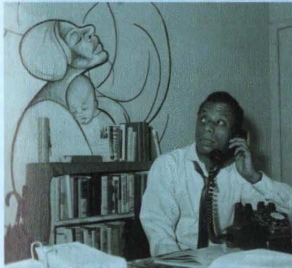
Kuzey Amerika'da yerli feminist aktivizmin can alıcı bir alanı da, Kayıp ve Öldürülmüş Yerli Kadınlar (KÖYK) konusuydu. Kanada'da KÖYK anlaşmazlığı, ulusal bir kriz olarak sınıflandırıldı. Aktivistler konuya kaynak ayrılmamasını on yıllardır protesto etmekteydi. Otoyol 16, British Columbia'da 23 yerli halk topluluğuna sınır olan ve otostoplarıyla ünlü uzak bir karayolu boyunca, 1960'ların sonundan beri yerli kadınlar ve kızlar kaçırılıp öldürülüyordu. Cinayetlerin çok büyük bölümü çözülmedi. 2016'da Kanada hükümeti, otoyol boyunca düşük gelirli yerli kadınlara güvenli ulaşım sağlayacak bir belediye otobüsü hattı kurmayı kabul etti.

Beyaz feminizmin ötesi

Yerli kadınların yaşamı için bir vizyon eklemlemek ve beyaz-egemen feminizm arka planına karşı aktivizm, yerli feminizminin anahtar bir bileşenidir. New Mexico'da Laguna Pueblo koruma alanına yakın bir yerde büyüyen Amerika Yerlisi yazar ve aktivist Paula Gunn Allen, 1980'lerde yerli feminizminin bu gelişiminin temellerini attı.

1986 kitabı *The Sacred Hoop: Recovering the Feminine in American Indian Traditions*'ta (*Kutsal Halka: Amerikan Yerlisi Geleneklerinde Kadınlığı Geri Alma*) Allen, yerli kadınların, Avrupa sömürgeciliğinden çok önce topluluklarında var olan toplumsal, siyasal ve ruhsal liderlik rolleriyle zengin bir anaerkil kabile geleneklerine sahip olduklarını öne sürer. Allen bu mirası geri alıp canlandırmaya çalışır, Amerika Yerlisi kadınların iktidar geleneğini vurgular ve toplumsal cinsiyetle ilgili çağdaş düşüncelerin, Avrupalı sömürgecilerin Kuzey Amerika'ya ithal ettiği sabit ataerkil toplumsal cinsiyet görüşlerinden nasıl etkilendiğini aydınlatır. Bu bilginin, diyor Allen, esas olarak beyazların yönettiği feminist harekete öğreteceği çok şey vardır; çünkü kadınların tarihsel toplumsal ezilmişliği, evrensel, kaçınılmaz, kültürlerarası bir gerçeklik olmamıştır. ■

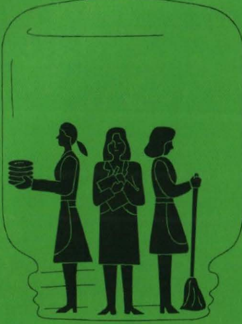
> Siyah erkek ve kadın anlayışının, Batılı düşünceden çok daha gelişkin olduğunu düşünüyorum.
> **James Baldwin**

Amerikalı yazar James Baldwin, yerli kadınlara gösterilen muamele de dahil, ırkçılığın kalbinde beyazlığın yattığına inanıyordu.

Beyazlık araştırmaları

1903'te Afro-Amerikan tarihçi ve aktivist W.E.B. Du Bois, "renk çizgisi"nin 20. yüzyıla egemen olacak tanımlayıcı sorun olduğunu yazdı. 1980'lere gelindiğinde, özellikle ABD, İngiltere ve Avustralya'da eleştirel ırk araştırmalarının bir alt konusu olarak, akademik beyazlık araştırmaları alanı ortaya çıkmıştı. Bu akademik alan, beyazlığı, zaman içinde ve coğrafi sınırların ötesinde evrildiği ve değiştiği şekliyle ırksal bir kategori olarak incelemeye çalışır. Bilim insanları, renkli toplulukların karşılaştırıldığı ırksal norm olarak beyazlığa meydan okuyor. Onlara göre "beyaz", aslında, etnik bakımdan çeşitli Avrupa kültürlerinin benzeşmesidir. İrlandalılar, İtalyanlar ve Yunanlar gibi bu kültürlerin birçoğu, beyaz "olmadan" ve katlanıp egemen beyaz "kültürün" içine sokulmadan önce "öteki" olarak ele alınırdı. Sonra beyaz sayılanlar, beyaz ırk egemenliğinden yararlanırdı. Başka bir ifadeyle, beyazlık ırkçılığı yayma sürecinin bir parçasıdır.

KADINLAR GELECEĞİ OLMAYAN İŞLERE KİLİTLİ KALIR

PEMBE-YAKALI FEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Karin Stallard, Barbara Ehrenreich, Holly Sklar, 1983

ANAHTAR FİGÜRLER
Karin Stallard, Barbara Ehrenreich, Holly Sklar

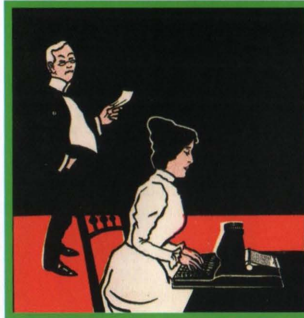
ÖNCE
1935 ABD Sosyal Güvenlik Yasası –ilk devlet güvenlik ağı girişimi– en yoksullar için anne ve çocuk yardımı ile halk sağlığı hizmeti içerir.

1982 ABD Kongresi, cinsiyete dayalı ayrımcılık dışında, ABD Anayasasının Eşit Haklar Ek Maddesini (Equal Rights Amendment –ERA) onaylamaz.

SONRA
1996 Başkan Bill Clinton, yoksul aileleri, özellikle bekar annelere devlet yardımını azaltan Kişisel Sorumluluk ve İş Fırsatı Uzlaştırma Yasasını imzalar.

"Pembe-yakalı" terimi ilk kez ABD'de 1970'lerin başında, profesyonel olmayan "kadın" büro işleri için kullanıldı. Çok geçmeden garsonluk, hemşirelik ve ev temizliği gibi öncelikle kadınların yaptığı işleri ifade eder duruma geldi. Bu tür işlere hem erkek-egemen beyaz-yakalı işlerden (büro ve idari işler) hem mavi-yakalı işlerden (kol emeği) daha az ücret ödenirdi.

Pembe-yakalı feministler, bu tür çalışanların ekonomik sömürüsüne itiraz eder. Diğerlerinin yanı sıra yazarlar Karin Stallard, Barbara Ehrenreich ve Holly Sklar, yoksulluğun, ücret eşitsizliğinin, iş ayrımcılığının ve evde eşitsiz işbölümünün kadınlar üzerindeki etkisine ışık tuttu. *Poverty in the American Dream: Women & Children First* (1983; *Amerikan Rüyasında Yoksulluk: Önce Kadınlar ve Çocuklar*) kitabında bu faktörlerin, kadınların özerk, neşeli ve sağlıklı bir yaşam sürmelerini nasıl sınırladığını gösteriyorlar. Kadınların kendilerini içinde bulduğu "pembe-yakalı gettosu"nu –düşük ücretli, çok çalışılan, ilerleme ya da kariyer değişikliği alanı sınırlı– tasvir ediyorlar. Erkek liderler, diyorlar, beyaz-yakalı işlerde bile kadınları belli bir düzeyin üstünde nadiren terfi ettirir, kadınların kariyer durgunluğuna ve "cam tavanı" –1978'de Amerikalı yönetim danışmanı Marilyn Loden'in başarının önündeki bu görünmez engel için uydurduğu bir terim– kırma olanaksızlığına katkıda bulunurlar.

Bir erken 20. yüzyıl karikatüründe bir patron sekreterine yazı yazdırıyor. Daktilograf talebi kadın istihdamında bir canlanmaya neden oldu ama bu tür işler, özellikle "daktilo havuzları"nda sıkıcı ve bir fabrikadaki seri üretim gibiydi.

Kadınlar ve yoksulluk

Amerikalı araştırmacı Diana Pearce, yapısal baskının –kurumların ve toplumun kadınların ekonomik kay-

Ayrıca bkz. Evlilik ve çalışma 70–71 ▪ Aile yapıları 138–39 ▪ Sınırlarını zorla 312–13 ▪ Ücret farkı 318–19

> Giderek daha fazla sayıda kadın için yoksulluk boşanmayla başlar.
> **Karin Stallard, Barbara Ehrenreich, Holly Sklar**

naklarını ve fırsatlarını sınırlaması–bir sonucu olarak dünya çapında yoksullukta kadınların yüksek sayısını tarif etmek için "yoksulluğun kadınlaşması"ndan söz etti. 1950 ile 1970'ler arasında kadınların yönettiği Amerikalı hane sayısındaki artışı gösteren Pearce, ücretli işin ve bazen boşanmanın, kadınların erkeklerden bağımsızlığına nasıl yol açtığını ama aynı zamanda, özellikle kadınlar çalışırken çocuk bakımına para ödemek zorundaysa, mali güvensizlik de getirebildiğini gözlemler. İkisi de düşük ücretli pembe-yakalı işlerde çalışan eşcinsel ilişkilerde durum daha da kötüdür.

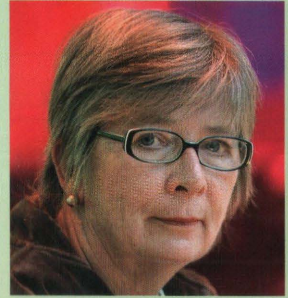
Irkçılığın etkisi

Stallard, Ehrenreich ve Sklar'ın işaret ettiği gibi, yoksulluğun kadınlaşmasından ve yapısal ırkçılıktan renkli kadınlar iki kat etkilendi. ABD'li senatör ve sosyolog Daniel Patrick Moynihan'ın Afro-Amerikan ailelerle ilgili 1965 raporunda –Moynihan Raporu olarak bilinir– öne sürdüğü "siyah anaerkilliği" teorisine karşı çıkıyorlar. Moynihan, siyah çekirdek ailenin erozyonundan ve siyah erkeklerin kendi ailelerinde otorite figürü işlevi görememesinden siyah kadınların anaerkil aile denetiminin sorumlu olduğunu savunmuştu. Psikolog William Ryan da –1971 tarihli kitabı *Blaming the Victim*'de (*Kurbanı Suçlamak*) yoksullukla ilgili yalanları çürütmüştü– Moynihan'ın argümanlarına karşı eleştiri korosuna katıldı. Ryan, suçlamanın, toplumda marjinal grupları yaratan eşitsizliği çözümlemenin güvenli bir alternatifi olduğunu savunur.

Yetersiz gelişme

Yapısal ırkçılık, 1980'lerden itibaren Amerikalı siyah kadınlar için yoksulluğun kadınlaşmasını yoğunlaştırdı. Başkan Reagan'ın "uyuşturucuyla savaş"ı sırasında çok sayıda siyah erkeğin hapse atılması ve yoksul mahallelerde suçla ilgili sıkı önlemler, yalnız siyah kadınların yönettiği ailelerin sayısını büyük ölçüde artırıp, "sosyal yardım kraliçeleri" olarak siyah kadınlar ırkçı klişesini yarattı. 2011'de ABD hükümetinin *Women in America* (*Amerika'da Kadınlar*) raporu, ABD'de hiçbir kadın için bir ilerleme olmadığını doğruladı. Kadınlar –özellikle renkli kadınlar– eğitimi mükemmel olduğu halde, erkeklerden daha az kazanıyorlardı ve yoksulluk sınırının altında yaşamaları daha olasıydı. ▪

> Bir kimse geçinebileceğinden daha az ücret karşılığı çalışırsa, büyük bir fedakârlık yapmış olur.
> **Barbara Ehrenreich**

Barbara Ehrenreich

1941'de Montana'da Butte'a işçi bir ailede dünyaya gelen Barbara Ehrenreich, ömrü boyunca kadın sağlığı, sınıf ve yoksulluk üzerine kapsamlı yazılar yazan siyasal bir aktivisttir ve Amerika Demokratik Sosyalistleriyle ilişkilidir. Çok sayıda araştırmacı gazetecilik ödülü kazandı. En ünlü kitabı *Nickel and Dimed* (2001), Amerika'da asgari ücretli "kadın" işlerinde üç ay çalışmanın kaydını tutar.

Ehrenreich 1970'te bir New York Halk Kliniğinde kızını doğurduğunda, öncelikle renkli topluluklara hizmet veren kliniğin, nöbetçi doktor eve gitmek istediği için, yapay sancıyla doğum yaptırdığını söyledi. Bu deneyim onu öfkelendirdi ve tutkulu feminizminin kaynağı oldu.

Önemli eserleri

1983 *Küresel Fabrikada Kadınlar*
2003 *Küresel Kadınlar: Yeni Ekonomide Bakıcılar, Hizmetçiler ve Seks İşçileri*
2008 *Bu Ülke Onların Ülkesidir: Bölünmüş Bir Ulustan Haberler*

KADIN SORUNLARI TERK EDİLDİ

MAO SONRASI ÇİN'DE FEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Li Xiaojiang, 1988

ANAHTAR FİGÜR
Li Xiaojiang

ÖNCE
1919 Toplumsal ve siyasal reform için milliyetçi 4 Mayıs Hareketi, Çin kamuoyunun toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ilişkin farkındalığını artırır.

1950 Yeni Evlilik Yasası Çin'de ilk kez kadınlar ile erkekler arasında eşitliği yasallaştırır.

SONRA
2013 23 yaşında bir üniversite mezunu, öğretmen olarak iş başvurusu bir işveren tarafından geri çevirilince mahkemeye başvurup bir toplumsal cinsiyet davasını kazanan ilk Çinli kadın olur.

2015 Beş genç Çinli feminist ("Feminist Beşli"), Uluslararası Kadınlar Günü arifesinde "uygunsuz davranış"tan ötürü tutuklanır.

1976'da Başkan Mao Zedong'un ölümünden sonra Deng Xiaoping, Çin'de öne çıkan güç ve politika yapıcı olarak ortaya çıktı. Onun "sosyalist piyasa ekonomisi"ne geçme ve ülkeyi küresel kapitalizme açma kararı, kadınların toplumdaki konumu da dahil, Çin'deki yaşamın tüm yanlarını değiştirdi.

Değişen rol

Mao'nun devlet-denetimli ekonomisi ve kolektif çiftlik ve fabrika politikasının yürürlükte olduğu dönemde, kadınlar eğitim ve çalışma konusunda erkeklerle görece eşitlik yaşamıştı. Mao'dan sonra kadınlara yaklaşımı –kadınları istihdamda, eğitimde ve konutta ayrımcılıktan koruyan yasalara rağmen– kapitalist bir piyasanın talepleri ve işverenlerin öznel kararları etkiledi; işe alımda ve terfide kadınlara karşı ayrımcılık arttı.

> Kadınlar gökyüzünün yarısını yukarıda tutabilir.
> **Mao Zedong**

1979'da Deng, yaşam standartlarını geri çeken nüfus artışını kontrol etmek ve aile büyüklüğünü sınırlamak için "tek çocuk" politikasına da geçti. Kültürel erkek çocuk tercihi, dişi ceninlerin kürtajına ve kız bebeklerin terk edilmesine yol açtı; Batıda bazı eleştirmenler, bu politikayı insan ve üreme haklarına bir saldırı olarak damgaladı.

Deng'in sosyalist modernleşmesi, kadınların statüsü pahasına ekonomik kalkınmaya öncelik verdi. Mao'nun kolektiflerinin çöküşünden sonra, hanehalkı önemli bir ekonomik birim haline geldi. Maocu dönemin "demir" kadın-işçilerinin yerini, "sosyalist ev hanımları" aldı. Kadınların yeni teknolojilere erişimi engellendi ve mühendislik gibi konuları okumaları yasaklandı.

Yeni bir farkındalık

Kadınlar üzerindeki yeni kısıtlamalara rağmen, Çin'de Kadınların Kurtuluş Hareketi yeni bir kimlik

Ayrıca bkz. Marksist feminizm 52–55 ▪ Japonya'da feminizm 82–83

Çin'in 1979'da başlayan "tek çocuk" politikası, yaşam standartlarını iyileştirme girişimi olarak tanıtıldı. Tartışmalı politika, 2015'te aşamalı olarak sonlandırılmaya başlandı.

kurmaya başladı. 1983'te Beijing Belediyesi Kadınlar Federasyonu, kırsal alanlardan kadın ev hizmetçileri toplayıp eğitmek ve kentteki hanelere yerleştirmek için bir şirket kurdu. Bu, ev işinin "kadın işi" olduğu klişesini güçlendirmesine rağmen, kadınların bağımsız kazanç sahibi olmaları anlamında kadınların yararına bir ilerleme olarak görüldü.

Kadın araştırmaları programlarının oluşturulması ve kadınlar üzerine akademik araştırmaların yapılması, Mao sonrası Çin'de kadınlar için önemli bir gelişmeydi. Bu noktaya kadar Çinli kadınlar, toplumsal cinsiyet etrafında kolektif bir bilinç eklemlemek için kültürel bir mekândan yoksundu. Tarihsel olarak Çin'de feminist hareketlere Yu Zhengxie (1775-1840) gibi erkekler öncülük etmişti. Yu, ayak bağlama ve dul iffeti gibi pratikleri eleştirdi ama aynı zamanda kadınları, erkeklerden kurtarılmaya muhtaç pasif nesneler olarak görüyordu.

1980'lerde Çin'de kadın araştırmalarının öncüsü, 1983'te "İnsanlığın İlerlemesi ve Kadınların Kurtuluş" başlıklı denemeyi yayımlayan Li Xiaojiang'dı. İki yıl sonra, ilk gayriresmi profesyonel kadın örgütü –Kadın Araştırmaları Derneği– kuruldu ve konuyla ilgili ilk akademik konferans, Henan eyaletinin başkenti Zhengzhou'da gerçekleşti.

Ondan sonra Çin'de kadın araştırmaları önemli ölçüde gelişti. 1985'te Çin'de Kadın Araştırmaları Merkezi, Zhengzhou Üniversitesinde açıldı; bu, Çin'in her tarafında çok sayıda benzer merkezin habercisiydi. Çin tarihinde ilk kez kadınlar, devlet gözetimi olmadan ve erkeklerle eşit düzeyde kendi statülerini tartışıyorlardı. ▪

Li Xiaojiang

Çin'de önde gelen feminist düşünürlerden biri olan Li Xiaojiang, Mao sonrası Çin'de kadın araştırmalarını akademik tartışma alanına sokmakla onurlandırılır. 1951'de Zhengzhou Üniversitesinin başkanı olan akademisyen bir babanın kızı olarak dünyaya gelen Li, Henan Üniversitesinde okudu ve 1985'te orada ilk Çin kadın araştırmaları merkezini kurdu. Aynı yıl Li Xiaojiang, ilk kadınların toplumsal cinsiyet farkındalığı dersini ve ilk ulusal bağımsız kadın konferansını kurdu. Öğretmeye, yazmaya ve ders vermeye devam ediyor.

Önemli eserleri

1983 "İnsanlığın İlerlemesi ve Kadınların Kurtuluş"
1988 *Havva'nın Keşfi*
1989 *Cinsiyetler Arasında Uçurum*
1989 *Kadınların Estetik Farkındalığı Üzerine İnceleme*
1999 *Kadınların Yorumu*

"Mao sonrası Çin'de Marksist bir feminizm teorisinin önkoşulu, tüm kadınları soyutlamaktır."
Li Xiaojiang

ZORLA EVLİLİK BİR İNSAN HAKLARI İHLALİDİR

ZORLA EVLİLİĞİ ÖNLEME

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Birleşmiş Milletler, 2009

ANAHTAR FİGÜR
Zainah Anwar

ÖNCE
MS 622'den önce Dul üvey annelerin kocalarının en büyük oğluyla zoraki evliliği, Arabistan Yarımadası'nda yaygın bir pratiktir.

622–632 Hazreti Muhammed'in Medine'de geçirdiği yıllarda genç bir kadın, evlenmeye zorlandığı konusunda Peygamberin karısı Ayşe'ye şikâyette bulunur; Peygamber müdahale edip evliliği durdurur.

8.10. yüzyıl Hem Sünni hem Şii İslamın fıkıh kitapları, bir evlilikte iki tarafın rızasını talep eder.

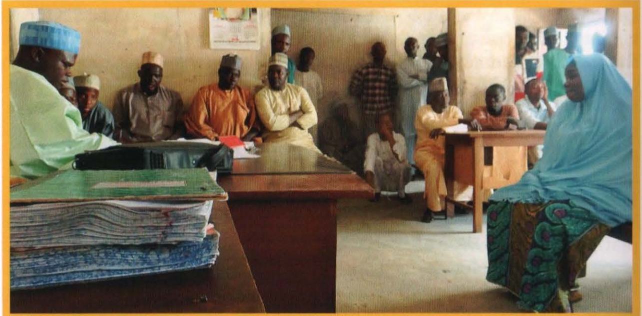
SONRA
2012 Fas'ta Amina Filala, tecavüzcüsüyle zorla evlendirildikten sonra intihar eder. 2014'te buna izin veren yasa yürürlükten kaldırılır.

Bir kadını, bazen çok küçük bir kızı, istemediği bir erkekle evlenmeye zorlama pratiği, çoğu kez İslam inancıyla ilişkilendirilir. İslam zorla evliliği onaylamaz ama özellikle Ortadoğu'da ve Güney Asya'da kültürel olarak uygulanır –genellikle mülkiyeti ya da serveti aile içinde tutmak (çiftler çoğu kez kuzendir), uygunsuz ilişkileri önlemek, bir sözü yerine getirmek ya da bir borcu kapatmak için. Batıda yaşayan ve ailelerinin anayurduna tatile götürülürken kendini biriyle evlendirilmiş bulanlar da dahil, Müslüman, Sih, Hindu ve Hıristiyan kadınlar kurban olabilir.

Zorla evlilikler, tarafların müstakbel eşi kabul etme ya da reddetme özgürlüğüne sahip olduğu anlaşmalı evliliklerden farklıdır. Zorla evliliği reddeden ya da uygun bulunmayan biriyle evlenmeyi tercih eden kadın, bir "namus" cinayetinin kurbanı olabilir, ailenin yüzünü kara çıkardığı için öldürülebilir.

Zorla evlilik insan kaçakçılığıyla da ilişkilidir. Çocukların zorla evlendirilmesine odaklanan

Kuzey Nijerya'da bir kadın, bir evlilik anlaşmazlığında şeriat mahkemesinde adalet arıyor. "Gayri İslami" sayıldığı halde, bölgenin bazı yerlerinde zorla evliliğin yüzde 75 düzeyinde olduğu söyleniyor.

Ayrıca bkz. İktidar istismarı olarak tecavüz 166–71 ▪ Hint feminizmi 176–77 ▪ Kurban değil felaketzede 238 ▪ Modern İslami feminizm 284–85

Çocuk evliliğinin yüksek olduğu Yemen'de bir çocuk gelin protesto ediyor. Hayır kurumları bunu durdurmaya çalışıyor ve bir zamanlar çocuk gelin olan genç kadınlar da protestolara katılıyor.

küresel Girls not Brides (Kız Çocukları Gelin Olmasın) örgütü, Kosta Rika, Nikaragua, Dominik Cumhuriyeti, Vietnam, Endonezya ve Çin gibi değişik ülkelerde evlilik için satılan kızları rapor ediyor.

Kökünü kazıma

1980'lerde Birleşmiş Milletler, ulusal hükümetler, hükümet dışı örgütler (HDÖ) ve baskı grupları, zorla evlilikle savaşmak için güç birliği yaptı. Bu uygulama toplumun en az eğitimli üyeleri arasında en yüksek oranda olduğu için, eğitim, zorla evliliği önlemenin anahtarı olarak görüldü. Ne var ki, devlet çabaları bölük pörçük ve ikircikli olabiliyor. Örneğin bazı ülkeler –Cezayir, Bahreyn, Kuveyt, Libya gibi– kurbanlarıyla evlenmek koşuluyla tecavüzcüleri cezadan kurtararak zoraki evliliği fiilen meşrulaştırıyorlar.

Zorla evlilik sorununu doğrudan ele alan kadın hakları grupları oluştu. Malezya'da feminist Zainah Anwar 1988'de İslamda Kız Kardeşleri (Sisters in Islam) kurdu –şeriata ayrıkı olduğunu söylediği zorla evliliğe izin veren yasalar da dahil, Müslüman dünyada aile hukukunda reform yapmaya çalışan kadın hukukçular ve aktivistler örgütü. Birkaç Müslüman ülke 2000'lerde zorla evliliği yasadışı ilan etti; 2005'te Suudi Arabistan'da şeyhülislam zorla evliliği yasakladı.

İngiltere'de, 14 yaşında zorla evlendirileceğini öğrenince evden kaçan İngiliz Sih kadın Jasvinder Sanghera, 1992'de zorla evlilik ve namus cinayeti kurbanlarına destek olmak için hayır kurumu Karma Nirvanayı kurdu. Diğer Avrupa ülkelerinde ve ABD'de olduğu gibi, İngiltere'de de zorla evliliği kolaylaştıranları kovuşturan yasalar bulunmasına rağmen utanç ve gizlilik nedeniyle birçok vaka açığa çıkmaz. En fazla risk altında olan topluluklardan kadınların kurduğu ve yönettiği grupların sunduğu pratik ve duygusal destek, bu insan hakkı ihlalinin kökünü kazımak bakımından yaşamsaldır. ▪

Kadın evliliğe rıza göstermelidir, yoksa evlilik geçersiz sayılır.

Anne Sofie Roald
İsveçli dinsel araştırmalar profesörü

Zainah Anwar

Feminist ve aktivist Zainah Anwar 1954'te Malezya'da, Johor'da doğdu. Gazetecilik eğitimi aldıktan sonra, ABD'de hukuk okudu ve çeşitli düşünce kuruluşlarında çalıştı. 1988'de, Amerikalı Müslüman feminist Amina Wadud ve diğer beş kadınla birlikte Malezya'da kadın haklarını desteklemek, ayrımcılığa meydan okumak ve zorla evlilik gibi uygulamaları yasaklatmak için Sisters in Islam'ı (İslamda Kız Kardeşler) kurdu. Bu kadınları yakıcı bir soru harekete geçirdi: "Tanrı adilse, İslam adilse, İslam adına yapılan yasalar ve politikalar neden adaletsizlik yaratıyor?"

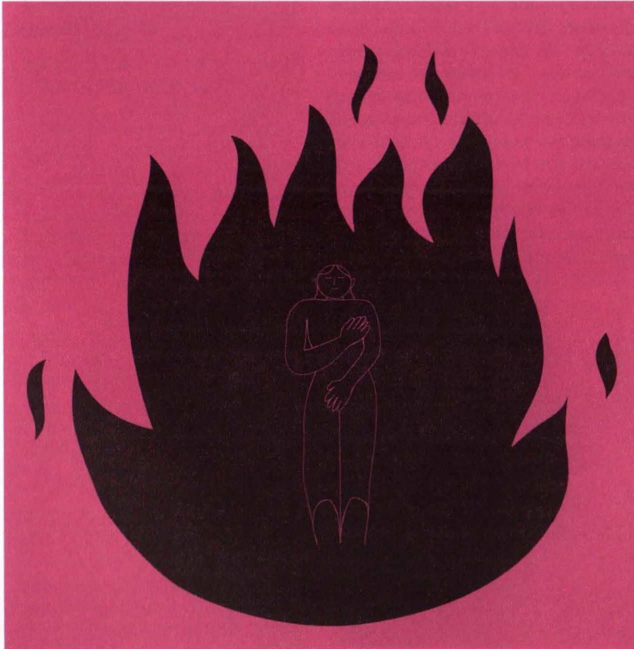
Sisters in Islam'ın çalışmaları, uluslararası insan hakları protokollerinin yanı sıra, ilerici Kuran tefsirlerinden de yararlanmaktadır. Anwar 20 yıldan fazla örgütün liderliğini yaptı ve hâlâ yönetim kurulundadır.

Önemli eserleri

1987 *Malezya'da İslami Diriliş*
2001 *İslam ve Aile Planlaması*
2011 *Onur Mirası*

HER EROTİK KINAMANIN ARKASINDA KIZGIN BİR İKİYÜZLÜ VARDIR

SEKS-POZİTİFLİK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Susie Bright, 1990

ANAHTAR FİGÜRLER
Susie Bright, Carol Queen, Gayle Rubin, Ellen Willis

ÖNCE
1965, Erotik erkek dergisi *Penthouse* ABD'de çıkmaya başlar.

1969 Sanatçı Andy Warhol'un *Blue Movie* filmi, ABD'de seksi tasvir eden ilk yetişkin filmidir.

SONRA
1992 Feminist yazar Rebecca Walker, Clarence Thomas ABD Yüksek Mahkemesine atandıktan sonra "üçüncü-dalga feminizm" terimini uydurur; Thomas, cinsel tacizle suçlanmış ama iddiaları inkâr etmişti.

2011 Kampus tecavüzüyle ilgili yapılan yorumlara tepki olarak Toronto'da ilk "SlutWalk" (Kaltak Yürüyüşü) protestosu gerçekleşir.

1980'lerin başında başlayan seks-pozitiflik feminist hareketi, kısmen, pornografi konusunda diğer feministlerin desteklediği kısıtlamalara karşı bir tepkiydi. Bununla birlikte temel dayanağı, fiziksel hazzı, denemeyi ve güvenli seks eğitimini destekleyen daha geniş seks-pozitif hareketiydi. Diğer adıyla seks-yanlısı feministler kadınlar için cinsel özgürlüğü vurguladı, LGBTQ gruplarını destekledi ve karşılıklı rızaya dayanan yetişkin seksiyle ilgili her türlü yasal ya da toplumsal kısıtlamaya karşı çıktılar. Lezbiyenliği, biseksüelliği ve toplumsal cinsiyet akışkanlığını kabul etmenin, kadınların kurtuluşu için zorunlu olduğuna inanıyorlardı. Bir-

Ayrıca bkz. Doğum kontrolü 98–103 ▪ Cinsel haz 126–27 ▪ Doğum kontrol hapı 136 ▪ Pornografi karşıtı feminizm 196–99 ▪ Seks işçilerini destekleme 298

> Genç bir kadın hem cinsel hem entelektüel gücünü keşfedince kendi sesini, kendi doğrularını serbest bırakır.
> **Susie Bright**

çok radikal feministten farklı olarak, erkek cinselliğini kötülemediler ama ataerkil hükümetlerin kadınların cinselliğine karşı yasalarla ayrımcılık yapmaya devam edeceği uyarısında da bulundular.

Sansüre karşı haz

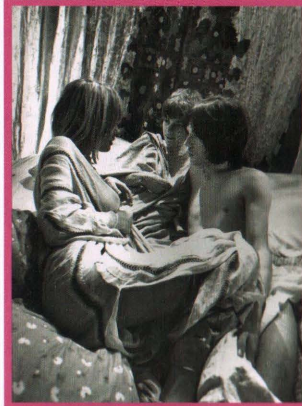
20. yüzyılın başında ABD'de Margaret Sanger ve Betty Dodson gibi seks refomcuları ve eğitimcileri, doğum kontrolünü, seks eğitimini ve mastürbasyonu savunmuş, kökleşmiş ahlaki kanılara meydan okumuştu. Kinsey Raporları (1948 ve 1953) ve Hite Raporu (1976) gibi bilimsel çalışmalar kadın cinselliğiyle ilgili düşünüşte bir değişikliğe yol açarken, gebelikten korunma yöntemlerindeki ilerlemeler ve 1960'ların "özgür aşk" kültürü de cinsel davranışı kökten değiştirdi.

1975'te Amerikalı girişimci, yazar ve seks eğitmeni Joani Blank, Down There Press'i kurdu ve *The Playbook for Women About Sex*'i (*Kadınlar İçin Seksle İlgili Oyun Kitabı*) yayımladı. İki yıl sonra, ABD'de seks-pozitif feminizmin ve feminist literatürün önemli bir merkezi haline gelen ikinci feminist seks oyuncağı işletmesi Good Vibrations'ı açtı. "Seks-pozitif feminist" denilen ilk kadınlardan biri olan Susie Bright, işletmenin ilk çalışanlarından biriydi; Amerikalı yazar ve sosyolog Carol Queen ise bugün işletmenin seksoloğudur.

Ergen hafifmeşrepliği

Bazıları yeni cinsel özgürlüğü bir tehdit olarak algıladı. Ticari işletmeler rahatlamış toplumsal alışkanlıkları istismar edip pornografiyi açıkça ulaşılabilir kılarak kısıtlamaları gevşetince kamuoyu rahatsızlığı arttı. *Deep Throat* (1972) ve *Snuff* (1975) gibi porno filmlerin yaygın tanıtımı, cinsel devrimin ergen hafifmeşrepliğini ve kadınlara karşı şiddeti teşvik edeceği korkusunu kışkırttı.

1980'lerin pornografi karşıtı feminist hareketi, bu tür kaygılar-

Donald Cammell ve Nicolas Roeg'in 1970 kült filmi Performance'ta Mick Jagger, Michèle Breton ve Anita Pallenberg bir seks sahnesinde başrolü oynuyor; Warner'ın 1968'de Londra'da çektiği film, daha sonra piyasaya sunulmadan önce yumuşatıldı.

Susie Bright

Yazar, editör, seks uzmanı Susie Bright 1958'de ABD, Virginia'da doğdu. 1970'lerin sonunda pasifizm gibi sol davalarda aktif olarak çalıştı ve Enternasyonal Sosyalistlerin bir üyesi oldu. California'da ve Detroit'te işçi olarak çalıştı yeraltı gazetesi *The Red Tide*'a yazılar yazdı.

Seks-pozitif feminizmi savunan Bright, Erotic Video Club'ı kurdu ve daha sonra Penthouse Forum'a pornografik film değerlendirmeleri yazdı. X-Rated Critics Organization'da (+18 Eleştirmenler Örgütü) ilk kadın oldu. Seks-pozitif dergi *On Our Backs*'in editörlüğünü yaparken, seks danışmanı köşe yazarı Susie Sexpert adını kullandı. Bright, ilk kadın erotika dizisi *Herotica*'yı da kurdu ve *The Best American Erotica* dizisini yayımlıyor.

Önemli eserleri

1997 *Susie Bright'ın Cinsel Birlik Durumu*
2003 *Anasının Küçük Kızı: Seks, Annelik, Porno ve Kirazlı Turta Üzerine*
2011 *Büyük Seks, Küçük Ölüm: Bir Anı*

Gayle Rubin'in cinsellik teorisi

Rubin normal sayılan pratikler (solda) –"bağışık grup" dediği– ile sadomazoşizm gibi norm dışı olduğu düşünülen pratikler (sağda) olarak bölünen bir seks hiyerarşisinin ana hatlarını çizdi.

Heteroseksüel	**Homoseksüel**
Evli	**Günahkâr**
Tekeşli	**Rasgele cinsel ilişkiye giren**
Doğurgan	**Doğurganlık yok**
Bedava	**Parayla**
İkili	**Tek başına ya da grup halinde**
Bir ilişkide	**Gelgeç**
Aynı yaş	**Kuşaklararası**
Evde	**Dışarıda**
Pornografi yok	**Pornografi**
Yalnızca bedenler	**Nesnelerle**
Sadomazoşizm yok	**Sadomazoşizm**

> Radikal bir seks teorisi erotik adaletsizliği ve cinsel baskıyı saptamalı, nitelemeli, açıklamalı ve kötülemelidir.
> **Gayle Rubin**

dan doğdu. Catharine MacKinnon, Dorchen Leidholdt, Andrea Dworkin ve Rubin Morgan gibi yazarlar, pornografiyi sivil haklara bir saldırı ve kadınları ezmenin bir aleti olarak gördüler. Kadınlara Şiddete Karşı Kadınlar (Women Aganist Violence Against Women – WAVAW) ve daha sonra Pornografiye Karşı Kadınlar (Women Against Pornography –WAP) gibi yeni gruplar, ABD'de ve Kanada'da pornografi karşıtı yasalar çıkarılmasını istedi.

Feminist seks savaşları

Seks-pozitif destekçileri, pornografi karşıtı kampanya yürütenlerin fahişeliğe ve BDSM'ye (esaret, hakimiyet ve sadomazoşizm gibi pratikler) karşı takındıkları tutuma öfkeliydiler; onlar her ikisini de, asli olarak mizojinist ve şiddet olarak görüyordu. ABD'de yazar Pat Califia ve antropolog Gayle Rubin'in kurduğu lezbiyen-feminizm BDSM grubu Samois, karşılıklı rızaya dayanan BDSM hareketlerinin feminizmle tamamen bağdaştığını ve kadınların arzuları konusunda ahlaki karar vermenin açıkta anti-feminist olduğunu savundu. Samois'in eleştirisi, suç olmaktan çıkarılmış fahişeliği savunan ve seks işçilerinin haklarının

tanınmasını talep eden feministlerce de tekrarlandı.

Seks-pozitif feminist hareketi büyüdükçe, destekçileri, pornografi karşıtı kampanyaya daha sert meydan okudu. 1979'da Amerikalı gazeteci Ellen Willis, pornografiye karşı yasaların özgür konuşma hakkını çiğneyebileceğine, cinsel özgürlüğü tehdit edebileceğine, kadınları ve cinsel azınlıkları tehlikeye atabileceğine dair kaygılarının ana hatlarını çizen "Feminizm, Ahlakçılık ve Pornografi" başlıklı bir deneme yayımladı.

1982'de Willis ve Rubin, oldukça tartışmalı Cinsellik Üzerine Barnard Konferansı'nın düzenleyicileri arasında yer aldı; konferansın açıklanan amacı, şiddetin ve pornografinin ötesine geçip üremeden ayrı bir konu olarak cinselliğe odaklanmaktı. Etkinlik, pornografi karşıtı grupların şiddetli tepkisine neden oldu ama seks-pozitif feminizmin tanınmasını da sağladı.

Anıldığı şekliyle Feminist Seks Savaşları çeşitli biçimlerde verildi. 1984'te pornografiyi kadınların sivil haklarının ihlali ilan eden Dworkin-MacKinnon Buyruğu önerisine tepki olarak Willis, Sansür Karşıtı Feminist Görev Gücünü kurdu. Aynı yıl Susie Bright, ilk erotik kadın dergisi *On Our Backs*'in (*Sırtımızda*) kurucuları arasında yer aldı; derginin adı, pornografi karşıtı feministlerin makalelerini yayımlayan radikal feminist dergi *Off Our Backs*'in (*Sırtımızdan Atmak*) bir parodisiydi. O sırada kadınların çıkardığı tek seks dergisi olan *On Our Backs*, 1980'lerin lezbiyen kültürünün ve seks-pozitif feminizminin özeti haline geldi.

> "Cinsel konuşma... dünyamızda en bastırılmış ve horlanmış ifade türüdür."
> **Susie Bright**

Eleştiriler ve onay

Rubin'in seks yanlısı feminizmin köşe taşlarından biri olan "Seksi Düşünme" başlıklı denemesi, 1980'lerin en etkili denemelerinden biriydi. Cinselliğe yönelik tarihsel tutumları inceleyen deneme, zamanın birbiriyle çatışan cinsel davranış kurallarını da aydınlatır. Bir yanda seks-negatif düşünürler, geleneksel biçimde yapılmadıkça seksi potansiyel olarak tehlikeli ve bozucu görüyorlardı. Seks-pozitifliği destekleyen Rubin, "erotik yaratıcılık", cinsel zulme son verme ve bireylerin kendi cinselliklerini istedikleri gibi ifade etme özgürlüğü çağrısında bulunur.

Seks-pozitif feministler, karşılıklı rızaya dayanan tüm seks biçimlerinin pozitif olup olmadığı gibi tüm konularda hemfikir değildi; çünkü bazı cinsel pratikler bir partner için aşağılayıcı sayılabilirdi. 1996'da Amerikalı oyun yazarı Eve Ensler'in tartışmalı oyunu *Vajina Monologları* da fikir ayrılıklarına yol açtı. Seks-pozitif öncü Betty Dodson, klitoris ve cinsel haz yerine daha çok vajinaya ve kadınlara karşı cinsel şiddete odaklanmasını kınadı; bazıları açık sözlülüğünü ve cinselliği kucaklamasını övdü.

Rıza, pornografi ve cinsellikle ilgili sorular hâlâ tartışılıyor ama seks-pozitiflik kuşku götürmez bir biçimde yer edindi. 21. yüzyılda pek çok Batılı kadın, daha birkaç kuşak önce bilinmeyen bir cinsel özgürlük yaşıyor. ■

Carol Queen

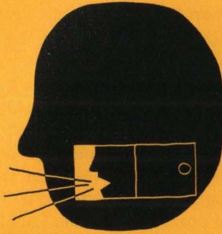

1958'de doğan seks-pozitif yazar ve eğitmen Carol Queen, ABD'de Oregon Üniversitesinde okudu. San Francisco'da karşılaştığı çeşitlilikten esinlenip seks eğitmeni oldu. Cinsellikle ilgili yazılar yazmaya başladı ve bazı kitaplarını yayımlayan Down There Press'e dahil oldu.

1990'da Queen Good Vibrations'ta çalışmaya başladı ve hâlâ orada işletme seksoloğudur. 1998'de *Bend Over Boyfriend* (kadından erkeğe anal seksle ilgili) videosu, perakende en çok satan dizi oldu. Biseksüel karakterleri canlandıran yenilikçi porno filmler yapmaya başlayan işletmenin ilk video yapım birimi Sexpositive Productions'ın geliştirilmesine yardımcı oldu. Kendisi de biseksüel olan Queen, 1994'te San Francisco'da partneri Robert Morgan Lawrence'la birlikte kurduğu Center for Sex & Culture'ı (Seks ve Kültür Merkezi) yönetmektedir; merkez, toplumsal cinsiyet yelpazesinin tüm renkleri için bir toplanma yeridir.

Önemli eseri

2015 *Seks ve Haz Kitabı*

HERKESİN KENDİ YAŞAMIYLA İLGİLİ DOĞRULARI SÖYLEME HAKKI VARDIR

KURBAN DEĞİL, FELAKETZEDE

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Ellen Bass and Laura Davis, 1988

ANAHTAR FİGÜRLER
Ellen Bass, Laura Davis

ÖNCE
1857 Fransız patolog Auguste Ambroise Tardieu, çocuk cinsel istismarı üzerine bilinen ilk kitabı yazar.

1982 Maryland'de üç kadın Baltimore'da Survivors of Incest Anonymous'u (Adsız Ensest-zedeler) kurar.

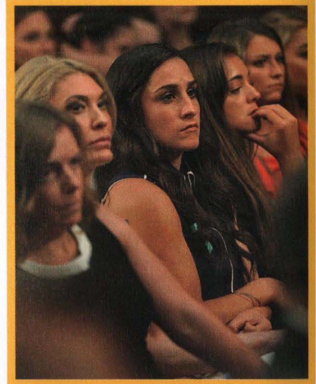
1984 ABD Kongresi, Çocuk İstismarı Kurbanlarının Hakları Yasasını çıkarır.

SONRA
2014 ABD ve Güney Sudan hariç, Birleşmiş Milletlerin her üyesi, BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin en son halini onaylamaya razı olur (ilki 1990'da onaylanmıştı).

1980'lerden önce, ensesti ve çocukların cinsel istismarını açıkça tartışmak kamuoyunca kınanırdı. Her iki durum, genel olarak tecavüz gibi, ender vakalar olarak görülürdü. İkinci dalga feministler bu kültürel hükümlere meydan okuyup kadınlara ve kızlara karşı cinsel şiddeti ciddiye alma çağrısında bulundu. Çocukken istismara uğrayan kadınların, yalnızca suçu açığa çıkarmak için değil, psikolojik yaralarının sağalmasına olanak vermek için de yaşadıklarını anlatmaya teşvik edilmeleri gerektiğini savundular.

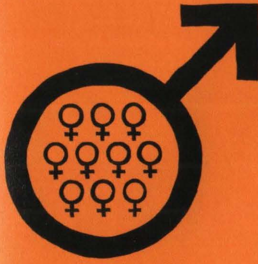
1988'de, cinsel şiddete karşı feminist kampanyalardan esinlenen Amerikalı feministler Ellen Bass ve Laura Davis, çocuk cinsel istismarının kadın felaketzedeleri için *The Courage to Heal* (*İyileşme Cesareti*) denilen bir kişisel gelişim kitabı yayımladı. Bass ve Davis, kadınların yaşadıklarını doğrulamak ve yalnız olmadıklarına inandırmak için felaketzedelerin anlatımlarını da kitaba dahil eder. "Felaketzedelerin" dilini kullanan yazarlar, savunmasızlıktan çok dirence odaklanır.

Bazı feministler "felaketzede" terimini eleştirir. "Kurban" sözcüğünün kadınlara karşı sistematik şiddetin büyüklüğünü pekiştirdiğini ve insan hakları ihlallerine çare bulmak için devletten fon sağlama çabalarına destek olduğunu savunur. ■

ABD Jimnastik Federasyonu eski takım doktoru Larry Nassar cinsel saldırıdan hüküm giydikten sonra ABD spor kuruluşlarının yapacağı değişiklikleri kararlaştırmak için 2018'de yapılan bir toplantıya katılan felaketzedeler.

Ayrıca bkz. Aile içi şiddetten korunma 162–63 ▪ İktidar istismarı olarak tecavüz 166–71 ▪ Erkekler kadınları incitir 316–17 ▪ Kampus cinsel saldırısıyla mücadele 320

KAZANILMAMIŞ AYRICALIK, EGEMENLİĞE VERİLEN İZİNDİR

AYRICALIK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Peggy McIntosh, 1988

ANAHTAR FİGÜR
Peggy McIntosh

ÖNCE
1970'ler İkinci dalga feministler, erkek ayrıcalığı görüngüsü üzerine akademik malzeme üretmeye başlar.

SONRA
2004 Irkçılık karşıtı yazar, aktivist ve hatip Tim Wise'ın kitabı *White Like Me: Reflections on Race From a Privileged Son* (*Benim Gibi Beyaz: Ayrıcalıklı Bir Oğuldan Irk Üzerine Düşünceler*), ABD'de yayımlanır.

2017 Amerikalı yazar ve şecere uzmanı Jennifer Mendelsohn, ayrıcalık ve Amerikan ikiyüzlülüğü üzerine bir yorum olarak, modern göçmen-karşıtı politikacıların ve medya figürlerinin atalarının göç öykülerini Twitter üzerinden yayımlamaya başlar.

Ayrıcalık, bir kişinin ömrü boyunca biriktirdiği, yasadışı göçmenlere zulmeden bir ülkenin vatandaşı olarak ya da zengin bir ailede doğmak gibi hak edilmemiş avantajlarına işaret eder. Baskıcı sistemler, güç sahibi olanlara, olmayanlar zararına ayrıcalık tanır.

Ayrıcalık teorisi

1988'de Amerikalı feminist ve ırkçılık karşıtı bilim insanı Peggy McIntosh, kendi beyaz ayrıcalığının nasıl farkına vardığına ilişkin "Beyaz Ayrıcalığı: Görünmez Sırt Çantasını Açma" başlıklı bir makale yazdı. Beyazlığın beyaz bir kişiye, renkli insanların ulaşamadığı yaşam "aletleri"ni nasıl verdiğini tartışmak için sırt çantası metaforunu kullanır.

McIntosh, beyaz ayrıcalığına 46 örnek verir. Bunlar, kendi çocuğuna okulda yalnızca beyazların başarılarının öğretilmesinden yara bantlarının beyaz tene uyacak şekilde yapılmasına kadar uzanır. Hepsi, sistematik olarak beyazlara renklilerden daha fazla değer verilmesinin sonucudur. Beyaz-egemen toplumun, meritokrasi mitini sürdürmek için beyaz ayrıcalığı gerçekliklerinin inkârını teşvik ettiğini savunur.

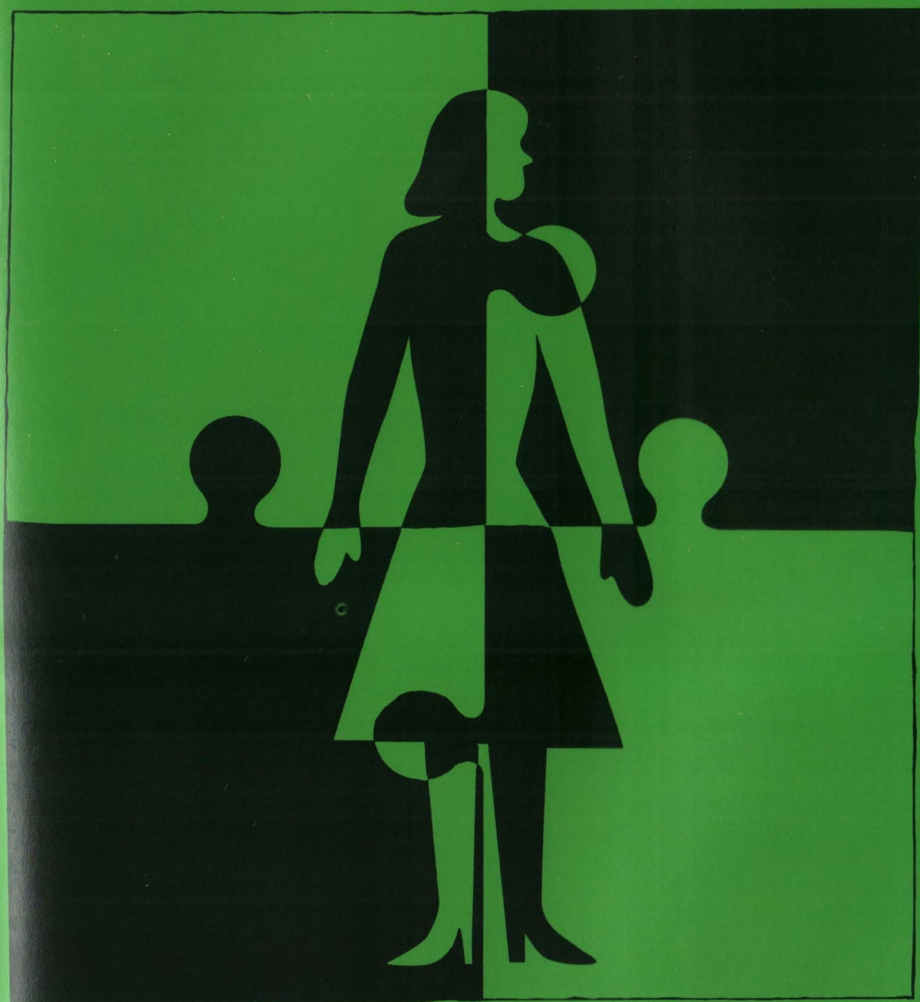
> Ayrıcalığa alışığınızda, eşitliği baskı gibi hissedersiniz. (Değil.)
> **Franklin Leonard**
> ***Amerikalı film yapımcısı ve The Black List'in kurucusu***

Ayrıcalığın sorumluluğunu alma cesareti, feminizm için büyük bir meydan okuma olmaya devam ediyor. Bugün feminist aktivistler çok sayıda farklı ayrıcalık biçimini saptıyor: sağlam vücut ayrıcalığı, Hıristiyan ayrıcalığı, cisgender ayrıcalığı, vatandaşlık ayrıcalığı ve daha birçoğu. ■

Ayrıca bkz. Hint feminizmi 176–77 ▪ Siyah feminizm ve kadıncılık 208–15 ▪ Anti-sömürgecilik 218–19 ▪ Yerli feminizmi 224–27 ▪ Kesişimsellik 240–45

BÜTÜN BASKI SİSTEMLERİ KENETLİDİR

KESİŞİMSELLİK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Combahee Irmağı Kolektifi, 1977

ANAHTAR FİGÜR
Kimberlé Crenshaw

ÖNCE
1851 ABD'de eski köle Sojourner Truth, Ohio'da Akron'daki Kadın Konferansında "Ben Kadın Değil Miyim?" konuşmasını yapar.

1981 Amerikalı sivil haklar lideri Angela Davis, kendi liderlerinin ırkçılığının ve sınıfçılığının feminist hareketi nasıl mahvettiğine bakan *Kadınlar, Irk ve Sınıf*'ı yayımlar.

SONRA
2000 Siyah yazar bell hooks *Feminism Is for Everybody: Passionate Politics*'i (*Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Siyaset*) yayımlar.

2017 Birleşmiş Milletlerden uzmanlar, ABD'de ırkçılığın ve insan hakları ihlallerinin artışta olduğunu rapor eder.

1970'lerde birçok ülkede feminist gruplara beyaz, orta-sınıf kadınlar egemendi. Bu kadınlar esas olarak toplumsal cinsiyet bağlamında baskı görüyordu; ama yoksul ve işçi sınıfından beyaz kadınlar toplumsal cinsiyet ve sınıf nedeniyle; renkli kadınlar toplumsal cinsiyet, ırk ve olasılıkla sınıf nedeniyle baskı görüyordu. Birçok cephede baskı gören kadınlara -yoksul, yerli, lezbiyen kadınlar gibi- kendi yaşamlarına uygun feminist bir hareket arayışlarının "bölücülük" olduğu hissettirilirdi.

Önce erkekler

Zamanın diğer toplumsal adalet hareketlerine genellikle güç sahibi olanlar egemendi. Örneğin sol gruplar, çoğu kez, bazıları kadınlara potansiyel cinsel partner ve yedek sekreter gibi davranan beyaz erkekler tarafından yönetilirdi. Siyah kadınlar, siyah kurtuluş gruplarına da genellikle erkeklerin egemen olduğunu fark ettiler ve lezbiyenler, Gay Kurtuluş Cephesinin gay erkeklerin deneyimlerine odaklanmasından yakındı. Bu ve diğer örgütler, eşzamanlı ve kesişen ırkçılık, cinsiyetçilik, homofobi, sınıf baskısı ve diğer sorunları tutarlı bir biçimde ele alamadı.

> Ataerkilliğe ve ırkçılığa karşı mücadele iç içe geçmelidir.
> **Kimberlé Crenshaw**

Boston'da siyah lezbiyen feminist sosyalist bir örgüt olan Combahee Irmağı Kolektifi gibi gruplar, çok sayıda baskı biçimiyle karşılaşan kadınların ihtiyaçlarını ele almak için oluşturuldu. 1977'de çıkarılan Combahee Irmağı Kolektifi Bildirgesi, birden çok baskının kesişmesine ilişkin yayımlanmış ilk anlatımlardan biridir. Aşağıdan yukarıya bir toplumsal adalet yaklaşımı öneren kolektifin üyeleri, en fazla dışlanmışların ihtiyaçlarına öncelik vermenin bir bütün olarak toplumu yükselteceğini savundu. Angela Davis, bell hooks ve Audre

Kimberlé Crenshaw

1959'da Ohio'da Canton'da doğan Kimberlé Crenshaw, 1986'dan beri ders verdiği UCLA'da Hukuk Profesörüdür. Cornell Üniversitesinde siyaset bilimi ve Afrika araştırmaları okudu, 1984'te Harvard'da hukuk diploması almaya hak kazandı, bunu 1985'te hukuk yüksek lisans diploması izledi.

Crenshaw, üçüncü ve dördüncü dalga feminizmin bir temeli olarak görülen bir kavramı, "kesişimsellik" kavramını geliştirdi. Apartheid sonrası Güney Afrika Anayasasının eşitlik maddesinin hazırlanmasında da bu kavramın etkili olduğu söylenir. 1996'da Crenshaw, African American Policy Forum'u (Afro-Amerikan Politika Forumu) kurdu. 2011'de Columbia Üniversitesinde kurulan Kesişimsellik ve Sosyal Politika Araştırmaları Merkezinin (Center for Intersectionality and Social Policy Studies) ilk müdürlüğünü de yaptı.

Önemli eserleri

1989 "Irk ve Cinsiyet Kesişimini Marjinallikten Çıkarma"
1991 "Çeperleri Haritalandırmak"
1993 *Yaralayan Sözler*
1995 *Eleştirel Irk Teorisi*
2013 *Yarış Pisti*

Ayrıca bkz. Feminizmin içinde ırkçılık ve sınıfsal önyargı 202–05 ▪ Siyah feminizm ve kadıncılık 208–15 ▪ Engelli feminizmi 276–77 ▪ Transfeminizm 286–89 ▪ Evrensel feminizm 302–07 ▪ Feminist oyunbozan 314–15

ABD'de siyah kadınlar, 1965'te bu Sivil Haklar gösterisindeki protestocular gibi, beyaz kadınların yaşamadığı düzeyde polis vahşetiyle karşılaştı ve hâlâ karşılaşmaktadır.

Lorde gibi siyah Amerikalı feminist yazarlar da feminizm içinde ırka-sınıfa-cinselliğe-dayalı çözümleme ihtiyacıyla ilgili yazılar yazdılar ve onların kitapları, daha sonra kesişimsellik olarak anılacak alanı şekillendirdi.

Çoklu tehlike

Combahee Irmağı Kolektifinin çözümlemesi, Patricia Hill Collins ve Deborah K. King gibi siyah feminist bilginlerin kullandığı "çoklu tehlike" kavramına benziyordu. "Çoklu tehlike" kavramı, cinsiyetçiliğin ırkçılıkla birleşince "katlandığını" ve ardından sınıfsal ve diğer baskılarla daha da katlandığını ifade eder.

King ve diğerleri, kölelik altında siyah bir kadın olmanın çoklu tehlikelerini saptar. Köleleştirilmiş siyah kadınlardan, tarlalarda erkeklerle aynı bel büken işleri yapmaları beklenirdi ama aynı zamanda hem bir işkence ve kontrol biçimi olarak hem köle işgücünü genişletecek çocukları üretmenin aracı olarak tecavüze maruz kalırdı. King, siyah kadınlar çoklu tehlikeyi anlarsa özgür, özerk özneler olarak kendi kurtuluşları için çalışabileceklerine inanır.

Kesişimselliği adlandırma

Kesişimsellik terimini ilk kez 1989'da Amerikalı hukuk profesörü ve eleştirel ırk teorisyeni Kimberlé Crenshaw, "Irk ve Cinsiyet Kesişimini Marjinallikten Çıkarma" başlıklı denemesinde kullanır. Daha sonraki bir denemede, "Çeperleri Haritalandırmak"ta (1991), kesişimselliği üç ana tipe ayırır: yapısal, siyasal ve temsili. Yapısal kesişimsellik, renkli kadınların yaşadığı baskının, beyaz kadınların yaşadığından köklü bir biçimde farklı olduğuna işaret eder. Siyasal kesişimsellik, feminist ya da ırkçılık karşıtı nedenlerle tasarlanmış olsalar bile, yasaların ve kamu politikalarının renkli kadınlar üzerindeki özel etkisini ele alır. Temsili kesişimsellik, renkli kadınların popüler kültürde nasıl yanlış temsil edildiklerini ve bunun gündelik yaşamlarını nasıl etkilediğini açıklar.

Crenshaw, baskı çokluğunu irdelerken eklemeci bir yaklaşımı –ırkçılık artı cinsiyetçilik artı sınıfçılık– benimsememeli, aksine sınıfsal baskının nasıl ırksallaştığını, ırkçılığın nasıl toplumsal cinsiyetli olduğunu anlamamız gerektiğini de vurgular. Örneğin 1980'lerin "sosyal yardım kraliçeleri" klişesi, esas olarak siyah bekar annelerle ilişkiliydi. Siyah kadınlar yoksulluk lekesini, yoksul beyaz kadınların paylaştığı biçimde yaşamazdı. Los Angeles'ta siyah topluluklardaki kadın sığınma evlerini örnek veren Crenshaw güç, ayrıcalık ve baskı kesişmelerinin nasıl çalıştığını

> Kesişimsel olmazsak, bazılarımız... çatlaklardan düşecek.
> **Kimberlé Crenshaw**

gösterir. Bu sığınma evleri, diyor Crenshaw, kadınları aile içi şiddetten korumaya çalışır ama birçoğuna toplu taşımayla ulaşılamaz ve çoğu kez, bazı kadınların anlayamadığı İngilizce bilgi verilir. Yardım arayan kadınlar için mekân oldukları iddia edilmesine rağmen, aslında bu sığınma evleri hizmet etmeyi niyet ettikleri kadınların çoğuna ulaşamaz.

Ayrıca, diyor Crenshaw, her kadının aile içi şiddet deneyimi ırka, sınıfa ve diğer faktörlere bağlı olarak büyük ölçüde değişir. Örneğin göçmen kadınların, kötü muameleden kurtulmaya çalıştıklarında sınır dışı edilme riski vardır; çünkü partnerin şiddetini polise bildirmek, göç idaresi yetkililerinin ailenin kaçak durumunu soruşturmasıyla sonuçlanabilir.

Crenshaw kadınlara yardım etmek için kurulmuş birçok HDÖ'nün politikasının, fonlara bağımlı olmanın şekillendirdiğine de işaret eder. Aile içi şiddet gibi bir sorunu fon sağlayanların bakış açısıyla anlamayı zorunlu hissetmeleri, yararlanıcıların çevirmen ihtiyacı gibi özgül ihtiyaçlarına öncelik verilmeyebileceği anlamına gelebilir.

Kimlerin yaşamı önemlidir?

Birçok ülkede toplumsal değişim hareketleri ırk, toplumsal cinsiyet, sınıf, cinsellik, toplumsal cinsiyet kimliği, din, yetenek ve daha fazla temelde bilerek ya da bilmeyerek insanları dışlamaya devam ediyor. Örneğin ABD'de polis şiddetine karşı siyahları koruyan bir kurtuluş hareketi olan Siyah Yaşamlar Önemlidir, 2013'te radikal siyah örgütçüler Alicia Garza, Patrisse Cullors ve Opal Tometi tarafından kuruldu. Bu üç kadından ikisi queer olarak tanımlanır. Kurucuların kesişimsel aktivizme bağlılıklarına rağmen LGBTQ aktivistleri ve diğer siyah kadınlar, siyah karşıtı vahşetin kadın kurbanlarına, özellikle queer ve transseksüel olanlara verilen kamuoyu desteği ve görünürlük eksikliğinden endişe duyuyorlar.

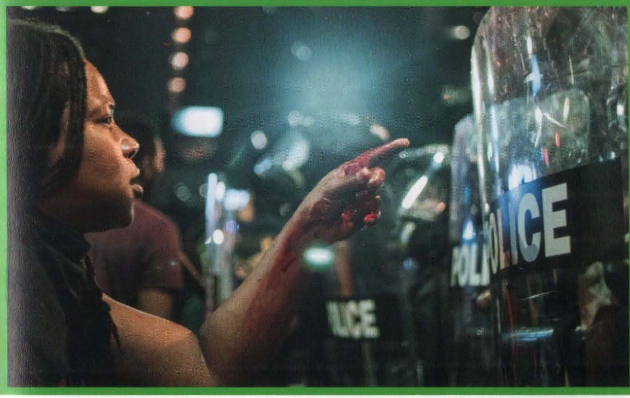
Bu kaygılara tepki olarak, Siyah Yaşamlar Önemlidirin kadın destekçileri #SayHerName hareketini başlattı. 2015'te Sandra Bland'in – trafik suçu iddiasıyla girdiği hapishanede ölen Afro-Amerikan bir kadın– kuşkulu ölümü, bu harekete özel bir güç verdi.

Bugün kesişimsellik

2016'da Donald Trump ABD Başkanı seçildiğinde, sandık çıkış anketleri, beyaz kadın seçmenlerin yüzde 52'si ona oy verirken, siyah kadınların yüzde 96'sının Hillary Clinton'a oy verdiğini gösterdi. Bu istatistikler, beyaz kadınların ırk adaletini dert etmediğiyle ilgili tartışmayı yeniden başlattı. Trump'ın siyah karşıtı ve Latino karşıtı açıklamalarına ve ırksal şiddet olaylarıyla ilgili sessizliğine işaret eden eleştirmenler, beyaz kadınların sistemik ırkçılığı ola-

Şarkıcı ve dansçı Josephine Baker 1920'lerin Avrupa'sında süper star olmak için ABD'den ayrıldı. 1936'da geri dönmesine rağmen siyah bir kadın olarak yaşadığı ırkçılık ve cinsiyetçilik kesişmesi onu tekrar Fransa'ya itti.

2016'da Afro-Amerikan Keith Mamont Scott'un vurularak öldürülmesinden sonra Kuzey Carolina'da Charlotte'ta polisin karşısına dikilen bir kadın. Protestoların öncülüğünü, Afro-Amerikan kadınların kurduğu Siyah Yaşamlar Önemlidir hareketi yaptı.

naklı kılma kolektif eğilimini sorguladı.

Trump'ın göreve başlama töreninin olduğu hafta sonu Washington'da ve bütün dünyada gerçekleşen 2017 Kadın Yürüyüşü de kesişimsel feminist çözümlemelerin konusu oldu. Bunlar, yürüyüşlerde birçok kişinin giydiği ikonik pembe pisi şapkaların kimin bedenini temsil ettiğiyle ilgili sorulardan, beyaz kadınların Siyah Yaşamlar Önemlidir ya da göçmen hakları mitinglerine, Kadın Yürüyüşü'ne katıldıkları kadar kalabalık katılma çağrılarına kadar uzanmaktaydı.

> Tek-sorunlu hayatlar yaşamadığımız için tek-sorunlu mücadele diye bir şey yoktur.
> **Audre Lorde**

Bu tür tartışmalar, kesişimselliğin içgörülerinin her zamanki kadar yerinde olduğunu gösteriyor ama eleştirenleri de yok değil. Örneğin, Afro-Amerikan Araştırmaları ile Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik Araştırmaları profesörü Jennifer Nash, kesişimselliğin tanımının ve yönteminin yeterince titiz olmadığını savunur. Nash siyah kadınları bir grup olarak genelleştirmenin tehlikelerine atıfta bulunurken "kadınlar" ya da "siyahlar" gibi somut kimlik gruplarını ayırt etmenin siyasal koalisyonlar kurmak bakımından yararlı olduğunu da vurgular.

Şimdi kesişimsellik 21. yüzyılda kapsayıcı ve yenilikçi feminist yazıların özsel bir parçası olarak görülmektedir ve uzun adalet yürüyüşüne aktivizmin itici gücü olmaya devam ediyor. ■

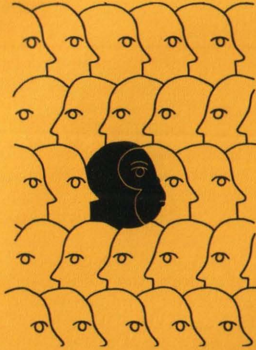
Kiriarşi

"Kiriarşi" (kyriarchy) terimini 1992'de feminist ilahiyatçı Elisabeth Schüssler Fiorenza buldu. Yunanca "efendi, üstat" anlamına gelen kyrios ile "yol göstermek, yönetmek" anlamına gelen archo köklerinden gelen terim, "bir hükümdarın yönetimi" demektir.

Kiriarşi tekil toplumsal cinsiyet sorununun ötesinde, toplumda iktidarın hem ayrıcalıkla hem baskıyla sonuçlanan ve ırkçılığı, cinsiyetçiliği, İslamofobiyi, sınıfçılığı, transfobiyi ve benzerlerini kapsayan yaşanma ve elde tutulma biçimlerine bakar. Her bireyin, bazıları ayrıcalıklı bazıları değil, eşzamanlı birden çok rolü vardır: Örneğin bir kişi, Hintli, üst sınıftan ve lezbiyen olabilir. Herkes dünyayı kendi bireysel gerçekliklerine göre yaşar.

Kiriarşiye göre, tüm baskı biçimleri birbiriyle bağlantılıdır; bu baskı kurumsallaşmıştır ve kendi kendini sürdürür: Zaten iktidara sahip olanlar, iktidarda kalma eğilimindedir; iktidarı olmayanlar, kendi gruplarında ötekilere yönelik ezenin görüşlerini üstlenme ve haklardan yoksun kalma eğilimindedir.

> Kimlik siyaseti... grup içi farklılıkları çoğu kez tekleştirir ya da görmezden gelir.
> **Kimberlé Crenshaw**

HERKES OLABİLİRİZ VE HER YERDEYİZ

GERİLLA PROTESTOSU

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Gerilla Kızlar web sitesi

ANAHTAR ÖRÜT
Gerilla Kızlar

ÖNCE
1979 Amerikalı sanatçı Judy Chicago, Batılı kadınların tarihine bir övgü olan feminist sanat enstalasyonu *Ziyafet*'i sergiler.

SONRA
2009 Gerilla Kızların arşivini Los Angeles'ta J. Paul Getty Müzesi alır.

2016 Gerilla Kızlar, aktivizmlerini tartışmak için Stephen Colbert'le *The Late Show*'a çıkar.

2017 Uluslararası Kadınlar Gününde İngiltere'de 100 kadın sanatçıdan oluşan bir grup, Londra'da, 2.000 eserden yalnızca 20'sinin kadınlara ait olduğu National Gallery'nin önünde protesto gösterisi yapar.

1985'te New York City'de kurulan Gerilla Kızlar (Guerilla Girls), dünyanın önde gelen sanat galerilerinde kadın sanatçılar ile renkli sanatçıların yokluğunu protesto eden anonim bir kadın sanatçılar kolektifidir. Grup 1984'te, Modern Sanat Müzesinde (MoMA) Resim ve Heykele Uluslararası Bakış sergisine bir tepki olarak oluştu. Sergide yer alan 169 eserin yalnızca 13'ü kadınlara aitti.

Gerilla savaşçıları gibi Gerilla Kızlar da sürpriz taktikler kullanır. Alametifarikaları "kültür bozgunculuğu"dur –çoğu kez gece yarısı, reklam panolarına bile afiş asmak. Grubun üyeleri goril maskeleri (gerilla sözcüğünün yanlış bir yazımından sonra ortaya çıktığı söylenir) takarak ve Frida Kahlo, Käthe Kollwitz ve Hannah Höch gibi ölmüş kadın sanatçıların adlarını alarak kimliklerini gizler. Dikkat çekici eylemleri, 1970'lerin mizahtan yoksun feminist klişesiyle savaşmak ve yeni kuşak feministleri çekmek içindi. Gerilla Kızlar, komik görüntüleri ve "penis sayımları"nı, sanat dünyasındaki eşitsizliklerle ilgili istatistiklerle karşılaştırır. 1989'da yaratılan en ünlü afişleri, Jean Auguste Dominique Ingres'in 1894 tarihli *Büyük Odalık* (*Grand Odalisque*) tablosunun bir parodisidir; resimdeki çıplak kadına bir goril başı takılır. Figürün etrafı, sanat dünyasında cinsiyetçilik ve ırkçılıkla ilgili istatistikler ve "Kadınlar Metropolitan Museum'a girmek için soyunmak zorunda mı?" sloganıyla sarılır. Aynı sorunlar 1998 tarihli kitapları *The Guerilla Girls' Bedside Companion to the History of Western Art*'a da ilham verdi.

Siyasal aktivizm

Gerilla Kızlar, sanat dünyasını hedef almanın dışında, özellikle kadınları etkileyen siyasal konu-

> Irkçılık ve cinsiyetçilik moda olmaktan çıkınca sanat koleksiyonlarınız kaç para eder?
> **Guerrilla Girls**

Ayrıca bkz. Feminist sanat 128–31 ▪ Radikal feminizm 137 ▪ Kadınları tarihe yazma 154–55 ▪ Riot Grrrl hareketi 272–73

Gerilla Kızlar 1990'da kameraya poz veriyor. Grup yıllar içinde 60 kadar kadın sanatçıyı barındırdı; kurucu üyelerden bazıları hâlâ aktiftir.

larda da söz söyledi. Grup, 1992'de Washington'da kürtaj hakkı yürüyüşü için afiş hazırladı ve 1992 Los Angeles ayaklanmaları sırasında siyah taksi sürücüsü Rodney King'e karşı polis vahşetini protesto etti. Son yıllarda Gerilla Kızlar sanatlarını kullanıp Hollywood'un beyaz-erkek egemen Oscar Ödüllerini, gay karşıtı politikacıları ve Donald Trump'ın ABD başkanı seçilmesini açıkça eleştirdi.

Beyaz önyargıları

Gerilla Kızlar, sanat dünyasını büyük ölçüde beyaz bir mekân olmakla suçlamasına rağmen, kendisi ezici ölçüde beyaz bir grup olmakla eleştirildi. Eskiden grubun üyesi olan bazı renkli kadın sanatçılar, grup içinde kendilerini yabancı hissettiklerini açıkladı. 2008'de, Afro-Amerikan sanatçı Alma Thomas'ın adını takma ad olarak kullanan eski bir Gerilla Kız, kimliği gizlenmişken siyah bir kadın olarak ukalalık etmekte zorlandığı için ve goril figürüyle ilişkilendirilen siyah karşıtı tarihten ötürü goril maskesi takmaktan rahatsız olduğunu söyledi.

Gerilla Kızlar, sanatın kapitalist metalaşmasını eleştirenler olmak ile kendileri onun bir parçası olmak arasındaki ince çizgide yürüdü. Dünyanın her tarafında galeriler, onların protest malzemelerini sergiledi: Kariyerlerini kapsayan sergiler İspanya, Bilbao'da Findacion Bilbao Arte'de; Yunanistan, Atina'da Hellenic American Union Galleries'te; İngiltere, Londra'da Tate Modern'de ve Fransa, Paris'te Pompidou Centre'de gerçekleşti. ▪

Kültür bozgunculuğu

Bir "yıkıcı reklam" biçimi olan kültür bozgunculuğu, reklamcılığı tersyüz ederek zayıflatmayı amaçlar. Kültür bozguncuları iyi bilinen logoları, sloganları ve görüntüleri bozarak reklamın özgün niyetini sorgularken, aynı zamanda başka türlü dinlemeyenlerin dikkatini çeker.

"Kütür bozgunculuğu" terimini 1984'te, reklamın insanların iç yaşamını nasıl şekillendirdiğini fark eden Amerikalı müzisyen Don Joyce kullanmasına rağmen, bilim insanları bu pratiği en az 1950'ler Avrupa'sına kadar geri götürür; o sırada tüketimciliğe saldırmak için kullanılırdı. Bugün, Kanadalı çevreci dergi *Adbusters*, kültür bozgunculuğunun klasik bir örneği olan "yıkıcı reklamlar" yayınlar; gecenin kör karanlığında binaların duvarlarına siyasal yüklü resimler çizen anonim İngiliz sanatçı Banksy'nin eserleri de öyledir.

> Herkes kadınların yakındığını görmekten nefret eder. Ama sanırım biz, kimsenin yakınmayacağı şekilde yapmanın bir yolunu bulduk.
> **Guerrilla Girls**

YENİ Bİ
DOĞUYO
1990–2010

R DALGA

R

1990

Amerikalı toplumsal cinsiyet teorisyeni Judith Butler, *Cinsiyet Belası* kitabında, toplumsal cinsiyetin **kültürel ve toplumsal olarak inşa** edildiğini iddia eder.

1990

İngiliz feminist yazar Naomi Wolf, *The Beauty Myth* (*Güzellik Miti*) kitabında, standartlaştırılmış **güzellik ideallerinin kadınları ezmek için kullanıldığını** savunur.

1991

ABD'de, Washington'da punk müzik sahnesinde cinsiyetçilikle mücadele etmek için **Riot Grrrl hareketi** doğar.

1992

ABD'de feminist yazar Rebecca Walker, *Ms.* dergisine yazdığı bir makalede, feminizm için yeni bir dönemi haber veren **"üçüncü dalga" terimini kullanır.**

1993

Birleşmiş Milletler kadın sünnetini **kadınlara karşı bir şiddet biçimi** ilan eder.

1980'lerin sonunda, ABD'de Susan Faludi gibi bazı feministler, feminizme karşı güçlü bir tepkiyi fark etmeye başladı. Anti-feministler, kadınların eğitimde ve istihdamda eşit olanaklar kazandığını ve erkekleri hadım etmeye başladıklarını öne sürmekteydi. Medyada, kadınların eşitlik için mücadele etmesine gerek kalmadığı post-feminist bir dönemden söz ediliyordu.

Birçok Amerikalı feminist bu görüşe katılmadı; bunların arasında Rebecca Walker, Jennifer Baumgardner ve Amy Richards da vardı. Kadınların eşitliğe ulaştığına ve feminizmin tek amacının eşitlik olduğuna inanmıyorlardı. İkinci dalga feminizmin başarılarını kabul ediyor ve onların üzerinden yükselmek istiyorlardı ama feminizmin de değişen koşullara, özellikle sağcı neoliberalizm felsefesinin yükselişine uyarlanması gerektiğini savunuyorlardı. Feminizmin bu yeni evresinin gelişiminde anahtar katalizör, avukat Anita Hill'in cinsel tacizle suçladığı (iddiaları inkâr etti) Yargıç Clarence Thomas'ın ABD Yüksek Mahkemesine atanmasıydı. Feminist yazar Rebecca Walker, düpedüz mizojini olarak gördüğü bu duruma tepki olarak *Ms.* dergisine yazdığı "Üçüncü dalga olma" başlıklı makalede yeni bir feminizm türüne desteğini ilan etti.

Bir punk dalgası

1960'ların sonunda ve 70'lerde doğan birçok genç feminist için 1990'ların başındaki Riot Grrrls (Asi Kızlar) hareketi, üçüncü dalganın başlangıcının işaretiydi. Feminist müzik ile punk müziği birleştiren "riot grrrls" kişisel güçlenmeye önem verdiler. Güçlü bir görüntü yansıtıp, istedikleri gibi giyindiler, "kaltak" ve "kancık" gibi sözcükleri geri kazanıp sahiplendiler; tecavüz, aile içi istismar, cinsellik ve ataerkillik gibi konuları müzik ve el yapımı broşürlerle araştırdılar. Kadın kültürünü ve dostluklarını övdüler.

Kadınların kendilerini nasıl sunduğu, bu dönemde feministler arasında, özellikle ikinci dalga feministleri ile bu yeni dalganın mensupları arasında sert bir tartışma konusuydu. Amerikalı feminist Ariel Levy, bazı genç kadınların, ikinci dalga feminizmin Andrea Dworkin gibi pornografi karşıtı eylemcilerin temsil ettiği sözde faziletine karşı bir protesto olarak benimsediği aşırı cinsel

1994

Amerikalı oyun yazarı Eve Ensler **cinsel deneyimleri, beden imgesini ve kadınlara karşı şiddeti** araştıran *Vajina Monologları*'nı yazar.

1997

Afro-Amerikan feminist Loretta Ross, cinsel özerklik ve üreme adaleti için eşit hak talebinde bulunan renkli kadınlara yardım edecek **Sister Song**'un kurucuları arasında yer alır.

2000

Japon aktivist Emi Koyama, "Transfeminist Manifesto" başlıklı denemesinde **transfeminizm terimini popülerleştirir**.

2005

Bazı genç feministlerin **cinsel nesneleşmeyi kabul etmesini** eleştiren Ariel Levy, *Female Chauvinist Pigs: Women and the Rise of Raunch Culture*'ı (*Kadın Şovenist Domuzlar: Kadınlar ve Müstehcenlik Kültürünün Yükselişi*) yayımlar.

2009

250 Müslüman kadın aktivistten oluşan bir grup, Müslüman kadınların eşitliğini destekleyen küresel bir hareket olan Musawah'ı kurmak için Kuala Lumpur'da toplanır.

davranışı tarif etmek için "müstehcen kültür" ifadesini buldu. Levy, bunun mizojinist kültürün ekmeğine yağ sürdüğüne ve kadınların bağımlılığını güçlendirdiğine inanıyordu. Diğer feministler bu tür görüşlere katılmadı ve daha fazla seks-pozitif bir yaklaşım çağrısında bulunup kadınların cinsel özgürlük ve haz hakkı olduğunu öne sürdüler. Bundan, feminist-eseri pornografiyi destekleyen bir hareket doğdu.

İdealleştirilmiş kadınlıkla ilgili yerleşik feminist düşünceleri geliştiren Amerikalı yazar Naomi Wolf, kendi "güzellik miti" teorisini ortaya attı. Pazarlama ve modellik ajanslarının sattığı idealleştirilmiş güzellik imgelerinin kadınlara ciddi zarar verdiğini savundu. Ona göre kadınlar, erkeklerin dayattığı ticari kuvvetler tarafından enerjilerini olanaksız bir ideale yöneltmeye zorlanıyorlardı.

Sorunlar ve kampanyalar

Üçüncü dalga feminizmi, seks, toplumsal cinsiyet ve kimlikle ilgili yeni ve bazen çatışmalı teoriler de karakterize etti. 1990'da Amerikalı feminist felsefeci Judith Butler *Cinsiyet Belası*'nı yayımladı; bu kitapta, toplumsal cinsiyetin kültürel beklentilere göre sürekli canlandırıldığına, istikrarlı toplumsal cinsiyet kimlikleri yanılsaması yaratıldığına ilişkin teoriyi ortaya atar. Toplumsal cinsiyeti ikili değil, akışkan olarak görüyordu. Aynı zamanda biseksüeller, hem heteroseksüel hem lezbiyen kadınlardan düşmanca muamele görmekten yakınınca biseksüellik konusu da dikkat çekti. Birçok Batılı feminist toplumsal cinsiyet konularını tartışırken bazıları kadınları ezen eylemlere karşı kampanya yürütmeye, yoksul kadınlara, özellikle ABD'de renkli ve yerli kadınlara yetersiz sağlık hizmeti gibi bir kenara atılan ya da üstü örtülen konulara dikkat çekmeye devam etti. Dünyanın başka yerlerinde, Gana kökenli İngiliz aktivist Efua Dorkenoo, Afrika'da yaygın bir biçimde uygulanan kadın sünnetine karşı kampanya yürüttü; Irak doğumlu Zainab Salbi, Bosna savaşı sırasında Bosna-Hersek'te Sırp rejiminin kurduğu "tecavüz kampları"nın varlığını ortaya çıkardı. Salbi, savaş bölgelerinde tecavüz-zedelere destek için Women International'ı (Kadın Enternasyonali) kurdu. ■

BEN ÜÇÜNCÜ DALGAYIM

POST-FEMİNİZM VE ÜÇÜNCÜ DALGA

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Rebecca Walker, 1992

ANAHTAR FİGÜRLER
Rebecca Walker, Jennifer Baumgardner

ÖNCE
1960'lar – erken 1980'ler
İkinci dalga feminizm kadınların ezilmesinin köklerini incelemeye ve kadınların kendi bedenleri üzerindeki haklarına odaklanır.

1983 Alice Walker cinsiyetçiliğe ve ırkçılığa birlikte meydan okuyan siyah feministler için "kadıncı" terimini kullanır.

SONRA
2012 Feminizmin dördüncü dalgası ortaya çıkar, bilinç yükseltme için sosyal medya kullanılır.

2015 Ulusal bir araştırmada LGBTQ bireylerin Latin, Asyalı, Pasifik Adalarından ve Müslüman kadınların dörtte birinden azı bir ABD vatandaşı olmak için iyi bir zaman olduğunu söyler.

1992'de 22 yaşındaki Amerikalı feminist ve yazar Rebecca Walker, *Ms.* dergisi için yazdığı "Üçüncü Dalga Olma" başlıklı bir makalede, toplumda hâlâ egemen olan ırkçılığı, sınıfçılığı ve cinsiyetçiliği tanıyan ve bunlara meydan okuyan yeni, üçüncü dalga bir feminizme katıldığını duyurdu. Makale kadınların etraflarındaki cinsel tacizi –sözlü ve fiziksel– durdurma konusundaki güçsüzlüğüne ışık tutuyor ve post-feminist bir dönemde pek çok genç kadının erkeklerle eşitliğe sahip olduğuna ve feminizme artık gerek olmadığının altını çiziyor.

1960'larda ve sonrasında doğan birçok kadın gibi, şair ve romancı Alice Walker'ın kızı olan Rebecca Walker da mizojinist, sağcı bir dönemde feminizmi yeniden keşfetmek gerektiğini görebiliyordu. Jennifer Baumgardner ve Amy Richards'ın 2000'de çıkan *Manifesta: Young Women, Feminism, and the Future* (*Manifesta: Genç Kadınlar, Feminizm ve Gelecek*) kitabında belirttiği gibi, kadınlar feminizmi yeniden yoğurup kendi kuşaklarının ihtiyaçlarına ve duyarlıklarına uygun hale getirmelidir. 1990'ların başından 2012 civarına kadar üçüncü-dalga feministler, kadınların rüyalarına "ulaştığına" ve gerçekleştirdiğine inanmadıklarını gösterdiler.

> Öfkemin ötesine geçip bir gündem dile getirmeyi henüz doğmamış kızlara... borçlu olduğumuzu anlamaya başlıyorum.
> **Rebecca Walker**

Yeni muhafazakârlık

1980'lerde ve 1990'ların başında İngiltere ve ABD, 1960'ların ve 1970'lerin sivil hak hareketleri sırasında sağlanan toplumsal ilerlemeye büyük bir ters tepki yaşadı. 1979-90 arasında Margaret Thatcher'ın başbakanlığı İngiltere'ye, daha sonra "Thatcherizm" denilecek sağ muhafazakârlığı, serbest piyasa kapitalizmini ve İngiliz milli-

Jennifer Baumgardner

1970'te Kuzey Dakota'da doğan Jennifer Baumgardner, Wisconsin'de kolej öğrencisiyken feminist bir aktivist oldu. 1990'ların başında New York City'ye taşındı; *Ms.* dergisinde stajyer olarak çalıştıktan sonra 1997'de en genç editörü oldu.

Üçüncü dalga feminizmin ortaya çıkışını kutlayan kitabı *Manifesta*'nın (2000) yayımlanmasıyla ön plana çıktı. Üreme adaleti, kürtaj ve tecavüzün yanı sıra biseksüellik üzerine yazılar da yazdı. 2002'de feminist aktivizme bir platform sağlamak için Amy Richards ile birlikte Soapbox Inc.'i kurdu. "I Had an Abortion" (2004; Kürtaj Oldum) ve "It Was Rape" (2008; Tecavüzdü) filmleri, kadınları kendi deneyimlerini paylaşmaya teşvik etti. Baumgardner 2013'ten 2017'ye kadar Feminist Press'in müdürüydü.

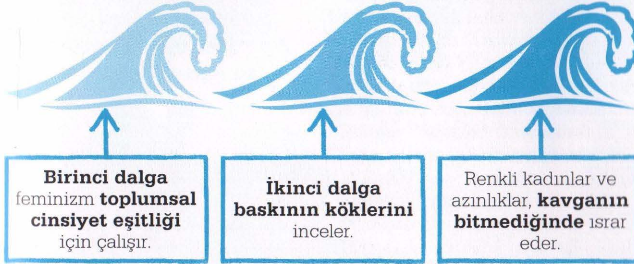
Önemli eserleri

2000 *Manifesta: Genç Kadınlar, Feminizm ve Gelecek*
2007 *İki Tarafa da Bak: Biseksüel Siyaset*
2011 *F'em: Bakış Atma, Abayı Yakma ve Taşak Üzerine Bazı Düşünceler*

Ayrıca bkz. Kadınlara oy hakkı hareketinin doğuşu 56–63 ▪ Irk ve toplumsal cinsiyet eşitliği 64–69 ▪ Baskının kökleri 114–17 ▪ Bilinç yükseltme 134–35 ▪ Ayrıcalık 239 ▪ Kesişimsellik 240–45 ▪ Riot Grrl hareketi 272–73

Üçüncü dalga feminizmin doğuşu

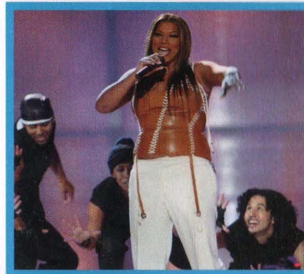
Birbirini izleyen kuşaklar yeni özgürlükler kazandıkça ama farklı toplumsal sorunlarla da karşılaştıkça ve bunlarla ilgilendikçe feminist kaygılar evrildi.

yetçiliğini getirdi. Thatcher 1967'de homoseksüelliği yasallaştırma yönünde oy kullandığı halde, 1988'de hükümeti yerel yetkililerin homoseksüelliği "desteklemesini" ve devlet okullarının, eşcinsel ilişkileri "sözde bir aile ilişkisi olarak" kabul edilebilir göstermesini yasaklayan Yerel Yönetim Yasasının 28. Maddesini yürürlüğe soktu. Birçok kesimden gelen protestolara rağmen 28. Madde 2003'e kadar iptal edilmedi.

1980'den itibaren ABD Başkanı Ronald Reagan'ın muhafazakâr serbest piyasa ekonomisi, ABD'de gelir uçurumunun genişlemesine yol açtı. Reagan gaylerin ve lezbiyenlerin eşitliğine açıkça karşı çıktı ve gay hakları grupları, Reagan'ı ve yönetimini, acil bir halk sağlığı sorunu olarak HIV/AIDS'e önleyici tepki vermeyerek binlerce kişinin ölümüne katkıda bulunmakla suçladı. Reagan Eylül 1985'e kadar bir muhabirin sorularına yanıt olarak "AIDS" sözcüğünden açıkça söz etmedi. 1987'de sessizliğe son vermeye kararlı olan radikal gay hakları grubu ACT UP kuruldu –"AIDS Coalition To Unleash Power" (Gücü Serbest Bırakmak İçin AIDS Koalisyonu) ifadesinin kısaltılmışı.

Baptist papaz Jerry Falwell'in 1979'da kurulan Moral Majority (Ahlaki Çoğunluk) örgütü, Reagan döneminde Hıristiyan sağın yükselişinde anahtar bir oyuncu oldu. 1980'ler boyunca bu hareket, Evanjelistleri, feminizme, üreme tercihine ve LGBT haklarına karşı çıkan "aile değerleri" koalisyonuna taşıdı. 1982'de, ilk kez 1923'te Kongreye sunulan Eşit Haklar Ek Maddesi (Equal Rights Amendment -ERA), 38 eyalet çoğunluğuyla onaylanması gereken son tarihi geçirdi. 1989'da ve 1992'de kadınlar kürtaj hakkı talep eden yürüyüşler yaptı.

1991'de Yargıç Clarence Thomas'ın ABD Yüksek Mahkemesine atanması, Anita Hill'e cinsel taciz iddiasına rağmen, Kongre tarafından onaylandı; bu, Walker'ın 1992'de *Ms.*'deki "Üçüncü Dalga" makalesinin başlangıç noktasıydı. 1995'te Kadınları Yaşamı İçin Miting'de feministler kadınlara karşı şiddeti kitlesel olarak protesto etti. 1995'te Washington'da siyah sivil hakları için Milyon Adam Yürüyüşü'nden sonra, 1997'de siyah kadınlar Philadelphia'da Milyon Kadın Yürüyüşü'nü örgütledi. Gay hakları aktivistleri de 1990'larda birçok kez Capitol'de protesto gösterisi yaptı ve 2000'deki Milenyum Yürüyüşü, LGBTQ bireylere eşit hak çağrısında bulundu.

Irk, sınıf ve cinsellik

Muhafazakâr politika değişiklikleri, birçok genç kadına –özellikle beyaz ve orta-sınıf olmayanlara– protesto edilecek bol malzeme vermişti. Walker gibi aktivistler, zamanın siyasal ikliminin bir yan ürünü olduğuna inandıkları gündelik mizojini, ırkçılık, sınıfçılık ve homofobi deneyimlerini vurguladılar.

İkinci dalga feminist kazanımları kabul eden üçüncü dalga feministler, daha derine inmek ve Amerikalı sivil haklar savunucu Kimberlé Crenshaw'un ilk kez 1989'da ırk,

Queen Latifah, öncü bir hip-hop feminist, siyah kadınları etkileyen konularda rap müzik yapıyor. "Ladies First" (Önce Hanımlar) şarkısı, siyah kadınları bedenleriyle ve toplumsal cinsiyetleriyle gurur duymaya teşvik eder.

toplumsal cinsiyet ve sınıf kesişmesini siyah feminist bakış açısıyla tartışan bir makalede "kesişimsellik" dediği şeyi çözümlemek istediler. Bu terim, iktidar sistemlerinin iç içe geçip LGBT bireyler, renkliler, alt sınıflar ve engelliler gibi toplumda en fazla marjinalleştirilmiş kişileri nasıl ezdiğini tarif etmek için kullanılır. Robin Morgan'ın "Kız Kardeşlik Güçlüdür" duyurusu, ikinci dalga feminizmin şiarıydı; üçüncü dalga feministler ise bu kız kardeşliğe fiiliyatta hangi kadın gruplarının dahil olduğunu soruyorlardı. Bu, 1970'ler ve 80'ler boyunca renkli feministlerin vurguladığı bir soruydu.

Üçüncü dalga feministleri yalnızca Crenshaw'un makalesi etkilemedi. Chandra Talpade Mohanty gibi sömürge sonrası feministlerin önemli bilimsel çalışmaları da çıkıyordu. Amerikalı feminist Peggy McIntosh 1988'de beyaz ayrıcalığı üzerine etkili bir makale yayımlamıştı; Judith Butler cinsiyetin ve toplumsal cinsiyetin toplumsal inşasına bakıyordu; gay ve lezbiyen sorunları üzerine bol miktarda yeni yazı vardı. 1970'lerde feministlerin kolejlere ve üniversitelere girmesi için mücadele ettiği kadın araştırmaları programları, 1990'larda yüksek eğitimde ilerleme kaydediyordu.

Akademik dünyanın dışında, 1990'ların başında Riot Grrrl feminist punk hareketi, erkek-egemen punk müziğe ve genel olarak mizojinist bir kültüre tepki olarak ABD sahnesine bomba gibi çıktı. Riot Grrrl aktivistleri, "kancık" ve "kaltak" gibi, kadınları aşağılamak için kullanılan etiketleri sahiplendiler. Kadınlara ve kızlara karşı şiddeti ve cinsel istismarı açıkça lanetleyen güçlü bir kız kültürü yarattılar. Bikini Kill'in "Rebel Girl"ü (Asi Kız) gibi şarkılarda, kadın ilişkilerinin gücünü övdüler.

Üçüncü dalga feminizmin bir köşe taşı da, kadınların cinselliklerini ifade etme ve seksten keyif alma hakkına sahip oldukları inancıydı. Susan Brownmiller gibi ikinci dalga feministler sekse hayır demenin meşruiyeti için savaşırken, üçüncü dalga feministler korku ya da utanç duymadan evet deme hakkını ısrarla dile getirdiler. Bu hak, feminist seks-pozitiflik hareketinin 1980'ler boyunca istediği bir şeydi. Bununla birlikte, yalnızca pornografiyi değil, BDSM (Esaret, Hakimiyet, Sadizm, Mazoşizm) gibi cinsel pratikleri de şeytanlaştırma girişimlerinde sağcı siyasal gruplarla koalisyon kuran pornografi karşıtı feministlerin inançlarına tersti.

> Özgürleşmiş olmak daha önce olanları kopyalamak değil, kendi yolunu –sahiden insanın kendi kuşağına ait bir yol– bulmak anlamına gelir.
>
> **Jennifer Baumgardner ve Amy Richards**

Cinsellik açmazı

1980'lerin başında *New York Times*, feminist hedefleri kabul eden ama olumsuz, sinirli ve düşmanca buldukları eski kuşak "kadın kurtarıcılarıyla" ilişkilenmekten de çekinen genç kadınlarla ilgili bir makale, "Post-Feminist Kuşağın Sesi", yayımlamıştı. İkinci ve üçüncü dalganın feministleri arasında bir bölünme gerçekleşti. Bazı ikinci

TV dizisi *Sex and City*'de (1998-2004) Charlotte, Carrie, Miranda ve Samantha karakterleri cinsel özgürlüğü cisimleştirdiler ama mutlulukları yine de çoğu kez erkeklere bağlıydı.

2017'de Londra'daki bir yürüyüşünde genç kadınlar, hem yoksullukla mücadeleyi hem "kadınları ve kızları güçlendirmeyi" görev edinen Care International'a desteklerini gösteriyor.

dalga feministler, üçüncü dalga kuşağından kadınların kendi kültürlerine yeterince eleştirel yaklaşmadığını savundu. "Kancık" ya da "kaltak" sözcüklerinin sahiplenilmesini ve kendilerine "kız" deme alışkanlığını eleştirdiler. Onlara göre böyle bir dil kullanmak, gelişigüzel seks yapmak, aşırı cinselleştirilmiş kadın imgelerine uyum göstermek ya da porno tüketmek, feminist yolunu kaybetmiş post-feminist kuşağın işaretleriydi.

1990'lardan itibaren eleştirel feministler, genç kadınların cinsel özgürlük arzusunun bağımlılıklarını güçlendirme riski taşıdığını savundular. Amerikalı feminist Ariel Levy, *Female Chauvinist Pigs: Women and the Rise of Raunch Culture*'ı (2005; *Kadın Şovenist Domuzlar: Kadınlar ve Müstehcenlik Kültürünün Yükselişi*) kitabında, oldukça cinselleşmiş kadın davranışının yükselişini inceler. Bunu bir tür ilerleme olarak değil, 1980'lerde seks-pozitifliği destekleyen kadınlar ile pornografiye karşı çıkan kadınlar arasında çözülmemiş bir çatışmanın ifadesi olarak görür. Kadınlar cinsel bakımdan özgür olmak istiyordu ama cinsel özgürlük, onları erkek sömürüsüne karşı savunmaz yapıyordu.

Medyada kalıcılaştı

Bazı feministler, kadın karakterleri kâr amacıyla utanmazca cinselleştirirken kadınların cinsel özgürlüğünü övüyormuş görüntüsü verdiği için medyayı hedef aldı. İngiliz kültür teorisyeni Angela McRobbie, Amerikan TV dizisi *Sex and City*'yi örnek gösterdi. New York City'de cinsel bakımdan özgürleşmiş, başarılı kadın çalışanları tasvir ettiğini iddia ettiği halde, dizinin örgüsü ve karakterleri, çoğu kez anti-feminist mesajları sürdürmekteydi. Örneğin başkahraman Carrie Bradshaw yaşamını tamamlayacak bir erkek bulmaya takıntılıydı. Haberlerde, televizyonda ve sinemada tasvir edilen kadınlara karşı cinsel şiddet düzeyinde artış da bir kaygı konusuydu.

Post-feminist kaygılar hâlâ hararetle tartışılmaktadır –ve yeni, daha genç feministlerce. Sosyal medyanın ortaya çıkışı, hareketin dördüncü dalgasına işaret eden bir aktivizm patlamasına neden oldu. ■

Üçüncü dalga satışı

İngiliz kültür teorisyeni Angela McRobbie, *The Aftermath of Feminism* (2008; *Feminizmin Sonrası*) kitabında, üçüncü dalga feministlerin cinselliklerini kucaklamaya çalışırken kendilerini sömüren kurumsal bir kültüre destek olma riskine girdiklerini savunur. TV makyaj şovlarının, kadınların güçlü ya da seksi görünme çabasında kendilerini daha iyi hissetmeleri için para harcayabilecekleri düşüncesini satarak kozmetik ürün satışlarını nasıl artırdıklarını örnek verir.

Amerikalı feminist Andi Zeisler, estetik ameliyattan silaha kadar her şeyi kadınlara satmak için kadını güçlendirme fikrinin nasıl kullanıldığını araştırdı. Örneğin, ABD'de motosiklet sahibi kadın sayısı rekor düzeydedir. *Femvertising* (kadın-reklamı) ya da *empowertizement* (güçlendirme-reklamı) denilen bu eğilim, tüketicileri bağlamak için feminist kavramları kullanır ama aynı zamanda kadın güvensizliklerini istismar eder. Zeisler üçüncü dalga feminizmi, geri dönülmez bir biçimde metalaşmış bir hareket olarak görür.

TOPLUMSAL CİNSİYET, TEKRARLANAN EYLEMLER KÜMESİDİR

TOPLUMSAL CİNSİYET EDİMSELDİR

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Judith Butler, 1990

ANAHTAR FİGÜR
Judith Butler

ÖNCE
1949 Simone de Beauvoir, "İnsan kadın doğmaz" der ve toplumsal cinsiyetin, toplumsal bir kadın "olma" süreciyle kurulduğunu öne sürer.

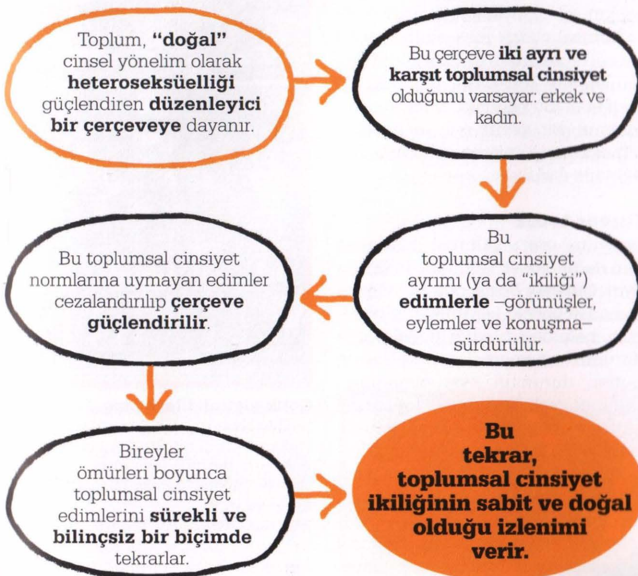
1976 Monique Wittig, ikili toplumsal cinsiyetin zorunlu bir heteroseksüelliğin temeli olduğunu öne sürer.

SONRA
1990'lar Psikolog Nancy Chodorow, kuşaklar boyunca tekrarın toplumsal cinsiyet rollerini nasıl pekiştirdiğini açıklar.

İkinci dalga feministleri, kısmen Simone de Beauvoir'ın çalışmaları sayesinde, erkekler ile kadınlar arasındaki farkı tartışırken "cinsiyet" ile "toplumsal cinsiyet"i ayırt etmeye başladılar. Cinsiyet, biyolojik farklılıklara işaret eder; toplumsal cinsiyet ise toplumsal farklılıklara –çoğu kez toplumsal cinsiyet rolleri denilen şeylere– işaret eder. 1986'da filozof Judith Butler, "Simone de Beauvoir'ın *İkinci Cinsiyet*'inde Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet" başlıklı bir makale yazdı; Beauvoir'ın önemli bir yeni toplumsal cinsiyet anlayışı sunduğunu kabul ediyordu. Bununla birlikte, Butler konuyla ilgili kendi teorilerini oluşturmaya ve terimler arasındaki ayrımı eleştirmeye devam etti.

1990'da Butler çığır açan eseri *Cinsiyet Belası*'nı yayımladı. Butler'ın eseri karmaşıktır. Post-yapı-

Ayrıca bkz. Baskının kökleri 114–17 ▪ Post-yapısalcılık 182–87 ▪ Feminizm ve queer teori 262–63

salcı filozof Michel Foucault'nun teorilerinden ve Julia Kristeva gibi post-yapısalcı feministlerin düşüncelerinden yararlanır. Foucault ve diğer post-yapısalcılar toplumsal gerçekliğin, onu tasvir etmek için kullanılan dille inşa edildiğine inanır. Bu nedenle Butler dilsel yapılara, söylemlere ve edimlere odaklanma eğilimindedir.

Butler "edimler"den söz ederken, toplumsal gerçekliğin dille ve hareketlerle nasıl yaratıldığını anlatıyor. Konuşma bir edimdir ama bir kişinin beden dili, görünüşü ve davranışı gibi sözel olmayan iletişim de edimdir. Butler'ın inancına göre her ikisi de toplumsal cinsiyet kimliği yaratmanın anahtarıdır. Toplumsal bir bağlamda Butler, bir kişinin toplumun beklentilerinden farklı "eylemeye" ne kadar özgür olduğuna dair kurallar ve kısıtlamalar bulunduğunu öne sürer.

Edimsel olarak toplumsal cinsiyet

Butler'a göre toplumsal cinsiyet yaratılır ve edimlerin sürekli tekrarlanmasıyla sürdürülür. Bu edimler birlikte gözlemlendiğinde tutarlı ve doğal bir toplumsal cinsiyet kimliği görüntüsü verir. Butler, verili bir bağlam içinde bu edim tekrarına "edimsellik" diyor. Butler, toplumsal cinsiyet edimseldir dediğinde, toplumsal cinsiyetin doğuştan değil, insanların yaptığı bir şey olduğunu söylemek ister. Butler'a göre bir kişi, belirli bir biçimde davranmasına yol açan bir toplumsal cinsiyet kimliğiyle doğmaz –aksine, yürüme,

Judith Butler

1956'da Ohio'da Cleveland'de doğan Judith Butler, 14 yaşında Yahudi etiği derslerinde felsefeye ilgi duydu. Butler Bennington College ve Yale Üniversitesinde okudu, 1984'de felsefe dalında doktora derecesini aldı. İlk önce "Performative Acts and Gender Constitution" (1988; "Edimsel Eylemler ve Toplumsal Cinsiyet Oluşumu") başlıklı bir denemede kendi edimsellik teorisini önerdi ve ardından önde gelen bir toplumsal cinsiyet teorisyeni oldu. Daha sonraki çalışmaları toplumsal cinsiyet kavrayışlarının ötesine geçip felsefi bir şiddet teorisini tartışır. Butler "güvencesizlik" –insanın içinde yaşadığı koşullar katlanılmaz olduğu zaman– kavramı hakkında da yazı yazar. Butler feminizm, LGBTQ+ sorunları ve İsrail-Filistin çatışması hakkında açık sözlü olmuştur. Partneri Wendy Brown bir siyaset teorisyenidir.

Önemli eserleri

1990 *Cinsiyet Belası*
1993 *Mühim Bedenler: "Cinsiyet"in Söylemsel Sınırları Üzerine*
2004 *Toplumsal Cinsiyeti Çözme*
2015 *Edimsel Bir Toplanma Teorisine Yönelik Notlar*

> Toplumsal cinsiyet her zaman bir iştir ama işten önce var olduğu söylenebilecek bir öznenin işi değildir.
> **Judith Butler**

konuşma ve kendini sunma şeklinden ötürü bir toplumsal cinsiyet kimliğine sahip olduğu algılanır. Bu edimler sürekli tekrarlandığı için sabit bir toplumsal cinsiyet kimliği görüntüsü verir.

Toplumsal cinsiyet ikiliği

Okurlar, *Cinsiyet Belası*'ndaki düşünceleri genellikle yanlış yorumladı. Butler'ın kendisi de tepki gösterdi: "Kötü okuma şöyle bir şeydir: Sabah kalkıyorum, klozetime bakıyorum ve bugün hangi toplumsal cinsiyet olmak istediğime karar verebiliyorum." Ama toplumsal cinsiyet, bir beklentiler sistemi olarak, bundan çok daha köklüdür. Bir kişi, bir gecede "farklı şekilde" yapmaya karar veremez. Edimselliği, insanların tekrarlı ve baskıcı toplumsal cinsiyet normlarını güçlendiren edimleri tekrarladığı bir tuzağa benzetir. Bu normlar toplumsal olarak inşa edilir; "erkek" ve "kadın" konumu, ortası olmayan kutupsal karşıtlıklar –toplumsal cinsiyet iki-biçimliliği ya da "toplumsal cinsiyet ikiliği" olarak bilinen bir şey– olarak inşa edilir.

Butler, siyah ve beyaz ya da ikili bir toplumsal cinsiyet algısının cinsiyet için de geçerliği olduğunu ve erdişi bireylerin, bedenlerini tıbbi "erkek" ve "kadın" tanımlamalarına daha fazla uydurmak için genç yaşta ameliyat olmalarına yol açtığını savunur. Bir anlamda, diyor, toplumsal cinsiyet kadar cinsiyet de toplumsal olarak inşa edilir; çünkü cinsel organları tarif etmek için kullanılan dil, toplumsal cinsiyeti de tarif eder. Bu nedenle, cinsiyet anlayışımız, bir şeyin eril ya da dişil olmasının ne anlama geldiğine dair fikirlerle ilişkilidir.

Queer teori

Butler'ın eseri yalnızca feminizm için değil, queer teori için de önemliydi. *Cinsiyet Belası*'nda Butler kendisinden önceki feministlerin çoğunun, heteroseksüelliği doğal varlık durumu varsaymalarını eleştirir. Butler, durumun öyle olmadığını savunur; aslında, diyor, toplumsal cinsiyet ikiliği esas olarak heteroseksüelliği topluma dayatmayı desteklemek için vardır. Heteroseksüelliğin (karşıtı arzulama) doğanın bir olgusu olduğuna insanların inanması için, karşıt ve birbirini tamamlayan bir toplumsal cinsiyet ikiliğine inanç zorunludur. Butler cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinselliğin el ele gidecek şekilde inşa edildiğini yazar –yani doğuştan

> İdeal toplumsal cinsiyet normlarının, özellikle toplumsal cinsiyeti farklı olanlara, toplumsal cinsiyet sunumuna uygun olmayanlara dayatılan şiddete direnmek önemlidir.
> **Judith Butler**

Gotik giyimli Black Lips grubu Mart 1993'te New York City'de poz veriyor. Şarkıcı Anohni'nin kurduğu gurup, 1990'ların başında toplumsal cinsiyet-bükme (gender-bending) tiyatrosu yaptı.

"erkek" olarak sınıflandırılan bir kişinin eril olarak tanımlanması ve kadınları çekici bulması beklenir. Butler'a göre bu "uyumlu özdeşleşme" –cinsellik, cinsiyet, toplumsal cinsiyet hizalandığı zaman– kültürel bir norm haline gelecek kadar tekrarlanmıştır. Başka bir deyişle, toplumdaki eylemlerle meydana gelir. Bundan herhangi bir sapma, diyor Butler, cezalandırılır. Örneğin homoseksüeller ve toplumsal cinsiyet edimleri cinsiyetlerine denk olmayanlar ayıplanabilir ve toplum normlarından sapmayı cezalandırmak için şiddete maruz kalabilirler.

Bu tür cezalar, hegemonik heteroseksüellik olarak bilinen şeyin işlevleridir –"hegemonik", normal, doğal ve ideal sayılan bir toplumsal-siyasal bağlamda en baskın güç demektir. Butler'dan sonra queer teorisyenleri bu düşünceye "hetero-

> Konuştuğum her taksi şoförünün bir toplumsal cinsiyet teorisi vardır... Herkesin bir ön-varsayımlar kümesi vardır: Toplumsal cinsiyet nedir, ne değildir.
> **Judith Butler**

normatiflik" dedi –bu dünya görüşünde heteroseksüellik o kadar baskın bir düşünce haline gelmiştir ki, insanlar her etkileşime ya da ilişkiye algılanan bir erkek/kadın dinamiğine uygun bakmaya başlar. Heteronormatiflik, erkeklerin ve kadınların karşıt ve birbirini tamamlayan iki toplumsal cinsiyet olduğu inancına dayanır –ya da Butler'ın toplumsal cinsiyet ikiliği dediği şeye.

Feminizm üzerindeki etkisi

Feminist teori söz konusu olduğunda Butler'ın düşüncelerinin özel bir yeri vardır. Butler, feministlerin bir kadın olmanın ne demek olduğuna ilişkin yeni inşalar oluşturduğunu savundu. Bununla anlatmak istediği şudur: Feministler, toplumsal cinsiyetin gerçek olduğunu ve bir grup olarak kadınların bir tür ortak doğayı ya da kültürel gerçekliği paylaştıklarını varsayarlar. Burada Butler, "kadınlar gerçeklikte yoktur" diyen Julia Kristeva'ya atıfta bulunur ve tüm kadınların paylaştığı, onları tek bir kategoride toplamayı gerektirecek tek bir bakış açısı, ortak öz ya da yaşam deneyimi olmadığını savunur. Butler, feministlerin birleştirici olarak atıfta bulunduğu kadınlar arasındaki ortaklıkların, çoğu kez kadın toplumsal cinsiyetin deneyimlerini kadın bedenleriyle ilişkilendirdiğine inanır.

Butler da, onun eserini anlaşılmaz bulan, karmaşık felsefeye gereğinden fazla odaklandığını, adaletsizlik ve eşitsizlik gerçekliklerine pratik çözümlere yeterince odaklanmadığını düşünenlerce eleştirildi. Yine de Butler kadınların ve LGBTQ+ bireylerin haklarının aktif bir savunucusu oldu ve düşünceleri, popüler (akademik olmayan) feminist düşüncenin bile ayrılmaz bir parçası olmuştur.

Toplumsal cinsiyet ikiliğine inanç hâlâ yaygın olmasına rağmen, *Cinsiyet Belası*, feminist kuşakları toplumsal cinsiyetin taşa kazınmadığı –ve kadınların çalışıp zayıflatabileceği kısıtlayıcı toplumsal normlar bulunduğu– düşüncesiyle tanıştırdı. Butler'ın *Cinsiyet Belası*'ndaki eleştirileri edimsellik tuzağını kırmanın yollarını tarif etmediği halde, eserinin toplumsal cinsiyet "yapmak" ve hakkında düşünmek için yeni olanaklar açacağını umdu. ■

Protestocular, 2017'de Brezilya'da Sao Paulo'da bir sempozyum sırasında Butler'ın kuklasını yakıyor. Burada diğer muhafazakâr protestocularla birleşen Ativistas Independente grubu, onu toplumsal cinsiyet ideolojisini aşılamakla eleştiriyordu.

FEMİNİZM VE QUEER TEORİ AYNI AĞACIN DALLARIDIR

FEMİNİZM VE QUEER TEORİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Elizabeth Weed, 1997

ANAHTAR FİGÜR
Eve Kosofsky Sedgwick

ÖNCE
1894 İrlandalı oyun yazarı Oscar Wilde'a, sevgilisinin babası "queer" der. Bu, terimin homofobik hakaret olarak kaydedilmiş ilk kullanımıdır.

1990 İtalyan feminist Teresa de Lauretis "queer teori" terimini bulur.

SONRA
1997 Elizabeth Weed ve Naomi Schor, iki alanın ortak siyaseti üzerinde düşünen *Feminism Meets Queer Theory*'yi (*Feminizm, Queer Teoriyle Buluşur*) yayımlar.

2009 ABD'de Harvard Üniversitesi, LGBT araştırmaları alanında bir profesörlük kurar.

2011 ABD'de queer teorisyenleri, queer teoride seksin yerini inceleyen *After Sex?* (*Seksten Sonra?*) başlıklı bir deneme derlemesi yayımlar.

Feminist teoriden, post-yapısalcılıktan, lezbiyen ve gay araştırmalarından çıkan queer teori gelişip heteroseksüelliği üstün olarak konumlandırırken, eşcinsel arzuyu karalayan ideolojiyi sorguladı.

1976'da Fransız eleştirel kuramcı Michel Foucault, queer araştırmalarının entelektüel başlangıç noktası olan *Cinselliğin Tarihi Cilt I*'i yazdı. Bu kitapta Foucault, cinselliğin biyolojik bir olgu olmaktan çok toplum tarafından fiilen inşa edildiğini savunur. Victoria döneminin basit bir cinsel baskı zamanı olduğu yaygın varsayımına itiraz eder. Aksine, dönemin cinsel yasakları seks düşkünlüğüne işaret ediyordu. Foucault'nun yazdığına göre sapıklıkları adlandırma, düzenleme ve cezalandırmayla, cinselliği devlet adına kontrol etmek ve düzenlemek için bir cinsellik bilimi doğdu.

Cinselliğin incelenmesi, toplumsal cinsiyet incelemesiyle eş süreli değildir; dolayısıyla homofobik karşıtı araştırma, feminist araştırmayla eşsüreli değildir.
Eve Kosofsky Sedgwick

Foucault'nun düşünceleri, ABD'de bazı feminist teorisyenlerin, özellikle toplumun kabul edilebilir ve kabul edilemez seks saydığı şeye bakan Gayle Rubin ve zorunlu heteroseksüellik hakkında yazı yazan Adrienne Rich'in düşüncelerine tam anlamıyla uyar. Queer teorisyeni Eve Kosofsky Sedgwick, homoseksüel ve heteroseksüel ikili ayrımına meydan okuyan ve lezbiyenler ile gayler arasındaki toplumsal cinsiyet farklılıklarını kabul etmenin önemini vurgulayan kitabı *Epistemology of the Closet*'te (1990; *Klozet Epistemolojisi*) bütün bu düşünceleri alıp geliştirir.

Kimlik sorunu

Feminizm –bir hareket ve bir felsefi ve siyasal ilkeler kümesi olarak– iddialarını ortaya atmak için "kadın" kategorisine dayanır. Bununla birlikte, 1980'lerden itibaren feminist renkli kadınlar "Hangi kadınlar?" sorusunu sormaya başladı; özellikle bir gey ve lezbiyen tarihi ortaya çıkarmakla ilgilenen lezbiyen gruplar da aynı soruyu

Ayrıca bkz. Post-yapısalcılık 182–87 ▪ Zorunlu heteroseksüellik 194–95 ▪ Seks-pozitiflik 234–37 ▪ Toplumsal cinsiyet edimseldir 258–61 ▪ Biseksüellik 269 ▪ Transfeminizm 286–89

> ... queer teoriye... trans bireylerin her gün yaşadığı temel sorunlara bariz bir duyarsızlık sergilediği için itiraz edilmelidir.
> **Viviane K. Namaste**

Eve Kosofsky Sedgwick

1950'de Ohio'da Dayton'da Yahudi bir ailede dünyaya gelen Eve Kosofsky Sedgwick, eserleriyle queer teorinin gelişiminde önemli bir rol oynayan bir edebiyat bilginiydi. Prestijli Amerikan üniversitelerinde ders verdi; edebiyat eleştirisini kullanarak, toplumsal cinsiyet ve cinsellikle ilgili normlara meydan okudu. Bu konu, ABD''nin daha geniş "kültür savaşları" bağlamında HIV/AIDS krizine bulaştığı 1980'lerde ve 90'larda, 1960'ların ve 70'lerin ilerici toplumsal hareketlerine muhafazakâr Hıristiyan bir tepki sırasında özellikle tartışmalıydı. Sedgwick 2009'da 58 yaşında göğüs kanserinden öldü.

Önemli eserleri

1985 *Erkekler Arasında: İngiliz Edebiyatı ve Erkek Homoseksüel Arzu*
1990 *Klozet Epistemolojisi*
1999 *Aşk Üzerine Bir Diyalog*

sordu. Böyle bir sorgulama, tikel bir kimlikte kimin sayıldığı düşüncesini genişletmeye dayanmaktaydı.

Diğer yanda queer teori marjinalleşmiş kimlikler adına hak talebinde bulunmanın bir yolundan çok, kimlik siyasetini eleştirmenin bir yolu olarak gelişti. Queer teorisyenleri, çoğu kez sınırlayıcı oldukları için bu sabit kimlik kategorilerini istikrarsızlaştırmaya çalıştı.

Birçok bilim insanı queer teoriyi eleştirdi. Kanadalı feminist bilim insanı Viviane K. Namaste, *Invisible Lives* (2000; *Görünmez Yaşamlar*) kitabında, queer teorisyenlerinin, trans yaşamın şiddete karşı savunmasızlık gibi gerçekliklerini teorilerinin merkezine yerleştirmeden, salt örnek olarak trans bireylerle ilgili varsayımlarda bulunduklarını savunur. Bu arada, trans-dışlayıcı radikal feminist Sheila Jeffreys, *Unpacking Queer Politics*'te (2003; *Queer Siyasetinin İçyüzü*), queer teorinin, gaylerin çıkarlarını lezbiyenlerin zararına sürekli hale getirdiğini savunur.

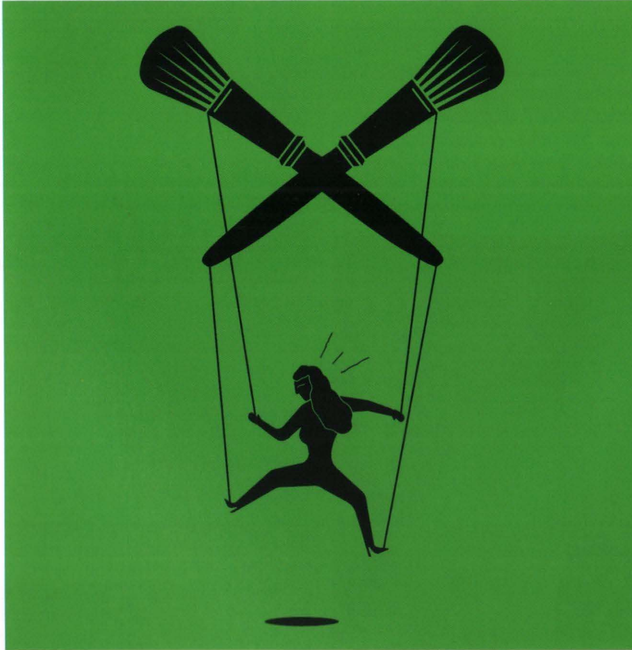
Gloria Anzaldúa gibi renkli feministler, sömürgecilik, beyaz üstünlüğü, sınıf baskısı, mizojini ve homofobi tarafından silinme tehlikesiyle karşı karşıya olan kimlikleri onurlandırmanın öneminden uzun uzadıya söz ettiler. Renkli queer teorisyenleri bu içgörüleri kucaklayıp, queer teorisinin beyazlık üzerinde kurulu olmasına itiraz ettiler ve queer araştırmalarını bu sorunların nasıl kesiştiğine odaklamaya çalıştılar. Birçok feminist, çok sayıda insan hâlâ toplumsal cinsiyetlerinden ya da cinselliklerinden ötürü baskıyla, eşitsizlikle ve kötülükle karşı karşıyayken kimlik siyasetini terk etmekten eşit ölçüde sakınır. ■

Şarkıcı Conchita geleneksel toplumsal cinsiyet kategorilerini istikrarsızlaştırır –queer teorinin merkezi bir öğesi. "Conchita", Avusturyalı sanatçı Thomas Neuwirth'in sahne adıdır.

GÜZELLİK MİTİ GÖRÜNÜŞÜN DEĞİL, DAVRANIŞIN REÇETESİNİ YAZIYOR

GÜZELLİK MİTİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Naomi Wolf, 1990

ANAHTAR FİGÜR
Naomi Wolf

ÖNCE
1925 Amerikalı yazar ve hicivci Dorothy Parker, "erkekler gözlük takan kızlara nadiren pas atar" gözleminde bulunur.

1975 İngiliz feminist ve film kuramcısı Laura Malvey, filmlerin kadınları hükmen nesneleştiren "erkek bakışı"yla nasıl çekildiğini yazar.

SONRA
1999 ABD'de kız grubu TLC, kadınların ve kızların güzellikle bağlantılı karşılaştıkları baskılar üzerine toplumsal bir yorum olarak "Unpretty" (Sevimsiz) şarkısını çıkarır.

2004 Dove'un Real Beauty (Gerçek Güzellik) Kampanyası, cilt bakım serisinin reklamı için model olmayan kadınları kullanır.

Feministler, en azından 1968'de Atlantic City'de Miss America Güzellik Yarışmasında radikal feministlerin protestosundan beri ataerkil kadın güzelliği standartlarını eleştirmektedir. Feministlere göre, güzellik yarışmalarının temsil ettiği ideal-leştirilmiş güzellik normları, kadın davranışını kontrol etmenin bir yöntemi olarak kullanılır. Bunların karşıtları, feministleri genellikle "çirkin" diye küçümser –19. yüzyılda oy hakkı için mücadele eden kadınlara da yöneltilen bir hakaret.

Erkeklerin gözünde

1990'da Amerikalı feminist ve gazeteci Naomi Wolf *The Beauty*

Ayrıca bkz. Cinsel haz 126–27 ▪ Kadınların kurtuluşunu popülerleştirme 132–33 ▪ Toplumsal denetim olarak ataerkillik 144–45 ▪ Erkek bakışı 164–65 ▪ Şişman-pozitiflik 174–75 ▪ Pornografi karşıtı feminizm 196–99

Güzelliğin ulaşılabilir olduğu miti kadınları **köleleştirir.**

Bu mitin peşinde çok miktarda enerji harcarlar.

Tatmin edici hayatlar yaşamaları önlenir.

Güzellik miti görünüşün değil, davranışın reçetesini yazar.

Myth'i (*Güzellik Miti*) yayımladı; kitapta kadınların güzelliğiyle ilgili ana akım düşüncelerin toplumsal olarak inşa edildiğini savunur. Wolf'a göre, kadınlar 20. yüzyılda daha fazla eşitlik ve başarının somut işaretlerine ulaştıkları halde, ataerkil toplumun dayattığı güzellik normları kadınları kendi değerlerini düşürmelerini sağlayarak onları kontrol eder. Güzellik miti kadınlara nihayetinde ulaşılması olanaksız dar yapılı bir kadınlık ideali için çabalamaları gerektiğini söyler.

Kadınlar, güzel ve zayıf olmazlarsa sevilmeyecekleri ya da değer görmeyecekleri korkusuyla fiziksel görünüşlerine odaklanmaya ve

> [Güzellik mitinden] kurtulacaksak... kadınların ilk ihtiyaç duyduğu şey... oy sandığı değildir; yeni bir görme yoludur.
>
> **Naomi Wolf**

kendilerini azarlamaya ne kadar çok zaman harcarlarsa, diyor Wolf, feminist toplumsal değişim için ajitasyon yapmaktan o kadar uzaklaşırlar.

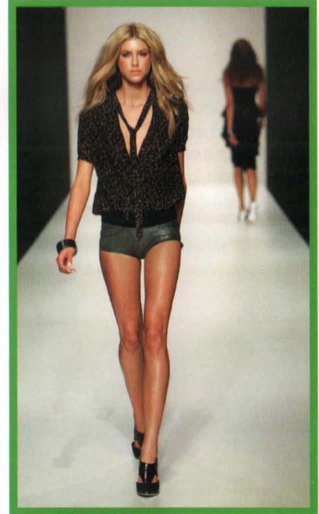
Wolf güzellik mitinin çalışmayla, kültürle, dinle, seksle, açlıkla ve şiddetle kadınları ezdiği alanları çözümler. İşyeri üzerine bir bölümde Wolf, kadınsı görünmeleri, makyaj yapmaları ve genç görünmeleri beklenen kadın haber sucularını örnek verir. Bu tür standartlar erkekler için geçerli değildir; erkeklerde yaşlanma saygınlık sayılır, ciddiyet ve bilgelik izlenimi verir.

Ana akım kadın dergileri, diyor Wolf, erkeklerin dayattığı güzellik parametrelerinin dışında kalanların değerini düşürür. İlgi odaklarını 1950'lerdeki ev hayatından 1990'larda kadınlar ev hayatından ayrılıp işyerine gidince güzelliğe kaydırmakla bu dergiler, kadınlara kendilerini bilinçli olarak denetlemeleri için yeni nedenler verdi. Zayıflamaya, erkekleri cinsel olarak memnun etmeye ve yükselen beyaz kadınlık imgesini yansıtacak şekilde giyinmeye odaklanma, güzellik mitini teşvik eder –ve dergilerde reklam yapanların kârlarını artırmalarına yarar.

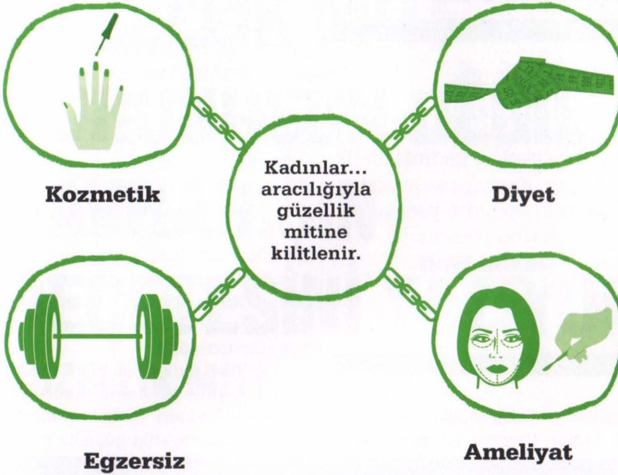
Yeni bir din

Kültürel açıdan, diyor Wolf, daha önce dinin dayattığı kadının cinsel saflığı takıntısı değişti. Güzellik mitinin peşinden gitmek yeni ahlaki zorunluluk haline geldi. Wolf'un bu içgörüsü, şimdi birçok çağdaş Batı kültüründe ince bir bedenin ahlaki üstünlükle eşitlenmesini kınayan şişman-araştırmaları uzmanlarınca tekrarlanmaktadır.

Kadınlar için güzel olma ahlaki zorunluluğu, Wolf'un ifadesiyle "Güzellik Ayinleri"yle sonuçlanıyor. Kadınlardan bir dizi güzellik ritüeline uymaları ve bunlardan uzakla-

Bir model podyumda süzülüyor. Aşırı ince ve beyaz olan model, dünya kadınlarının çoğunluğunu dışlayan Batılı moda sanayiinin teşvik ettiği güzellik idealini cisimleştirir.

şırlarsa "günah işlemiş" gibi hissetmeleri beklenir. Amerikalı feminist bilim insanı Susan Bordo'nun 1993 kitabı *Unbearable Weight* (*Dayanılmaz Ağırlık*), 1990'ların anoreksiya nervoza salgınının kültürel ve toplumsal cinsiyet temelini çözümlerken bu teorilerinden bazılarını yansıtır. Örneğin ABD'de kadınları hedef alan tatlı reklamları, çoğu kez "Şeytan keki" ve "günahkârca iyi" gibi dinsel göndermeler kullanır.

Devamında Wolf, erkeklerin kadınları cinsel nesneleştirmesini tartışmaya geçer. Sonuç olarak, diyor Wolf, kadınlar sürekli erkeklere cinsel olarak arzulanır görünmeye çalışır. Kızlara başkalarını arzulama değil, arzulanma öğretilir. Bu durum, erkeklere de kadınları karmaşık insan varlıklar olarak değil, daha çok iki boyutlu karikatür olarak bakmayı öğretir ve böylece cinsiyetler arasında yabancılaşmayı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besler. Bu koşullarda kadınlar ile erkekler arasında cinsel haz azalır.

Açlık üzerine bölümde Wolf, güzellik mitini depresyona, kaygıya, suçluluğa ve korkuya yol açan anoreksiya ve bulimia ile ilişkilendirir. Yeme bozukluğu olan kadınlar, diyor Wolf, kendi kendini denetlemeyi ve sürekli açlığın emirlerine uymayı öğrenir; fiziksel ve duygusal beslenmeyi kendinden esirger.

Wolf, güzellik mitinin, daha sonra toplumun normalleştirdiği estetik ameliyat gibi şiddetli müdahalelere nasıl yol açtığını da açıklar. Toplum kadınların mutsuzluğunu ve kendinden nefretini "çözmek" yerine, bunlara yol açan nevrozların yaratılmasına yardım eder.

Metalar ve kârlar

Güzellik mitinin hem birey olarak kadınların üzerinde hem kapitalist

Naomi Wolf

Yazar, gazeteci, eski ABD Başkanı Bill Clinton ve Başkan Yardımcısı Al Gore'un danışmanı Naomi Wolf, 1962'de San Francisco'da doğdu. Yale Üniversitesinde okuduktan sonra Rhodes Bursuyla İngiltere'de Oxford Üniversitesinde okudu.

1990'da Wolf'un *The Beauty Myth*'i (*Güzellik Miti*) uluslararası bir çok satan oldu ve ana akım güzellik kültürüne feminist müdahaleleri etkiledi. *New York Times* kitaba "20. yüzyılın en etkili 70 kitabından biri" dedi. Wolf, *The Washington Post* ve *The Wall Street Journal* gibi gazetelere yazılar yazıyor ve New York'ta Stony Brook Üniversitesinde misafir öğretim görevlisi ve Barnard Kadın Araştırmaları Merkezinde öğretim üyesi olarak çalıştı.

Önemli eserleri

1990 *Güzellik Miti*
1998 *Hafifmeşreplikler: Kadın Arzusunun Gizli Tarihi*
2007 *Amerika'nın Sonu: Genç Bir Yurtsevere Uyarı Mektubu*

Filipinler'de kadınlar, cıva içeren ten beyazlatma ürünlerini protesto ediyor. Avrupa-merkezli güzellik ideallerinin teşvik edildiği Asya'da bu tür ürünler yaygındır.

toplum üzerinde ekonomik bir etkisi de vardır. Tarihsel olarak, diyor Wolf, kadınların evlilik yoluyla ekonomik güvenceye erişimi, erkek-dayatmalı ideale ne kadar iyi uyduklarına bağlıydı ve bu da kadınları bir meta haline getiriyordu. Diyetten vajinaplastiye kadar bir dizi ürün ve hizmet satın alınır –bunlar şirketlere yılda milyarlarca dolar kazandırır.

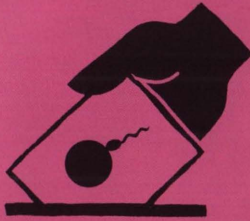
Yeni gelecek

Wolf'un güzellik mitini yazma amacı, mitin derinliklerini açığa çıkarıp parçalamaktır. Kadınların değerinin erkek bir güzellik tanımına bağlı olmadığı, bizzat kadınların kendileri tarafından belirlendiği feminist bir geleceği savunur. Kadınların cinselliklerinden keyif almasını ya da ruj sürmesini yasaklamak istemediğini, kendilerini olumsuz görmeyi bırakmalarını istediğini yazar. Kadınların tercihleri olmalı ve çok-boyutlu insan kabul edilmeli, hem ciddi hem cinsel olarak toplumdan saygı görmeli, zengin ve doyurucu yaşamları olmalıdır. Kadınlar kendilerini güzel hissettikleri sürece nasıl göründükleri önemli değildir.

Wolf 1990'da *Güzellik Miti*'ni yazdığından bu yana, diğer feminist bilginler onun bulgularını ayrıntılandırdı ve genel olarak kadınlar güzellik mitini parçalamaya çalıştı. Renkli feministler, beyaz-egemen güzellik normlarının ve kurumlarının ırkçılığını dillendirmeye devam etti ve 1990'larda moda sanayiinin teşvik ettiği, ardından İngiliz model Kate Moss'un temsil ettiği "eroin şıklığı"na meydan okundu. Büyük beden modellik sanayi her yıl büyüyor; "şişman-pozitiflik" ve "beden-pozitiflik" terimleri feminist tartışmanın popüler konularıdır. Hatta bazı cilt bakımı ve kozmetik şirketleri Wolf'un dediklerine kulak verdi; öncülüğü 2004'te Gerçek Güzellik Kampanyası'yla Dove yaptı –ama kuşkucular, Dove'un arkasındaki Unilever şirketinin, Asya'da popüler olan bir ten beyazlatma ürünü, Fair & Lovely'i ürettiğine işaret ediyorlar.

> Miti çözebilir ve eskisinden daha canlı bir seksle, aşkla, cazibeyle ve tarzla varlığımızı sürdürebiliriz.
> **Naomi Wolf**

Kadınlar ataerkil, ırkçı toplumlarda hâlâ onurla mücadele ederken Wolf'un, güzellik mitinin yarattığı zararlara ilişkin araştırması, geç 20. yüzyıl feminizmi için bir dönüm noktasının başlamasına yardım oldu. ■

TÜM SİYASETLER ÜREME SİYASETİDİR

ÜREME ADALETİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Laura Briggs, 2017

ANAHTAR FİGÜR
Loretta Ross

ÖNCE
1965 Porto Rikolulara ilişkin bir araştırma, 20 ila 49 yaşında annelerin üçte birinin, ABD öjeni yasaları kapsamında kısırlaştırıldığını bulgular.

1994 Kahire'de toplanan BM Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'ndan sonra Loretta Ross ve diğer siyah kadınlar "üreme adaleti" terimini uydurur.

SONRA
2013 ABD'de Araştırmacı Gazetecilik Merkezi (Center for Investigative Reporting), California hapishanelerinde 2006'dan 2010'a kadar en az 148 kadının yasalara aykırı bir şekilde kısırlaştırıldığını açığa çıkarır.

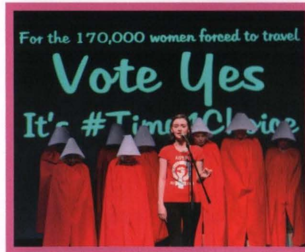
2017 Amerikalı feminist Laura Briggs, *How All Politics Became Reproductive Politics*'te (*Tüm Politikalar Nasıl Üreme Politikası Oldu?*), kamu politikasının sonuçlarını çözümler.

"Üreme adaleti" terimi, çocuk doğurma konusunda farklı ırklardan ve sınıflardan kadınların kullanabildiği farklı hakları ele almak için kullanılır. 1990'larda ABD'de Loretta Ross gibi siyah feministler yoksul kadınların, özellikle daha varlıklı taydaşlarından daha az sağlık hizmeti seçeneği olan renkli kadınların zor durumuna ışık tutmaya başladı.

Ross, bu tür kadınlar için "yaşamdan yana" ya da "tercihten yana" terimlerinin onların sınırlı seçeneklerini yansıtmadığını savundu. ABD'de tarihsel olarak renkli yoksul kadınlar yetersiz seks eğitimi görmekte, güvensiz kürtaj olmakta, kalitesiz gebelikten korunma, gebelik öncesi bakım, annelik izni ve çocuk bakımı yardımı almaktadır.

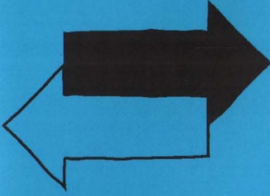
Eşitsizliklerle mücadele

1997'de Ross olanakları kısıtlı olan Amerikalı kadınlara daha iyi aile sağlığı hizmeti için mücadele edecek SisterSong'un kurucuları arasında yer aldı. *Radical Reproductive Justice*'te (2017; *Radikal Üreme Adaleti*) Ross ve diğer üyeler, sistemik baskının kadınların çocuk doğurma tercihlerini nasıl etkilediğinin ana hatlarını çizer. Ross'un *"reprocide"* (üreme-kırım) dediği kıyımda etnik gruplar, üreme denetimiyle baskı altına alındı. 1960'ların sonunda ve 70'lerin başında Los Angeles'ta Meksikalı göçmen kadınların zorla kısırlaştırılması (2015 yapımı No Más Bebés filminde bu konu araştırıldı), bunun bir örneğidir. Bu tür pratikler bugün ender olabilir ama büyük eşitsizlikler hâlâ vardır. ■

Kürtaj hakkını destekleyen söz sanatçısı Natalya O'Flaherty, Nisan 2018, Mayıs'ta İrlanda'da kürtajı yasallaştırmayla ilgili referandumdan önce Dublin'de bir toplantıda konuşuyor.

Ayrıca bkz. Doğum kontrolü 98–103 ■ Doğum kontrol hapı 136 ■ Yasal kürtaj hakkı 156–59 ■ Feminizmin içinde ırkçılık ve sınıfsal önyargı 202–05

TOPLUM DİKOTOMİYLE BESLENİR

BİSEKSÜELLİK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Lani Ka'ahumanu ve Loraine Hutchins, 1991

ANAHTAR FİGÜRLER
Robyn Ochs, Loraine Hutchins, Lani Ka'ahumanu, Sue George

ÖNCE
1974 Amerikalı feminist Kate Millett, otobiyografisi *Flying'de (Uçmak)* biseksüel olarak ortaya çıkar.

1977 Alman-İngiliz doktor Charlotte Wolff, biseksüelliğin doğal bir durum olduğunu savunan *Bisexuality: A Study*'yi (*Biseksüellik: Bir İnceleme*) yayımlar.

SONRA
2005 *Getting Bi: Voices of Bisexuals Around the World* (*Biseksüel Olma: Dünyadan Biseksüellerin Sesleri*), 32 ülkeden katkılarla yayımlanır.

2016 ABD Başkanı Barack Obama, çeşitli biseksüel grupların temsilcileriyle Beyaz Saray'da buluşur.

İkinci dalga feminizmde lezbiyenler merkezi bir rol oynadı ama biseksüel kadınlar –hem erkeklere hem kadınlara aşık olabilen ve çekici gelebilen kadınlar– yalnızdı, gözlerden uzaktı ve düşmanca muamele gördü. Ana akım toplum başka bir kadınla seks yapan bir kadını hâlâ ağır bir biçimde lanetlerken, birçok lezbiyen de biseksüel kadınların erkekleri tamamen bırakması gerektiğini düşünüyordu.

Görünmezliğe itiraz

1980'lerin başından itibaren Kanada'da, ABD'de ve İngiltere'de kadınların öne çıktığı karma-toplumsal cinsiyet, biseksüel, sosyal ve destek grupları ortaya çıkınca tutumlar değişmeye başladı. Diğerlerinin yanı sıra Amerikalı biseksüel aktivist Robyn Ochs de yalnızca-kadın grupları kurdu.

1990'ların başında biseksüellik üzerine kitaplarda bir artış, gruplarda olmayanları destekleme yönünde biraz yol aldı. Bu kitaplar, esasında, biseksüel olarak tanımlanan insanların denemelerinden oluşmaktaydı ve bir dizi konuyu ele almaktaydı. Loraine Hutchins ve Lani Ka'ahumanu'nun yayına hazırladığı *Bi Any Other Name* (1991; *Bi Herhangi Bir Başka Ad*) ilk ve en etkili kitaptı. İngiltere'de Sue George'un *Women and Bisexuality*'si (1993; *Kadınlar ve Biseksüellik*), biseksüel kadınların feminist suçluluk ve annelik gibi deneyimlerine bakar. Bu yazarlar, biseksüel kadınların lezbiyen ve feminist hareketlerin her zaman önemli bir parçası olduğunu savunuyorlar. ■

> Oturup sırıttığımı hatırlıyorum... Dünyada 20 biseksüel kadın vardı. Tek değildim. Çok güçlü bir duygu.
> **Robyn Ochs**

Ayrıca bkz. Politik lezbiyenlik 180–81 ▪ Zorunlu heteroseksüellik 194–95 ▪ Seks-pozitiflik 234–37 ▪ Feminizm ve queer teori 262–63

ANTİ-FEMİNİST TEPKİ ATEŞLENDİ

ANTİ-FEMİNİST TEPKİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Susan Faludi, 1991

ANAHTAR FİGÜR
Susan Faludi

ÖNCE
1972 ABD'de, ilk kez 1923'te önerilen Eşit Haklar Ek Maddesi (ERA) Kongre tarafından kabul edilir ama eyalet yasama organlarınca henüz onaylanmamıştır.

1981 Ronald Reagan ABD'nin 40. Başkanı olarak yemin edip Amerikan siyasetinde sağa kaymanın işaretini verir.

SONRA
2017 Cinsel saldırıya karşı bir sosyal medya kampanyası olan #MeToo hareketi, yeni bir feminist canlanmanın şiarı olur.

2018 Illinois, Eşit Haklar Ek Maddesini onaylayan 37. eyalet olur; ABD anayasasında bir değişiklik için 38 eyaletin onayı gerekmektedir.

1986'da Amerikalı gazeteci ve feminist Susan Faludi, *Newsweek* dergisinde, 30 yaşından büyük kolej eğitimli bekar kadınların yalnızca yüzde 20 evlenme şansı olduğunu, 40 yaş üstü kadınlarda bu oranın yüzde 1,3'e düştüğünü iddia eden bir Harvard-Yale araştırmasını sorguladı. Faludi'nin yanlışlığını ortaya koyduğu bu istatistik, onu, feminizmin toplum üzerindeki etkisiyle ilgili diğer yanıltıcı medya öykülerini soruşturmaya itti. Toplumun hastalıklarından feminizmi sorumlu tutan anti-feminist bir tepkiyi saptadı.

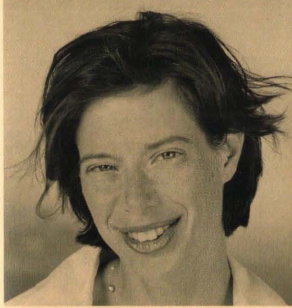
1991'de Faludi, feminizmin başarısından duyulan korkuya atfettiği

2016 seçimlerine giden süreçte başkanlık tartışmalarında Donald Trump'ın, muhalifi Hillary Clinton'a saldırıları, ABD'de feminist-yanlısı bir tepkinin başlamasına yardımcı oldu.

Ayrıca bkz. Baskıcı kurumlar 80 ▪ Küresel kadınlara oy hakkı hareketi 94–97 ▪ Yasal kürtaj hakkı 156–59 ▪ Çevrimiçi feminizm 294–97 ▪ Cinsel istismar farkındalığı 322–27

Susan Faludi

1959'da New York, Queens'te doğan Susan Faludi 1981'de Harvard'dan mezun oldu. Gazeteci oldu, 1980'ler boyunca feminizm üzerine yazılar yazdı ve *The New York Times ve Wall Street Journal* için muhabirlik yaptı. 1991'de bir haberi, araştırmacı gazetecilikten ötürü Pulitzer Ödülü kazandı.

Faludi, Main'de Bowdian College'da Toplumsal Cinsiyet, Cinsellik ve Kadın Araştırmaları alanında Araştırma Görevlisi ve Tallman Bilgini gibi, birçok prestijli akademik görev üstlendi. Faludi'nin Yahudi soykırımından hayatta kalan babası, 2004'te 76 yaşında trans olarak ortaya çıktı. Bu geçiş, Faludi'nin transseksüellik ve toplumsal cinsiyet akışkanlığı üzerine 2016 anı kitabı *In the Darkroom*'a (*Karanlık Odada*) ilham verdi; kitap Kirkus Ödülü kazandı.

Önemli eserleri

1991 *Geri Tepki: Amerikalı Kadınlara Karşı İlan Edilmemiş Savaş*
1999 *Kazıklanmak: Amerikalı Erkeğin İhaneti*
2007 *Terör Rüyası: 9/11 Sonrası Amerika'da Korku ve Fantezi*
2016 *Karanlık Odada*

aile-yanlısı gündemli "Yeni Sağ"ı saptadığı *Backlash: The Undeclared War Against American Women*'ı (*Geri Tepki: Amerikalı Kadınlara Karşı İlan Edilmemiş Savaş*) yayımladı. Tepki siyasal olarak, cinsiyeti ne olursa olsun ABD yurttaşlarına eşit haklar sağlaması amaçlanan 1972 Eşit Haklar Ek Maddesinin onaylanmasına muhalefetle ve kadınların yasal kürtaj hakkına saldırılarla kendini gösterdi. Faludi genişleyen toplumsal cinsiyet ücret farkını ve çalışan kadınları kötü anne olmakla suçlarken çocuk bakımını iyileştirecek yasa önerilerini engelleyen "tepki temsilcilerinin" ya da kendi eşleri çalıştığı halde kadınları geleneksel rollere dönmeye teşvik eden erkek senatörleri de eleştirir.

Basın destekli

Faludi, feminizme geri tepkiyi teşvik etmede medyanın rolünü de vurgular. Basının memnuniyetsiz bir çalışan kadın imgesi inşa ettiğini, "erkek kıtlığı" ve "çorak rahim" mitlerini yaydığını savunur. Tepki bu sözde sefalete dört elle sarılır ve feministleri sutyen yakan militanlar olarak tasvir eden medyanın yardımıyla feminizmi suçlar. Faludi modayı ve popüler kültürü, anti-feminist tepkinin tezahürleri bakımından inceler; 1970'lerde iş elbisesi eğiliminin kullanışsız ve kısıtlayıcı, bedeni saran siluetli ve gösterişli kadın modasına nasıl yol açtığına ve Hollywood'un *Fatal Attraction* (1987; *Öldüren Cazibe*) filminde olduğu gibi, kariyer sahibi bekar kadınları nasıl sevimsiz, hatta kötü niyetli tasvir ettiğine dikkat çeker. Kadınlar kendilerini genç görünme baskısı altında hissettikleri için kozmetik kullanımında ve estetik ameliyatlarda bir artışa da dikkat çeker, popüler psikoloji ve kişisel gelişim kitaplarını anti-feminist olmakla eleştirir.

> Bu karşı-saldırı… gerçeği tamamen değiştirip kadınların konumunu yükselten her adımın, gerçekte gerilemelerine yol açtığını ilan eder.
> **Susan Faludi**

Taze güç

Geri Tepki kitabı 1992'de National Book Critics Circle ödülünü kazandı ve çok satan olup feminist tartışmayı yeniden ateşledi. Yine de Faludi çelişkilerinden, önyargılı verilerinden ve beyaz, orta-sınıf, heteroseksüel topluma odaklanmasından ötürü eleştirildi. 2006'da kitabın güncellenmiş bir basımında, 1990'lardan bu yana kadınların ekonomik ve siyasal kazanımları üzerinde düşünür. "Bazı şeyler daha kötü olduğu… için" bir geri tepkinin artık olmadığını iddia eder ve kadınların, kendilerine artık uygun olmadığına inandıkları çarpıtılmış bir feminizme inançlarını yitirmesine üzülür. Yine de Faludi, bu hayal kırıklığının bir başlangıç olduğuna inanır: "Hayal kırıklığına uğramış olmak, yenilmiş olmakla aynı şey değildir… Henüz bozguna uğramış değiliz." ■

KIZLAR DÜNYAYI GERÇEKTEN DEĞİŞTİREBİLİR

RIOT GRRRL HAREKETİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Riot Grrrl manifestosu, 1991

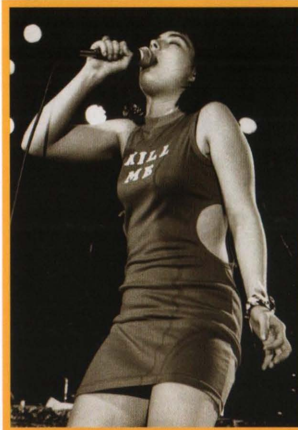
ANAHTAR FİGÜRLER
Jen Smith, Allison Wolfe, Molly Neuman, Kathleen Hanna, Tobi Vail

ÖNCE
1970'lerin sonu ABD'de Patti Smith ve Neo Boys ve İngiltere'de Siouxsie Sioux ve Chrissie Hynde gibi ticari bakımdan başarılı kadın punk rock müzisyenlerde bir artış olur.

1988 ABD'de alternatif ve indie rock müzik seven ergen kızları amaçlayan *Sassy* dergisi çıkar.

SONRA
2010 Sarah Marcus, Riot Grrrl hareketinin ilk resmi tarihini, *Girls to the Front: The True Story of the Riot Grrrl Revolution*'ın (*Kızlar Cepheye: Riot Grrrl Devriminin Gerçek Öyküsü*) yayımlar.

1990'larda, ABD, Pacific Northwest'te ortaya çıkan punk feminist hareket Riot Grrrl (Asi Kızlar), kadın müzisyenleri erkeklerle aynı özgürlükle kendilerini ifade etmeye teşvik etti. Hareket, esas olarak, daha geniş Washington eyaletinin punk sahnesinden çıkan Bratmobile ve Bikini Kill gruplarıyla bağlantılıydı. Gelişen bir alt-kültür, sanatı, modayı ve cinsel istismara, homofobiye ve ırkçılığa karşı siyasal aktivizmi içermekteydi.

Kendin-yap kültürünü benimseyen hareket, kârdan çok bilgiye öncelik veren müzik yapmanın hiyerarşik olmayan yollarını yaratmaya çalıştı ve siyasal düşünceleri yaymak için punk-rock fanzinleri (elle hazırlanan taraftar dergileri) kullandı. Manifestosu şöyle diyordu: "Biz kızlar BİZE seslenen ve BİZİM, tarzlarımızı içerdiğini ve anlayabildiğini hissettiğimiz müzikler, kitaplar ve fanzinler istiyoruz." Riot Grrrl, bireysel kimliğe vurgusuyla üçüncü dalga feminizmin işareti fişeği olarak anılır.

Eyleme giden yol

1988'de *Puncture* dergisi "Kadınlar, seks ve Rock and Roll" başlıklı bir makale yayımlamıştı; bu sözler, Riot Grrrl'ün ilk manifestosunun başlangıcında yer alacaktı. Punk sahnesine erkek rock müziği –daha sonra Riot Grrrl manifestosunun tarif ettiği şekliyle "beergutboyrock" (biragöbeklioğlanrock)– egemendi ve kadınlar, kendilerine ait zinlerle (elle hazırlanan taraftar dergileri) ve

Bikini Kill'den şarkıcı Kathleen Hanna 1994'te Los Angeles'ta Hollywood Palladium'da sahne alıyor. Bir keresinde Hanna, grubun bir konserinde bir kadını taciz eden bir erkeği yumrukladı.

Ayrıca bkz. Radikal feminizm 137 ▪ Modern feminist yayıncılık 142–43 ▪ Gerilla protestosu 246–47 ▪ Çevrimiçi feminizm 294–97

> ÇÜNKÜ
> Kız = Aptal, Kız = Kötü,
> Kız = Zayıf olduğunu bize anlatan bir topluma öfkeliyiz..
> **Riot Grrrl manifestosu**

sanatla kendilerini temsil etmek istiyorlardı.

ABD'de birkaç siyasal gelişme, 1991'de Riot Grrrl'in oluşmasına yol açan öfke duygusunu besledi: Hıristiyan Koalisyonun Yaşam Hakkı kampanyası, kürtaja erişimi tehlikeye soktu; Washington'da bir polis memuru Salvadorlu bir adamı vurup öldürdü ve Mount Pleasant ırk ayaklanmalarını başlattı; Ekimde Clarence Thomas'ın Yüksek Mahkeme üyeliği, yardımcısı Anita Hill tarafından cinsel saldırıyla suçlanmasına rağmen (kendisi inkâr etti), Amerika Birleşik Devletleri Senatosu tarafından onaylandı.

Bratmobile'da müzisyen ve zin editörü Jen Smith, grup üyesi arkadaşı Allison Wolfe'a o yaz bir "kız isyanı" önerisinde bulundu. Wolfe ve Molly Neuman (o da Bratmobile'da) Riot Grrrl denilen bir zin çıkardı –etkili fanzin *Jigsaw*'un sürekli tekrarladığı "Şimdi Devrimci Grrrl Stili" ifadesine bir saygı. Wolfe, Neuman ve Smith, Bikini Kill'den Kathleen Hanna ile davulcusu ve *Jigsaw*'un kurucusu Tobi Vail ile birleşip haftalık yalnızca-kadın toplantıları yaptılar.

Temmuz 1991'de, *Bikini Kill Zine 2*'de, Riot Grrrl ruhu için 16 neden gösteren bir Riot Grrrl manifestosu yayımlandı. Ertesi ay Washington'da Olympia'da International Pop Underground Convention Festivali ilk gece Bratmobile, Heavens to Betsy, 7 Year Bitch, Lois Maffeo, Bikini Kill ve diğerlerinin sahne aldığı tümü kadınlardan oluşan bir program sundu. Önemli müzisyenleri ve zin editörlerini bir araya getiren etkinlik, Riot Grrrl hareketini canlandırdı.

Gelişme ve miras

Riot Grrrl'in sesi ve ruhu ABD'ye ve ardından İngiltere'ye yayıldı. Sonunda bu ad, geniş bir kadın-cepheli eylemler yelpazesi için kullanıldı. Erkek sanatçılar da hareketten etkilendi –özellikle Calvin Johnson, Dave Grohl ve Kurt Cobain.

1992'de Riot Grrrl, *Newsweek*'te gereğinden fazla orta-sınıf ve beyaz olmakla eleştirildi. 1994'te gelindiğinde ruh ve siyasal radikalizm, İngiltere'de Spice Girls gibi grupların temsil ettiği "kız gücü"yle sulandırılmıştı. Bununla birlikte, Riot Grrrl hareketinin kurucularının büyük çoğunluğu, siyasal ve müzikal açıdan aktif kaldı; diğer kadın gruplarını etkiledi, kadınları ve kızları müzik yapmaya teşvik eden "rock kampları" kurdu. ▪

> Biz oğlan-karşıtı değiliz; kız-taraftarıyız.
> **Molly Neuman**

Kathleen Hanna

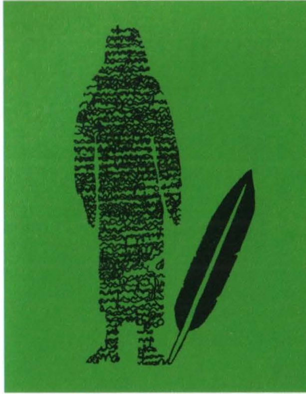
Amerikalı punk şarkıcı ve feminist aktivist Kathleen Hanna 1968'de Oregon'da Portland'da doğdu. Evergreen State College'da fotoğrafçılık okurken ve bir aile içi şiddet ve tecavüz sığınma evinde rehber olarak çalışırken feminizme ilgi duydu. Feminist temalı söz sanatı şiirler okudu. Punk şair ve feminist Kathy Acker, ona bir grup kurmasını önerdi.

1990'da Hanna, basçı Kathi Wilcox, davulcu Tobi Vail ve gitarcı Billy Karren (tek erkek) ile birlikte Bikini Kill grubunu oluşturdu. Grup kadınları öne, erkekleri arkaya davet ederek gösterilerinde kadın-merkezli bir ortam yaratmaktan hoşlanıyordu.

Bikini Kill 1998'de, Hanna "punk feminist elektronik" diye tarif ettiği Le Tigre'yi oluşturduktan sonra dağıldı. Şu anda Hanna beş kişilik The Julie Ruin grubuyla çalışıyor.

Önemli eserleri

1991 *Devrimci Kız Stili Şimdi!)*
1993 *Soğan Erkeği*
1996 *Tüm Amerikalıları Reddet*

KADIN FİGÜRLERİ ERKEKLERCE İNŞA EDİLİR

İLKÇAĞ FELSEFESİNİ YENİDEN YAZMAK

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Adriana Cavarero, 1995

ANAHTAR FİGÜR
Adriana Cavarero

ÖNCE
1958 Siyaset filozofu Hannah Arendt *İnsanlık Durumu*'nda kendi "fıtrat" teorisini tartışır; buna göre her kişi, yeni başlangıçlar yapacak kapasiteyle doğar. Toplumsal cinsiyet ve kadın hakları konusunda sessiz olmasına rağmen, eseri, feminist düşünürlere ilham verir.

1971 Alison Jaggar Ohio'da, Oxford'da Miami Üniversitesinde ilk feminist felsefe dersini verir.

SONRA
1997 Amerikalı felsefeci Eileen O'Neill, "Disappearing Ink: Early Modern Women Philosophers and Their Fate in History" (Kaybolan Mürekkep: Erken Modern Kadın Filozoflar ve Tarihteki Kaderleri) başlıklı makalesinde, kadınların felsefe tarihinden dışlanmasını kınar.

Felsefe uzun süredir erkek bakış açılarının egemen olduğu akademik bir alandı. Feminist felsefecilere göre, eğer erkek felsefeciler kendi teorilerinin tüm insanlar için geçerli olduğunu ve erkeğin herkesi temsil ettiğini varsayarsa, bu durum bir sorun haline gelir. Feminist felsefeciler bu teorilerin kadınlara uygulandığında nereye vardığını soruyor ve kadınların dünyayı nasıl deneyimlediğini açıklamakta ne şekilde yetersiz kaldıklarına bakıyorlar.

Eskilere yeni bilgelik

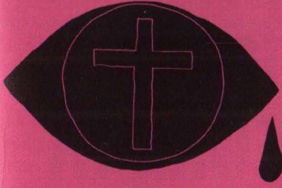
İtalyan feminist filozof Adriana Cavarero, 1995 tarihli kitabı *Platon'a Rağmen*'de, feministlerin ilkçağ felsefesini nasıl yeniden yorumlayabileceğini irdelemek için ilkçağ Yunan filozofu Platon'u (MÖ y. 428-348) çözümler. Platon'un eserlerinde yer alan dört kadın figürü –Yunan efsanesinde Odysseus'un karısı Penelope de dahil– inceleyen Cavarero, eril, doğrusal, ölüm odaklı anlatılarda her karakterin ataerkil, aşağı, ev içi bir role kilitlenmesini eleştirir ve ölümden çok doğuma odaklanan feminist bir çözümlemeyi savunur. Feminist düşünürleri Platon'un eserlerini fallus-merkezli ya da ataerkil diye reddetmemeye, kadın olarak kendi içgörülerini uygulamaya ve ilkçağ felsefesini feminist bir bakışa geri kazanmaya teşvik eder.

Yunan efsanesinde Penelope, durmadan bez dokuyarak taliplerini geri çevirir. Platon, bunun, ruhun öncesiz-sonrasız doğası için bir metafor olduğunu iddia eder; feministler ise, bir meydan okuma hareketi olarak görür.

İlkçağ felsefesinin genel kabul gören bilgeliğine, kadın görüşlerini dışladığı ya da kenara ittiği için itiraz eden Cavarero, feminist düşünürlerin ilkçağ felsefesini alıp kendi felsefeleri haline getirebildiğini ve getirmesi gerektiğini gösterir. ■

Ayrıca bkz. Feminist teoloji 124–25 ▪ Bilinç yükseltme 134–35 ▪ Kadınları tarihe yazma 154–55 ▪ Post-yapısalcılık 182–87

TEOLOJİK DİL, CİNSİYETÇİ VE DIŞLAYICI OLMAYA DEVAM ETMEKTEDİR

KURTULUŞ TEOLOJİSİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Elina Vuola, 2002

ANAHTAR FİGÜR
Gladys Parentelli

ÖNCE
19. yüzyıl Daha önce Katolik Portekiz ve İspanya devletlerince yönetilen Latin Amerika'nın sömürge olmaktan çıkması, Avrupa'daki Katolik Kilisesiyle bağları gevşetmeye başlar.

1962–65 Roma'da Papa XXIII. Ioannes başkanlığında toplanan İkinci Vatikan Konsili, Katolikliği modernleştirir.

1968 Perulu rahip Gustavo Gutierrez kurtuluş teolojisini geliştirir; 1971'de *A Theology of Liberation*'ı (*Kurtuluş Teolojisi*) yazar.

SONRA
2013 Arjantinli bir kardinal, Papa II. Francis olur ve Katolik Kilisesinin başı olarak yoksulluk ve eşitsizlik konularını ele alır.

1960'larda, Latin Amerika'da kurtuluş teolojisi, toplumsal değişim için Roma Katolik Kilisesine ve ırksal, ekonomik, siyasal ve toplumsal olarak ezilenleri kurtarmaya bakan bir hareket olarak ortaya çıktı. Geleneksel teolojiler kalbin ya da zihnin yenilenmesi çağrısında bulunurken, kurtuluş teolojisi fiziksel ve maddi eylem talebinde bulur.

Kurtuluş teolojisinin temel iddiası şudur: Tanrı ve Kitabı Mukaddes, zenginler karşısında ezilenlere öncelik verir. Fin akademisyen Elina Vuola, 21. yüzyılda kurtuluş teolojisinin toplumsal cinsiyet anlayışını geliştirme ihtiyacını vurgular. Latin Amerika'da en yoksullar, siyasal ve toplumsal bir azınlık oldukları için temel ihtiyaç maddelerine erişimi olmayan yerli kadınlardır. Feminist kurtuluş teologları, yoksul kadınları adaletsiz yapılardan kurtarmak için, mevcut sistemlerin yerini yeni bir dünya düzeninin alması gerektiğine inanır.

Latin Amerikalı kadınlar kurtuluş teolojisinin en güçlü savunucuları arasındadır. Uruguay doğumlu Gladys Parentelli kadınların üreme hakları için mücadele eder ve kadınlara bedenleriyle ne yapacaklarını söylediği için Vatikan'ı azarlar. Kadınlara ve doğaya egemenliğinden ötürü ataerkilliği de eleştirir. Ona göre kadınlar yeni yaşamı yaratan ve gezegeni koruyan "yaşam muhafızları"dır. Kadınlar ile gezegenin, erkeklerin cinsel ve ekolojik egemenliğinden kurtulmuş küresel bir topluluk yaratmak için iç içe geçmesi, ekofeminizm olarak anılmaktadır. ■

> Kadınların, yaşamın ve yeryüzü kaynaklarının asli muhafızları olduğuna inanıyorum.
> **Gladys Parentelli**

Ayrıca bkz. Baskıcı kurumlar 80 ▪ Feminist teoloji 124–25 ▪ Ekofeminizm 200–01 ▪ Sömürge sonrası feminizm 220–23 ▪ Yerli feminizmi 224–27

ENGELLİLİK, KADINLIK GİBİ, AŞAĞILIK DEĞİLDİR

ENGELLİ FEMİNİZMİ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Rosemarie Garland-Thomson, 2006

ANAHTAR FİGÜRLER
Rosemarie Garland-Thomson, Jenny Morris

ÖNCE
1981 Birleşmiş Milletler Engelliler Yılı, engellilerin karşılaştığı ayrımcılıkla ilgili farkındalığı artırır.

1983 İngiliz sosyolog Mike Oliver, engelliliğin "bireysel ya da tıbbi" ve "toplumsal" modellerini ayırt eder: İlki engelliliği bireysel bir sorun olarak görür ve ikincisi, sakatlık (tıbbi) ve engelliliği (baskı) ayırt eder.

SONRA
2018 İngiltere'de "Kadınlara Oy Hakkının Yüzüncü Yıldönümü" kutlamaları, "sakat süfrajet" olarak bilinen Rosa May Billinghurst'ün katkısını zar zor kabul eder.

Engelli feminizminin kökleri, 1970'lerde ikinci dalga feminizmi şekillendiren "kişisel olan siyasaldır" görüşüne dayanır. İlk kez 1980'lerde, engelli kadınlar hem kadın hareketinde hem engelli hareketinde görüşlerini duyurmakta zorluk çekince ortaya çıktı.

Engelliler hareketinin düşüncesini geliştiren engelli feminizmi, engelliliğin, toplumsal cinsiyet gibi, toplum tarafından yaratıldığını savunur. Toplumsal engellilik modeli olarak bilinen bu görüş, sakatlık olarak tıbbi engellik modelinin antitezidir. Toplumsal engellilik modelini destekleyenler, toplumun yarattığı engellerin –çevreye erişememe ve istihdamda ayrımcılık gibi– kaldırılmasının, engellilerin eşitliğe ulaşmasına olanak vereceğine inanırlar.

Engellilik, gereksiz yere yalıtılıp topluma tam katılımdan dışlanarak sakatlığımızın üzerine dayatılan bir şeydir.

UPIAS
(Union of the Physically Impaired Against Segregation – Ayrımcılığa Karşı Fiziksel Sakatlar Birliği)

Dil önemlidir

Amerikalı bilim insanı ve engelli feminist Rosemarie Garland-Thomson, geç 20. ve erken 21. yüzyıllarda feminist engellilik üzerine çığır açıcı metinlerinde, toplumun engellilik inşasına bakar ve engellilik tarif edilirken sakatlık terimlerinden sakınmayı ısrarla tavsiye eder. Bir kişiyi yalnızca sakat bir beden olarak etiketlemekten sakınmak için "engelli olarak tanımlanan" ya da "engelsiz olarak tanımlanan" gibi ifadeler kullanmayı savunur. "Engelli" sözcüğünün bir kişiyi nasıl "eksik" (engelli) ve diğerini üstün (engelsiz) olarak etiketlediğine, dolayısıyla engelliyi ezdiğine işaret eder.

Garland-Thomson engellilik içindeki farklılıkları –omurga yaralanmalarından disleksiye kadar çeşitli engellilik tipleri– ve toplumsal cinsiyet, ırk, etnisite, sınıf ve cinsellik gibi engelliliğe paralel

Ayrıca bkz. Bilinç yükseltme 134–35 ▪ Yasal kürtaj hakkı 156–59 ▪ Kesişimsellik 240–45 ▪ Üreme adaleti 268

Engelli kadınlar, Ocak 2017'de Londra'da Kadın Yürüyüşünde görüşlerini ifade ediyorlar. Yürüyüş, ABD Başkanı Donald Trump'ın görev başlamasıyla ilgili protesto zincirinin bir halkasıydı.

giden toplumsal ya da kültürel kategorileri kabul etmenin önemini de vurgular. Bütün bunlar, diyor Garland-Thomson, toplumda kesişir.

Kişisel ve siyasal

İngiliz akademisyen Jenny Morris, engellilerin nasıl önyargıyla karşılaştıklarını ve engelli olmayan dünyanın engellilik klişelerini nasıl tanımladığını araştırır –ilk kez *Pride Against Prejudice* (1991; *Önyargıya Karşı Onur*) kitabında ortaya koyduğu düşünceler. Morris, hem kadın hem engelli olmanın dezavantajının ve "çifte dezavantaj" kategorisi altında incelenmenin nasıl bir şey olduğunu araştırır ve bu tür incelemelerin engelli kadınları nesneleştirdiğini söyler. Kişisel deneyimi hesaba katarak değil, hangisinin "daha kötü" olduğunu –bir kadının yaşam şansı üzerinde cinsiyetçiliğin mi yoksa engelliliğin mi en ciddi etkiyi yarattığını– değerlendirmeye çalışarak bu incelemeleri yapar.

Morris, feministlerin tıbbi engellilik modelini dışlamasına da itiraz eder. "Engelli" bedenlerin özgül sakatlıklarını dışlamakla toplum, doğum öncesi test, kürtaj ve ötenazi üzerine tartışmalarda inanılır bir siyaset geliştiremez. Engelli insanların yaşamlarının önündeki dışsal engellere odaklanmak, diyor Morris, beden deneyimini ve engelli kadınların üreme hakkı ve doğmamış, fiziksel olarak sakat ceninin yaşamı gibi önemli konuları görmezden gelir. ▪

Engellilik ve kürtaj tartışması

Bir kadının, kürtaj hakkı da dahil, kendi bedenini kontrol etme hakkı ikinci dalga feminizmin temel bir ilkesiydi. Ne var ki, engelli haklarını savunan gruplar, kadınların sakatlık gerekçesiyle kürtaj olmalarına izin vermenin, engelli öjeniğini desteklemek ve engelli hayatların yaşamaya değer olmadığı iddiasını onaylamak olduğunu öne sürüyorlar.

Kürtaj üzerine engellilik-eşitlik yazıları, etik gerekçelerle yaşamın kutsallığıyla ilgili yaşam-yanlısı argümanlara değil, doğum öncesi tarama konusuna ve gebeliğin başlangıcında sakat ceninleri aldırmaya teşvik edilen kadınlara verilen öğüde odaklanır. Kürtajın yasal olduğu pek çok ülkede bu demektir ki, "sakat" ceninler, "normal" ceninlere göre daha ileri bir gebelik evresinde aldırılabilir. Bu durum, deniliyor, engellilikle ilgili olumsuz klişeleri güçlendirir ve eşit haklar fikriyle bağdaşmaz.

KADIN FELAKETZEDELER AİLELERİ VE ÜLKELERİ BİR ARADA TUTAR

SAVAŞ BÖLGELERİNDE KADINLAR

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Zainab Salbi, 2006

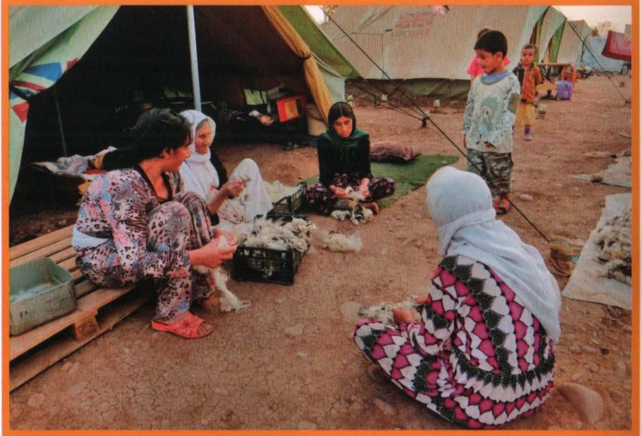
ANAHTAR FİGÜR
Zainab Salbi

ÖNCE
1944 Sovyet askerleri Almanya'yı işgali sırasında binlerce kadına tecavüz eder.

1992 Bosna-Hersek Cumhuriyeti, Yugoslavya'dan bağımsızlığını ilan eder; Bosna Savaşı çıkar – kadınların sistematik olarak tecavüze uğradığı bir savaş.

SONRA
2008 Birleşmiş Milletler tecavüzü resmen bir savaş silahı ilan eder.

2014 İslam Devleti, Irak'ta Yezidi azınlığı köleleştirmek için, bir terör aleti olarak cinsel şiddet kullanmasıyla uluslararası dikkat çeker.

Yezidi kadınlar ve çocuklar Suriye sınırında bir mülteci kampında yün ayıklıyor. Kuzey Irak'ta dinsel ve etnik bir azınlık olan Yezidiler, 2014'ten itibaren IŞİD'in hedefidir.

Tarih boyunca pek çok çatışmada erkek liderler savaş ilan etti, erkek askerler savaştı ve kadınlar cephe hattından –savaşın sonuçlarından olmasa da– uzakta sivildi. Amerikalı feminist ve yazar Susan Brownmiller 1975 tarihli kitabı *Against Our Will: Men, Women and Rape*'te, savaşın erkeklere, kadınlara duydukları nefreti kusmaları için psikolojik bir arka plan sunduğunu iddia eder.

Savaşın kadınlar ve kızlar üzerindeki etkisi çok kapsamlıdır. Aile üyelerini, evlerini, eğitimlerini ve işlerini kaybederler. Ama en zararlı sonuç cinsel şiddettir. 1992-95 Bosna çatışmasında tecavüz ve cinsel şiddet yaygındı; tüm etnik gruplarca erkeklere ve kadınlara karşı ama ağırlıklı olarak Sırp askerler ve milisler tarafından kadınlara, büyük

Ayrıca bkz. Barış için birleşen kadınlar 92–93 ▪ İktidar istismarı olarak tecavüz 166–71 ▪ Kızlar için küresel eğitim 310–11 ▪ Erkekler kadınları incitir 316–17

> Kadınların yaşamları ve bedenleri, çok uzun süredir savaşın kabul edilmeyen zayiatıdır.
> **Uluslararası Af Örgütü**

ölçüde Bosnalı Müslüman kadınlara karşı işlendi. Çatışma sırasında kadın tecavüz kurbanlarının sayısı, 12.000 (BM) ile 50.000 (Bosna İçişleri Bakanlığı) arasında tahmin ediliyor. Sırp kuvvetler bölgenin her tarafında, esas olarak Boşnaklar ile Hırvat kadın ve çocukların köleleştirildiği, işkence gördüğü ve tecavüz edildiği "tecavüz kampları" ve tutukevleri kurdu.

Neredeyse tüm çatışma araştırmaları tecavüzün Bosna çatışmasına özgü olmadığını, askeri seferlerin ayrılmaz bir parçası olduğunu, hem kadınları etnik olarak Sırp bebeklere gebe bırakacak stratejik bir etnik temizlik aleti olarak hem kurbanları bir yeri terk etmeye zorlamak için bir soykırım taktiği olarak kullanıldığını öne sürüyorlar.

Savaştan sonra dayanışma

İnsan hakları aktivisti Zainab Salbi, tecavüz kamplarını öğrendiğinde 23 yaşındaydı ve ABD'de yaşıyordu. Haberler, çatışmalarda cinsel şiddeti tanıtan ve kadın felaketzedelere destek sunan insani yardım örgütü Women for Women International (WfWI; Kadınlar İçin Kadın Enternasyonali) kurmasına yol açtı. İran-Irak savaşı sırasında çocukken yaşadığı şiddet deneyiminden etkilendi: Babası, Saddam Hüseyin'in kişisel pilotuydu.

1993'te kurulduğundan bu yana WfWI, 8 çatışma bölgesinde yaklaşık yarım milyon kadına 120 milyon dolar sağladı. 2006'da Salbi, eski Yugoslavya'dan ve WfWI'nin çalıştığı diğer 5 çatışma bölesinden (Afganistan, Kolombiya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Ruanda ve Sudan) kadın felaketzedelerin birinci elden anlatımlarından ve mektuplarından oluşan *The Other Side of War*'ı (*Savaşın Diğer Yüzü*) yayınladı. İkinci bir kitap, *If You Knew Me, You Would Care* (*Beni Tanısaydınız, Özen Gösterirdiniz*), kurban kavramını bozmayı amaçladı; çatışma bölgelerinden kadınlarla, hayatta kalma, barış ve gelecek umutları hakkında röportajlar yaptı. Her iki kitap, savaş bölgelerinde kadınlara yardımın salt maddi desteğin ötesine geçip barış sürecinde gerçek değişimi sağlayacak kadınların rolünü teşvik etmesi gerektiğini savunur. ■

> Kadınları korumaktan söz etmek, barış görüşmelerine ve savaş sonrası planlamaya kadınları dahil etmekten daha kolay görünüyor.
> **Zainab Salbi**

Bir savaş silahı olarak tecavüz

Tecavüz savaşlarda her zaman vardı; ağırlıklı olarak tecavüzcüler erkek, kurbanlar da kadın olurdu. Bunu kolaylaştıran koşullar arasında, savaş zamanında hukukun çökmesi ve toplu tecavüzün "birleştirici" bir egzersiz olduğu aşırı eril askeri kültür de vardı. Böyle bir tecavüzün sonuçları arasında aşağılanma, korkma, psikolojik travma, hastalık yayma ve gebelik vardı. Birçok kültürde tecavüz kurbanları dışlanır ve bu durum, toplulukların yıkımına yol açabilir.

Tarihsel olarak ilkçağ çatışmalarından II. Dünya Savaşı'nın mecburi kitlesel fahişeliğine kadar kadınlara "savaş ganimeti" olarak tecavüz edildi. Daha yakın zamanın birkaç savaşında tecavüz soykırımın ya da etnik temizliğin bir aleti oldu. Ruanda Soykırımı (1994) ve Kongo'da iki içsavaş (1990'lar) sırasında milyonlarca tecavüz edildi; eski Yugoslavya'daki çatışmalar, bir savaş suçu olarak tecavüzden ilk mahkûmiyete yol açtı. 21. yüzyılda BM barış güçlerine tecavüz suçlamaları yöneltildi.

Bosnalı Müslümanlar, Kasım 2017'de Sırp komutan Ratko Mladiç'in Bosna Savaşı'nda (1992-95) işlenen suçlardan ötürü mahkûmiyetini televizyondan izliyor.

KADIN CİNSELLİĞİNİN DENETİMİ MESELESİ

KADIN SÜNNETİNE KARŞI KAMPANYA

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Efua Dorkenoo, 2013

ANAHTAR FİGÜRLER
Fran Hosken,
Efua Dorkenoo

ÖNCE
1929 Kenya'da misyonerler, kadın sünnetini "cinsel sakatlama" olarak nitelendirir

SONRA
2014 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2030'a kadar kadın sünnetine son verecek 69/150 no'lu kararı alır

2017 *BMJ Global Health* 30 yılda kadın sünnetinin yaygınlığının büyük ölçüde gerilediğini ama Çad, Mali ve Sierra Leone'de yüzde 2'den yüzde 8'e çıktığını rapor eder.

Kadın sünneti – kadın dış cinsel organlarının alınması ve vulvanın dikilmesi– on yıllardır kaygıya neden olmaktadır. Amerikalı antropolog Rose Oldfield Hayes 1975'te bir makalede uygulamanın "dayanılmaz derecede acı verici" özelliğini tasvir etti ve 1977'de Mısırlı hekim ve aktivist Nevâl es-Sâdevi, kendi sünnet deneyimini tasvir ettiği *Havva'nın Saklı Yüzü*'nü yayımladı. Avusturya kökenli Amerikalı yazar ve feminist Fran Hosken, 1979'da "Hosken Raporu: Kadınların Genital ve Cinsel Mutilasyonu"nda konuyu ele aldı ve ondan kısa süre sonra, Gana doğumlu Efua Dorkeno-o'nun uygulamaya son vermek için yürüttüğü kararlı kampanya, HDÖ'lerden, Birleşmiş Milletlerden ve Dünya Sağlık Örgütünden destek alınmasına yardımcı oldu

Kuzeydoğu Uganda'da Sebei kabilesinin mensupları, kadın sünneti törenine eşlik eden çamur sürmeyi gösteriyor. Kadın sünneti burada yasadışıdır ama hâlâ birçok kabile uygulamaktadır.

Ayrıca bkz. Anti-sömürgecilik 218–19 ▪ Sömürge sonrası feminizm 220–23 ▪ Zorla evliliği önleme 232–33

Varlığını sürdüren bir gelenek

30 ülkeden 200 milyondan fazla kadın –Afrika başta olmak üzere Endonezya ve Ortadoğu ülkeleri- kadın sünneti yaptırmıştır. Hıristiyanlık ve İslamdan en az 2,500 yıl öncesine dayanan bir gelenektir. Yalnızca bir dine ya da etnik gruba özgü olmamakla beraber; saflık ve namus, cinsel dürtüleri kontrol altına alma ve kadınların evlenene kadar bekâretlerini ve sadakatlerini garantilemekle ilişkilendirilir. En az 15 ülkede çoğu kız çocuğu daha beş yaşına gelmeden sünnet edilirken bir kısmı ergenlik döneminde işlemden geçer.

Evlenememe, reddedilme, hatta topluluktan sürülme korkusu kızları sünnet olmaya mecbur eder. Birçoğu yoksul ülkelerde yaşıyor ve razı olmak ya da yoksulluktan ölmek dışında bir seçenekleri yoktur. İşlemi çoğunlukla köyün yaşlı kadınları yapar ve geçimlerini bununla sağlarlar. Aileler dünyanın başka yerlerine taşındıklarında kadın sünneti çoğu kez devam eder. İngiltere'de, ABD'de ve İngiliz Uluslar Topluluğu ülkelerinde olduğu gibi, kadın sünnetinin yasadışı olduğu yerlerde, ebeveynler ülkelerine dönerek ya da işlemi yasadışı yapacak birini bularak geleneği sürdürür.

Batılılaşmış ülkelerde büyüyen bazı kadınlar, yine de, yetişkin olarak sünnet olmayı tercih eder; sünnet eleştirilerinin etno-merkezci olduğunu savunuyorlar. 1997'de Afrikalı Kadınlar Araştırma ve Geliştirme Derneği (Association of African Women for Research and Development) soruna Batılı feminist müdahaleye karşı çıktı ve kadın sünnetinin kökünün kazınmasına yönelik ısrarlı çağrılar, hâlâ kültürel emperyalizm suçlamalarına neden olmaktadır.

Kadın sünnetine son verme lehine iki karşı argüman öne sürülmektedir: Neden olduğu hasar –tekrarlayan enfeksiyonlar, potansiyel kısırlık ve doğum komplikasyonlarından ölümcül kanamaya kadar– tercihin bulunmaması ve bunun bir insan hakları ihlali olması. 1990'lardan itibaren, Hindistan'da Change.org ve Gambiya'da felaketzedelerin öykülerini yayınlayan Kızlar İçin Güvenli Eller (Safe Hands for Girls) gibi kampanyalarla ve 1998'de otobiyografisi *Çöl Çiçeği*'nde nasıl sünnet olduğunu anlatan Somalili model Waris Dirie ile birlikte kurbanlar sünnet olma konusunda açık konuşmaya başladı..

İleriye giden yol

1993'te Birleşmiş Milletler Dünya İnsan Hakları Viyana Konferansı'nda kadın sünneti, kadınlara karşı şiddetin bir biçimi ilan edildi. 2013'e gelindiğinde kadın sünnetinin yaygın olduğu 27 Afrika ülkesinin 24'ünün kadın sünnetine karşı yasaları vardı. İlerleme yavaş oldu ama şimdi birçok kişi, ileriye doğru etkili bir yol olarak, Batı Afrika'da HDÖ Tostan'ın yönettiği türden topluluk inisiyatiflerine işaret ediyor. ▪

Kadınlar arasında dayanışma güçlü bir değişim gücü olabilir.
Nevâl es-Sâdevi

Efua Dorkenoo

1949'da Gana'da doğan Efua Dorkenoo, 1970'lerde İngiltere'de hemşire olarak yetişti. Sünnet olmuş bir kadının doğum yaparken müthiş acı çektiğini gören Dorkenoo, bu uygulamanın tıbben eleştirilmemesine öfkelendi. Azınlık Hakları Grubuyla çalışırken, kadın sünnetine karşı kampanyasını başlattı ve İngiltere'de kadın sünnetiyle ilgili ilk raporu yayımlayıp uygulamayı ortadan kaldırmak için 1983'te FORWARD'ı (Foundadion for Women's Health, Research and Development –Kadın Sağlığı, Araştırması ve Gelişimi Vakfı) kurdu. Sonuç olarak kadın sünneti 1985'te İngiltere'de yasaklandı. FORWARD'daki çalışmalarından ötürü Dorkenoo 1994'te OBE nişanıyla ödüllendirildi. Ardından Dünya Sağlık Örgütünde çalıştı ve Equality Now (Eşitlik Şimdi) ile çalıştı; 2014'te Londra'da kanserden ölmeden kısa süre önce, kadın sünnetine karşı Afrikalıların öncülük ettiği bir hareket umudunu gerçekleştirdi.

Önemli eserleri

1992 *Gelenek! Gelenek: Kadın Sünneti Üzerine Simgesel Bir Öykü*
1994 *Gülü Kesme: Kadın Sünneti*

MÜSTEHCENLİK KÜLTÜRÜ İLERİCİ DEĞİLDİR

MÜSTEHCENLİK KÜLTÜRÜ

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Ariel Levy, 2005

ANAHTAR FİGÜR
Ariel Levy

ÖNCE
1960 İlk Playboy Tavşanları, Chicago'da bir kulüpte ilk defa sahneye çıkar.

1980'ler "Seks savaşları" feministleri birbirine düşürür: kadınların cinsel nesneleştirilmesinden kaygı duyanlara karşı "seks yanlısı" etiketini benimseyen feministler.

SONRA
2006 Başlangıçta Feminist Pornoya Yarar Ödülleri olarak bilinen Feminist Porno Ödülleri Kanada'da, Toronto'da kurulur.

2013 ABD pornografik eğlence tekeli *Girls Gone Wild*, epeyce borçlandıktan sonra iflas başvurusunda bulunur.

Birçok Batılı ülkede 1960'lar, erkekleri ve kadınları boğucu toplumsal cinsiyet normlarından kurtaran ve kadınların utanç duymadan cinselliklerini araştırmalarına olanak sağlayan bir cinsel devrim on yılıydı. Feministler bu iddialara çoğu kez kuşkuyla karşılık verdi ve 1980'lerde, en iyi feminist cinsel pratik konusunda "seks savaşları" olarak bilinen bir topluluk-içi çatışmaya kilitlendiler. Seks işi, içine girme, karışık seks ve diğer konularda tartışmalar, bu pratiklerin kadınların cinsel olarak sömürülmesi olarak görülüp görülmeyeceği ya da ne ölçüde görüleceği konusunda kadınları böldü. Net bir sonuca varılamadı ve yeni binyıla gelindiğinde, müstehcenlik kültürünün gelişimiyle tartışma daha da karmaşıklaştı.

Playboy 1953'te erkek dergileri yayımlamaya başladı; daha sonra ürün satmak için ikonik tavşan logosunu kullanıp kadınların cinsel metalaşmasını daha da teşvik etti.

Müstehcenliğin yükselişi

Amerikalı feminist gazeteci Ariel Levy 2005'te çıkan kıtabı *Female Chauvinist Pigs: Women and the Rise of Raunch Culture*'la (*Kadın Şovenist Domuzlar: Kadınlar ve Müstehcenlik Kültürünün Yükselişi*) müstehcenlik kültürü tartışmalarına katkıda bulundu. Müstehcenlik kültürü, diyor Levy, genç kadınların kendilerinin ve diğer kadınların cinsel nesneleştirilmesine farklı katılma yollarına işaret eder. 2000'lerden itibaren, ABD'de *Maxim* ve *Stuff*, İngiltere'de *Loaded* gibi erkek dergilerinin yanı sıra, tatilde çıplak memelerini ve cinsel organlarını bir an izleyiciye gösteren genç kadınları filme alan ABD video kiralama şirketi *Girls Gone*

Ayrıca bkz. Cinsel haz 126–27 ▪ Doğum kontrol hapı 136 ▪ Erkek bakışı 164–65 ▪ Pornografi karşıtı feminizm 196–99 ▪ Seks-pozitiflik 234–37

East London Strippers Collective (Doğu Londra Striptizci Kolektifi), İngiltere'de striptizcileri ve kucak dansçılarını destekliyor, oyunculara seks sanayiinde çalışma koşullarını iyileştirmeleri için güç veriyor.

Wild'ın popülerliği gibi, medyanın artan aşırı cinselleşmesi kitabın yazılmasına neden oldu.

Levy'ye göre genç kadınlar, kendi arzuları temelinde değil, erkekleri cezbetme çabasıyla "müstehcen" davranmaya giderek daha fazla odaklanıyorlar. Seksi ve özgür sanılmak için müstehcenlik kültürünü sürdürmeleri beklenir; yapmazlarsa, tutucu ve gerici sayılırlar.

Müstehcenlik kültürünün bir sonucu olarak, diyor Levy, kadın cinselliği karikatürleşti ve müstehcenlik kültürü ideolojisine uyarınca, karikatürü reddetmek genel olarak cinselliği reddetmektir. Levy, müstehcenlik kültürünün, daha yaşlı feministlerin ciddiyetinden ve militanlığından yararlanan genç kadınların, kadınların cinsel nesneleştirilmesine yönelik feminist eleştirileri reddedebildiği post-feminist uğrağın bir belirtisi olduğu sonucuna varır. Bu genç kadınlar eleştiri yerine, nihayetinde mizojinist kültürün çıkarlarına hizmet eden yanlış ve zararlı bir cinsel "özgürlük" çabası peşindedirler.

Feminist eleştiriler

Bazı üçüncü ve dördüncü dalga feministleri, Levy'nin müstehcenlik kültürü kavramını eleştirdi. Feministler Levy'nin seks işinde ve genel olarak porno sanayiinde bulunan eşitsizlik yerine daha çok seks işçilerine ve porno yıldızlarına odaklanmasını sorguladı. Queer feminist cinsel pratikler, Levy'nin müstehcenlik kültürüne odaklanmasına ve "erkek bakışı"nın kadın cinselliğini şekillendirmesine bir eleştiri işlevi gördü. Örneğin, queer femme burlesk (lezbiyen ve diğer queer kadınların sahnelediği cinsel içerikli kaba güldürü), porno ve seks partileri, kadın "müstehcenliğinin" yalnızca erkeklerin cinsel arzularını tatmin etmek için yapıldığı varsayımına meydan okur. ▪

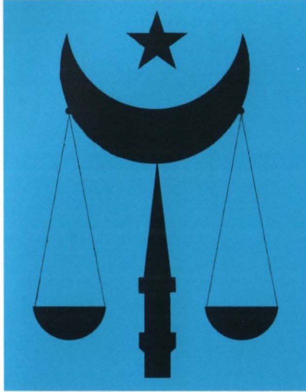
Club Burlesque Brutal

2010'da burlesk sanatçısı Katrina Daschner, Viyana merkezli bir queer kadın (kadın LGBTQ bireyler) burlesk grubu, Club Burlesque Brutal'ı kurdu. Daschner, burleskin heteroseksüel erkek arzusuna hizmet etmeyi amaçladığı varsayımına ve kadınlığın, pasif cinsel nesneleşmeyle eşanlamlı olduğu varsayımına meydan okumak istedi.

Club Burlesque Brutal'daki oyuncuların büyük çoğunluğu queer kadındır ve grup, gösterilerinde değişik bir kadınlık yelpazesi tasvir etmeyi amaçlıyor. Daschner, Profesör La Rose adlı bir karakteri oynuyor. Gösteriler hem kadın cinsel gücünün geri kazanılması hem queer erotizmi iddiasıyla, aleni lezbiyen ve queer arzusunu sahnede canlandırır.

2017'de piyasaya sürülen *Femme Brutal*, grupla ilgili belgesel bir filmdir. Oyuncuların yaşamının yanı sıra cinsel güç, bedenler, kadın kimliği ve erkek bakışını yönlendirme sorunlarını araştırıyor.

> Bugün genç kadınlar, kültürümüzün, feminist atalarını kusturması olası müstehcen yanlarını kucaklıyorlar.
>
> **Ariel Levy**

EŞİTLİK VE ADALET GEREKLİDİR VE OLANAKLIDIR

MODERN İSLAMİ FEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Musawah

ANAHTAR FİGÜRLER
Zainah Anwar, Marina Mahathir, Lila Abu-Lughod

ÖNCE
2001 ABD, Afgan kadınları baskıdan ve peçeden kurtarmak için Afganistan'ı işgal eder.

2007 İstanbul'da 11 ülkeden 12 Müslüman kadın, İslamda kadın haklarını ve eşitliğini desteklemeyi planlamak için toplanır.

SONRA
2011 Musawah, BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni (CEDAW) onaylamayan Müslüman ülkelere meydan okur.

2017 Türk laik feminist Duru Yavan, ataerkillikle mücadele için Müslüman feminizmle birlikte çalışmayı destekler.

2010'da Malezya'da trenlerde kadınlara özel vagonlara geçildi. Bu tür girişimler feministleri bölüyor: Bazıları güvenli bir meâan sağlanmasını iyi karşılarken, bazıları bunu kısıtlayıcı olarak görüyor.

Çağdaş Müslüman toplumlarda Batılı düşüncelerin, özellikle de İslamın Müslüman kadınları kurbanlaştırdığına dair Batılı feminist görüşün dayatılmasına artan bir kızgınlık vardır. Sonuç olarak 2009'da iki yıllık tartışmalardan sonra çeşitli ülkelerden 250 Müslüman kadın, kadınlar tarafından yönetilen ve İslamda adaleti ve eşitliği destekleyecek bir örgüt olan Musawah'ı kurdu. Grup, erkeklerin ve kadınların özünde eşit olduğuna ve Kuran'ın aslında kadınların lehine olduğu ama 610'da Hazreti Muhammed'e indiğinden beri mizojinist bir biçimde yorumlandığına inanır. Musawah, Arapça "eşit" demektir ve bu, ailede ve daha geniş toplumda eşitliğini ve hakkaniyeti destekleyen küresel bir harekettir. Örgüt Malezya merkezlidir ama ülkeden ülkeye dönüşümlü olarak çalışan bir sekreterliği vardır. Musawah'ın üç amacı vardır: aile içinde eşitlikle adalet

Ayrıca bkz. Müslüman kadınlar için eğitim 38–39 ▪ Erken Arap feminizmi 104–05 ▪ Feminist teoloji 124–25 ▪ Anti-sömürgecilik 218–19 ▪ Sömürge sonrası feminizm 220–23 ▪ Yerli feminizmi 224–27

Fransa'da nikap tartışması

Peş peşe Fransız hükümetleri Müslüman kadınların peçe takmasına karşı kararlı bir laik tutum benimsedi. 2011'de Fransa, takanın tanınmasını önlediği için, kamusal alanlarda kadınların yüz peçesi (nikap) takmasını yasakladı. 2016'da birçok Fransız tatil yeri, "burkini"yi -tesettür mayo- yasakladı.

Bu yasaklar eleştirildi ve karşı konuldu. Anonim Fransız grafiti sanatçısı Prenses Hicap, modellerin ve rapçilerin kamuya açık görüntüleri üzerine peçe resmi yaparak yasaklara meydan okumaktadır. Bununla birlikte, liberal feminist Elisabeth Badinter, Müslüman kadınların peçeyi tercih etme hakkını sorgular; peçeyi köleliğin bir simgesi olarak görür.

Peçe takma hakkı, nikap takan kadınların protesto için sokağa çıktığı Fransa'da önemli bir güncel sorun haline geldi.

konusunda bilgi paylaşmak ve geliştirmek, benzer örgütlerin kurulmasına yardım etmek ve kendi hedeflerini paylaşan insan hakları gruplarını desteklemek. Çalışmalarında, Müslüman kadınlar için adaleti savunan başka bir Müslüman hareketi -yine Malezya merkezli, Müslüman feminist Zainah Anwar ve diğer altı kadın tarafından 1988'de kurulan İslamda Kız Kardeşleri (SIS; Sisters in Islam)- model alıyor.

SIS'in anahtar üyelerinden biri Malezya başbakanının kızı, HIV farkındalığını ve bir eşin, hastalık bulaştırması olası bir kocayla cinsel ilişkiyi reddetme hakkını desteklemek için Müslüman bilginlerin desteğini kullanan Marina Mahathir'dir.

Bir tercih meselesi

Amerikalı antropolog Lila Abu-Lughod, *Do Muslim Women Really Need Saving?* (2013; *Müslüman Kadınların Kurtarıcıya Gerçekten İhtiyacı Var mı?*) kitabında, Batıda genellikle savunulan ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin dinin kusuru olduğunu öne süren görüşe itiraz eder. Müslüman toplumlarda kadınların özgürlükten yoksun olmalarının esas nedeninin, yoksulluk ve otoriterlik olduğunu savunur. Batı feminizminin çoğu kez İslamı asli olarak kadın karşıtı diye küçümsediğini de iddia eder. 2001'de New York'ta İkiz Kulelere saldırıdan sonra ABD ve müttefikleri "terörle savaş"larına destek almaya çalıştıklarında, diyor Abu-Lughod, ABD Başkanı George W. Bush gibi politikacılar, hatta eşi Laura bu görüşe sarıldı.

> Müslüman dünyanın, kadınlara nasıl bakmamız ve davranmamız konusunda bir paradigma değişikliğine ihtiyacı vardır.
> **Zainah Anwar**

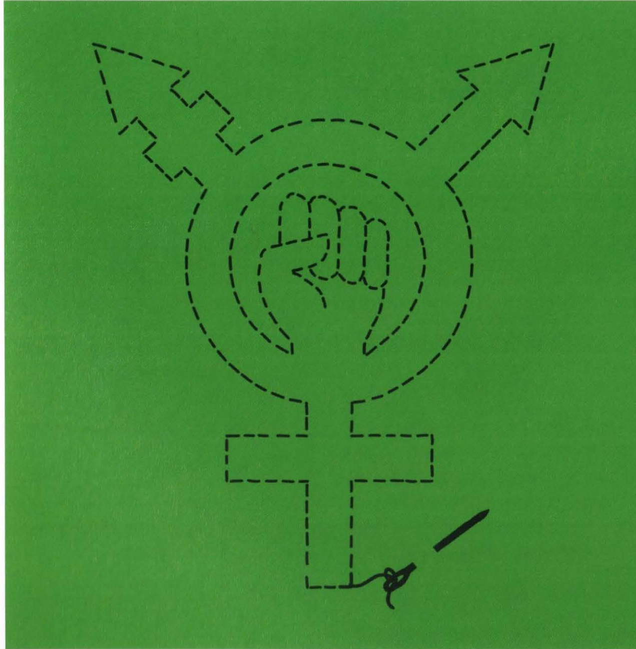
9/11'in ardından Afganistan'ın işgali, "kurtuluş" diliyle, özellikle Afgan kadınları zorla türbandan kurtarma diliyle ifade edildi. Ne var ki, bu retorik, birçok Müslüman kadının türbanı tercih ettiğini ve İslamın temel insan haklarını mukaddes saydığını düşünün Musawah ve diğer İslami aktivist grupların görüşünü görmezden gelir.

Bir Batı projesi mi?

Musawah, Müslüman cemaat içinde eleştiriyle karşılaştı. Bazıları, örgütün çeşitliliği ve çoğulluğu kutlama iddialarına rağmen, Sünni cemaate karşıt olarak Şii temsilinden yoksun olmasına işaret ediyor. Bazıları, özellikle gelenekçiler, Musawah'ın uluslararası insan hakları çerçevesinde "ilerici" Kuran yorumlarını desteklemesinin, Müslüman toplumlar üzerindeki laik Batı baskısının işareti ve savunusu olduğunu iddia ediyor. Bu tür eleştirmenler Musawah'ı İslami bir proje değil, özünde bir Batı projesi olarak görür. ▪

YENİ TİP BİR FEMİNİZM

TRANSFEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Julia Serano, 2007

ANAHTAR FİGÜRLER
Emi Koyama, Julia Serano

ÖNCE
1959 Transgender kadınlar, diğer queer bireylerle birlikte, Los Angeles'ta Cooper's Do-nuts kafede, polis taciziyle başlayan bir olayla isyan eder.

1966 San Francisco'da Campton kafeteryası isyanı, San Francisco'da trans aktivizminin başlangıcına işaret eder.

SONRA
2008 Ergen Angie Zapato'nun katili, ABD'de trans bir kurbana karşı şiddetten ötürü nefret suçundan mahkûm olan ilk kişidir.

2014 Amerikalı oyuncu ve aktivist **Laverne Cox**, *Times* dergisinin kapağında yer alan ilk trans kadın olur.

Transgender feministler, yalnızca kendi toplumsal cinsiyetlerine, adlarına ve zamirlerine saygıyla yaklaşma hakkı için değil, kendilerine açıkça düşman ve şiddet eğilimli toplumlarda güvende olma hakkı için de savaşıyorlar. Bu amaçların ötesinde transfeministler transgender kadınlar olarak getirdikleri içgörülerle feminizmi zenginleştirmeyi ve derinleştirmeye, toplumsal cinsiyet, cinsellik ve iktidarla ilgili feminist içgörüleri diğer trans bireylere taşımaya çalışır.

Feminist teorinin ve trans teorisinin içgörülerin kullanarak toplumsal cinsiyet ikiliğiyle, bir "erkek" ya da bir "kadın" olmanın ne anlama geldiğiyle ilgili varsayımlara daha ileri meydan

Ayrıca bkz. Trans-dışlayıcı radikal feminizm 172–73 ▪ Kesişimsellik 240–45 ▪ Toplumsal cinsiyet edimseldir 258–61 ▪ Feminizm ve queer teori 262–63

Julia Serano bölünmeyi değil, feministler ile trans aktivistler arasında hem transfobiyle hem mizojiniyle savaşacak bir koalisyonu savunur.

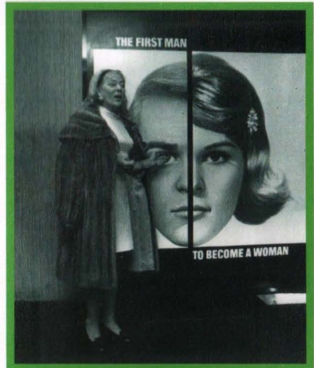
okumak, transfeminizmin köşe taşlarından biridir. Hapishane ve sağlık sistemleri gibi, Trans bireylerin deneyimlerini inkar ettiği ve yaşamla barışık kaynakları onlardan esirgediği söylenen daha büyük iktidar yapılarına karşı mücadele ediyorlar.

Ta 1970'lerde, cisgender feministlerin transfeministlere karşı ayrımcılığı vardı. 1974'ten 1978'e kadar kadınların müzik etiketi Olivia Records'ın ses mühendisi olan Sandy Stone, bunun erken bir örneğidir. Radikal lezbiyen feminist Janice Raymond, Stone'un transgender olduğunu öğrenince, 1976'da Stone'un trans statüsünü "teşhir etmeye" çalıştı. Ne var ki, Olivia Records kolektifi bunun zaten farkındaydı ve Stone'u destekledi. Yılmayan Raymond saldırılarını sürdürüp 1979'da Stone'a karşı *The Transsexual Empire: The Making of he She-Male* (*Transseksüel İmparatorluk: Kadın-Erkeğin Oluşumu*) başlıklı bir manifesto yayımladı. Kitapta Raymond, Stone'u "erkek enerjisiyle" kadınların mekanlarını "istila etmekle" suçladı.

Stone'un 1991'de Raymond'ın trans karşıtı saldırılarına yanıt olarak yazdığı "İmparatorluk Geri Dönüyor" başlıklı denemesi, transfeminizm olarak bilinen şeyi başlattı: transfeministler için ve transfeministler tarafından, tüm toplumsal cinsiyetlerden bireylerin en sahici ve saygın biçimde kendi olabildiği bir gelecek olanaklarını derinleştirmeye çalışan bilimsel çalışma ve aktivizm.

Transfeminizmin gelişimi

Kate Bornstein transfeminist teorinin yaratılmasında anahtar figürlerden biriydi. Çığır açıcı metni *Gender*

Christine Jorgensen, 1950'lerin başında ABD'de cinsiyet geçişi yapan ilk kişi oldu. Sonraki yaşamında toplumsal cinsiyet konularında konuştu. 1970'te çekilen bu resimde Jorgensen, yaşamıyla ilgili bir filmin tanıtımı için bir basın toplantısındadır.

> Transfeminizm, geçmişleri farklı kadınların birbirlerini desteklediği feminist koalisyon siyasetini cisimleştirir... çünkü biz [yapmaz]sak... kimse yapmaz.
> **Emi Koyama**

İkiliksiz toplumsal cinsiyet

Giderek artan sayıda kişi, kendi toplumsal cinsiyetinin erkek ya da kadın çerçevesini aştığını açıklamaya başlayınca, ikiliksiz toplumsal cinsiyet kavramı transfeminizmin ve LGBTQ+ savunuculuğunun önemli bir parçası haline geldi. İkiliksiz bireyler, tipik olarak onlar/onların gibi toplumsal cinsiyeti-nötr zamirler kullanır. Başka herkes gibi kendilerini eril, dişil, her ikisi ya da hiçbiri olarak sunabilirler. Hiçbir bireyin başka birinin zamirlerini tanımaya yeltenmemesi gerektiğini savunuyorlar. İkiliksiz toplumsal cinsiyetler tarih boyunca ve dünyanın her tarafında vardı; örneğin Kuzey Amerika'nın yerlilerinde vardı ama bu yerli toplumsal cinsiyet algıları, Avrupalı sömürgecilerin zulmüne uğradı.

Önemli ikiliksiz transfeministler arasında Kanadalı müzisyen ve yazar Rae Spoon, Amerikalı yazar ve aktivist Mattilda Bernstein Sycamore ve Hindistan kökenli Amerikalı söz sanatçısı Alok Vaid-Menon vardır.

Outlaw'da (1994; *Toplumsal Cinsiyet Eşkıyası*) Bornstein kendi deneyimlerini kullanıp toplumun erkek ve kadın olmak etrafında dönen toplumsal cinsiyet normlarını araştırdı ve sorguladı, bir oğlan olarak yetişmesinden -eril normlara uymadığı için cezalandırılıp denetlenmesinden- edindiği içgörülerden yararlandı.

1948'de doğan Bornstein için, büyüdüğü sırada ikili olmayan toplumsal cinsiyet bir seçenek değildi. Doğuştan verilen toplumsal cinsiyetini ciddi bir biçimde sorgulamaya başlayınca transgender bir kadın olması gerektiğini düşündü. Ne var ki, sonunda Bornstein ne erkek ne kadın olarak tanımlandı. Bu konudaki yazıları, ikili olmayan toplumsal cinsiyeti teorileştirmenin anahtarı oldu; sahne ve reality-show performansları düşüncelerini ana akıma taşımasına yardımcı oldu.

Transfeminizmde önemli figürlerden biri de bilim insanı, yazar ve Emmy Ödülü sahibi belgesel yapımcısı Susan Stryker'dır. Transfeminizmin şekillenmesine yardımcı olan birçok metin çıkardı; 2006'da yılın en iyi LGBTQ kitabı için Lambada Edebiyat Ödülü kazanan *The Transgender Studies Reader*'ın (*Transgender Araştırmalar Seçkisi*) eş-editörlüğünü yaptı. Stryker'ın ABD'de 150 yıllık trans tarihini ele alan *Transgender History*'si (*Transgender Tarihi*) 2008'de yayımlandı.

Kimin ayrıcalığı var?

2001'de aktivist Emi Koyama *Transfeminist Manifesto*'yu yayımladı. Bu deneme, "transfeminizm" teriminin popülerleşmesi bakımından önemliydi. Trans kadınların erkek ayrıcalığıyla büyüdükleri ve bu nedenle bir kadın olmanın ne anlama geldiğini tam anlamıyla bilmediklerine ilişkin feminist eleştiriye yanıt olarak manifestoyu yazan Koyama, bu argümanı daha geniş bir ayrıcalık ve baskı bağlamına yerleştirir. Çok sayıda ayrıca-

Audre Lorde Projesi 1994'te New York City'de LGBTQ topluluğunun, özellikle renklilerin karşılaştığı sorunlara farkındalığı artırmak için oluşturuldu. Burada gösterilen 2016 mitingi, özel olarak trans bireyler için adalete odaklandı.

> Canlı olmamızı istemeyen bir sürü güç var... o yüzden yalnızca ne isem o... mutlu ve başarılı olmak siyasal bir eylemdir.
> **Laverne Cox**

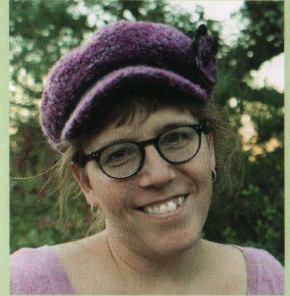
lık ve baskı tipi olduğunu ve bütün feministlerin, gördükleri baskı deneyiminden hareketle konuşma hakkını kendilerinde görürken kendi ayrıcalık biçimlerinin sorumluluğunu da üstlenmeleri gerektiğini savunur. Bazı trans kadınların erkek ayrıcalığı yaşamış olma ihtimalini kabul eder ama trans kadınların –özellikle yoksul ve işçi sınıfından renkli trans kadınların– toplumda karşılaştığı baskı biçimlerine de ışık tutar.

Koyama'nın manifestosu feministlerin, trans kadınların beden imgesi savaşlarını ve toplumsal cinsiyet huzursuzluğunu (verilmiş toplumsal cinsiyetle ilgili huzursuzluk) feminist bir sorun olarak kabul etmesi ve trans kadınlara karşı erkek şiddetini (cis) kadınlara karşı şiddetle eşit tutması gerektiğine de işaret eder. Koyama cis-feministlerin üreme adaleti ve denetimi uğruna mücadelesi ile trans kadınların sağlık hizmetinde bedensel özerklik kazanma kampanyaları arasındaki paralelliklere de ışık tutar.

Toplumsal cinsiyet, ırk, sınıf, yurttaşlık statüsü, engellilik/engelsizlik ve daha fazlası arasındaki kesişimler, 21. yüzyılda Viviane Namaste, Dean Spade, Eli Clare ve diğerleri tarafından daha ileri düzeyde araştırıldı. Örneğin Amerikalı transfeminist hukuk profesörü Spade, geliri ya da ırkı ne olursa olsun trans, erdişi (her iki toplumsal cinsiyetin cinsel özelliklerine sahip) ve toplumsal cinsiyet uyumu olmayan bireylere parasız hukuksal hizmet sunan ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla savaşmak için ekonomik adaletin çok önemli olduğunu savunan Sylvia Rivera Hukuk Projesini (Sylvia Rivera Law Projects -SRLP) kurdu. Spade en çok dışlanmış trans bireylerin tehlikeli yaşamları ve ABD'de yoksul siyah trans kadınlara karşı istismar ve cinayet oranlarıyla ilgili korkunç istatistikler hakkında yazılar yazdı.

ABD'de renkli transfeminist aktivistler –*Orange is the New Black* oyuncusu Laverne Cox, hapishane aktivisti CeCe McDonald, yazar ve spiker Janet Mock gibi– renkli trans kadınlara uygulanan şiddeti ele alma ihtiyacını dillendirdi. Cox şöhretini kullanarak ABD ceza adaleti sisteminin kötüye kullanılmasına karşı çıktı ve 2011'de meşru müdafaa saldırganı ölümüne bıçakladıktan sonra 19 ay hapishanede kalan biseksüel siyah trans kadın McDonald'la açık diyaloga girdi. 2014'te McDonald, aktivizminden ötürü Harvey Milk, LGBT Democratic Club tarafından Bayard Rustin Sivil Haklar Ödülüyle ödüllendirildi. ■

> Tüm insanların aynı olmadığını beklemeyi öğrenmeliyiz... Heterojenliği beklemeyi öğrenmek zorundayız.
> **Julia Serano**

Julia Serano

1967'de doğan Julia Serano feminist bir yazar, biyolog ve LGBTQ+ aktvistidir. Serano biyokimya ve moleküler biyofizik alanında doktora derecesi vardır ve 17 Yıl California Üniversitesinde çalışıp genetik, evrim ve gelişim biyolojisi alanlarında araştırmalar yaptı.

Serano'nun transgender bir femme (kadın kimlikli) lezbiyen kadın olarak feminist ve queer mekânlarda yaşadığı olumlu ve olumsuz deneyimlere dayanan 2007 kitabı *Whipping Girl* (*Şamar Kızı*), 21. yüzyıl tansfeminizmi için anahtar bir metin oldu. *Ms.* dergisi *Whipping Girl*'ü tüm zamanların en iyi 100 edebiyat dışı kitabı listesinde 16. sıraya koydu. Serano'nun anlaşılır yazıları ve toplumsal cinsiyet teorisiyle ilgili bilimsel içgörüleri onu, toplumsal cinsiyet araştırmaları dersliğinin hem içinde hem dışında popüler yaptı.

Önemli eserleri

2007 *Şamar*
2013 *Dışlanmış*
2016 *Dobra Dobra: Transgender Aktivizmin ve Transfeminizmin On Yılı*

MODERN CİNSİYET MÜCADEL 2010 SONRAS

ZAMANDA

ÇİLİKLE

E

ŞI

Kanadalı öğrenciler kurbanı ayıplamayı protesto etmek için kadınların cinsel olarak kışkırtıcı giyindiği bir protesto yürüyüşü, **SlutWalk (Kaltak Yürüyüşü), başlatır.**

2011

İngiliz feminist Laura Bates, kadınların ve kızların taciz deneyimlerini bildirdiği çevrimiçi bir forum olan **Everyday Sexism Project**'i (Gündelik Cinsiyetçilik Projesi) kurar.

2012

Amerikalı antropolog Lila Abu-Lughod, *Do Muslim Women Really Need Saving?* kitabında, **İslamın asli olarak kadın karşıtı olduğunu** görüşüne itiraz eder.

2013

2011

İngiliz gazeteci Laurie Penny, *Et Pazarı: Kapitalizmde Kadın Bedeni* kitabında **kariyer feminizmini** kadınların kurtuluşu için sahte bir yol diye **kınar**.

2012

Londra'da çevrimiçi bir konuşmada Nijeryalı romancı Chimamanda Ngozi Adichie, **"Hepimiz feminist olmalıyız"** öğüdünde bulunur.

2013

Facebook'un COO'su Sheryl Sandberg, kadınları **kendi kariyerlerini kontrol etmeye** teşvik ettiği *Lean In*'i yayımlar.

Feminizm, 21. yüzyılın ikinci on yılında yeniden canlandı. Cinsel istismara karşı güçlü çığlıklar, toplumsal cinsiyet ücret farkı etrafında yürütülen tartışmalar ve 2016'da Donald Trump'ın ABD başkanı seçilmesinden sonra sokak protestoları, feminizmin hayat dolu olduğunu kanıtladı. Çoğu Y kuşağından kadınlar bir kez daha mücadeleyle atıldı, tanıtım ve örgütlenme için sosyal medyadan sonuna kadar yararlandı.

Dördüncü dalga

2012'ye gelindiğinde feminizmin dördüncü dalgası gelişmekteydi. İtici gücü oluşturan genç kadınlar feminizm dilinin iyice yerleştiği toplumlarda yaşıyorlardı ama bekledikleri toplumsal cinsiyet eşitliği deneyimlerine denk değildi ve bunları anlatmak için sosyal medyanın ve blog yazmanın yolunu tuttu. Feminist web sitelerinin ve blogların çoğalması, düşüncelerin hızla yayılmasını olanaklı kıldı. 2012'de İngiliz feminist Laura Bates, kadınların gündelik cinsiyetçilik deneyimlerini paylaşabildiği bir çevrimiçi forum, Everday Sexism Project'i (Gündelik Cinsiyetçilik Projesi) oluşturdu. Feministler, Kuzey Nijerya'da Boko Haram'ın kaçırdığı kız öğrencilerin serbest bırakılmasını isteyen #BringBackOurGirls (#kızlarımızıgerigetirin) gibi kampanyalar konusunda farkındalığı artırmak ve bilgi yaymak için Facebook, Twitter ve diğer sosyal medya siteleri üzerinden "hashtag aktivizmi"ne de yöneldi. 2017 ve 2018'de #MeToo ve Time's Up (Süre Doldu) hareketleri, Hollywood'da ve diğer birçok kültür, ticaret ve sanayi alanında cinsel istismarcıların adlarını açıkladı ve kınadı.

Genç feministler sosyal medyada cinsiyetçilik ve cinsel istismar örneklerini ifşa etmeye odaklanırken, daha yaşlı kadınlar da modern dönemde feminizmin ne anlama gelmesi gerektiğini sorgulamaya başladı. İngiliz yazar ve yorumcu Caitlin Moren ve Nijeryalı yazar Chimamanda Ngozi Adichie, 21. yüzyılda feminizmin basitçe sağduyu olduğunu savundu. Bütün kadınlar ve bütün erkekler feminist olmalıdır, diyorlardı.

Eski sorunlar ve eşitsizlikler

Bazı kadınlar cinsiyetler arasında işbirliğini destekleyen yeni bir feminizm türü önerirken, asırlık çifte standart ve kurbanı suçlama sorunlarının hâlâ dört başı mamur olduğu aşikârdı. 2011'de Kanada'da bir polis memuru kadın öğrencilere, tecavüze uğramak istemiyorlarsa "kaltak" gibi giyinmekten ve davranmaktan sakınmalarını tavsiye edince Kanadalı feministler

2014

Kuzey Nijerya'da terörist Boko Haram grubunun kaçırdığı kız öğrencilerin serbest bırakılması için kampanya yürütmek üzere **#BringBackOurGirls** (#kızlarımızıgerigetirin) oluşturulur.

2015

Amerikalı engelli feminist Rosemarie Garland-Thomson, engelli kadınların karşılaştığı **ikili ayrımcılığı** tanımladığı "İçinde Engellilik Olan Bir Dünya Kurmak" başlıklı bir makale yayımlar.

2017

Amerikalı yazar ve aktivist Jessa Crispin, **dördüncü dalga feminizmin bir eleştirisini**, *Neden Feminist Değilim*'i yayımlar.

2017

Amerikalı oyuncu Alyssa Milano **Twitter'da #MeToo paylaşımıyla** kadınları, cinsel istismar ve taciz deneyimlerini yayınlamaya teşvik eder.

2018

Suudi Arabistan'da kadınlara **araba kullanma hakkı** verilir.

mahkemelerin, polisin ve diğerlerinin tecavüz suçunu kurbanın görünüşüne ya da davranışa atma eğilimini protesto etmek için cinsel bakımdan kışkırtıcı giysilerle ilk SlutWalk (Kaltak Yürüyüşü) eylemini gerçekleştirdi. Bütün dünyada kentlerde benzer Kaltak Yürüyüşleri yapıldı.

Latin Amerika'da ve Kanada'da feministler yerli kadın cinayetlerine karşı kampanya yürüttü; erkeklerin kadın cinayetlerini tarif etmek için "kadın-kırımı" terimini tanıttı. Bu tür cinayetlerin daha önce savunulduğu gibi münferit olaylar olmadığını, ataerkil saldırganlığın bir ifadesi olduğunu savundular.

Toplumsal cinsiyet eşitliği için mücadele, özellikle dünyada kadın haklarının hâlâ sınırlı olduğu alanlarda devam etti. 2012'de o sırada 15 yaşında olan Pakistanlı aktivist Malala Yousafzai, Taliban karşıtı bir blog yazdıktan sonra bir Taliban mensubu tarafından okul otobüsünde başından vurulunca, eşit haklar için mücadele ederken kadınların karşılaştığı tehlikeler gözler önüne serildi. Yousafzai kurtuldu ve dünya çapında kızların eğitimi için mücadeleye devam etti.

2018'de, yaklaşık 30 yıllık bir mücadeleden sonra, Suudi Arabistan'da –kadınların araba kullanmasının yasak olduğu tek ülke– kadınlar, araba kullanma hakkı kazandı. Bu arada, Batıda feministler devam eden toplumsal cinsiyet ücret farkını yeniden protesto etmeye başladılar; kadınların eşit ücret hakkına zaten kavuştuğuna dair yaygın görüşe itiraz ettiler. Feministler yalnızca erkekler ile kadınlar arasındaki değil, beyaz kadınlar ile renkli kadınlar arasındaki ücret eşitsizliklerini de vurguladılar. Facebook'un işletme müdürü Sheryl Sandberg gibi bazıları da, kadınları işyerinde eğer tepeye çıkmak istiyorlarsa "yüklenmeye" ve kontrolü ele almaya teşvik etti.

Yeni sesler

Feminizmin kapsayıcılığına da ışık tutuldu. İlk kez 1980'lerin sonunda öne sürüler düşünceleri geliştiren Amerikalı yazar Rosemarie Garland-Thomson, engelli kadınların feminist söylemden dışlandığını savundu. Aynı zamanda, trans kadınların hakları için devam eden mücadelede, Amerikalı aktivist Julia Serano gibi transfeministler, trans kadınların kadın hareketinin ayrılmaz bir parçası olmaları için çalıştı. Çeşitli toplumsal gruplardan gelen bu tür girişimlerin, feminizmin bir sonraki dalgasının kapsamını genişletip daha geniş bir toplumsal değişim hareketine dönüştürme potansiyeli vardır. ■

BELKİ DÖRDÜNCÜ DALGA ÇEVRİMİÇİDİR

ÇEVRİMİÇİ FEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Jessica Valenti, 2009

ANAHTAR FİGÜR
Jessica Valenti

ÖNCE
1750'ler İngiltere'de Mavi Çoraplılar olarak bilinen bir grup kadın, entelektüel tartışmalar için birbirlerinin evlerinde toplanır.

1849–58 Amerika'nın ilk feminist dergisi *The Lily*, New York'ta Seneca Falls'ta Amelia Bloomer'ın editörlüğünü yaptığı sekiz sayfalık aylık bir dergidir.

1967 New York'ta bilinç yükseltme grupları uç verir. Kadınlar küçük gruplar halinde toplanıp deneyimlerini paylaşır.

SONRA
2018 #MeToo hareketi yayılır; ABD'de, Okullarda Cinsel Saldırıyı Durdurun grubu #MeTooK12'yi kurar.

1990'larda internetin gelişmesi, feminizm de dahil, pek çok toplumsal hareketin büyümesi, görünürlüğü, yapısı ve taktikleri üzerinde büyük etki yarattı. 2010'ların başında feminizmin yeni, dördüncü bir dalgasının gelişmekte olduğu söyleniyordu ve feminist blog dünyası, incelikli ve bilgili yeni bir feminist söylem ve aktivizm kuşağına zemin hazırladı.

Yeni ihtiyaçlar

Dördüncü dalga feministler üçüncü dalganın kesişimsel içgörüleri ve seks-pozitifliği üzerinde yükseldi, onları kendi siyasal felsefelerinin ve pratiklerinin çekirdek ilkeleri olarak aldılar. Büyük ölçüde Y kuşağından

Ayrıca bkz. Bilinç yükseltme 134–35 ▪ Modern feminist yayıncılık 142–43 ▪ Seks-pozitiflik 234–37 ▪ Kesişimsellik 240–45 ▪ Cinsiyetçilik her yerde 308–09 ▪ Cinsel istismar farkındalığı 322–27

Jessica Valenti

Popüler feminist web sitesi Feministing'in eş-kurucusu ve çok sayıda kitabın yazarı olan Jessica Valenti 1978'de New York City'de İtalyan kökenli Amerikalı bir ailede dünyaya geldi. Purchase College'da New York Eyalet Üniversitesinden gazetecilikte lisans diploması, Rutgers Üniversitesinden kadın ve toplumsal cinsiyet araştırmaları alanında yüksek lisans diploması vardır.

Rutgers'tan mezun olduktan iki yıl sonra Valenti, Ulusal Kadınlar Örgütünün hukuksal savunma fonu için çalışırken kız kardeşiyle birlikte çığır açan Feministing'i kurdu. 2014'ten beri *The Guardian*'da köşe yazarı olan Valenti, New York'ta Brooklyn'de kocası ve kızıyla birlikte yaşıyor. 2016'ta *Sex Object* (*Seks Nesnesi*) kitabı, *New York Times*'ın çok satanı oldu ve NPR En İyi Kitap ödülünü kazandı.

Önemli eserleri

2007 *Tam Feminizm*
2008 *Evet, Evet Demektir!*
2009 *Saflık Miti: Amerika'nın Bekâret Takıntısı Genç Kadınları Nasıl İncitiyor?*
2016 *Seks Nesnesi: Bir Anı*

(2000'lerde reşit olanlar) ve "Z Kuşağından" 1990'ların ortası ile 2000'lerin ortasında doğanlar) oluşan dördüncü dalga feministleri, ikinci ve üçüncü dalga feminizmin lehtarlarından toplumsal cinsiyet eşitliğini öğrendikleri kültürlerde ve ailelerde büyüdüler. Sonra toplumsal cinsiyet ilişkilerinin eşit olmadığını görünce, dördüncü dalga feministleri hâlâ adalet için mücadele etmeleri gerektiğine şaşırdılar. Tepki olarak, Twitter'ın yanı sıra çevrimiçi feminist makalelerle silahlanan dördüncü dalga feministleri, Facebook'ta katıldıkları protestoları canlı yayınlıyor ve canlı-tweetliyor.

> Bugün, Twitter ve Tumblr ile büyüyen, feminist dili ve kavramları kusursuz bilen ergen kızlar vardır...
> **Kira Cochrane**
> **İngiliz gazeteci ve romancı**

Feminizm internette yayılıyor

2004'te Amerikalı feministler Jessica Valenti ve kız kardeşi Vanessa, çok çeşitli feminist ve kadın sesleri arasında bağlantı kurmak amacıyla feminist web sitesi Feministing'i yarattı. Valenti'nin görüşüne uygun olan ve büyüyen blog dünyasının yeni aletlerini birleştiren sitede, güncel olaylara ve derin çözümlemelere ayrılan bir blog, her makale üzerine bir yorum bölümü ve site üyelerinin kendileri için önemli olan konuları araştırabildiği tartışma forumları vardı.

Feministing, feminist sorunların görünür olmasına yardımcı oldu. İnternet daha fazla ulaşılabilirliği olanaklı kıldı ve dünyanın farklı yerlerinden farklı geçmişlere sahip izleyicileri bir araya getirdi. Feministing, feminizmin hâlâ önemli olduğunu ve genç kadınların ihtiyaç duyduğunu sorgusuz kabul ediyordu ve web sitesindeki tüm içeriğin temeli buydu. İngiltere gazetesi *The Guardian*'ın İlk 100 Kadın Listesindeki Jessica Valenti profiline göre, Valenti feminizmi çevrimiçi yapmaktan sorumluydu.

Feministing'den itibaren, sayısız feminist aktivizm örneği internette gerçekleşti. 2005'te New York'ta kurulan sokak tacizi karşıtı

Feministing.com, çekici genç bir kadının klişe imgesini, temsil ettiği varsayılan cinsiyetçi güzellik standardını hareketlerle anlatırken gösteren bir logoda bozuyor.

> Feminizm güçlü olmasaydı, feminizm etkili olmasaydı, insanlar yazmaya bu kadar zaman harcamazdı.
> **Jessica Valenti**

platform Hollaback!, cinsel tacize uğrayan kadınların, tacizde bulunanların fotoğraflarını ve öykülerini yükleyerek olayı ifşa etmelerine olanak verdi.

2011'de, Amerikalı siyah queer feminist Sonya Renee Taylor'ın bir Facebook gönderisi viral oldu; gönderide 104 kiloluk Taylor siyah bir korse giyip gücünü ve cazibesini ilan eder. Ardından Taylor, dışlanmışlara karşı "beden terörizmi" dediği şey karşısında çevrimiçi bir güçlenme ve kendini sevme hareketi, The Body Is Not An Apology'yi (Beden Bir Özür Değildir) yarattı. Bu hareketin önemli bir parçası da, dünyanın her tarafından yazarların eserlerine yer veren aynı adlı çevrimiçi feminist gazetedir. 2018'de Taylor bir kitap da yayımladı: *The Body Is Not An Apology: The Power of Radical Self-Love* (*Beden Bir Özür Değildir: Radikal Kendini Sevmenin Gücü*).

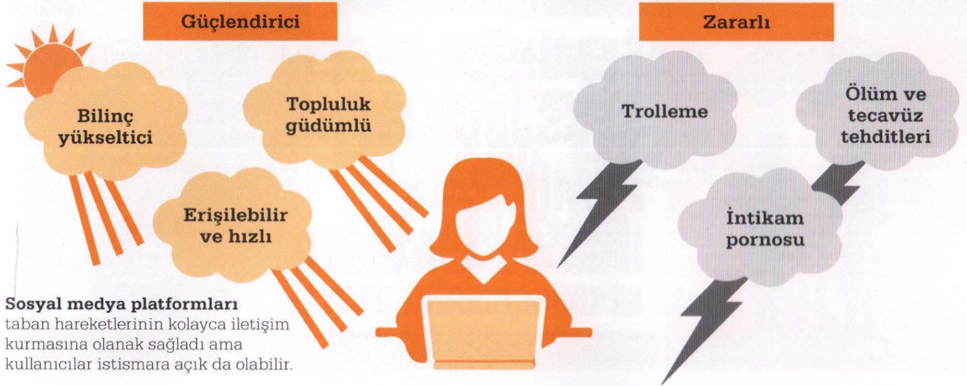
Teen Vogue dergisi, 2015'te ilgi odağını değiştirip açıkça feminist, genç kadınlar ve dışlanmış toplumsal cinsiyetler için sosyal adalet yanlısı bir mecra olacağını ilan edince manşetlere çıktı. 2017'de dergiye bir haber ve siyaset alt-bölümü eklendi ve bu bölüm, eğlence bölümünden daha fazla ilgi gördü. Okurları coşkuyla karşılık verdi: 2015 ile 2017 arasında çevrimiçi trafik yüzde 226 arttı.

Hashtag aktivizmi

Dördüncü dalga feminizme arka planı, 2008 mali krizinden sonra hızla değişen siyasal ve kültürel ortam, kemer sıkma önlemlerinin dışlanmış nüfus üzerindeki etkisi ve sosyal medyanın yükselişi sırasında boy veren toplumsal hareketlerdi –2010'da Arap Baharı umutlarından 2011'de ABD merkezli Wall Street İşgali'ne kadar. "Hashtag aktivizminin" (2011'de *The Guardian*'da bir makalede uydurulan bir terim), dördüncü dalga feminizme güçlü bir biçimde girdi. Hashtag aktivizmi, dijital aktivizmin itici gücü olan tanınabilir ifadeli başlık etiketlerinin (hashtag) kullanılmasını gerektirir. Bu yolla, aktivist bir grubun izleyicileri, o ifadeyi kullanan tüm iletileri toplayan Twitter güncellemelerini dakika dakika görebilir. Gruplar bilgi yaymak, bir protestonun fotoğraflarını paylaşmak, bir haksızlığı "gerçek zamanlı" canlı yayınlamak ve izleyicilerini video paylaşmaya teşvik etmek için başlık etiketlerini kullanırlar. Tweetler, videolar ve görüntüler internette binlerce, hatta milyonlarca kez görüldüğü ve paylaşıldığı için, sosyal adalet sorunlarının tanıtılmasında bu taktikler başarılı olmaktadır.

Hashtag aktivizminin örnekleri çoktur. 2009'da İran seçimleri sırasında hükümeti protesto eden Nida Ağa-Sultan vurularak öldürüldükten sonra, #Neda başlık etiketi, "en çok görülen" hashtag olmaya başladı. Nijerya'da feministler, 2014'te terörist Boko Haram grubunun kaçırdığı 276 kız öğrenciye dikkat çekmek için #BringBackOurGirls hashtagini kullandı. ABD'de #BlackLivesMatter, ırkçı polis vahşetiyle karşılaşan siyahların acılarına dikkat çekiyor. Black Lives Matter (Siyah Yaşamlar Önemlidir) destekçileri, siyah trans bireylerin (özellikle düşük gelirle siyah trans kadınların) öldürülmesi konusunda farkındalık yaratmak için #BlackT-

ABD'de kadınlar, 2017'de cinsel istismar iddialarıyla karşılaşan Başkan Trump'ın göreve başlamasını protesto ediyor. Yürüyüş dünya çapında bir protestonun parçasıydı.

Sosyal medya platformları taban hareketlerinin kolayca iletişim kurmasına olanak sağladı ama kullanıcılar istismara açık da olabilir.

ransLivesMatter hashtagini kullandı; #SayHerName ise polisle karşılaşmalar sırasında ölen siyah kadınlara odaklanır.

#MeToo

#MeToo hareketi, hashtag aktivizmini kullanan dördüncü dalga feminizminin öne çıkan başka bir örneğidir. İlk başta 2006'da ABD'de siyah feminist Tarana Burke'nin sosyal haklardan yoksun cinsel saldırı kurbanları için bir hareket olarak oluşturduğu #MeToo'nun Twitter tezahürü, cinsel saldırının kapsamı konusunda farkındalık yarattı ve cinsel şiddet uygulayanlardan hesap sorulmasını talep etti. 2017'den itibaren #MeToo hareketi küreselleşti ve ifade birçok dile çevrildi.

#MeToo hareketi popüler kültürde o kadar etkili oldu ki, *Time* dergisi "sessizliği bozanlar: bir hareket başlatan sesler"i 2017 "Yılın Kişisi" olarak seçti. Makalede, Burke ve ABD'li oyuncular Rose McGowan ve Alyssa Milano gibi ünlü ve sesi gür çıkan destekçilerden cinsel tacizle ve şiddetle mücadele eden "gündelik" kadınlara kadar çok sayıda kadının öyküsüne ışık tutuldu. Bu artan görünürlük, cinsel saldırı iddialarının toplum tarafından ciddiye alındığını da gösterir. Sanat, medya, spor ve siyaset dünyasında mahkûm ya da sanık failler, davranışlarının ciddi sonuçlarıyla yüzleşmek zorunda kaldılar.

İnternet tacizi

#MeToo döneminin olumsuz yanları da vardır. İnternette kadınlar, özellikle renkli kadınlar gibi dışlanmış kadınlar trollenmeye (nefret uyandırmak için kışkırtıcı mesaj gönderme), tecavüz ve ölüm tehditlerine, internet korsanlarının bir kişinin mahrem bilgilerini açıkladığı, zorbalığı ve tacizi teşvik ettiği doxing'e maruz kalır.

> Bir adama diyebileceğiniz en kötü şey, kızdır. Bir kadın olmak, en büyük hakarettir.
> **Jessica Valenti**

İnternet korsanlarının kadınların çıplak fotoğraflarına ya da videolarına erişip, ilgili kişinin bilgisi ya da rızası olmadan internette kamuoyuna yayınladığı intikam pornosu, başka bir taciz taktiğidir. Eski kız arkadaşlarını sömürmek ve utandırmak için istismarcı erkekler ve 2017'de İngiliz oyuncu Emma Watson'a yapıldığı gibi, ünlü feministlerden intikam almaya çalışan mizojinistler bunu kullanmaktadır.

Danimarka kökenli İsveçli öğretim görevlisi ve dergi editörü Emma Holten 2011'de, çıplak fotoğrafları çalınıp internette yayınlandıktan sonra intikam pornosuna karşı bir aktivist oldu. "Rıza" denilen bir projeyle kendi çıplak fotoğraflarını kendisi yayınladı. Holten daha sonra başka aktivist projeler de yarattı, intikam pornosu ve çevrimiçi haklar üzerine konferanslar verdi.

Hükümetler, intikam pornosunun insanların yaşamı üzerindeki etkisini fark etmeye başlıyorlar. Pek çok ABD eyaletinde ve İngiltere, Kanada, Yeni Zelanda ve Japonya gibi birçok ülkede, intikam pornosunu suç sayan yasalar çıkarıldı. ■

FEMİNİZMİN SEKS İŞÇİLERİNE, SEKS İŞÇİLERİNİN DE FEMİNİZME İHTİYACI VARDIR

SEKS İŞÇİLERİNİ DESTEKLEME

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
feministfightback.org.uk

ANAHTAR ÖRGÜT
Carol Leigh

ÖNCE
1915 Kanada'da eski fahişe Maimie Pinzer, seks işçilerinin toplanıp sosyalleşebildiği bir daire, Montreal Mission for Friendless Girls'ü (Arkadaşsız Kızlar İçin Montreal Misyonu) açar.

1972 Fransa, Lyon'da seks işçileri, bir Avrupalı seks işçilerinin hakları hareketi başlatır.

2001 Seks İşçilerinin Hakları Hareketi, kırmızı şemsiyeyi, dünya çapında seks işçilerinin haklarının bir simgesi olarak tanıtır.

SONRA
2016 Uluslararası Af Örgütü, seks işçilerinin haklarının korunması konusunda, karşılıklı rızaya dayanan seks işinin suç olmaktan çıkarılmasını öneren politikasını ve araştırmasını yayımlar.

Carol Leigh 1970'lerde bir konferansta "seks işi" terimini ilk kez kullandığında, seks işçilerine fahişe teriminden daha fazla haysiyet kazandıracağını ve bir hareketin başlangıcı olacağını umdu. Amerikalı seks işçilerinin hakları aktivisti, seks tedarikçisinin rolünü, ticari bir işlemde temsilci olarak tanımlamak istedi.

Kısmen Leigh sayesinde, işçileri ekonomik olanak ve mali bağımsızlık kazandıran geçerli bir emek biçimi olarak seks işi kavramı, ana akım kabul görüyor. Yine de gönüllü olarak seks işiyle uğraşanlar ayıplanıyorlar ve diğer sektörlerde işçilerin sahip olduğu haklara -güvenli çalışma koşulları gibi- kavuşmak için mücadele ediyorlar. Bir yığın feminist aktivist, kaltak ayıplama ve kurbanı suçlama kültürüne son vermek ve kurtulmuş kişinin bedensel özerkliğini geri kazanma ve kendine uygun tercihler yapma düşüncesini desteklemek istiyor.

Üçüncü ve dördüncü dalga ve seks-pozitif feministler seks işçilerinin haklarını büyük ölçüde destekler ve savunur; bazı radikal feministler ise, feminizm ile seks işçinin birbirini dışladığına inanır. ABD'de Kathleen Barry ve İngiltere'de Julie Bindel gibi ilgacılar seks işini, "ücretli tecavüz" anlamına gelen istismar olarak tanımlıyor ve son vermek için mücadele ediyorlar. ABD'de Margo St James ve Norma Jean Almodovar gibi seks işçisini kapsayıcı feministler ise, aksine, seks işçilerini güçlendirmek ve seks işine tamamen son vermek yerine seks işçilerine emek piyasasında meşru bir statü kazandırmak için mücadele ediyorlar. ■

> 'Seks işi' bizi, statümüze göre tanımlamak yerine yaptığımız işi kabul eder.
> **Carol Leigh**

Ayrıca bkz. Cinsel çifte standartlar 78–79 ▪ İktidar istismarı olarak tecavüz 166–71 ▪ Pornografi karşıtı feminizm 196–99 ▪ Seks-pozitiflik 234–37

GİYSİLERİM BENİM RIZAM DEĞİLDİR

KURBAN SUÇLAMAYA SON VERME

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
SlutWalk Toronto, 2011

ANAHTAR ÖRGÜT
SlutWalk

ÖNCE
1971 Amerikalı psikolog William Ryan, gördükleri ırksal baskıdan ötürü Afro-Amerikanların suçlanmasını tarif etmek için "kurbanı suçlama" terimini bulur.

1982 Kanada, cinsel istismar davalarında sanıkların, kurbanın cinsel geçmişini kanıt olarak göstermesini önleyen bir tecavüz kalkanı yasası çıkarır.

SONRA
2012 Delhi'de bir otobüste 23 yaşındaki Jyoti Singh Pandey'e toplu tecavüz ve işkence, Hindistan'da ve dünyada protestolara neden olur.

Feministler, yaşadıkları cinsel şiddetten ötürü kadınların suçlanmasını uzun süredir eleştirmektedir. ABD'de gazeteci Leora Tanenbaum'un 1999 tarihli kitabı *Slut! Growing Up Female with a Bad Reputation* (*Kaltak! Kötü Bir Ünle Büyüyen Kadın*), cinsel şiddet mağduru kadınların "iyi kurbanlar" ve "kötü kurbanlar" ikiliği içine nasıl sokulduklarını ayrıntısıyla anlatır. "Kötü kurban" olarak görülen mağdurlar, "sürtük andıran" giysileri olduğu ya da "yeterince" karşı koymadığı ya da cinsel bakımdan çok aktif ve dolayısıyla "tecavüz kurbanı" olmadığı söylenen kişilerdir.

Göstericiler 2011'de İskoçya'da Glasgow'da bir SlutWalk yürüyüşüne katılıyor. Bir kadının giyinme tarzının tecavüzün bahanesi olmadığını savunun SlutWalk, artık uluslararası bir harekettir.

SlutWalk

2011'de Kanada'da Sonya Barnett, Heather Jarvis ve diğerleri tarafından kurulan SlutWalk, cinsel şiddet mağdurlarına yönelik kurban suçlamaya ve kaltak ayıplamaya karşı bir protesto yürüyüşüdür. Kadınların yargılanmadan cinsel özgürlük haklarını ilan etmek için "kaltak" sözcüğünü sahiplenir. Protestocular seks-pozitif pankartlar taşır, atölyeler kurar ve mağdur olma konusunda açık konuşurlar. Bununla birlikte bazı feministler, "kaltak" teriminin sahiplenilmesini, yürüyüşçülerin giydiği açık giysileri eleştirir. Örneğin, Afro-Amerikan feministler, hareketin kölelik döneminde cinselleştirilmiş olmalarını ve dolayısıyla "kaltak" terimiyle ilgili hissettikleri rahatsızlığı hesaba katmadığından yakınır. Sıkça polis şiddetinin hedefi olan kadınlar da – siyah kadınlar, göçmen kadınlar, trans kadınlar ve seks işçileri– polisle yeniden pozitif bir ilişki kurmaya çalışan bir harekette asli olarak var olan beyaz ayrıcalığı konusunda kuşkuludur. ■

Ayrıca bkz. Cinsel çifte standartlar 78–79 ▪ İktidar istismarı olarak tecavüz 166–71 ▪ Siyah feminizm ve kadıncılık 208–15 ▪ Kampus cinsel saldırısıyla mücadele 320

FEMİNİZM BİR MARKA OLDU

ANTİ-KAPİTALİST FEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Laurie Penny, 2011

ANAHTAR FİGÜRLER
Laurie Penny,
Kathi Weeks,
Jessa Crispin

ÖNCE
1867 Alman filozof ve ekonomist Karl Marx, kapitalizmin sonunda çökeceğini, kimseye yararı olmadığını öne sürdüğü *Kapital: Cilt I*'i yayımlar.

SONRA
2013 Facebook yöneticisi Sheryl Sandberg, iş dünyasında nasıl başarılı olunacağı konusunda kadınlara tavsiyede bulunan *Lean In*'i yayımlar.

2017 New York City'de Wall Street'te kadınların şirket liderliğini kutlamak için tunç "Korkusuz Kız" heykeli dikilir –anti-kapitalist feministlerin eleştirdiği bir girişim.

Bir kadın, kendi işinde deri eşya üretiyor. "Kariyer feministleri", ataerkil müdahaleden uzak böyle bir özerkliği, kadınların eşitliğine giden yol olarak görüyor.

Liberal feministler kadınları ekonomik ilerlemeyle güçlendirmeye çalışma eğilimindeyken ("kariyer feminizmi"); anti-kapitalist feministler, kapitalizmin büyük gelir eşitsizliklerine yol açan ve kadınların bağımlı konumunu güçlendiren başarısız bir ekonomik sistem olduğunu savunur.

İngiliz gazeteci Laurie Penny, 2011'de çıkan *Et Pazarı: Kapitalizmde Kadın Bedeni* kitabında, kadınların kurtuluşunun sahte yolları diye liberal feminizme, kariyer feminizmine ve tüketimciliğe saldırır. Marksist teoriden, Ariel Levy'nin müstehcenlik kültürü eleştirisinden ve Shulamith Firestone'dan Julia Serano'ya kadar uza-

Ayrıca bkz. Marksist feminizm 52–55 ▪ Kadınların sendikasını örgütleme 160–61 ▪ Pembe-yakalı feminizm 228–29 ▪ Sınırlarını zorla 312–13 ▪ Ücret farkı 318–19

> ... kadınlar cinsel bedenlerine yabancılaşmıştır ve kendi toplumsal cinsiyetlerinin temellerini satın almaları gerekiyor.
> **Laurie Penny**

nan feministlerin çözümlemelerinden yararlanan Penny, kapitalizmin kadınların bedenlerini metalara nasıl dönüştürdüğüne –özellikle toplumsal cinsiyet klişelerini güçlendirerek– ve erkekler ile kadınlar arasında işbölümü eşitsizliğinin varlığını sürdürdüğü ev hayatını nasıl etkilediğine ışık tutar. Kadınlığın kapitalist metalaşması, "pembe vergi" ile gösterilir; bu vergi yüzünden, kadınlar için önemli olan ürünler, erkekler için önemli olanlardan daha pahalıdır – kadınlara, erkeklerden daha az harcanacak para bırakan toplumsal cinsiyet ücret farkının da ağırlaştırdığı bir dengesizlik.

Yeni yaklaşımlar

Amerikalı bilim insanı Kathi Weeks, 2011'de çıkan kitabı *Çalışma Sorunu*'nda Penny'den daha ileri gitti. Marksist ve feminist hareketlerin, ücretli çalışmayı gelir dağılımının ana yöntemi olarak kabul etmelerinin yanlış olduğunu savunur. Ücretli çalışma yerine, devlet-destekli erkeklerin ve kadınların kendileri için ürettiği ve yarattığı bir "çalışma-sonrası" toplum çağrısında bulunur. Weeks'e göre çalışma, varlığı sorgulanabilir olan ve sorgulanması gereken bir kurumdur.

Amerikalı yazar Jessa Crispin'in 2017'de çıkan kitabı Neden Feminist Değilim?, "yaşam tarzı feminizmi" dediği şeyi, radikal kolektif mücadeleden çok bireysel tercihlerle ilgilenen feminizm tipini hedef alır. Liberal feminizm ile anti-kapitalizm arasındaki çatışma, 2016 ABD başkanlık seçimlerinden önce Demokrat Partinin önseçim çalışmaları sırasında alenileşti. Hillary Clinton'ın liberal feminist gündeminin karşısına, Barnie Sanders'ın birçok kişi tarafından coşkulu görülen sosyalizmi konuldu.

Bazı feministler alternatif, kurumsal olmayan yapılar yaratarak kapitalizmi reddediyor. ABD'de, Chicago merkezli, kâr amacı gütmeyen Woman Made Gallery, erkeklerin egemen olmaya devam ettiği bir alanda kadın sanatçıları destekliyor. New York'ta Seneca Falls'ta WomanMade Products, kadınların yaptığı ürünleri satmakta

Yenilenen aktivizm

2008 küresel mali krizinden ve bunun sonucunda hükümetlerin kemer sıkma önlemlerinden itibaren, anti-kapitalist feminizm yeni ivme kazandı. Anti-kapitalistlerin New York City'nin finans semtinde kamp kurduğu 2011 Wall Street'i İşgal hareketi sırasında, ABD'nin her tarafında, kapitalizmin yıkılmasını talep eden çalışan kadın grupları oluştu. Bir yıl içinde, 82'yi aşkın ülkede işgal hareketleriyle birlikte bu tür duygular küreselleşti. Ama işgale erkeklerin komuta ettiğine ve kampların kadınlar için güvensiz olduğuna dair şikâyetler de vardı. ▪

Pembe vergi

Kadınlar, aynı ürünün "kadın" versiyonlarına erkeklerden daha fazla para ödeme eğilimindedir. Bu durum, pembe vergi ya da pembe prim olarak bilinir. New York City'de Tüketici İşleri Dairesinin (Department of Consumer Affairs -DCA) "Beşikten Bastona Kadar: Kadın Bir Tüketici Olmanın Maliyeti" başlıklı 2015 raporu, ortalama olarak kadınların benzer ürünlere erkeklerden yüzde 7 daha fazla para ödediğini bulguladı. Özel olarak oyuncaklara yüzde 7, giyime yüzde 8, kişisel bakım ürünlerine yüzde 13 ve ev bakım ürünlerine yüzde 8 daha fazla ödüyorlardı.

Temel bir sağlık eşyası olmasına rağmen tamponların lüks ürün olarak vergilendirildiği Avustralya, İngiltere, Kanada ve ABD'de kadınlar "tampon vergisi"ne karşı kampanya yürüttü. Şimdiye kadar yalnızca Kanada bu vergiyi kaldırdı (2015'te).

Tıraş bıçağından küçük motosikletlere kadar kadınlara yönelik pembe ürünler, erkekler için tasarlanan daha koyu renkli özdeş ürünlerden daha pahalı olma eğilimindedir.

HEPİMİZ FEMİNİST OLMALIYIZ

EVRENSEL FEMİNİZM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Chimamanda Ngozi Adichie, 2012

ANAHTAR FİGÜRLER
Caitlin Moran, Chimamanda Ngozi Adichie, Jessa Crispin

ÖNCE
2000 Amerikalı feminist ikon bell hooks, feminizmin erkekler ve kadınlar için iyi olduğunu savunduğu *Feminism is for Everybody: Passionate Politics*'i (*Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Siyaset*) yayımlar.

2004 ABD'de Jessica Valenti, genç feministler tarafından genç feministler için üretilen web sitesi feministing.com'u kurar.

SONRA
2016 Amerikan eğlence dergisi *Billboard*, Beyoncé'nin *Lemonade* albümünü "siyah feminizminin devrimci bir eseri" olarak niteler.

2017 Good Night Stories for Rebel Girls, toplumsal cinsiyet klişelerine meydan okuyan öyküler, ABD'de yayımlanır.

"'Feminizm' sözcüğünü geri almamız gerekir. 'Feminizm" sözcüğüne tekrar ihtiyacımız var...
Caitlin Moran"

Feminist kimdir?

21. yüzyılın ilk on yılının sonunda internette, özellikle feminist blog dünyasında feminist söylemde büyük bir yükseliş vardı. Bazı kadınlar, kadınların kurtuluş savaşının verildiğini ve kazanıldığını, kadınların artık kendi kaderlerini belirleyebildiğini öne süren "post-feminist" görüşü savunuyordu. Feminizmin erkeklere gereğinden fazla düşman olduğunu ve pek çok kadının yaşamına uygun olmadığını öne sürüyorlardı. Bazı feministler ise bu tür görüşleri bencillik, hâlâ mücadele eden kadınların ihtiyaçlarını görmezden gelmek olarak görüp kınıyordu. Kadınları ikinci dalga feministlerin radikalizmini hatırlamaya ve bütün dünyada kadınların ezilmesinin nedeni olan ataerkilliği yıkmak için birleşmeye teşvik ediyorlardı. Aynı zamanda, feminizmin kökleşmiş eleştirmenleri de, on yıllardır yaptıkları gibi, feminizmin, kadınların erkeklere üstünlük sağlama girişiminden başka bir şey olmadığına dair görüşü ifade ediyorlardı.

Bu çevrimiçi fırtınaların ortasında yüksek profilli bazı kadınlar, feminizmi bir sağduyu meselesi olarak tanıtmaya başladı. Feminizme ilişkin fikirlerini damıtıp liberal bir cinsiyetler arasında eşitlik şiarına indirgeyen bu kadınlar şu soruyu sordu: "Kim feminist olmaz?" Feminist olduklarını ve herkesin de olması gerektiğini ilan ettiler. Bu tür bir feminizmin taraftarları arasında, İngiliz yazar ve kültür eleştirmeni Caitlin Moran, oyuncu Emma Watson, ABD'nin First Lady'si Michelle Obama ve Nijeryalı yazar Chimamanda Ngozi Adichie vardı.

Bir sağduyu meselesi

Caitlin Moran'ın 2011'de çıkan kitabı *How to be a Woman* (*Nasıl Kadın Olunur?*), mizahı kullanarak, feminizmin temel bir sağduyu olduğu düşüncesini öne sürer. Akademisyenlerin feminizm üzerine yazdığı, çoğu kez teorik ve anlaşılması zor olan birçok kitabın aksine Moran'ın kitabı feminist düşünceleri anlaşılabilir ve anlatılabilir yapmaya koyulur. Ailesinin vücut

Ayrıca bkz. Baskının kökleri 114–17 ▪ Güzellik miti 264–67 ▪ Çevrimiçi feminizm 294–97 ▪ Cinsiyetçilik her yerdedir 308–09 ▪ Sınırlarını zorla 312–13 ▪ Cinsel istismar farkındalığı 322–27

> Kadınların kurtuluşu'nun hangi kısmı size göre değil?
> **Caitlin Moran**

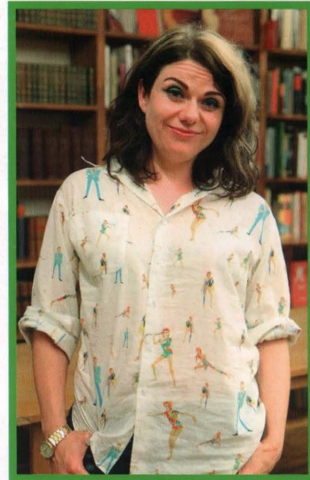
organlarına verdiği adlardan ve bir ergen olarak vücut kıllarını gidermek ve yüksek topuklu ayakkabı giymek için hissettiği baskıdan bir yetişkin olarak kürtaj olmaya kadar, kendi yaşamından öyküler anlatır.

Moran, 21. yüzyılda kadınlar için yaşamın, ayrılmaz bir biçimde feminizmin tarihsel kazanımlarına bağlı olduğunu savunur. Feminizm olmasaydı, diyor Moran, kadınlar değil bir banka hesabı açmak ya da oy kullanmak, bir kitap bile okuyamazdı. Moran, feminizmin yalnızca bir kısım kadına göre olduğuna dair görüşe itiraz eder, geleneksel feminist tarza uygun yaşamayan kadınların bile feminizmde bir yeri olduğunu savunur.

İngiliz oyuncu Emma Watson gibi şöhretler de sağduyu feminizmini savundu. 2014'te Watson, BM İyi Niyet Elçisi olarak çalışmasının bir parçası olarak HeForShe inisiyatifini başlattı. Kampanya, kadınlara karşı şiddetin önlenmesinde erkeklerin aktif desteğini almaya çalışır.

Kadınların ve erkeklerin eşit olma hakkını vurguladıktan sonra Watson, feminizmin erkeklerden nefret etme olarak algılanmasına son vermek gerektiğini ekledi ve 1995'te bir konuşmada Hillary Clinton'ın ifade ettiği görüşü, feminizmin bir kadın sorunu değil, erkekleri de ilgilendiren bir insan hakları meselesi olduğuna dair görüşü tekrarladı. Erkekler de toplumsal cinsiyet klişelerinden kurtulmayı hak ediyordu.

Eski ABD First Lady'si Michelle Obama, sağduyu feminizminin anlamlı değişim yaratacak şekilde pratik uygulanmasına odaklanır. Dünya çapında kız eğitiminin aktif bir destekçisidir ve 2014'te kuzey Nijerya'da terörist grup Boko Haram'ın kaçırdığı kız öğrencileri desteklemek için yürütülen #BringBackOurGirls kampanyasına bağlılığını ilan etti. Kadınların liderliğinin önemini de vurgular ve 2016 ABD başkanlık seçimi kampanyasında Donald Trump'ın kadınlara saygısızlığını dile getirdi. Obama'nın First Lady olarak rolüne bu konuları dahil etme çabaları, kadınlar için, özellikle genç siyah kızlar için bir rol model olarak imgesine katkıda bulundu.

Yeni bir feminizm yaklaşımının önde gelen savunucusu Caitlin Moran, kadınlar ve toplum üzerine çoğu kez garip görüşlerini paylaşmak için blogunu ve gazete köşesini kullanıyor.

> Kadın olarak başaracaklarımızın sınırı yoktur.
> **Michelle Obama**

Feministler birleşiyor

Her yerde erkekler ve kadınlar için feminizmi savunanlar yalnızca Batılı feministler değil. Nijeryalı yazar Chimamanda Ngozi Adichie –Nijerya'da şiddetin yaşandığı ataerkil bir ailede büyüyen bir kızla ilgili olan ilk romanı *Mor Amber* 2003'te yayımlandı– 2012'de "Hepimiz Feminist Olmalıyız" denilen bir TED Talk ("yaymaya değer düşünceler"le ilgili çevrimiçi konuşmalar) programında daha işbirlikçi bir feminizm biçimi lehine en belagatli argümanlardan birini sundu. Adichie, bir erkek arkadaşın birisine terörist der gibi kendisine feminist deyince konuşmayı düşündüğünü söyledi. Konuşma, bir Nijerya feminizmi çağrısı ya da Nijeryalı erkeklere bir saldırı değil, Nijerya'da ve daha genel olarak dünyada bir değişim dileğiydi.

Adichie, Nijerya'da kızlarda ve oğlanlarda kabul edilebilir davranışlar için uygulanan farklı standartları mahkûm etti. Nijerya toplumunda,

> Kızlara sinmeyi öğretiyoruz.
> **Chimamanda Ngozi Adichie**

diyordu Adichie, kızlardan ve kadınlardan ev işi yapmaları, erkeklerin egolarını tatmin etmek için erkeklere öncelik tanımaları ve kendi cinselliklerini düzene sokmaları beklenirdi. Evli olmayan kadınlar, sırf kocaları olmadığı için "arızalı" görülürdü.

Bu arada, erkekler "standart" insan olarak görülmeye devam ediliyordu. Adichie'ye göre, sorunun bir kısmı da erkeklerin bunu kabul etmemesiydi. Erkekler de feminist olabilir ve olmalıdır; erkekler ve kadınlar, herkesin kendi potansiyelini gerçekleştirmesi için toplumsal cinsiyet klişeleştirmeyi bırakmalıdır. Bu işin bir kısmı, diyor Adichie, bir sonraki kuşak toplumsal cinsiyet konusunda daha hakkaniyetli düşüncelere sahip olması için çocukların farklı yetiştirilmesini gerektirir; bu görüşünü, 2017'deki eseri *Feminist Manifesto: Kadınların Özgürlüğü* İçin 15 Madde'de – kaynağı Nijerya ve (kendi) Igbo kültürüne dayanan toplumsal cinsiyete-nötr bir şekilde kızların nasıl yetiştirildiğine dair 15 düşünce– genişletti.

Adichie, bazı eleştirmenlerce "Afrikalı olmamakla" suçlanmasına rağmen, "Hepimiz Feminist Olmalıyız" yalnızca Nijerya'da değil, bütün dünyada heyecan yaratacak gibiydi. 2013'te Amerikalı şarkıcı ve feminist Beyoncé, *Beyoncé* albümündeki "Flawless" şarkısında bu sözleri örnek aldı; Dior, Hepimiz Feminist Olmalıyız sloganını tişörtlere bastı; konuşma 2014'te kitap olarak yayımlanınca, okullarda tartışma yaratacağı ve oğlanları toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda düşünmeye yönlendireceği umuduyla İsveç'te 16 yaşındaki tüm çocuklara verildi.

> Hepimiz aynı feminizme inanmak zorunda değiliz.
> **Roxane Gay**
> **Amerikalı yazar**

2014'ün Bring Back Our Girls (Kızlarımızı Geri Getirin) kampanyası, kuzeydoğu Nijerya'da İslami teröristlerce kaçırılan yüzlerce kız öğrencinin serbest bırakılmasını istiyordu. Kampanya tüm dünyadaki kadınları birleştirdi.

Chimamanda Ngozi Adichie

1977'de Nijerya'da doğan Chimamanda Ngozi Adichie, yaşamının ilk yıllarını üniversite kasabası Nsukka'da geçirdi; babası istatistik profesörü, annesi nüfus memuresiydi. Tıp ve eczacılık okuduktan sonra iletişim okumak üzere ABD'ye gitti ve Doğu Connecticut Eyalet Üniversitesi İletişim ve Siyaset Bilimi bölümünden mezun oldu.

Adichie ilk romanı *Mor Amber*'i yazmaya Connecticut'ta okurken başladı. Kitap 2004'te Orange Prize Ödülüne aday gösterildi ve 2005'te Commonwealth Writers' Prize'ı (İngiliz Uluslar Topluluğu Yazarlar Ödülü) kazandı. Adichie Amerikan üniversitelerinde birçok görev üstlendi ve zamanının bir kısmını ABD'de, bir kısmını Nijerya'da geçirir.

Önemli eserleri

2003 *Mor Amber*
2006 *Yükselen Güneşin Ülkesinde*
2009 *Boynunun Etrafındaki Şey*
2013 *Amerikana*
2014 *Hepimiz Feminist Olmalıyız*
2017 *Feminist Manifesto: Kadınların Özgürlüğü İçin 15 Madde*

Eleştiriler

Feminizmi damıtıp toplumsal cinsiyet eşitliği mesajına indirgemenin kolay anlaşılma avantajı vardır. Haliyle, daha geniş bir alıcı kitlesine ulaşma, farklı bakış açılarına sahip insanları kendilerine feminist gözüyle bakmaya teşvik etme potansiyeli vardır. Ne var ki, bütün feministler bu evrenselci yaklaşımdan memnun değildi. Örneğin Moran'ın feminizm çizgisi, bazı kadınlar tarafından, iyi maaşlı bir yazar ve yorumcu olarak onun yaşam avantajlarını paylaşmayanların karşılaştığı sorunları hesaba katmamakla eleştirildi.

Her şeyden önce sağduyu feminizmi, yeterince radikal olmadığı ve devrimci köklerini geride bıraktığı için eleştirildi. Yalnızca erkeklerle eşitlik istemek ve üzerinde öyle yazan bir tişört giymek, diyor eleştirmenler, var olan erkek-egemen iktidar yapılarına ciddi bir meydan okuma sunmaz.

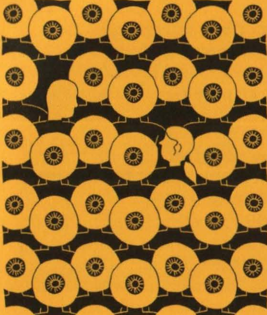
Amerikalı feminist yazar Jessa Crispin, 2017'de çıkan *Neden Feminist Değilim?* kitabında, terim banalleştiği ve "dişsizleştirildiği" –dünyadaki temel dengesilikleri görmezden gelirken herkesin destekleyebildiği bir şey olduğu– için kendisine feminist demediğini açıklar. Kitabında Crispin –doğum kontrolü örgütü Planlı Ebeveynlik için kürtaj danışmanı olarak kariyerine başladı– "yaşam tarzı feminizmi" dediği, ataerkil şirket kültürünün yarattığı ve çoğu kez sloganlara indirgenen feminizmi eleştirir. Ataerkillik sistemi aynı kalırsa, iktidarda daha fazla kadının olmasının hiçbir yararının olmadığını savunur ve kadınlara daha çok çalışmalarını ve tepeye çıkmak için erkek stratejilerini benimsemelerini tavsiye eden Facebook yöneticisi Sheryl Sandberg'in desteklediği bireyci "yüklenme" tipi feminizmi eleştirir. Onun yerine Crispin, köklü toplumsal değişim yaratmak için kapitalist ekonomik sisteme karşı sürekli mücadele çağrısında bulunur. Statükoda küçük düzeltmeler yapmanın, dünyada yığınlarca yoksul ve ezilen kadına hiçbir yararı olmayacağını ısrarla belirtir.

> Ben bir feministim... Kendi tarafımda olmamak aptallık olurdu.
> **Maya Angelou**

Zorluklara göğüs germek

Bazı bakımlardan feminizm hiçbir zaman şimdi olduğundan daha güçlü görünmedi; dünyanın her tarafından farklı geçmişlere sahip dışlanmış kadınlar, refahlarına ve güvenliklerine yönelik binlerce siyasal ve ekonomik tehdide internet yardımıyla karşı koyuyor. Feminist düşüncelerin sosyal medyaya yayılması, Afrika'nın ücra köşelerindeki ergen kızlardan Hollywood'daki şöhretlere kadar her yerde kadınları etkilemektedir.

Bu gücü kullanıp değişim yaratmak için birçok kadın, erkeklerden nefret etmediklerini vurgulayan başarılı kadın rol modellere sahip olmanın değerli olduğunu savunuyor. Yine de, bazı "süperstar feministler" ilham verici oldukları halde, sloganlarını eylemleriyle desteklemez ve toplumdaki egemen iktidar yapılarına doğrudan itiraz etmezlerse etkileri sınırlı olabilir. ■

SORUN KADINLARA KARŞI ERKEKLER SORUNU DEĞİL

CİNSİYETÇİLİK HER YERDEDİR

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Laura Bates, 2015

ANAHTAR FİGÜR
Laura Bates

ÖNCE
1969 New York'lu Radikal Kadınlardan Carol Hanisch, bir aktivizm biçimi olarak bilinç yükseltmeyi savunan "Kişisel Olan Siyasaldır" makalesini yazar.

1970 Harvard profesörü Chester M. Pierce, Afro-Amerikanların yaşadığı küçük hakaretler için "mikro-saldırganlık" terimini uydurur.

SONRA
2017 Film yapımcısı Hervey Weinstein'a yönelik cinsel istismar iddialarına tepki olarak #MeToo kampanyası başlatılır.

2018 Eğlence sanayiinde kadınlar, tüm işyerlerinde cinsel tacize son verme kampanyası için Time's Up (Süre Doldu) hareketini kurdu.

2013'te Berlin'de reklamcılıkta cinsiyetçiliğin sinsice kullanılmasına karşı bir protestoda Alman feminist grup Terre des Femme'in (Kadınların Dünyası) bir pankartında "Cinsiyetçilik satar mı? Bizimle değil!" yazıyor.

İngiliz feminist Laura Bates oyunculuk kariyerine başladığında, seçmeler sırasında yaşadığı cinsel nesneleştirmeyi beklemiyordu. "Seksi" sayılmanın, yetenekten daha önemli olduğunu gördü. Bu durum, yaşamın diğer alanlarında karşılaştığı cinsiyetçilik ve taciz üzerine düşünmesine ve diğer kadınlara deneyimlerini sormasına yol açtı. Pek çok kadın için cinsiyetçiliğin bir şekilde rutin olduğunu keşfetti.

2012'de Bates Everyday Sexism Project'i (Gündelik Cinsiyetçilik Projesi) kurdu ve kadınları cinsiyetçilik deneyimlerini paylaşmaya davet etti ve anlatılanları çevrimiçi yayınladı. Bu başvuru çağrısı Twitter'a da yayıldı; kadınlar #EverydaySexism hashtagiyle paylaşımlarda bulundu.

Ayrıca bkz. Cinsel çifte standartlar 78–79 ▪ Bilinç yükseltme 134–35 ▪ Kesişimsellik 240–45 ▪ Çevrimiçi feminizm 294–97

> Feminist olmak; aşırı hassaslıkla, histeriyle ve ortalığı velveleye vermekle suçlanmaktır.
> **Laura Bates**

Her yaştan, sınıftan ve ırktan kadınlardan gelen tepki dolaysız ve bunaltıcıydı. Tecavüzleri ve cinsel saldırıları, eğitim yerlerinde cinsel içerikli yorumları ve işyerlerinde cinsel tacizleri yazdılar. Kızlar, toplumsal cinsiyetlerinden ötürü aile üyeleri tarafından küçümsendiklerini bildirdi. Örnekler arasında, bir kadının fiziksel görünüşü ya da ilişki durumuyla ilgili sürekli yorum yapan erkek iş arkadaşları; kadınlara gördükleri ilgi için minnettar olmaları gerektiğini söyleyen erkek tacizciler; sosyal medyadaki fikirlerinden ötürü fiziksel olarak tehdit edilen kadınlar; halka açık yerlerde kızların anlayamayacağı kadar genç olduğu gibi cinsel yorum yapan yabancılar vardı.

Mizojiniyi yansıtma

Tepkilerin toplam etkisi, kadınların hoşnutsuzluk duygusunu doğrulamak oldu; geçmişte onlara mizah anlayışından yoksun oldukları, bir iltifatı kabul edemedikleri ya da işleri çok ciddiye aldıkları söylenirdi. Cinsiyetçiliğin her yerde hazır ve nazır olduğunu, çoğu kez sözü edilmeyecek kadar önemsiz sayılan daha küçük cinsiyetçilik biçimlerini normalleştirmenin, en ciddi istismarların ve baskının altında yatan mizojininin gelişmesine sebep olduğunu da gösterdi. Modern zamanda cinsiyetçilikle mücadele, diyor Bates, "kadınlara karşı erkeklerle ilgili değil, önyargıya karşı insanlarla ilgilidir."

Gündelik Cinsiyetçilik Projesine girişler, birçok ülkeden gelmeye devam ediyor. Ne var ki, ilk başarısından sonra Bates, yoğun çevrimiçi trollenmeye maruz kaldı, tecavüz ve ölüm tehditleri aldı, yüz yüze acımasız eleştirilerle karşılaştı –daha sonra, kendisine yönelik bunaltıcı nefreti yazdı.

Derin kök salmış

2016 ABD başkanlık seçimi kampanyası, cinsiyetçiliğin iktidarın en yüksek düzeylerinde var olduğunu gösterdi. Kadınlarla ilgili iğrenç yorumları on yıllardır bilinen Donald Trump'ın kadınlara saldırı deneyimlerini açıkladığı kayıtlar ele geçti. Yine de tüm kadınların yüzde 41'i (beyaz kadınların yüzde 52'si) ona oy verdi. Birçok güçlü erkek son derece cinsiyetçidir; bu durum, kadınların (ve ötekilerin) onları desteklemesine engel olmuyor. ■

> İltifatlarınız kadınları rahatsız ediyor, korkutuyor, kaygılandırıyor, canını sıkıyor ya da bezdiriyorsa muhtemelen doğru yapmıyorsunuz.
> **Laura Bates**

Laura Bates

1986'da İngiltere'de Oxford'da doğan Bates, Londra'da ve Somerset'te büyüdü. Cambridge'de St John's College'da İngiliz Edebiyatı bölümünden mezun olduktan sonra Bates dadılık yaptı ve 1970'lerin klasik sevişme rehberi *The Joy of Sex*'i (*Seks Keyfi*) yeniden yazan psikolog Susan Quilliam için araştırmacı olarak çalıştı.

2012'de kendi cinsel taciz deneyiminden güç alan Bates, Everyday Sexism Project'i (Gündelik Cinsiyetçilik Prajesi) kurup diğer kadınları kendi cinsiyetçilik öykülerini paylaşmaya davet etti. 2014'te kendi bulgularıyla ilgili bir kitap yayımladı; cevap verenlerin deneyimlerini, yasal ve toplumsal eşitsizlikler bağlamına yerleştirdi. Bates'in araştırması, parlamenterlere lobi yapmak için kullanılıyor ve İngiliz polislerin eğitimine yardımcı oluyor. Bates okullarda ve üniversitelerde de konuşmalar yapıyor ve savaşta cinsel şiddete karşı kampanya yürüten New York merkezli Women Under Siege'e (Kuşatma Altında Kadınlar) katkıda bulunanlardan biridir.

Önemli eserleri

2014 *Gündelik Cinsiyetçilik*
2016 *Dik Kız*
2018 *Kadın Düşmanlaştırma*

YARIMIZ GERİ TUTULDUĞUNDA BAŞARILI OLAMAYIZ

KIZLAR İÇİN KÜRESEL EĞİTİM

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Malala Yousafzai, 2013

ANAHTAR FİGÜR
Malala Yousafzai

ÖNCE
1981 Latin Amerika'da kadınların ve kızların eğitimini geliştirmek için REPEM (Red de Educación Popular entre Mujeres) kurulur.

1993 Dünya İnsan Hakları Konferansı kadınların "her düzeyde eğitime eşit erişim" hakkını teyit eder.

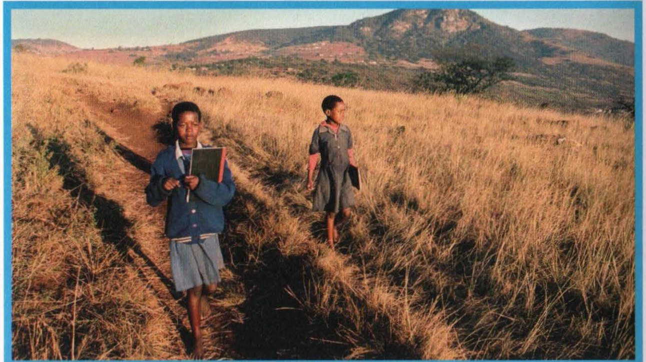
SONRA
2030 Dünya liderleri 2016'dan 2030'a gelindiğinde tüm kızlara (ve oğlanlara) ilk ve orta eğitime parasız erişim ve uygun fiyatlı yüksek ya da mesleki eğitim sağlamayı vaat eder.

2100 Bu tarihte düşük gelirli ülkelerde tüm çocuklar, 2016'da UNESCO'nun atıfta bulunduğu ekonomik eğilimler temelinde ilköğretimi tamamlamalıdır.

Birleşmiş Milletlerin binyılın kalkınma hedefleri listesinde üçüncü madde, toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmek ve kadınları güçlendirmekti. Listedeki özel hedeflerden biri, 2005'te ilk ve ortaöğretime oğlanlar kadar kız kaydettirmekti. 2006'da ilerleme kaydedilmişti –gelişmekte olan tüm bölgelerde ilkokula oğlanlardan daha fazla kız kaydedildi– yine de 2013'e gelindiğinde 31 milyon kızın ilköğretime erişimi hâlâ yoktu. Toplumsal cinsiyet eşitliği için çalışan BM Kadının Güçlenmesi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Birimi (UN Women –BM Kadın), dünyada okuma yazma bilmeyen 796 milyon kişinin üçte ikisinin kadın olduğunu bildiriyor.

Feminist savunma grupları BM hedeflerini destekliyor ama çok dar bir biçimde öğrenmenin ekonomik yararlarına odaklandıklarını hissediyorlar. Eğitimin hem bir hak, hem geleceğin kadınlarını şekillendirmenin, özgüven geliştirmelerinin ve özlemlerini gerçekleştirmelerinin bir aracı olduğunu vurguluyorlar. Başka sorunların da, kızlara nelerin öğretildiği, okul müfredatları-

Esvatini'de iki kız kardeş okula yürüyor. Esvatini hükümeti 2009'da parasız ilköğretime geçti ama birçok okul müdürü velilerden ek para istiyor.

Ayrıca bkz. Müslüman kadınlar için eğitim 38–39 ▪ Entelektüel özgürlük 106–07 ▪ Kampus cinsel saldırısıyla mücadele 320

Kitaplarımızı ve kalemlerimizi alalım, bunlar en güçlü silahtır.
Malala Yousafzai

nın daha kapsayıcı olmasının gerekip gerekmediği ve yerel ihtiyaçları karşılamak için başka ne tür eğitim biçimlerinin bulunabilir olduğu gibi konuların da sorgulanması gerektiğini öne sürüyorlar.

Yerel aktivistler

Birçok ülkede kadın grupları, kızların ve kadınların eğitimi için yerel ve ulusal düzeyde çalışıyor -bazen olanaksızlıklara rağmen, 1977'de kurulan Afganistanlı Kadınların Devrimci Birliği (Revolutianary Association of the Women of Afghanistan -RAWA), kızların eğitiminin yasaklandığı Taliban döneminde (1996-2001) kızlar ve oğlanlar için yeraltı okulları açtı. 2009'da Taliban'ın işgal ettiği Pakistan'ın Swat Vadisi'nde benzer bir yasağa direniş, o sırada öğrenci olan Malala Yousafzai'yi kızların eğitimi için çalışan dünya çapında ünlü bir aktivist olma yoluna soktu.

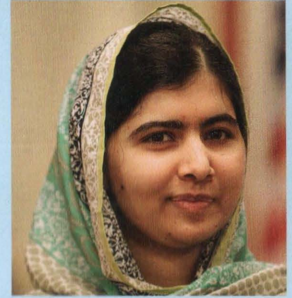
Yerel kadın grupları yetişkin eğitimini de savunuyor. Örneğin Meksika'da ve Orta Amerika'da, kendi topluluklarında Kişisel Gelişim ve Kariyer Güçlendirme (Personal Advancement and Career Enhancement -PACE) programlarını uygulamak için küresel savunma örgütü Women Deliver ile birlikte çalışıyorlar.

Afrikalı Kadın Eğitimciler Forumu (Forum of African Women Educationalists -FAWE), Sahra-altı Afrika'da hem çocuk hem yetişkin düzeyde kadın eğitimini teşvik ediyor. 1992'de 5 kadın eğitim bakanı tarafından kurulan FAWE'nin şu anda 35 ulusal şubesi vardır. Kızlara ve oğlanlara eşit davranan politikalar ve yetişkin kadınların eğitime geri dönüşüne yarım edecek programlar için kampanya yürütüyor. Zambiya, Gambiya, Liberya ve Malavi'de kurduğu anne kulüpleri ağı, gelir üreten faaliyetlerin yanı sıra yetişkinlere okuma yazma dersleri de veriyor. Kızların eğitiminin yararları konusunda annelerin farkındalığı artıyor.

Küresel bir kaygı

Eğitime erişimde toplumsal cinsiyet eşitsizliği, gelişmekte olan dünyayla sınırlı değildir. ABD'de 2016'da, erkeklerden daha fazla sayıda kadın doktora derecesi aldığı halde, Afro-Amerikan ve Hispanik kızların, eğitim bakımından, aradaki uçurum daralmasına rağmen, beyaz kızlardan daha kötü performans gösterdiği açıktır. Örneğin uzaklaştırılmaları beş kat daha fazla olasıdır. Irksal eğitim farkı gelişmiş dünyada hâlâ bir sorun olmaya devam ederken, eğitimde ve ömür boyu öğrenmede toplumsal cinsiyet eşitliği için belirlenen küresel hedef tarihler, epeyce uzaktır. ▪

Kızlar eğitilince ülkeleri daha güçlü ve daha müreffeh olur.
Michelle Obama

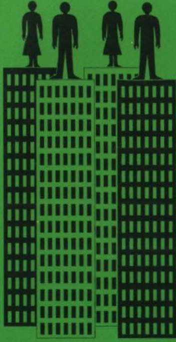

Malala Yousafzai

Yousafzai 1997'de Pakistan'ın Swat Vadisi'nde doğdu. Kızlara eğitimi yasaklayan Taliban işgali altında büyüdü. Yasağı hiçe sayıp okula gitti ve kızlar için eğitimin önemini tanıtan Taliban karşıtı blog yazıları yazdı. 2012'de, sınavdan çıkıp otobüsle eve dönerken başından vuruldu; yanında oturan iki kız da yaralandı. Yaşam kurtaran bir ameliyat için İngiltere'ye giden Yousafzai, o zamandan beri kızların eğitim hakkı için yorulmadan kampanya yürütmektedir; Taliban aşırılığına karşı da mücadele etti. 2014'te Nobel Barış Ödülünü kazandı ve en genç Nobel Sahibi oldu. Savaş yorgunu bölgelerde çeşitli okullara mali destek sunan Malala Fonunu kurdu. Şu anda eğitim savunmasına devam ederken bir yandan da Oxford Üniversitesinde okuyor.

Önemli eseri

2013 *Ben Malala: Eğitim Hakkını Savunduğu İçin Taliban Tarafından Vurulan Kız* (Christine Lamb ile birlikte yazdı)

KADIN LİDERLER YOKTUR, YALNIZCA LİDERLER VARDIR

SINIRLARI ZORLA

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Sheryl Sandberg, 2013

ANAHTAR FİGÜR
Sheryl Sandberg

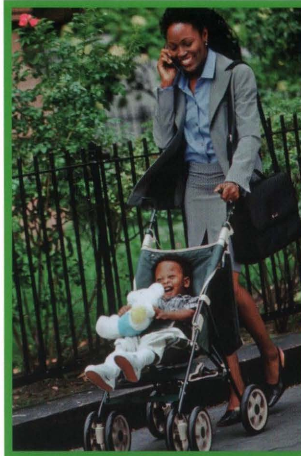
ÖNCE
1963 Betty Friedan, Amerikalı ev hanımlarının sıkıntısını anlattığı (*Kadınlığın Gizemi*)'ni yazar.

1983 ABD'li feminist Gloria Steinem'in denemeler derlemesi *Outrageous Acts and Everyday Rebellions* (*Aşırı Hareketler ve Gündelik İsyanlar*), "Çalışmanın Önemi" üzerine bir deneme içerir.

SONRA
2016 Amerikalı gazeteci Jessica Bennett, kadınları işyerinde birbirlerine desteklemeye teşvik eden kitabı *Feminist Fight Club* (*Feminist Dövüş Kulübü*) için coşkulu övgüler alır.

2017 Kocasının ani ölümünden sonra Sheryl Sandberg, daha şefkatli bir işyeri çağrısında bulunduğu *Option B*'yi (*B Seçeneği*) yazar.

2013'te çıkan uluslararası çok satan kitabı *Lean In: Sınırlarını Zorla & Kadınlar, İş ve Liderlik İsteği*'nde, Facebook'un COO'su Sheryl Sandberg kadınları her güçlü kurumun en yüksek kademelerine ulaşmaya teşvik eder. Birçok feministin yaptığı gibi, kadınların tepeye çıkmasını önleyen sistemik engellerin "aynalı tavanı"na odaklanmak yerine, bunu yapan kadınlara, merdivenin alt basamaklarında olan kadınlar için daha fazlasını istemelerini söyler. Örneğin Sandberg gebeyken ve Google için çalışırken, ayrılmış park yeri istedi –o ayrıldıktan sonra da gebe kadınlar için sürdürülen bir politika. Dediğine göre, üst düzey bir yönetici olarak, diğer kadınlara yararı dokunan politikaları devreye sokma yetkisi vardı.

"Aşağıya sızma" feminizmi

Eleştirmenler, Sandberg'in savunduğu "aşağıya sızma" feminizminin işe yarayıp yaramayacağını sorguladı; İngiltere'nin eski başbakanı Margaret Thatcher gibi kadın liderlerin, feminist dava uğruna mücadele etmediklerine dikkat çektiler. Kendilerine inanma sorumluluğunun kadınlarda olması gerektiğine dair iddiasına katılmadılar ve renkli kadınların yaşadığı ırkçılık gibi, kesişimsel ayrımcılığı görmezden gelmekle de suçladılar.

Bazı eleştirmenlerin yorumuna göre Sandberg, önceki kuşaklardan kadınların daha önce işitmediği çok az şey söyledi ama kadınları maaşları

Bir anne işe giderken çocuğunu kreşe götürüyor. Çocuk bakımı hâlâ, kadının emek isteyen bir kariyeri olduğunda bile, esas olarak kadının sorumluluğu olarak görülmektedir.

Ayrıca bkz. Çocuk bakımının toplumsallaşması 81 ▪ Baskının kökleri 114–17 ▪ Kadınların sendikasını örgütleme 160–61 ▪ Gayrisafi Yurtiçi Hasıla 217 ▪ Pembe-yakalı feminizm 228–29 ▪ Anti-kapitalist feminizm 300–01 ▪ Ücret farkı 318–19

için pazarlık etmeye teşvik etme, daha güçlü hissetmek için iddialı vücut dili kullanma ve "patronvari" gibi sözcüklerin olumsuz, toplumsal cinsiyetli çağrışımlarına karşı uyanık olma gibi önemli konuları gündeme getirmekle onurlandırıldı. Çekiciliği de, kurum merdiveninin tepesinde zengin, beyaz bir kadın, tüzel Amerika'nın arzu ettiği biri olmasına dayanmaktaydı.

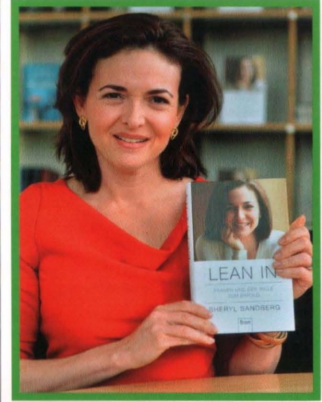
Sisteme uyum sağla

Sandberg ABD'de ücretli doğum izninin olmamasına ve iş ile ev yaşamını dengelemeye çalışırken kadınların karşılaştığı inatçı toplumsal cinsiyet ayrımcılığına üzülür ama çözümü, sisteme uyum sağlamak ve elverişsiz çalışma ortamlarında azimle kalmaya devam etmektir. Kadınların doğumdan önce ve sonra işte varlığını sürdürme stratejileri geliştirmesini de savunur: "Çocuk sahibi olmaya giden aylar ve yıllar," diyor Sandberg, "arkaya yaslanma zamanı değil, çok önemli yük alma zamanıdır." Kadın bir yatırım bankacısını örnek verip yoğun çocuk büyütme yıllarında işine gösterdiği bağlılığın, daha sonra yararını gördüğünü söylüyor. Çocuklar evden ayrıldığında, "yük altına girmiş" bir kadın hâlâ doyurucu bir kariyere sahip olur.

Sandberg, herkesin tepeye ulaşmak istemediğini ve anneliğin duygusal gereklerine duyarsız olmadığını kabul eder. 2013'te şirket merdiveninin tepesinde kendi deneyimini aktaran Sandberg, akşam çocuklarıyla vakit geçirdikten sonra dizüstü bilgisayarına "koşmasını" ve konferans bağlantısı alırken tuvalette gizlice meme pompalamasını anlatır. Tatillerde ya da hafta sonlarında işten kopabildiği günlerin "çoktan geride kaldığını" ifade eden Sandberg, uzun çalışma saatlerini "birçoğumuz için yeni normal" diye niteler.

Kitabı eleştirenler

Lean In'in kamuoyunca tanınan hayranları arasında Chelsea Clinton ve Oprah Winfrey vardı ama birçok feminist kitabı eleştirdi. Yayımlandıktan kısa süre sonra Amerikalı feminist ve bilim insanı bell hooks, Sandberg'in stratejisini küçümsedi ve kadınları kurtarmayacağını söyledi. Sandberg'i "büyük biraderin takımında oynamak isteyen sevimli bir genç kız kardeş" olarak niteleyen hooks, "yük almanın" yalnızca beyaz orta-sınıf erkeklerin ataerkil iktidar yapısının çıkarlarına hizmet ettiğini savundu. ■

***Fortune* dergisinin** iş dünyasının en güçlü beş kadınından biri saydığı Sheryl Sandberg, Almanya'da *Lean In*'i tanıtıyor. Kitap uluslararası bir çok satan oldu.

> Baktığınız her yerde kadınlar liderdir... Ülkemiz güçlü kadınlar tarafından inşa edildi ve duvarları yıkmaya devam edeceğiz.
>
> **Nancy Pelosi**
> ***Amerikalı politikacı***

Kadın CEO'lar

2013'te, *Lean In* yazıldığında, Sandberg, ABD borsasında işlem gören en büyük 500 şirkette CEO'ların yalnızca yüzde 5'inin, üst düzey yöneticilerin yalnızca yüzde 25'nin ve yönetim kurulu üyelerinin yalnızca yüzde 19'unun kadın olduğunu yazdı. Sandberg'in dediği gibi, rakamlar on yıl içinde fazla oynamamıştı.

2018'de, *Lean In* yayımlandıktan 5 yıl sonra, ABD'de kadın CEO'ların sayısı, İngiltere'de *The Economist* dergisinin yayımladığı Glass Ceiling Index'e göre, hâlâ yüzde 5'ti.

Araştırmalar, yönetim kurullarında daha fazla kadına ve genel olarak daha fazla çeşitliliğe sahip olmanın daha iyi kararlara, daha yaratıcı sorun çözmeye, kârları iyileştirmeye ve daha az zararlı risk almaya yol açtığını buldu. 2018'de, büyük emeklilik fonları da dahil olmak üzere 27 küresel yatırımcı, 2010'da büyük şirketlerde yönetim kurullarına daha fazla kadın almak için başlatılan bir İngiltere girişimi olan 30% Club'a (%30 Kulübü) katıldı. Kulüp, 2020'de kadınların bu tür konumların yüzde 30'unu işgal etmesini amaçlıyor.

BİR SORUNU ORTAYA ATTIĞINIZDA BİR SORUN YARATIRSINIZ

FEMİNİST OYUNBOZAN

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Sara Ahmed, 2014

ANAHTAR FİGÜR
Sara Ahmed

ÖNCE
1981 Audre Lorde, ABD, Connecticut'ta Storrs'ta Ulusal Kadın Araştırmaları Derneğinin (HWSA) yıllık konferansında "Öfke Kullanımı: Irkçılığa Karşılık Veren Kadınlar" başlıklı açılış konuşmasını yapar.

1992 Sağcı siyaset yorumcusu ve ABD'de bir radyo talk show programının sunucusu Rush Limbaugh, feministleri kontrolsüz diye şeytanlaştırmak için "feminazi" terimini popülerleştirir.

SONRA
2016 İngiliz feminist Sara Ahmed'in çalışmasından esinlenen iki feminist akademisyen, ABD'de Feminist Killjoys, PhD podcastını yaratır.

Feministler öteden beri, mutsuz ve mağduriyetle evli oldukları için feminizme kapılan, irrasyonel ölçüde öfkeli, mizahtan yoksun insanlar olarak tasvir edilmektedir. Renkli kadınlar için cinsiyetçilik ile ırkçılığın birleşmesi, "öfkeli siyah kadın", "baharatlı Latina" ve "Asyalı şirret kadın" gibi alçaltıcı klişelerle sonuçlandı. Karşılık olarak feministler, bu tasvirlerin, kadınların ayrımcılıkla, şiddetle ve diğer kötü muamele biçimleriyle ilgili öfkelerini zayıflatmak için kullanılan bilinçli bir strateji olduğuna işaret ediyorlar.

Feministlerin öfkesinin köklerini görmezden gelirken feministleri bir sorun olarak tasvir etmek yeni bir şey değil. Geç 19. ve erken 20. yüzyıllarda süfrajetleri karalayanlar onları çirkin ve "erkeksi" olmakla suçladı; 1970'lerde ve 80'lerde feministlerin düşmanları onları hırçın, erkeklerden nefret eden lezbiyen diye azarladı. Daha yakın zamanda ABD'de sağcı yorumcular genç feministleri, kendinden başka bir şey düşünmeyen "özel kar taneleri" olarak niteledi – kendilerini güzel ve eşsiz sanarak büyümüş ama dirençli olmayan (bu yüzden kar taneleri) ve ayrıcalıklı muameleyi hak ettiğini düşünen Y kuşağı.

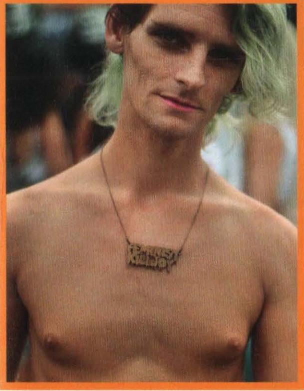
> Feminizm kirli bir sözcük değildir.
> **Kate Nash**
> **İngiliz şarkıcı**

Oyunbozan olmak

2010'da İngiliz-Avustralyalı feminist ve yazar Sara Ahmed "Feminist Oyunbozanlar (ve Diğer İnatçı Konular)" başlıklı bir deneme yayımladı; denemede Ahmed feminizmi ve duygulanmayı, özellikle kadınların ezilmesi karşısında feministlerin mutlu olmak istememesinin toplumsal normları nasıl ihlal ettiğini araştırır.

Denemesinde Ahmed, feministlerin yaşadığı duygusal baskının basit bir metaforu olarak bir masayı kullanır. Bir aile bir masanın etrafında toplanıp kibar ve sözde güvenli sohbet ettiğinde,

Ayrıca bkz. Politik lezbiyenlik 180–81 ▪ Aktivist bir alet olarak öfke 216 ▪ Anti-feminist tepki 270–71 ▪ Çevrimiçi feminizm 294–97

Kendini bu şekilde adlandıran bir Feminist Oyunbozan, 2017'de Los Angeles'ta Amber Rose, SlutWalk'a katılıyor. Etkinlik toplumsal cinsiyet eşitliğini destekliyor, cinsel şiddetle ve beden ayıplamayla mücadele ediyor.

diyor Ahmed, bir aile üyesinin incitici ifadelerine nasıl karşılık verileceğini hesaplamak travmatik olabilir. Bir kişi, ayrımcı sözlerin duygusal yarasından ötürü "tansiyonu yükselmiş" hissetmeye başlayabilir ama bu sözleri sorgularsa, toplantıyı berbat eden "oyunbozan" olarak yorumlanma riskini göze alır. Bir birey, bir şeyi bir sorun olarak ortaya atmakla, bir sorun yaratır ve yarattığı sorun haline gelir.

Irkçılığı tartışma bağlamında, diyor Ahmed, beyazların ırkçılığına karşılık veren renkliler genellikle odadaki oyunbozan olarak resmedilir; meşru olarak ırkçılığı hedef aldığını kabul etmek yerine bir grup toplantısında (ya da toplumda) gerilimin kaynağı olarak görülür.

Öfkeli ve gururlu

Ahmed'in "feminist oyunbozan" figürüyle ilgili tartışması birçok feministte yankı uyandırdı ve 2013'te, akademi dışında erişilebilir bir forumda bu konularla ilgili okurla bağlantı kurmak için "Feminist Oyunbozanlar" (Feminist Killjoys) blogunu başlattı. Blogun şiarı, "bir dünya yaratma projesi olarak oyunu bozun"du.

"Feminist oyunbozanlar" üzerine çevrimiçi ve akademik çalışmalarıyla Ahmed, feministlerin ve kara çalınan diğer insanların öfkelerini bastırmaları gerektiğini düşüncesine karşı çıkar. İktidar sistemleri, diyor Ahmed, statükonun kabul edilebilir olduğu yanılsamasını kalıcılaştırmak için marjinalleştirilenlerin ve ezilenlerin bir mutluluk cilasını sürdürmelerini gerektirir. Ahmed, kadınlardan "yük almalarını" ya da içinde çalışmalarını istemek yerine, tarih boyunca toplumsal değişim yaratmak için dışlanmışların inatçılığının ve öfkesinin zorunlu olduğunu kadınlara hatırlatır. Baskının bilincinde olmak, diyor Ahmed, sığ bir mutluluk ve güvenlik anlayışını atmaktır. Bu da, adalete bağlı olanların, iktidarın duygusal bakımdan rahatsız edici gerçeklikleriyle boğuşmayı gerektirir.

Feminist bir oyunbozan olarak inatçılığı geliştirme ihtiyacı, diyor Ahmed, bizzat feminizmin içindeki baskıcı eğilimleri sorgulamak anlamına da gelir. Ahmed, sahte bir mutlu feminist "kız kardeşlik" fikrini reddedip beyaz feministlerin ırkçılığıyla ilgili zor ama dürüst gerçekleri bildiren renkli feministlerin çalışmalarını örnek gösterir.

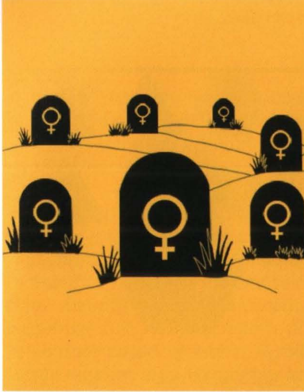
Çözümlemesiyle Ahmed, feministlerin oyunbozan olmaları, cinsiyetçiliğe ve ırkçılığa karşı koymak için destek ağları oluşturmaları gerektiğini vurgular. Daha kesin olarak, baskısının üstesinden gelmenin ve çözmenin bir parçası olarak açık konuşmanın ve başkaları için olumsuz duygular kusmanın çoğu kez gerekli olduğunu öne sürer. Ahmed'in feminist oyunbozan kavramı, feministlerden, keyifli oyunun ne olduğunu ve kimin acıları üzerinde yükseldiğini yeniden düşünmelerini ister. ▪

Sara Ahmed

1969'da İngiltere'de Salford'da doğan Sara Ahmed 1970'lerin başında Pakistanlı babası ve İngiliz annesiyle birlikte Avustralya'da Adelaide'ye taşındı. 1994'te Cardiff Üniversitesinde doktora derece aldığından beri Ahmed, Avustralya'da, İngiltere'de ve ABD'de üst düzey akademik görevler üstlendi. 2016'da üniversitenin cinsel tacize meydan okuyamamasını ve üstesinden gelememesini protesto etmek için, Londra'da Goldsmiths Üniversitesi Feminist Araştırmalar Merkezi Müdürlüğünden istifa etti. Ahmed sosyolog partneri Sarah Franklin ile birlikte yaşıyor ve yazmaya, araştırmaya ve feminist, queer ve ırk konularında ders vermeye devam ediyor.

Önemli eserleri

2004 *Duyguların Kültürel Politikası*
2010 *Mutluluk Vaadi*
2010 "Feminist Oyunbozanlar (ve Diğer İnatçı Konular)"
2017 *Feminist Bir Yaşam Sürmek*

KADINLAR BİR TOPLULUKTUR VE TOPLULUĞUMUZ GÜVENDE DEĞİL

ERKEKLER KADINLARI İNCİTİR

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Karen Ingala Smith, 2014

ANAHTAR ÖRGÜTLER
#NiUnaMenos, #NiUnaMas

ÖNCE
1976 Güney Afrikalı feminist araştırmacı Diana Russell, Brüksel'de eş kuruculuğunu yaptığı Uluslararası Kadınlara Karşı Suçlar Mahkemesinde "kadın-kırımı" terimini kullanır.

1989 Feministlerden nefret eden Kanadalı Marc Lépine, Montreal'de École Polytechnique'e ateş açıp 14 kadını öldürür, on dördünü de yaralar.

SONRA
2017 ABD merkezli sosyal haber web sitesi Reddit, üyeleri kadınlara karşı şiddeti teşvik ettiği gerekçesiyle 40.000 üyeli "mecburi bekârlar" grubunu engeller.

Feministlere göre kadınlara karşı şiddet, basitçe bireysel kadınlara kötü davranan bireysel erkekler sorunu değildir. Aksine, erkeklerin kadın nefretini normalleştiren daha geniş iktidar yapılarının belirtisidir. En aşırı biçiminde, erkekler kadınları öldürür.

Kadın-kırımıyla mücadele

İlk kez 1801'de ortaya atılan ama feministlerin 1970'lerde siyasallaştırdığı "kadın-kırımı" terimi, erkeklerin, toplumsal cinsiyetlerinden ötürü kadınları ve kızları öldürmesine işaret eder. Toplumda en dışlanmış kadınlar, en yüksek kadın-kırımı riski altındadır. Örneğin ABD'de bu, düşük gelirli transgender renkli kadınlar demektir.

En yüksek kadın-kırımı oranları Latin Amerika'dadır ve akademisyenler bu durumu, sömürgeleşme, yerli soykırımı, mizojinist din

Geçen dört yılda 600 kadar kadının öldürüldüğü Meksika kenti Ecatepec'te bir 2016 protestosunda, kurbanlardan birine ait bir çift yüksek topuklu ayakkabı da yer alır.

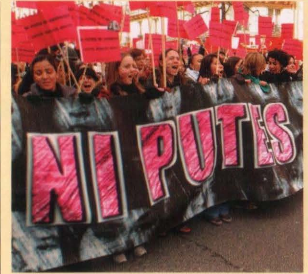
Ayrıca bkz. Aile içi şiddetten korunma 162–63 ▪ İktidar istismarı olarak tecavüz 166–71

Ni putes ni soumises

2002'de kurulan Ni putes ni soumises (NPNS, Ne Orospu Ne Paspas), kadınlara karşı şiddetle savaşmaya adanmış Fransız feminist bir gruptur. Grup, göçmen yoğunluklu Fransız banliyölerindeki sosyal konutlarda yaşanan mizojinist şiddete tepki olarak Samira Bellil, Fadela Amara ve diğerleri tarafından yaratıldı.

NPNS, özellikle, *tournante* yani "elden ele gezdirme" olarak bilinen örgütlü toplu tecavüzleri kınıyor. Banliyölerde İslami aşırılıktaki artışı, Müslüman kadınlara yaklaşımı, özellikle örtünmeleri, okulu bırakmaları ve erken yaşta evlenmeleri için kadınlara yapılan baskıyı da protesto ediyorlar. Ayrıca, NPNS daha genel olarak yoksullukla da savaşır.

NPNS'yi eleştirenler, grubun, Müslüman göçmen kültürün mizojiniye odaklanırken, daha genel olarak Fransız toplumunun mizojiniyi cilalama ve Fransa'da sağcı grupların İslamofobisini besleme riski olduğunu öne sürüyorlar.

Ni putes ni soumises (Ne Orospu Ne Paspas) grubunun destekçileri, 2005'te Paris sokaklarında protesto gösterisi yapıyor.

yorumları, katı toplumsal cinsiyet rolleri ve ekonomik sorunların karmaşık tarihsel etkileşimine atfeder. Örneğin El Salvador'un, 2017'de 468 ölümle, yani 100.000'de 12 oranında ölümle dünyadaki en yüksek kadın-kırımı oranına sahip olduğu söylenir. Arjantin'de #NiUnaMenos (#BirKişiDahaEksilmeyeceğiz) ve Meksika'da #NiUnaMas (#TekBirÖlümDahaYok) gibi hareketler, kadın-kırımına ve bu konuda polis tepkisizliğine karşı düzenli protesto mitingleri düzenliyor. 2015'te kurulan #NiUnaMenos Latin Amerika'da ve Avrupa'da diğer ülkelere de yayıldı; bu durum, hareketin uluslarüstü ve kültürlerarası uygunluğunu gösterir. Bir düzineden fazla Latin Amerika ülkesi son yıllarda kadın-kırımına karşı yasalar çıkardı.

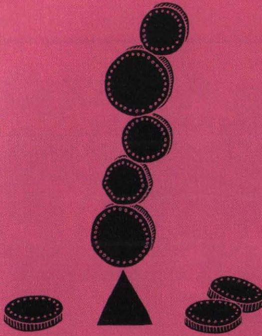
Erkek hakkı

ABD'de "incel" hareketinin –"involuntary celibates" (mecburi bekârlar) teriminin kısaltılmışı; terim ilk kez 1993'te internette kullanıldı– çevrimiçi yükselişi, yorumcuları tedirgin etti. Hareketin taraftarları (genellikle beyaz, heteroseksüel erkekler) cinsel partner bulamamaktan yakınıyorlar ve bu başarısızlıktan kadınları, özellikle de feministleri sorumlu tutuyorlar. Çevrimiçi incel topluluğunda afişler, seks yapmanın bir yöntemi olarak tecavüzü savundu.

Bu tür kışkırtmalar yalnızca gözdağından ibaret değildi. İncel Elliot Rodger'ı kadınlara duyduğu nefret ve başkalarının cinsel ilişkilerini kıskanması harekete geçirdi. 2014'te California'da Isla Vista'da 6 kişiyi öldürdü ve 14 kişiyi yaraladı ve "mecburi bekârlar" arasında bir kahraman olarak selamlanır. Onun cinayet serisinin, 2015'te Oregon'da Roseburg'da Umpqua Community College'da katliam yapan saldırgan tarafından referans alındığı söylenir. Aynı şekilde 2017'de, Florida Parkland'da bir erkek, okuduğu lisede 17 kişiyi öldürmeden önce "Elliot Rodger unutulmayacak" paylaşımı yaptı. Nisan 2018'de Toronto'da 10 kişiyi öldürmekten ve 14 kişiyi de yaralamaktan sanık bir erkeğin de Rodger'ı övdüğü anlaşıldı.

> Erkekler, kadınların onlara gülmesinden korkuyorlar. Kadınlar, erkeklerin onları öldürmesinden korkuyorlar.
>
> **Margaret Atwood**
> **Kanadalı romancı**

Bu krize tepki olarak birçok bilim insanı, Amerikalı sosyolog Michael Kimmel'in eserine yöneldi; 2013'te çıkan kitabı *Angry White Men: American Masculinity at the End of an Era*'da (*Öfkeli Beyaz Erkekler: Bir Dönemin Sonunda Amerikan Erilliği*), bu tür şiddeti erkek ayrıcalığının daralmasına bağlar. Kimmel'e göre çözüm, şiddeti ve beğenilmeyen grupları –yanı kadınlar, renkliler ve LGBTQ+ bireyler– hiyerarşik "ötekileştirme"yi reddeden bir erillik yaratmak olmalı. ▪

EŞİT ÜCRET HENÜZ EŞİT DEĞİL

ÜCRET FARKI

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Hillary Clinton, 2016

ANAHTAR ÖRGÜTLER
American Association of University Women, Fawcett Society

ÖNCE
1963 ABD'de, Adil Ücret Standartları Yasasını değiştiren Eşit Ücret Yasası imzalanır.

1970 İngiltere'nin Eşit Ücret Yasası, ücret ve çalışma koşulları bakımından kadınlar karşısında erkekleri kayırmayı yasaklar.

2002 ABD'de Eşit Ücret Günü, bir önceki yıl erkeklerin kazandığını kazanmak için kadınların çalışması gereken ekstra zamanı göstermek üzere her Nisan'da bir Salı gününe taşınır.

2014 İngiltere'nin Eşitlik Yasası mahkemelerin eşit ücret denetimi yaptırmasına izin verir.

SONRA
2018 250'den fazla kişinin çalıştığı İngiliz şirketlerinin, yasa gereği ücret farklarını yayınlamaları gerekir.

"Toplumsal cinsiyet ücret farkı" terimi, erkeklerin ve kadınların kazançları arasındaki farka işaret eder; kadınların erkeklerden ne ölçüde az kazandığını ima eder. Şirket ve devlet istatistikçilerinin derlediği veriler ya "düzeltilmiş" –iş, çalışma saati, eğitim, yaş, medeni durumu ve ebeveyn farklılıklarını hesaba katar– ya "düzeltilmemiş"tir –bu da, genellikle erkek olan yüksek maaşlı CEO'lar rakamlarda ağırlıklı olduğu için, daha geniş bir ücret farkına yol açar. Her iki şekilde de, 1960'lar ile 90'lar arasında birçok ülkede kadın hakları alanında kaydedilen ilerleme, sendikalaşma ve iyileşen istihdam hakları sayesinde ücret farkı daraldı ama 90'lardan itibaren gelişmiş dünyada ilerleme yavaşlamıştır.

Beyaz bir erkeğin kazandığı her **dolara** karşılık...

... **beyaz bir kadın 80 sent** kazanır...

... **renkli kadınlar ise 64 sent** kazanır.

Eşit ücret henüz eşit değildir.

2018 verileri, ABD'de kadınların ortalama olarak bir erkeğin maaşının yaklaşık yüzde 80'ini kazandığını gösteriyor. Avrupa Birliğinin ortalama toplumsal cinsiyet ücret farkı yüzde 16 civarındadır. İngiltere'de yirmili yaşlarındaki kadınlar aynı yaştaki erkeklerden daha fazla kazanmaya başlamıştır ama İngiltere'nin toplumsal cinsiyet ücret farkı hâlâ yüzde 21 civarındadır.

Mitler ve annelik

Ücret eşitsizliğinin nedenleri genel olarak iki kategoriye ayrılır: gönüllü nedenler (örneğin yarı-zamanlı çalışma) ve mecburi nedenler (toplumun buyurduğu ayrımcılık). Ücret farkını açıklamaya ya da haklı göstermeye çalışan çok sayıda mit vardır; en yaygını da, bir kariyer tercihi meselesi olduğu mitidir: Kadınlar idari görevler almak istemiyorlar ve erkeklerin inşaat gibi yüksek maaşlı sanayileri tercih etmeleri daha fazla olasıdır; kadınlar ise, düşük ücretli bakım ya da hizmet

Ayrıca bkz.: Evlilik ve çalışma 70–71 ▪ Çocuk bakımının toplumsallaşması 81 ▪ Pembe-yakalı feminizm 228–29 ▪ Ayrıcalık 239 ▪ Sınırları zorla 312–13

> Eşit ücret ve ücretli aile izni için mücadele etmek toplumsal cinsiyet kartını oynamaksa, o zaman beni de oyuna katın!
> **Hillary Clinton**

Kadınlar, bilgisayara geçilmeden önce 1989'da Tayland Borsasında ticaret yapıyor. Finans sektörü, özellikle primler söz konusu olduğunda, ücret farkı uçurumunun en geniş olduğu sektörlerden biridir.

işlerini tercih ediyorlar. Ne var ki, neredeyse tüm veriler, ücret farkının gerçek nedeninin tercih değil, ayrımcılık olduğunu gösteriyor.

İşyeri ayrımcılığı teorisine göre, kadınlar erkeklerden daha az yetenekli görülür. Toplumsal olarak kökleşmiş önyargılar, kadın bir patronun liderlik niteliklerinden yoksun olacağı varsayımlarına yol açabilir. Bazı durumlarda, erkeklerin evin esas ekmek getireni olduğu ve bu nedenle daha yüksek maaşa ihtiyacı olduğu varsayılır.

Düşük verimlilik ve bağlılık algısı, eğitimin kesintiye uğraması ve kadınların daha az süre çalışmasına yol açan devlet-destekli çocuk bakımı hizmetinin olmaması nedeniyle, çocuk sahibi olmak da kadınların ücretini etkiler. Bazıları, ABD'de ücretli doğum izninin olmamasını en büyük sorun olarak görür. Yine de, ücretli doğum izninin zorunlu olduğu Danimarka'da benzer bir ücret farkı varlığını sürdürmektedir ve bu, annelere ve doğurma yaşında kadınlara karşı işe alım önyargısı da dahil, "annelik cezası"nın bir kanıtıdır.

Bir mit de, kadınların daha yüksek maaş pazarlığı yapamadığına dairdir. Araştırmalar, kadınların pazarlık yapmaya çalışınca başarısız olduklarını ya da cezalandırıldıklarını bulguladı. Eğitim de rol oynuyor; çünkü az sayıda kadın, daha yüksek maaşlı işlere yol açma eğiliminde olan bilim, teknoloji ve matematik okur. Ne var ki, Brezil-ya'da kadınlar erkek taydaşlarından daha iyi eğitimli olma ve daha uzun saatler çalışma eğimindedir ama yine de yüzde 24 daha az kazanıyorlar.

Ücret eşitliği için mücadele

2000'den beri toplumsal cinsiyet ücret farkının daralması yavaşlamaktadır ve ABD'de ilerleme durmuştur. Bu hızla kadınlar 2119 yılına kadar erkeklerle ücret eşitliğine ulaşmayacak; ancak ücret farkına karşı mücadele artık yoğunlaşmaktadır. ABD'de American Association of University Women (Amerikan Üniversiteli Kadınlar Derneği) ve İngiltere'de Fawcett Society (Fawcett Derneği) gibi örgütler değişim için mücadele ederken, sosyal medya kampanyaları ve tartışmalı ücret farkı yayınları da, soruna geniş çapta dikkat çekiyor. ▪

Irksal ücret farkı

Birçok gelişmiş ülkede toplumsal cinsiyet ücret farkının yanı sıra önemli bir ırksal ücret farkı da vardır. Örneğin ABD'de siyah kadınların yüzde 80'i ailenin esas geçim kaynağı olmasına rağmen, siyah kadınlar, genellikle beyaz erkeklerin maaşının yaklaşık yüzde 64'ünü kazanır. Amerika yerlisi kadınlar yaklaşık yüzde 57'sini, Hispanik ve Latina kadınlar, en düşük ortalama haftalıkla yüzde 54'ünü kazanır. Asya kökenli Amerikalı kadınlar, erkeklere en yakın ortalama ücreti alır ama farklı milliyetlerden Asyalılar arasında önemli farklılıklar vardır.

Asyalı erkekler hariç tüm etnik gruplar ve tüm kadınlar, beyaz Amerikalı erkeklerden daha az kazanır: siyah erkekler yüzde 73, Hispanik erkekler yüzde 69 civarında kazanır. Renkli kadınlar, aynı düzeyde eğitimli olduklarında bile, beyaz kadınlardan daha az maaş alma eğilimindedir.

FELAKETZEDELER MASUM OLDUKLARI KANITLANANA KADAR SUÇLUDUR

KAMPUS CİNSEL SALDIRISIYLA MÜCADELE

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Emma Sulkowicz, 2014

ANAHTAR FİGÜRLER
Annie E. Clark, Andrea Pino

ÖNCE
1972 ABD'de Title IX sivil haklar yasası, cinsel taciz de dahil, cinsiyete dayalı ayrımcılığı yasaklar.

1987 Bir Amerikan araştırması, kampuslarda her dört kadından birinin cinsel mağdur olduğunu iddia eder.

SONRA
2017 Eğitim Bakanı Betsy DeVos, ABD hükümetinin, cinsel saldırıyla suçlayanların yanı sıra, suçlananların haklarını da hesaba katacağını söyler.

2017 New York'ta Columbia Üniversitesinde Sexual Health Initiative to Foster Transformation (SHIFT; Cinsiyet Geçişini Teşvik İçin Cinsel Sağlık Girişimi), üniversite öğrencileri arasında cinsel şiddet ve sağlık konusunda çığır açan bir araştırma yayımlar.

Birçok genç kadın için kampus deneyiminde cinsel şiddet olmuştur. Araştırmalar, Amerikan kampuslarında, her dört kadın öğrenciden birinin üniversitedeyken cinsel saldırıya uğradığını gösterdi.

Kampuslarda cinsel şiddete ve istismara karşı öğrenci kampanyaları 2010'dan itibaren, bazı mağdurların daha doğrudan değişim talep etmesiyle birlikte, ivme kazandı. Bu yeni aktivizm 2015'te piyasaya çıkan, kampuslarda cinsel saldırıları bildirmeye çalışan kadınların (ve diğer toplumsal cinsiyetlerden insanların) deneyimlerini kaydeden belgesel film *The Hunting Ground*'da ses buldu. Saldırıları bildirme çabaları, üniversite yetkileri ve polis tarafından, kurban suçlama, inanmama tavrıyla ve failin geleceğini düşünme mazeretiyle karşılandı.

Film özellikle iki cinsel şiddet mağduruna –Annie E. Clark ve Andrea Pino– odaklanmaktaydı. Bu iki öğrenci 2013'te Kampusta Tecavüze Son grubunu kurmuş ve ABD'deki kampusları dolaşıp diğer mağdurlarla görüşmüş ve konuşmuştu. Yürüttükleri kampanyanın bir sonucu olarak, ABD'deki üniversiteler Title IX kapsamında sivil hak ihlalleri bakımından soruşturuldu.

2014'te manşetlere çıkan tartışmalı bir protestoda Emma Sulkowicz –New York, Columbia Üniversitesinde sanat öğrencisi– "Yatak Performansı (Bu Ağırlığı Taşı)" başlıklı bir eser yarattı. Sulkowicz, Columbia Üniversitesi, kendisine tecavüz etmekle suçlanan erkeği kovmayı kabul edene kadar gittiği her yere bu yatağı taşıdı. Üniversite adamı "sorumsuz" buldu. ■

> Her öğrencinin sivil eğitim hakkı vardır: Tecavüz yolumuza çıkmamalıdır.
> **Andrea Pino**

Ayrıca bkz. İktidar istismarı olarak tecavüz 166–71 ▪ Kurban değil, felaketzede 238 ▪ Kurban suçlamaya son verme 299 ▪ Cinsel istismar farkındalığı 322–27

KADINKEN ARABA KULLANMAK

ARABA KULLANMA HAKKI

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Menal el-Şerif, 2017

ANAHTAR FİGÜRLER
Menal el-Şerif, Luceyn el-Hezlul

ÖNCE
1990 Suudi Arabistan'ın resmi baş müftüsü Şeyh Abdülaziz bin Baz, kadın şoför yasağını onaylayan bir fetva çıkarır.

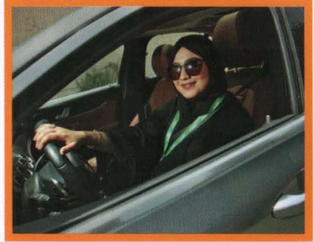
2015 Suudi Arabistan yalnızca erkek yarışmacıların katıldığı Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmayı önerir. Ortak teklifin diğer tarafı Bahreyn, kadın etkinliklerine ev sahipliği yapacaktı.

SONRA
2018 Suudi Arabistan'da araba kullanma yasağı kalktıktan sonra, kadınların yine de "ahlaksız davranış"la suçlanıp suçlanmayacağı ve araçta erkek bir akraba olmadan araba kullanma özgürlüğüne sahip olup olamayacağı konusunda kuşkular devam eder.

Müslüman dünyanın her tarafında kadınlar araba kullanır. 2018'e kadar Suudi Arabistan, kadınlara araba kullanma hakkı vermeyen tek Müslüman ülkeydi. Suudi yasalarına göre araba kullanırken yakalanan bir kadın tutuklanabilir, para cezasına çarptırılabilir, hatta alenen kamçılanabilirdi. 1990'da 50 kadın aktivist araba kullanma kısıtlamalarını protesto etti ve hepsi tutuklandı. Çoğu işini kaybetti ve pasaportlarına el kondu.

Bir ileri, bir geri

Suudi Arabistan'da kadın hakları aktivisti Menal el-Şerif, 2011'de araba kullanırken çektiği videoları YouTube'ta yayınlayarak kadınların arama kullanma kampanyasına öncülük etti. Tutuklandı ve üç hapisle cezalandırıldı. 2017'de el-Şerif, *Daring To Drive*'da (*Araba Kullanmak*) deneyimlerini yazdı. Aynı yıl, Suudi veliaht prens Muhammed bin Selman, modernleşme programının bir parçası olarak, 2018 Haziran'ında kadınların araba kullanmasına izin verileceğini duyurdu. Yedi feminist aktivist hemen arabalarına koştu ama tutuklandılar.

Suudi bir kadın ilk kez 24 Haziran 2018'de yasal olarak araba kullanıyor. Yakın zamanda yapılan diğer reformlarla Suudi kadınlar orduya katılabildi, spor sahalarına ve sinemalara gidebildi.

Aktivistlerden biri, daha önce monarşi aleyhine konuştuğu için tutuklanmış olan Luceyn el-Hezlul, kullanma yasağı kalktığında, hâlâ hapisteydi.

Araba kullanma hakkına rağmen, eylemciler, aşırı muhafazakâr Suudi monarşisinin daha fazla reformu engellemesinden korkuyorlar. Her şeyden önce, evlenmek ya da gezmek gibi birçok işi erkeklerin izni olmadan kadınların yapmasını engelleyen erkek vesayeti sistemine son vermek istiyorlar. ■

Ayrıca bkz. Erkek-egemen bir dünyada kadın özerkliği 40–41 ▪ Erken Arap feminizmi 104–05 ▪ Modern İslami feminizm 284–85

#METOO

CİNSEL İSTİSMAR FARKINDALIĞI

KISACA

BAŞLIK ALINTISI
Tarana Burke, 2006

ANAHTAR FİGÜRLER
Tarana Burke, Ashley Judd, Alyssa Milano

ÖNCE
1977 Film yönetmeni Roman Polanski, uyuşturucu kullanmak ve 13 yaşında bir kıza tecavüz etmekle suçlanınca California'dan kaçar.

1991 Avukat Anita Hill, eski patronu, ABD Yüksek Mahkeme adayı Clarence Thomas aleyhine tanıklık yapar, onu cinsel tacizle suçlar –Thomas iddiaları reddeder.

SONRA
2018 Hollywood'un Time's Up (Süre Doldu) kampanyası, cinsel istismara karşı harekete geçen kadınlar için 13 milyon dolarlık bir yasal fon kurar.

2018 Uluslararası Çalışma Örgütü Konferansı, işyerinde insanları şiddetten ve tacizden koruma anlaşmasını değerlendirir.

Bazı olaylar gerçekleştikleri sırada, bir taşma noktası oluşturdukları, ondan sonra hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı sanılır. Bazıları, 2017'de cinsel şiddete ve istismara karşı #MeToo kampanyasının bunun bir örneği olduğuna, daha önce yaygın olan ama pek açığa vurulmayan pratiklerin kamusal farkındalığında küresel bir dönüşümün işareti olduğuna inanır.

"Me Too" terimi yeni değildir. İlk kez 2006'da Afro-Amerikan aktivist Tarana Burke, cinsel istismar mağdurlarıyla dayanışmayı teşvik etmek için kullandı. Alabama'da gençlik örgütü Just Bi Inc.'te çalışırken Burke, cinsel şiddet mağduru gençler için atölyeleri yönetiyordu. Yardıma ihtiyaçları olduğunda ama doğrudan isteyemediklerinde, önündeki kâğıtlara Me Too yazmaları isteniyordu. Orada bulunan 30 kızın 20'si –Burke'nin beklediğinden daha fazla– Me Too yazdı. Başlangıçta dayanışma ve destek bulmak için bir araya gelen renkli genç kadınların oluşturduğu Me Too hareketinin başlangıcı buydu. Bu kadınlara yalnız olmadıkları mesajı veriliyordu.

> Ayrımcılığa, tacize, istismara ya da eşitsizliğe tahammülüm yoktur. Bitti.
> **Alyssa Milano**

2006'dan itibaren cinsel taciz farkındalığı ve buna karşı koyma aktivizmi büyümeye devam etti. 2015'te, *New York* dergisinin bir kapağında, Amerikalı komedyen Bill Cosby'yi cinsel saldırıyla suçlayan 35 kadının fotoğrafı yer aldı; Cosby Nisan 2018'de 3 davada mahkûmiyet aldı. 2016'da ABD başkanlık seçimi kampanyaları sırasında 2005 tarihli bir ses kaydı ortaya çıktı; kayıtta Donald Trump, rızaları olmadan kadınlara elle sar-

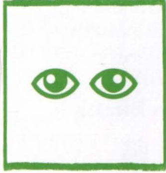
Tarana Burke California'da Beverly Hills'te, Kasım 2017'de Amerikan Yapımcılar Birliğinde bir Take Back the Workplace (İşyerini Geri Al) ve #MeToo yürüyüşü ve mitingi sırasında konuşuyor.

> Hollywood Hills'ten Westminster'ın koridolarına, Dhaka'nın fabrikalarına kadar işyerinde küresel bir kültürel değişime ihtiyacımız vardır...
> **Helen Pankhurst**
> **Sylvia Pankhurst'ün torunu**

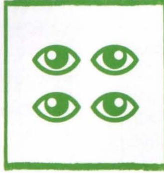
Ayrıca bkz. Kurban değil, felaketzede 238 ▪ Anti-feminist tepki 270–71 ▪ Çevrimiçi feminizm 294–97 ▪ Cinsiyetçilik her yerde 308–09

2017'de "Me Too" ifadesi, dünya çapında milyonlarca kadın kendi cinsel taciz ve istismar deneyimlerine işaret etmek için Twitter'da #MeToo hashtagine yanıt verince viralleşti.

Sivil haklar aktivisti **Tarana Burke** cinsel istismar ve saldırı **farkındalığını yükseltmek** için "Me Too" ifadesini kullanır.

#

New York Times'ta Amerikalı film yapımcısı **Harvey Weinstein**'a karşı **cinsel istismar iddiaları** yer alır.

#

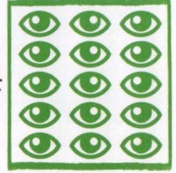
Oyuncu **Alyssa Milano** taraftarlarını, cinsel istismara ya da tacize uğramışlarsa **Twitter'da "#MeToo"**ya yanıt vermeye teşvik eder.

#

Weinstein'a karşı iddialar birçok **kadının öne çıkıp** ünlü ya da güçlü erkekleri cinsel istismarla suçlamasına yol açar.

#

Film endüstrisindeki kadınlar Me Too hareketine **destek** için Altın Küre Ödülünde siyah giyinir.

kıntılık yapmakla övünüyor ve "pisilerinden yakalama" ifadesini kullanıyordu. 2017 Kadın Yürüyüşleri'ne katılanların çoğu, yeni başkanın sözlerinden tiksindiklerini belli etmek için "pisi şapka" taktı.

Çığır açan bir olay

5 Ekim 2017'de The *New York Times*, Hollywood film yapımcısı Harvey Weinstein'a yönelik cinsel taciz iddialarıyla ilgili uzun süredir yaptığı araştırmayı yayımladı. Yazıda neredeyse otuz yıllık bir dönemde birçok kentte ve ülkede yaşandığı iddia edilen olayları ele alınıyor ve Weinstein'ın kendisinden şikâyetçi olan kadınları işten attığı söyleniyordu. Hızla daha fazla kadın öne çıktı, Weinstein kendi şirketinden kovuldu, sonunda tecavüz ve cinsel istismarla suçlandı. Bu ve diğer birçok cinsel istismar suçlamasını inkâr etti.

Giderek artan sayıda kadın, Weinstein'ın, Hollywood'daki ve diğer yerlerdeki diğer güçlü erkeklerin tacizleriyle ilgili açık konuşmaya başladı. Dediklerine göre daha önce de konuşmaya çalışmışlardı ama şikâyetleri önemsenmemiş ve bazı kadınlar tehditlerle ve avukatlarla susturulmuştu. Weinstein'ın cinsel yırtıcılığının Hollywood'da açık bir sır olduğu ama *New York Times* haberinden önce, kimsenin ona etkili bir şekilde meydan okumadığı iddia edildi. Bazıları, böylesine güçlü bir adama karşı çıkmanın kariyerleri üzerindeki etkisinden korktukları için sessiz kaldıklarını söylediler.

Ashley Judd, Weinstein'ı açıkça suçlayan ilk oyuncuydu ve daha sonra Nisan 2018'de Weinstein aleyhine dava açtı. Cinsel yakınlaşma çabalarını geri çevirince hakkında yalan beyanlar yaydığını, kariyerini sabote ettiğini iddia etti; iddialar inkâr edildi. Diğer oyuncular ve eski çalışanlar da kendi yaşadıklarını anlattılar. Suçlayanların ve suçlananların yüksek profili epeyce tanıtım yaptı; çok geçmeden eğlence işindeki diğer erkeklere karşı da cinsel istismar iddiaları ortaya döküldü.

Sosyal medya

New York Times haberinden on gün sonra, oyuncu Alyssa Milano, bir arkadaşın teşvikiyle, Twitter'a bir gönderi koydu ve cinsel tacize ya da saldırıya uğramış kadınları yanıt olarak "Me too" yazmaya çağırdı. Milano'nun gönderisi, ilk çevrim için "Me too" oldu

Birkaç saat içinde binlerce "Me too" yanıtı geldi; bir kadın, kendi tecavüz ve taciz deneyimini açıklamak için #MeToo'yu kullandı. Ondan sonra milyonlarca kişi, Twitter'da ve sosyal medyada kendi #MeToo anlatımlarını yaydı. Cinsel tacizin ve daha kötüsünün her yerde hazır ve nazır olduğunu gösteren bu ifşalar, ana akım medyada da enine boyuna tartışıldı. Bu

zamana kadar yaşadıklarını açıklamaktan utanan ya da korkan kadınlar, artan anlayış atmosferinin verdiği cesaretle, aniden kendi öykülerine anlatmaya başladılar.

Göz ardı edilmesi olanaksız

#MeToo güç kazanınca bazı erkekler ve birçok trans birey de işyerinde cinsel istismar deneyimlerini anlatmaya başladı. Genç erkeklerin suçladığı kişiler arasında oyuncu ve yönetmen Kevin Spacey de vardı; ama o, iddiaları yalanladı.

Cinsel tacizin birçok sanayide yaygın olduğu anlaşıldı. Aralık 2017'de *Financial Times*, cinsel istismar haberleri üzerindeki "Weinstein etkisi"nin dökümünü yaptı. Şubatta, California'da Uber'de taciz iddiasının ana hatlarını çizen bir blog yazan Amerikalı yazılım mühendisi Susan Fowler'ın sesinden başka ses yoktu. Nisanda iki medya vakası, Temmuzda iki teknisyen, birkaç hafta sonra bir vaka daha oldu. Weinstein iddialarından sonra *Financial Times*'ın bulgularına göre, ABD ve İngiltere'de siyaset, finans, medya, müzik, teknoloji ve eğlence sanayilerinde cinsel istismarla suçlanan 40'tan fazla yüksek profilli erkek vakası ortaya çıktı. Bu erkeklerin çoğu işini kaybetti.

Küresel bir tepki

Güçlü erkeklerin bile cinsel tacizden ötürü cezalandırılabildiğinin anlaşılması, kurbanları cesaretlendi. #MeToo kampanyası da, bu tür olayları bildirirken damgalanma korkusunun giderilmesine yardımcı oldu. Cinsel istismarla ilgili daha geniş bir kamusal tartışmayı başlattı, işverenleri ve çalışanları neyin kabul edilebilir davranış olup olmadığı konusunu irdelemeye zorladı. En yüksek profille #MeToo suçlayıcıları eğlence sanayiinden geldiği halde, ABD'de ve İngilizce konuşan diğer ülkelerde serbest mesleklerde ve sanayide çalışan kadınlar da aynı yoldan gidip, benzer deneyimleri yayınlamakta gecikmedi.

> Faillerin sorumlu tutulmasını istiyoruz ve uzun erimli, sistemik değişim stratejilerinin uygulanmasını istiyoruz.
> **Tarana Burke**

#MeToo hareketi dünyanın geri kalan kısmına da hızla yayıldı. Ekim 2017'de, bir aydan kısa bir sürede, hashtag Twitter'da 85 ülkede 1,7 milyon tweetle paylaşıldı. Diğer dillerdeki hashtagler sözcüğün yayılmasına yardımcı oldu. İtalyan yönetmen Asia Argento #QuellaVoltaChe ("o zaman") etiketini açıp, daha 16 yaşındayken erkek bir yönetmenin karşısında teşhircilik yaptığını açıkladı. Bunu, #YoTambien (İspanyolca "ben de") ve #balancetonporc (Fransızca "domuzu ihbar et"), Arapça ve İbranice hashtagler izledi. Müslüman kadınlar hashtagi duruma uyarladı ve #MosqueMeToo'yu yaratıp bir kısmı Suudi Arabistan'da kutsal kent Mekke'de olmak üzere, bir dizi olayı ayrıntısıyla anlattılar.

Etkilenen kadınlar cinsel tacizin kişisel yaşamlarını ve kariyerlerini nasıl berbat ettiğini, güven kaybına ve duygusal hasara neden oldu-

Film endüstrisinde çalışan oyuncular ve diğer kadınlar, California'da Baverly Hills'te, #MeToo kampanyasına desteklerini göstermek için Altın Küre törenlerinde siyah giyindi. Bazı erkekler de destek için siyah giyindi.

Tepki

#MeToo hareketine karşı bir tepki gecikmedi. Ya erkekler bir kadına çıkma teklif edemeyecek kadar korkak olsa, diyordu eleştirmenler; tüm erkeklerin davranışı değişmeli mi? Ocak 2018'de Fransız gazete Le *Monde*'da bir şikâyet, oyuncu Catherine Deneuve de dahil olmak üzere, 100 ünlü kadının imzaladığı bir mektup biçimini aldı. #MeToo hareketinin çok aşırı olduğunu ve cinsel özgürlüğü tehlikeye düşürdüğünü savunuyorlardı. Onlara göre istismar kötüydü ama baştan çıkarma bir suç değildi. #MeToo'nun hem gaddarca hem püriten olduğunu, kadınları ebedi kurban gösterme riski taşıdığını ve cinsel istismarla suçlanan erkeklerin, cevap hakkı verilmeden "medya lincine" maruz kaldıkların düşünüyorlardı.

Deneuve daha sonra duruşunu savundu, yalnızca *Le Monde* makalesinden incinen mağdurlardan özür diledi. Ona göre çözüm, eğitimde ve işyerinde cinsel istismarı gerçekleşir gerçekleşmez hedef alan daha sert önlemlerdeydi.

Catherine Deneuve, burada Paris'te bir moda gösterisinde, #MeToo hareketini çok fazla ileri gitmekle suçlayan çok sayıda ünlü kadından biriydi.

ğunu ve terfi olanaklarını yok ettiğini de açıkladılar.

Yüksek risk

#MeToo ifşalarıyla sarsılmış gibi görünen bir dünya için, işte cinsel istismarın çok fazla kadının yaşamında –gelişmiş ve gelişmekte olan dünyada– sakatlayıcı bir gündelik deneyim olmaya devam ettiği kısa sürede netleşti. İşçi hakları aktivistleri, fabrikalarda ve tarlalarda asgari ücretle çalışan ve cinsel istismar riski altında olan milyonlarca kadın gibi, dünyanın en yoksul kadınlarının zor durumuna ışık tuttu. Kaçak göçmenler, nerede yaşarlarsa yaşasınlar, özellikle savunmasızdır. Aktivistler, bireylerin kontrolü ne kadar az olursa, işverenlerin ya da yetkili bir konumda olanların bu yetkiyi, çoğu kez cinsel olarak istismar etme ihtimalinin o kadar fazla olduğunu açıklıyorlar. ABD'de, 2007'de Southern Poverty Law Center'ın (SPLC; Güney Yoksulluk Hukuk Merkezi) kurduğu Bandana Projesi, Amerika'nın güneyinde düşük ücretli kadın tarım işçilerinin cinsel sömürüsüne karşı kampanya yürütüyor –çoğu göçmen olan tarım işçileri, istenmeyen cinsel ilgiyi savuşturmak için yüzlerini bir bandanayla örtüyorlar.

"MeToo" ilk kez cinsel istismara karşı bir hareketi göstermek için bir hashtag olarak kullanıldığında, başlatıcısı Tarana Burke pek tanınmıyordu. Şimdi hem ömür boyu aktivist hem cinsel istismara karşı kampanya yürüten renkli kadın olarak tanınan Burke, cinsel istismarın çok-ırklı doğasını açığa çıkarmaya yardımcı oldu. Burke, Michelle Williams, Emma Watson ve Meryl Streep gibi yıldızların konuğu olarak 2018 Altın Küre Ödüllerine davet edilen 8 aktivistten biriydi ve böylece hareketin daha da tanınmasına yardımcı oldu. Bununla birlikte, şimdi New York City'de Brooklyn'de Girls for Gender Equity'nin (Toplumsal Cinsiyet Adaleti İçin Kızlar) kıdemli bir müdürü olan Burke, birçok güncel tartışmadan uzak durdu. #MeToo tartışmasının ilk baştaki renkli genç kadınlara odaklanmanın çok ötesine genişlediğinin farkında olduğu halde, hareketin 2006'dan itibaren sürekli inşa edildiğine dikkat çekti; medyanın yazdığı kadar çabuk olmadı. You Are Not Alone (Yalnız Değilsiniz) başlığı altında Me Too web sitesi, 1998'den beri 17 milyondan fazla kadının bir cinsel saldırı bildirdiğini ifade ediyor.

> "Hiçbir kadın para karşılığında haysiyetini ve güvenliğini feda etmek zorunda kalmamalıdır."
>
> **Dolores Huerta**
> **Meksika kökenli Amerikalı işçi lideri**

Sıfır hoşgörü

Weinstein olayının ve #MeToo kampanyasının cinsel istismar farkındalığı üzerindeki ani ve önemli etkisinden şüphe edenler fazla değildir. Dünyanın her tarafında büroları bulunan bir Amerikan hukuk firmasının 2018'deki bir talimatının ifade ettiği gibi: "İstenmiyorsa, tacizdir." Gelecek on yıllarda konu nasıl gelişirse gelişsin, #MeToo, acılara yanıt veren ve kadın hakları için mücadele eden kampanyaların her zaman olduğu gibi bugün de gerekli olduğunun bir işaretidir. ■

REHBER

Bu kitabın ana bölümünde yer alan feministler ve feminist örgütler dışında sayısız başka birey ve grup, kadınlara boyun eğdirilmesine meydan okumuş, feminist teorinin gelişimine katkıda bulunmuş ya da dünyada kadınların gündelik yaşamlarının iyileşmesine yardımcı olmuştur. Çalışma alanları siyasetten, eğitimden, hukuktan ve işçi haklarından doğum kontrolüne, bilinç yükseltmeye ve iş dünyasında, sanatlarda ve tarihsel kayıtlarda kadın temsilini iyileştirmeye kadar uzanmaktadır. Bu kadınların birçoğu, değiştirmeye çalıştıkları erkek-egemen kurumların, bazen bizzat kadınların şiddetli muhalefetiyle ya da alayıyla karşılaştı. Bununla birlikte zaman içinde, görüşlerinin birçoğu yalnızca kabul edilmekle kalmadı, modern toplum tanımına da girdi.

FEMİNİSTLER

CHRISTINE DE PIZAN
1364–1430

İtalyan yazar, siyasal düşünür ve kadın hakları savunucusu Christine de Pizan Venedik'te, doktor ve Fransa kralı V. Charles'ın saray müneccimi Thomas de Pizan'ın kızı olarak dünyaya geldi. Kocası vebadan öldükten sonra ailesini geçindirmek için yazmaya başladı. Sonra aşk baladları yazarak başarıyı buldu, Fransız sarayında birçok zengin haminin dikkatini çekti. *Le Dit de la Rose* (1402, *Gülün Hikâyesi*), Fransız yazar Jean de Meun'ün *Le Roman de la Rose*'nu (*Gülün Romansı*, y. 1275) eleştirir; de Pizan, bu kitabın, haksız yere baştan çıkarıcı olarak tasvir ettiği kadınlara mizojinist bir saldırı olduğunu savunur. 1405'te, kadınların topluma katkılarını anlattığı ve eğitimlerini savunduğu *Le tresor de la cité des dames de degré en degré*'yi (*Hanımlar Kentinin Kitabı*) yazdı. Kitabın Portekizce ve Felemenkçe çevirileri hemen yapıldı ve 1521'de de İngilizceye çevrildi. De Pizan'ın Batı dünyasında ilk profesyonel kadın yazar olduğu düşünülür.

Ayrıca bkz. Erkek-egemen bir dünyada kadın özerkliği 40–41 ▪ Entelektüel özgürlük 106–07

MARY WARD
1585–1645

Rahibe ve ilk kadın hakları savunucularından Mary Ward, North Yorkshire'da, Kraliçe I. Elizabeth döneminde Katolik karşıtı kalabalığın saldırısına uğrayan Katolik İngiliz bir ailede dünyaya geldi. 15 yaşındayken kuzey Fransa'da Yoksul Clares Fransisken Manastırına girdi ama daha aktif bir yaşam istediğine karar verdi ve 1609'da Manastırdan ayrılıp kadınların eğitimine adanan yeni bir tarikat –Kutsal Bakire Meryem Enstitüsünü (Loretolu Kız Kardeşler olarak bilinir)– kurdu. Kilise yetkililerinin üzerinde ısrarla durduğu Manastırda tefekkür yolunu izlemek yerine Ward, kendi tarikatındaki kız kardeşlerin yoksullar yararına çalışmalarını ve bütün Avrupa'da Katolik okullar açmalarını ve ders vermelerini şart koştu. Ward, Vatikan daha önce kendisini hapsetmesine ve hareketinin bastırılmasını emretmiş olmasına rağmen, Vatikan'ın Enstitüyü onaylamasını Papa VIII. Urbanus'tan istemek için 2. 400 kilometreden fazla yol yürüdü, var olma hakkı için mücadele etti. Ward'n 1609'da kuulan iki tarikatı, Loreto ve İsa Cemaati, dünyanın çeşitli yerlerinde okullar açmaya devam etti.

Ayrıca bkz. Baskı kurumları 80

ANNE HUTCHINSON
1591–1643

İngiltere, Lincolnshire'da doğan Anne Hutchinson bir ebe, otacı ve vaizdi, vaazları ve sıra dışı düşünceleriyle erkek dinsel otoriteye meydan okumasıyla tanınırdı. 1612'de William Hutchinson'la evlendikten sonra, karı-koca Püriten papaz John Cotton'un izleyi-

cisi oldu. Anglikan Kilisesinin zulmüne uğrayan Cotton Kuzey Amerika'da Massachusetts Bay kolonisine kaçınca, Hutchinson ailesi de 1634'te 10 çocuğuyla birlikte onun peşinden gitti. Anne Hutchinson yerleşik Püriten inanca aykırı öğretiler vaaz etmeye devam edince, Cotton da dahil, erkek Püriten liderler ona düşman oldu ve Massachusetts valisi John Winthrop ona "Amerikalı Jezebel" dedi. Sapkın ilan edilip koloniden kovulan Anne ve ailesi Rhode Island'a, ardından, William öldükten sonra, şimdi New York City olan yere taşındı. Bugün, koloni New England'da sivil hakların ve dinsel hoşgörünün en eski savunucularından biri olarak onurlandırılır.

Ayrıca bkz. Baskıcı kurumlar 80 ▪ Feminist teoloji 124–25

SOR JUANA INÉS DE LA CRUZ
1648–95

Amerika kıtasının ilk feministi olarak bilinen Sor (Kız Kardeş) Juana Inés de la Cruz yazar, şair, dramaturg, besteci, filozof ve rahibeydi. Creole bir anne ile İspanyol bir babanın gayrimeşru kızı olarak dünyaya gelen ve asıl adı Juana Ramirez olan de la Cruz kendi kendine yetiştiren, erken Meksika edebiyatına ve İspanyol edebiyatının Altın Çağına (erken 16.-geç 17. yüzyıl) katkıda bulunan bir bilgindi. Latinceyi iyi biliyordu ve Azteklerin Nuatl diliyle de yazdı. Evlilikten uzak durup çalışmalarını sürdürmek için 1667'de bir manastıra girdi ve orada aşk, din ve kadın haklarıyla ilgili yazılar yazdı. Mektubu La Respuesta (Cevap), onu ve diğer kadınları susturmayı uman ve kadınlardan eğitimi esirgeyen bir papaza yazıldı. Bilim insanları, Cruz'un diğer kadınlara yazdığı romantik şiirlerden yararlanıp onun lezbiyen olabileceğini öne sürüyorlar. Bugün ulusal bir ikon kabul edilen Cruz'un Meksika paralarında resmi vardır.

Ayrıca bkz. Erkek-egemen bir dünyada kadın özerkliği 40–41 ▪ Entelektüel özgürlük 106–07

MARGARET FULLER
1810–50

Amerika'nın ilk önemli feminist metni *Women in the Nineteenth Century*'nin (1845; *On Dokuzuncu Yüzyılda Kadınlar*) yazarı olan Margaret Fuller öğretmen, yazar, editör ve sosyal reformcuydu. Babası, ona bir oğlanınkine denk bir eğitim verdi. Fuller kadın eğitiminin ve istihdamının, köleliğin kaldırılmasının ve hapishane reformunun savunucusu oldu. 1839'da entelektüel konuları tartışmak üzere kadın "sohbetleri"ne ev sahipliği yapmaya başladı. Aynı yıl Ralph Waldo Emerson, aşkınsalcı dergisi *The Dial*'ın editörlüğünü yapmaya davet edince Fuller kabul etti ama iki yıl sonra istifa etti. 1844'te New York City'ye taşınıp *New-York Tribune*'de Amerikan gazeteciliğinde ilk tam-zamanlı kitap eleştirmeni oldu. *Tribune*'ün ilk kadın uluslararası muhabiri de oldu; İtalya'daki 1848 devrimleri sırasında Avrupa'ya gitti. Fuller ABD'ye dönerken kocasıyla ve oğluyla birlikte bir gemi kazasında öldü.

Ayrıca bkz. 18. yüzyılda kolektif eylem 24–27 ▪ Entelektüel özgürlük 106–07

TAHİRİ
1814–52

Şair ve kadın hakları savunucusu Tahiri, toplumdaki aşağı statülerine karşı çıkmak için kadınları örgütleyen İranlı bir ilahiyatçıydı. "Temiz" anlamına gelen Tahiri'nin asıl adı Fatima Baragani'ydi ve eğitimini babasından aldı. İslamdan ayrılan ve Bahailiğin öncüsü olan İbrahimi tektanrıcı bir din olan Babi inancının bir müridi oldu. Babi liderlerin bir toplantısında kadın haklarından konuşurken orada bulunan erkeklere bir meydan okuma olarak peçesini çıkardı; bazıları, bu eylem karşısında şaşkına döndü. Sonunda 38 yaşında gizlice idam edildi; bu idam, onu Bahai cemaati için bir şehide dönüştürdü. Anlatılanlara göre son sözleri, "Beni istediğiniz an öldürebilirsiniz ama kadınların kurtuluşunu asla durduramazsınız" oldu. 1997'de kadınlara ve kızlara karşı şiddetle mücadele etmek için kurulan ulusal ABD örgütü Táhirih Justice Center (Tahiri Adalet Merkezi), Tahiri'nin mirasına ithaf edilmiştir.

Ayrıca bkz. Müslüman kadınlar için eğitim 38–39

CONCEPCİÓN ARENAL
1820–93

Yazar Concepción Arenal, İspanya'da önemli bir feminist ışıktı, o sırada çok geleneksel olan bir ülkede aktivistti. Bir İspanyol üniversitesine giden ilk kadındı; üniverite yetkilileri sınıflarda erkek gibi giyinmesini şart koştu. Kadın hakları üzerine ilk yazısı, *La Mujer el Porvenir*'di (1869; *Geleceğin Kadınları*). Kadınların eğitime erişimini savundu ve kadınların

biyolojik olarak erkeklerden aşağı olduğu düşüncesini eleştirdi. Bununla birlikte, kadınların liderliğe yetenekli olduklarını düşünmediği için, tüm mesleklere erişimlerini savunmadı. Kadınların siyaset yüzünden eş rolünden ve annelik rollerinden uzaklaşmasını da istemedi. Arenal hapishane reformu, köleliğin kaldırılması ve yoksullara yardım için de çalıştı. 1859'da yoksullara yardım eden feminist bir grup, Saint Vincent de Paul Birliği, kurdu. 1871'de Madrid'de *The V Voice of Charity* dergisiyle 14 yıllık meşguliyetine başladı ve 1872'de yoksullara düşük maliyetli konut yapmaya adanan bir grup olan İnşaat Lehtarını kurdu.

Ayrıca bkz. Küresel kadınlara oy hakkı hareketi 94–97 ▪ Anarko-feminizm 108–09

ANNA HASLAM
1829–1922

Nüfuzlu İrlandalı süfrajist Anna Haslam İrlanda'da, County Cork'ta Quaker bir ailede dünyaya geldi. Pasifizme, köleliğin kaldırılmasına, alkol karşıtı harekete, kadınlar ile erkekler arasında eşitliğe inanacak şekilde yetiştirildi. Haslam ve kocası Thomas, 1870'lerde Dublin Kadınlara Oy Hakkı Derneğinin (DWSA) kurucu üyeleriydi. 1864 Bulaşıcı Hastalıklar Yasasına -fahişe olduklarından şüphelenilen kadınları zorla tıbbi muayeneye ve tutuklanma olasılığına maruz bırakan yasa- karşı 18 yıllık bir mücadeleden sonra Anna'nın aktivizmi yasanın iptaline yardımcı oldu. Haslam, İrlanda'da kadınların oy hakkı için kademeli zaferlere de tanık oldu; bu süreç, 21 yaşından büyük tüm İrlandalı kadınlara oy hakkı verilmesiyle sonuçlanan 1922 zaferiyle doruğa ulaştı.

Ayrıca bkz. Küresel kadınlara oy hakkı hareketi 94–97

KATE SHEPPARD
1847–1934

İngiltere, Liverpool'da doğan Kate Sheppard 1868'de ailesiyle birlikte Yeni Zelanda'ya göçtü; orada Woman's Christian Temperance Union'ın (Kadınların Hıristiyan İtidal Birliği) Christchurch şubesiyle ilgilendi. Sheppard daha sonra ülkenin en ünlü süfrajeti oldu. Yeni Zelanda'da kadınların yönettiği ilk gazete *The White Ribbon*'ın editörü oldu ve sonunda Yeni Zelanda'nın, 1893'te tüm beyaz yetişkin yurttaşlara oy hakkı veren dünyada ilk ülke olmasına yardımcı oldu. Bununla birlikte, 1902'de İngiliz Uluslar Topluluğu Oy Hakkı Yasası çıkana kadar yerli Maori halkının oy kullanmasına izin verilmedi. Sheppard, 1896'da toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için kurulan Yeni Zelanda Ulusal Kadın Konseyinin ilk başkanı seçildi. Sonraki yaşamında, kadınlara oy hakkı mücadelesine yardım etmek için İngiltere'ye gitti. 1991'de Yeni Zelanda, 10 dolarlık banknotların üzerine Kraliçe II. Elizabeth'in yerine Sheppard'ın resmini koyarak onu onurlandırdı.

Ayrıca bkz. Küresel kadınlara oy hakkı hareketi 94–97

CARRIE CHAPMAN CATT
1859–1947

Amerikalı öğretmen, gazeteci ve kadınlara oy hakkı hareketinin lideri Carrie Chapmann Catt, Iowa'da Charles City'de büyüdü. Iowa Eyalet Tarım Kolejine gitti; sınıfının birincisi ve tek kadın mezunu oldu. Catt daha onlu yaşlarındayken, annesinin babasıyla aynı haklara sahip olmadığını anlayınca kadınların oy hakkına ilgi duydu ve 1880'den itibaren süfrajist oldu. 1900'da Ulusal Amerikan Kadınlara Oy Hakkı Derneğinin (NAWSA) başkanlığını yaptı ve iki yıl sonra Uluslararası Kadınlara Oy Hakkı İttifakını kurdu. 1915'te Kadınların Barış Parti-si'nin eş-kurucusu oldu. Bir anayasa değişikliği için çabalarken, aynı zamanda eyalet bazında kadınlara oy hakkı elde etmeyi amaçlayan "Kazanma Planı", 1920'de kadınların oy kullanma hakkını garanti eden 19. Ek Maddenin kabul edilmesini sağladı. Aynı yıl Catt, kadınların kamusal yaşamda daha fazla rol almasına yardımcı olmak için, bugün hâlâ varlığını sürdüren Kadın Seçmenler Birliğini kurdu.

Ayrıca bkz. Kadınlara oy hakkı hareketinin doğuşu 56–63

EDITH COWAN
1861–1932

Avustralya'da ilk kadın parlamenter, kadın ve çocuk hakları konusunda önde gelen toplumsal reformcu Edith Cowan, Batı Avustralya'da bir koyun çiftliğinde doğdu. Üvey annesini öldüren babası idam edilince yetim kalan Cowan, 18 yaşında evlenene kadar büyükannesiyle birlikte yaşadı. 1894'te Cowan Karrakatta Kulübünün -Avustralya'da kadınlar için ilk sosyal kulüp- kurucuları arasında yer aldı ve kadınlara oy hakkı hareketinin önde gelen bir üyesi oldu. 1899'da, Güney Avustralya'dan beş yıl sonra ama diğer eyaletlerden önce Batı Avustralyalı

kadınlara oy hakkı verildi. 1921'de parlamentoya seçilen Cowan yalnızca bir dönem hizmet etti ama bu sürede kadınların hukuk mesleğine girmesini olanaklı kılan yasayı çıkarttı. Okullarda seks eğitimini de savundu.
Ayrıca bkz. Küresel kadınlara oy hakkı hareketi 94–97

HANNA SHEEHY-SKEFFINGTON
1877–1946

İrlanda'da County Cork'ta doğan ve asıl adı Johanna Mary Sheehy olan süfrajet ve milliyetçi Hanna Sheehy-Skeffington, 1908'de İrlandalı Kadınların Oy Hakkı Birliği'nin ve 1911'de İrlandalı Kadın İşçiler Sendikasının kurucuları arasında yer aldı. İrlanda milliyetçisi bir ailede büyüdü ama babası kadınların oy hakkına karşıydı – hem İrlanda'nın bağımsızlığıyla hem İrlandalı kadınların ezilmesiyle ilgili görüşlerini şekillendiren bir çelişki. Daha sonra, "İrlandalı kadınlar özgür oluncaya kadar erkekler kurtuluşa ulaşamaz" dedi. 1903'te Francis Skeffington'la evlendikten sonra, Hanna ve kocası Sheehy-Skeffington soyadını benimsedi. 1912'de feminist gazete *Irish Citizen*'ı kurdular. Hanna diğer süfrajetlerle birlikte militan eylemlere de katıldı ve Dublin Castle'da pencere kırmaktan hapis yattı. 1913'te aktivizminden ötürü öğretmenlikten atıldı. İngiliz egemenliğine karşı 1916 Paskalya Ayaklanması sırasında kocası öldürüldükten sonra, İngiltere'de ve ABD'de İrlanda milliyetçiliği üzerine konferanslar verdi.
Ayrıca bkz. Kadınlara oy hakkı hareketinin doğuşu 56–63 ▪ Küresel kadınlara oy hakkı hareketi 94–97

KARTINI
1879–1904

Tam adı Raden Adjeng Kartini olan Endonezyalı aktivist Kartini, kızların eğitimini ve Endonezyalı kadınların oy hakkını savundu. O sırada Hollanda Doğu Hint Adaları denilen Java'da doğan Kartini, 12 yaşına kadar Felemenkçe konuşulan bir okulda eğitim gördü. Sonra evleninceye kadar ebeveynlerinin evine kapatıldı –o sırada yaygın olan bir pratik. Kartini inzivadayken, Batı feminizmine ilgisini ateşleyen Felemenkçe metinleri okumak da dahil, entelektüel çalışmalarını sürdürdü. Ebeveynleri tarafından birden çok eşi olan bir erkekle evlenmeye zorlanan biri olarak, çokeşliliğe karşı mektuplar yazdı ve 1903'te yerli kızlar için, Batıyı temel alan bir müfredat öğreten bir ilkokul açtı. Bir kitap yazmayı da umuyordu ama 25 yaşında oğlunu doğurduktan sonra öldü.
Ayrıca bkz. Müslüman kadınlar için eğitim 38–39 ▪ Entelektüel özgürlük 106–07

ANNIE KENNEY
1879–1953

İşçi sınıfından İngiliz süfrajet 10 ile 25 yaşları arasında bir Lancashire pamuk fabrikasında çalışan Annie Kenney, kadınlara oy hakkı hareketinin militan bir evreye yükselmesine yardım etmesiyle tanınır. Siyasal toplantıları bozduğu ve bir keresinde bir polise tükürdüğü için 13 kez tutuklanıp hapse atıldı. İngiltere'de öncü militan süfrajet örgüt Women's Social and Political Union'ın (WSPU –Kadınların Toplumsal ve Siyasal Birliği) sadık bir üyesiydi. Kenney ve WSPU eş-kurucusu Christabel Pankhurst, söylendiğine göre sevgiliydi ve Kenney'nin en az 10 WSPU üyesiyle romantik ilişkisi vardı. 1912'de Londra'da WSPU'nun başına getirildi ve 1913'te hapse atılıncaya kadar geceleri evinden yasadışı faaliyetleri örgütledi. 1924'te bir otobiyografi, *Memories of a Militant*'ı (*Bir Militanın Anıları*) yayımladı.
Ayrıca bkz. İngiltere'de siyasal eşitlik 84–91

MARGARITA NELKEN
1894–1968

İspanyol entelektüel ve sosyalist Margarita Nelken, Madrid'de varlıklı bir Yahudi ailede dünyaya geldi. Paris'te eğitim gördü; çevirmen, sanat eleştirmeni ve romancı oldu. Siyasete ve feminizme ilgisi, 1922'de "İspanya'da Kadınların Toplumsal Durumu"nu yayımlamasına yol açtı ve 1926'da hükümet tarafından kadınların çalışma koşullarını araştırmakla görevlendirildi. 1931'de Nelken Sosyalist Partiye üye oldu ve o yıl, İspanyol kadınların oy kullanma hakkı olmamasına rağmen, parlamentoya seçildi. Tartışmalı bir biçimde, o sırada İspanya'da kadınların oy hakkını desteklemedi; çünkü İspanyol kadınların muhafazakâr Katolik güçleri destekleyeceğini düşünüyordu. 1936'de İspanya İçsavaşı çıkınca, Nelken Madrid'de kalıp direniş için çalıştı. 1939'da Milliyetçilerin zaferinden sonra Meksika'ya gitti ve orada sanat eleştirmenliği yaptı.
Ayrıca bkz. Küresel kadınlara oy hakkı hareketi 94–97 ▪ Kadınların sendikasını örgütleme 160–61

BELLA ABZUG
1920–98

"Mücadeleci Bella" olarak bilinen Bella Abzug, ABD'de avukat, Kongre üyesi ve ikinci-dalga feminizmin bir lideriydi. 1970'teki ilk kampanya sloganı şuydu: "Bu kadının yeri Meclistir –Temsilciler Meclisi." New York City'de Bronx'ta Yahudi göçmenlerin çocuğu olarak dünyaya gelen Abzug, ergenken Ortodoks Yahudi cemaatinin cinsiyetçiliğine meydan okudu ve 1947'de Columbia Üniversitesinden hukuk diploması aldı. Bir hukukçu olarak Eşit Haklar Ek Maddesini savundu, Willie McGee –ölüme mahkûm edilen siyah erkek müvekkili– için hukuk mücadelesi verdi ve Vietnam Savaşı'na karşı çıktı. ABD Temsilciler Meclisine seçilen Abzug, gay haklarını savunan ilk Kongre üyelerinden biriydi ve 1974'te New York Milletvekili Ed Koch ile birlikte Eşitlik Yasasını sundu.

Ayrıca bkz. Kadınlara oy hakkı hareketinin doğuşu 56–63 ▪ Irk ve toplumsal cinsiyet eşitliği 64–69

CORETTA SCOTT KING
1927–2006

Alabama, Marion'da doğan Amerikalı sivil haklar savunucusu Coretta Scott King, 1953'te sivil haklar lideri Martin Luther King Jr. ile evlendi. 1968'de kocası suikastla öldürüldükten sonra, Coretta Scott King sivil haklar liderliğindeki işlerini sürdürdü; 1968'de Georgia'da Atlanta'da Şiddetsiz Toplumsal Değişim İçin Martin Luther King Jr. Merkezini kurdu. Scott King kadın hareketiyle, LGBTQ haklarıyla, pasifizmle ve Güney Afrika'da apartheida son verilmesiyle de ilgilendi. 1966'da "kadınlar, tüm Sivil Haklar Hareketinin bel kemiği olmuştur" dedi ve Ulusal Kadın Örgütünün ikinci konferansına ev sahipliği yaptı. Eşit Haklar Ek Maddesi için kampanya yürüttü ve Siyah Kadınlar Ulusal Kongresi'ne katıldı. 1983'te Sivil Haklar Ek Maddesine "korumalı sınıf" olarak cinselliğin eklenmesini savundu ve ölünceye kadar LGBTQ eşitliği için lobi faaliyeti yürüttü.

Ayrıca bkz. Irk ve toplumsal cinsiyet eşitliği 64–69 ▪ Siyah feminizm ve kadıncılık 208–15

ROSEMARY BROWN
1930–2003

Kanada eyalet senatosuna seçilen ilk siyah kadın Rosemary Brown, Jamaika'da Kingston'da doğdu. 1951'de, hem cinsiyetçilikle hem ırkçılıkla karşılaştığı McGill Üniversitesinde sosyal hizmet eğitimi almak için Kanada'ya taşındı. Brown mezun olduktan sonra, 1960'ta kurulan Kanadalı pasifist grup *Voice of Women* (*Kadınların Sesi*) ve Renklilerin Gelişimi İçin British Columbia Derneği'ne (British Columbia Association for the Advancement of Coloured People) girdi. 1972'den 1986'ya kadar solcu Yeni Demokratik Partinin bir üyesi olarak British Columbia yasama meclisinde çalışan Brown, ders kitaplarında cinsiyetçi önyargıların temizlenmesi için mücadele etti, kamu kurullarında kadın temsili için uğraştı, cinsiyet ya da evlilik durumu temelinde ayrımcılığı yasaklaya çalıştı. Otobiyografisi *Being Brown: A Very Public Life* (*Brown Olmak: Çok Kamusal Bir Yaşam*) 1989'da yayımlandı.

Ayrıca bkz. Irk ve toplumsal cinsiyet eşitliği 64–69 ▪ Aktivist bir alet olarak öfke 216

JOKE SMIT
1933–81

Hollanda'da Vianen'de doğan Joke Smit feminist, gazeteci ve politikacıydı. 1967'de, Hollandalı kadınların eş ve annelik rollerine kapatılmaktan duydukları hüsranı tasvir eden ve Hollanda'da ikinci dalga feminist hareketi başlattığı düşünülen bir deneme, *"Het onbehagen bij de vrouw"*'u (*Kadınların Rahatsızlığı*) yayımladı. 1968'de Smit, Hollandalı politikacı Hedwig "Hedy" d'Ancona ile birlikte hiyerarşi karşıtı feminist eylem grubu Man Vrouw Maatchappij'in (MVM; Man Kadın Derneği) eş-kurucusu oldu. 1970'lerde Smit feminizm ve sosyalizm, kızlar ve kadınlar için eğitimin önemi, erkekler ve kadınlar arasında işbölümü, lezbiyenlerin kurtuluşu üzerine ve diğer birçok feminist konuda yazılar yazdı.

Ayrıca bkz. Baskının kökleri 114–17 ▪ Aile yapıları 138–39

FRANÇOISE HÉRITIER
1933–2017

Fransız feminist antropolog Françoise Héritier, 1996 ve 2002'de yayımlanan *Masculin/Feminin* kitabının birinci ve ikinci cildinde toplumun hiyerarşik cinsiyet bölünmesini araştırdı. Collège de France'ta antropolog Claude Lévi-Strauss'tan ders alan Héritier yapısal çözümlemeyi antropoloji alanına uygulayıp, Fransa'da ve Batı Afrika'da toplumsal cinsiyete ve akrabalığa dayalı ilişkileri anlamak bakımından neden yararlı olduğunu gösterdi. Héritier daha sonra Collège de France'ta Lévi-Strauss'un yerine geçti, Karşılaştırmalı Afrika Toplumları Araştırmaları Kürsüsünün ilk başkanı oldu. Héritier 1989'dan 1995'e

kadar Ulusal AIDS Konseyinin başkanlığını yaptı.
Ayrıca bkz. Baskının kökleri 114–17 ▪ Adı olmayan sorun 118–23

RUTH BADER GINSBURG
1933–

ABD Yüksek Mahkemesinin ikinci kadın yargıcı Ruth Bader Ginsburg, New York City'de Brooklyn'de Yahudi bir ailede dünyaya geldi. Önce Harvard Hukuk Okulunda, daha sonra Columbia Hukuk Okulunda okudu. 1972'de Ginsburg, American Civil Liberties Union (ACLU –Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği) Kadın Hakları Projesinin eş-kurucusu, 1973'te ACLU'nun genel danışmanı, 1974'te Kadın Hakları Projesi Müdürü oldu. 1973'ten 1976'ya kadar ABD Yüksek Mahkemesinde savunduğu altı toplumsal cinsiyet ayrımcılığı davasından beşini kazandı. Washington'da 13 yıl Gezici Temyiz Mahkemelerinde çalıştıktan sonra, 1993'te Başkan Bill Clinton, Ginsburg'u Yüksek Mahkemeye aday gösterdi. Kendisini ateşli bir feminist olarak tarif eden Ginsburg 85 yaşında, en az 90 yaşına gelinceye kadar emekli olmayı planlamadığını duyurdu.
Ayrıca bkz. Yasal kürtaj hakkı 156–59

MARGARET ATWOOD
1939–

Altı yaşından beri oyun ve şiir yazarı, romancı Margaret Atwood Kanada'da Ottawa'da doğdu. 1962'de ABD'de Radcliffe College'dan yüksek lisans derecesi aldıktan sonra Atwood, Kanada üniversitelerinde yazarlık dersleri verdi. 1961'de ödün kazanan şiirlerini yayımlamaya başladı ve 1969'da ilk romanı *The Edible Woman*'ı (*Evlenilecek Kadın*) yayımladı. Bu, hem hayranların hem eleştirmenlerin feminist diye nitelediği kitapların ilkiydi ama o feminizm etiketini reddetti. Yine de Atwood'un eserlerinin çoğu, özellikle film, opera ve televizyon dizisi olarak uyarlanan 1985 tarihli distopya romanı The Handmaid's Tale (*Damızlık Kızın Öyküsü*) kadınların ezilmişliğine ışık tutar.
Ayrıca bkz. Baskının kökleri 114–17

OMOLARA OGUNDIPE-LESLIE
1940–

Nijeryalı feminist yazar, şair, editör ve aktivist Omolara Ogundipe-Leslie, Afrikalı kadınlar ve Afrika feminizmi üzerine en önemli çağdaş yazarlardan biri sayılır. Lagos'ta, o sırada Nijerya İngiliz sömürgesi olmasına rağmen, çocuklarına Afrika tarihini ve dilini öğretmenin önemine inanan eğitimci bir ailede dünyaya geldi. Annesinden toplumsal cinsiyetle ilgili ilerici düşünceleri öğrendi. 1994'te çıkan kitabı *Re-Creating Ourselves: African Women & Critical Transformations*'ta (*Kendimizi Yeniden Yaratmak: Afrikalı Kadınlar ve Hassas Dönüşümler*), Afrika toplumunda kadınları ezen kurumsallaşmış yapıları devirmeyi savunmak için "stivanizm" (Afrika'da Kadınları Kapsayan Toplumsal Dönüşüm) terimini uydurdu. Ogundipe-Leslie'nin çalışması, Afrikalı kadınların ataerkilliği içselleştirmesinin yanı sıra sömürgeciliğin ve yeni-sömürgeciliğin Afrika kültürleri üzerindeki etkisini araştırır. Aynı zamanda sömürge öncesi, yerli Afrika kültürlerinin karmaşıklığını ve Afrikalı kadınların yaşamı üzerindeki etkilerini anlamının önemini de vurgular.
Ayrıca bkz. Anti-sömürgecilik 218–19 ▪ Sömürge sonrası feminizm 220–23

ALICE SCHWARZER
1942–

Alman feminist Alice Schwarzer, gazetecilik kariyerine 1969'da başladı. Paris'te çalışırken, 343 kadının kürtaj olduğunu kamuoyuna açıkladığı 343'ler Manifestosu'nu imzaladı –Fransa'da kürtajın yasallaşmasına yol açan bir kampanya. Daha sonra hiç kürtaj olmadığını kabul etti. Mouvement de Libération de Femmes'in (MLF; Kadınların Kurtuluşu Hareketi) kurucularından biri olan Schwarzer, düşüncelerinin Almanya'ya yayılmasına yardımcı oldu. 1975'te, 17 Alman kadının yaşadıkları cinsel baskıyı anlattığı *Der kleine Unterschied und seine grosse Folgen* (*Küçük Fark ve Büyük Sonuçları*) adlı bir kitap yayımladı. Kitap Almanya'da şiddetli tartışmaları tetikledi ve birçok dile çevrilip, Schwarzer'e uluslararası tanınırlık kazandırdı. 1977'de, Amerikan liberal feminist dergi *Ms.*'ten esinlenen Almanca feminist dergi *EMMA*'yı kurdu. Schwarzer kadınların ekonomik bağımsızlığını, pornografi ve kamusal alanda hicap giyme yasaklarını savundu.
Ayrıca bkz. Yasal kürtaj hakkı 156–59

DONNA HARAWAY
1944–

Colorado, Denver'da doğan Donna Haraway, California Üniversitesinde profesördür. 1985 tarihli denemesi "Bir Siborg Manifestosu" ve 1988 tarihli denemesi "Yerleşik Bilgiler: Feminizmde Bilim Sorunu

ve Kısmi Bakış Açısının Ayrıcalığı" ünlüdür. Haraway'in ilk çalışması, "nesnel" damgalı bilimsel bilginin inşasında erkek önyargılarını sorguladı. İnsan toplumsal cinsiyeti ve soyuyla ilgili varsayımların, (beyaz erkek) bilim insanlarının insan-dışı türlerin davranışına ilişkin yorumlarını nasıl etkilediğini araştırdı; 1989'da çıkan kitabı *Primate Visions: Gender, Race, and Nature in the World of Modern Science*'ta (*Primat Görüşler: Modern Bilim Dünyasında Toplumsal Cinsiyet, Irk ve Doğa*) bu konuya daha genişletir. "Siborg Manifestosu"nda Haraway, kimlik siyaseti düşüncesinin yerine "yakınlık siyaseti" dediği şeyi geçirmeyi savunur. Daha genel olarak eseri, insan-merkezciliğe, yani insanları diğer türlerin üzerinde merkeze yerleştirmeye itiraz eder ve insanların siborg teknolojisini yaşamlarına nasıl soktuğunu irdeler.

ANNE SUMMERS
1945–

Avustralyalı feminist Anne Summers 1945'te New South Wales'te Diniliquin'de Katolik bir ailede dünyaya geldi. 1965'te Adelaide Üniversitesinde tarih ve siyaset okurken hamile kalınca kötü bir kürtaj deneyimi geçirdi –feminizme ilgisini ateşleyen bir deneyim. Bir öğrenci arkadaşıyla evlenip ayrıldıktan sonra, 1969'da Adelaide'de bir Kadınların Kurtuluş Hareketi grubu kurdu ve ertesi yıl Sydney'de aile içi şiddet kurbanları için bir sığınma evi kurdu. 1970'lerin başında Summers yazmaya başladı; 1975'te Avustralya toplumunda kadınların rolleriyle ilgili bir kitap, *Damned Whores and God's Police* (*Lanetli Fahişeler ve Tanrının Polisi*), yayımladı. New York City'de feminist dergi *Ms.*'de editör olarak kısa bir süre çalıştıktan sonra Avustralya'ya geri döndü ve kadın konularında siyasal danışman oldu. Yazmaya, yayın yapmaya ve feminizm üzerine konferanslar örgütlemeye devam ediyor.

Ayrıca bkz. Modern feminist yayıncılık 142–43 ▪ Yasal kürtaj hakkı 156–59

JULIA GILLARD
1961–

Avustralya'nın ilk kadın başbakanı (2010-13) ve Avustralya'da büyük bir siyasal partinin (İşçi Partisi) ilk kadın lideri Julia Gillard, doğum yeri Galler'den çocukken Avustralya'ya göçtü. Başbakan olarak Gillard, muhalefetin acımasız cinsiyetçiliğiyle karşılaştı. 2012'de, parlamentoda "Mizojini Konuşması" olarak anılan bir konuşma yaptı. Muhalefet lideri Tony Abbott'a –Gillard'ı, bir yardımcısına cinsiyetçi metinler gönderen Meclis Başkanı Peter Slipper'a verdiği desteği geri çekmeye çağırıyordu– bu yanıtında Gillard, Abbott'u ikiyüzlü ve sürekli mizojinist olmakla suçladı. Konuşması viral oldu, feminist bloglar ve birçok siyasal lider tarafından alkışlandı. 2013'de başbakanlığı bıraktıktan bu yana Gillard, Küresel Kadın Liderliği Enstitüsü başkanlığı da dahil, kamu kuruluşlarında çeşitli görevler üstlenmektedir.

Ayrıca bkz. Cinsiyetçilik her yerde 308–09

ROXANE GAY
1974–

Nebraska'da Omaha'da Haitili bir ailede dünyaya gelen Roxane Gay çok satan feminist bir yazardır ve Indiana'da Purdue Üniversitesinde yaratıcı yazarlık profesörüdür. Gay, ergenken ilk denemelerini yazmaya başladı. Yazıları toplumsal cinsiyet, ırk, cinsellik ve vücut ölçüsü konularını araştırır ve 2014 tarihli deneme kitabı *Kötü Feminist* ve 2017 tarihli kısa öyküler derlemesi *Difficult Women* (*Zor Kadınlar*) gibi hem kurgu hem kurgu-dışı eserleri içerir. Gay'in 2017'de yayımlanan anı kitabı *Hunger* (*Açlık*), iri bir kadın olarak şişmandan nefret eden bir toplumu seferini araştırır.

Ayrıca bkz. Şişman-pozitiflik 174–75 ▪ Kesişimsellik 240–45

KAT BANYARD
1982–

2013'te *Guardian*'dan Kira Cochrane'nin "İngiltere'nin en etkili genç feministi" dediği Kat Banyard, kolejde cinsiyetçilikle karşılaştıktan sonra feminizme geldi. Banyard, feminizmin mazide kalan bir konu olduğunu sanmıştı. Feminizme artan ilgisi, politikacıları feminist yasalar çıkarmaya zorlayan, okullarda cinsiyet eşitliği üzerine atölyeler açan, okullarda cinsel tacize ve "erkek dergileri"ne karşı feminist kampanyaları koordine eden UK Feminista'nın eş-kurucusu olmasına ve yönetmesine yol açtı. UK Feminista, cinsel nesneleştirmeyle mücadele etmeye de odaklanır. Banyard, *The Equality Illusion: The Truth About Women and Men Today* (2010; *Eşitlik Yanılsaması: Bugün Erkekler ve Kadınlarla İlgili Hakikat*) ve Pimp State: Sex, Money and the Future of Equality (2016; Pezevenk Devlet: Seks, Para ve Eşitliğin Geleceği) kitaplarının yazarıdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı savaşta erkekle-

rin, kadınların aktif partnerleri olması gerektiğini savunur.

Ayrıca bkz. Kampus cinsel saldırısıyla mücadele 320

PATRISSE CULLORS
1984–

Los Angeles'ta doğan Patrisse Cullors, Siyah Yaşamlar Önemlidir'in eş-kurucusu ve queer aktivisttir. Cullors siyasal aktivizme ergenken katıldı ve şehir hapishanelerinde şeriflerin davranışına odaklanan ve polis-gaddarlığına karşı bir koalisyon olan Dignity and Power Now'u (Haysiyet ve Güç Şimdi) kurdu. Irk adaleti için mücadeleye bağlanmasını, Los Angeles'ta düşük gelirli siyah bir ailede büyüme ve LA şehir hapishanesinde kardeşine karşı polis vahşetiyle boğuşma deneyimine atfetti. 2013'te Cullors, ardaşları Alicia Garza ve Opal Tometi ile birlikte, Florida'da silahsız siyah delikanlı Trayvon Martin'i öldüren George Zimmerman'ın aklanmasına tepki olarak Siyah Yaşamlar Önemlidir grubunu kurdu. Cullors aktivizminden ötürü birçok ödül kazandı ve kent şiddeti döngüsünü önlemek için kurulan eylem grubu Ella Baker İnsan Hakları Merkezinin yönetim kurulu üyesidir.

Ayrıca bkz. Aktivist bir alet olarak öfke 216 ▪ Queer teori 262–63

ÖRGÜTLER

DANİMARKALI KADINLAR DERNEĞİ
1871

Dünyanın en eski kadın hakları örgütü Dansk Kvindesamfund (Danimarkalı Kadınlar Derneği), 1871'de Matilde Bajer ve kocası Frederik Bajer tarafından kuruldu. Matilde, İsviçre merkezli Comité locale de l'association internationale des femmes'te (Uluslararası Kadınlar Birliği Yerel Komitesi) aktifti; Frederik ise politikacıydı ve Kadınların Kurtuluş Hareketini destekliyordu. Danimarkalı Kadınlar Derneği, kadınların ücretli çalışma ve ailede bağımsızlık haklarını savunuyordu. Daha sonra Danimarka'da kadınların oy hakkı (1915'te ulaşıldı) ve kürtajın yasallaşması (1973'te ulaşıldı) için de mücadele etti. Bugün Danimarkalı Kadınlar Derneği bir kadın hakları HDÖ olarak çalışıyor ve dünyanın en eski kadın dergisi *Kvinden & Samfundent*'ı (*Kadınlar ve Toplum*) yayınlamaktadır.

Ayrıca bkz. Erken İskandinavya feminizmi 22–23

SEKIRANKAI
1921

Kadın hakları grubu Sekirankai (Japonca Kızıl Dalga Derneği), Japonya'da kadınların ilk sosyalist örgütüydü. Anarşist aktivistler Sakai Magara, Kutsumi Fusako, Hashiura Haruno ve Akizuki Shizue tarafından kurulan Sekirankai, 1921'de kısa ama patlamaya hazır sekiz ay aktif oldu. Üyeleri, sosyalist bir topluma ulaşmak için kapitalizmin devrilmesi gerektiğini savunuyor ve kapitalizmin kadınları kölelere ve fahişelere dönüştürdüğünü iddia ediyorlardı. Sosyalistlerin ve komünistlerin Uluslararası İşçi Günü olarak bildiğini 1 Mayıs'ta Sekirankai, Tokyo'da "Kadınlara Manifesto" bildirisini dağıttı. Sosyalist Yamakawa Kikue'nin yazdığı bildiri, kapitalizmi feminist bir bakış açısıyla eleştiriyor ve emperyalizmi olanaklı kıldığı için kınıyordu. Yaklaşık 20 üyesi sokaklarda yürüdü ve hepsi tutuklandı. Özellikle kadınlar için konuşma ve toplanma özgürlüğünü kısıtlayan devlet mevzuatı, toplumsal hoşnutsuzlukla da birleşip Sekirankai'yi fiilen dağıttı ama üyeleri başka Japon sosyalist feminist gruplar kurmaya devam etti.

Ayrıca bkz. Japonya'da feminizm 82–83

GULABİ ÇETESİ
2002–

Sosyal aktivist Sampat Pal Devi'nin kuzey Hindistan'da Uttar Pradeş'in Banda Bölgesinde kurulan Gulabi Çetesi, büyük ölçüde Hindistan'ın en alt kastı Dalitlerden, ("dokunulmazlar") erkek şiddetiyle, yoksullukla ve çocuk evliliğiyle mücadele eden kadınlardan oluşan bir ekiptir. Gulabi Çetesi, öz-savunma konusunda kadınları eğitmeye, *lathi* olarak bilinen uzun bambu sopalarla donatmaya odaklanır. Grup kadınlara mali güvenliğe ulaşmaları ve böylece erkeklere daha az bağımlı olmaları için kaynak temin eder. "Gulabi" Hintçe "pembe" demektir ve üyelerin pembe sarilerine işaret eder. Grupta yer alan kadınların yaşı 18 ile 60 arasında değişir. Gulabi Çetesi, polisin kadınları erkek şiddetinden koruyamaması karşısında adaleti kendi eline alıyor ve üyeleri, diyalog, istismarcılarla yüzleşme, herkesin içinde kınama ve dövüş

sanatları gibi taktikler kullanır. Hintli film yapımcısı Nishtha Jain'in grupla ilgili belgeseli *Gulabi Gang*, 2012'de gösterime girdi.

Ayrıca bkz. Hint feminizmi 176–77

FEMEN
2008–

Anna Hutsol'un Ukrayna'da kurduğu FEMEN Paris'e karargâh kurdu ve dünyanın her tarafında kolları vardır. Radikal feminist grup, kadınların cinsel sömürüsüne, diktatörlük altında kadınların ezilmesine ve ataerkil dine karşı mücadeleye adanmıştır ve ateizme bağlıdır. Grup tartışmalı üstsüz protestolarıyla ünlüdür ve kasıtlı kışkırtıcı taktiklerini "sekstremizm" olarak tanımlar. FEMEN'in sloganı, "Benim Bedenim Benim Silahımdır!". Grubun üyeleri üstsüzlüğü, kadınların ataerkil denetimden bedenlerini geri almasının önemli bir parçası olarak görür; web sitelerinde şöyle yazmaktadır: "Kadının kendi beden hakkının tezahürü, kurtuluşu için ilk ve en önemli adımdır." FEMEN, şeriat uygulayan teokratik Müslüman devletleri hedef alıyor –bazı eleştirmenler bunun İslamofobi olduğunu iddia ediyor. FEMEN, "soykırım" dediği "seks sanayiine" ve fahişeliğe son vermeye de kararlıdır.

Ayrıca bkz. Kadınların kurtuluşunu popülerleştirme 132–33 ▪ Seks-pozitiflik 234–37 ▪ Müstehcenlik kültürü 282–83

PUSSY RIOT
2011–

Moskova merkezli Rus feminist punk rock grubu Pussy Riot halka açık gerilla performansları sergileyerek, Başkan Vladimir Putin'e ve konuşma özgürlüğünü, kadın haklarını ve LGBTQ haklarını kısıtlamasına karşı çıkıyor. Grup bir düzine kadar üyeyle başladı ve şimdi dönüşümlü çalışan bir müzisyen ve sanatçı topluluğu vardır. 2012'de bir Rus Ortodoks kilisesinin içinde Putin karşıtı şarkılar çaldıkları için tutuklandığından beri, Nadezhda Tolokonnikova, Maria Alyokhina ve Yekaterina Samutsevich, küresel medyada grubun görünür temsilcileri oldu. Üçü de dinsel "holiganizm"den hüküm giydi ve Samutsevich'in cezası temyizde ertelenirken Tolokonnikova ve Alyokhina iki yıl hapis yatmak zorunda kaldı. Hapisten çıkınca Tolokonnikova ve Alyokhina diğer aktivist çalışmalarına ek olarak, hapishane reformu için de kampanya yürüttü. Pussy Riot'ın şarkıları arasında "Cinsiyetçiyi Öldür", "Hapishaneye Ölüm, Proteste Özgürlük" ve "Tanrı'nın Annesi, Putin'i Defet" vardır. Moskova'da 2018 Dünya Futbol Kupası'nın final maçı sırasında, polis üniforması içinde dört Pussy Riot aktivisti sahaya girip yasadışı gözaltılara son verme çağrısı yaptı. 15 gün hapis cezası aldılar.

Ayrıca bkz. Gerilla protestosu 246–47 ▪ Riot Grrrl hareketi 272–73

HAREKETLER

KADINLARIN STATÜSÜ ÜZERİNE BAŞKANLIK KOMİSYONU
1961–63

Kadınların Statüsü Üzerine Başkanlık Komisyonu (PCSW –The Presidential Commission on the Status of Women), ABD Başkanı John F. Kennedy tarafından görevlendirildi. Kennedy'nin, seçim zaferinde etkili olan ve Eşit Haklar Ek Maddesinin (ERA) onaylanmasına büyük ölçüde karşı çıkan işçi hareketinin desteğini korurken, kadınların eşitsizliğini araştırmaya verdiği siyasal bir ödündü. Eski ABD First Lady'si, diplomat ve aktivist Eleanor Roosevelt, PCSW'nin Başkanlığını yaptı. PCSW, ABD'de kadınların erkekler kadar iyi eğitimli olmadığını, ekonomide ya da siyasette aynı oranda yer almadıklarını bulguladı. 1963'te "Amerikalı Kadınlar" başlıklı son raporunda ERA'yı onaylamaktan geri durdu, onun yerine ABD Anayasasının 14. Ek Maddesi kapsamında sivil hakların eşit korunmasını kadınların hakkı görecek bir Yüksek Mahkeme kararını savundu. Yine de PCSW'nin yaratılması, 1966'da Ulusal Kadın Örgütünün (NOW –National Organization for Women) ve 1967'de 50 ABD eyaletinde yerel düzeyde kadınların statüsünü araştırma komisyonlarının kurulmasına yol açtı.

Ayrıca bkz. Kadınlara oy hakkı hareketinin doğuşu 56–63 ▪ Irk ve toplumsal cinsiyet eşitliği 64–69

343'LER MANİFESTOSU
1971

Fransız feminist düşünür Simone de Beauvoir'ın yazdığı 343'ler Manifestosu (343 Kaltağın ya da 33 Kancığın Manifestosu olarak alaya alındı), yasadışı kürtaj olduğunu ilan eden ve üreme hakkı talebinde bulunan 343 Fransız kadının imzaladığı bir dilekçeydi. O sırada Fransa'da kürtaj yasadışı olduğu için, kadınların açıklaması onları ceza kovuşturması

riskiyle karşı karşıya bıraktı. *Le Nouvel Observateur* dergisinde yayımlanan Manifesto'da Beauvoir, her yıl bir milyon Fransız kadının tehlikeli koşullarda kürtaj olduğu gerçeğine ışık tuttu ve kendisinin de kürtaj olduğunu açıkladı. Manifesto, 1973'te 331 Fransız doktorun, bir kadının kürtaj hakkı lehine bir bildiri kaleme almasına esin kaynağı oldu. Ocak 1975'te gebeliğin ilk 10 haftasında kürtaj, Fransa'da yasallaştı.

Ayrıca bkz. Baskının kökleri 114–17 ▪ Yasal kürtaj hakkı 156–59

DOĞUM KONTROLÜ TRENİ
1971

22 Mayıs 1971'de İrlandalı Kadınların Kurtuluş Hareketinin (IWLM – Irish Women's Liberation Movement) üyeleri, İrlandalı kadınlara gebelik önleyiciler sağlamak için doğrudan eyleme geçti. 1935 Ceza Hukuku (Değiştirilmiş) Yasasından beri İrlanda Cumhuriyeti'nde gebelikten korunma yasadışı olduğu için, IWLM eş-kurucularından Nell McCafferty, IWLM'deki diğer kadınlarla birlikte, bir treni Kuzey İrlanda'da Belfast'a götürdü. Doğum kontrol hapları satın almaya çalıştılar ama Kuzey İrlandalı kadınlardan doktor reçetesi göstermeleri istendiği için alamadılar. Onun yerine kadınlar kondom ve sperm öldürücü jelin yanı sıra, gümrük memurlarını oyuna getirip doğum kontrol hapı olduğunu sanmaları için yüzlerce kutu aspirin satın aldılar. Yolculuklarında uluslararası medya mensupları onları izledi. Kadınlar tutuklanma riskini göze alarak, gebelik önleyicileri gümrük memurlarının adeta gözüne soktu. Etkinlik, doğum kontrolünün tartışılmasıyla ilgili tabunun kırılmasına yardımcı oldu. İrlanda Cumhuriyeti'nde gebelikten korunma 1993'te tamamen yasallaştı.

Ayrıca bkz. Doğum kontrolü 98–103 ▪ Doğum Kontrol hapı 136

#BRINGBACKOURGIRLS
2014–

Nisan 2014'te Nijerya'da Chibok'ta, 276 kız öğrenci İslami terörist Boko Haram grubu tarafından kaçırıldı. Kaçırma olayından sonraki günlerde, Obiageli "Oby" Ezekwesili – Nijeryalı muhasebeci ve Dünya Bankasının Afrika bölümünün eski başkan yardımcısı– bir konuşmasında, Nijeryalıların "kızlarımızı geri getirmek" için somut eyleme geçmesi gerektiğini söyledi. O ayın sonuna doğru Abuja'da bir kurum avukatı olan İbrahim Abdullahi, Twitter'da Ezekwesili'ye "Yes BringBackOurDaughters #BringBackOurGirls" (Evet KızlarımızıGeriGetirin #KızlarımızıGeriGetirin) yazan bir tweet gönderdi. Sosyal medyada BringBackOurGirls hashtagi ilk kez böyle kullanıldı. Çok geçmeden küresel bir çağrıya dönüştü, Michelle Obama gibi destekçileri oldu. O zamandan beri 2014'te 57 kız kaçıp kurtuldu, daha sonra düzinelercesi bulundu ya da kurtarıldı. Ne var ki, 2018 itibariyle, 100'den fazla kız hâlâ kayıptı; birçoğunun öldüğü sanılıyor ve kaçırmalar devam ediyor.

Ayrıca bkz. Çevrimiçi feminizm 294–97 ▪ Evrensel feminizm 302–07

HEFORSHE
2014–

Toplumsal cinsiyet eşitliği için bir dayanışma kampanyası olan HeForShe, oğlanların ve erkeklerin HFS yemini ederek toplumsal cinsiyet önyargılarıyla, ayrımcılıkla ve şiddetle mücadeleye katılmalarını istiyor. Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Biriminin (UN Women) önayak olduğu kampanya 2014'te, UN Women İyi Niyet Elçisi de olan İngiliz oyuncu Emma Watson'ın bir konuşmasıyla başladı. Hızla viral olan konuşmasında Watson, kendisinin nasıl feminist olarak tanımlanır olduğunu, oğlanların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı mücadeleye katılmasının önemini açıkladı. HeForShe hareketine katılan yüksek profilli erkekler arasında eski BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon, eski ABD Başkanı Barack Obama ve Amerikalı oyuncu Matt Damon vardır.

Ayrıca bkz. Çevrimiçi feminizm 294–97 ▪ Evrensel feminizm 302–07

TIME'S UP
2018–

Tecavüz kültürüne ve seri cinsel istismara karşı #MeToo hareketinden sonra, Hollywood şöhretleri Time's Up (Süre Doldu) hareketini oluşturup 1 Ocak 2018'de *The New York Times*'ta duyurdu. Duyuruda, kadınları Altın Küre Ödüllerinde siyah giyinmeye ve cinsel taciz konusunda sesli konuşmaya çağırmak, şöhret olmayan kadınların işyerinde cinsel tacize ve saldırıya karşı açtığı davalara yardım etmek için 13 milyon dolarlık bir hukuksal savunma fonu kurmak gibi girişimler vardı. Time's Up'ın web sitesinde, cinsel şiddete ve işyerinde eşitsizliğe karşı yaklaşık 400 kadının imzaladığı bir açık mektup vardır.

Ayrıca bkz. Çevrimiçi feminizm 294–97 ▪ Evrensel feminizm 302–07

SÖZLÜK

Anarko-feminizm Ataerkilliğin ve hiyerarşinin baskıyla sonuçlandığı inancına dayanan feminizm ile anarşizmin bir bileşimi. Anarko-feministler, bireylerin kendi yaşamlarını kontrol edebildiği topluluk-tabanlı bir toplum için mücadele ederler.

Erkek-merkezli Temel cinsiyet olarak erkeklere ideolojik bir odaklanma; burada varsayılan insan erkektir ve kadınlar, erkeklere bağımlı olarak görülür.

Pornografi karşıtı feminizm Pornografinin kadınlara karşı şiddeti cinselleştirdiği ve normalleştirdiği inancının biçimlendirdiği aktivizm.

Biyolojik determinizm Erkeklerin ve kadınların davranışlarının ve kişiliklerinin doğuştan olduğu ve kültürel faktörlerden çok fiziksel faktörlerce belirlendiği düşüncesi.

Siyah feminizm Renkli kadınların deneyimlerinden haberdar olan ve cinsiyetçiliğin, ırkçılığın ve sınıf baskısının kopmaz bir biçimde bağlantılı olduğunu savunan bir feminizm.

Mavi çoraplılar 18. yüzyılın ortasında Londra'da birbirlerinin evlerinde entelektüel sosyal toplantılara giden bir grup eğitimli kadın.

Kapitalizm Bir toplumun ticaretinin, sanayisinin ve kârlarının özel mülkiyete dayandığı ekonomik sistem.

Cisgender Toplumsal cinsiyet kimliği, doğuştan verilen kimlikle eşleşen kişi; tamcinslik. Çoğu kez "cis" olarak kısaltılır.

Cishet Hem cisgender hem heteroseksüel olan bir kişiye, duruma ya da gruba işaret eder.

Sivil haklar hareketi 1950'lerde ve 60'larda ABD'de Afro-Amerikanlar için kurulan ve onların yönettiği siyasal bir hareket. Destekçileri beyaz Amerikalılarla eşit fırsat ve yasal ırk ayrımcılığına son vermek mücadele etti.

Zorunlu heteroseksüellik Ataerkil toplumun, varsayılan cinsel yönelim olarak heteroseksüelliği mecbur ettiği düşüncesi.

Bilinç yükseltme 1960'larda New York'ta "kişisel olan siyasaldır" kavramından çıkan bir aktivizm biçimi. Kadınlar küçük gruplar halinde toplanıp yaşam gerçekliklerini tartışır ve aktivizmlerini biçimlendirecek ortak baskı deneyimlerini bulurdu.

Koca himayesi 19. yüzyıldan önce İngilizce konuşan birçok ülkede yaygın olan, evli bir çiftin tek bir kendilik olarak ele alındığı, kadının erkeğin koruması ve yetkisi altında olduğu yasal çerçeve.

Ev içi emek Evde, esas olarak kadınlar tarafından yapılan ücretsiz iş. Bu işler, genellikle kadın eşitsizliğinin anahtarı sayılır.

Giyim reformu Geç Victoria döneminin ortasında pratik ve rahat giyinmeyi destekleyen bir hareket. Bu, o sırada giyilen korse gibi rahatsız edici ve aşırı ayrıntılı kadın giyimine aykırıydı. Giyim reformcularına çoğu kez kuşkuyla yaklaşıldı ve alay edildi.

Bent (dyke; dayk) Daha önce aşağılayıcı bir terim olan bu sözcük, 1970'lerde lezbiyen feministlerce "sahiplenildi" ve bazı lezbiyenler için önemli bir kimliktir. Bununla birlikte, birçok kişi hâlâ bir karalama olduğuna inanır ve çoğu kez eril kadınlara hareket için kullanılır.

Duygusal emek Özellikle kadınların yaptığı ve işçilerin kendi duygularını yönetip coşku ya da özen göstermek zorunda olduğu bazı işlerin bir gereği. Kadınların duygusal ve toplumsal bağlantıları düzenleme ve sürdürme rolüyle bağlantılı olarak da kullanılır.

Güçlendirme Ezilenlerin yaşamlarını iyileştirme önlemleri, özellikle gelişmekte olan dünyada kızların eğitimin iyileştirme gibi yasal ve toplumsal değişimler. Bireysel kadınların işlerinde ya da kendileriyle ve başkalarıyla ilişkilerde değişiklik yapınca yaşadığı güç duygusunu da tarif eder.

Eşitlik feminizmi ABD'de bazen muhafazakârların kullandığı, erkekler ile kadınlar arasında yasal eşitliğe odaklanan feminizm çizgisi.

Özcülük Erkekler ile kadınlar arasında, kimlikleri için özsel ve değiştirilemez köklü farklılıklar olduğu inancı.

Havva sataşması Güney Asya'da kullanılan, halka açık yerlerde kadınların cinsel tacizi ve istismarı anlamına gelen bir söz.

Şişman-pozitiflik Sağlıklı ya da mutlu olmak için zayıf olmanın zorunlu olmadığını kabul etme; şişman karşıtı önyargılarla mücadele eden bir hareket.

Feminizm Kadın haklarını savunmayı temel alan geniş bir toplumsal hareketler ve ideolojiler yelpazesi; cinsiyetler arasında yasal, ekonomik ve toplumsal eşitlik için kolektif aktivizm; kadınların, erkeklerle eşit hakları ve olanaklara sahip olması gerektiği inancı.

Feminist teoloji Dinlerin tarihini, pratiklerini, inançlarını ve kutsal kitaplarını feminist bir bakış açısıyla inceleme.

Birinci dalga feminizm Feminizmin 1848'den 1918-20'ye kadar olan dönemi. Kadınların oy hakkına, evlilik içi haklarına, eğitimin ve çalışmanın önündeki engellerin kaldırılmasına odaklanır.

Toplumsal cinsiyet Erkek ya da kadın olma durumu; toplumsal olarak inşa edilmiş, erkeklikle ya da kadınlıkla bağlantılı davranışlar, roller ve faaliyetler; bir kişinin, erkek ya da kadın olduğuna dair derin iç algısı.

Toplumsal cinsiyet akışkanlığı Kendi kimliğinin ya da toplumsal cinsiyet dışavurumunun sabit olmadığını ya da hem erkeği hem kadını içerdiğini düşünen bir kişinin durumu.

Toplumsal cinsiyet farkı Eğitim, gelir ve siyaset gibi bir dizi değişkende erkekler ile kadınlar arasındaki farklılıklar.

Herstory İkinci dalga feminizmin "history" (İngilizcede "tarih") yerine kullandığı, kadınların yaşamlarını vurgulayan ve İngilizce "history" sözcüğündeki "his" (erkek iyelik zamiri) önekini kaldıran sözcük.

Heteronormatiflik Heteroseksüelliğin tek normal cinsel yönelim olduğu ve kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların ayrık, doğal ve birbirini tamamlayıcı olduğu inancı.

İncel (mecburi bekâr) İstediği türden kadını cezbedemediği için kendini "mecburi bekar" sayan erkek. Mecburi bekarlar çoğunlukla kadınlara karşı saldırgan olur, seks ve sevgi yoksunluklarından kadınları sorumlu tutarlar.

İçselleştirilmiş cinsiyetçilik Kadınların kendileri kadının aşağılığına ilişkin ana akım toplumun algılarına inandığı durum.

Kesişimsellik Modern feminizmin, bir bireyin kimliğinin ırk, toplumsal cinsiyet ve yaş gibi farklı boyutlarının birbiriyle kesişen ayrımcılık sistemlerini nasıl yarattığını açıklayan önemli bir koludur.

Erdişi Kromozomlar ve cinsiyet hormonları da dahil, erkek ve kadın cinsel özelliklerinin bir karışımıyla doğan insanlar.

Kiriarşi Ataerkillik de dahil, çoklu baskı sistemlerini özetleyen ve her bir kişinin buna nasıl uyduğunu irdeleyen bir düşünce. Örneğin işçi sınıfından beyaz lezbiyen bir kadının, üst sınıftan siyah heteroseksüel bir erkekten eşzamanlı olarak daha fazla ve daha az gücü vardır.

Lezbiyen feminizmi Lezbiyenliği feminizmin ve feminizmi de lezbiyenliğin asli bir parçası olarak gören feministler. Feminizmin bu damarı, ABD'de lezbiyenlerin ana akım feminizmden dışlanması nedeniyle 1960'ların sonunda başladı.

LGBT/LGBTQ/LGBTQ+ Lezbiyen, gay, biseksüel, trans ve 1990'dan sonra queer sözcüklerinin baş harfleri. Terim cinsel ve toplumsal cinsiyet kültürleri içinde farklı grupları kapsar. + işareti, cinselliğinden emin olmayan bireyler ile erdişi ve aseksüel bireylerin kapsandığına işaret eder.

Liberal feminizm Kadınların istedikleri yaşamı tercih etme ve kolektif eylemle değil, bireysel eylemlerle toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşma yeteneğine odaklanma.

Erkek şovenizmi Erkeklerin üstün olduğu inancından kaynaklanan, erkeklerin kadınlara yönelik aşağılayıcı ve kibirli tutumu.

Erkek şovenist domuz İkinci dalga feministlerin, erkek üstünlüğüne inanan ve bunun bir sonucu olarak kadınlara kötü davranan erkek için kullandığı argo ifade.

Erkek bakışı Görsel sanatların, kadınları, heteroseksüel erkeklerin bakacağı pasif nesneler olarak tasvir etmesi.

Marksist feminizm Kadınların ezilmesinin esasen ve yalnızca kapitalizmin bir sonucu olduğuna inanan feminizm damarı.

Anaerkillik Bir kadın ya da kadınlar tarafından yönetilen bir aile, grup ya da devlet; annenin ya da en yaşlı kadının aile reisi olduğu bir toplumsal ilişki biçimi; aile soyunun ve mirasının erkek sülaleden değil, kadın sülaleden geldiği bir durum.

Mikro-saldırganlık Dışlanmış grupların üyelerine yönelik düzenli küçük geçersiz kılma eylemleri.

Mizojini Erkeklerin kadınlardan nefret etmesi ve tiksinmesi; kadınlara karşı yerleşik önyargı.

İkiliksiz İkiden fazla öğe içeren bir şey için kullanılan genel bir terim; feminizmde ve toplumsal cinsiyet araştırmalarında ya kadın ya erkek olarak tanımlanmayan ya da ikisi olarak tanımlanan insanlar için kullanılan şemsiye bir terim.

Nesneleştirme Feminizm bağlamında, kadınları kendilerine ait düşünceleri ya da hakları olan bireyler olarak değil, erkek arzusuyla ilişkili cinsel nesneler olarak ele alma.

Baskı Bir grubun ya da devletin başka bir grup üzerinde acımasız ya da haksız tarzda güç ve yetki kullanması.

Öteki Bir grubun, grup dışındaki birine kendi standartlarına göre nasıl baktığını tarif etmek için kullanılan bir terim.

Ataerkillik En fazla ya da tüm yetkinin, ayrıcalığın ve değerin erkeklere verildiği, kadınların büyük ölçüde ya da tamamen bu iktidardan dışlandığı toplumsal sistem; babanın ya da en yaşlı erkeğin aile reisi olduğu ve soyun erkek üzerinden hesaplandığı sistem.

Ücret farkı Aynı işi yapan farklı insanların farklı ücret alması. Çoğu kez, erkeklerin kadınlardan daha fazla ücret aldığı toplumsal cinsiyet ücret farkına işaret eder ama ırk ya da sınıf nedeniyle kazanç farklılıklarına da işaret eder.

Edimsellik Bireylerin erkekliği ya da kadınlığı, nasıl hissettiklerini, göründüklerini ya da hareket ettiklerini özetleyen "icra etme" biçimi; bunun kendisi, hem erkekliğin ya da kadınlığın o kişi için ne anlama geldiğini, ham başkaları tarafından nasıl algılandıklarını belirler, toplumsal cinsiyetin zorunlu olarak sabit ya da istikrarlı olmadığına işaret eder.

Fallus-merkezli Erkek egemenliğinin bir işareti olarak fallusa –fiile değil, daha çok simgesel erkek cinsel organı– vurgu.

Politik lezbiyenlik Lezbiyenliğin politik bir tercih olduğunu ve kadınların, diğer kadınları arzulasınlar ya da arzulamasınlar, erkek baskısıyla savaşmak için erkekleri terk etmeleri gerektiğini öne süren düşünce.

Pozitif ayrımcılık Baskı yaşamış ya da yaşayan bir grubun üyelerini açıkça kayırma.

Sömürgecilik sonrası Sömürgecilik ve emperyalizm –ister bir yönetim yöntemi ister dünyayı görme biçimi olsun– sonrasını ve toplumsal ve siyasal iktidar üzerindeki etkilerini araştırma.

Post-feminizm 1980'lerde öne çıkan, hedeflerine ulaşıldığı için feminizmin artık gerekli olmadığını varsayan bir terim.

Ayrıcalık Bir grubun üyelerinin, başka bir grubun üyelerine kıyasla avantajlı olduğu düşüncesi. Örneğin beyaz kadınların, sınıf ya da eğitim gibi yaşamın diğer boyutlarından bağımsız olarak, renkli kadınlara kıyasla ayrıcalığı vardır. Bu teoriye göre, bazı insanlar diğerlerinden daha fazla ezilir.

Queer 1990'dan itibaren toplumsal cinsiyet ve cinsel azınlık bireyler ya da gruplar için kullanılan şemsiye bir terim; LGBT topluluğunun gay hareketinin siyasal hedefleriyle ilgilenmeyen üyeleri; geleneksel toplumsal cinsiyet ve cinsellik normlarını bozmanın bir yolu.

Queer teori Diğer şeylerin yanı sıra kimliklerin sabit olup olmadığını, toplumsal cinsiyetin ya da cinsiyetin ikili olup olmadığını ve herhangi bir davranışın gerçekten normal olup olmadığını sorgulayan bir dizi akademik düşünce.

Radikal feminizm Ancak erkek-denetimli bir toplum –ataerkillik– son bulduğunda kadınların özgür olacağı inancı; bu hedeflere ulaşmak için kadınların kolektif aktivizmi.

Tecavüz kültürü Cinsel saldırı ve istismarın normalleştirildiği ya da önemsizleştirildiği bir ortam.

Üreme özgürlüğü Bir kadının kürtaj ve doğum kontrolü hakkı ve bu tercihleri yargısız ya da baskı olmadan yapma özgürlüğü.

Devrimci feminizm İkinci dalga feminizmin, erkekleri kadınların "düşmanı" olarak gören en aşırı versiyonu.

Riot grrrl 1990'ların başında ve ortasında çok popüler olan genç feministlerin taban hareketi. Taraftarları kendilerini punk müzikle ve zin gibi diğer yaratıcılık biçimleriyle ifade ettiler.

İkinci dalga feminizm Feminizmin 1960'laın ortasından 80'lerin başına kadar olan dönemi; özellikle Kuzey Amerika'da ve Avrupa'da olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde etkili oldu. Kadınların aile içinde, cinsel ilişkilerde ve işteki deneyimlerini odaklandı.

Ayrılıkçılık Bir grubun (bu durumda kadınlar) siyasal, toplumsal, aile içi ve çalışma yaşamlarında karşıt gruplardan (erkekler gibi) alabildiğince uzak durmaları gerektiği düşüncesi.

Seks-pozitiflik Cinselliği ve cinsel dışavurumu destekleyen ve bunları, kadın özgürlüğünün bir parçası olarak gören felsefe.

Cinsiyetçilik Bir toplumsal cinsiyeti diğeri karşısında avantajlı ya da dezavantajlı yapmak için klişeleri kullanma; kadınlara karşı sistematik ayrımcılık; kadınlara saygısızlık.

Cinsel siyaset Bir grup insan (erkekler) ile başka bir grup (kadınlar) arasındaki iktidar ilişkileri.

Kız kardeşlik Kadınlar arasında, kadın haklarını iyileştirmek için kolektif eylem temelinde güçlü dayanışma bağı.

Kaltak-ayıplama Cinsel davranışlarıyla ya da açık giyimleriyle geleneksel davranış kodlarını ihlal eden kadınlara yöneltilen eleştiri; cinsel şiddetin suçunu kurmana yükleme sonucunu doğurur.

Madun Bir hiyerarşide düşük bir statü verilen ya da verili bir toplumda siyasal iktidar yapılarının dışında tutulan bir kişi ya da grup.

Süfrajet Özellikle erken 20. yüzyılda İngiltere'de örgütlü, bazen şiddet içeren protestolarla oy hakkı elde etmeye çalışan kadın.

SİDRF "Seks işçisini dışlayan radikal feminist," seks işiyle uğraşan kadınların genel olarak kadınları ezen bir şey yaptıklarını ve bu işteki bireylere zarar verdiğini iddia eder. Seks işçilerinin kendi deneyimleriyle ilgili fikirlerinin hesaba katılmaması gerektiğine inanıyorlar.

TDRF "Trans-dışlayıcı radikal feminist," trans kadınların "gerçek kadın" olmadığına ve bu nedenle, bazı TDRF etkinliklerinin "kadın-doğan-kadın" politikasıyla ifade edildiği gibi, feminizmde yerleri olmadığına inanır.

Üçüncü dalga feminizm Feminizmin 1990'larda başlayan ve 2012 civarında son bulan dönemi. En çok kişisel tercihe ve birey olarak kadınların güçlendirilmesine odaklandı.

Trans (transgender) Toplumsal cinsiyet kimliği, doğuşta verilenden farklı olan kişi.

Transfeminizm Trans kadınlar tarafından trans kadınlar için, bir bütün olarak feminizme dahil olmayı teşvik eden ve trans kadınlara özgü sorunlar için mücadele eden bir hareket.

Uluslarüstü feminizm Küreselleşmenin ve kapitalizmin toplumsal cinsiyeler, cinsellikler, uluslar, ırklar ve sınıflar aşırı insanları etkileme ve güçsüzleştirme yollarına bakan teori ve aktivizm.

Transfobi Trans bireylere karşı önyargı ve korku.

Kurban-suçlama Yanlış bir hareketin ya da suçun kurbanının, o olaydan kısmen ya da tamamen sorumlu tutulması.

Beyaz feminizm Öncelikle beyaz kadınları etkileyen sorunlara odaklanan feminizm.

Kadıncılık 1980'lerde yazar Alice Walker'ın, ana akım, ikinci dalga feminizmin ele almadığı renkli kadınların deneyimlerine ve tarihine işaret etmek için uydurduğu bir terim.

Renkli kadınlar Afrikalı, Asyalı, Latin ya da yerli kadınları kapsayan siyasal bir terim.

Kadınların Kurtuluşu Hareketi İkinci dalga feminizmin önemli bir parçasıdır, 1960'ların radikal hareketlerinden doğdu. "Kadınların kurtuluşu" dünyanın sanayileşmiş ülkelerinin birçoğunda kolektif eyleme dayandı. Bölük pörçük siyasal ve toplumsal reformun köklü ve hızlı değişime yol açacağı düşüncesini reddetti ve daha derin-köklü bir dönüşüme ihtiyaç olduğunu savundu.

Zin 1990'ların Riot Grrrl hareketinin punk gruplarınca çoğu kez hayranlar için az sayıda üretilen el-yapımı dergi.

TEŞEKKÜR

Dorling Kindersley, tasarıma yardımlarından ötürü Rabia Ahmad, Anjali Sachar ve Sonakshi Singh'e teşekkür eder.

FOTOĞRAFLAR

Yayınevi fotoğraflarının kullanılmasına izin verdikleri için aşağıdakilere teşekkür eder.

(Anahtar: a-yukarı, b-aşağı, c-orta, f-uzak, l-sol, r-sağ, t-üst)

20 Alamy Stock Photo: Chronicle (cr). **21 Alamy Stock Photo:** Artokoloro Quint Lox Limited (br). **22 Getty Images:** Photo Josse / Leemage (c). **23 Getty Images:** Heritage Images (tr). **25 Getty Images:** Photo 12 (tr); Adoc-photos (clb). **26 Bridgeman Images:** Kneller, Godfrey (1646-1723) / Hardwick Hall, Derbyshire, UK / National Trust Photographic Library (tl). **27 Getty Images:** Heritage Images (tr). **30 Getty Images:** Christophel Fine Art (b). **31 Getty Images:** Ken Florey Suffrage Collection / Gado (tr). **32 Getty Images:** Photo Josse / Leemage (bl). **33 Alamy Stock Photo:** ART Collection (tr). **35 Alamy Stock Photo:** Famouspeople (tr); Interfoto (bl). **37 Alamy Stock Photo:** The History Collection (tr); Everett Collection Inc (cb). **39 Getty Images:** Lawrence Manning (tl). **40 Alamy Stock Photo:** Science History Images (cr). **41 Alamy Stock Photo:** Art Collection 2 (tr). **48 Wikipedia:** Sarah Bagley (bl). **49 Alamy Stock Photo:** The Granger Collection (crb). **50 Alamy Stock Photo:** Lebrecht Music & Arts (bl). **51 Alamy Stock Photo:** Pictorial Press Ltd (tr). **53 Alamy Stock Photo:** Chronicle (tr). **54 Rex by Shutterstock:** AP (tl). **55 Alamy Stock Photo:** Brian Duffy (crb). **58 Alamy Stock Photo:** Pictorial Press Ltd (bl). **Getty Images:** Bettmann (tr). **60 Getty Images:** Culture Club (tl). **61 Alamy Stock Photo:** Granger Historical Picture Archive (b). **62 Alamy Stock Photo:** Everett Collection Historical (t). **63 Getty Images:** Ullstein bild Dtl (br). **66 Getty Images:** Bettmann (cb). **67 Getty Images:** Fotosearch / Stringer (cla). **68 Alamy Stock Photo:** The Granger Collection (tl). **Getty Images:** Heritage Images (br). **69 Library of Congress, Washington, D.C.:** Reproduction Number: LC-DIG-ppmsca-08978 (tr). **70 Getty Images:** Heritage Images (br). **71 Alamy Stock Photo:** Historic Collection (tr). **73 Getty Images:** Hulton Archive / Stringer (br). **74 Alamy Stock Photo:** Chronicle (tl); The Granger Collection (br). **75 Getty Images:** Rischgitz / Stringer (tr). **76 Getty Images:** De Agostini / Veneranda Biblioteca Ambrosiana (cr). **77 Getty Images:** Museum of the City of New York (tr). **78 Getty Images:** Adoc-photos (cb). **79 Getty Images:** Print Collector (tl). **81 Alamy Stock Photo:** Sputnik (cr). **83 Alamy Stock Photo:** Chronicle (bl). **Getty Images:** Kyodo News (tr). **86 Rex by Shutterstock:** The Art Archive (bl). **88 Getty Images:** Keystone-France (bl). **89 Mary Evans Picture Library:** (tl). **90 Alamy Stock Photo:** Everett Collection Historical (tl). **Getty Images:** Jimmy Sime / Stringer (tr). **91 Alamy Stock Photo:** Shawshots (t). **93 Alamy Stock Photo:** History and Art Collection (tr). **Library of Congress, Washington, D.C.:** LC-DIG-ggbain-18848 (bl). **95 Getty Images:** Heritage Images (ca). **Library of Congress, Washington, D.C.:** LC-DIG-ggbain-3393 (tr). **96 Alamy Stock Photo:** Michael Jenner (br). **SuperStock:** Prisma (tl). **101 Getty Images:** Bettmann (tr). **102 Photo Scala, Florence:** The British Library Board (tl). **103 Getty Images:** Science & Society Picture Library (r). **105 Mary Evans Picture Library:** (tr). **106 Getty Images:** Ullstein bild Dtl. (cr). **107 Alamy Stock Photo:** IanDagnall Computing (tr); Albert Knapp (cb). **108 Alamy Stock Photo:** Granger Historical Picture Archive (bc). **109 Getty Images:** Universal History Archive (tl). **115** Simone de Beauvoir, Le Deuxième sexe © Editions Gallimard / www.gallimard.fr: (cb). **Getty Images:** Francois Lochon (tr). **117 Getty Images:** AFP Contributor (br). **120 Getty Images:** Apic / Retried (tr). **121 Rex by Shutterstock:** Anonymous / AP (bl). **123 Alamy Stock Photo:** Granger Historical Picture Archive (b). **124 Alamy Stock Photo:** PjrWindows (cb). **125 Alamy Stock Photo:** Pontino (bl). **Getty Images:** Boston Globe (tr). **127 Getty Images:** Movie Poster Image Art (tl); Bettmann (bl). **129 Getty Images:** David M. Benett (br); Bettmann (tl). **130 Getty Images:** Reg Innell (bl). **131 Courtsey of Sikkema Jenkins & Co.:** © Kara Walker (tr). **132 Getty Images:** Bev Grant (cr). **133 Getty Images:** Astrid Stawiarz / Stringer (bl). **134 Getty Images:** Bettmann (br). **137 Getty Images:** Robert Altman (crb). **138 Getty Images:** H. Armstrong Roberts / ClassicStock (c). **140 Alamy Stock Photo:** Foto-zone (bc). **141 Getty Images:** Estate Of Keith Morris (bl). **142 Reprinted by permission of Ms. magazine:** © 1972 (bc). **143 Getty Images:** Susan Wood (tl). **144 Getty Images:** FPG / Staff (br). **145 Getty Images:** Ulf Andersen (tr). **147 Getty Images:** Camerique / ClassicStock (bc). **150 Alamy Stock Photo:** Interfoto (tr). **152 Getty Images:** Mike Flokis / Stringer (tl). **Our Bodies Ourselves:** (tr). **153 Getty Images:** Barcroft (r). **155 Alamy Stock Photo:** Gary Doak (tr); Age Fotostock (bl). **157 Alamy Stock Photo:** Interfoto (tl). **158 Getty Images:** Jeff Goode (tr). **159 Alamy Stock Photo:** Moviestore collection Ltd (tr). **Getty Images:** James Andanson (bl). **160 Alamy Stock Photo:** Trinity Mirror / Mirrorpix (br). **161 Alamy Stock Photo:** Valentin Sama-Rojo (tr). **162 Getty Images:** Hulton Deutsch (br). **163 Getty Images:** Ira Gay Sealy (tr). **165 Alamy Stock Photo:** Everett Collection Inc (tl). **168 Getty Images:** New York Daily News Archive (bl). **170 Alamy Stock Photo:** SCPhotos (tr). **171 Getty Images:** Hindustan Times (bl). **172 Getty Images:** Scott Olson (bc). **173 Getty Images:** Gaye Gerard (tl). **175 Alamy Stock Photo:** Pako Mera (bl). **Getty Images:** Brooks Kraft (tr). **176 Alamy Stock Photo:** Tim Gainey (cb). **177 Alamy Stock Photo:** Joerg Boethling (br). **Getty Images:** AFP / Stringer (tl). **179 Alamy Stock Photo:** Jenny Matthews (br). **Rex by Shutterstock:** Alastair Muir (tl). **180 Getty Images:** Scott McPartland (bc). **181 Alamy Stock Photo:** Redorbital Photography (tr). **184 Getty Images:** Ulf ANDERSEN (bl). **185 Getty Images:** Herve Gloaguen (tr). **187 Alamy Stock Photo:** Lebrecht Music & Arts (bl). **Getty Images:** Patrick Box (tr). **193 Alamy Stock Photo:** ClassicStock (bl). **194 Alamy Stock Photo:** Mauritius images GmbH (bc). **195 Alamy Stock Photo:** Everett Collection Inc (tr). **Getty Images:** Nancy R. Schiff (bl). **197 Getty Images:** Barbara Alper (tl); Jodi Buren (tr). **199 ©Morgan Gwenwald:** (tl). **200 Getty Images:** Alexander Joe (br). **201 Getty Images:** Amanda Edwards (tr); Alfred Eisenstaedt (tl). **203 Getty Images:** Howell Walker (br). **204 Getty Images:** Stringer (br). **205 Getty Images:** Jean-Claude Francolon (tr). **206 Alamy Stock Photo:** Homer Sykes Archive (br). **207 Getty Images:** Julian Herbert (tr). **211 Getty Images:** Anthony Barboza (tr). **212 Getty Images:** PhotoQuest (bl). **213 Getty Images:** Jill Freedman (t). **214 Getty Images:** Anthony Barboza (bl). **215 Alamy Stock Photo:** BFA (tl); Torontonian (br). **216 Getty Images:** Robert Alexander (crb). **219 Getty Images:** Bettmann (bl). **221 Chandra Talpade Mohanty:** (bl). **222 Getty Images:** Per-Anders Pettersson (tr). **Rex by Shutterstock:** Pawel Jaskolka / Epa (tl). **223 Getty Images:** Stefanie Glinski (br). **225 Alamy Stock Photo:** Entertainment Pictures (tr). **226 Getty Images:** Scott J. Ferrell (tr). **227 Getty Images:** Bettmann (crb). **228 Getty Images:** Heritage Images (bc). **229 Getty Images:** Bloomberg (tr). **231 Alamy Stock Photo:** Barry Lewis (tl). **232 Getty Images:** AFP / Stringer (br). **233 Getty Images:** Lluis Gene (tr); AFP / Stringer (tl). **235 Getty Images:** Andrew Maclear / Retired (bc). **www.comeasyouare.com:** (tr). **237 Getty Images:** Ethan Miller (bl). **238 Getty Images:** Alex Wong (br). **242 Getty Images:** Mike Coppola (bl). **243 Getty Images:** Bettmann (tl). **244 Getty Images:** Ullstein bild Dtl (bl). **245 Getty Images:** Sean Rayford (tl). **247 Getty Images:** Jack Mitchell (tl). **254 Getty Images:** Adela Loconte (bl). **255 Getty Images:** Chris Polk (bc). **256 Alamy Stock Photo:** Photo 12 (bl). **257 Alamy Stock Photo:** Philip Robins (tl). **259 Alamy Stock Photo:** Agencja Fotograficzna Caro (tr). **260 Getty Images:** Catherine McGann (tr). **261 Alamy Stock Photo:** Paulo Lopes / ZUMA Wire / Alamy Live News / Zuma Press, Inc. (br). **263 Alamy Stock Photo:** Chromorange / Franz perc (bl). **265 Getty Images:** Stefan Gosatti (br). **266 Rex by Shutterstock:** (bl). **267 Alamy Stock Photo:** Pacific Press (t). **268 Alamy Stock Photo:** Laura Hutton / Alamy Live News (bc). **270 Getty Images:** AFP / Stringer (br). **271 Getty Images:** Evan Hurd Photography (tl). **272 Getty Images:** Lindsay Brice (bc). **273 Getty Images:** Jesse Knish (tr). **274 Getty Images:** Universal History Archive (cr). **277 Alamy Stock Photo:** Guy Bell / Alamy Live News (tr). **278 Alamy Stock Photo:** Eddie Gerald (cr). **279 Getty Images:** Dimitar Dilkoff (br). **280 Alamy Stock Photo:** Sopa Images Limited (br). **281 Getty Images:** Ben Hider (tr). **282 Rex by Shutterstock:** Nils Jorgensen (bc). **283 Alamy Stock Photo:** Guy Corbishley / Alamy Live News (tl). **284 Alamy Stock Photo:** CulturalEyes - AusGS2 (cr). **285 Getty Images:** Alain Jocard (tr). **287 Getty Images:** Wesley / Stringer (crb). **288 Getty Images:** Pacific Press (bl). **289 Julia Serano:** (tr). **295 feministing.com:** (br). **Getty Images:** Daniel Zuchnik (tl). **296 Getty Images:** Joe Sohm / Visions of America (bl). **299 Getty Images:** Jeff J Mitchell (cr). **300 Getty Images:** Luca Sage (cr). **301 123RF.com:** Varee Tungtweerongroj (br). **305 Getty Images:** Mireya Acierto (bc). **306 Getty Images:** AFP / Stringer (b). **307 Getty Images:** David Levenson (tl). **308 Alamy Stock Photo:** Florian Schuh / dpa picture alliance (ca). **309 Getty Images:** Roberto Ricciuti (tr). **310 Getty Images:** Gideon Mendel (br). **311 Getty Images:** Chip Somodevilla (tr). **312 Getty Images:** Paul Barton (bc). **313 Alamy Stock Photo:** Britta Pederson / Dpa picture alliance (cr). **315 Getty Images:** Chelsea Guglielmino (tl). **316 Getty Images:** Ronaldo Schemidt (br). **317 Getty Images:** Jean-Luc Luyssen (tr). **319 Getty Images:** Peter Charlesworth (tr). **321 Getty Images:** Sean Gallup (cr). **324 Getty Images:** Gabriel Olsen (br). **326 Getty Images:** Handout (bl). **327 Getty Images:** Marc Piasecki (tr)

Diğer tüm görseller © Dorling Kindersley.
Daha fazla bilgi için bkz. www.dkimages.com

BÜTÜN FEMİNİSTLER LEZBİYEN OLABİLİR VE OLMALIDIR

BİZİM KENDİ BİYOLOJİMİZ, GEREĞİNCE ÇÖZÜMLENMEMİŞTİR

HAK ETTİĞİMİZ HAKLARA SAHİP OLALIM

RÜTBELERİ NE OLURSA OLSUN, TÜM KADINLARA SESLENİYORUZ

TOPLUMSAL CİNSİYET, TEKRARLANAN EYLEMLER KÜMESİDİR

NÜFUSUN YARISI DİĞER YARISI İÇİN BEDAVA ÇALIŞIYOR

Kadın olarak mı doğarsınız ... yoksa kadın mı olursunuz? Erkekler sahiden feminist olabilir mi? 21. yüzyılda feminizme hâlâ ihtiyacımız var mı? Bu kitap, yüzyıllarca geriye giden eşitlik mücadelesini araştırarak bu sorulara ve daha birçoğuna yanıt veriyor.

Sade bir dille yazılmış **Feminizm Kitabı,** kolayca anlaşılan açık ve özlü açıklamaları, temel ilkelerin düğümlerini adım adım çözen şemaları ve esprili çizimleriyle, bu büyüleyici ve değişik hareketi şekillendiren çığır açıcı düşünceleri ve öncü eylemleri inceliyor.

İster ömrünüz boyunca bir feminist olun ister hareketle yeni tanışmış olun, bu kitapta sizi kışkırtıp canlandıracak çok şey bulacaksınız.

#METOO

www.dk.com

ALFA BAŞVURU

alfakitap alfakitap

alfakitap www.alfakitap.com

ISBN 978-605-038-170-2

